BAKI DÖVLƏT UNİVERSİTETİ ŞƏRQŞÜNASLIQ FAKÜLTƏSİ

Mənzərə Həsən qızı
Məmmədova

NİZAMİ GƏNCƏVİ DİLİNİN LÜĞƏTİ

II hissə

ر—ی

4459

Bakı - 2010

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin
İşlər İdarəsi
PREZİDENT KİTABXANASI

Bakı Dövlət Universiteti Şərqşünaslıq fakültəsi Elmi şurasının 25 oktyabr 2008-ci il tarixli 02 saylı iclasının qərarı ilə nəşrə məsləhət görülmüşdür.

Redaktorları: filologiya elmləri doktoru,
professor **Mirzə Rəhimov**

filologiya elmləri doktoru,
professor **Mehdi Kazımov**

Rəyçilər: filologiya elmləri namizədi,
dosent **Əsmətxanım Məmmədova**

filologiya elmləri namizədi,
dosent **Tofiq Cahangirov**

Məmmədova M.H. Nizami Gəncəvi dilinin lüğəti, II hissə, («Şərəfnamə» əsəri üzrə), "Nafta-Press" nəşriyyatı, Bakı – 2010

ISBN 978-9952-437-38-6

Oxuculara təqdim olunan bu əsərdə Nizami Gəncəvinin «Şərəfnamə» poemasının leksik tərkibinin lüğətini yazmaq məqsədi qarşıya qoyulmuş və məsnəvidəki sözlər, müxtəlif sözbirləşmələri, frazeoloji ifadələr, məcazlar, bədii obrazlar və s. dil vahidlərinin mənalarının müqabili azərbaycanca verilmişdir.

Lüğətin hazırlanması əsasən iki mərhələdən ibarət olmuşdur. Birinci mərhələdə «Şərəfnamə» əsərinin dil vahidlərinin tezlik sözlüyü fars əlifbasına uyğun tərtib olunmuş, ikinci onların azərbaycanca mənaları müəyyənləşdirilmişdir.

Növünə görə «Farsca-azərbaycanca» olan bu ikidilli lüğət Nizami Gəncəvi əsərlərinin dil və üslub məsələləri ilə məşğul olan mütəxəssislər, şairin irsini öyrənən mətnşünaslar, klassik və müasir fars dili tədqiqatçıları, tələbələr, habelə geniş oxucu kütləsi üçün əvəzsiz mənbədir.

M $\frac{4603020000-2}{071-2010}$ Qrifli nəşr

© Mənzərə Məmmədova, 2010

ر (re) - Fars əlifbasının on ikinci hərfi

را **(ra)** - təsirlik halı bildirən sonqoşma.

خردراتوروشن بصر کردهء چراغ هدایت توبرکردهء(۳, ۶)

را **(ra)** - yiyəlik halı bildirir.

خدایاجهان پادشائی تراست زماخدمت آیدخدائی تراست(۳, ۱)

را **(ra)** - yönlük halı bildirir.

جواهرتوبخشی دل سنگ را تودرروی جوهرکشی رنگ را(۳, ۱۰)

را **(ra)** - yerlik halı bildirir.

سپهرآن بساط کهن درنوشت بساطی دگرملک راتازه گشت(۱۳۲, ۴۸)

را **(ra)** - çıxışlıq halı bildirir.

ده ودوده را برگرفتم خراج نه ساوازولایت ستانم نه باج(۲۲۸, ۳۵)

را **(ra)** - ilə, birgəlik bildirir.

هرآن کان کاقبال رادرخورست باهن چوآهن بزرچون زرست(۷۷, ۴۲)

را **(ra)** - üstünə

فرس را برافکندبرگستوان بزین اندرآمدچوکوهی روان(۴۲۳, ۱۷۴)

را **(ra)** - adlıq halı bildirir.

یکی رابلنگرگه خویش ماند یکی رابقدررسن پیش راند(۵۸, ۶۷)

را **(ra)** -üçün

جهان رابدین مژده نوروزبود که بیداددراجهانسوزبود(۱۴۴, ۱۶)

راح (rah) - şərab

بیاساقی آن راح ریحان سرشت بمن ده که بایادم آمدبهشت(۶۹, ۱)

راحت (rahət) - salamat

چوکارزراجه زراحت برید یکی محنت دیگرآمدپدید(۹۸, ۲۱۴)

راحت (rahət) - rahatlıq

بهرجاکه میرفت میریخت گنج بامید راحت همی بردرنج(۴۰۴, ۱۲)

براحت رسیدن (be- rahət rəsidən) - rahatlanmaq, rahatlığa çatmaq

مگرزآفت آن بیابانیان براحت رسدکارخزرانیان(۲۹۸, ۱۳۱)

راحت انگیز (rahətəngiz) -rahatlıq gətirən

راحت انگیزروح (rahətəngiz-e ruh) - şərab

بیاساقی آن راحت انگیزروح بده تا صبوحی کنم درصبوح(۵۳, ۱)

راز (raz) - sirr

مهندس بسی جویدازرازشان ندانده چون کردی آغازشان(۴, ۱۵)

رازگشادن (raz qoşadən) - söz demək, sirr açmaq.

چو دیدندراز شه رارعیت نواز زبیداد دارا گشادندراز(۲۰۳, ۱۷۵)

رازبرگشادن (raz bər qoşadən) - sirr demək, söz demək

پس آنگاه از نشیب و فراز بگوش ملک برگشادند راز(۲۹۸, ۱۴۴)

رازجهان داشتن (raz-e cəhan daştən) - dünya sirlərini bilmək

ازآنجا که راز جهان داشتی نصیحت چرازونهان داشتی(۱۹۶, ۸۰)

راز (raz) - məna

درآموختش راز آن پیشکش بدان تعبیه شددل شاه خوش(۱۳۴, ۷۷)

رازدار (razdar) - sirr saxlayan, sirr bilən.

دلی را که شدبردرت رازدار زدریوزه‌هردری باز دار(۱۲, ۴۲)

راست (rast) - doğru, düzgün

جهان داشت بردولت خویش راست جهان داشتن زیرکانرا سزاست(۲۰۵, ۲۰۳)

راست (rast) - həqiqi, həqiqət

وگرراست خواهی سخنهای راست نشاید درآرایش نظم خواست(۵۵, ۲۵)

راست بودن (rast budən) - öhdəsindən gəlmək, işə yaramaq

بهرداوری کوفتدراستند جزاین مذهبی را نیاراستند(۴۳۴, ۳۱۸)

راست شدن (rast şodən) - yoluna düşmək, qaydaya düşmək.

همان روشنک راکه بانوی ماست بری تا شودکارآن ملک راست(۲۳۵, ۳۳)

راست کردن (rast kərdən) - düzəltək

شه ازنیک وبدهرچه فرزانه خواست بزوروبزریک بیک کردراست(۴۰۱, ۵۴)

راست کردن (rast kərdən) - təyin etmək, müəyyənləşdirmək.

زمین راکه چندست وره تاکجاست ترازوی تدبیراوکردراست(۵۸, ۷۲)

راست (rast) - aydın, düzgün.

چوافروختندش غرض برنخاست دروپیکر خود ندیدند راست(۱۲۷, ۱۵)

راست (rast) - sağ(tərəf)

گرانمایگانرابدانسان که خواست بفرمود رفتن سوی دست راست(۱۷۸, ۴۸)

راست (rast) - lap, düz

شکرخنده‌ء راست چون نیشکر لطیف و خوش و سبزوشیرین وتر(۳۳۷, ۵۹)

راستان (rastan) - doğru-düzgün adamlar, ədalətlilər

گزارنده‌ء نظم این داستان سخن راندبرسنت راستان(۱۷۵, ۱۰)

راستان (rastan) - sənəti başa düşənlər

ازین آشناروی ترداستان خنیده نیامدبرراستان(۳۹, ۱۱۲)

راسترو (rastrou) - səlis, hamar

چومیکردم این داستان رابسیچ سخن راست روبود وره پیچ پیچ(۱۶, ۱۶)

راستنام (rastnam) - doğru ad çıxarmış

زبان ترازوکه شدراست نام ازآن شدکه بیرون نیاید زکام(۱۵۷, ۱۶۰)

راستی (rasti) - doğruluq. düzgünlük

درآن پرده کزراستی یافتم سخن را سرزلف برتافتم(۵۵, ۲۴)

راستی پیشه کردن (rasti pişe kərdən) - həqiqətpərəst olmaq, ədalətli olmaq, düzgünlüyü özünə peşə bilmək.

ببین روزمن راستی پیشه کن تونیزاز چنین روزی اندیشه کن(۱۸۶, ۱۶۲)

راضی (razi) - razı, məmnun.

ستم رازیان عدل راسودازو خداراضی خلق خشنود ازو(۳۴۶, ۸۸)

راغ (rağ) - çöl

زغریدن کوس خالی دماغ زمین لرزه افتاددرکوه وراغ(۱۷۹, ۵۷)

رام (ram) - tabe, tabe olan

بلیناس رادادکین رام تست سزاوارمی خوردن جام تست(۲۱۴, ۱۱۱)

رام کردن (ram kərdən) - ram etmək, tabe etmək

جهانرابفرمان خودرام کرد درآن رام کردن کم آرام کرد(۲۳۳, ۱۰۳)

رام شدن (ram şodən) - ram olmaq, tabe olmaq

شودمصروآن ناحیت رام او برآیدبمردانگی نام او(۸۱, ۳۴)

رام خویش کردن (ram-e xiş kərdən) - özünə ram etmək, özünə tabe etmək.

وقسم خدا را کنی رام خویش برآن قسمت افتاده دان نام خویش(۲۳۶, ۴۷)

رامش (rameş) - şadlıq, şənlik, əyləncə.

دگرباره شه باده برکف نهاد برامش دربارگه برگشاد(۳۸۹, ۱۱۷)

رامش کردن (rameş kərdən) - şənlənmək, əylənmək.

بدرگاه خسروخرامش کنیم بابین پرستیش رامش کنیم(۲۱۹, ۶۳)

رامش (rameş) - musiqi aləti, çalğı

دگرباره مجلس برآراستند برامش نشستندومی خواستند(۲۹۵, ۱۰۱)

رامش فروز (rameşforuz) - şənlənən, əylənən

رامش فروزبودن (rameşforuz budən) - şənlənmək, əylənmək

جهانداریاشاه چین چندروز برخشنده می بودرامش فروز(۳۸۰, ۶۲)

رامشگر (rameşgər) - çalğıçı

دماغ نیوشنده راسرگران زنوش می ورودرامشگران(۱۳۰, ۱۹)

رامشگر (rameşgər) - müğənni-çalğıçı

دگرباره باآن پری پیکران خوردی باوازرامشگران(۲۵۳, ۶۸)

رامشگری (rameşgəri) - musiqi, müğənnilik

شکرریخت مطرب برامشگری کمربست ساقی بجان پروری(۲۲۵, ۱۴۵)

رامشگه (rameşgəh) - musiqi məclisi

بفرمودکان بندی بیزبان بیایدبرامشگه مرزبان(۴۴۲, ۴۴۲)

ران (ran) - bud

دوشیرگرسنست ویکران گور کباب آنکسی راست کوراست زور(۱۶۲, ۳۸)

ازران خود کباب خوردن (əz-ran-e xod kəbab xordən) –

öz əməyi ilə çörək yemək.

چوازران خودخوردبایدکباب چه گردم بدریوزه چون آفتاب(۳۴, ۶۵)

راندن (randən) - qovmaq

مران چون نظربرمن انداختی مزن مقرعه چونکه بنواختی(۱۲, ۳۸)

راندن (randən) - demək, qoşmaq

سخن راندن (soxən randən) - söz demək, şeir qoşmaq.

شنیدم که درنامهء خسروان سخن راندخواهی چوآب روان(۴۰, ۶)

راندن (randən) -vurmaq.

ناچخ راندن (naçəx randən) -bıçaq vurmaq.

برونیزشه ناچخی راندزود بزخمی برآوردازونیزدود(۱۰۸, ۲۳)

راندن (randən) - sürmək, çapmaq.

مرکب برون راندن (mərkəb borun randən) - at çapmaq

زخودگرچه مرکب برون رانده ام براه تودرنیمه ره مانده ام(۱۲, ۳۲)

راندن (randən) - hücum etmək

سواری سرافرازترزان گروه بران کوهکن راندمانندکوه(۴۱۸, ۹۳)

راندن (randən) - vermək

حکم راندن (hokm randən) - hökm vermək, əmr vermək.

زحکمی که آن درازل رانده ای نگرددقلم زانچه گردانده ای(۸, ۷۵)

راوق (ravəğ) - şərab

بیاساقی آن راوق روح بخش بکام دلم درفشان چون درفش(۱۳۷, ۱)

راه (rah) - yol

خیال نظرخالی ازراه تو زگردندگی دوردرگاه تو(۵, ۲۷)

راه بستن (rah bəstən) -yolunu kəsmək, yol bağlamaq.

چودشمن درآرد بتاراج دست بدین چاره بایدبدوراه بست(۲۳۸, ۶۴)

راه پیمودن (rah peymudən) - yol getmək, yol keçmək

زخشکی بهرجاکه زد بارگاه زمنزل بمنزل بپیمود راه(۵۸, ۶۴)

راه جستن (rah costən) - yol axtarmaq

سوی چشمهء زندگی راه جست کنون یافت آن چشمه کانگاه جست(۶۳, ۴۷)

راه دادن (rah dadən) - yol vermək

وگردفترداوری در نوشت ندادندراهش برآن کوه ودشت(۲۹۰, ۳۴)

راه زدن (rah zədən) - yolunu kəsmək, hücum etmək

زنددیوراهت چواسفندیار که بارستم آئی سوی کارزار(۱۶۴, ۵۸)

راه کردن (rah kərdən) - yollanmaq, yola çıxmaq

چوبیگردشدراه راکردراه درآمدبزین شاه گیتی پناه(۱۱۴, ۲۰)

راه کردن (rah kərdən) - yolunu birtərəfə salmaq, gəlmək

نیایشکنان گفت گربخت شاه کندبرسرتخت این بنده راه(۳۸۳, ۲۸)

راه گذاشتن (rah qozaştən) - yol vermək, icazə vermək

درآن دزتنی چندراه داشتند که کس رابران راه نگذاشتند(۲۹۰, ۲۹)

راه گرفتن (rah gereftən) - yolu tutmaq, yolu bağlamaq

گرازگریزنده راپی گرفت شبیخون زدوراه بروی گرفت(۳۲۲, ۸۲)

راه نمودن (rah nomudən) - yol göstərmək

چودستور اینگونه بنمودراه سخن کارگرشدپذیرفت شاه(۲۳۸, ۷۲)

راه نوشتن (rah neveştən) - yol getmək

بصیدافکنی می نوشتندراه که هم صیدخوش بودوهم صیدگاه(۳۲۰, ۵۷)

راه یافتن (rah yaftən) - yol tapmaq

درآن کوش کین اژدهای سیاه بازرم یابددرین بوم راه(۳۶۲, ۱۱۸)

راه بربستن (rah bər bəstən) - yol bağlamaq

باقبال شه راه بربستمش همه نام وناموس بشکستمش(۲۱۴, ۱۰۷)

راه برداشتن (rah bər daştən) - getmək, yola düşmək, yollanmaq

بفرمان شه جای نگذاشتند بیونان زمین راه برداشتند(۲۳۹, ۸۱)

راه برداشتن (rah bər daştən) - buyurmaq

زشاه جهان راه برداشتن زماخدمت شاه بگذاشتن(۲۸۴, ۳۹)

راه برگرفتن (rah bər gereftən) - yollanmaq, yola çıxmaq

زمین بوسه دادندبرشکرشاه بخرم دلی برگرفتندراه(۲۸۱, ۸۲)
راه بخت(کسی را)گرفتن (rah-e bəxt-(e kəsi-ra) gereftən) –
bəxtini bağlamaq
زسوزندگی راه بختش گرفت بدان آهن چفته سختش گرفت(۴۳۸, ۳۷۵)
راه جانها زدن (rah-e canha zədən) - can almaq, öldürmək
همه روزوشب کاروانها زنند زبدگوهری راه جانهازنند(۲۹۵, ۹۲)
راه چنگ زدن (rah-e çəng zədən) - çəngi xəcil etmək
دهانی وچشمی باندازه تنگ یکی راه دل زدیکی راه چنگ(۴۶۵, ۴۸)
راه(چیزی را)گرفتن (rah-(e çizi-ra) gereftən) - bir şeyi məqsəd
götürmək
ره خانهء خاص داراگرفت همه خانه رادرمداراگرفت(۲۱۷, ۳۶)
راه دشوار داشتن (rah-e doşvar daştən) - yolu çətin olmaq,
yolu çətin getmək
زبس گنج وگوهرکه درباررداشت بهرجاکه شدراه دشوارداشت(۲۸۴, ۴۵)
راه دل زدن (rah-e del zədən) - ürəyi ovlamaq
دهانی وچشمی باندازه تنگ یکی راه دل زدیکی راه چنگ(۴۶۵, ۴۸)
راه دور (rah-e dur) - uzaq
اگرراهبم بیندازراه دور بردسجده چون هیربد پیش نور(۴۶۸, ۸۹)
راه فرمان سپردن (rah-e fərman sepordən) - əmrə tabe olmaq.
ولیکن زفرمان اونگذریم بجزراه فرمان اونسپریم(۱۴۰, ۴۵)
راه راازگبرخالی کردن (rah-ra əz gəbr xali kərdən) - kafirlərdən
azad olmaq, yolu kafirlərdən təmizləmək.
نصیحت موافق بودشاه را گرازگبرخالی کندراه را(۱۵۲, ۱۳۰)
راه را عنان دادن (rah-ra enan dadən) - sürətlə getmək
ملک بارگه سوی صحراکشید عنان راه رادادومنزل برید(۲۹۸, ۱۳۸)
ازراه آمدن (əz-rah amədən) - səfərdən qayıtmaq
بدان چوآیندازراه دور زهرتیره چاهی برآرندنور(۲۸۶, ۶۶)
ازراه برداشتن (əz-rah bər daştən) - aradan qaldırmaq,
yoldan götürmək.
بجزصرصربادپایان شاه کس این گردرابرندارد زراه(۳۱۹, ۴۳)
ازراه تیز (əz-rah-e tiz) - tələsərək, tələsik, düşünmədən
خردمندرانیست کزراه تیز کندباخداوندقوت ستیز(۳۵۸, ۶۶)

ازهیچ راه (əz hiç rah) - heç cür
بکس روی ننمایدازهیچ راه کندبی نیازی بمشتی گیاه(۲۹۲, ۵۷)
ازراه گشتن (əz-rah gəştən) - yoldan qayıtmaq, geri çəkilmək
همان به که گردیم ازین راه تنگ گریوه نوردیم وسائیم سنگ(۲۹۲, ۳۰)
ازراه برگرفتن(چیزی را) (əz-rah bər gereftən(çizi-ra) –
aradan qaldırmaq
خصومتگری برگرفتم زراه بدین اعتمادآمدم نزدشاه(۳۶۶, ۱۸۲)
زراه درآمدن (ze-rah dər amədən) - yaxınlaşmaq, yaxın gəlmək
چونوشابه دانست کاورنگ شاه بفال همایون درآمد زراه(۲۵۴, ۷۵)
براه آمدن (be-rah amədən) - yola çıxmaq, gəlmək.
روان کردمرکب بمیعادگاه پذیره که دشمن کی آیدبراه(۱۰۷, ۱۶)
براه آمدن (be-rah amədən) - yola gəlmək, inanmaq
چومانیزازین پرده آگه شدیم براه آمدیم ارچه ازره شدیم(۲۹۷, ۱۲۰)
براه آمدن (be-rah amədən) - yola gəlmək, yolundan dönmək
هزاران مرده از عدل شاه شودزنده وخصم نایدبراه(۴۸, ۳۴)
براه آوردن (be-rah avərdən) - yola gətirmək, düzgün yol göstərmək
زهردادوبیدادی آگه شود براه آردآنراکه ازره شود(۲۸۵, ۵۰)
براه بودن (be-rah budən) - yoldaş olmaq, birlikdə olmaq
کسانی که بودندباوبراه شدندآب دردیده نزدیک شاه(۸۶, ۴۳)
زراه فرخندگی (ze-rah-e fərxondəgi) - müvəffəqiyyətlə, xeyirliklə
چوشه دیدکزراه فرخندگی برایرانیان فرض شدبندگی(۱۹۵, ۵۶)
راه (rah) - səfər
براهی که خواهم شدن رختکش ره آوردمن بس بودخوی خوش(۳۲, ۲۶)
راه (rah) - yol(həqiqət)
درانینه وجام آن هردوشاه چنان به که به بینی ازهردوراه(۳۰۹, ۱۳)
راه (rah) -sirr, həqiqət
بدان روشنی ره بسی بازجست بروراه روشن نمیشددرست(۳۱۳, ۶۱)
راه (rah) - müharibə, döyüş.
چودانست الانی که درراه او فروماندبی بخت بدخواه او(۴۲۲, ۱۵۱)
راهب (raheb) - rahib
اگرراهبم بیندازراه دور بردسجده چون هیربدپیش نور(۴۶۸, ۸۹)
راهسنج (rahsənc) - uzaq yoldan gələn, yol ölçən(məc.)

چوآمد فرستادهء راهسنج بدارا سپرد آن گرانمایه گنج(۱۱۷, ۶۵)

راهواری (rahvari) - çapma(atı)

راهواری کردن (rahvari kərdən) - çapmaq, yolu çaparaq getmək

تهی دست کومایه داری کند چولنگیست کوراهواری کند(۱۴۹, ۴۳)

راه یابنده (rahyabənde) - yol bilən

بهرزیربرگی شتابندت ایست بهرمنزلی راه یابنده ایست(۱۶۳, ۴۳)

رای (rəy) - rəy, fikir, ağıl, nöqteyi-nəzər

چنان گرم کن عزم رایم بتو که خرم دل آیم چوآیم بتو(۷, ۶۹)

رای آمدن (rəy amədən) - ağıllı görünmək

نه رای آمدش روی ازوتافتن زفرمان سوی فتنه بشتافتن(۳۲۸, ۵۰)

رای آوردن (rəy avərdən) - başlamaq, düşünüb bir işə başlamaq.

بهرشغل کامروزرای آوری ره آوردفردابجای آوری(۳۰۹, ۱۴)

رای پیچیدن(ازچیزی) (rəy piçidən(əz-çizi)) - boyun qaçırmaq

وگرپیچی ازامرمن رای و هوش بپیچاندت چرخ گردنده گوش(۳۵۰, ۲۱)

رای جستن (rəy costən) - məsləhət istəmək

چودارادرآن داوری رای جست دل رای زن بوددررای سست(۱۷۶, ۲۳)

رای زدن (rəy zədən) - məsləhətləşmək

رای زدن دارابا خاصگان خویش(ص. ۱۴۳)

رای نمودن (rəy nomudən) - məsləhət görmək, razı olmaq.

سوی آشتی کس نشدرهنمون نمودندرایش بشمشیروخون(۱۷۷, ۲۴)

رای ترس زدن (rəy-e tərs zədən) - qorxmaq, qorxu izhar etmək

بترسیدخاقان وزدرای ترس که بودازچنان دشمنی جای ترس(۳۴۵, ۷۴)

ازرای خویش دیدن (əz-rəy-e xiş didən) - öz ağlına əsasən nəticə çıxarmaq

ولیکن چومیبینم ازرای خویش سخنهای توهست برجای خویش(۲۶۸, ۲۷۷)

رای (rəy) - qərar

چودستوردانا چنین دیدرای کمربست وآوردفرمان بجای(۲۱۷, ۳۵)

رای آوردن (ray avərdən) - qərara gəlmək

بازردن کس نیاوردرای برون ازخط عدل ننهادپای(۷۶, ۳۵)

رای داشتن (rəy daştən) - qərara gəlmək, qərara almaq

اگررای داردکه کم گیردم بپایم چه درد شکم گیردم(۳۲۹, ۶۴)

رای زدن (rəy zədən) - qərara gəlmək

شبی رای آن زدکه فردازجای چوبادآوردپای دربادپای(۳۹۳, ۱۰)

رای کردن (ray kərdən) - qərar vermək

چوآمدزماآنچه کردیم رای تونیزآنچه گفتی بیاوربجای(۱۸۲, ۹۷)

رای (ray) - bayraq

رای آوردن (ray avərdən) -qoşun çıxarmaq

زدریاسوی خشکی آوردرای دلیلش سوی مصرشدرهنمای(۸۱, ۳۸)

رایت (rayət) -bayraq

برآن دزکه اورایت انگیخته سرکوتوال ازدزآویخته(۴۷, ۲۹)

رایت افراشتن (rayət əfraştən) - bayraq qaldırmaq, döyüşə qalxmaq

بشاه جهان قصه برداشتند که ترکان چین رایت افراشتند(۳۴۸, ۱۲۰)

رایت برون بردن (rayət borun bordən) - qoşun çəkmək

سکندربدستوری رهنمون زمقدونیه بردرایت برون(۸۱, ۳۶)

رایت زرایت کینه خواه بود (rayət ze-rayət kinexah bovəd) – bayraq bayrağa düşmən olar.

وزان رایت آن بودمقصود شاه که رایت زرایت بودکینه خواه(۳۲۳, ۹۶)

رایزن (rəyzən) - məsləhətçi, fikir söyləyən

نکردی یکی مرغ بربابزن کارسطونبودی برآن رای زن(۷۳, ۵۷)

رای زن (rəyzən) - vəzir

چنین گفت بارای زن ترجمان که درسایهء شاه دایم بمان(۲۱۸, ۵۴)

رایگان (rayqan) - boş, hədər yerə

وگرنی بهاری بدین خرمی چرارایگان اوفتدبرزمی(۴۵۰, ۵۴۶)

رایگان (ray(e)qan) - zəhmətsiz, əziyyətsiz.

مگرماربرگنج ازآن رونشست که تارایگان مهره ناید بدست(۳۱, ۲۰)

رایگان خواره (ray(e)qanxare) - müftəxor

بپیچم سرازرایگان خوارگان مگربیزبانان و بیچارگان(۲۲۸, ۳۹)

رباب (robab) - rübab

زتری که میرفت رودورباب هوس راهمی بردچون رودآب(۲۲۵, ۱۴۶)

رباخواره(rebaxare) - sələmçi

گزیت رباخوارگان چون دهم بخودبرچنین خواریی چون نهم(۱۲۲, ۶۹)

ربانیدن (robaidən) - oğurlamaq, çalıb aparmaq

قراضه قراضه رباید نخست رباید از اوچونکه گرددرست(۸۳, ۶)

ربانیدن (robaidən) - almaq

کلاه ربائیدن (kolah robaidən) - tac almaq, məğlub etmək.

چوازفورفوران ربایم کلاه سوی خان خانان گرایم سپاه(۳۲۶, ۲۰)

ربع (rob′) - dörddə bir

ربع مسکون (rob′-e məskun) - yaşayış yerlərinin dörddə biri

همان ربع مسکون ازاوشدپدید بدان مسکن ازماکه داند رسید(۵۸, ۷۳)

ربودن (robudən) - alıb aparmaq

چوهندوی دزدش زگنجینه برد زرومی ربودش بروسی سپرد(۴۳۸, ۳۸۰)

ربودن (robudən) - qoparıb aparmaq

زگنجینهء ماتهی کردرخت درازدرج بربودودیباز تخت(۳۹۴, ۳۰)

ربودن (robudən) - sovurub aparmaq

چوبادآمدوخاکشان راربود بزربرزدن قفل آهن چه سود(۳۲۵, ۱۲۰)

ربودن (robudən) - götürmək

اگرتاج خواهی ربودازسرم یکی لحظه بگذارتابگذرم(۱۸۴, ۱۳۰)

ربودن (robudən) - qoparmak, vurmaq

درآمد بدوزنگی جنگ سود بیک ضربت ازتن سرشراربود(۹۶, ۱۸۱)

ربودن (robudən) - yerdən götürmək, yerdən qoparmaq

ربودندش آن دیوساران زجای چوکه برگ را مهرهء کهربای(۸۶, ۴۰)

ربودن (robudən) - öyrənmək, əldə etmək

ربودازدلیران تواناتری سرزیرکان شدبداناتری(۷۶, ۲۴)

ربیع (rəbi′) - qəməri ilinin üçüncü və dördüncü aylarının adı

ربیع ازربیعی نمایدسرشت تموز ازتموزآوردسرنوشت(۳۵۹, ۷۹)

ربیعی (rəbi′i) - rəbi ayına məxsus (təbiət)

ربیع ازربیعی نمایدسرشت تموز ازتموزآوردسرنوشت(۳۵۹, ۷۹)

رحمت (rəhmət) - bərəkət

فروریخت باران رحمت زمیغ فروشست زنگارزنگی زتیغ(۱۱۰, ۵۷)

رحمت کردن (rəhmət kərdən) - rəhm etmək

نوازنده ترزان شدانصاف شاه که رحمت کندخاصه بربی گناه(۳۶۶, ۱۸۳)

رحیق (rəhiğ) - şərab, …nəğmə

رحیقم برقص آوردآبرا عقیقم مفرح دهدخواب را(۴۶۸, ۸۱)

رحیل (rəhil) - hərəkət, yollanma

زدریای افرنجه تارودنیل بجوش آمدازبانگ طبل رحیل(۱۱۴, ۲۲)

رحیل (rəhil) - hücum

رحیل آوردن (rəhil avərdən) - hücum etmək, həmlə etmək

چودرلشکردشمن آری رحیل بمرغان کشی فیل واصحاب فیل(۵, ۳۴)

رحیل کردن (rəhil kərdən) - yollanmaq

بفرمودشه کزلب رودنیل کندلشگرش سوی صحرارحیل(۸۱, ۴۰)

رحیل پیش گرفتن (rəhil piş gereftən) -qaçmaq

زپرخاش اوپیش گیرم رحیل نیندازم این دبه درپای پیل(۳۲۹, ۶۲)

رخ (rox) - üz

رخی چون گل وبرگل آورده خوی بمن دادجای پرازشیرومی(۶۲, ۳۲)

رخ پوشیدن (rox puşidən) - üzünü gizlətmək

نپوشم دگررخ چوبیگانگان نگیرم ره ورسم دیوانگان(۲۶۵, ۲۲۶)

بررخ زدن (bər-rox zədən) - başına vurmaq, ümidsiz olmaq

مبارک بود فال فرخ زدن نه بررخ بلکه شه رخ زدن(۲۴۰, ۳)

رخ خویش برخاک راه مالیدن (rox-e xiş bər xak-e rah malidən) – torpağa üzünü sürtmək, şükür etmək

بلیناس برشکرتسلیم شاه رخ خویش مالیدبرخاک راه(۲۱۴, ۱۱۴)

رخ درنقاب آوردن (rox dər neqab avərdən) - üzünü örtmək

که فرداچورخ درنقاب آورم زگیله بگیلان شتاب آورم(۳۵۵, ۱۴)

رخ (rox) - şahmat topu

فرس بفکندجوش من فیل را رخ من پیاده نهدپیل را(۹۵, ۱۶۹)

رخ افکندن (rox əfkəndən) - məğlub etmək (şah.)

برون راندپیل افکن خویش را رخ افکندپیل بداندیش را(۳۷۲, ۲۵۸)

رخام (roxam) - mərmər

دگرخانه داردزسنگ رخام شب آنجارودماه تنهاخرام(۲۵۳, ۶۵)

رخ آراسته (roxaraste) - üzü bəzənmiş

رخ اراسته دستهادرنگار بشادی دویدندی ازهرکنار(۲۰۸, ۲۳)

رخ برافروخته (roxbərəfruxte) - üzü parlaq, sevincək

سوی کعبه شدرخ برافروخته حساب مناسک درآموخته(۲۴۴, ۵۱)

رخت (rəxt) - örtük

همان به که بااین چنین بادسخت برون ناورم چون گل ازگوشه رخت(۳۴, ۶۰)

رخت (rəxt) - yük

رخت آوردن (rəxt avərdən) - qayıtmaq, gəlmək

چوروسی بشهرخودآورد رخت دگرباره خرم شدازتاج وتخت(۴۶۱, ۷۹)

رخت بردن (rəxt bordən) - köç salmaq, yaşamaq

برومند بادآن همایون درخت که درسایهء اوتوان بردرخت(۱۱۳, ۳)

رخت بردن (rəxt bordən) - xilas olmaq, can qurtarmaq

زسختی بسختی توان رخت برد بگوگردونفط آتش کس نمرد(۳۱۷, ۹)

رخت بردن (rəxt bordən) - hərəkət etmək, irəliləmək, keçmək

بدهلیزهءرهگذرهای سخت زشروان چوشیران همی بردرخت(۲۹۰, ۲۶)

رخت بستن (rəxt bəstən) - yükünü bağlamaq

نشسته یکی روزبالای تخت باندیشهء کوچ ببست رخت(۳۱۷, ۱۲)

رخت اندرآوردن (rəxt əndər avərdən) - daxil olmaq

بتدریج ازآن رهگذرهای سخت بدهلیز غاراندرآوردرخت(۳۱۲, ۵۲)

رخت برآوردن (rəxt bər avərdən) - köçmək

درین جای سختی نگیریم سخت ازین چاه بی بن برآریم رخت(۴۶۲, ۱۰)

رخت برون بردن (rəxt borun bordən) - çıxmaq

که چون شه زدار استدتاج وتحت زپرگارموصل برون بردرخت(۲۱۰, ۵۵)

رخت کشیدن (rəxt kəşidən) - köç etmək

دلیران بصحرا کشیدند رخت بکین خواه زنگی کمرکرده سخت(۸۱, ۴۲)

رخت بردرافکندن (rəxt bər dər əfkəndən) - bayıra tullamaq

چراخون نگیرم برآن تاج وتخت که دارنده رابردرافکندرخت(۱۸۵, ۱۴۷)

رخت ازخانه بردرنهادن (rəxt əz xane bər dər nəhadən) - evdən ölü çıxarmaq

کرارخت ازخانه بردرنهاد کراتاج اقبال برسرنهند(۱۶۷, ۷)

بپشت خرخویش رخت بربستن (be-poşt-e xər-e xiş rəxt bər bəstən) – yığışılıb getmək

چوقاصدجوابی چنین دید سخت بپشت خرخویش بربست رخت(۱۳۶, ۱۰۳)

رخت (rəxt) - var-yox, mal-dövlət

بداندیش گیردسرتخت ما بتاراج دشمن شودرخت ما(۲۳۵, ۲۹)

رخت تهی کردن (rəxt tohi kərdən) - boşaltmaq

زگنجینهء ماتهی کردرخت درازدرج بربودودیبازتخت(۳۹۴, ۳۰)

رخت ستاندن (rəxt setandən) - var-dövlətini əlindən almaq

یکی آنکه سیران نکوشند سخت که ترسندازایشان ستانند رخت(۲۸۵, ۵۶)

رخت (rəxt) - varlıq, bədən

بجنبش گراینده شد رخت من سرزین من بس بود تخت من(۳۹۷, ۷۱)

رخت سوز (rəxtsuz) - külə döndərən, güclü

بدین غافلی میگذاریم روز که درمازنندآتش رخت سوز(۳۰۷, ۱۰۶)

رختکش (rəxtkəş) - yük daşıyan

رختکش شدن (rəxtkəş şodən) -yük daşımaq

براهی که خواهم شدن رخت کش ره آوردمن بس بودخوی خوش(۵۲, ۲۶)

رخسار (roxsar) - üz, sifət

تروخشکی اشک ورخسارمن بکهگل براندودیوارمن(۳۶, ۸۵)

رخساره (roxsare) - üz

بنال ای کهن بلبل سالخورد که رخسارهء سرخ گل گشت زرد(۲۷, ۲۷)

رخساره پرشرم کردن (roxsare por şərm kərdən) - utanmaq, həya etmək

رخش (rəxş) - İskəndərin atının adı, at

رخش راندن (rəxş randən) - at çapmaq

چنان داند آن خسرودادبخش که چون مادرین بوم راندیم رخش(۳۴۹, ۱۱)

رخش روان کردن (rəxş rəvan kərdən) - at sürmək

برزم الانی روان کردرخش برافروخت ازتیغ رخشان درخش(۴۲۲, ۱۵۷)

رخشان (rəxşan) - parlaq

سرخسته رابرسرران نهاد شب تیره برروزرخشان نهاد(۱۸۳, ۱۱۴)

رخشنده (rəxşənde) - parlaq

بیاساقی ازخودرهائیم ده زرخشنده می روشنائیم ده(۷۴, ۱)

رخشنده ماه (rəxşəndemah) -parlaq ay

چورخشنده ماهی که دروقت شام برآیدزمشرق چوگرددتمام(۳۷۰, ۲۹۵)

رخصت (roxsət) - qərar

چنانست رخصت برای صواب که شه برمخالف نیاوردشتاب(۱۲۳, ۸۶)

رخنه (rəxne) - uçuq, yarıq

درین پاسگه رخنهائی که هست عمارت کندتاشودسنگ بست(۲۹۷, ۱۳۰)

رخنه (rəxne) - ziyan

نگه دارم ازرخنهء رهزنان مکن شادبرمن دل دشمنان(۹, ۸۳)

رخنه زدن (rəxne zədən) - ziyan vurmaq, zərbə vurmaq

مزن رخنه درخاندان کهن تودررخنه باشی دلیری مکن(۱۵۷, ۳۷)

رز (rəz) - üzüm tənəyi

فروریخت شاهانه برگی فراخ چوبرگ رزازبرگ ریزان شاخ(۳۸۴, ۴۰)

رزاق (rəzzaq) - ruzi verən

گرم نیست روزی زمهرگسان خدایست رزاق وروزی رسان(۳۵, ۷۵)

رزم (rəzm) - müharibə

چولشکرزبون شددرین تاختن بخودبایداین رزم راساختن(۱۰۳, ۲۶۹)

رزم آوردن (rəzm avərdən) - müharibə etmək, vuruşmaq

برآنم میاورکه عزم آورم بهم پنجهء باتورزم آورم(۱۳۲, ۵۴)

رزم آزمودن (rəzm azmudən) - döyüşmək, gücünü sınamaq

چودربزم باشی جهان خسروی چورزم آزمائی جهان پهلوی(۴۴۵, ۴۸۹)

رزم ساختن (rəzm saxtən) - döyüşmək

غلامان گردن براقراخته یکایک همه رزم را ساخته(۳۰۱, ۲۲)

رزم برآراستن (rəzm bər arastən) - müharibə etmək

بهرجاکه رزمی برآراستی ازیشان بهمت عددخواستی(۲۸۹, ۱۵)

رزمساز (rəzmsaz) - döyüşçü

زپیشینگان تانمازدگر بمیدان نشدرزمسازدگر(۴۱۸, ۹۷)

رزمسازشدن (rəzmsaz şodən) - döyüşmək, vuruşmaq

مگرهیچکس رانیامدنیاز که باآن زبانی شودرزم ساز(۹۶, ۱۸۴)

رزمگاه (rəzmqah) - döyüş meydanı

درآن معرکه عارض رزمگاه برآراست لشکریفرمان شاه(۴۱۲, ۱۵)

رزمگه (rəzmgəh) - vuruş meydanı

مروتانبرددلیران کنیم درین رزمگه جنگ شیران کنیم(۱۰۳, ۲۸۲)

رزیدن (rəzidən) - rəngləmək

برآنکس که جانش باهن گزم بسی جامهادرسکاهن رزم(۹۹, ۲۲۵)

رسام (rəssam) - usta, sənətkar

چوپرداخت رسام آهنگرش بصیقل فروزنده شدگوهرش(۱۲۸, ۱۸)

رساننده (rəsanənde) - gətirən, çatdıran

رساننده‌ء تحفه‌ء ارجمند بتعریف آن تحفه شدسربلند(۳۸۸, ۹۷)

رساننده (rəsanənde) - elçi, çatdıran

رساننده‌ء حجت استوار (rəsanənde-ye hoccət-e ostovar) – möhkəm sübutlar çatdıran, Məhəmməd peyğəmbər(s)

فرستاده‌ء خاص پروردگار رساننده‌ء حجت استوار(۱۳, ۱)

رساندن (rəsandən) - çatdırmaq

فرستاده چون نامه برکید خواند درود فرستنده بروی رساند(۳۳۴, ۱۸)

رساندن (rəsandən) - ucaltmaq, qaldırmaq

به آیین خودنزل شه میرساند بدان مهرخودرابمه میرساند(۳۸۱, ۷۲)

رسانیدن (rəsanidən) - gətirmək

نه بس داوری باشدآن سست رای که سختی رساندبخلق خدای(۲۰۴, ۱۸۳)

رسانیدن (rəsanidən) - çatdırmaq

بفرمان شه کرد رومی شتاب رسانید مه رابرآفتاب(۴۶۰, ۶۸)

رسانیدن (rəsanidən) - yetişdirmək

زرازنقره کردن عقیق ازیلور رسانیدن میوه باشدبزور(۳۵۹, ۷۱)

رسانیدن (rəsanidən) - vermək

نخست آنچه ازگنج زرگفته بود رسانیدچندانکه پذرفته بود(۱۹۵, ۶۱)

رستخیز (rəstəxiz) - qiyamət günü

گریزندگان رادرآن رستخیز نه روی رهائی نه راه گریز(۱۸۰, ۷۲)

برآمدن رستخیز (bər amədən-e rəstəxiz) - qiyamətin qopması

درافتادداراپدان زخم تیز زگیتی برآمدیکی رستخیز(۱۸۱, ۹۰)

رستخیزبرانگیختن (rəstəxiz bər əngixtən) - qiyamət qoparmaq

وزین سوسکندریشمشیرتیز برانگیخته ازجهان رستخیز(۱۷۰, ۵۷)

رستخیزبرآوردن (rəstəxiz bər avərdən) - qiyamət qaldırmaq, qiyam tutmaq, divan tutmaq.

نماینده روسی بهرسوستیز برآورده ازرومیان رستخیز(۴۵۳, ۲۹)

رستگار (rəstqar) - azad

رهی پیشم آورکه فرجام کار توخشنودباشی ومن رستکار(۱۱, ۲۳)

رستگارشدن (rəstqar şodən) - azad olmaq, xilas olmaq

سگالیدن کاردان وقت کار زدشمن بدشمن شودرستگار(۴۱۰, ۹۷)

رستگارکردن(ازچیزی) (rəstqar kərdən(əz çizi)) - təmizləmək

پرندی چنین زنده دارش کنم زگرد زمین رستگارش کنم(۴۳, ۵۴)

رستگارکردن (rəstqar kərdən) - azad etmək, xilas etmək

بفرمودشه تارقیبان بار کندآن فرویسته رارستگار(۳۶۹, ۲۳۰)

رستگاری (rəstqari) - azadlıq, xilas olma

بدان رستگاری که بودش هراس رهاننده را کرد.دره سپاس(۲۷۰, ۲۸۷)

رستگاری دادن (rəstqari dadən) - xilas etmək, azad etmək

براندازرایی که یاری دهد ازین وحشتم رستگاری دهد(۸۹, ۸۰)

رستم (rostəm) - Şahnamənin məşhur qəhrəmanı Rüstəm.

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin İşlər İdarəsi
PREZİDENT KİTABXANASI

برستم رکابی روان کرده رخش هم اورنگ پیرای و هم تاج بخش(۴۶, ۱۴)

رستم روس (rostəm-e rus) - Rus cəngavəri Tərtus

مرامادرمن که طرطوس خواند بروسی زبان رستم روس خواند(۴۲۷, ۲۱۸)

رستن (rəstən) - xilas olmaq

مبارزطلب کردچون پیل مست کسی کامدازپای پیلان نرست(۴۱۷, ۸۴)

رستن (rostən) - cücərmək, bitmək

ولیکن درخت من ازگوشه رست زجاگربجنبدشودبیخ سست(۳۴, ۵۷)

رستن (rostən) - yaranmaq, əmələ gəlmək

از آیینهءپیل وزنگ شتر صدف را شبه رست برجای در(۸۴, ۱۶)

رستنی (rostəni) - bitgi

سررستنی زیرزیبابود سرآدمی به که بالابود(۲۳۲, ۸۹)

رسته (rəste) - xilas olmuş

رسته شدن (rəste şodən) - xilas olmaq, azad olmaq

درطعنه برورمیان بسته شد همان رومی ازبددلی رسته شد(۱۱۷, ۷۴)

رسته (roste) - böyümüş

رسته ترشدن (rostetər şodən) - böyümək

چوشدرسته ترکارشمشیرکرد زشیرافکنی جنگ باشیرکرد(۶۸, ۶۸)

رسم (rəsm) - rəsm, adət, qayda

چوبازار من بی من آراستی بان رسم وآیین که میخواستی(۱۲, ۳۵)

برسم پرستش (be-rəsm-e pərəsteş) - təzim adətiylə

بازرم درپیش خسرونهاد برسم پرستش زمین بوسه داد(۴۴۴, ۴۶۲)

رسم(چیزی را)بجای آوردن (rəsm-e(çizi-ra) be-cay avərdən) – adətə riayət etmək, rəsmi yerinə yetirmək

که این کاردان مردآهسته رای چرارسم خدمت نیاردبجای(۲۵۷, ۱۱۱)

رسم وبنیادنهادن (rəsm-o- bonyad nəhadən) - qayda-qanun, əsas qoymaq

بخوبی نهدرسم وبنیادها زدولت بنیکی کندیادها(۱۲۷, ۴)

رسم وراه (rəsm-o-rah) - adət, qayda-qanun

برآن رسم وراه آفرین خوان شدند جهانجوی رابنده فرمان شدند(۱۹۶, ۶۸)

رسم ورای (rəsm-o- rəy) -qayda-qanun

دگرزنگیان پیش خسروبپای فرو مانده عاجزدرآن رسم ورای(۹۱, ۱۱۶)

رسن (rəsən) - ip

رسن بسته اندازه پیدا شده مقادیرمنزل هویداشده(۵۷, ۶۳)

رسن تاختن (rəsən taxtən) - ip boyu sürmək

گه آنراگه این رارسن تاختی خطربین کزینسان رسن باختی(۵۸, ۶۹)

رسن تافتن (rəsən taftən) - ip əyirmək

زبهرپلاسی رسن تافته بجای پلاس اطلسی یافته(۲۷۸, ۳۹)

رسن کردن (rəsən kərdən) - sarımaq

دوگیسوکشان دیددردامنش رسن کرده گیسوش درگردنش(۴۳۸, ۳۷۹)

رسن کردن (rəsən kərdən) - bağlamaq

سرزلفش ازچنبرمشک ناب رسن کرده درگردن افتاب(۲۱۴, ۱۰۶)

رسن بسته (rəsənbəste) - əl-qolu bağlanmış, məhbus

شنیدم رسن بستهء سوی دار بروتازگی رفت چون نوبهار(۲۶۵, ۲۳۰)

رسن بسته درگردن (rəsən bəste dər gərdən) - boynunda ip.

چوگرددزدولابهء تاک سیر رسن بسته درگردن آیدبزیر(۱۵۳, ۱۳۹)

رسنوار (rəsənvar) - ip kimi

سراغوش وگیسوی عنبرفشان رسنواردرعطف دامن کشان(۴۶۵, ۴۹)

رسوائی (rosvai) - rüsvayçılıq

بدان موینه قصدخونش کنند برسوائی ازسربرونش کنند(۲۵, ۱۰)

رسول (rəsul) - elçi

رسولی رسیدست بارای وهوش پیام آوری چون فرشته خموش(۲۵۵, ۹۴)

رسیدن (rəsidən) - çatmaq

چواینجارسی می درافکن بجام سوی خوابگاه نظامی خرام(۲۹, ۶۷)

رسیدن (rəsidən) - gəlib çatmaq

چومانی رسیدازبیابان دور دلی داشت از تشنگی ناصبور(۳۷۹, ۵۱)

رسیدن (rəsidən) - gəlmək

رسیدندچندان سیاهان زنگ که شددربیابان گذرگاه تنگ(۸۰, ۱۹)

رسیدن (rəsidən) - hücum etmək

رسیدابنک ازدورخاقان چین بدانسان که لرزدبزیرش زمین(۳۷۰, ۲۴۲)

رسیدن (rəsidən) - vurulmaq

بیک ناچخ شه که بروی رسید زرنگی رگ زندگانی برید(۱۰۷, ۱۹)

رسیدن (rəsidən) - bitmək, göyərmək

گرازنخل طوبی رسددربهشت بهرکوشکی شاخ عنبرسرشت(۴۸, ۴۲)

رسیدن (rəsidən) - yetişmək, yaranmaq

دروهردمی نوبری میرسد یکی میروددیگری میرسد(۷۴, ۶۵)

رسیدن (rəsidən) - baş vermək

که داندکه فرداچه خواهدرسید زدیده که خواهدشدن ناپدید(۱۶۷, ۶)

رسیدن (rəsidən) - nəsib olmaq

سپه راکه فیروزمندی رسد زیاران یکدل بلندی رسد(۱۲۲, ۷۴)

رسیدن (rəsidən) - axmaq (sel kimi)

زبس رودخیزان که ازمی رسید لب مامشان رودرامی گزید(۲۲۰, ۸۰)

رسیدن (rəsidən) - mövcud olmaq

بمن میرسدبازوی بهمنی که اسفندیارم بروئین تنی(۱۵۸, ۵۶)

رسیدن (rəsidən) - köməkçi fel.

مباداکه شه رارسدپای لغز که گرددسرملک شوریده مغز(۷۸, ۵۲)

رسیده (rəside) - yetişmiş

بمیوه رسیده بهاری چنین زرونق میفتادکاری چنین(۱۱۳, ۵)

رسیده بودن (rəside budən) -tamamlanmış

ازین پیکرآنگه گشایم پرند که باشد رسیده چونخل بلند(۳۷, ۱۰۰)

رشته (reşte) - sap, tel

درین پرده یکرشته بیکارنیست سررشته برماپدیدار نیست(۱۶۷, ۵)

رشته (reşte) - kələf

سر رشته باز یافتن (sər- reşte baz yaftən) -kələfin ucunu tapmaq, dərk etmək

درستی طلب کرد وچندان شتافت کزان نقش سررشتهء بازیافت(۳۷۷, ۳۳)

سررشتهء کارباز جستن (sər-e reşte-ye kar baz costən) - dolaşıq işin çarəsini axtarıb-tapmaq

باندیشهء پاک ورای درست سررشتهء کارخود باز جست(۳۵۵, ۲۲)

رشته (reşte) - arşın

چوعزم جهان گشتن آغازکرد برشته زدن رشتهاسازکرد(۵۷, ۶۰)

رشته زدن (reşte zədən) - ölçmək.

چوعزم جهان گشتن آغازکرد برشته زدن رشتها ساز کرد(۵۷, ۶۰)

رشک (rəşk) - qısqanclıq, paxıllıq, həsəd

رشک بردن (rəşk bordən) - qısqanmaq, paxıllıq etmək

گلوی ستم رابدانسان فشرد که دارابدان داوری رشک برد(۶۴, ۹)

ازرشک سوختن (əz rəşk suxtən) - qısqanmaq, paxıllıqdan yanmaq.

دروآتشی چون گل افروخته گل ازرشک آن گلستان سوخته(۲۷۶, ۲۵)

برشک آمدن (be-rəşk amədən) - həsəd aparmaq

کلاهی زپولادچین برسرش که گوهربرشک آمدازگوهرش(۱۰۷, ۱۳)

رضا (reza) - razılıq

بدان آمدم سوی درگاه تو که بینم رضای تووراه تو(۳۶۷, ۱۹۱)

رضا جستن (reza xostən) - dostluq etmək

شه روم رابودرایی درست رضاجست وبااوخصومت نجست(۶۴, ۱۱)

رضادادن (reza dadən) - razı olmaq, razılıq vermək

بکابین خسرورضاداده ام که ازتخمهء خسروان زاده ام(۲۱۹, ۶۱)

رضوان (rezvan) - behişt

بهشتی رخی دوزخش تافته زمالک برضوان گذریافته(۴۴۴, ۴۷۰)

رضوان (rezvan) - behiştlik adam

گذشت ازخورشهای چینی سرشت که رضوان ندیدآنچنان دربهشت(۳۸۳, ۲۱)

رطب (rotəb) - xurma

کزان باغ رنگین رطب چیدمی وزودادمی هرکه رادیدمی(۲۱, ۱۹)

رطب چین (rotəbçin) - xurma dərən (Nizami)

رطب چین درآمدزنوشینه خواب دماغی پرآتش دهانی پرآب(۲۱, ۲۰)

رطل (rətl) - badə

رطل گران کشیدن (rətl-e geran kəşidən) - badə qaldırmaq

بیاد شه آن مشتری پیکران چوزهره کشیدندرطل گران(۲۸۰, ۶۷)

رصدگاه (rəsədqah) - bac verən ölkə, tabe

چه بایدرصدگاه داراشدن بجزیت دهی آشکاراشدن(۱۲۳, ۷۷)

رعد (rəd) - ildırım

بنال ای دل رعدچون کوس شاه بخندای لب برق چون صبحگاه(۴۶, ۴)

رعدوار (rədvar) - zərf. ildırım kimi, ildırım sayağı

چوآن بندی آگاه گرددزکار خروشدخروشیدنی رعدوار(۴۳۵, ۳۳۴)

رعونت (rounət) - bəzək

دگرزیرکی گفت کای شهریار خردمندرابارعونت چکار(۲۳۲, ۹۱)

بعذرآستین برفشاندن رعونت (be-ozr astin bər feşandən-e rounət) – yasın şənliyə çevrilməsi.

چودانست کزسوک چیزی نماند رعونت بعذرآستین برفشاند(۲۱۷, ۲۷)

رعیت (rəiyyət) - rəiyyət, xalq kütləsi

بداندیش تو هست بیدادگر بپیچد رعیت زبیدادسر (۱۴۰)

رعیت نواز (rəiyyətnəvaz) - xalqa qayğı göstərən, xalqı əziz tutan

چودیدندشه رارعیت نواز زبیداددار اگشادندراز (۲۰۳, ۱۷۵)

رغبت (rəğbət) - istək, meyl

چوآن شب صفتهای آن دزشنید بدزدیدنش رغبت آمدپدید (۲۹۹, ۱۵۷)

رغبت پذیر (rəğbətpəzir) - xoşa gələn

نگفت آنچه رغبت پذیرش نبود همان گفت کزوی گریزش نبود (۳۹, ۱۲۰)

رغبت پذیربودن (rəğbətpəzir budən) - xoşa gəlmək

نگفت آنچه رغبت پذیرش نبود همان گفت کزوی گریزش نبود (۳۹, ۱۲۰)

رغبت خاستن (rəğbət xastən) - istəmək

بدان موم چون رغبتش خاستی بکردی ازوهرچه میخواستی (۱۱۵, ۴۳)

رفتن (rəftən) - getmək

مروتابخون سرخ رویت کنم مسلسل ترازجعدمویت کنم (۹۷, ۲۰۰)

رفتن هوش مغز (rəftən-e huş-e məğz) - huşu başından getmək

درآمدبرآورده لختی بدوش که ازدیدنش مغزرارفت هوش (۴۲۱, ۱۴۸)

رفتن (rəftən) - ölmək

چوشه رفت گوتخت بشکن تمام چومی ریخت گوبرزمین افت جام (۳۰۷, ۹۶)

رفتن (rəftən) - axmaq

نفیردلیران برآمدباوج زهرگوشه میرفت خون موجموج (۴۲۱, ۱۴۲)

رفتن (rəftən) - vurulmaq

بسی ضربشان رفت بریکدیگر زکارآگهیشان نشدکارگر (۴۲۵, ۱۹۱)

رفتن (rəftən) - keçmək, ötüb keçmək

ندانم که دورازچه سان میرود چه نیک وچه بد درجهان میرود (۳۵, ۶۹)

رفتن (rəftən) - baş vermək, üz vermək

شه ازجملهء آن زیانهاکه رفت گناهی ندارد درآنهاکه رفت (۲۱۸, ۴۳)

رفتن (rəftən) - çəkilmək

درفشان یکی تیغ چون چشم گور پلارک درورفته چون پای مور (۱۰۳, ۲۷۹)

رفتن (rəftən) - göstərilmək

بجای شماهریکی بی سپاس نوازشگریهارودبیقیاس (۱۹۴, ۴۱)

رفتن (rəftən) - səslənmək

زتری که میرفت رودورباب هوس راهمی بردچون رودآب (۲۲۵, ۱۴۶)

رفتن (rəftən) - yerimək

چوکوسه همه پیرکودک سرشت بخوبی روندارچه هستندزشت (۸۰, ۲۲)

رفتن (rəftən) - geri çəkilmək

دگررہ بمردی فشردندپای نرفتندچون کوه آهن زجای (۱۷۲, ۹۰)

رفتن (rəftən) - çıxmaq

دگررومیی رفت وهم خاک دید که برطاس رابخت چالاک دید (۴۱۵, ۶۱)

رفتن (rəftən) - səfər etmək

چوپایان رفتن فرازآیدش سوی بازگشتن نیازآمدش (۲۳۶, ۴۳)

رفته (rəfte) - keçmiş

بمولائیش حلقه درگوش کرد بروکین رفته فراموش کرد (۴۶۰, ۶۵)

رفته (rofte) - açmış

بچنگ وبدندان رهش رفته گیر چوکیخسروآنجا فروخفته گیر (۳۱۲, ۴۷)

رفته (rəfte) - ölmüş

وگررفت ازآن رفته درنگذریم چنان به که بریاداومی خوریم (۴۴۲, ۴۴۰)

رفیع (rəfi') - yüksək, uca

نظامی بدین بارگاه رفیع نیاردبجزمصطفی راشفیع (۱۲, ۴۴)

رفیق (rəfiğ) - dost

چه سازیم چون سازگاران شدند رفیقان گذشتندویاران شدند (۲۳۴, ۹)

رق (rəğğ) - dəri

زبس شورش رق ورونینه طاس بگردون گردان درآمدهراس (۱۰۱, ۲۴۹)

رقاس (rəğğas) - rəqqas, rəqs edən

جهاندارد‌رموکب خاص خویش خرامنده برکبک رقاص خویش (۱۱۴, ۲۶)

رقاق (reğağ) - yayma, nazik çörək

رقاق تنگ گردهء گردروی زگردسراپرده تاگردکوی (۲۶۶, ۲۴۴)

رقص(rəqs) - rəqs

همان پای کوبان کشمیرزاد معلق زن ازرقص چون دیوباد (۳۸۵, ۴۹)

برقص آمدن (be-rəqs amədən) - rəqs etmək

زموزونی ضربهای سنان برقص آمده اسب زیرعنان (۱۰۲, ۲۵۸)

برقص آمدن (be-rəqs amədən) - hərəkətə gəlmək, canlanmaq, göyərmək

رک رستنی درزمین گشته سخت برقص آمده برگهای درخت (۳۲۱, ۶۱)

برقص آوردن (be-rəqs avərdən) - hərəkətə gətirmək

رحیقم برقص آورد آب را عقیقم مفرح دهدخواب را (۴۶۸, ۸۱)

برقص درآمدن (be-rəqs dər amədən) - hərəkətə gəlmək, rəqs etmək

تبیره بغریدچون تندشیر درآمدبرقص اژدهای دلیر(۱۷۹, ۵۳)

برقص درآوردن (be-rəqs dər avərdən) - rəqsə gətirmək, oynatmaq

سراینده کن ناله‌ءچنگ را درآوربرقص این دل تنگ را(۶۱, ۱۹)

رقم (rəğəm) - naxış

رقمهای رومی نشدزاب ورنگ برآئینه چینی افتاد زنگ(۳۷۸, ۳۶)

رقم (rəğəm) - xətt

چودانانظرکرددرجام ژرف رقمهای اوخواندحرفابحرف(۳۱۰, ۲۸)

رقم زدن (rəğəm zədən) - xətlər çəkmək (şəkil üçün)

برآوردکلکی باین وزیب رقم زدبرآن حوض مانی فریب(۳۷۹, ۵۵)

رقیب (rəğib) - gözətçi, qoruqçu

رقیبان شب گشته سرمست خواب فروبرده سرصبح صادق باب(۲۰, ۴)

رقیب بار (rəğib-e bar) - din və şah sarayının gözətçiləri

رقیبان بارش گشادند بار درآمدبنوبتگه شهریار(۲۷۱, ۳۰۴)

رقیب راز (rəğib-e raz) - peyğəmbər, vəli

ستانی زبان ازرقیبان راز که تارازسلطان نگویندباز(۶, ۴۰)

رکاب (rekab) - at

خرامان شده خسروخسروان طرفدارچین درکابش روان(۳۹۱, ۱۳۸)

درکاب ایستادن (dər rekab istadən) - ata minmək

چوگفت این سخن درکاب ایستاد برآوردبازوعنان برگشاد(۹۸, ۲۰۹)

رگ (rəg) - damar

چوالماس وآهن رگ وتن مرا چه حاجت بالماس وآهن مرا(۹۵, ۱۷۱)

رگ رستنی (rəg-e rostəni) - xilas damarı

چونه مه برآمدبرآبستنی بجنبش درآمدرگ رستنی(۶۷, ۴۷)

رگ زندگانی (rəg-e zendeqani) - həyat damarı

بیک ناچخ شه که بروی رسید زرنگی رگ زندگانی برید(۱۰۷, ۱۹)

رگ جان استوارکردن (rəg-e can ostovar kərdən) - canı xilas etmək, canı möhkəmlətmək

بکوشیم کوشیدنی مردوار رگ جان بکوشش کنیم استوار(۱۷۷, ۳۲)

رگ (rəg) - kök

رگ رستنی درزمین گشته سخت برقص آمده برگهای درخت(۳۲۱, ۶۱)

رمانی (rommani) - nar rəngli, xalis

گرایدون که یاقوت او کانیست مرالب چویاقوت رمانیست(۴۶۷, ۷۴)

رمز (rəmz) - müəmma, rəmz

دگرنسبتی کاسمانیست آن نگویم که رمزی نهانیست آن(۴۰۲, ۶۸)

رمیدن (rəmidən) - qorxmaq, qorxub qaçmaq

زبانگ سگان کامدازدوردست رمیدندگرگان وروباه رست(۴۱۰, ۹۶)

رنج (rənc) - zəhmət, əmək

نبایدکه ضایع شودرنج او شودروزی دشمنان گنج او(۲۸۵, ۵۴)

رنج (rənc) - əzab, əziyyət

درین عالم آبادگرددبگنج درآن عالم ازادگرددزرنج(۶, ۵۲)

رنج بردن (rənc bordən) - zəhmət çəkmək

کسی کوبردبرتروخشک رنج زماهی درم یابدازگاوگنج(۴۱, ۱۹)

رنج رسانیدن (rənc rəsanidən) - əzab vermək, incitmək

چوره یافتندآن حریفان بگنج بسی بومها رارساننددرنج(۳۹۵, ۴۴)

رنج ریختن (rənc rixtən) - dincəlmək, əzabdan xilas olmaq

بهرمی که میخوردمیریخت رنج بخواهنده میادددیاوگنج(۴۴۲, ۴۳۵)

رنج یافتن (rənc yaftən) - əzab çəkmək

نه آنکس گنه کردکان رنج یافت نه سعیی نمودآنکه آن گنج یافت(۱۵۵, ۸)

رنج رانوکردن (rənc-ra nou kərdən) - fikri, narahatçılığı, əzabı təzələmək

نبینی دوشاهست شطرنج را که برهردلی نوکندرنج را(۲۶۳, ۲۱۰)

برنج آمدن (be-rənc amədən) - əzab çəkmək

چنان نیزیکسرمپردازگنج که آیی زبیهوده خواری برنج(۳۸۲, ۹)

برنج در آمدن (be-rənc dər amədən) - ağrımaq

چنان دیددرقاصدراه سنج که ازجوش دل مغزش آمدبرنج(۱۳۱, ۳۳)

رنج وتاب (rənc-o-tab) - əzab, əziyyət

شکیبائی آرم درین رنج وتاب خیالیست گوئی که بینم بخواب(۲۶۵, ۲۲۹)

رنجور (rəncur) - incimiş

زمن چون دل شاه رنجورنیست جوانمردی شیرازودورنیست(۳۶۶, ۱۷۵)

رنجه (rənce) - incik

رنجه شدن (rənce şodən) - əziyyət çəkmək, zəhmət çəkib gəlmək

سبب چیست کامشب درین کنج غار بنیک اختری رنجه شدشهریار(۲۹۴, ۸۳)

رنجیدن (rəncidən) - əzab çəkmək, incimək

برنجدتن نازک ازدردوداغ چه خویشی بودبادرابا چراغ(۱۸۲, ۹۲)

رنجیدن (rəncidən) - narahat olmaq

تراپای دولت فروشد بگنج زبیدولتیهای دشمن مرنج(۱۹۷, ۹۴)

رنجیده (rəncide) - incimiş, yaralanmış

زمین خسته ازخون انجیدگان هوابسته ازآه رنجیدگان(۱۰۲, ۲۶۰)

رند (rend) - yoxsul

شنیدم که رندی جگرتافته درستی کهن داشت نویافته(۲۲, ۱)

رنگ (rəng) - rəng

چومی خوردی ازلطف اندام وی زحلقش پدیدآمدی رنگ می(۳۸۸, ۹۳)

رنگ دادن (rəng dadən) - rəng vermək

برآسودیک هفته برجای جنگ بیاقوت می رنگ رادادرنگ(۱۱۳, ۱۷)

رنگ یافتن (rəng yaftən) -rəng almaq

سهیلی براوج عرب تافته ادیم یمن رنگ ازویافته(۱۵, ۱۱)

رنگ درآوردن (rəng dər avərdən) - təzəlik gətirmək, yeniləşdirmək

می ومجلس شه رابرآوازچنگ برخساره گیتی برآوردرنگ(۲۲۵, ۱۴۰)

رنگ عنبر گرفتن (rəng-e ənbər gereftən) - ənbər rənginə bürünmək

چوسلطان شب چتربرسرگرفت سوادجهان رنگ عنبرگرفت(۳۷۰, ۲۳۳)

ازرنگ برنگ شدن (əz-rəng be-rəng şodən) - rəng alıb rəng vermək, xəcalətdən rəngi dəyişmək.

شه ازشرم آن ماهی چون نهنگ چوزرافه ازرنگ میشدبرنگ(۲۶۴, ۲۱۳)

زرنگ تهی کردن (ze-rəng tohi kərdən) - rəngləri yox etmək, ovları yox etmək

بنقاشی نوک تیرخدنگ تهی کرده صحرای چین را زرنگ(۳۴۳, ۵۴)

ازروی رنگ بردن (əz-ruy rəng bordən) - qorxuya salmaq, rəngini qaçırmaq

درای جکرتاب وفریادزنگ زسرمغزمیبردوازروی رنگ(۴۱۷, ۷۹)

برنگ دگر (be-rəng-e degər) - başqa cür, başqa şəkildə

کندهرزمان صلح وجنگی دگر خیالی نمایدبرنگی دگر(۲۳۳, ۴)

رنگ (rəng) - iş, oyun

چگونه خوردآدمی سنگ را طبیعت کجاخواهداین رنگ را(۲۴۷, ۲۶۰)

رنگ (rəng) - fitnə, kələk

ولیکن مباش ایمن از رنگ او مشوغافل ازمکرونیرنگ او(۲۱۴, ۱۱۲)

رنگ آمیختن (rəng amixtən) - kələk işlətmək.

دلا چندازین بازی انگیختن بهردست رنگی برآمیختن(۳۱۷, ۳)

رنگ (rəng) - parıltı

جواهرتوبخشی دل سنگ را تودرروی جوهرکشی رنگ را(۳, ۱۰)

رنگ (rəng) - işıq, ziya

جهانرابرافروزدازرنگ خویش بلندی درآردباورنگ خویش(۳۹۳, ۱۳)

رنگ (rəng) - kimi, sayağı

شنیدم که روباه رنگین بروس خودآرای باشدبرنگ عروس(۲۵, ۵)

رنگین (rəngin) - al, qırmızı

بیاساقی آن خون رنگین رز درافکن بمغزم چوآتش بخز(۱۹۱, ۱)

رنگین (rəngin) - bəzəkli

شنیدم که روباه رنگین بروس خودآرای باشدبرنگ عروس(۲۵, ۵)

رنگین (rəngin) - rəngli, rəngarəng

کزان باغ رنگین رطب چیدمی وزودادمی هرکه رادیدمی(۲۱, ۱۹)

رو (ru) - üst, üz

جواهرتوبخشی دل سنگ را توروی جوهرکشی رنگ را(۳, ۱۰)

رو (ru) - üz, surət

رو نمودن (ru nomudən) - fikirləşmək, düşünmək

شمارا چه رومینمایددرین که بی نیکمردان مبادازمین(۲۹۶, ۱۱۵)

ازآن رو (əz an ru) - ona görə

مگرمارابرگنج ازآن رونشست که تارایگان مهره ناید بدست(۳۱, ۲۰)

روا (rəva) - rəva, münasib

توخاکی گرت گنج بایدرواست که بیخواسته خاک راکس نخواست(۱۹۳, ۳۲)

روا بودن (rəva budən) -münasib olmaq, rəva olmaq

روا باشدارمابپوشیم روی زبیداد بیگانه وشرم شوی(۴۰۲, ۶۷)

روارو (rəvarou) - həyəcan səsi, ura

زمین ازسرگنج بگشاد بند رواروبرآمد بچرخ بلند(۳۸۳, ۳۲)

روارو (rəvarou) - vırnıxma, ora-bura qaçma

رواروبرآمدزراه نبرد هزاهزدرآمدبمردان مرد(۱۶۸, ۲۴)

روارو زن (rəvarouzən) - qoşun gözətçiləri

رواروزنان تیرپولادسای درانداد شیران پولادخای(۹۳, ۱۳۸)

روان (rəvan) - səslənən

سکندرزمستی شده نیمخواب روان آب درچنگ وچنگی چوآب(۲۸۰, ۶۴)

روان (rəvan) - axar (su)

شنیدم که درنامهء خسروان سخن راندخواهی چوآب روان(۴۰, ۶)

روان (rəvan) -gedən, yeriyən

یکی مرده شخصم بمردی روان نه ازکاروانیان ودرکاروان(۳۵, ۷۰)

روان بودن (rəvan budən) - getmək, hərəkətdə olmaq

ره از شب چوروزبداندیش بود وشاقی وشمعی روان پیش بود(۲۹۲, ۶۰)

روان شدن (rəvan şodən) - getmək, süzüb sönmək

چوآن کوکب ازبرج خودشدروان توئی کوکبه دارآن خسروان(۳۰۸, ۵)

روان شدن (rəvan şodən) - atılmaq

بهرتیرکزشست اوشدروان بپهلودرآمدیکی پهلوان(۴۳۱, ۲۷۱)

روان شدن (rəvan şodən) -yollanmaq

ازآنجاروان شدبدریاکنار پذیرفت یکچندی آنجاقرار(۱۱۵, ۳۳)

روان کردن (rəvan kərdən) - demək

چوکردآفرین برجهان پهلوان شنیده سخن کردباوروان(۱۳۱, ۲۶)

روان کردن (rəvan kərdən) - işə salmaq

روان کردکلک شبه رنگ را ببردآب مانی و ارژنگ را(۱۵۴, ۱۵۷۹)

روان کردن (rəvan kərdən) - içmək, badə qaldırmaq

نشست ازگه شام تاصبحدم روان کردبریادجم جام جم(۳۷۰, ۲۳۶)

روان کردن (rəvan kərdən) - sürmək, çapmaq

روان کردرخش عنان تاب را برانگیخت چون آتش آن آب را(۱۰۰, ۲۳۹)

روان کردن (rəvan kərdən) - yüksəltmək, qaldırmaq

که دارندهءتاج وشمشیروتخت روان کردرایت بنیروی بخت(۸۵, ۳۰)

روان کردن (rəvan kərdən) - yollamaq, göndərmək

چونزلی چنین خوب وآراسته روان کردوباویسی خواسته(۳۰۱, ۲۴)

روان کردن (rəvan kərdən) - yürütmək, çıxarmaq

چوآتش فروکشت ازآنجایگاه روان کردسوی سپاهان سپاه(۲۱۱, ۶۵)

روان کردن (rəvan kərdən) - axıtmaq

سمن رادرودی ده ازارغوان روان کن سوی گلبن آب روان(۶۱, ۱۳)

روان گشتن (rəvan gəştən) - üz tutmaq, gəlmək

زپرگارچین تاخط قیروان بدرگاه او گشت پیکی روان(۲۴۲, ۲۷)

روان گشتن (rəvan gəştən) - minmək, oturmaq, səvar olmaq

چوکوهی روان گشته برپشت باد عجب بین که بربادکوه ایستاد(۴۱۴, ۴۸)

روان بخت کردن (rəvan-e bəxt kərdən) - getmək, yollanmaq

گره بردوال کمرسخت کرد بجنگ دوالی روان بخت کردن(۴۲۵, ۱۸۹)

روانه (rəvane) - gedən, hərəkət edən

چوکوه روانه چهل ژنده پیل که نگذشتی ازنافشان رودنیل(۳۳۵, ۳۱)

روانه شدن (rəvane şodən) - yollanmaq, gəlmək

فرستادتالشگرازهردیار روانه شودبردرشهریار(۱۳۹, ۲۵)

روانه شدن (rəvane şodən) - axmaq (çay)

بهرپنج گامی درآن مرغزار روانه شده چشمهء خوشگوار(۳۴۱, ۲۸)

روباه (rubah) - tülkü

شنیدم که روباه رنگین بروس خودآرای باشدبرنگ عروس(۲۵, ۵)

روباه زرد (rubah-e zərd) - Günəş

چوشنگرف سودندبرلاجورد سمورسیه زادروباه زرد(۲۷۴, ۳۴۶)

روباه زردزادن سمور سیه (rubah-e zərd zadən-e səmur-e siyəh) – Günəşin çıxması(qara samurun(gecənin) sarı tülkü balalaması)

چوشنگرف سودندبرلاجورد سمورسیه زادروباه زرد(۲۷۴, ۳۴۶)

روباه لعل (rubah-e ləl) - xüsusi tülkü növünün dərisi

فروزنده سنجاب وروباه لعل همان کره اسبان نادیده نعل(۴۵۷, ۲۴)

زروباه پیغام شیرناید (se-rubah peyğam-e şir nayəd) - tülkü şirə elçilik edə bilməz.

جوابش چنین داد شاه دلیر که نایدزروباه پیغام شیر(۲۶۰, ۱۵۷)

روباهگیر (rubahgir) - tülkü tutan

شنیدم که ازگرگ روباه گیر ببانگ سگان رست روباه پیر(۴۱۰, ۹۱)

روبه تر (rubəhtər) - daha qorxaq, daha zəif

وگرگرگ برطاس رانشکرم زبرطاس روس، روبه ترم(۳۹۶, ۶۰)

روبه کلاه (rubəhkolah) - tülküpapaqlı

زروسی برون شدباوردگاه یکی شیربرطاس روبه کلاه(۴۱۴, ۴۷)

روح (ruh) - ruh

ازوهرزمان روح رامایهء خردرادگرگونه پیرایهء(۱۵۵, ۵)

روحانی (ruhani) - ruhani

بهرناوک غمزه کانداختی شکاری زروحانیان ساختی(۴۴۴, ۴۷۲)

روحبخش (ruhbəxş) - ruhverən

بیاساقی آن راوق روح بحش بکام دلم درفشان چون درخش(۱۳۷, ۱)

رود (rud) - çay

زسرچشمهء نیل تارودکنگ زشوراب چین تابتلخ آب زنگ(۲۲۷, ۲۰)

رود نیل (rud-e nil) - Nil çayı (İskəndər)

هم آورداوگربود زنده پیل کم ازقطره باشدبررودنیل(۳۴۷, ۱۰۶)

رود (rud) - rud(çalğı aləti)

نبودی زشه دورتاوقت خواب مغنی وساقی ورودوشراب(۱۱۹, ۱۵)

رود (rud) - musiqi

زرودخوش وبادهء خوشگوار درآمد ببخشش چوابربهار(۴۵۹, ۴۷)

رودبار (rudbar) - çay

زبس رودخیزان لب رودبار نشانده زرخسارگیتی غبار(۳۲۰, ۵۹)

رودخیز (rudxiz) - çaydaşqını, sel

زبس رودخیزان که ازمی رسید لب مامشان رودرامی گزید(۲۲۰, ۸۰)

رودی (rudi) - rud(sif.)

بسارودکززخم خوردن شکست که تازخمهءرودی آمدبدست(۱۵۳, ۱۵۰)

روز (ruz) - gün

بروزی که ازروزهاآفتاب بهی جلوه تربودبرخاک وآب(۳۶۰, ۹۳)

روزبازار (ruz-e bazar) - alış-veriş günü

اگردخل خاقان چین آن تست مکن خرج را روز بازارست(۳۸۲, ۵)

روزبازی (ruz-e bazi) - oyun(talenin)

زخاک ره آن طفل رابرگرفت فروماندازآن روزبازی شگفت(۶۶, ۳۱)

روزبداندیش (ruz-e bədəndiş) - qaranlıq, pis

ره ازشب چوروزبداندیش بود وشاقی وشمعی روان پیش بود(۲۹۲, ۶۰)

روزبیچارگی (ruz-e biçarəgi) - qara gün, pis gün

چوشاهان مکن خوبخوشخوارگی هراسان شوازروزبیچارگی(۳۱۷, ۷)

روزسپید (ruz-e səpid) - səhər

دبیران نگرتابروزسپید قلم چون تراشندازین مشک بید(۲۴, ۲۱)

ازشب زاغ رنگ برآمدن روزسپید (əz-şəb-e zağrəng bər amədən-e ruz-e səpid) - səhərin açılması.

چوروزسپیدازشب زاغ رنگ برآمدچوکافوراز اقصای زنگ(۳۰۰, ۳)

روزعذرآزمائی (ruz-e ozrazmai) - hesabat günü, qiyamət günü, məhşər günü

بپرهیزم ازروزعذرآوری بپرهیزکاری کنم داوری(۲۲۸, ۳۱)

روزی دو (ruzi do) -bir iki gün

برآسودروزی دودرلهووناز زمشکوی داراخبرجست باز(۲۱۶, ۱۲)

روزی سه چار (ruzi se çar) - üç dörd gün

شکیبائی آوردروزی سه چار که تابشکفدغنچهء نوبهار(۲۱۶, ۲۴)

روزفردا (ruz-e fərda) -gələcək gün, sabahkı gün, sabah

ره راستی گیرم امروزپیش که آگاهم ازروزفردای خویش(۲۲۸, ۳۰)

روزمحشر (ruz-e məhşər) - qiyamət günü, məhşər günü

علم برکشیدندگردنکشان پدیدآمدازروزمحشرنشان(۳۹۰, ۱۲۷)

ازروز محشر پدیدآمدن نشان (əz ruz-e məhşər pədid amədən-e neşan) – məhşər gününün çatması, qiyamətin görünməsi

علم برکشیدندگردنکشان پدیدآمدازروزمحشرنشان(۳۹۰, ۱۲۷)

روز نو (ruz-e nou) - ilin ilk günü

سرسال کزگنبدتیزرو شمار جهان راشدی روزنو(۲۰۸, ۳۰)

شبدیزرانعل زربستن روز (şəbdiz-ra nəl-e zər bəstən-e ruz) - səhərin açılması

چوشبدیزرانعل زربست روز درآمدبزین شاه گیتی فروز(۲۵۵, ۸۸)

روزگذاریدن (ruz qozaridən) - gün keçirmək, yaşamaq

بدین غافلی میگذاریم روز که درمازنندآتش رخت سوز(۳۰۷, ۱۰۶)

روز (ruz) – gündüz

شب و روزدرشام ودربامداد توبریادی ازهرچه دارم بیاد(۶, ۴۵)

روز (ruz) - vaxt, dövr

بروزجوانی ونوازادگی زدم لاف پیروافتادگی(۲۸, ۴۳)

روز جنک (ruz-e cəng) - döyüş vaxtı

ببین تازشمشیرمن روزجنگ چه دریای خون شدبصحرای زنگ(۳۵۰, ۲۵)

روز (ruz) - rumlu

سپاه ازدوسوجنبش انگیختند شب و روزرادرهم آمیختند(۱۰۹, ۳۹)

روز (ruz) - hal, vəziyyət

ببین روزمن راستی پیشه کن تونیزازچنین روزی اندیشه کن(۱۸۶, ۱۶۲)

روزکور (ruzkur) - ağılsız, nadan

نباشم عاجزوروزکور زجوشنده دریانیابم ستوه(۳۷۳, ۲۸۰)

روزگار (ruzeqar) - allah

مرادی که آرددلش درشمار دهدروزگارش بکم روزگار(۳۴۷, ۱۱۶)

روزگار (ruzeqar) - həyat

بهنگام گل خوش بود روزگار بخنددجهان چون بخنددبهار(۴۶۶, ۵۳)

روزگار (ruzeqar) - dövran, zaman, dövr

چوبرگشت گردجهان روزگار زشش پادشاه ماندشش یادگار(۴۹, ۵۹)

(bər kam-e(kəsi) gəştən-e ruzeqar) – برکام(کسی) گشتن روزگار

dövranın birinin arzusunca keçməsi

چوبرملک آفاق شدکامگار همی گشت برکام اوروزگار(۲۳۴, ۱۶)

روزگار (ruzeqar) - tale

کمندعدوبندراشهریار درانداخت چون چنبرروزگار(۴۴۱, ۴۱۷)

روزن (rouzən) - yarıq

درآمدزبحران سربید برک گشاده بروروزن درع و ترک(۱۷۹, ۵۸)

روزوشب (ruz-o-şəb) - gecə-gündüz, bütün günü

توانگرکه باشدزرش زیرخاک زدزدان بودروزوشب ترسناک(۲۸۲, ۷)

روزوشب (ruz-o-şəb) - sutka

فلک ناقه رازان سبک رو کند که هرروزوشب بازیی نوکند(۲۳۳, ۳)

روزه (ruze) - oruc

روزه گرفتن (ruze gereftən) - oruc tutmaq

چوخضرازچنین روزیی روزه گیر چوهست آب حیوان مه خرمامه شیر(۱۹۰, ۲۱۱)

روزی (ruzi) -ruzi

گرم نیست روزی زمهرکسان خدایست رزاق وروزی رسان(۳۵, ۷۵)

روزی (ruzi) -qismət

چودردولتش دل فروزی نبود زکارتوجزخاک روزی نبود(۲۰۰, ۱۲۴)

روزی شدن (ruzi şodən) -qismət olmaq

نبایدکه ضایع شودرنج او شودروزی دشمنان گنج او(۲۸۵, ۵۴)

روزی ده (ruzidəh) - ruzi verən

خداوندروزی ده دستگیر پناهنده رااز درش ناگزیر(۱۵۵, ۲)

روزی رسان (ruzi rəsan) - allah, ruzi verən

گرم نیست روزی زمهرکسان خدایست رزاق وروزی رسان(۳۵, ۷۵)

روش (rəveş) -keçid

کزان ره روش بودبرداشته بخارازبخارش برانباشته(۳۱۲, ۴۳)

روش (rəveş) - hərəkət

ازروش باز ماندن (əz rəveş baz mandən) - hərəkətdən qalmaq

نجویندکین تازه دارندمهر مگرکزروش بازماندسپهر(۳۶۹, ۲۲۹)

روش بخش (rəveşbəxş) - hərəkət verən

روش بخش پرگارجنبش پذیر (rəveşbəxş-e pərqar-e conbeşpəzir) – fırlanan göylərə hərəkət verən, allah

روش بخش پرگارجنبش پذیر سکونت ده نقطهءجای گیر(۳۵۶, ۳۵)

روشن (rouşən) - parlaq, işıqlı

بروشن رخش چشم روشن کند بدان سرخ گل خانه گلشن کند(۲۱۸, ۴۹)

روشن شدن (rouşən şodən) -parlamaq, işıq saçmaq

زسیمای سبزه فروشوی گرد که روشن بشستن شود لاجورد(۶۰, ۹)

روشن (rouşən) -aydın, ağıllı

چنان بینم ازرای روشن صواب که چون من کنم گردگیتی شتاب(۲۳۵, ۲۶)

روشن کردن (roşən kərdən) - işıqlandırmaq, ziyalandırmaq

چنان گویداین نامهءنغزرا که روشن کندخواندنش مغزرا(۴۴, ۶۴)

روشن (rouşən) - etibarlı, sayılan

بخواری مبین اندرین خشک پوست که روشنترین نقداین کشوراوست(۴۵۸, ۳۴)

روشناس (ruşenas) - tanış, tanınan

ندانم کس ازمردم روشناس کزان مردمی نیست بروی سپاس(۴۷, ۳۱)

روشنائی (rouşənai) – işıq

دل ودیده راروشنائی بدوست مرا وتراپادشاهی بدوست(۱۶۱, ۱۴)

روشنائی دادن (roşənai dadən) - işıqlandırmaq

بیاساقی ازخودرهائیم ده زرخشنده می روشنائیم ده(۷۴, ۱)

ازروشنائی گریزکردن (əz- rouşənai qoriz kərdən) - qaralmaq

زجوشیدن سربسرسام تیز جهان کرده ازروشنائی گریز(۱۰۹, ۴۳)

روشن چراغ (rouşən çerağ) - işıqlı çıraq, yanar çıraq

دگرباره بلبل بباغ آمدست پری پیش روشن چراغ آمدست(۴۰۳, ۳)

روشن درخش (rouşənderəxş) - şimşək

گشاده دودستش چوروشن درخش یکی تیغزن شد یکی تاج بخش(۷۷, ۴۰)

روشن دل (rouşəndel) - savadlı, ağıllı

زدارادرآمدفرستادهء سخنگوی وروشن دل آزادهء(۱۳۱, ۲۴)

روشن دل (rouşəndel) - açıq ürəkli, mehriban

قوی رای وروشن دل ونغزگوی فرشته منش بلکه فرزانه خوی(۲۵۰, ۲۵)

روشن روان (rouşən rəvan) - parlaq fikirli

چنین گفت باروشنک مادرش زروشن روان شاه اسکندرش(۲۲۱, ۹۸)

روشن زر (rouşənzər) - söz

ازتیره کان روشن زرآوردن (əz- tirekan rouşənzər avərdən) - zülmət (fikir) mədənindən söz çıxarmaq, söz demək

هزارآفرین بادبرزیرکان که روشن زرآرندازین تیره کان(۴۰۴, ۶)

روشنک (rouşənək) - xüsusi ad, Daranın qızının adı

همان روشنک راکه دخت منست بدان تازگی دست پخت منست(۱۸۷, ۱۷۴)

روشنی (rouşəni) - işıq

چراغی که تااونیفروخت نور زچشم جهان روشنی بوددور(۱۳, ۸)

روشنی دادن (rouşəni dadən) - işıq vermək, işıqlandırmaq

چراغ دلم یافت بی روغنی بمی ده چراغ مرا روشنی(۳۰۰, ۲)

روشنی دادن (rouşəni dadən) - işıq çıxmaq, yanmaq, işıq gəlmək

نشان جست ازان آتش تابناک که چون میدهدروزنی زان مغاک(۳۱۳, ۶۳)

در روشنی باز کردن گیتی (dər-e rouşəni baz kərdən-e giti) - səhərin açılması

چوگیتی در روشنی باز کرد جهان بازیی دیگرآغازکرد(۱۷۷, ۳۶)

روشنی یافته (rouşəniyafte) - parlaq

مه روشن ازتیره شب تافته چوآیینه روشنی یافته(۱۷۳, ۹۳)

روفتن (ruftən) - süpürmək, təmizləmək

بچوب ولگد راه راکوفتند بنیرنگهابرف را روفتند(۳۱۴, ۷۵)

روفراخ (rufərax) -rəngli, naxışlı

چوآمدحجابی میان دوکاخ یکی تنگدل شدیکی روفراخ(۳۷۸, ۳۵)

روغن (rouğən) - yağ

جوابیست گفتادرین رهنمون چوروغن که ازکنجدآیدبرون(۱۳۵, ۹۹)

روغن زبانی (rouğənzəbani) - şirindillik

نیوشنده ازگرمی شاه روم بروغن زبانی برافروخت موم(۱۹۷, ۸۲)

بروغن زبانی برافروختن موم (be-rouğənzəbani mum əfruxtən) - şirin dillə mum əritmək (yandırmaq), şirin dilini işə salmaq

نیوشنده ازگرمی شاه روم بروغن زبانی برافروخت موم(۱۹۷, ۸۲)

روم (rum) - Yunanıstan

خراج آورش حاکم روم وری خراجش فرستاده کسراوکی(۱۴, ۱۳)

اهل روم (əhl-e rum) - rumlu

نمائی بمن مردی اهل روم ره کوه آتش برآری بموم(۱۴۸, ۶۷)

روم سالار (rumsalar) - rum cəngavəri, rum sərvəri

من آن رومسالارتازی هشم که چون دشنه صبح زنگی کشم(۹۸, ۲۰۶)

رومی (rumi) - rumlu

بیکجای هم روم وهم زنگبار فرو مانده زنگی ورومی زکار(۸۲, ۶۰)

رومی (rumi) - rum(sif.)

زمصری ورومی وچینی پرند برآراست پیرایهءارجمند(۲۱۶, ۱۴)

اطلس رومی بازافکندن (ətləs-e rumi baz əfkəndən) - rumi qanı tökmək

زبس خون رومی درآن ترکتاز هزاراطلس رومی افکند باز(۱۷۰, ۵۶)

رومی (rumi) - İskəndər

بروبازگسترد رومی بساط همیکردباتازه رویان نشاط(۴۵۶, ۱۰)

رومی (rumi) - parca növü (çəmən, yaşıllıq)

صبا چون درآید بدیباگری زمین رومی آردهوا ششتری(۴۶۶, ۵۵)

رومی رخ (rumirox) - ağüzlü, rumiüz

زرومی رخ هندوی گوی او شه رومیان گشته هندوی او(۳۳۷, ۵۸)

رومی نژاد (ruminejad) - rum nəsilli, yunanlı (İskəndər)

مباداکه این مردرومی نژاد درآن قالب افتدکه هرگزمباد(۱۴۵, ۳۹)

رومی وش (rumivəş) - rumisifət, rumivəş

بیا ساقی آن می که رومی وشست بمن ده که طبعم چوزنگی خوشست(۸۳, ۱)

رونده (rəvənde) - gedən, hərəkət edən

بریشم دمی بلکه لولو سمی رونده چولولوبرابریشمی(۱۵, ۱۲)

رونده (rəvənde) - axar, axan

رونده دروآبهای زلال گواراچومی گربودی می حلال(۴۵۶, ۶)

رونق (rounəğ) - gözəllik, yaraşıq, rövnəğ

چنان کزبسی رونق ونوروتاب شده چشم بیننده رازهره آب(۲۷۱, ۳۰۷)

زرونق بردن (ze-rounəğ bordən) - yaraşıqdan salmaq, gözəllikdən məhrum etmək, rövnəqdən salmaq.

زرونق میرنقش آرایشم نصیبی ده ازگنج بخشایشم(۱۲, ۳۶)

زرونق افتادن (ze-rounəğ oftadən) - rövnəqdən düşmək, gözəlliyini itirmək

بمیوه رسیده بهاری چنین زرونق میفتاد کاری چنین(۱۱۳, ۵)

رونق انگیزکار (rounəğəngizkar) - dəbdəbə sevən

بهرجایگه رونق انگیزکار بجزدرشبستان وجزدرشکار(۳۴۶, ۹۶)

رونمای (runomay) -əks etdirən

عروسی که این سنت آردبجای دهدبوسه آیینه رارونمای(۱۲۸, ۳۰)

روی (ruy) - üz, surət

بتندی بسی داستان یادکرد کزان شدنیوشنده راروی زرد(۱۳۳, ۷۰)

روی آوردن (ruy avərdən) - üz tutmaq, getmək

بهرجاکه روی آری ازکوه ودشت بهی بادت ازچرخ پیروزگشت(۸۹, ۸۴)

روی بستن (ruy bəstən) - üz örtmək, çadrada gəzmək

ولی روی بستن زمیثاق نیست که این خصلت قپچاق نیست(۴۰۰, ۳۵)

روی پوشیدن (ruy puşidən) - üz örtmək, yaşınmaq

که این خوبرویان زنجیرموی دریغست کزکس نپوشندروی(۴۰۱, ۴۷)

روی پیچیدن (ruy piçidən) - üz döndərmək, üz çevirmək

کمرچون نبستی بدرگاه من چراروی پیچیدی ازراه من(۲۵۸, ۱۲۹)

روی تافتن (ruy taftən) - qorxub qaçmaq

هزبرژیان کی شودصید گور سیه مارکی روی تابدزمور(۱۲۵, ۱۱۸)

روی تافتن (ruy taftən) - üz döndərmək, boyun qaçırmaq

نه رای آورش روی ازوتافتن زفرمان سوی فتنه بشتافتن(۳۲۸, ۵۰)

روی تافتن (ruy taftən) - uzaqlaşmaq

جوی زرزجویندهءروی تافت فرودیدزرجست وگنجینه یافت(۲۰۳, ۱۷۳)

روی تافتن (ruy taftən) - qulaq asmamaq, fikir verməmək

سکندرزگفتار اوروی تافت پیاده سوی غارخسروشتافت(۳۱۲, ۵۰)

روی گردانیدن (ruy gərdanidən) - üz çevirmək, tərk etmək, əlçəkmək

درآن گردوسردی سلامت مجوی که گرداندازعادت خویش روی(۳۵۹, ۷۷)

روی نمودن (ruy nomudən) - üz vermək, qismət olmaq, üzə gülmək

سعادت بماروی بنمودباز نوازندهء سازبنواخت ساز(۳۳۹, ۳)

روی نمودن (ruy nomudən) - üz göstərmək, görünmək

بکس روی ننمایداز هیچ راه کندبی نیازی بمشتی گیاه(۲۹۲, ۵۷)

روی نهفتن (ruy nəhoftən) - üz çevirmək

درآن خشمناکی بفرزانه گفت که دولت زمن روی خواهدنهفت(۴۳۹, ۳۹۳)

روی بربستن (ruy bər bəstən) - üz örtmək

گرآیین توروی بستن است درآیین ماچشم دربستن است(۴۰۰, ۳۶)

روی برتافتن (ruy bər taftən) - üz çevirmək, qələmə almamaq.

بلی هرچه ناباورش یافتم زتمکین اوروی برتافتم(۵۹, ۸۰)

روی برتافتن (ruy bər taftən) - əl üzmək, əl götürmək

زمهرکسان روی برتافتم کس خویش هم خویش رایافتم(۳۵, ۷۳)

روی برخاک داشتن (ruy bər xak daştən) - yerə yıxılmaq

گوزنی کزوروی برخاک داشت بچشمش جهان چشم تریاک داشت(۳۴۳, ۴۷)

روی برخاک سودن (ruy bər xak sudən) - səcdə etmək, üzünü yerə sürtmək

بشکرخداروی برخاک سود که فتح ازخداآمداوخاک بود(۴۵۵, ۵۶)

روی درآشتی داشتن (ruy dər aşti daştən) - barışıq istəmək, sülhə meyl etmək

چوتوروی درآشتی داشتی عنان برنپیچیدم از آشتی(۳۳۳, ۱۱)

روی درآوردن (ruy dər avərdən) - hücum etmək

چولشگر بلشگردرآورد روی مبارز برون آمدازهردوسوی(۸۸, ۶۳)

روی خود شستن (ru-ye xod şostən) - üzünü yumaq

هواصافی ازدودوگیتی زگرد فلک روی خودشسته چون لاجورد(۳۰۰, ۵)

روی خورشیدبگل پوشیدن (ru-ye xorşid be-gel puşidən) - bihudə iş görmək

که بامن چه سودست کوشیدنت بگل روی خورشیدپوشیدنت(۲۶۱, ۱۶۸)

درروی(کسی) خندیدن (dər ru-ye(kəsi) xəndidən) - üzünə gülmək

بخندید نوشابه درروی شاه که چون سنگ رادرگلونیست راه(۲۶۸, ۲۶۲)

ازروی کرم (əz-ru-ye kərəm) - insafla, kərəmlə

همان پنجم ازمجرم عذرخواه زروی کرم عفوکردن گناه(۵۰, ۷۰)

ازین روی (əz in ruy) - buna görə

ازین روی کیخسرووکیقباد به پیری زشاهی نکردندیاد(۱۹۸, ۱۰۳)

روی آهنین (ruyahənin) - dəmirüzlü

یکی ترک روی آهنین برسرش که پیگارمیریخت ازپیکرش(۴۲۳, ۱۶۴)

روی بند (ruybənd) - rubənd

بپامردی این طلسم بلند بران رویهابسته شدروی بند(۴۰۲, ۶۹)

روی پوشیده (ruypuşide) - üzüörtülü

پیران قپچاق پوشیده گفت که زن روی پوشیده به درنهفت(۴۰۰, ۲۹)

روی پوشیده شدن (ruypuşide şodən) - üzünü örtmək

هران زن که دیدی درآزرم او شدی روی پوشیده ازشرم او(۴۰۱, ۵۸)

روی شسته (ruyşoste) - üzünü yumuş

روی شسته ترنج (ruyşostetoronc) - Günəş

دگرروزروی شسته ترنج چوریحانیان سربرون زدزکنج(۱۷۳, ۹۷)

رویینده (ruyənde) - bitən, göyərən

که تاسبزه رویینده باشدبباغ گل سرخ تابدچوروشن چراغ(۳۶۵, ۱۵۵)

روئین (ruin) - polad qaya

ببازوی بهمن برآموده مار زروئین درافتاده اسفندیار(۱۸۳, ۱۰۷)

روئین تن (ruintən) - poladbədən

یکی تن شدارزانکه روئین تنست توان کردن ازجایش ارزآهنست(۴۴۰, ۴۰۶)

روئین تنی (ruintəni) - möhkəmlik

بمن میرسدبازوی بهمنی که اسفندیارم بروئین تنی(۱۵۸, ۵۶)

روئین حصار (ruinhesar) - polad hasar

چوبرمیمنه سازوارگشت کار همان میسره شدچوروئین حصار(۱۷۸, ۴۲)

روئین خم (ruinxom) - polad baraban

زفریادروئین خم از پشت پیل نفیرنهنگان برآمدزنیل(۱۷۹, ۵۵)

روئین دز (ruindez) - polad qala

زروئین دزودرع اسفندیار براورنگ زرین منم یادگار(۱۵۰, ۹۵)

روئین دز (ruindez) - polad gövdə

زروئین دزکوس تندرخروش بذرهای روئین درافتادجوش(۱۰۱, ۲۵۱)

روئینه طاس (ruinetas) - təbil, polad tas

زبس شورش رق وروئینه طاس بگردون گردان درآمدهراس(۱۰۱, ۲۴۹)

روئینه کاس (ruinekas) -polad kasalı

خروشیدن کوس روئینه کاس نیوشنده رادادبرجان هراس(۱۷۹, ۶۱)

رویینه خم (ruinexom) - baraban, təbil

زفریادخرمهره وگاودم علی الله برآمدزرویینه خم(۴۳۶, ۳۵۳)

ره (rəh) - راه sözünün qısa forması, yol.

زره گرپیاده رسد گرسوار پرستش کنندش پرستنده وار(۴۰۳, ۷۴)

ره پهلوی (rəh-e pəhləvi) - pəhləvi musiqisi

سرایندگان ره پهلوی زبس نغمه داد نوارانوی(۳۸۵, ۴۸)

ره یافتن (rəh yaftən) - yol tapmaq

چو شاه جهان ره بدان جام یافت درآن تختگه لختی آرام یافت(۳۱۱, ۳۴)

ره اندرگرفتن (rəh əndər gereftən) - yollanmaq, getmək, biryerə üz tutmaq

بخروار هاگنج زربرگرفت بعزم بیابان ره اندرگرفت(۲۴۳, ۳۷)

ره بردن (rəh bordən) - yoldan çıxarmaq, azdırmaq

چوغول شب آئین بدساز کرد بره بردن مردم آغازکرد(۴۴۷, ۵۱۱)

ره بردن (rəh bordən) - yol tapmaq

زبس نوبتیهای زرین نگار نمیبردره بردرشهریار(۲۷۱, ۳۰۰)

ره بستن (rəh bəstən) - yolunu bağlamaq

چپ وراست پیرامن آن حصار زپولاد بستندره برغبار(۴۵۲, ۱۳)

ره داشتن (rəh daştən) - yol qorumaq

درآن دزتنی چندره داشتند که کس رابران راه نگذاشتند(۲۹۰, ۲۹)

ره ساختن (rəh saxtən) - səfər etmək

چوره بدین مملکت ساختم بروسایهءدولت انداختم(۲۵۸, ۱۲۸)

ره نمودن (rəh nomudən) - yol göstərmək

براه نیاخلق راره نمود تف ودودآتش زدلهازدود(۲۱۰, ۵۹)

ره برآوردن (rəh bər avərdən) - sədd çəkmək

نمائی بمن مردی اهل روم ره کوه آتش برآری بموم(۱۴۸, ۶۷)

ره باز نوردیدن (rəh baz nəvərdidən) - geri qayıtmaq

جوابم بفرمای گفتن براز که تاره نوردم سوی خانه باز(۲۵۸, ۱۶۵)

ره بگوش ندادن (rəh be-quş dadən) - eşitməmək, yol verməmək

همه ساله شهزادهءتیزهوش بجزعلم راره ندادی بگوش(۷۱, ۲۱)

ره بمنزل بردن (rəh be-mənzel bordən) - mənzil başına aparmaq

میی کومراره بمنزل برد همه دل برنداوغم دل برد(۱۷۵, ۲)

ره بیع رها کردن (rəh-e bey´reha kərdər) - beh qəbul etməmək, satmamaq

خریدارچون بردرآردبها نشایدره بیع کردن رها(۴۲, ۳۱)

ره خشمناکی برداشتن (rəh-e xəşmnaki bər daştən) - düşmənçilik etmək

وگر نه پس ازآنچنان آشتی ره خشمناکی چه برداشتی(۳۷۲, ۲۶۳)

ره دورکوتاه کردن (rəh-e dur kutah kərdən) - uzaq yolu yaxın etmək

مراوشما راسبک راه کرد بمابررهدورکوتاه کرد(۳۴۸, ۱۲۳)

ره دوستی برمیان آوردن (rəh-e dusti bər meyan avərdən) - dostluq etmək, barışıq etmək

دو خسروعنان درعنان آورند ره دوستی درمیان آورند(۱۷۶, ۲۱)

ره را بسیچیدن (rəh-ra bəsicidən) - yola tədarük görmək, yola hazırlaşmaq.

بسیچید ره راباهستگی گشاده ازخزینه دربستگی(۲۸۴, ۴۱)

ره راستی پیش گرفتن (rəh-e rasti piş gereftən) - doğru yol tutmaq

ره راستی گیرم امروزپیش گه آگاهم ازروزفردای خویش(۲۲۸, ۳۰)

ازره افتاده (əz- rəh oftade) - yoldan qalmış, əldən düşmüş

چواسکندری شاه کشورگشای چوخضرازره افتاده رارهنمای(۴۹, ۵۰)

ازره آمدن (əz-rəh amədən) - səfərdən qayıtmaq

من اینجانشینم بفرمان شاه چوشاه ازره آیدکنم عزم راه(۳۰۴, ۵۸)

ازره شدن (əz-rəh şodən) - yoldan çıxmaq, səhv yola düşmək

زهردادوبیدادی آگه شود براه آردآنراکه ازره شود(۲۸۵, ۵۰)

زره رفتن (ze-rəh rəftən) - yoldan çıxmaq, yolunu azmaq

درین ره فرشته زره میرود که آیدیکی دیووده میرود(۸۳, ۴)

زره بندگی (ze-rəh-e bəndəgi) - qul kimi

پرستندهء کزره بندگی کندچون توئی راپرستندگی(۶, ۵۱)

ره رستگاری درافکندگیست (rəh-e rəstqari dər əfkəndegist) - xilas yolu təvazökarlıqdadır.

ره رستکاری درافکندگیست که خورشیدجمع ازپراکندگیست(۳۲۶, ۶)

رها (reha) - azad

رها کردن (reha kərdən) - azad etmək

بباز ارگان رهاکردباج نجست ازمقیمان شهری خراج(۷۷, ۳۶)

رهاکردن (reha kərdən) - rahat buraxmaq

توباآنکه داری چنان توشهء رهاکن مرادرچنین گوشهء(۱۳۲, ۵۳)

رهاکردن (reha kərdən) - vermək, tapşırmaq

جهان برجوانان جنگ آزمای رهاکن فروکش توپیرانه پای(۱۵۱, ۱۱۲)

رهاکردن (reha kərdən) -əl çəkmək, buraxmaq

درشتی رهاکن بنرمی گرای زجایم مبرتابمانی بجای(۱۵۹, ۶۲)

رها کردن (reha kərdən) - icazə vermək, yol vermək

رهاکن که آیندجویندگان ببینددرشاه گویندگان(۳۵۵, ۱۳)

رهاکردن (reha kərdən) - tərk etmək, əl çəkmək

غله چون بودکاسدوکم بها کندبرزگرکارکردن رها(۳۸, ۱۰۷)

رهاکردن (reha kərdən) - yola salmaq

شه روس رانیزباطوق وتاج رهاکرد وبنهاد بروی خراج(۴۶۱, ۷۸)

رهاکردن (reha kərdən) - tullamaq

رهاکردحربه سواردلیر پس پشت آن پشت برکرده شیر(۴۱۹, ۱۱۵)

رهاکردن (reha kərdən) - bağışlamaq

جزآنش دگردادبسیارچیز رهاکردآن دخل یکساله نیز(۳۷۴, ۲۸۹)

رها کردن (reha kərdən) - azad buraxmaq(ölüm ayağında)

رهاکن که درمن رهائی نماند چراغ مراروشنائی نماند(۱۸۳, ۱۱۶)

رهاکردنی (rehakərdəni) - azad olmalı, əl çəkilməli

شب آمدشبیخون رهاکردنیست بمیعادفرداوفاکردنیست(۱۰۵, ۳۰۱)

رهاننده (rehanənde) - azad edən, çıxaran

چودرطاس رخشنده افتاده مور رهاننده راچاره بایدنه زور(۲۶۵, ۲۲۸)

رهاننده شوتا شوی رستگار (rehanənde şo ta şəvi rəstqar) - nə əkərsən onu biçərsən

منه خارتا درنیفتی بخار رهاننده شو تا شوی رستگار(۲۶۲, ۱۸۷)

رهانیدن (rehanidən) -xilas etmək, qurtarmaq

فروشویدازدوربیدادرا رهاندزخون خلق آزادرا(۲۸۵, ۵۱)

ره آورد (rəhavərd) - yol azuqəsi, yol tədarükü

براهی که خواهم شدن رخت کش ره آوردمن بس بودخوی خوش(۳۲, ۲۶)

ره آورد فردا (rəhavərd-e fərda) - sonrakı günün tədarükü

بهرشغل که امروزراه آوری ره آوردفردابجای آوری(۳۰۹, ۱۴)

ره آورد (rəhavərd) - Bolinas

چولختی سخن راندبرجای خویش ره آوردآورده آوردپیش(۳۳۴, ۲۲)

رهائی (rehai) - azadlıq

گریزندگان رادرآن رستخیز نه روی رهائی نه راه گریز(۱۸۰, ۷۲)

رهائی دادن (rehai dadən) - azad etmək, xilas etmək.

برآن شدکه ازخصم تابدعنان رهائی دهدسینه رازسنان(۱۷۲, ۸۳)

رهائی یافتن (rehai yaftən) - xilas olmaq

رهائی یافتن نوشابه ازروسیان(۴۵۶)

رهائی بچنگ آوردن (rehai be-çəng avərdən) - azad olmaq, xilas olmaq

جهان چیست بگذرنیرنگ او رهائی بچنگ آورازچنگ او(۷۳, ۶۱)

ازخود رهائی دادن (əz-xod rehai dadən) - özündən azad etmək

بیاساقی ازخودرهائیم ده زرخشنده می روشنائیم ده(۷۵, ۱)

درمن رهائی نماند (dər- mən rehai nəmand) - mənə çarə yoxdur.

رهاکن که درمن رهائی نماند چراغ مراروشنائی نماند(۱۸۳, ۱۱۶)

رهبر (rəhbər) - bələdçi

دوان رهبرازپیش وفرزانه پس غلامی دوبااودگرهیچ کس(۳۱۲, ۵۱۹)

ره توشه (rəhtuşe) - yol tədarükü

زساقی بمی دادنی دل نهاد که ره توشه ازبهرمنزل نهاد(۴۵۰, ۵۵۳)

ره روی (rəhroy) - bazarçı, qapançı

بمعیاراین چاسورهروی نسنجددوجوتاندزددجوی(۸۳, ۵)

رهرو (rəhrou) - yolçu

دگررهروان کین کمربسته اند بخوی بدازرهزنان رسته اند(۳۲, ۲۴)

رهزن (rəhzən) - quldur, yol kəsən

زرهزن شودراه پرداخته شودتوشهء رهروان ساخته(۲۹۵, ۹۵)

رهزنی (rəhzəni) - quldurluq

رهزنی کردن (rəhzəni kərdən) - quldurluq etmək

کیانراکی ازملک بیرون کنم من این رهزنی باکیان چون کنم(۱۳۹, ۳۶)

رهسودگی (rəhsudegi) - yol ağırlığı, yol əziyyəti

شه ولشگرازرنج ره سودگی رسیدندلختی باسودگی(۲۹۸, ۱۴۱)

رهشناس (rəhşenas) - yola bələd, yolu bilən

نه عراده برگرداورهشناس نه ازگردش منجنیقش هراس(۲۹۱, ۴۱)

رهگذر (rəhqozər) -keçid, yol

درآن ره گذر های اندیشناک پراکنده شدبرسرم مغزپاک(۲۱, ۱۷)

رهنمای (rəhnomay) - bələdçi

دگر گنج رادرزمین کردجای نمونش نگهداشت بار هنمای(۳۳۹, ۸۹)

رهنمای (rəhnomay) - köməkçi, işlər üzrə sərəncam verən.

نشیننده راچون دل آمدبجای اشارت چنان رفت بار هنمای(۲۷۲, ۳۱۴)

رهنمای آمدن (rəhnomay amədən) - yol göstərmək

اگردولتش نامدی رهنمای نسودی سرخصم رازیرپای(۱۹۲, ۱۵)

رهنمای شدن (rəşnomay şodən) -yol göstərmək

زدریاسوی خشکی آورد رای دلیلش سوی مصرشدرهنمای(۸۱, ۳۸)

رهنمون (rəhnəmun) - yol göstərən, rəhbər

مبخشادیزدان برآن رهنمون که بخشایش آردبمن بربخون(۴۱۵, ۵۷)

رهنمون آمدن (rəhnəmun amədən) - yol göstərmək

ببینم که تاعزم چون آیدم زمانه کجارهنمون آیدم(۲۸۴, ۳۳)

رهنمون شدن (rəhnəmun şodən) - razı olmaq, tərəfdar olmaq

سوی آشتی کس نشد رهنمون نمودند رایش بشمشیروخون(۱۷۷, ۲۴)

رهنمون شدن (rəhnəmun şodən) - yar olmaq

قوی دست رافتح شدرهنمون بزنهارخواهی درآمدزبون(۱۱۰, ۵۲)

رهنمون شدن (rəhnəmun şodən) - yol göstərmək

شودفکرت اندازه رارهنمون سرازحدواندازه ناردبرون(۱۱, ۱۸)

رهنمونی (rəhnəmuni) - məsləhət

رهنمونی کردن (rəhnəmuni kərdən) -yol göstərmək, məsləhət vermək

بزنگی زبان رهنمونی کند که آهن درآتش زبونی کند(۸۵, ۲۸)

رهنورد (rəhnəvərd) - iti gedən, sürətlə gedən

نشست ازبربارهء ره نورد برآراست لشگربرسم نبرد(۳۷۰, ۲۴۹)

رهوار (rəhvar) - at

چورهوارگیلیم ازین پل گذشت بگیلان ندارم سربازگشت(۲۸, ۵۵)

ره ورسم (rəh-o-rəsm) - adət-ənənə, qayda-qanun

ره ورسم شاهان چنان تازه کرد که هندوستان راپرآوازه کرد(۳۳۹, ۹۳)

ره ورسم دیوانگان را گرفتن (rəh-o-rəsm-e divaneqan-ra gereftən) – ağılsız işlər görmək.

نپوشم دگررخ چوبیگانگان نگیرم ره ورسم دیوانگان(۲۶۵, ۲۲۶)

رهی (rəhi) - qul

ولیکن ترابخت یاریگرست زمینت رهی آسمان چاکرست(۳۷۳, ۲۸۲)

رهی شدن (rəhi şodən) - qul olmaq, kölə olmaq

چوشدشاه راخان خانان رهی خصومت شدازخاندانهاتهی(۳۷۴, ۲۹۰)

ری (rey) - Rey

خراج آورش حاکم روم وری خراجش فرستاده کسراوکی(۱۴, ۱۳)

ریاضت (reyazət) - riyaziyyat

بصدسال کورارياضت زدود یکی صورت آخرتواند نمود(۲۹۳, ۷۳)

ریچار (riçar) - riçal

مصوص سرائی وریچار نغز زبادام وپسته برآورده مغز(۲۶۷, ۲۴۹)

ریحان (reyhan) - reyhan

همه ساله ریحان اوسبزشاخ همیشه دروناز ونعمت فراخ(۲۴۹, ۹)

ریحان زرد (reyhan-e zərd) - Günəşin şüası

بیاراست این برکهءلاجورد سفال زمین رابریحان زرد(۳۱۵, ۸۴)

ریحان سرشت (reyhansereşt) - reyhan ətirli

بیاساقی آن راح ریحان سرشت بمن ده که بایادم آمدبهشت(۶۹, ۱)

ریحانی (reyhani) - badə

بریحان وریحانی دلفروز بسربردخسروان چند روز(۲۸۲, ۱۵)

ریحانی (reyhani) - reyhan satan, gül satan

دگرروزکان روی شسته ترنج چوریحانیان سربرون زدزکنج(۱۷۳, ۹۷)

ریختن (rixtən) - tökmək

خسک برگذرگاه کین ریختند نقیبان خروشیدن انگیختند(۱۶۷, ۱۱)

خوی ریختن (xey rixtən) - tər tökmək

زروسی بسی خون وخوی ریختند گرفتندوکشتندوآویختند(۴۵۵, ۴۷)

خون ریختن (xun rixtən) - qan tökmək, öldürmək

بخون ریختن شددل انگیخته زخون چنان بی گنه ریخته(۸۶, ۴۶)

ریختن (rixtən) - süzmək, tökmək

دران جام فیروزه ریزندمی بفیروزی آرندنزدیک وی(۳۰۴, ۵۵)

ریختن (rixtən) - səpmək, tökmək

بهرشورکزاب برانگیختی نمک بردل خسته ریختی(۲۲۳, ۱۲۴)

ریختن (rixtən) - dərmək

بشاخی چه بایددرآویختن که نتوان ازومیوهء ریختن(۱۶۴, ۵۴)

ریختن (rixtən) - tökülmək

چوشه رفت گوتخت بشکن تمام چومی ریخت گوبرزمین افت جام(۳۰۷, ۹۶)

ریختن (rixtən) - yağdırmaq

نشسته بکردارسروجوان گه لاله ریزد گهی ارغوان(۴۶۵, ۴۱)

ریختن (rixtən) - dağılmaq

گرش منجنیق توکردی خراب بذره کجاریختی آفتاب(۲۹۶, ۱۰۸)

ریخته (rixte) - tökülmüş, yığılmış

مگرگرددآن زربرین ریخته خوداین زربدان زرشد آمیخته(۲۳, ۱۳)

ریزان (rizan) - tökülən

فروریخت شاهانه برگی فراخ چوبرگ زرازبرگ ریزان شاخ(۳۸۴, ۴۰)

ریزان شدن (rizan şodən) - tökülmək

شودبرگ ریزان زشاخ بلند دل باغبانان شوددردمند(۲۷, ۲۵)

ریزریز (rizriz) - qırıq-qırıq

ازآن پیش کین هفت پرگارتیز کندخط عمرمراریزریز(۲۸, ۵۲)

ریزریزشدن (rizriz şodən) - qırıq-qırıq olmaq, parçalanmaq

زبس زخم کوپال خاراستیز زمین را شده استخوان ریزریز(۱۸۰, ۶۹)

ریزریزکردن (rizriz kərdən) - parçalamaq, qırıq-qırıq etmək

سکندربدوگفت یک تیغ تیز کندپیه صدگاوراریزریز(۱۳۸, ۲۰)

ریزش (rizeş) - yağmur

ریزش خون (rizeş-e xun) - müharibə, qan tökmə

که چون درجهان ریزش خون بود سرانجام اقبال اوچون بود(۱۲۲, ۵۰)

ریزنده (rizənde) - tökən

ارسطوساغرفلاطون بجام می خام ریزنده برخون خام(۱۱۹, ۱۹)

ریش (riş) - yara

خرازپای زنجیده وپشت ریش بیفکندشان نعل وپالان به پیش(۷۴, ۷۰)

ریش شدن (riş şodən) - yaralanmaq

بزنبورهءتیززنبورنیش شده آهن وسنگ راروی ریش(۱۰۲, ۲۵۹)

ریش کردن (riş kərdən) - yaralamaq

چوزنبورگیلی کشیدندنیش بزنبوره زنبورکردندریش(۱۷۲, ۷۵)

ریگ (rig) - qum

برآبادی راه می بردرنج برآن ریگ چون ریگ میریخت گنج(۱۱۵, ۳۶)

ریگ بوم (rigbum) - qumsallıq

بگنج وبفرمان درآن ریگ بوم عمارت بسی کردبررسم روم(۱۱۵, ۳۵)

ریگ وسنگ (rig-o-səng) - qum və daş (rəml)

کلیدآردازریگ وسنگی بچنگ که آهن بسی خیزدازریگ وسنگ(۲۴۰, ۷)

روس (rus) - Rusiya

شنیدم که روباه رنگین بروس خودآرای باشدبرنگ عروس(۲۵, ۵)

روس (rus) -rus(sif.)

وگرگرگ برطاس رانشکرم زبرطاسی روس روبه ترم(۳۹۶, ۶۰)

روسی (rusi) - Rusiya

بروسی خبر شد که دارای روم درآورد لشگردرین مرزوبوم(۴۰۴, ۱۹)

روسی (rusi) - rus(rus döyüşcüsü Kintal nəzrdə tutulur)

چوروسی سپه رادلی گرم دید زنیروی خودکوه رانرم دید(۴۰۸, ۶۶)

روسی سرفراز (rusi-ye sərfəraz) - Kintal

زدیگرطرف روسی سرفراز برآراست لشگربایین وساز(۴۵۲, ۱۴)

روسی افکن (rusiəfkən) - rusyıxan, rusqıran

همان روسی افکن سواردلیر بیرون آمدازپره چون نرشیر(۴۳۰, ۲۵۶)

روسپید (rusəpid) - gündüz

دوپروانه بینم درین طرفگاه یکی روسپیدست ودیگرسیاه(۳۹۸, ۳)

روستائی (rustai) - rəiyyət

ستیزنده چون روستائی بود شکستن به ازمومیائی بود(۱۵۰, ۱۰۰)

روسیاه (rusiyah) - günahkar, üzüqara

غقوبت مکن عذرخواه آمدم بدرگاه توروسیاه آمدم(۱۰, ۷)

روسیاه گشتن (rusiyah gəştən) - qaralmaq

زبس زنگی کشته برراه خاک زمین گشته درآسمان روسیاه(۱۰۹, ۴۴)

ز (ze) - Fars əlifbasının on üçüncü hərfi

ز (ze) - از ön qoşmasının qısa forması. İsmin çıxışlıq halını bildirir.

خدایا جهان پاد شائی تراست زماخدمت آید خدائی تراست(۳, ۱)

زهم باز کردن (ze-həm baz kərdən) - açmaq, qatını açmaq

سکندربفرمان اوساز کرد حریر نوشته زهم باز کرد(۲۶۱, ۱۷۳)

زهم برگشادن (ze-həm bər qoşadən) - dağıtmaq, xaraba qoymaq

اگربوم وشهری زهم برگشاد ازان به یکی شهردیگرنهاد(۲۴۲, ۲۴)

زهندوستان چینی آمد پدید (ze-hendustan çini aməd pədid) – Hindistandan Çin ipəyi çıxdı. Gözlədiyindən də yaxşı oldu, doşab almışdı bal çıxdı.

چونوبت بدان گنج پنهان رسید زهندوستان چینی آمد پدید(۳۳۶, ۴۴)

ز (ze) - İsmin yiyəlik halını bildirir

زجنگی سواران چابک رکاب بنهصدهزاراندرآمدحساب(۱۳۶, ۱۱۰)

ز (ze) - İsmin yönlük halını bildirir

جهاندارچون دید کان آب وخاک زپوینده اسبان برآوردهلاک(۳۴۰, ۱۶)

ز (ze) - İsmin təsirlik halını bildirir.

همه خاک فرش مرابرده باد نکرده زمن هیچ هم عهدیاد(۲۹, ۵۹)

ز (ze) -İsmin yerlik halını bildirir

نرویدگیاهی زمازندران که صدنوک زوپین نبینی درآن(۴۱, ۲۳)

ز (ze) - ilə

زسیم وزروقندزولعل ودر شترباشترخانه هاگشت پر(۴۵۵, ۵۳)

ز (ze) - vasitəsiylə

بروبندوزنجیرمحکم کنند وزوآب ونانی فراهم کنند(۴۳۵, ۳۳۷)

ز (ze) - haqqında

سخن راندزاندازهءکارخویش زپیروزی صلح وپیگارخویش(۱۲۲, ۶۷)

ز (ze) - əşyanın nədən hazırlandığını bildirir.

زبلورتختی برانگیخته بخروارگوهربروریخته(۲۵۲, ۵۷)

ز (ze) - üçün

بخود کم شوم خلق رارهنمای همایون زکم دیدن آمد همای(۳۴, ۶۱)

ز (ze) - tərəfindən

چوبشکست کبک دری زان عقاب ملک کبک بشکست وآمدبتاب(۱۲۱, ۵۲)

ز (ze) - yanından

هرآن زن که درروی اوبنگرند بجزروی پوشیده زونگذرد(۴۰۱, ۵۲)

زاد (zad) - xatirə

بچاره گری چون ندارم توان کنم نوحه برزادسروجوان(۱۸۵, ۱۵۰)

زادبرزاد (zadbərzad) - nəsilbənəsil

جهان ایمن ازدانش وداداو ملک برملک زادبرزاداو(۳۴۶, ۳۷)

زادن (zadən) - balalamaq

زنوزادن آهوان سره جهانده جهان یک یک آهوبره(۳۲۱, ۷۰)

زادن (zadən) - doğulmaq

بکابین خسرورضاداده ایم که ازتخمهءخسروان زاده ایم(۲۱۹, ۶۱)

زادن (zadən) - yaratmaq, demək

بدین دلفریبی سخنهای بکر بسختی توان زادن ازراه فکر(۳۷, ۹۱)

زادن (zadən) - yaranmaq, əldə olunmaq

یکی روسپش پاسخی دادنغز کزین پوست میزایدآنجمله مغز(۴۵۸, ۳۳)

زادوبوم (zad-o-bum) - ölkə, yer

نداند کسی اصل ایشان درست که چون بودشان زادوبوم نخست(۴۳۴, ۳۱۴)

زاده (zade) - doğulmuş

زاده بودن (zade budən) - doğulmaq

هرآهوکه باداغ اوزاده بود زنافه کشی نافش افتاده بود(۳۴۲, ۴۶)

زار (zar) - yanıqlı, həzin

چوزاوازخودبرکشدزیروزار بخسبدبرآواز اومرغ ومار(۳۸۹, ۱۰۶)

زار (zar) - məkan bildirən sözdüzəldici şəkiçi

هرانچ اونموده گه کارزار نه رستم نموده نه اسفندیار(۴۷, ۲۴)

زاری (zari) - ağlar

بزاری نمودازپی زرخروش بنالیددرپیش جوهرفروش(۲۳, ۹)

زاری کردن (zari kərdən) - ağlamaq, ah-fəğan etmək

ببینم که آن تخت خسروپناه چه زاری کندبامن ازمرگ شاه(۳۰۳, ۴۵)

زاغ (zağ) - qarğa

چوبادخزانی درآیدبباغ زمانه دهدجای بلبل بزاغ(۲۶, ۲۴)

زاغ رنگ (zağrəng) - qara

چوروزسپیدازشب زاغ رنگ برآمدچوکافوراز اقصای زنگ(۳۰۰, ۳)

زال (zal) - Zal (Şahnamənin qəhrəmanı)

کجارستم وزال وسیمرغ وسام فریدون وفرهنگ وجمشیدوجام(۲۰۱, ۱۴۸)

زان (zan) - ازآن -ın qısa forması. Ona görə

بدین بارگه زان گرفتم پناه که بی زینهاری ندیدم زشاه(۳۶۶, ۷۱)

زانو (zanu) - diz

سرم برسرزانوآورده جای زمین زیرسرآسمان زیرپای(۲۱, ۹)

بزانو نشستن (be-zanu neşəstən) - dizi üstə oturmaq

دگرتاجداران بفرمان شاه بزانونشستنددرپیشگاه(۳۸۴, ۳۸)

بزانونشستن (be-zanu neşəstən) - diz çökmək

شه ازمهربانی بدودادست درون رفت وپیشش بزانونشست(۲۹۳, ۶۶)

زاهد (zahed) - zahid

وگرزاهدی باشدازخاره سنگ درآرم برقصش بیک بانگ بیک بانگ چنگ(۴۶۸, ۹۰)

زاهدزن (zahedzən) -zahid qadın

چنین آمداز هوشیاران روم که زاهدزنی بودازآن مرزوبوم(۶۵, ۱۸)

زاهد نواز (zahednəvaz) - zahedə qayğı göstərən, zahidə hörmət bəsləyən

ترافتح وپیروزی ازلشگرست توزاهدنوازی سخن دیگرست(۲۸۹, ۱۹)

زبان (zəban) - tərəzinin gözü

زبان ترازوکه شدراست نام ازآن شدکه بیرون نیایدزکام(۱۵۲, ۱۲۱)

زبان (zəban) - dil

هنوزم زبان ازسخن سیرنیست چوبازوبودباک شمشیرنیست(۶۲, ۳۶)

بگرمی صبوری کردن زبان (be-gərmi səburi kərdən-e zəban) - qəzəbli söz deməyə tələsməmək, qəzəblənəndə dilini saxlamaq

زبان کوبگرمی صبوری کند زدوری کن خویش دوری کند(۳۷, ۱۳۱)

زبان (zəban) - nitq , dil, ünsüyyət vasitəsi

زهریک زبان هرکه آگه بود زبانش زبیغاره کوته بود(۵۵, ۲۳)

زبان برزبان (zəban bər zəban) - dildən dilə

زبس مردمیهاکه آن زن نمود زبان برزبان هرکسش می ستود(۲۵۵, ۲۵۹)

اززبانی بدیگرزبان نوشتن (əz-zəbani be-digər zəban neveştən) – tərcümə etmək.

بیونان فرستادباترجمان نوشت اززبانی بدیکرزبان(۲۳۹, ۷۸)

زبان ازسخن سخت بنیادتر (zəban əz- soxən səxt bonyadtər) –

dili sözlərindən kəsərli

سخنهائی ازتیغ پولاد تر زبان ازسخن سخت بنیاد تر(۱۵۴, ۱۵۹)

زبان ازسخن سیرنیست (zəban əz-soxən sir nist) -dil sözdən doymamışdır.

هنوزم زبان ازسخن سیرنیست چوبازوبودباک شمشیرنیست(۶۲, ۳۶)

زبان برگشادن (zəban bər qoşadən) - dil açmaq, söyləmək

بنفرین ترکان زبان برگشاد که بی فتنه ترکی زمادر نزاد(۳۷۲, ۲۵۹)

زبان بستن (zəban bəstən) - susmaq, danışmamaq

که بیداروباشرم وآهسته بود زناگفتنیهازبان بسته بود(۲۲۴, ۱۳۳)

زبان بپاسخ گشادن (zəban be-pasox qoşadən) -cavab vermək

بپاسخ گشادندیکسرزبان دعاتازه کردندبرمرزبان(۱۴۰, ۴۱)

زبان بندکردن (zəban bənd kərdən) -susmaq

زبان بندکن تاسربرآری بسر زبان خشک به باگلوگاه تر(۱۵۱, ۱۱۷)

زبان تیزکردن (zəban tiz kərdən) - hirslə danışmaq

محابا رهاکردوشدگرم خیز زبان کردبرپاسخ شاه تیز(۲۶۱, ۱۶۷)

زبان تیغ پولاد کردن (zəban-e tiğ pulad kərdən) - iti dilini işə salmaq

چوقا صدزبان تیغ پولاد کرد خراج کهن گشته راباد کرد(۱۳۲, ۴۵)

زبان خشک به باگلوگاه تر (zəban-e xoşk beh ba gəlugah-e tər) – susmaq ölməkdən yaxşıdır.

زبان بند کن تا سرآری بسر زبان خشک به باگلوگاه تر(۱۵۱, ۱۱۷)

زبان خودعملداردیوان تست (zəban xod əməldar-e divan-e tost) – dil sənin əmrinin ağasıdır.

عمل خانه‌دل بفرمان تست زبان خودعملداردیوان تست(۲۲۶, ۷)

زبان رابشکرآزمایش نمودن (zəban-ra be-şokr azmayeş nəmudən) - şükr etmək.

بطاعتگه آمدنیایش نمود زبانرابشکرآزمایش نمود(۴۵۲, ۷)

زبانرادرکام خویش نگه داشتن (zəban-ra dər-kam-e xiş negəh daştən) – dilini saxlamaq, susmaq

زبان رانگه داردرکام خویش نفس برمزن جزبهنگام خویش(۱۵۱, ۱۱۹)

زبان کسان رابستن (zəban-ekəsan-ra bəstən) -xalqın dilini bağlamaq.

زبان کسان بست ازین گفت وگوی بپای خودآمدبدین جست وجوی(۲۱۸, ۵۲)

زبان آور (zəbanavər) - şirindilli, natiq

زرومی تنی بودبس مهربان زبان آوری آگه ازهرزبان(۸۴, ۲۰)

زبان آور (zəbanavər) - şair, söz sahibi

زبان آوران رابتوبارنیست که بامشعله گنج راکارنیست(۶, ۳۹)

زبان آوری (zəbanavəri) - danışıq, söhbət

چوبشنیدشاه آن زبان آوری زبون شدزبانش دران داوری(۴۰۰, ۴۴)

زبان بستگی (zəbanbəstəgi) - susma

بزاری بنالیدازان خستگی شفیعی نه بیش اززبان بستگی(۴۴۳, ۴۴۵)

زبان بسته (zəbanbəstə) - susmuş

بمرغ زبان بسته آوازده که پروازه پارینه رابازده(۶۱, ۱۸)

زبان بند (zəbanbənd) - dil bağlayan sözlər, ifadələr, tərkiblər

زبان بندهائی چوپیکان تیز دری درتواضع دری درستیز(۳۵۶, ۳۰)

زبان تیز (zəbantiz) - itiuclu, nazik dilli

درختش زطوبی دلاویزتر گیاهش زسوسن زبان تیزتر(۴۵۶, ۵)

زباندان (zəbandan) - dilbilən

زباندان یکی مردمردم شناس طلب کردکزکسی نداردهراس(۳۵۳, ۷۲)

زبان درزبان (zəbandərzəban) - müxtəlif dillərdən

زبان درزبان گنج پرداختم وزان جمله سرجمله‌ء ساختم(۵۵, ۲۲)

زبانی (zəbani) - əzab və cəhənnəm mələyi

دگرهیچکس رانیامدنیاز که باآن زبانی شودرزم ساز(۹۶, ۱۸۴)

زبرجد (zəbərcəd) - xrizolit

زبرجدبخرواروميناىمن درقهای زردرعهای سفن(۴۵۷, ۱۹)

زبون (zəbun) - zəif, məğlub

حساب جهانگیری آوردپیش جهانرازبون دیددردست خویش(۷۶, ۲۷)

زبون شدن (zəbun şodən) - lal olmaq, susmaq

چوبشنیدشاه آن زبان آوری زبون شدزبانش دران داوری(۴۰۰, ۴۴)

زبون شدن (zəbun şodən) - məğlub olmaq, zəlil olmaq

چولشگرزبون شد درین تاختن بخودبایداین رزم ساختن(۱۰۳, ۲۶۹)

زبون گشتن (zəbun gəştən) - məğlub olmaq, uduzmaq

بگنج وبلشگرغرورآیدت زبون گشتن ازکاردورآیدت(۳۶۱, ۱۰۵)

زبون کردن (zəbun kərdən) - məğlub etmək

چوکردآن زبانی سپه رازبون نیامدبناورداوکس برون(۹۶, ۱۸۶)

زبونی (zəbuni) -alçaqlıq, nöqsan

زبونی چه دیدی تودرکارما که بردی سرازخط پرگارما(۱۳۱, ۲۹)

زبونی کردن (zəbuni kərdən) - zəiflik göstərmək, alçalmaq

بخودننگ رارهنمونی کنم که پیش زبونان زبونی کنم(۱۴۸, ۷۵)

زبهر.. (ze bəhr-e …) - üçün, ötrü

چه بایددرین هفت چشمه خراس زبهرجوی چندبردن سپاس(۱۹۰, ۲۱۰)

زبید (zobeyd) - Zübeydə. Harun-ər-Rəşidin zövcəsi

نه انجیرشدنام هرمیوه نه مثل زبیدست هربیوه(۳۷, ۹۷)

زحل (zohəl) - Zöhəl. Ulduz və bürc adı.

برآراسته قوس رامشتری زحل درترازوببازیگری(۶۷, ۵۵)

زحمت (zəhmət) - zəhmət, əziyyət

درین بندم اززحمت آزادکن بامرزش ایزدم یادکن(۱۸۴, ۱۲۵)

زخم (zəxm) - yara

درستی بودزخمها رازخون ولی زخمگه موی ناردبرون(۳۶۲, ۱۱۷)

زخم (zəxm) - zərbə

شداززخمهء کاسه وزخم کوس خدنگ اندران بیشه هاآبنوس(۲۹۸, ۱۳۷)

زخم خوردن (zəxm xordən) - zərbə yemək, zərbə almaq

بسارودکززخم خوردن گسست که تازخمهءرودی آمدبدست(۱۵۳, ۱۵۰)

زخم انداختن (zəxm əndaxtən) - zərbə vurmaq

بسی حمله بریکدیگرساختند یکی زخم کاری نینداختند(۱۰۵, ۲۹۸)

زخم رهاکردن (zəxm reha kərdən) - zərbə vurmaq

بخسرودرآمدچوتنداژدها بروکردزخمی چوآتش رها(۹۸, ۱۹۴)

زخم (zəxm) - tikə

گرسنه چوباسیرخایدکباب بفربه ترین زخمی آردشتاب(۱۴۷, ۵۴)

زخم آزمای (zəxmazmay) - yaralı, yara almış

ازآن سستی اندام زخم آزمای عنان دزدیی کردوشدبازجای(۴۲۵, ۱۹۴)

زخمگاه (zəxmqah) - yara yeri

بفرزانه فرمودتاهم زراه کند نوش داروبران زخمگاه(۴۲۵, ۱۹۶)

زخمگه (zəxmgəh) - yara yeri

درستی بودزخمهارازخون ولی زخمگه موی ناردبرون(۳۶۲, ۱۱۷)

زخمناک (zəxmnak) - yaralı (Dara)

درخت کیانی درآمدبخاک بغلطیددرخون تن زخمناک(۱۸۲, ۹۱)

زخمه (zəxme) - musiqi

بسارودکززخم خوردن گسست که تازخمهءرودی آمدبدست(۱۵۳, ۱۵۰)

زخمه (zəxme) - qala

زخمهء دام ودد (zəxme-ye dam-o-dəd) - vəhşilər məskəni

که داندکه این زخمهءدام ودد چه تاریخهادارد زنیک وبد(۱۸۹, ۲۰۵)

زخمه (zəxme) - mizrab zərbəsi

درآرم بهرزخمهءدست خوش نگه دارم آوازهء هست خویش(۲۸, ۵۳)

زدائیدن (zədaidən) - sürtmək, təmizləmək

شدآیینه جان من زنگ خورد زدایم بدان زنگ ازآیینه گرد(۳۰۳, ۴۷)

زدن (zədən) - çalmaq

رواروزنان نای زرین زدند سراپرده برپشت پروین زدند(۱۱۴, ۲۱)

جرس زدن (cərəs zədən) - dua etmək

بصدرنج دل یک نفس میزنم بدان تانخسبم جرس میزنم(۳۵, ۷۱)

زدن (zədən) -səpmək

بفرمودکارندلختی سداب بران اژدهازدچوبرآتش آب(۲۱۳, ۹۴)

زدن (zədən) - vurmaq

گردن زدن (gərdən zədən) -boyun vurmaq

پیام توچون تیغ گردن زند کرازهره کین تیغ برمن زند(۲۵۹, ۱۳۹)

زدن (zədən) - yazmaq

دم زدن (dəm zədən) - yazmaq, danışmaq

نخستین درپادشائی زنم دم ازکارکشورخدائی زنم(۴۳, ۴۶)

در(چیزی)زدن (dər-e(çizi) zədən) - yazmaq

وزانجاسراپرده بیرون زدم درعشق لیلی ومجنون زدم(۶۳, ۴۰)

زدن (zədən) - qurmaq (çadır və s.)

زخشکی بهرجاکه زدبارگاه زمنزل بمنزل بپیمودراه(۵۸, ۶۴)

زدن (zədən) - demək, açmaq

فال زدن (fal açmaq) - fal açmaq

مزن فال بدکاردحال بد مباداکسی کوزندفال بد(۱۲۶, ۱۳۱)

زدن (zədən) - qaldırmaq

زده لشگرروم رایت بلند زمین درکمان آسمان درکمند(۹۳, ۱۴۶)

زدن (zədən) - məğlub etmək, yıxmaq

چهارم علم برثریازدن چوخورشیدلشگربتنهازدن(۵۰, ۶۹)

زدن (zədən) - bağlamaq

زده برمیان گوهراگین کمر درآورده پولادهندی بسر(۹۶, ۱۸۹)

زدن (zədən) - köməkçi fel

ناله زدن (nale zədən) - nalə etmək

که ازهرسخن برتراشم گلی برآن گل زنم ناله چون بلبلی(۳۴, ۶۳)

زدن (zədən) - vurmaq(qılınc)

نشد برتنی تا نپرداختش نزد برسری تا نینداختش(۱۷۰, ۵۵)

زدن (zədən) - yol kəsmək, oğurluq etmək

همه روزوشب کاروانهازنند زبدگوهری راه جانهازنند(۲۹۵, ۹۲)

زدن (zədən) - vurmaq

نعل زدن (nəl zədən) - nallamaq

زده موبدش نعل زرین براسب شده نام آن خانه آذرگشسب(۳۲۴)

سربرزدن (sər bər zədən) - baş vurmaq, dəymək(bir yerə)

درین ره که سربردری میزنم بامید تاجی سری میزنم(۸, ۷۳)

زدن (zədən) - bulaşdırmaq

جامه درخون زدن (came dər xun zədən) - qana bulaşmaq

ستون علم جامه درخون زدن نجات ازجهان خیمه بیرون زده(۱۷۰, ۴۹)

زدن (zədən) - çalmaq, səs salmaq

ترنگاترنگی که زدسازاو به ارزندزردشت آوازاو(۲۷۸, ۴۸)

زدن (zədən) - zərbə vurmaq

چنان زدبروکوهه منجنیق که شدکوه دروی چودریاغریق(۲۹۵, ۹۸)

زدن (zədən) - rəsm etmək

بدان تازشاهان اقلیم گیر زندصورت هرکسی برحریر(۲۶۲, ۱۹۶)

زدن (zədən) - qarışdırmaq

برهم زدن (bərhəm zədən) - bir-birinə qarışdırmaq, alt-üst etmək

تمنای شه راکه برهم زند کرازهره باشدکه این دم زند(۱۴۱, ۵۸)

زدودن (zodudən) - cilalamaq

بصدسال کورارياضت زدود یکی صورت آخرتواندنمود(۲۹۳, ۷۳)

زدودن (zodudən) - silmək, təmizləmək

چوشاه ازجهان رسم آتش زدود برآوردازآتش پرست دود(۲۰۹, ۴۳)

زر (zər) -qızıl

شنیدم ازدبیران دینارسنج که زرزرکشددرجهان گنج گنج(۲۲, ۲)

زرکردن (zər kərdən) -qızıla çevirmək

اگرکیمیاسنگ رازرکند نسیم من ازخاک عنبرکند(۴۶۸, ۸۴)

زربگداخته (zər-e be-qodaxte) - mey

بیا ساقی آن زربگداخته که گوگردسرخست ازوساخته(۳۲۵, ۱)

بزر (be-zər) - qızılla

شه ازنیک وبدهرچه فرزانه خواست بزوروبزریک بیک کردراست(۴۰۱, ۵۴)

بزر (be-zər) - qızılla işlənmiş

بپوشیدخفتانی ازکرگدن مکوکب بزرزآستین تابدن(۱۰۳, ۲۷۷)

بزردرگرفتن (be-zər dər gereftən) - qızıla tutmaq

برآراست نوشابه درگاه را بزردرگرفت آهنین راه را(۲۵۶, ۹۶)

زرپخته رابرمحک زدن عیار (zər-e poxte-ra bər məhək zədən-e əyar) – saf qızılın əyarını müəyyənləşdirmək, həqiqəti üzə çıxarmaq(elçinin İskəndər olduğunu mıəyyənləşdirmək)

زسر تاقدم دیددرشهریار زرپخته را برمحک زدعیار(۲۵۷, ۱۱۳)

زربفت (zərbəft) - زربافت (zərbaft) sözünün qısa forması. Sif. Zərlə işlənmiş parça növü.

قصبهای زربفت وخزهای نرم که پوشندگانراکندمهرگرم(۲۱۶, ۱۶)

زربفت پوش (zərbəftpuş) - zərbəft paltar geymiş

زچینی غلامان حلقه بگوش زرومی کنیزان زربفت پوش(۳۳۷, ۶۷)

زر (zər) - nərdin zəri

زلعل وزمردیکی تخت نرد بساطی زیاقوت وزرسرخ وزرد(۳۱۵, ۹۳)

زراجه (Zərrace) - xüs. ad. Zəngibar cəngavəri

ستمگرسیاهی زراجه بنام زلشگرگه زنگ بگزارد گام(۹۴, ۱۵۶)

زرافشان (zərəfşan) - qızıl səpmə

سران عرب رازرافشان او سرآوردبرخط فرمان او(۲۴۳, ۳۸)

زرافه (zərrafe) - zürafə

زبرگستوانهای گوهرنگار همان چرم زرافه آبدار(۱۱۱, ۷۶)

زراندود (zərəndud) - qızıla çəkilmiş

سخن سنجی آمدترازوبدست درست زراندودرابشکست(۷۵, ۳)

زراندودکردن (zərəndud kərdən) - qızılı rəngłə rəngləmək

لب نارون رامی آلودکن بخیری زمین رازراندودکن(۶۱, ۱۲)

زرد (zərd) - sarı

حریرتنش درقزاکند زرد کلاهی ز پولادچون لاجورد(۴۱۹, ۱۰۸)

زرد شدن (zərd şodən) - saralmaq, qorxmaq

بتندی بسی داستان یادکرد کزان شدنیوشنده راروی زرد(۱۳۳, ۷۰)

زرد کردن (sərd kərdən) - saraltmaq

که رویت کندکهرباوارزرد کبودت کندجامه چون لاجورد(۱۸۸, ۱۹۵)

زردگشتن (zərd gəştən) - saralmaq, solmaq

بنال ای کهن بلبل سالخورد که رخساره‌ءسرخ گل گشت زرد(۲۷, ۲۷)

زردشت (zərdoşt) - Zərdüşt (zərdüştilərin peyğəmbərinin adı)

بجزرسم زردشت آتش پرست ندادآندگررسمهارازدست(۵۵, ۳۱)

زردشتی (zərdoşti) - sif. zərdüşt

بایران زمین ازچنان پشتیی نماندآتش هیچ زردشتیی(۲۰۹, ۴۰)

زردی (zərdi) - sarılıq

زردی گرفتن (zərdi gereftən) - saralmaq, solmaq

تنم گونه‌ء لاجوردی گرفت گلم سرخی انداخت زردی گرفت(۲۷, ۳۲)

زرفشان (zərəfşan) - qızıl səpən

گزارنده‌ءعقدگوهرکشان خبردادازآن گوهرزرفشان(۲۸۲, ۱۳)

زرق (zərğ) - kələk, hiylə

اگرچه بزرق وفسون ساختن نشایدزچین توشه پرداختن(۳۵۸, ۶۲)

زرکش (zərkəş) -qızılla işlənmiş

قباهای خاص ازپی هرکسی قبابادلیهای زرکش بسی(۳۱۶, ۹۸)

زرگر (zərgər) - zərgər

بفرمان اوزرگرچیره دست طلی های زربرسرنقره بست(۵۵, ۳۳)

زره (zereh) - zireh

بتن بریکی آسمان گون زره چومرغول زنگی گره برگره(۹۷, ۱۹۰)

زره درنوردیدن (zereh dər nəvərdidən) - zerehi əynindən çıxarmaq, müharibədən əl çəkmək

کمان بشکنی پربریزی زتیر زره درنوردی بپوشی حریر(۱۵۷, ۲۸)

زره پوش (zerehpuş) - zirehli, zireh geymiş

زره پوشی ازساقه‌ء قلب شاه درآمدچوشیری باوردگاه(۴۳۷, ۳۵۷)

زرین (zərrin) - sif. qızıl, qızıldan hazırlanmış

زفرمان اوسرنبایدکشید کجارای اوهست زرین کلید(۲۱۹, ۵۹)

زرین چراغ (zərrinçerağ) - günəş

همه کوه گلشن همه دشت باغ جهان چشم روشن بزرین چراغ(۳۰۰, ۷)

زرین ستام (zərrinsetam) - qızıl yüyənli

همه گوهرین ساز وزرین ستام بلورین طبق بلکه بیجاده جام(۴۰۶, ۳۸)

زرین ستون (zərrinsotun) -qızıl sütunlu

نگهبان آن تخت زرین ستون زکان سخن ریخت گوهربرون(۳۰۵, ۷۳)

زرین کمر (zərrinkəmər) - qızıl kəmərli

عماری واستربهرای زر عماری کشان جمله زرین کمر(۲۸۰, ۷۶)

زرین نگار (zərrinneqar) - qızılla işlənmiş

زبس نوبتیهای زرین نگار نمیبرد ره بردرشهریار(۲۷۱, ۳۰۰)

زرینه (zərrine) -sif. qızıl.

نورد ملوکانه بیش ازشمار شتربارزرینه بیش ازهزار(۱۹۳, ۲۴)

زرینه تخت (zərrinetəxt) - qızıl taxt

جواهربخرواردیبابتخت پلنگینه خرگاه وزرینه تخت(۳۳۷, ۶۵)

زرینه طشت (zərrinetəşt) - qızıl teşt

خم نقره خواهی زرینه طشت زخاک عراقت نباید گذشت(۴۱, ۲۰)

زرینه کفش (zərrinekəfş) - qızıl ayaqqabılı, Firidun

شه ارشدفریدون زرینه کفش بفتحش منم کاویانی درفش(۴۶۶, ۶۰)

زریوند (zərivənd) - Zərivənd, Mazandəran cəngavərinin adı.

سرانجام کوشش زریوندگرد بیک زخم جان ستیزنده برد(۴۲۰, ۱۲۴)

زشت (zeşt) - çirkin

چوکوسه همه پیرکودک سرشت بخوبی روندارچه هستندزشت(۸۰, ۲۲)

زشت روی (zeştruy) - kifir, eybəcər

برآشفته شدشاه ازآن زشت روی چوتیغ ازتنش سربرآوردموی(۱۰۵, ۲۹۶)

زعفران (zəfəran) - zəfəran

زرآن میوهءزعفران ریزشد که چون زعفران شادی انگیزشد(۱۹۳, ۳۴)

زعفران گونه خاک (zəfəranqunexak) - zəfəran rəngli torpaq

نمودندکین زعفران گونه خاک کندبی سبب مردراخنده ناک(۳۴۰, ۲۰)

زکال (zokal) - kömür

بمشگین زکال آتش لاله رنگ درافتاده چون عکس گوهربسنگ(۲۷۷, ۲۷)

زکال کردن (zokal kərdən) - kömürə çevirmək

بفرمودکان آتش دیرسال بکشتندوکردندیکسرزکال(۲۱۱, ۶۴)

زلال (zolal) - duru

رونده دروآبهای زلال گواراچومی گربودمی حلال(۴۵۶, ۶)

زلزله (zelzele) - zəlzələ

بجنبیدجنبیدنی باشکوه چوازززلزله کالبدهای کوه(۱۶۶, ۹۰)

زلف (zolf) - saç, zülf

سرزلف معشوق راطوق ساز درافکن بدین گردن طوق باز(۶۱, ۲۰)

ازحلقهءعنبری برطاق نیلوفری سمن ریختن زلف شب (əz-həlğe-ye ənbəri bər tağ-e nilufəri səmən rixtən-e zolf-e şəb) - gecənin zülfünın ənbər halqalardan nilufər tağa səmən səpməsi, gecənin düşməsi.

چوزلف شب ازحلقهء عنبری سمن ریخت برطاق نیلوفری(۲۹۸, ۱۴۰)

زلفین (zolfeyn) - iki hörük

گراولختی اززربرآردبدوش دولختیست زلفین من گردگوش(۴۶۷, ۷۱)

زله (zele) - pay

زله کردن (zele kərdən) - pay saxlamaq

دگرازپی دوستان زله کرد که حلوابتنهانشایست خورد(۳۹, ۱۲۱)

زمام (zemam) - nəfs

زمام خودراگرفتن (zemam-e xod-ra gereftən) - öz nəfsini saxlamaq

چهل روزخودراگرفتم زمام کادیم ازچهل روز گرددتمام(۳۶, ۸۱)

زمان (zəman) - zaman, vaxt

چنان آفریدی زمین وزمان همان گردش انجم وآسمان(۴, ۱۸)

زمان (zəman) - vaxt-əcəl

زمان من اینک رسدبیگمان رهاکن بخواب خوشم یکزمان(۱۸۴, ۱۲۹)

زمان خواستن (zəman xastən) - möhlət istəmək, vaxt istəmək

فرستادهءکاردانرانواخت زمان خواست یکهفته وکارساخت(۳۳۴, ۲۵)

زمان (zəman) - aman, macal

گرازگردش چرخ باشدزمان بخواهیم کین خودازبدگمان(۳۹۶, ۶۱)

زمان تازمان (zəmantazaman) - getdikcə, anbaan

زمان تازمان قدراوبیش باد غرض با تمنای اوخویش باد(۲۳۶, ۲۵)

زمانه (zəmane) -zaman, dövran

چوبادخزانی درآید بباغ زمانه دهدجای بلبل بزاغ(۲۶, ۲۴)

زمانیکه (zəmani ke) - zaman bildirən qeyri-müstəqil cümlə üzvü

زمانیکه برفتح یابی نخست دلی بایدازترس دشمن درست(۱۹۹, ۱۱۹)

زمرد (zomorrod) -zümrüd

زمردنگینهای باآب ورنگ درولعل وفیروزه بی وزن وسنگ(۲۸۰, ۷۳)

زمردشدن (zomorrod şodən) - yaşıllaşmaq

زسرسبزی گنبدتابناک زمردشده لوح طفلان خاک(۴۶۲, ۴۹)

زمردنگار (zomorrodneqar) - zümrüdlə bəzənmiş

یکی تاج زرین زمردنگار برآموده ازلولوی شاهوار(۲۸۰, ۷۴)

زمستان (zemestan) - qış

زمستان برون رفت وآمدبهار برآوردسبزه سرازجویبار(۱۱۳, ۷)

زمی (zəmi) - زمین (zəmin) sözünün qısa forması. Yer, torpaq

اساسی که درآسمان وزمیست باندازهءفکرت آدمیست(۱۱, ۱۷)

برزمی اوفتادن (bər zəmi uftadən) - yerə düşmək (solmaq)

وگرنی بهاری بدین خرمی چرارایگان اوفتدبرزمی(۴۵۰, ۵۴۶)

زمین (zəmin) -yer, torpaq

توئی که آسمان رابرافراختی زمین رانگذرگاه اوساختی(۳, ۷)

زمین رابتارک رفتن (zəmin-ra be-tarək roftən) - torpağı başı ilə süpürmək, səcdə etmək.

درآمدزمین را بتارک برفت پیامی که آوردباشاه گفت(۳۳۱, ۸۳)

زمین رابچهره زراندود کردن (zəmin-ra be-cehre zərəndud kərdən) – təzim etmək, üzünü yerə sürtmək

بلب خاک راعنبرآلودکرد زمین رابچهره زراندود کرد(۳۹۷, ۷۴۹)

زمین رابیخ برافتاد (zəmin-ra bix bər oftad) - yer məhvərindən çıxdı

زمین را زشورش برافتاد بیخ فکند آسمان نعل وخورشید میخ(۴۱۷, ۸۱)

زمین رازلب یاقوت پوش کردن (zəmin-ra əz ləb yaqutpuş kərdən) – danışmaq, sözə başlamaq, yer üzünü yaqutla örtmək

اززمین گوهربرآوردن گاو (əz-zəmin qouhər bər avərdən-e qav) – günəşin batması

چوگوهربرآوردگاواززمین برون جست شیرسیاه ازکمین(۸۲, ۵۵)

اززمین تخمهء(کسی) پرداختن (əz-zəmin toxme-ye(kəsi) pərdaxtən) – kökünü yer üzündən kəsmək

دل خودبپردازی ازتخم کین بپردازی ازتخمهءمازمین(۱۸۷, ۱۷۲)

اززمین بچرخ رساندن (əz-zəmin be-çərx rəsandən) - yüksək qiymətləndirmək, göylərə qaldırmaq

گراوداشت ازنعمتم بهره مند رساندازززمینم بچرخ بلند(۳۱۰, ۱۹)

بازمین پست شدن (ba-zəmin pəst şodən) - yerlə bərabər olmaq, yerə yıxılmaq

بزخمی دگربازمین پست شد چنین چندگردنکش ازدست شد(۴۱۸, ۹۴)

برزمین افتادن (bər zəmin oftadən) -yerə düşmək, sınmaq

چوشه رفت گوتخت بشکن تمام چومی ریخت گوبرزمین افت جام(۳۰۷, ۳۶)

برزمین زدن (bər zəmin zədən) - yerə səpmək

زپندتوای بانوی پیش بین زدم سکه زرچوزربرزمین(۲۶۹, ۲۷۹)

برزمین سرنهادن (bər zəmin sər nəhadən) - yerə baş qoymaq, səcdə etmək

بدرگاه توسرنهم برزمین نه من جمله کشورخدایان چین(۳۶۰, ۸۷)

برزمین آوردن (bər zəmin avərdən) - yerə salmaq

سردشمنان برزمین آوری جهان زیرمهرنگین آوری(۷۱, ۳۱)

درزمین نهادن (dər zəmin nəhadən) - torpağa basırmaq

خلایق که زردرزمین مینهند براوقفل وبندآهنین مینهند(۳۲۵, ۱۱۹)

زمین (zəmin) - yer üzü, dünya

شماراچه رومینمایددرین که بی نیکمردان مبادازمین(۲۹۶, ۱۱۵)

زمین (zəmin) - yol

چولختی زمین زانطرف درنوشت زپهلووادی درآمدبدشت(۳۰۵, ۲۷)

زمین (zəmin) - şahlıq, dövlət

زمانی شغل زمین بگذریم بمرجان پرورده جان پروریم(۲۷۳, ۳۳۳)

زمین عجم (zəmin-e əcəm) - İran

زمین عجم گورگاه کی است دروپای بیگانه وحشی پیست(۲۳۷, ۵۴)

زمین عجم زیرپای آوردن (zəmin-e əcəm zir-e pay avərdən) - İran torpağına qədəm qoymaq.

زمین عجم زیرپای آورد سوی ملک اصطخررای آورد(۳۹۳, ۱۲)

زمین برزمین (zəminbərzəmin) - bütün yer üzü

زصحرای چین تابدریای جند زمین برزمین بودزیرپرند(۳۹۰, ۱۲۹)

زمین بوس (zəminbus) - təzim

زمین دادبوسه بایین پیش فزودازززمین بوس اوقدرخویش(۳۸۳, ۲۷)

زمین بوس (zəminbus) - səcdə edən

درودرگهی دیدبرآسمان زمین بوس اوهم زمین هم زمان(۲۵۵, ۹۱)

زمین بوسه (zəminbuse) - təzim

زمین بوسه دادن (zəminbuse dadən) - təzim etmək

زمین بوسه دادآفرین برگرفت درومانده آن شیرمردان شگفت(۲۷۱, ۳۱۰)

زمین بوسیدن (zəmin busidən) - yeri öpmək, təzim etmək

منم شاه خاقان سپهدار چین که درخدمت شاه بوسم زمین(۳۶۵, ۱۶۱)

زمینجای (zəmincay) - yer

گوزنی که باشیربازی کند زمینجای قربان نمازی کند(۱۲۳, ۸۳)

زمین خیز (zəminxiz) - məhsul, torpağın neməti

زمین خیزهانی کزآن بوم رست برنگ وبرونق دلاویزوچست(۲۵۴, ۷۹)

زمین درزمین (zəmindərzəmin) -ölkəbəölkə

زمین درزمین تاباقصای روم بجوشیددریابلرزیدبوم(۱۳۶, ۱۱۴)

زمینلرزه (zəminlərze) - zəlzələ

زغریدن کوس خالی دماغ زمینلرزه افتاددرکوه وراغ(۱۷۹, ۵۷)

نبرد آوردن زمینلرزه (nəbərd avərdən-e zəminlərze) - zəlzələ baş vermək

چوآردزمینلرزه ناگه نبرد برآردباسانی ازکوه گرد(۱۶۵, ۷۷)

زن (zən) - qadın

زن آن به که درپرده پنهان بود که آهنگ بی پرده افغان بود(۲۶۴, ۲۱۸)

آن زن (an zən) - Nüşabə nəzərdə tutulur

زبس مردمیها که آن زن نمود زبان برزبان هرکسش می ستود(۲۵۵, ۸۴)

آن زن نغزگوی (an zən-e nəğzquy) - İncə kəlamlı o qadın (Nüşabə)

زبیغاره‌ءآن زن نغزگوی زناخورده خوان کردشه دست شوی(۲۶۸, ۲۶۹)

زن وبچه (zən-o-bəcce) - arvad-uşaq

من اینجا بخدمت شده سربلند زن وبچه آنجابزندان وبند(۳۹۴, ۳۱)

زنبور (zənbur) - arı

سپاهی چوزنبوربانیشتر زغوغای زنبورهم بیشتر(۱۴۱, ۶۷)

زنبوره (zənbure) - silah növü, dəmir ox

مرازیت وزنبوره درکیش هست چوزنبورهم نوش وهم نیش هست(۳۷۳, ۲۷۴)

زنجیده (zəncide) - incimiş, yorulmuş

خرازپای زنجیده وپشت ریش بیفکندشان نعل وپالان به پیش(۷۴, ۷۰)

زنجیر (zəncir) - zəncir

من ازشغل گیتی برافشانده دست بزنجیرفکرت شده پای بست(۲۰, ۵)

درزیرزنجیرکشیدن (dər zir-e zəncir kəşidən) - zəncirləmək, zəncirlə bağlamaq

همان ساعدش رابزرین کمر کشیددرزیرزنجیرزر(۳۶۴, ۱۴۹)

درزیرزنجیراسیرآوردن (dər zir-e zəncir əsir avərdən) - zəncirləmək, əsir almaq

چوزیرزنجیرش آری اسیر بروخواه شمشیرزن خواه تیر(۴۴۰, ۴۱۰)

زنجیر بریدن (zəncir boridən) - hirslənmək, zəncir çeynəmək

بریدندزنجیرشیران من دلیرندبرخون دلیران من(۳۵۱, ۴۴)

زنجیرموی (zəncirmuy) - zəncir hörüklü

که این خوبرویان زنجیرموی دریغست کزکس نپوشند روی(۴۰۱, ۴۷)

زنخ (zənəx) - çənə

زنخ ساده وغبغب آویخته گلابی زهرچشمی انگیخته(۲۲۳, ۱۲۲)

زند (zənd) - Avestanın şərhi

برخشنده آذرباستاوزند بخورشیدروشن بچرخ بلند(۱۵۶, ۲۰)

زندان (zendan) - zindan

کسی کوبمینوکشدرخت را بزندان شماردچنین تخت را(۳۰۷, ۹۸)

زندانسرای (zendansəray) - zindan

بزندانسرای کنیزان شاه همی بودچون سایه درزیرچاه(۳۹۰, ۱۲۳)

زندانی (zendani) - əsir

چوشد مغزش ازخوردن باده گرم بزندانیان بردلش گشت نرم(۴۴۲, ۴۴۱)

زندباف (zendbaf) - bülbül

زگلبام شبابه زندباف دریده صباشعرگل تابناف(۳۲۱, ۶۲)

زندگانی (zendeqani) - həyat

جوانی شدوزندگانی نماند جهان گوممان چون جوانی نماند(۲۶, ۱۹)

زندگانی دادن (zendeqani dadən) - həyat vermək

بخواهندگان ارمغانی دهد جهانرازنوزندگانی دهد(۳۹۹, ۱۷)

زندگانی کن (zendeqanikon) - yaşama, həyat sürmə

سریری که جزآسمانی بود بزندان کن زندگانی بود(۳۱۰, ۲۵)

زندگی (zendegi) - həyat

چوسوسن سرازبندگی تافته نم ازچشمه زندگی یافته(۴۰, ۵)

زنده (zende) - canlı, diri

خداوندمانی ومابنده ایم بنیروی تویک بیک زنده ایم(۱۰, ۱۱)

زنده شدن (zende şodən) - dirilmək

چوصبح سعادت برآمدبگاه شدم زنده چون باددر صبحگاه(۲۱, ۲۳)

زنده کردن (zende kərdən) - diriltmək

پس ازدورهائی که بگذشت پیش کنم زنده ش ازآب حیوان خویش(۶۳, ۴۴)

زنده گشتن (zende gəştən) - canlanmaq, dirilmək

زخوزان طرف تالب زنده رود زمین زنده گشت ازنوای سرود(۲۲۰, ۷۹)

زنده (zende) - döyüşkən

زغریدن زنده پیلان مست گره درگلوی هزبران شکست(۱۶۹, ۴۶)

زنده پیل (zendepil) - filgüclü

هم اورداوگربودزنده پیل کم ازقطره باشدبررودنیل(۳۴۷, ۱۰۶)

زنده دار (zendedar) - yaradılan, canlanan

زمین زنده دارآسمان زنده کن جهانگیردشمن پراکنده کن(۴۶, ۹)

زنده دارکردن (zendedar kərdən) - canlandırmaq, həyat vermək

پرندی چنین زنده دارش کنم زگردزمین رستگارش کنم(۴۳, ۵۴)

زنده رود (zenderud) - İsfəhanda axan çay adıdır.

زخوزان طرف تااب زنده رود زمین زنده گشت ازنوای سرود(۲۲۰, ۷۹)

زنده کن (zendekon) - yaşadan, allah

پدیدآورخلق عالم توئی تومیرانی وزنده کن هم توئی(۷, ۵۳)

زن سیر (zənseyər) - qadın təbiətli

اگرچه زنم زن سیرنیستم زحال جهان بیخبر نیستم(۲۶۱, ۱۸۲)

زنگ (zəng) - zəng

دل شاه روم ازپی آن عروس بشورش درافتادچون زنگ روس(۲۲۱, ۹۰)

زنگ جنباندن (zəng conbandən) -zəng çalmaq

چو نوبت زن شاه زد کوس جنگ جرسدارزنگی بجنباند زنگ(۱۰۰, ۲۴۴)

زنگ (zəng) - زنگبار sözünün qısa forması. Zəngibar

که ابری سیاه آمدازکوه زنگ نبارد مکراژدها و نهنگ(۹۹, ۲۲۲)

زنگ (zəng) - zınqırov

ازآیینهء پیل وزنگ شتر صدف راشبه رست برجای در(۸۴, ۱۶)

زنگ (zəng) - həbəş, zənci

بریدازجهان شورش زنگ را زدارا ستدتاج واورنگ را(۵۶, ۳۷)

زنگ (zəng) - pas

برون آی ازین پردهء هفت رنگ که زنگی بودآینه زیرزنگ(۲۶, ۱۳)

زنگ افتادن (zəng oftadən) - pas düşmək, paslanmaq

فتدزنگ برتیغ آیینه رنگ من آیینه ام کزمن افتاد زنگ(۹۷, ۲۰۱)

زنگ (zəng) - kimyavi maddə (Cam)

شدآیینهء جان من زنگ خورد زدایم بدان زنگ ازآیینه گرد(۳۰۳, ۴۷)

زنگار (zənqar) - pas

فرو ریخت باران رحمت زمیغ فروشست زنگارزنگی زتیغ(۱۱۰, ۵۷)

زنگارخوردن (zəngar xordən) - paslanmaq

چنان زدبروتیغ زنگارخورد که زنگی زگردش درآمدبگرد(۹۹, ۲۲۹)

زنگار ازآیینه شستن (zənqar əz aine şostən) - ürəkdən kini təmizləmək

نوازادهءزنگه رابازجست طلب کردوزنگارازآیینه شست(۱۹۶, ۷۶)

زنگارگون (zənqarqun) - qara

برآمدیکی ابرزنگارگون فروریخت ازدیده دریای خون(۱۰۶, ۵)

زنگانه رود (zənqanerud) - çay adıdır.

بزنگانه رود درامدن (be-zənqanerud dər amədən) - məğlub olmaq

چوزنگی درآمدبزنگانه رود زشهرودرومی برآمدسرود(۱۱۰, ۵۵)

زنگبار (zəngbar) - Zəngibar

بیکجای هم روم وهم زنگبار فرومانده زنگی ورومی زکار(۸۲, ۶۰)

زنگ خورد (zəngxord) - paslanmış

زنگ خورد شدن (zəngxord şodən) - paslanmaq

شد آیینهء جان من زنگ خورد زدایم بدان زنگ ازآیینه گرد(۳۰۳, ۴۷)

زنگه (zənge) - xüs. ad. Zənge

نوازادهء زنگه رابازجست طلب کردوزنگارازآیینه شست(۱۹۶, ۷۶)

زنگهءشاوران (zənge-ye şavoran) - Şavoran oğlu Zənge, İranın mifik qəhrəmanı

بتخمهءدراززنگهء شاوران سری بودنامی زنام آوران(۱۴۵, ۲۸)

زنگی (zəngi) - zənci

برآوازاوزنگی قیرگون گشاده زدل زهره وزدیده خون(۲۷۷, ۳۶)

زنگی (zəngi) - paslı

برون آی ازین پردهء هفت رنگ که زنگی بودآیینه زیرزنگ(۲۶, ۱۳)

زنگی زبان (zəngizəban) - zənci dili

بزنگی زبان رهنمونی کند که آهن درآتش زبونی کند(۸۵, ۲۸)

زنگی سرشت (zəngisereşt) - zəncisifət(vəhşi, qəddar)

چگونی سیاهان زنگی سرشت که بودندچون دیودژخیم زشت(۱۲۵, ۱۱۴)

زنگی کش (zəngikoş) -zənci öldürən, zənci qatili

من آن روم سالارتازی هشم که چون دشنه صبح زنگی کشم(۹۸, ۴۰۶)

زنگی کشی (zəngikoşi) - zənci qırğını

برآراست برجنگ زنگی بسیچ بزنگی کشی نیزه رادادپیچ(۹۶, ۱۸۸)

زنگی وش (zəngivəş) - zəncisifət

سیاهان مغرب که زنگی وشند بصفرای آن زعفران دلخوشند(۱۹۳, ۳۵)

زننده (zənənde) - ox atan

چودژخیم رانامدازتیرباک زننده شدازتیرخودخشمناک(۴۳۷, ۳۶۵)

زنهار (zenhar) - aman, nicat

سپردم بزنهاراسکندری تو دانی وفرداوآن داوری(۲۲۳, ۱۱۴)

زنهارخواستن (zenhar xastən) - kömək istəmək, dad istəmək

بپایش افتادوزنهار خواست بازرم شاه جهان یارخواست(۲۱۳, ۹۷)

زنهاردادن (zenhar dadən) - Aman vermək, azad etmək

ببخشودبرسختی کارشان زشمشیر خود داد زنهارشان(۱۱۰, ۶۶)

بزنهار درآمدن (be-zenhar dər amədən) -yalvarmaq, kömək istəmək.

زبون شد درآمدبزنهار من سزدگرکندخسروش یارمن(۲۱۴, ۱۰۸)

بزنهارخویش استواری دادن (be-zenhar-e xiş ostovari dadən) - rəhm etmək, kömək etmək.

بزنهارخویش استواریش داد زجادوکشان رستگاریش داد(۲۱۳, ۹۹)

زنهارخوار (zenharxar) - əhdi pozan

زنهارخوارگشتن (zenharxar gəştən) -əhdini pozmaq, boyun qaçırmaq

چودادم کسی رابخود زینهار نگشتم برآن گفته زنهارخوار(۳۵۱, ۳۱)

زنهارخواهی (zenharxahi) - yalvarış, kömək

قوی دست رافتح شدرهنمون بزنهارخواهی درآمدزبون(۱۱۰, ۵۲)

زنهاری (zenhari) - yazıq, məzlum.

کسی کارمغانی دهدطوق وتاج چوزنهاریان چون فرستدخراج(۱۳۳, ۵۸)

زوال (zəval) - zaval, müsibət

که این اژدهاخوی مردم خیال نهنگیست کاوردبرمازوال(۹۲, ۱۲۶)

زود (zud) - tez, cəld

برونیزشه ناچخی راند زود بزخمی برآوردازونیزدود(۱۰۸, ۲۳)

زود (zud) -tezliklə

که درطالع زودماتانه دیر فرود آیداخترزبالابزیر(۱۴۵, ۳۵)

زودخیز (zudxiz) - sif. , cəld, çevik

بفرمود تاخازن زودخیز کند پیل بالابروگنج ریز(۲۴۶, ۸۷)

زودگرد (zudgərd) - sürətlə fırlanan

دوپره چوپرگارمرکزنورد یکی دیرجنبش یکی زودگرد(۴۲۰, ۱۳۱)

زور (zur) -güc, qüvvə

اسدبودطالع خداوندزور کزودیدهءدشمنان گشت کور(۶۷, ۵۲)

زوردرآوردن (zur dər avərdən) - qüvvət vermək

همان نای ترکی برآورده شور ببازوی ترکان درآورده زور(۴۱۳, ۳۰)

زورتهی کردن (zur tohi kərdən) - gücünü almaq

نهیب بلارک بپرهای مور زبال عقابان تهی کرده زور(۴۵۳, ۲۰)

زورکردن (zur kərdən) - müqavimət göstərmək, həmlə etmək

گروهی که برپیل کردندزور فتادندچون پیله درپای موی(۱۱۰, ۶۲)

زور (zur) - güclü

زرومی کجاخیزد آن دست زور که کشتی برون راندازآب شور(۱۴۹, ۷۷)

زور (zur) - döyış

فرس رارخ افکنددروقت شور فکنده فرس پیل راوقت زور(۳۸۶, ۷۱)

زورآزمای (zurazmay) - döyüşlərdə sınanmış

درشت وتنومندوزورآزمای بتنهاعدوبندولشکرگشای(۴۲۴, ۱۸۷)

زوربازو (zurbazu) - qolu güclü

جهاندارکین زوربازوشنید سپه رازبابل بارمن کشید(۲۴۵, ۷۳)

زوردست (zurdəst) - güclü

همش هوش دل بودوهم زوردست بدین هردوبرتخت شاید نشست(۷۶, ۲۸)

زورق (zourəğ) -qayıq (Günəş)

زساحل برآب زورق برافکندن زورق کش آفتاب (ze-sahel bər ab zourəğ bər əfkəndən-e zourəğkəş-e aftab) - Günəşin çıxması.

سحرگه که زورق کش آفتاب زساحل برافکندزورق برآب(۳۶۳, ۱۲۷)

زورق (zorəğ) - işıq saçağı

زورق برآب افکندن (zourəğ bər ab əfkəndən) - suya işıq salmaq

برآن دجلهء خون بلند آفتاب چونیلوفرافکنده زورق برآب(۱۸۱, ۸۱)

زورق کش (zourəğkəş) - qayıqçı, yədəkçi

سحرگه که زورق کش آفتاب زساحل برافکندزورق برآب(۳۶۳, ۱۲۷)

زورمند (zurmənd) - güclü

کجابستدی فرخ آیین دزی چه اززورمندی چه ازعاجزی(۲۹۹, ۱۵۳)

زورمندی (zurməndi) - güc, güclülük

دوم زورمندی که وقت نبرد نپیچدعنان رازمردان مرد(۳۸۹, ۱۰۴)

زهازه (zehazeh) - alqış, tərif

سخن گرچه باد اوزهازه بود نگفتن هم ازگفتنش به بود(۱۳۱, ۳۸)

زهد (zohd) -zöhd

درزهد بردوختن (dər-e zohd bər duxtən) - zahidlikdən uzaqlaşmaq

توانم درزهدبردوختن ببزم آمدن مجلس افروختن(۳۴, ۵۶)

زهر (zəhr) - zəhər

نه آبی دروسردجززهرناب نه مهری دروگرم جزآفتاب(۸۲, ۵۲)

زهرنوشیدن (zəhr nuşidən) - zəhər içmək, əzab çəkmək, çətin yol keçmək

ره من همه زهرنوشیدنست هنرجستن وعیب پوشیدنست(۷۵, ۸)

زهر خوردن (zəhr xordən) - zəhər içmək, zəhərlənmək

بپوشیدن وخوردن نیک بهر شدندایمن ازخوردن تیغ وزهر(۱۹۸, ۱۰۵)

زهرآبجوش (zəhrabcuş) - zəhərli

یمانی یکی تیغ زهرآبجوش حمایل فروهشته ازطرف دوش(۹۷, ۱۹۱)

زهرآبدار (zəhrabdar) - zəhərli, zəhər çəkilmiş

حمایل یکی تیغ زهرآبدار کمندی چوزلف بتان تابدار(۴۲۳, ۱۷۳)

زهراب خورد (zəhrabxord) - zəhərlənmiş

هم ازتازی اسپان صحرانورد هم ازتیغ چون آب زهراب خورد(۲۴۳, ۴۴)

زهرخند (zəhrxənd) - zəhərli gülüş, acı gülüş

بخندید وگفت اندرآن زهرخند که افسوس برکارچرخ بلند(۱۳۴, ۷۱)

زهردار (zəhrdar) - zəhərli

برآویخته ناچخی زهردار بوقت زدن تلخ چون زهرمار(۱۰۷, ۱۴)

زهره (zəhre) - cəsarət

کرازهره‌ءآنکه ازبیم تو گشاید زبان جزبتسلیم تو(۶, ۳۸)

زهره بودن (zəhre budən) - cəsarətli olmaq

تمنای شه راکه برهم زند کرازهره باشدکه این دم زند(۱۴۱, ۵۸)

زهره (zəhre) - öd kisəsi, bağr

زهره دریدن (zəhre dəridən) - bağrı yarılmaq, qorxmaq

زبس بانگ شیپورزهره شکاف بدرید زهره بپیچید ناف(۱۷۹, ۵۶)

آب شدن زهره‌ء چشم (ab şodən-e zəhre-ye çeşm) - gözü qamaşmaq

چنان کزبسی رونق ونوروتاب شده چشم بیننده را زهره آب(۲۷۱, ۳۰۷)

زهره (zohre) - Zöhrə ulduzu

ازز هره دل بردن (əz-zohre del bordən) - Zöhrəni əfsunlamaq

بهاروتی اززهره دل برده بود چوهاروت صدپیش اومرده بود(۲۱۱, ۷۴)

زهره شکاف (zəhreşekaf) - bağrı yaran, ürək salan, qorxunc

زبس بانگ شیپورز هره شکاف بدریدزهره بپیچیدناف(۱۷۹, ۵۶)

زهی (zəhi) - yaşasın, var olsun

ازینجام گفت آن خداوندهوش زهی دولت مردگوهرفروش(۱۹۲, ۱۲)

زهی (zəhi) - yay

کمان را زهی برزدازچرم خام بشست اندرآوردیک تیرتام(۴۳۰, ۲۵۷)

زهی (zəhi) - uzaq olsun

چنین طالعی کامدآن نورازو چگویم زهی چشم بددورازو(۶۷, ۵۷)

زی (zi) - canlı

کنم تا زیم شکرایزدبسیچ کزین به نداردخردمند هیچ(۳۵۸, ۵۴)

زیادت (ziyadət) - çox

زیادت زتاریخهای نوی یهودی ونصرانی و پهلوی(۵۴, ۲۰)

زیارت (ziyarət) -ziyarət

رفتن سکندربملک عرب و زیارت کعبه(۲۴۰)

زیارتگه (ziyarətgəh) - ziyarətgah

زیارتگه اصل داران پاک ولی نعمت ارع خواران خاک(۱۳, ۷)

زیان (ziyan) - təhlükə

درآیین شاهان ورسم کیان پیام آوران ایمنندازززیان(۲۶۰, ۱۶۳)

زیان (ziyan) - zərər, ziyan

چوشه دید کان یادگارکیان خبرداردازکارسودوزیان(۱۹۸, ۱۰۶)

زیان افکندن (ziyan əfkəndən) - ziyan vurmaq, zərər yetirmək

زخاکی که برآسمان افکنی سروچشم خود را زیان افکنی(۱۵۸, ۴۴)

زیان آمدن (ziyan amədən) -ziyan gəlmək, zərər gəlmək

چنان تاخت برکشورتا زیان کزوتازیان رانیامد زیان(۲۴۳, ۴۰)

زیان آوردن (ziyan avərdən) - ziyan gətirmək

دوم آنکه برتاج وتخت کیان چوحاکم توباشی نیاری زیان(۱۸۷, ۲۰۲)

زیان داشتن (ziyan daştən) - ziyan olmaq, eybi olmaq

زیانی ندارد که درملک شاه زیادت شود بنده‌ء نیکخواه(۳۶۸, ۲۰۲)

زیان رساندن (ziyan rəsandən) -ziyan yetirmək

سهیل زمین سنبه‌ء تاریان بماهی رسانده زمین رازیان(۴۱۳, ۳۱)

زیان رسیدن (ziyan rəsidən) -ziyan çatmaq

ازین روی ما را زیانها رسد زنان تنگی بجانهارسد(۲۹۷, ۱۲۸)

زیان کردن (ziyan kərdən) - ziyan vurmaq, xələl gətirmək

رهاکردش آن شاه آزادمرد برآزادمردی زیان کس نکرد(۴۴۳, ۴۴۸)

زیب (zib) - gözəllik

گزارنده‌ءبیت غرای من که شدزیب اوزیورآرای من(۲۴۱, ۱۴)

زیب (zib) - bəzək, yaraşıq

ترادولت ازبهرآن خواندبخت که آرایش تاجی وزیب تخت(۱۹۱, ۵)

زیب (zib) - daş-qaş

چوشه دیدرخسارآن دلفریب برآراسته ماهی اززروزیب(۲۱۴, ۱۱۰)

زیب (zib) - tələ yemi

زیب دادن (zib dadən) - aldatmaq, şirnikdirmək

بمیخانه ومیوه زیبم دهی بنقل وبریحان فریبم دهی(۲۵۸, ۱۳۰)

زیبا (ziba) - gözəl

بچندین سخنهای زیباونغز که پالودم ازچشمهٔخون ومغز(۶۲, ۳۵)

زیباسرشت (zibasereşt) - gözəltəbiətli, xoşxasiyyətli

بجای چنین دلبرمهربان که زیباسرشتست وشیرین زبان(۲۶۵, ۲۲۳)

زیبائی (zibai) - gözəllik

یکی سنگ مینای مینوسرشت بزیبائی وخرمی چون بهشت(۲۹۹, ۱۴۶)

زیبد (zibəd) - yaraşıq

مرازیبدازخسروان عجم سرتخت کاوس واکلیل جم(۱۵۸, ۴۹)

زیبق (zibəğ) - civə

زیبق تافته (zibəğ-e tafte) - parlaq şərab

بیاساقی آن زیبق تافته بشنگرف کاری عمل یافته(۴۱۱, ۱)

زیبقی (zibəği) - civə kimi parlaq

زرکانی ونقرهٔ زیبقی که مهتاب راداد بی رونقی(۴۵۷, ۱۸)

زیبندگی (zibəndegi) - gözəllik

یکی خوبروئی وزیبندگی که هست آیتی درفریبندگی(۳۸۹, ۱۰۳)

زیبنده (zibənde) - gözəl, yaraşıqlı

بهشتی پرازحورزیبنده دید فریبنده شدچون فریبنده دید(۲۱۷, ۳۸)

زیت (zeyt) - yağ

مرازیت وزنبوره درکیش هست چوزنبور هم نوش وهم نیش هست(۳۷۳, ۲۷۴)

زیر (zir) - aşağı

که درطالع زودمانه دیر فرودآیداختر زبالا بزیر(۱۴۵, ۳۵)

بزیرافتادن (be-zir oftadən) - qopub düşmək

یکایک ورقهای مازین درخت بزیرافتدچون شودبادسخت(۷۳, ۶۳)

بزیر آمدن (be-zir amədən) - aşağı düşmək

چوگرددزدولابه تاک سیر رسن بسته درگردن آیدبزیر(۱۵۳, ۱۳۹)

بزیرآوردن (be-zir avərdən) - yerə tökmək

اگر سهم شیری بیفتدزشیر حرون استری مغزش آردبزیر(۱۴۶, ۴۶)

بزیرآوردن (be-zir avərdən) - altına almaq, ovlamaq

شه از خشمناکی چوغرنده شیر که آردگوزن گران رابزیر(۹۱, ۱۱۲)

بزیردرآوردن (be-zir dər avərdən) - yerə salmaq, kəməndə salmaq

کمندافکنانی که چون تندشیر درآرند سرهای پیلان بزیر(۴۰۵, ۲۲)

زآسمان برزمین بزیرآمدن (ze-aseman bər zəmin be-zir amədən) – göydən yerə düşmək

بزیر آمدن زآسمان برزمین بسی بهترازملک ایران بچین(۳۵۱, ۳۵)

زیر (zir) - alt(ında)

براقی شتابنده زیرش چوبرق ستامش چوخورشیددرنورغرق(۱۵, ۱۰)

زیر بند (zir-e bənd) - əsarətdə, əsarət altında

نمانیم نوشابه رازیربند چووقت آید ازنی برآریم قند(۳۹۶, ۶۳)

زیرچرخ کبود (zir-çərx-e kəbud) - yer üzündə, göy çarxın altında

شب وروزباباده وبانگ رود تماشا کنان زیرچرخ کبود(۲۵۳, ۶۱)

زیربند آوردن (zir-e bənd avərdən) - kəməndə salmaq, kəndirə keçirmək

گرآئی تنت درپرند آورم وگرنی سرت زیربندآورم(۳۵۳, ۶۶)

زیربنددرآوردن (zir-e bənd dər avərdən) -əsir almaq, tora salmaq

شه پیل پیکربخم کمند درآورد قنطالرازیر بند(۴۵۴, ۴۶)

زیر پای آوردن (zir-e pay avərdən) - ayaq altına salmaq

همه برده رابازجای آوریم ستاننده رازیر پای آوریم(۳۹۶, ۶۲)

زیر پای سپردن (zir-e pay sepordən) - ayaq altına salmaq

نه برطاس مانم نه روسی بجای سرهردو رابسپرم زیرپای(۳۹۶, ۵۵)

زیرپولاد غرق (zir-e pulad ğərğ) -silaha bürünmüş, polada bürünmüş

درآمدبشمشیربازی چوبرق زسرتاقدم زیرپولادغرق(۴۳۰, ۲۶۲)

زیر هفت آسمان (zir-e həft aseman) -yer üzündə , yeddi göyün altında

جهان خسروازیرهفت آسمان طرفدارپنجم توئی بیگمان(۵۱, ۱)

زیرآهن نهان (zir-e ahən nəhan) - silahlı, dəmir geyimli, silah altında gizli.

زسرتاقدم زیرآهن نهان بسختی وآهن دلی چون جهان(۴۱۷, ۸۳)

زیر (zir) - tərəf

کسی راکه زیرعلم تاختند بفرمان خسروسرانداختند(۱۱۰, ۶۰)

زیر (zir) - aşağı (səs)

چوزاوازخودبرکشدزیروزار بخسبدبرآوازاومرغ ومار(۳۸۹, ۱۰۶)

زیر (zir) -dib

بزندان سرای کنیزان شاه همی بودچون سایه درزیرچاه(۳۹۰, ۱۲۳)

زیردست (zirdəst) -tabe, kölə

همه زیردستیم وفرمان پذیر توئی یاوری ده توئی دستگیر(۵, ۳۰)

زیردست شدن (zirdəst şodən) - tabe olmaq

نکوداستانی زدآن شیرمرد که بازیردستان مشوزیردست(۱۵۶, ۱۴)

زیردست کردن (zirdəst kərdən) - əsir etmək

زرآن زوروزهره کی آردبدست که دارای دین راکند زیردست(۲۸۲, ۵)

زیردست (zirdəst) - kəniz, qadın, zövcə

حصاری کشم درشبستان او برآرم سرزیردستان او(۲۱۷, ۳۱)

زیردست (zirdəst) - rəqib

بزرین سخن گوهرآرم بچنگ سرزیردستان درآرم بسنگ(۲۸۲, ۴)

زیردستی (zirdəsti) - itaət

زیردستی کردن (zirdəsti kərdən) - itaət etmək

بارمن درآتش پرستی کنند دگرشاه رازیردستی کنند(۲۴۵, ۶۷)

زیرزار(zirzar) - nalə

زیرزارزدن (zirzar zədən) - nalə çəkmək

اگرپای بط برسرارد چنار بروسینهء بط زندزیرزار(۲۷۹, ۵۲)

زیرک (zirək) - tez, cəld

بیاوردخوان زیرک هوشمند برولفچهای سرگوسفند(۹۱, ۱۱۸)

زیرک (zirək) - zirək, ağıllı, çoxbilən

شنیدم نه اززیرکی زابلهی که زرزرکشدچون برابرنهی(۲۳, ۱۱)

زیرک اندیش (zirəkəndiş) - işgüzar, işbilən, iti ağıllı

هم اوهمتی زیرک اندیش داشت هم اندیشه زیرکان بیش داشت(۷۳, ۵۳)

زیرکشناس (zirəkşenas) - təcrübəli, müdrik

ازان هیبتش دردل آمدهراس که زیرک منش بودوزیرکشناس(۳۵۴, ۷۵)

زیرک منش (zirəkməneş) - dərrakəli, ağıllı

ازان هیبتش دردل آمدهراس که زیرک منش بود وزیرکشناس(۳۵۴, ۷۵)

زیرکی (zirəki) - cəldlik, fərasət

نمودندبسیارمردانگی هم اززیرکی هم زدیوانگی(۱۰۲, ۲۶۵)

زیستن (zistən) - yaşamaq, həyat sürmək

برینگونه می زیست بارای وهوش زهردانش آورده دیگی بجوش(۷۳, ۵۲)

زین (zin) - yəhər

خراززین زربه که پالان کشد که تارخت خربنده آسان کسد(۱۵۰, ۱۰۱)

زین برابرش نهادن (zin bər əbreş nəhadən) - əbreş atı yəhərləmək

که چون شاه چین زین برابرش نهاد فلک نعل زنگی برآتش نهاد(۸۴, ۱۳)

زین برابرش نهادن شاه چین (zin bər əbreş nəhadən-e şah-e çin) – günəşin çıxması

که چون شاه چین زین برابرش نهاد فلک نعل زنگی برآتش نهاد(۸۴, ۱۳)

زین برادهم نهادن (zin bər ədhəm nəhadən) - atlanmaq, ata minmək

سیاهی دگرزین برادهم نهاد بزخمی دگردیده برهم نهاد(۳۹, ۲۳۰)

بزین اندرآمدن (be-zin əndər amədən) - ata minmək, minmək

فرس رابرافکند برگستوان بزین اندرآمدچوکوهی روان(۴۲۳, ۱۷۴)

بزین درآمدن (be-zin dər amədən) - səvar olmaq, minmək

لحیفی برافکنده برپشت بور درآمدبزین آن تن پیل زور(۹۷, ۱۹۳)

درزین کشیدن (dər zin kəşidən) - yəhərləmək

که چون رومی اززنگی آن کین کشید سکندرکجارخش درزین کشید(۱۱۳, ۱۳)

ززین درآوردن (ze-zin dər avərdən) - atdan salmaq

ززینش درآوردچون تندشیر زتارک بیفتادترکش بزیر(۴۳۸, ۳۷۶)

زین (zin) - minik

برون ازبسی چارپای گزین چه ازبهرمطبخ چه ازبهرزین(۲۵۴, ۷۸)

زینت (zinət) - zinət, bəzək

زدیباوگوهروشمشیرو جام دهدزینت پادشاهی تمام(۲۴۶, ۸۹)

زینسان (zinsan) -ın qısa forması. belə -ازاین سان

بهندوستان اسب ودرپارس پیل بچین گربه زینسان نمایددلیل(۳۴۰, ۱۵)

زین سبب (zin səbəb) -in qısa forması, buna görə -ازاین سبب

بفرمودتا داغشان برکشند حبش زین سبب داغ درآتشند(۱۱۱, ۶۷)

زینگونه (zingune) - nin qısa forması, belə -ازاین گونه

چون زینگونه بازاری آراستند بخون ازسکندر امان خواستند(۱۷۳, ۱۰۴)

زینهار (zinhar) - aman, kömək

سپهدارچین گفت کای شهریار نپیچیده ام گردن اززینهار(۳۷۳, ۲۷۵)

زینهار خواستن (zinhar xastən) - kömək istəmək, aman istəmək

اگرخودشود غرقه درزهرمار نخواهدنهنگ ازوزغ زینهار(۱۴۹, ۷۶)

زینهاردادن (zinhar dadən) - aman vermək, azad etmək

زینهار (zinhar) - sakın, agah ol, bil

بخرگوش خفته مبین زینهار که چندانکه خسبددوقت کار(۱۵۷, ۳۱)

زینهاری (zinhari) - aman istəyən

مرابرچنین زینهاری نخست خطی بایدازدست خسرودرست(۳۶۹, ۲۲۴)

زینهاری شدن (zinhari şodən) - aman istəmək

چوخصمان گرفتار خواری شدند حبش درمیان زینهاری شدند(۱۱۰, ۶۴)

زیور (zivər) - bəzək

زروزیورخودفرستم بروم که هست استواری درآن مرزوبوم(۲۳۵, ۲۷)

زیورآراستن (zivər arastən) - bəzəmək

شبی چون سحرزیورآراسته بچندین دعای سحرخواسته(۲۰, ۱)

زیورافروختن (zivər əfruxtən) -bəzəmək

قبای دوعالم بهم دوختند وزان هردویک زیورافروختند(۱۴, ۱۸)

زیور دادن (zivər dadən) - bəzəmək, bəzək vermək

همودادزیورسمرقند را سمرقند نی کانچنان جند را(۵۶, ۴۷)

زیور نهادن (zivər nəhadən) - zərgərliyin əsasını qoymaq

نخستین کس اوشدکه زیورنهاد بروم اندرون سکهء زرنهاد(۵۵, ۳۲)

زیورروشنائی نهادن (zivər-e roşənai nəhadən) - işıqdan məhrum olmaq.

شب ازناف خودعطرسائی گشاد جهان زیورروشنائی نهاد(۸۲, ۵۷)

زیورتاج وتخت (zivər-e tac-o-təxt) - tac-taxtın bəzəyi(İskəndərə işarədir)

گزارشکن زیورتاج و تخت چنین گفت کان شاه پیروزبخت(۱۳۰, ۱۲)

زیورآرا (zivərara) - bəzək verən, bəzəyən

گزارندهءبیت غرای من که شد زیب اوزیورآرای من(۲۴۱, ۱۴)

زیورکش (zivər keş) - zinət şeyləri daşıyan

چنین زیورنغزگوهرفشان بنوشابه دادندزیورکشان(۲۸۱, ۷۷)

زیورکشی (zivərkeşi) - bəzək taxma, bəzək gəzdirmə

عروسان بزیورکشی خوکنند سروفرق رانغزونیکوکنند(۲۱۷, ۲۵)

زیوری (zivəri) - rövnəq

زیوری بخشیدن (zivəri bəxşidən) - rövnəq vermək, rövnəqləndirmək

بلی گرفراغت بود شاه را زنوزیوری بخشد آن گاه را(۲۵۰, ۱۸)

ژ (je) -Fars əlifbasının on dördüncü hərfi

ژرف (jərf) - dərin

زشاهان گیتی درین غارژرف　　کرا بودچون من حریفی شگرف(۳۳, ۴۹)

ژرف (jərf) - dərinlik

سپه راندن اززژرف دریابرون　　گشادن بشمشیردریای خون(۱۶۴, ۷۰)

ژرف (jərf) - diqqətlə

چودانانظرکرددرجام ژرف　　رقمهای اوخواندحرفابحرف(۳۱۰, ۲۸)

ژرف دریا (jərfdərya) - dərin dəniz

کهن پوستینی درآمد بجنگ　　چواززژرف دریابرآیدنهنگ(۴۳۱, ۲۸۲)

ژرف دریا (jərfdərya) - dərin dərya (İskəndər nəzərdə tutulur)

گرآن ژرف دریادرآیدزجای　　نداردرآن داوری کوه پای(۳۴۴, ۷۳)

ژنده پوش (jendepuş) - cırıq paltarlı

برارآن کهن پنبه هارازگوش　　که دیبای نوراکندژنده پوش(۲۰۹, ۴۹)

ژنده پیل (jendepil) - yırtıcı fil

کمندافکنم برسرژنده پیل　　زخون بیخ روین برآرم زنیل(۳۳۳, ۹)

ژیان (jiyan) -yırtıcı

هزبرژیان کی شودصیدگور　　سیه مارکی روی تابدزمور(۱۰۵, ۱۱۸)

س (sin) - Fars əlifbasının on beşinci hərfi

سابقه (sabeğe) - tarix

درسابقهءنظم کتاب(ص. ۲۰)

ساحل (sahel) - sahil

بدین گونه مساح منزل شناس　　زساحل بساحل گرفتی قیاس(۵۸, ۷۰)

ساختن (saxtən) - tikmək

بران شدسرانجام کاراتفاق　　که سازندطاقی چوابروی طاق(۳۷۶, ۱۷)

ساختن (saxtən) - düzəltmək

سطرلاب دوری که فرزانه ساخت　　برآیین آن جام شاهانه ساخت(۳۱۱, ۳۳)

سکه ساختن (sekke saxtən) - pul kəsdirmək

بهرکشوری قاصدان تاختند　　همه سکه برنام اوساختند(۲۳۴, ۱۸)

ساختن (saxtən) - oxumaq, araşdırmaq

بسی گنجهای کهن ساختم　　درو نکتهای نو انداختم(۶۳, ۳۷)

ساختن (saxtən) - etmək

چه سازیم تانرم خوئی کنند　　زبیگانه پوشیده روئی کنند(۴۰۱, ۴۹)

ساختن (saxtən) - ad qoymaq

زتقویم طالع چوپرداختند　　سکندرملک نام اوساختند(۶۸, ۵۹)

ساختن (saxtən) - düzəltmək, təşkil etmək

یکی چاره بایدانداختن　　بتزویرمردمخوری ساختن(۹۰, ۹۲)

ساختن (saxtən) - məşğul olmaq (şəkil çəkmək)

درآن وقت کان شغل میساختند　　میانه حجابی برافراختند(۳۷۸, ۴۰)

ساختن (saxtən) - nəzakətli olmaq, deyilənlərə əməl etmək

اشارت کندتا رقیبان تخت　　بسازند باشاه پیروزبخت(۳۰۳, ۵۲)

ساختن (saxtən) - qaydaya qoymaq, qayda-qanun yaratmaq, idarə etmək

بمصرآمدومصریان رانواخت　　باین خودکارآنشهرساخت(۱۱۴, ۳۲)

ساختن (saxtən) - bişirmək

بمطبخ سپردندکین رابگیر بساز آنچه شه رابودناگزیر(۹۱, ۱۱۴)

ساختن (saxtən) - ovlamaq

جگرسای سیمرغ درتاختن شکارش همه کرگدن ساختن(۳۸۷, ۷۸)

ساختن (saxtən) - düz gəlmək, barışmaq, ünsiyyətdə olmaq

منه دل برین دلفریبان بمهر که با مهربانان نسازدسپهر(۳۰۹, ۸)

با کس نساختن (ba-kəs nəsaxtən) - heç kəslə ünsiyyətdə olmamaq

زتوسن دلی گرچه باکس نساخت نوازندهء خویشتن راشناخت(۴۴۳, ۴۵۲)

ساختن (saxtən) - hazırlamaq

بپرخاش داراسرافراخته همه آلت داوری ساخته(۱۴۴, ۱۵)

ساختن (saxtən) - həll etmək, başa çatdırmaq

چولشگرزبون شددرین تاختن بخود بایداین رزم را ساختن(۱۰۳, ۲۶۹)

ساختن (saxtən) - yemək, qidalanmaq

تن اینجا بپست جوین ساخته دل آنجابگنجینه پرداخته(۳۶, ۸۶)

ساختن (saxtən) - çəkmək, örtmək

بفرمود تادرمیان تاختند حجابی دگردرمیان ساختند(۳۷۸, ۳۴)

ساختن (saxtən) - mürəkkəb felin tərkib hissəsi

چاره ساختن (çare saxtən) - çarə tapmaq, çarə eləmək

سرم پیچیداز خفتن وتاختن ندانم جزاین چارهء ساختن(۳۴, ۶۲)

آرایش نوساختن (arayeş-e nou saxtən) - yenidən bəzəmək

علمهابگردون برافراختند جهانرانوآرایشی ساختند(۲۲۰, ۷۵)

ساختن (saxtən) - vermək, təqdim etmək

ملک چون چنان دیدبنواختش سزاوارخودخلعتی ساختش(۴۱۶, ۷۴)

ساختن (saxtən) - yerinə yetirmək, icra etmək

حسابی که خاقان برانداختی بفرمان اوکاراوساختی(۲۶۰, ۹۶)

ساخته (saxte) - düzəlmiş, düzəldilmiş

ترا بینم از هرچه پرداختست که هستی توسازنده واوساختست(۱۱, ۱۴)

ساخته شدن(saxte şodən) - hazır olmaq

چوشدخانهءگنج پرداخته بدانگونه مهمانیی ساخته(۳۸۳, ۱۵۵)

ساخته شدن (saxte şodən) - başa çatmaq, yerinə yetirilmək

چوآیین پیگارشدساخته منشهاشدازمهرپرداخته(۹۴, ۱۵۵)

ساخته شدن (saxte şodən) - qaydaya düşmək, təmin olunmaq

زرهزن شودراه پرداخته شودتوشهء رهروان ساخته(۲۹۵, ۹۵)

ساخته شدن (saxte şodən) - vurulmaq (möhür)

چوشدنامهء نغزپرداخته برومهرشاهانه شدساخته(۱۵۴, ۱۶۰)

ساده (sade) - kiçik

زنخ ساده وغبغب آویخته گلابی زهرچشمی انگیخته(۲۲۳, ۱۲۲)

ساده (sade) - düz

فرشته پرانرابرین ساده دشت ازوآمدن هم بدوبازگشت(۱۶۱, ۱۳)

ساده دل (sadedel) - sadə, sadə ürəkli

بنوشابه گفت ای ساده دل نواکژ مزن تانمانی خجل(۲۶۷, ۲۵۸)

سار (sar) - sözdüzəldici şəkilçi

ربودندش آن دیوساران زجای چوکه برگ رامهرهءکهربای(۸۶, ۴۰)

ساز (saz) -ساختن felinin kökü

بساط می ارغوانی بنه طرب ساز ودادجوانی بده(۱۱۹, ۲۳)

سازدادن (saz dadən) -bəzəmək, rövnəqləndirmək

شه آن تخت راچون بخودساز داد بکیخسرومرده جان باز داد(۳۰۶, ۸۲)

ساز کردن (saz kərdən) - kökləmək

بفرمان شه چنگ راسازکرد دردرج گوهرزلب بازکرد(۴۶۶, ۵۱)

سازکردن (saz kərdən) - hazırlamaq

چوعزم جهان گشتن آغاز کرد برشته زدن رشتها ساز کرد(۵۷, ۶۰)

ساز (saz) - qanun, qayda

زدیگرطرف روسی سرفراز براراست لشکربایین وساز(۴۵۲, ۱۴)

ساز (saz) - vəziyyət

بدان تاخبریابدازرازاو ببینددرآن مملکت سازاو(۲۵۵, ۸۶)

ساز (saz) - cadu

بلیناس داندچنین رازها که صاحب طلسمست برسازها(۲۱۲, ۸۲)

ساز (saz) - geyim və başqa şeylər

نپذرفت یعنی که باگنج وساز بیابانیانرانباشد نیاز(۴۵۹, ۵۵)

ساز (saz) - hərbi qüvvə, silah

چوبرجنگ شدساخته سازشان گریزنده شددیوازآوازشان(۸۲, ۴۹)

ساز (saz) - təchizat, ləvazimat

همه سازلشگربترتیب جنگ برآراست ازجعبه تیرخدنگ(۱۷۸, ۴۰)

ساز (saz) - saz, musiqi alətі

نخست آنچنان کردم آغاز او که سوزآوردنغمهءساز او(۵۴, ۹)

ساز نواختن (saz nəvaxtən) - saz çalmaq

سعادت بماروی بنمودباز نوازندهءسازبنواخت ساز(۳۳۹, ۳)

ساز یافتن (saz yaftən) - çalmaq

مشوناپسندیده رابیش باز که در پردهیٔ کژ نیابند ساز(۷, ۴۰)

ساز (saz) - qayda-qanun, dövlət qurumu

جهانرا نبودازبنه هیچ ساز بفرمان اونقش بست این طراز(۳۴۹, ۶)

ساز (saz) - musiqi

مشوناپسندیده رابیش باز که درپردهءکژنیابندساز(۴۰, ۷)

ساز آهنگ (saz-e ahəng) - musiqi səsi

همه ساز آهنگهانرم خیز بجزسازکاهنگ اوبودتیز(۲۷۹, ۶۲)

ساز (saz) - münəccim alətі

شناسندگان برگرفتندساز زدورفلک بازجستندراز(۶۷, ۵۰)

سازکاری (sazkari) - uyğunluq, müvafiq

ازسازکاری دور بودن (əz-sazkari dur budən) - uyğunlaşmamaq

خصومتگهی ساخت تانفخ صور که ازسازکاری شدآن شهردور(۳۲۳, ۹۸)

سازگار (sazqar) - işbilən

چه سازیم چون سازگاران شدند رفیقان گذشتندویاران شدند(۲۳۴, ۹)

سازگاری (sazqari) - musiqi ifaçılığı

سازگاری کردن (sazqari kərdən) - musiqi çalmaq

درین پرده گرسازگاری کنی هماهنگ را به که یاری کنی(۳۶۲, ۱۲۲)

سازمند (sazmənd) - müvafiq, münasib, xoş

بفصلی چنین فرخ وسازمند ببستان شدم زیرسروبلند(۶۲, ۲۸)

سازنده (sazənde) - yaradan, düzəldən, Allah

ترابینم ازهرچه پرداختست که هستی تو سازنده واوساختست(۱۱, ۱۴)

سازنده بودن (sazənde budən) - uğurlu olmaq, münasib olmaq

بوقتی که آن وقت سازنده بود فلک دوستانرانوازنده بود(۱۴۱, ۶۹)

سازور (sazvər) - uyğun olan, uyğun gələn

سازور گشتن (sazvər gəştən) - uyğun olmaq, uyğun gəlmək, qaydaya düşmək

چوبرمیمنه سازور گشت کار همان میسره شد چورونین حصار(۱۷۸, ۴۲)

ساعت (saət) - saat

بساخفته کز هیبت پیل مست سراسیمه هرساعت ازخواب مست(۱۷۶, ۱۵)

ساعتی (saəti) - bir müddət, bir qədər, bir saat

مکن ترکی ای ترک چینی نگار بیاساعتی چین درابرومیار(۳۸۲, ۳)

ساعد (saed) - əl, biləк

همان ساعدش رابزرین کمر کشیدند درزیرزنجیرزر(۳۶۴, ۱۴۹)

ساغر (sağər) - piyalə

ارسطوبساغرفلاطون بجام می خام ریزنده برخون خام(۱۱۹, ۱۹)

ساغرگرفتن (sağər gereftən) - şərab içmək

بهرجاکه شهشیروساغرگرفت بنیک اختری فال اخترگرفت(۱۲۶, ۱۲۹)

ساغرکشان (sağərkeşan) - badə tutan

شهنشه بیک دست ساغرکشان بدست دگرزلف دلبرکشان(۴۵۰, ۵۵۷)

ساق (sağ) - gövdə, budaq

کدوئیست اوگردن افراخته زساق گیاهی رسن ساخته(۱۵۳, ۱۴۰)

ساق (sağ) - bud

همه ساق زنگی خورم درشراب کزین خوش نمکترنیایم کباب(۹۲, ۱۲۲)

ساقه (sağe) - qoşun hissəsi

زره پوشی ازساقهءقلب شاه درآمدچوشیری باوردگاه(۴۳۷, ۳۵۷)

ساقه (sağe) - topuq

سراهنگ تاساقه ازتیروتیغ فروآوردکوهی زدریابمیغ(۳۷۰, ۲۵۳)

ساقی (saği) - saqi

عتاب عروسان نیاید بگوش صراحی تهی گشت وساقی خموش(۲۷, ۳۸)

ساکنی (sakeni) - ağırlıq

من ازساکنی هستم آنکوه سنگ که درجنبش آهسته دارم درنگ(۱۵۹, ۶۴)

سال (sal) - il

بسی سالها درجهان زیستی زکارجهان بیخبرنیستی(۱۹۶, ۷۸)

سال چند (sal-e çənd) - bir neçə il

ببینی که روسی درین سال چند بروم وبارمن رساند گزند(۳۹۵, ۳۸)

سال وماه (sal-o-mah) - həmişə, daima

چه بندیم دل درجهان سال وماه که هم دیوخانه ست و هم غول راه(۱۲۹, ۴)

همه ساله (həmesale) - həmişə, daima

همه ساله شهزادهءتیزهوش بجزعلم راره ندادی بگوش(۷۱, ۲۱)

سالها (salha) - illərlə, uzun vaxt

هنرنامه های عرب خوانده بود درآن آرزوسالهامانده بود(۲۴۲, ۳۳)

سالیان (saleyan) - uzun illər

چنان زی کزان زیستن سالیان ترا سودوکس را نباشدزیان(۶۹, ۸)

سال (sal) - yaş

چوتاریخ پنجه آمدبسال دگرگونه شدبرشتابنده حال(۲۷, ۲۹)

سالار (salar) - sahib

مبادآن گلستان که سالار او بدین خستگی باشدازخاراو(۱۸۵, ۱۴۸)

سالار (salar) - sarvan, karvana başçılıq edən

جهان کاروان شاه سالاربود درآن کاروان باربسیار بود(۳۲۰, ۵۱)

سالار (salar) - sərkərdə, rəhbər, başçı

بفرمودتانارد درنگ شتابان شودسوی سالارزنگ(۸۵, ۲۶)

سالارترکان (salar-e torkan) - Çin xaqanı

چوسالارترکان زسالاردهر بدان خرمی گشت پیروزبهر(۳۶۹, ۲۲۱)

سالارخوان خورد (salar-e xan-e xord) - baş aşbaz

که سالارخوان خوردخوان آورد خورشهای خوش درمیان آورد(۲۷۲, ۳۱۵)

سالار دهر (salar-e dəhr) - dünya şahı (İskəndər)

چوسالارترکان زسالاردهر بدان خرمی گشت پیروزبهر(۳۶۹, ۲۲۱)

سالارگیتی فروز (salar-e gitiforuz) - dünyanı işüqlandıran şah (İskəndər)

سپه رابایین پیشینه روز برآراست سالارگیتی فروز(۴۵۲, ۱۱)

سالارگیلی (salar-e gili) - Gilək sərkərdəsi (Zərivənd)

جهاندار ازان کارشدتنگدل که سالارگیلی درآمدبگل(۴۲۱, ۱۳۷)

سال آزمای (salazmay) - yaşlı, dünya görmüş

بپرسیدکای پیرسال آزمای فکنده سرت سایه برپشت پای(۱۹۶, ۷۷)

سالخورد (salxord) - yaşlı, qoca

بنال ای کهن بلبل سالخورد که رخسارهءسرخ گل گشت زرد(۲۷, ۲۷)

سام (sam) - Sam (Şahnamənin qəhrəmanı)

کجارستم وزال وسیمرغ وسام فریدون وفرهنگ وجمشیدوجام(۲۰۱, ۱۴۸)

سان (san) - oxşarlıq bildirən ədat, kimi

بنا کردشهری چوشهرهری کزآنسان کندشهرکردن کری(۵۶, ۴۸)

از آنسانکه (əz-an san ke...) - o cür ki, elə ki, ...

چوزینگونه برگنج ره یافتند شتابنداز آنسان که بشتافتند(۳۹۵, ۳۹)

بدانسان (bedansan) - elə

گلوی ستم را بدانسان فشرد که دارابدان داوری رشک برد(۶۴, ۹)

بدان سانکه هست (bedan san ke həst) - olduğu kimi

همه پیکری رابدانسان که هست درودیدرسام گوهرپرست(۱۲۸, ۱۹)

بریکی سان (bər yeki san) - bir cür, eyni cür

که چون کرده انداین دوصورت نگار دو ارتنگ رابریکی سان گزار(۳۷۷)

ازچه سان (əz çe san) - necə

ندانم که دورازچه سان میرود چه نیک وچه بددرجهان میرود(۳۵, ۶۹)

ازینسان (əzinsan) -belə

مگرداددولت مراپایرنج که پایم فرورفت ازینسان بگنج(۲۸۷, ۸۵)

بدینسان (bedinsan) -bu qədər, bu sayda

که شه گرکشد لشگری زان قیاس سپاه مراهم بدینسان شناس(۱۳۶, ۱۰۲)

بدینسان (bedinsan) - belə

بیایستگی خوردوجنباندسر که خوردی ندیدم بدینسان دگر(۹۲, ۱۲۰)

ساو (sav) - bac

رسولان رسیدند باساو وباج همایون کنان شاه راتخت وتاج(۲۲۷, ۲۱)

سایه (saye) - kölgə

زبوی گل وسایهء سروبن ببلبل درآمدنشاط سخن(۶۲, ۲۹)

سایه انداختن (saye əndaxtən) - hami olmaq, kömək olmaq

چومن ره بدین مملکت ساختم بروسایهء دولت انداختم(۲۵۸, ۱۲۸)

سایه زدن (saye zədən) - kölgə salmaq

شکن گیرگیسویش ازمشگ ناب زده سایه برچشمهءآفتاب(۲۲۴, ۱۲۷)

سایه گستراندن (saye qostərandən) - qiymətləndirmək, kölgə salmaq

گرافسانهءبیندازکاردور نه سایه بروگستراندنه نور(۵۱, ۱۰)

سایه (saye) - qaranlıq, zülmət

شب ازماه بربست پیرایهء شگفتی بودنوردرسایهء(۱۷۶, ۱۲)

سایه (saye) - himayə

چنین گفت بارای زن ترجمان که درسایهءشاه دایم بمان(۲۱۸, ۵۴)

سانیدن (saidən) - yonmaq

سنگ سانیدن (səng saidən) - daş yonmaq, daş qırmaq

همان به که گردیم ازین راه تنگ گریوه نوردیم وسائیم سنگ(۲۹۲, ۳۰)

سبب (səbəb) - səbəb

سبب چیست کامشب درین کنج غار بنیک اختری رنجه شدشهریار(۲۹۴, ۸۳)

سبز (səbz) - yaşıl

سهی سروراباال برکش فراخ بقمری خبرده که سبزست شاخ(۶۰, ۷)

سبز (səbz) - cavan

شکرخندهءراست چون نیشکر اطیف وخوش وسبزوشیرین وتر(۳۳۷, ۵۹)

سبزآخر (səbzaxor) -yaşıl axur

که اوراشه چینیان داده بود زسبزآخرچینیان زاده بود(۴۴۱, ۴۱۳)

سبزباغ (səbzbağ) - yaşıl bağ

گزارش کن فرش این سبزباغ چنین برفروزد چراغ ازچراغ(۳۹۸, ۶)

سبزدیبا (səbzdiba) - yaşıl ipək

سم گوربرسبزه خاریده جای چوبرسبزدیباخط مشگ سای(۳۴۲, ۳۳)

سبزشاخ (səbzşax) - yaşıl budaqlı, yaşıl

همه ساله ریحان اوسبزشاخ همیشه دروناز ونعمت فراخ(۲۴۹, ۹)

سبزطاوس (səbztavus) - göy, asiman

از همای سپید استخوان ربودن سبزطاوس (əz- homay səpid ostoxan robudən-e səbztavus) - göyün buluddan təmizlənməsi.

چواین سبزطاوس جلوه نمای سپیداستخوانی ربوداز همای(۳۱۴, ۷۷)

سبزپوش (səbzpuş) - yaşıl geyimli, mələk

نهان پیکرآن هاتف سبزپوش که خواندسراینده اوراسروش(۱۱۳, ۱۱)

سبزپوشان بهشت (səbzpuşan-e beheşt) - beheştin huri və mələkləri

سرسبزپوشان باغ بهشت بسرسبزی آراسته کاروکشت(۱۵, ۳)

سبزمیل (səbzmil) - asiman, göy

ازسبزمیل سربرزدن خورشید (əz səbzmil sər bər zədən-e xorşid) – günəşin çıxması, günəşin görünməsi.

چوخورشیدبرزدسرازسبزمیل فروشست گردون قبارازنیل(۴۲۶, ۲۰۰)

سبزه (səbze) - yaşıllıq, çəmənlik

خرامنده برسبزه‌ءآن زمی خیالی نبیندبجزخرمی(۲۴۹, ۱۲)

سبزه (səbze) - göyərti, bitgi

بسرسبزی از عشق چون من کسان سلامی بهرسبزه‌ءمیرسان(۶۱, ۱۵)

سبزی (səbzi) - yaşıl rəng

همان سبزه کوبرلب حوض رست بسبزی برآن حوض بستندچست(۳۷۹, ۵۰)

سبق (səbəğ) - üstünlük

سبق بردن (səbəğ bordən) - üstünlük göstərmək, üstün olmaq

سبق بردبروی بشمشیروتاج فرستاد کس تافرستدخراج(۶۴, ۱۰)

سبک (səbok) -yüngül

سبک شدن (səbok şodən) - qiymətsiz olmaq

سبک شدشبه گشت گوهرگران چنین است خودرسم گوهرگران(۱۰۹, ۴۶)

سبک (səbok) - cəld, tələsik

سبک قاصدی را بدرگاه او فرستادوشدچشم درراه او(۱۳۴, ۷۵)

سبک بودن (səbok budən) - cəld olmaq, tələsmək

نظامی سبک باش یاران شدند تومانندی وغم غمگساران شدند(۵۹, ۸۷)

سبک راه کردن (səbokrah kərdən) - yolu asanlaşdırmaq

مراوشمارا سبک راه کرد بمابرره دورکوتاه کرد(۳۴۸, ۱۲۳)

سبک سنگ (səboksəng) - yüngül

سبک سنگ شدن (səboksəng şodən) - yüngülləşmək

تونیزارنه‌ءمردسنگ آزمای سبک سنگ شوزانچه مانی بجای(۲۶۸, ۲۶۸)

سبک سنگی (səboksəngi) - artıq- əskiklik, çatışmazlıq

جزاین هرچه درخارش آرد قلم سبک سنگیی دارداز بیش وکم(۵۹, ۷۷)

سبک سنگی کردن (səboksəngi kərdən) - ölçüb biçmək, götür-qoy eləmək

ترازوی همت روان میکنم سبک سنگی خسروان میکنم(۲۶۳, ۲۰۵)

سبک خیز (səbokxiz) - cəld, iti (uçan, hərəkət edən)

بصحرازمرغان سبک خیزتر بدریادرازماهیان تیزتر(۳۸۶, ۶۷)

سبو (səbu) -qab, səhəng, çanaq

سبونی که سوراخ باشد نخست بموم وسریشم نگرددرست(۱۸۶, ۱۵۹)

سبوازآب دایم درست نمیاید (səbu əz-ab dayem dorost nemiyayəd) – çanaq sudan həmişə bütöv çıxmaz, su çanağı suda sınar

نبایدکه ماراشودکارسست سبونایدازآب دایم درست(۲۳۵, ۲۸)

سپاردن (separdən) - vermək

بیاساقی آن آب حیوان گوار بدولت سرای سکندرسپار(۶۴, ۱)

سپارنده (separənde) - allah(verən, tapşıran)

سپارنده‌ء پادشاهی بتو سپردازجهان هرچه خواهی بتو(۵۱, ۵)

سپاس (sepas) - şükr, səna, təşəkkür

ندانم کس ازمردم روشناس کزان مردمی نیست بروی سپاس(۴۷, ۳۱)

سپاس آمدن (sepas amədən) - təşəkkür olunmaq

پذیرفت گنجینه‌ء بی قیاس پذیرفته را نامدازوی سپاس(۱۱۷, ۶۷)

سپاس بردن (sepas bordən) - təşəkkür etmək

چه بایددرین هفت چشمه خراس زبهرجوی چندبردن سپاس(۱۹۰, ۲۱۰)

سپاس پذیرفتن (sepas pəziroftən) - şükr etmək, minnətdar olmaq

چنین داد پاسخ فراست شناس که فرمان شه راپذیرم سپاس(۴۰۱, ۵۰)

سپاس کردن (sepas kərdən) - təşəkkür etmək

ازآن فرخی مرداخترشناس خبر دادتا کردخسروشناس(۶۸, ۶۱)

سپاس نمودن (sepas nəmudən) - şükr etmək

چوایزدبمن نعمتی برفزود سپاس ایزدم چون نبایدنمود(۳۵۷, ۵۳)

سپاس نهادن (sepas nəhadən) - razılaşdırmaq, sülhə gətirmək

بلی گرزماداشتندی هراس میانجی برایشان نهادی سپاس(۹۰, ۹۰)

سپاسی برآراستن (sepasi bər arastən) -dua etmək

جهان آفرین را سپاسی تمام برآراست وآنگاه درخواست جام(۴۵۹, ۴۶)

سپاه (sepah) - qoşun, ordu

که درلشگرچون توشاهی بود بفر تویکتن سپاهی بود(۱۹۹, ۱۱۱)

سپاه آوردن (sepah avərdən) - qoşun çıxarmaq

شه دادگرداوردین پناه چودانست کاوردزنگی سپاه(۸۰, ۲۸)

سپاه راندن (sepah randən) - qoşun yeritmək

سپاهی چوآتش سوی روم راند کجااو شدآن بوم رابوم خواند(۱۳۶, ۱۱۲)

سپاه کشیدن (sepah kəşidən) - qoşun çıxarmaq, qoşun çəkmək

من آن آفتابم که آینک زراه زمغرب بمشرق کشیدم سپاه(۳۴۹, ۱۵)

سپاه گرائیدن (sepah geraidən) - qoşun aparmaq, qoşun yeritmək

چوازفورفوران ربایم کلاه سوی خان خانان گرایم سپاه(۳۲۶, ۲۰)

سپاه برون کشیدن (sepah borun kəşidən) -qoşun çıxarmaq

که گرجنگ رائی برون کش سپاه که اینک رسیدم چوابرسیاه(۳۲۷, ۳۰)

برسپاه زدن (bər sepah zədən) - özünü qoşuna vurmaq, həmlə etmək

کجااوبتنهازدی درآن رزمگاه گریزاوفتادی درآن رزمگاه(۲۰۰, ۱۲۷)

سپاه راندن صبح (sepah randən-e sobh) - səhərin açılması

بشرطی که چون صبح راند سپاه ترانیزچون صبح بینم بگاه(۱۰۵, ۳۰۴)

علم برکشیدن سپاه سحر (ələm bər kəşidən-e sepah-e səhər) – səhərin açılması

سپاه سحرچون علم برکشید جهان حرف شب راقلم درکشید(۲۵۱, ۳)

سپاهان (sepahan) - İsfəhan

چوآتش فروکشت ازآنجایگاه روان کردسوی سپاهان سپاه(۲۱۱, ۶۵)

سپاهی (sepahi) - hərbçi

سپاهی وشهری و برناوپیر که ازملک ما هستشان ناگزیر(۳۳۸, ۶۳)

سپر (sepər) - qalxan, sipər

سنان درسنان رست چون نوک خار سپربرسپربسته چون لاله زار(۱۸۰, ۷۱)

سپربرآب افکندن (sepər bər ab əfkəndən) - məğlub etmək, məhv etmək

فلک واربا‌هرکه بنددکمر برآب افکندچون زمینش سپر(۴۷, ۲۲)

سپرباب انداختن (sepər be-ab əndaxtən) - məğlub olmaq

زکاغذ نشایدسپر ساختن پس آنگه باب اندرانداختن(۳۸۹, ۱۱۲)

سپربرکتف دوختن (sepər be-kətf duxtən) - məğlub olmaq

فرنجه چو دیدآنچنان دست زور سپربرکتف دوخت چون پرمور(۴۲۲, ۱۵۸)

سپردرسپر (sepər-dər-sepər) - sipər sipər yanında

سنان درسنان رسته چون نوک خار سپربرسپربسته چون لاله زار(۱۸۰, ۷۱)

سپردن (sepordən) - tapşırmaq

سپردم بتومایهء خویش را تودانی حساب کم وبیش را(۹, ۹۵)

سپردن (sepordən) - vermək, bağışlamaq

بدارا همان گنج زرمیسپرد برآن عهدپیشینه پی میفشرد(۷۵, ۱۷)

سپردن (sepordən) - əldən vermək, əl çəkmək

جهان کام وناکام حواهی سپرد بخودکامگی پی چه خواهی فشرد(۷۴, ۶۶)

سپردن (sepordən) - keçirmək, başa vurmaq

دمی راکه سرمایه اززندگیست بتلخی سپردن نه فرخندگیست(۴۶۴, ۳۱)

سپردن (sepordən) - köməkçi fel

جان سپردن (can sepordən) - canını tapşırmaq, ölmək

بویرانهء باربنهادومرد غم طفل میخوردو جان میسپرد(۶۵, ۲۱)

بزندان سپردن (be-zendan sepordən) - zindana salmaq, həbs etmək

نشاندش بروز دگردشمنان سپردش بزندان اهرمنان(۴۴۱, ۴۲۶)

سپنجاب (sepəncab) - İsfəncan (Çində yer adı olmuşdur)

سپاه سپنجاب وفرغانه را دگرمرزداران فرزانه را(۳۴۵, ۷۷)

سپنج (sepənc) - dünya, həyat

سپنج کردن (sepənc kərdən) - yaşamaq

بزندان بدم تاباکنون چوگنج بشادی کنون کردخواهم سپنج(۴۴۸, ۵۲۱)

سپند (sepənd) - üzərrik

سپندی بیارای جهاندیده پیر برآتش فشان درشبستان میر(۲۰۶, ۳)

سپندان (sepəndan) - üzərrik

پس آنگه قفیزی سپندان خرد بپاداش کنجدبقاصدسپرد(۱۳۶, ۱۰۱)

سپه (sepəh) - سپاه sözünün qısa forması, qoşun

زپیش سپه زنگی قیرگون جناحی برآورده چون بیستون(۹۴, ۱۴۸)

سپه آوردن (sepəh avərdən) - qoşun çıxarmaq

گرآردسپه پای من لنگ نیست دگرسوگریزم جهان تنگ نیست(۳۲۹, ۶۵)

سپه راندن (sepəh randən) - qoşun çəkmək

همان کنجدناشمرده فشاند کزین بیش خواهم سپه برتوراند(۱۳۵, ۹۰)

سپه کشیدن (sepəh kəşidən) - qoşun çıxarmaq, qoşun çəkmək

جهاندارکین زوربازوشنید سپه رازبابل بارمن کشید(۲۴۵, ۷۳)

سپهدار (sepəhdar) - qoşun başçısı, sərkərdə

سپهدارجنگی چوبیجنگ ماند تکاورسوی لشکرزنگ راند(۱۰۳, ۲۷۳)

سپهدار هندوستان (sepəhdar-e hendustan) - Keyd

بنزل سپهدار هندوستان بساطی برآراست چون بوستان(۳۳۷, ۶۴)

سپهر (sepehr) - göy, fələk

درخانه راچون سپهربلند زدم برجهان قفل وبرخلق بند(۳۵, ۶۸)

سپهر کبود (sepehr-e kəbud) - asiman

ندارند زیرسپهرکبود رفیقی بجز باده وبانگ رود(۲۵۲, ۵۲)

سپید (sepid) - şəffaf

بهنگام سختی مشوناامید کزابرسیه باردآب سپید(۱۲۸, ۶)

سپید (sepid) -ağ

ضمان دارعالم سیه تاسپید شفاعت کن روزبیم وامید(۱۳, ۵)

سپید گشتن (səpid gəştən) - ağarmaq, kor olmaq

دهانی فراخ وسیه چون لوید کزوچشم بیننده گشتی سپید(۹۴, ۱۵۹)

سپیده (səpide) - səhər

سپیده چوسربرزدازباختر (əz-baxtər sər bər zədən-e səpide) -səhərin açılması

سپیده برچشم شماسیان(۱۳, ۹) سیاهی ده خال عباسیان

سپیده دم (səpidedəm) -səhər

سپیده دم ازمشرق آمدپدید(۲۸, ۴۹) چوروزجوانی بپایان رسید

سپیده دمان (səpidedəman) - səhər tezdən

رسانید خورشید شه را درود(۳۴۸, ۱۲۵) سپیده دمان کزسپهرکبود

سپیدی (səpidi) - rumlu

سرخ وسپیدی چوروم وروس(۴۵۳, ۳۰) برآمیخته لشگرروم وروس

سپیدی (səpidi) - İran

چنین ابلقی بایدت ناگزیر(۱۲۰, ۲۷) سیاهی گرفتی سپیدی بگیر

ست (st) - هست -in qısa forması, vardır.

که باشاه خویشی نداردکسی(۱۵۲, ۱۲۷) خطرهاست درکارشاهان بسی

ست (st) - است (əst) III ş. t. xəbər şəkilçisi

زگنجه ست اگرتابخارابرند(۲۴, ۲۲) نهان مرا آشکارا برند

ست (st) - است (əst), III ş. t. şəxs sonluğu

زمن عالی آوازه تربلبلی(۳۳, ۵۰) که دیدست برهیچ رنگین گلی

ستادن (setadən) - almaq

که تارازسلطان نگویندباز(۶, ۴۰) ستائی زبان ازرقیبان راز

ستاره (setare) - ulduz

برآمدستاره چودندان شیر(۸۲, ۵۶) برآفاق شدگاوگردون دلیر

ستاره شمردن (setare şomordən) - ulduz saymaq, yatmamaq

بطالع پژوهی ستاره شمرد(۴۱۲, ۸) شب تیره پهلوببسترنبرد

ستاره (setare) - ulduz, tale

ستاره گهی دوست گه دشمنست(۳۱۸, ۲۲) زمانه بنیک وبدآبستنست

ستازن (setazən) - seta çalan, musiqiçi

سرودی نوآیین ترازصددرود(۲۷۹, ۵۵) ستازن برآورده بانگ سرود

ستام (setam) - cilov

براقی شتابنده زیرش چوبرق ستامش چوخورشید درنورغرق(۱۵, ۱۰)

ستان (stan) - məkan bildirən sözdüzəldici şəkilçi

شبیخون توتابیابان زنگ تماشای اوتاشبستان تنگ(۱۲۳, ۹۲)

ستاندن (setandən) - almaq

زمانه چنین پیشهاپردهد یکی درستاندیکی دردهد(۳۱, ۱۸)

ستاندن (setandən) - tutmaq

ستانی زبی برگی آن بوم را چوآتش که عاجزکندموم را(۳۵۸, ۶۰)

ستاندن (setandən) - götürmək, qaldırmaq

چودریا بتلخی جوابش دهم زخاکش ستانم بابش دهم(۱۵۰, ۹۸)

ستاننده (setanənde) - qarətçi

همه برده رابازجای آوریم ستاننده رازیرپای آوریم(۳۹۶, ۶۲)

ستایش (setayeş) - sitayiş

ستایش کردن (setayeş kərdən) - sitayiş etmək

گهی دل برفتن گرایش کند گهی خواب راسرستایش کند(۲۷, ۳۷)

ستایش گرفتن (setayeş gereftən) - dua etmək

شتابندگان دربارگاه ستایش گرفتندبربزم شاه(۲۰۳, ۱۷۰)

ستدن (setədən) - alıb aparmaq

که فریاد شاها زبیدادروس که ازمهد ابخازبستدعروس(۳۹۳, ۲۲)

ستدن (setədən) - almaq

بریدازجهان شورش زنگ را زدارا ستدتاج واورنگ را(۵۶, ۳۷)

ستم دیده (setəmdide) - zülm görmüş, əziyyət görmüş

سیم دل بشفقت برآراستن ستم دیده رادادل خواستن(۵۰, ۶۸)

ستمکارگی (setəmkaregi) - zülmkarlıq

ازوبوم وکشوربیکبارگی ستوه آمدندازستمکارگی(۱۴۴, ۱۷)

ستمکاره (setəmkare) -zülmkar, zülm edən

سیاهی دگرزان ستمکاره تر بحرب آمدازشیرخونخواره تر(۱۰۸, ۲۴)

ستمکاری (setəmkari) - zülm, zülmkarlıq

دعاکردزاهد که دلشادباش زبندستمکاری آزادباش(۲۹۳, ۶۹)

ستمکش (setəmkeş) - əzabkeş

ستم رازخوددوردارم بهش ستمکش نوازم ستمکاره کش(۲۲۹, ۴۷)

ستمگر (setəmgər) - zülmkar

ستمگر سیاهی زراجه بنام زلشگرگه زنگ بگزاردگام(۹۴, ۱۵۶)

ستودان (sotudan) استودن (ostudən) sözünün qısa forması, qəbir, sərdabə

زپیران دوچیزست بازیب وساز یکی درستودان یکی درنماز(۱۵۱, ۱۱۱)

ستودن (sotudən) - tərifləmək

بسی خویشتن رابزنگی ستود که سوزان ترازآتشم زیردود(۹۵, ۱۶۴)

ستور (sotur) - minik heyvanları

زچین وزخوارزم وغزنین وغور زمین آهنین شدزنعل ستور(۱۳۶, ۱۰۷)

بپای ستوران بردن (be-pa-ye soturan bordən) - heyvan ayaqları aldında tapdaq (viran) etmək

زرومی چه برخیزد ولشگرش بپای ستوران برم کشورش(۱۵۶, ۲۴)

ستون (sotun) - bayrağın dirəyi

سپاهش زمه برده رایت برون ستونی برآورده تابیستون(۳۲۰, ۵۶)

ستون (sotun) - sütun

ستودان این طاق آراسته ستونی تهی دارداز خواسته(۲۰۲, ۱۶۱)

ستوه (sotuh) - yorğun, bezmiş

زصحراغنیمت برآورده کوه زگوهرکشیدن هیونان ستوه(۱۱۴, ۲۹)

ستوه آمدن (sotuh amədən) - bezmək, yorulmaq

ازوبوم وکشوربیکبارگی ستوه آمدنداز ستمکارگی(۱۴۴, ۱۷)

ستوه آمدن (sotuh amədən) -ağırlaşmaq, yorulmaq

جرم نامی ازکوه لگزان چوکوه درآمدکزوعالم آمدستوه(۴۲۲, ۱۶۳)

ستوه آمدن (sotuh amədən) - qorxmaq

ترخودنیک دانی که بااین شکوه زیک طفل رومی نیایم ستوه(۱۴۹, ۸۴)

ستوه آوردن (satuh avərdən) - təngə gətirmək

چه گونیدگفتادرین بندکوه که آورداز اندیشه ماراستوه(۲۹۱, ۴۴)

ستوه شدن (sotuh şodən) - yorulmaq, təngə gəlmək

چوزنگی شدازجنگ خسروستوه بدوگفت خورشیدشدسوی کوه(۱۰۵, ۳۰۰)

ستوه شدن (sotuh şodən) - qorxmaq

دگردیوی آمدچویکپاره کوه کزو چشم بینندگان شد ستوه(۱۰۷, ۲۰)

ستیز (setiz) - ستیزنده (setizənde)sözünün qısa forması, vuruşan, həmlə edən

نماینده روسی بهرسوستیز برآورده ازرومیان رستخیز(۴۵۳, ۲۹)

ستیز (setiz) - ستیزه (cetize) sözünün qısa forması, döyüş, müharibə

چولشکرهراسان شوددرستیز سگالش نسازدمگردرگریز(۸۸, ۷۱)

ستیز داشتن (setiz daştən) - düşmənçilik etmək, çəkişmək

چومن باسکندرندارم ستیز کجادارم اندیشه‌ءتیغ تیز(۳۶۶, ۱۷۷)

ستیز کردن (setiz kərdən) - vuruşmaq

خردمندرانیست کزراه تیز کندباخداوندقوت ستیز(۳۵۸, ۶۶)

درستیزشدن (dər setiz şodən) - döyüş axtarmaq, müharibə tərəfdarı olmaq

چوپیروزباشی مشودرستیز مکن بسته برخصم راه گریز(۱۹۹, ۱۱۷)

درسرستیزآوردن (dər sər setiz avərdən) - dikbaşlıq etmək, düşmənçilik etmək

وگربامن اودرسرآردستیز من وگردن کیدوشمشیرتیز(۳۲۶, ۱۷)

ستیزندگی (setizəndegi) - çəkişmə

ستیزندگی با خداوندبخت ستیزنده راسربردبردرخت(۳۷۳, ۲۸۳)

ستیزنده (setizənde) -vuruşan

ستیزنده را داردآزرم سست خراززیرپالان برآیددرست(۹۶, ۱۷۶)

ستیزنده بودن (setizənde budən) - vuruşmaq, üsyan etmək

ستیزنده چون روستائی بود شکستن به ازمومیائی بود(۱۵۰, ۱۰۰)

ستیزه (setize) - inad

ستیزه درآن کارنامد صواب فروماندیکبارگی درجواب(۲۶۳, ۱۷۵)

ستیزه آوردن (setize avərdən) - inad etmək

ستیزه میاوردرین داوری که پیداست نامت بنام آوری(۲۵۹, ۱۵۲)

ستیزه کردن (setize kərdən) - vuruşmaq, çarpışmaq

بخوناب لعلی که آردبچنگ ستیزه کندبادل خاره سنگ(۷۹, ۷)

ستیزیدن (setizidən) - vuruşmaq, qarşı-qarşıya gəlmək, toqquşmaq

همان شیشه‌ء می که داری بچنگ نگهدارومستیزباخاره سنگ(۱۶۳, ۴۹)

سجده (səcde) -sitayiş

سجده بردن (səcde bordən) - səcdə etmək

بفرمانبری شاه را سجده برد پذیرفتها رابقاصد سپرد(۳۳۴, ۲۷)

سجده کردن (səcde kərdən) - səcdə etmək, sitayiş etmək

بفرمان شاه آن سخنگوی مرد نشست ونشاننده راسجده کرد(۳۶۳, ۱۳۵)

سجود (socud) - sitayiş, səcdə

سجود بردن (socud bordən) - səcdə etmək

پری دخت رادریکی مهد عود که مهدفلک بردی اورا سجود(۳۳۵, ۳۴)

سحر (sehr) - sehr

چودخترچنان دیدکان هوشمند زنیرنگ آن سحربگشاد بند(۲۱۳, ۹۶)

سحر (səhər) - səhər

شبی چون سحرزیورآراسته بچندین دعای سحر خواسته(۲۰, ۱)

سحرگه (səhərgəh) - səhər çağı, səhər

سحرگه که آمدبنیک اختری گل سرخ برطاق نیلوفری(۱۰۰, ۲۳۷)

سخا (səxa) -səxavət

جهان ازسخا دارم آراسته سخی رامددبخشم ازخواسته(۲۲۹, ۴۶)

سخاراسرآغازکردن (səxa-ra sərağaz kərdən) - səxavət göstərmək, səxavət göstərməyə başlamaq

اسکندرسخاراسرآغاز کرد درگنج اسکندری باز کرد(۲۲۵, ۱۴۷)

سخت (səxt) - ağır, kəskin

فروگفت لختی سخنهای سخت چوگویدخداوندشمشیروتخت(۱۳۱, ۳۵)

سخت (səxt) - güclü

گریوه بلندست وسیلاب سخت میپچان عنان من از راه بخت(۱۰, ۵)

سخت (səxt) - çətin, ağır

سکندردرآن داوریگاه سخت پی افشرد مانندبیخ درخت(۱۷۲, ۷۶)

سخت (səxt) - çox, böyük

که سرسبزباداین همایون درخت که نامش بلندست ونیروش سخت(۱۴۰, ۴۲)

سخت شدن (səxt şodən) - ağırlaşmaq, çoxalmaq, bərkimək

چوتنگ آمدش وقت بارافکنی بروسخت شد دردآبستنی(۶۵, ۲۰)

سخت گرفتن (səxt gereftən) - ağır rəftar etmək, düşmənçilik etmək

نه تاج ازتوخواهم نه کشورنه تخت نگیرم درین کارهاباتوسخت(۳۶۸, ۲۱۲)

سخت (səxt) - möhkəm, ürəkdən, ciddu-cəhdlə

بفرمان فرمانده تاج وتخت بجوشید لشگربکوشید سخت(۱۷۱, ۶۸)

سخت گرفتن (səxt gereftən) - möhkəm yapışmaq

درین جای سختی نگیریم سخت ازین چاه بی بن برآریم رخت(۴۶۲, ۱۰)

سخت گرفتن (səxt gereftən) - müvəffəqiyyətsizliyə uğratmaq, kəc rəftar etmək

جهان گیردرسایهء تاج وتخت نگیردجهان باتواین کارسخت(۱۲۰, ۲۶)

سخت (səxt) - bərk, möhkəm, dözümlü

بسختی کشی سخت چون آهنم که ازپشت شاهان رونین تنم(۱۵۸, ۵۰)

سخت گشتن (səxt gəştən) - bərkimək, möhkəmlənmək

رگ رستنی درزمین گشته سخت برقص آمده برگهای درخت(۳۲۱, ۶۱)

سخت (səxt) - keçilməz, sıldırımlı

صدائی شنیدندی ازکوه سخت بدانسان که بودی نمودار بخت(۱۲۱, ۵۸)

سخت (səxt) - əyilməz, möhkəm

بساگردن سخت کیمخت چرم که شدچون دوال ازرکاب تونرم(۴۹, ۵۶)

سخت (bərk) - bərk

همه چیزی اربنگری لخت لخت بسختی برون آیدازجای سخت(۴۱, ۱۷)

سخت استخوان (səxtostoxan) - möhkəm sümüklü, güclü

چهل پیل باتخت وبرگستوان بلندوقوی مغزوسخت استخوان(۳۸۵, ۶۰)

سخت پاکیزه (səxtpakize) - çox gözəl, çox yaxşı

سخنگوسخن سخت پاکیزه راند که مرگ بانبوه راجشن خواند(۱۸۱, ۷۷)

سخت پشت (səxtpoşt) - bərk, bərk arxalı

چوآن گردروی آهن سخت پشت بنرمی درآمدزخوی درشت(۱۲۸, ۲۷)

سخت روئی (səxtrui) - sərt üzlülük

چوپی سست وپوسیده گشت استخوان دگرقصهء سخت روئی مخوان(۲۶, ۲۱)

سخت کوش (səxtkuş) - mübariz, ürəkdən vuruşan

همان تیغزن زنگی سخت کوش برآورده چون زنگ روسی خروش(۱۰۲, ۲۶۲)

سخت کوش آمدن (səxtkuş amədən) - mübarizə aparmaq, ürəkdən vuruşmaq

زتاب جوانی بجوش آمدند درآن داوری سخت کوش آمدند(۳۹۹, ۲۲)

سخت کوش بودن (səxtkuş budən) - ciddi-cəhdlə vuruşmaq

ازین آتشین خانهء سخت جوش کسی جان بردکوبود سخت کوش(۳۱۷, ۸)

سخت کوش شدن (səxtkuş şodən) - ürəkdən vuruşmaq, səylə döyüşmək

ملکزاده هندی چوشدسخت کوش برآوردشمشیرهندی بدوش(۴۱۶, ۶۵)

سختگیر (səxtgir) - dünyapərəst

درحساب جهان سختگیر شدن (dər hesab-e cəhan səxtgir şodən) – dünyapərəst olmaq

مشودرحساب جهان سختگیر همه سختگیری بودسخت میر(۴۶۴, ۳۵)

سخت مغز (səxtməğz) - möhkəm fikirli, inamlı, inadkar

چو روسان سختی کش سخت مغز فریبی شنیدندازینگونه نغز(۴۰۸, ۶۱)

سخت میر (səxtmir) - əzablı ölüm

سخت میربودن (səxtmir budən) - əzabla ölmək

مشودرحساب جهان سخت گیر همه سخت گیری بود سخت میر(۴۶۴, ۳۵)

سخت گیری (səxtgiri) - dünyapərəstlik

مشودرحساب جهان سخت گیر همه سخت گیری بودسخت میر(۴۶۴, ۳۵)

سختن (səxtən) - saymaq, hesablamaq

سریروسراپرده وتاج وتخت نچندانکه آن برتوانندسخت(۱۹۲, ۲۰)

سخته (səxte) - ölçüb-biçilmiş, düşünülmüş

سخن به که باصاحب تاج وتخت بگویند سخته نگویندسخت(۱۵۲, ۱۲۵)

سختی (səxti) - zülmkarlıq, qəddarlıq

زسرتاقدم زیرآهن نهان سختی وآهن دلی چون جهان(۴۱۷, ۸۳)

سختی (səxti) - çətinlik

قوی رای وروشندل وسرفراز بهنگام سختی رعیت نواز(۲۵۱, ۳۹)

سختی (səxti) - zərbə

زسختی که زدبرسرش گرزرا برافتادتب لرزه البرزرا(۹۸, ۲۱۱)

سختی (səxti) - güc

زسختی که تن را بهم برفشرد بران خاره شد خشت پولادخرد(۴۳۸, ۳۶۸)

سختی (səxti) - çox, möhkəm, bərk

زسختی که کبکان درآویختند زنظارهء شاه نگریختند(۱۲۰, ۴۳)

سختی کار (səxtikar) - günah iş, pis iş

ببخشودبرسختی کارشان زشمشیر خوددادزنهارشان(۱۱۰, ۶۶)

سختی کش (səxtikeş) - zəhmətkeş, əzabkeş

چوروسان سختی کش سخت مغز فریبی شنیدندازینگونه نغز(۴۰۸, ۶۱)

سختی کش (səxtikeş) - məğlub olan

بیا تابگردیم میدان خوشست ببینیم کزماکه سختی کشست(۱۰۴, ۲۹۲)

سختی کشی (səxtikeşi) -əzab, əziyyət

نه ایم آمده ازپی دلخشی مگرکزپی رنج وسختی کشی(۱۷۵, ۸)

سخن (soxən) - söz

ولیکن بخواهش من حکم کش کنم زین سخنها دل خویش خوش(۸, ۷۶)

سخن راندن (soxən randən) - danışmaq, söz demək

شاه ازکاردارا وپیگاراو سخن راند وپیچید درکاراو(۱۳۹, ۳۱)

سخن راندن (soxən randən) - yazmaq

سخن رانده درپوزش شهریار که بادآفرین برتوازگردگار(۳۵۷, ۴۰)

سخن راندن (soxən randən) -söz qoşmaq, şeir demək

شنیدم که درنامهء خسروان سخن راندخواهی چوآب روان(۴۰, ۶)

سخن رفتن (soxən rəftən) - söhbət getmək, danışılmaq

شه از هرچه رفت آشکارونهفت سخن گوش میکردوچیزی نگفت(۴۴۴, ۴۵۹)

سخن گستریدن (soxən qostəridən) - söz demək, danışmaq

باندازه بایدسخن گسترید گزافه سخن رانباید شنید(۲۳۲, ۸۴)

سخن گفتن (soxən qoftən) - şeir demək, söz qoşmaq

سخن گفتن بکرجان سفتن است نه هرکس سزای سخن گفتن است(۳۷, ۹۲)

سخن گفتن (soxən qoftən) - danışmaq

سخن گفتن آنگه بودسودمند کزان گفتن آوازه گرددبلند(۳۱, ۸)

سخن گفتن (soxən qoftən) - demək

سخن خوب گفتی که جوهرپرست زجوهر بجزسنگ نار دبدست(۲۶۸, ۲۷۱)

سخن درگرفتن (soxən dər gereftən) - sözə başlamaq

دبیرقلمزن قلم برگرفت نخستین سخن زافرین درگرفت(۳۴۸, ۱)

سخن دو نیم ساختن (soxən-e do nim saxtən) - iki tərəfli söz yazmaq

سخن ساخته درگزارش دونیم یکی نیمه زامیدودیگرزبیم(۳۴۸, ۱۲۸)

سخن رابانداز‌هء پاس داشتن (soxən-ra beəndazei pas daşdən) - sözün həddini bilmək

سخن رابانداز‌هء دار پاس که باورتوان کردنش درقیاس(۵۹, ۸۴)

سخن رادگرگونه بنیاد کردن (soxən-ra degər qune bonyad kərdən) – sözün yönümünü dəyişmək

سخن رادگرگونه بنیاد کرد بشیرین زبان شاهرا یادکرد(۱۵۲, ۱۳۳)

سخن راسرزلف برتافتن (soxən-ra sər-e zolf bər taftən) -şeir demək

درآن پرده کزراستی یافتم سخن راسرزلف برتافتم(۵۵, ۲۴)

سخن راعیارنمودن (soxən-ra eyar nomudən) - demək, söyləmək

نژاده ملک نایب شهریار سخن را چنین مینمایدعیار(۳۱۷, ۱۶)

سخن بربدیهه نیاید صواب (soxən bər bədihe nəyayəd səvab) – bədahətən söz demək məsləhət deyil.

سخن بربدیهه نیاید صواب بوقت خودش دادباید جواب(۲۸۹, ۲۴)

سخن چرب وشیرین برآمیختن (soxən-e çərb-o-şirin bər amixtən) - yağlı və şirin dillə yazmaq

بدین شرط پیمانی انگیخته سخن چرب وشیرین برآمیخته(۳۳۰, ۷۹)

سخن درسخن برآموده (soxən-dər-sozən bər amudə) - yanyana düzülmüş sözlər

فروخواندنامه زسرتابین برآموده چون درسخن درسخن(۱۵۹, ۷۲)

سخنها پیش آوردن (soxənha piş avərdən) - danışmaq, söz demək

شه ازقصهءآرزوهای خویش سخنهاز هردستی آورد پیش(۲۸۳, ۲۰)

سخن یاد داشتن (soxən yad daştən) - sö z öyrənmək, sözü unutmamaq

زچندین سخنگوسخن یاددار سخن را منم درجهان یادگار(۳۲, ۲۹)

سخن یادکردن (soxən yad kərdən) - danışmaq

نپرسیده هرکوسخن یاد کرد همه گفتهءخویش رابادکرد(۳۱, ۶)

سخن یاوه کردن (soxən yave kərdən) - bihudə danışmaq

چودرخورد گوینده ناید جواب سخن یاوه کردن نیاید صواب(۳۱, ۹)

سخن کزدل آیدبوددلپذیر (soxən kəz del ayəd bovəd delpəzir) - ürəkdən deyilən söz ürəyə yatar

پذیرا سخن بودشدجای گیر سخن کزدل آیدبوددلپذیر(۴۲, ۳۶)

سر سخن برافراختن (sər-e soxən bər əfraxtən) - sözün yönəmini dəyişmək, mövzunu dəyişmək, sözü başqa məqamda ucaltmaq

ببین تادگرباره چون تاختم سخن را کجا سربرافراختم(۳۸۰, ۶۱)

سخن (soxən) - danışmaq

بپاسخ چنین بگفت پیرکهن که گردنده باشد زبان درسخن(۲۰۰, ۱۲۹)

سخن پرور (soxənpərvər) - şair

هزارآفرین برسخن پروری که برسازدازهرجوی جوهری(۳۶, ۸۴)

سخن پرور (soxənpərvər) - natiq

کشیده دمش طوطیان رابدام سخن پروری طوطیانوش نام(۸۴, ۲۲)

سخن پروری (soxənpərvəri) -şairlik

دلم بازبان درسخنپروری چوهاروت وزهره بافسونگری(۲۲, ۲۵)

سخن سنج (soxənsənc) - söz ustası, söz bilən

سخن سنجی آمدترازوبدست درست زراندود رامیشکست(۷۵, ۳)

سخن سنج یافتن (soxənsənc yaftən) - söz qiymətləndirmək

بناسفته دری که درگنج یافت ترازوی خودراسخن سنج یافت(۳۹, ۱۲۳)

سخنگو (soxənqu) - gözəl danışan, dilli-dilavər

خردمند وآهسته وتیزهوش بخلوت سخنگوبزحمت خموش(۳۴۵, ۸۶)

سخنگوی شهد (soxənqu-ye şəhd) - şirindilli

سخنگوی شهدی شکربارهء بشهدوشکربرستمگارهء(۳۸۷, ۸۸)

سخنگوی مرد (soxənquymərd) - gözəl danışan (Çin xaqanı)

بفرمان شاه آن سخنگوی مرد نشست ونشاننده راسجده کرد(۳۶۳, ۱۳۵)

سخنگو (soxənqu) - şair

سخن را گزارش بیاری رسید سخنگوبامیدواری رسید(۳۳۹, ۴)

سخی (səxa) - səxavətli

جهان ازسخی دارم آراسته سخی رامددبخشم ازخواسته(۲۲۹, ۴۶)

سد (sədd) - sədd, hasar

همان سد یاجوج ازوشدبلند که بست آن چنان کوه تاکوه بند(۵۷, ۵۱)

سدی برآوردن (sədd bər avədən) - məsləhət vermək, yol göstərmək

چو فرمان چنینست کین خاک سست زبهر توسدی برآرددرست(۱۹۹, ۱۱۲)

سداب (sodab) - bitgi növüdür, tibdə işlənir

بفرمود کارندلختی سداب برآن اژدهازد چوبرآتش آب(۲۱۳, ۹۴)

سده (sədə) - sədə (bayram adı)

بنوروزجمشید وجشن سده که نوگشتی آیین آتشکده(۲۰۸, ۲۱)

سر (sər) - baş

چوسر بایدت سرمتاب ازخراج وگرنی نه سرباتوماندنه تاج(۳۲۸, ۴۳)

سرنهادن (sər nəhadən) - üz qoymaq, üz tutmaq, yollanmaq

ذخیره چوزان شهرگردد تهی تو چون اژدها سربدانجا نهی(۳۵۸, ۵۹)

سرنهادن (sər nəşadən) - baş qoymaq, başından keçmək, başını vermək

من آنگه عنان باز پیچم زراه که یا سرنهم یاستانم کلاه(۱۶۳, ۴۱)

سرنهادن (sər nəhadən) - baş əymək, itaət etmək

بدرگاه ما یکسره سرنهید هلاک سرخویش بردرنهید(۱۹۴, ۴۰)

سرازبندگی تافتن (sər əz-bəndegi taftən) - tabeçilikdən boyun qaçırmaq, əsarətdən uzaq olmaq

چوسوسن سرازبندگی تافته نم ازچشمهء زندگی یافته(۴۰, ۵)

سراز پرند برکشیدن (sər əz pərənd bər kəşidən) - tülu etmək

دگرروزچون آفتاب بلند عروسانه سربرکشید ازپرند(۲۲۱, ۸۹)

سراز(جائی) برآوردن (sər əz(cai) bər avərdən) -çıxmaq(bir yerdən)

که چون وارث ملک افراسیاب سرازچین برآورد چون افتاب(۳۵۵, ۱۹)

سرازچنبرسرکشی تافتن (sər əz-çənbər-e sərkeşi taftən) - boyun əymək, tabe olmaq, baş aparmamaq

چوایرانیان آن دهش یافتند سرازچنبرسرکشی تافتند(۱۹۵, ۵۰)

سرازجستن مهربرتافتن (sər əz- costən-e mehr bər taftən) - barışıqdan üz çevirmək

ازآن پس که برکینه ره یافتند سرازجستن مهر برتافتند(۱۶۸, ۱۸)

سرازحد واندازه برون آوردن (sər əz-hədd-o-əndaze borun avərdən) – həddini aşmaq, ölçüdən çıxmaq, ölçüyə riayət etməmək

شود شکرت اندازه را رهنمون سرازحد واندازه نارد برون(۱۱, ۱۸)

سرازحکم تافتن (sər əz-hokm taftən) - əmrdən boyun qaçırmaq, boyun əyməmək, itaətsizlik göstərmək

نشایدسرازحکم او تافتن جزاوحاکمی کی توان یافتن(۱۵۵, ۱۰)

سرازخاک برون زدن (sər əz-xak borun zədən) - cücərmək, torpaqdan baş qaldırmaq

بعنبربری نرگس خوابناک چوکافورترسربرون زد زخاک(۱۱۳, ۹)

سراز خط برون آوردن (sər əz- xətt borun avərdən) - həddini aşmaq

درین مندل خاکی ازبیم خون نیارم سرآوردن ازخط برون(۳۶, ۷۸)

سرازخط پرگار بردن (sər əz- xətt-e pərqar bordən) - *itaətdən imtina* etmək, itaətsizlik göstərmək, itaət etməmək

زبونی چه دیدی تودر کارما که بردی سرازخط پرگارما(۱۳۱, ۲۹)

سراز عهد وپیمان برون بردن (sər əz- əhd-o-peyman borun bordən) - əhd və peymandan boyun qaçırmaq

زبانم چوبرعهد شد رهنمون نبردم سراز عهد وپیمان برون(۳۵۱, ۳۲)

سرازخواب برآوردن (sər əz- xab bər- avərdən) - yuxudan durmaq, oyanmaq

سرازخواب نوشین برآورد شاه یکی مجلس آراست چون صبحگاه(۲۷۰, ۲۹۲)

سرازدیده برکردن (sər əz- dide bər kərdən) - gözdən axmaq, gözdən çıxmaq

بخوناب پروردهء چون جگر سرازدیده برکردهء چون بصر(۲۲۳, ۱۲۳)

سرازرای وپیمان تافتن (sər əz-rəy-o-peyman taftən) - söz və peymanı danmaq

نتابم سرازرای وپیمان او نبندم کمرجزبفرمان او(۷۲, ۷۳)

سرآغاز کردن (sər ağaz kərdən) - başlamaq

نخستین گره کزسخن بازکرد سخن رابچربی سرآغاز کرد(۱۳۴, ۸۱)

سرافراختن (sər əfraxtən) - cəsarət göstərmək, cəsarət etmək, qalxmaq

بپرخاش دارا سرافراخته همه آلت داوری ساخته(۱۴۴, ۱۵)

سرافراختن (sər əfraxtən) - şücaət göstərmək

سرانجام کارآن سرانداختن غروریش داداز سرافراختن(۴۱۸, ۹۵)

سرافراختن (sər əfraxtən) - böyümək, baş ucaltmaq, yüksəlmək

بزرگان بدوتهنیت ساختند بدان سربزرگی سرافراختند(۲۲۷, ۱۸)

سرافکندن (sər əfkəndən) - baş əymək, təzim etmək

کشیدند سرهاکه تازنده ایم بدین عهدوپیمان سرافکنده ایم(۴۰۸, ۶۲)

سرانداختن (sər əndaxtən) - baş vurmaq, , öldürmək

فلک راسرانداختن شد سرشت نشاید کشیدن سرازسرنوشت(۱۱۲, ۸۲)

سرآوردن (sər avərdən) - baş qaldırmaq, canlı olmaq

زنی د یده مرده بدان رهگذر ببالین اوطفلی آورده سر(۶۶, ۲۸)

سربتسلیم پیش افکندن (sər be-təslim piş əfkəndən) - baş əymək, itaət etmək

شکیبند گی دید درمان خویش بتسلیم دولت سرافکند پیش(۲۶۶, ۲۳۹)

سربزیرتسلیم نهادن (sər be-zir-e təslim nəhadən) - təslim olmaq

چوتو بی شبیخون شمشیرمن نهادی بتسلیم سرزیرمن(۳۶۸, ۲۱۰)

سر(کسی را) بخاک درآوردن (sər-e(kəsi-ra) be-xak dər avərdən) – başını yerə soxmaq, öldürmək

بداندیش راسردرآرم بخاک کنم گیتی ازکیش بیگانه پاک(۳۶۸, ۲۰۸)

سربخواب آوردن (sər be-xab avərdən) - yatmaq

بمقدارآن سردرآرد بخواب که مرغی برون آورد سرزآب(۲۵۳, ۶۷)

سربخم کمند اندر کشیدن (sər be-xəm-e kəmənd əndər kəşidən) - başını kəməndə salmaq

بخم کمندش سراندرکشید کشان همچنان سوی لشگرکشید(۴۴۰, ۴۲۰)

سرمنش سوی خوابگاه آوردن (sər-e məneş su-ye xabqah avərdən) – yatmağa meyl etmək

چوشب خواست کزغم سپاه آورد منش سرسوی خوابگاه اورد(۲۷۳, ۳۲۸)

سر(کسی را) ازخواب برکشیدن (sər-e(kəsi-ra) əz xab bər kəşidən) – yuxudan oyatmaq

زجعد بنفشه برانگیزتاب سرنرگس مست برکش زخواب(۶۰, ۵)

سر(کسی را) برآفراختن (sər-e(kəsi-ra) bər əfraxtən) - başını ucaltmaq

پس ازآنک شاهانه بنواختشان بتشریف خود سربرافراختشان(۳۸۹, ۲۸)

سر(کسی را) بسنگ درآوردن (sər-e (kəsi-ra) be-səng dər avərdən) – başını daşa vurmaq

بزرین سخن گوهرآرم بچنگ سرزیردستان درآرم بسنگ (۲۸۲, ۴)

سر(کسی را) بلند برآوردن (sər-e (kəsi-ra) bolənd bər avərdən) - başını ucaltmaq

هنرمند راسربرآرم بلند کشم پای دیوانه رازیربند(۲۲۸, ۳۸)

سر(کسی را) بانجم رسانیدن (sər-e (kəsi-ra) be-əncom rəsanidən) – başını göylərə ucaltmaq

به ارملک عالم ببخشد بمن بانجم رساند سرم زانجمن(۲۳۱, ۸۱)

سر(کسی) برآوردن (sər-e (kəsi) bər avərdən) - başını ucaltmaq, hörmət etmək

حصاری کشم درشبستان او برآرم سرزیردستان از(۲۱۷, ۳۱)

سربر افراختن (sər bər əfraxtən) - sağalmaq, ayağa durmaq

اگر تاجورسربرافراختی کمربند اوچاکری ساختی(۱۸۴, ۱۳۵)

سربرآوردن (sər bər avərdən) - ucalmaq, yüksəlmək, kamala çatmaq

که چون سربرآری بچرخ بلند زمکتب بمیدان جهانی سمند(۷۱, ۳۰)

سربرآوردن (sər bər avərdən) - cücərmək

زمستان برون رفت وآمد بهار برآورد سبزه سرازجویبار(۱۱۳, ۷)

سربرآوردن (sər bər avərdən) - dirilmək

اگر مردهء سربرآرد زگور بگیرد همه شهروبازارشور(۴۸, ۳۳)

سربرآوردن(زکسی) (sər bər avərdən (ze-kəsi) - deyilmək, səslənmək

زما سربرآری وباما نهء نمائی بمانقش وپیدا نهء(۲۲۶, ۶)

سربرآوردن (sər bər avərdən) - tülu etmək

چوخاتون یغما بخلخال زر زخرگاه خلخ برآورد سر(۳۴۴, ۶۰)

سرپیش افکندن (sər piş əfkəndən) - başını aşağı salmaq

شهنشه چوبگزارد پیغام خویش بامید پاسخ سرافکند پیش(۱۳۴, ۲۵۸)

سرپیش داشتن (sər piş daştən) - baş əymək, məğlub olmaq

بیندیش ازآن پشهء نیش دار که نمرود راگفت سرپیش دار(۵۲, ۱۴۶)

سرپیش کشیدن (sər piş kəşidən) - baş əymək

سران سپه سرکشیدند پیش که ریزیم درپای توخون خویش(۱۰۰, ۴۱۰)

سربراه آوردن (sər be-rah avərdən) - yola çıxmaq, yola üz qoymaq

بران عزم شد کاورد سربراه برسم رسولان شود نزد شاه(۱۲۵, ۳۶۳)

سربرزمین نهادن (sər bər-zəmin nəhadən) - baş əymək, səcdə etmək

نهادند سربرزمین یکزمان کله گوشه بردند برآسمان (۵۱, ۱۹۵)

سر برزمین زدن آسمان (sər bər zəmin zədən-e aseman) - göyün yerin başına \firlanması, vaxtın keçməsi

ازان پس که چندی برآمد برین سری چند زد آسمان برزمین(۳۱, ۲۴۲)

سربرسپهربرافراختن (sər bər sepehr bər əfraxtən) - başını göylərə ucaltmaq, başını uca tutmaq

سکندر برافراخت سربرسپهر روان کرد مرکب چورخشنده مهر(۲۴, ۳۲۷)

سربرکمر زدن (sər bər kəmər zədən) - başını itirmək, başını daşa vurmaq

جزاوهرکه اوباتو سرمی زند چوزلف توسربرکمرمی زند(۱۰۵, ۲۲۲)

سربرگردانیدن (sər bər gərdanidən) -üz çevirmək, razılaşmamaq

جزآن نیستم چارهء درسرنوشت که سربرنگردانم ازسرنبشت(۲۴, ۱۱)

سربرون آوردن (sər borun avərdən) - bayıra çıxmaq

برون آنگه آرد سرازکنج کاخ که آرد برون سرشکوفه زشاخ(۶, ۲۱۵)

سربرون آوردن (sər borun avərdən) - açılmaq, çiçəklənmək

برون آنگه آرد سرازکنج کاخ که آرد برون سرشکوفه زشاخ(۶, ۲۱۵)

سربرون آوردن (sər borun avərdən) - başı çıxmaq, dərk etmək

که چندانکه اندیشه گردد بلند سرخودبرون ناورد زین کمند(۱۹, ۴)

سربرون زدن (sər borun zədən) - üzə çıxmaq, görünmək, aşkar olmaq

دل زنگیان رادرآمد هراس که ازپرنیان سربرون زد پلاس(۱۲۹, ۹۲)

سربرون زدن (sər borun zədən) - çıxmaq, tülü etmək

دگرروزکاورد گردون شتاب برون زد سرازکنج کوه آفتاب(۵۵, ۸۷)

سربریدن (sər boridən) - baş qoymaq, baş vermək, ölmək

گرت دشمن کینه وریافتی بجزسربریدن چه برتافتی(۲۲۴, ۲۶۵)

سر بگردون کشیدن (sər be-gərdun kəşidən) - başını ucaltmaq

چوفرق سرخصم درخون کشید ازان سرکشی سربگردون کشید(۱۵۳, ۴۲۲)

سرپیچانیدن (sər piçanidən) - məhrum etmək

ازآن آب وآتش مپیچان سرم بمن ده کزآن آب وآتش ترم(۲, ۲۱۵)

سر(چیزی را) پیچانیدن (sər-e (çizi-ra) piçanidən) - başını budamaq

درخت هوا رسته شد بردرت بپیچان سرش تانپیچد سرت(۴, ۳۱۷)

سر(کسی را)پیپیدن (sər-e(kəsi-ra) piçidən) - azdırmaq, yoldan çıxarmaq

درخت هوارسته شد بردرت بپیچان سرش تا نپیچد سرت(۴, ۳۱۷)

سر(کسی را) زخاک برآوردن (sər-e(kəsi-ra) ze-xak bər avərdən) – başını ucaltmaq

سر حق شناسان برآرم زخاک بباطل پرستان درآرم هلاک(۶۱, ۲۳۰)

سر(ازکسی) پیچیدن (sər(əz kəsi) piçidən) - boyun qaçırmaq, üz döndərmək

بداندیش توهست بیدادگر ببیچد رعیت زبیداد سر(۵۷, ۱۴۰)

سر(از چیزی) پیچیدن (sər(əz çizi) piçidən) - başı ayılmaq

سرم پیچید ازخفتن وتاختن ندانم جزاین چارهء ساختن(۶۲, ۳۴)

سرجنباندن (sər conbandən) - baş tərpətmək, baş dulamaq (ləzzətdən)

ببایستگی خورد وجنباند سر که خوردی ندیدم بدینسان دگر(۱۲۰, ۹۲)

سرخاریدن (sər xaridən) -baş qaşımaq, öldürmək

نه من به زبهمن شدم کاژدها بخاریدن سرنکردش رها(۱۸۶, ۱۶۴)

سر گرائیدن (sər geraidən) - hücum etmək

اگرسرگرائی ربایم کلاه وگرپوزش آری پذیرم گناه(۳۷۳, ۲۷۳)

سرگردانیدن (sər gərdanidən) - baş qaçırmaq

چو من سربگردانم ازرزم او شودباطل ازخون من عزم او(۳۲۹, ۶۹)

سر درانداختن (sər dər əndaxtən) - baş vurmaq

سرتیغ برگردن افراختش درآن یافه گفتن سرانداختش(۹۹, ۲۲۷)

سردرآوردن (sər dər avərdən) - razı olmaq, baş qoşmaq

اگرسردرآرد بدین شغل شاه سرروشنک را رساند بماه(۲۱۹, ۶۰)

سردرجهان داشتن (sər dər cəhan daştən) - dünyanı bürümək, dünyaya yağmaq, dünyanı başına götürmək

ازان برف سردرجهان داشته دره تاگریوه شدانباشته(۳۱۴, ۷۲)

سر زآب برون آوردن مرغ (sər ze-ab borun avərdən-e morğ) - quşun su içimi qədər, az vaxt ərzində

بمقدار آن سردرآرد بخواب که مرغی برون آورد سرزآب(۲۵۳, ۶۷)

سرزخواب برآوردن (sər ze-xab bər avərdən) - yuxudan oyanmaq

چو درنیم شب سربرآرم زخواب تراخوانم وریزم ازدیده آب(۶, ۴۷)

سرزدن (sər zədən) - baş çəkmək

درین ره که سربردری می زنم بامید تاجی سری می زنم(۸, ۷۳)

سرزطیرگی برآوردن (sər ze-tirəgi bər avərdən) - fikirdən ayılmaq

فروبرد سرطیره وخشم ساز وزان طیرگی سربرآورد باز(۳۹۵, ۴۹)

سرفرو بردن (sər foru bordən) - başını aşağı salmaq, fikrə getmək

فروبرد سرطیره وخشم ساز وزان طیرگی سربرآورد باز(۳۹۵, ۴۹)

سرفکندن (sər fekəndən) - سرافکندن - in qısa forması, baş vurmaq, baş kəsmək

بموئی تن شاه رست ازگزند بزد تیغ وبد خواه راسرفکند(۱۷۲, ۸۱)

سرکردن (sər kərdən) - başını qurban etmək

بگوش کسی کاید آوازشان سرخود کند درسرنازشان(۲۵۲, ۴۹)

سرکشیدن (sər kəşidən) - başı dik tutmaq

کشیدند سرها که تا زنده ایم بدین عهد وپیمان سرافکنده ایم(۴۰۸, ۶۲)

سرکشیدن (sər kəşidən) - bərabər olmaq, boy vermək

تو سرونوی خصم بید کهن کجاسرکشد بید باسروبن(۱۴۰, ۴۹)

سرکشیدن (sər kəşidən) - üz tutmaq, getmək

چوشه زان خورش خورد وشربت چشید سوی تخت کیخسروی سرکشید(۳۰۵, ۶۸)

سر کشیدن (sər kəşidən) - boyun qaçırmaq, baş qaçırmaq

فلک را سرانداختن شد سرشت نشاید کشیدن سرازسرنوشت(۱۱۲, ۸۲)

سر(کسی وچیزی را) گرفتن (sər-e(kəsi və cizi-ra) gereftən) - başının üstünü almaq, hazır olmaq

بداندیش گیرد سرتخت ما بتاراج دشمن شود رخت ما(۲۳۵, ۲۹)

سربارگاه بگردون برزدن (sər-e barqah be-gərdun bər zədən) -şahlığı ucaltmaq

خبرمیدهد کان جهانگیرشاه چوبرزد بگردون سربارگاه(۲۴۱, ۱۵)

سربارگی رها کردن (sər-e barəgi reha kərdən) - atın cilovunu buraxmaq

درآمد بزین چون یکی اژدها سربارگی کرد بروی رها(۴۲۰, ۱۲۸)

سرتاج بسفت سپهربرزدن (sər-tac be-soft-e sepehr bər zədən) - tacı başına qoydu, tacın başını göylərə qaldırdı, tacı şərəfləndirdi

سرتاج برزد بسفت سپهر برافراخت رایت برافروخت چهر(۳۰۱, ۱۰)

سرتخت گرفتن (sər-e təxt gereftən) - taxta sahib olmaq

شه ارماه اودرنیارد بمیغ سرتخت خواهد گرفتن بتیغ(۳۱۹, ۳۸)

سرجوانی کردن (sər-e cəvani kərdən) - cavanlıq etmək

کنون گربغم شادمانی کنم بپیرانه سرچون جوانی کنم(۲۸, ۴۴)

سر(چیزی) داشتن (sər-e (çizi) daştən) - meyli olmaq, arzulamaq

ندارم سرگفتگوی کسی مراگفتگوهست باخود بسی(۳۵۴, ۵)

سرچاره گرزیرخواب آوردن (sər-e çaregər zir-e xab avərdən) - carə edəni yatırtmaq

دورنگی دراندیشه تاب آورد سرچاره گرزیرخواب آورد(۳۵۴, ۷۷)

سر رایت بگردون رساندن (sər-e rayət be- gərdun rəsandən) - bayrağı göylərə qaldırmaq

شهنشه بزد کوس ولشگر براند سررایت خود بگردون رساند(۳۱۶, ۱۰۱)

سرزلف بربندگی کمر کردن (sər-e zolf bər bəndegi kəmər kərdən) – razılaşmaq, tabe olmaq

کمرکن سرزلف بربندگیش که فرخ بود برتوفرخندگیش(۲۲۲, ۱۰۲)

سرغنچه تیزکردن (sər-e ğonce tiz kərdən) - çiçəklənmək, açılmaq

بنفشه نکرده سر غنچه تیز چوبرگ بهارآسمان برف ریز(۲۷۶, ۱۷)

سربازبستن (sər baz bəstən) - başını sarımaq

بزیرآمدازاسب وسربازبست دل شاه ازان سرشکستن شکست(۴۲۵, ۱۹۵)

سربازکردن (sər baz kərdən) - getmək, yönəlmək

چودینارش ازدست پروازکرد سوی گنج صراف سرباز کرد(۲۳, ۷)

سر بریدن (sər boridən) - baş kəsmək

ملکزادهء بود هندی بنام بسی سربریده بهندی حسام(۴۱۵, ۶۲)

سرزدن (sər zədən) - səcdə etmək

برآن آستان زد سرخویش را خزینه بسی داد درویش را(۲۴۴, ۵۶)

سر(بچیزی) کشیدن (sər(be-çizi) kəşidən) - tənə etmək, kölgədə qoymaq

چومینا چراگاهی آمد پدید که ازخرمی سربمینوکشید(۳۴۱, ۲۷)

سروتیغ گذاشتن (sər-o-tiğ qozaştən) - təslim olmaq

زدست تویک تیغ برداشتن زدشمن سر وتیغ بگذاشتن(۱۲۳, ۸۸)

ازراه رفتن سر (əz-rah rəftən-e sər) - başın fırlanması

زعکس سرتیغ وبرق سنان سرازراه میرفت ودست ازعنان(۴۵۲, ۱۶)

ازراه سرپیچیدن (əz-rah sər piçidən) - yolundan dönmək

بفرخنده شغلی که فرمودشاه کمربندم وسرنپیچم زراه(۲۳۶, ۴۱)

ازسر.. (əz sər-e...) - ...dan, ...dən

فرودآمدنداز‌سرراه دور دوفرسنگی ازلشگرشاه دور(۴۰۵, ۳۴)

ازسر.. (əz-sər-e...) - üzündən, üçün

ولیکن چوگردنده آمدسپهر بگرددجهان ازسرکین ومهر(۳۱۸, ۲۱)

ازسرانداختن (əz-sər əndaxtən) - başından çıxarmaq

اگرگنج خواهدفداسازمش گرافسرهم ازسربیندازمش(۳۲۹, ۵۶)

ازسربرون کردن (əz-sər borun kərdən) - başından çıxarmaq, soymaq

بدان موینه قصدخونش کنند برسوائی ازسربرونش کنند(۲۵, ۱۰)

ازسررای بردن (əz- sər rəy bordən) - ağlını başından çıxarmaq

ترا فترت پیری ازجای برد کهن گشتگیت ازسررای برد(۱۵۱, ۱۰۸)

ازسرگذشتن (əz-sər qozəştən) - başı tərk etmək

غرورجوانی چوازسرگذشت زگستاخ کاری فروشوی دست(۲۶, ۲۲)

زشاخ سربرون آوردن (ze-şax sər borun avərdən) - açılmaq, cücərmək

برون آنگه آردسرازکنج کاخ که آردبرون سرشکوفه زشاخ(۲۱۵, ۶)

بسربردن (be-sər bordən) - başa vurmaq, başa çatdırmaq, keçirmək

ببازی نبردم جهانرا بسر که شغلی دگربودجزخواب وخور(۳۶, ۸۷)

بسربر گذشتن (be-sər bər qozəştən) - üz vermək

باندیشه ازگنبد تیزگشت که فردا بسربرچه خواهد گذشت(۱۷۳, ۹۶)

بسرپای کردن (be-sər pay kərdən) - başı üstünə qaldırmaq

جهاندار‌درقلبگه جای کرد درفش کیانیش بسرپای کرد(۱۷۸, ۴۴)

بسر درآمدن (be-sər dər amədən) - keçmək, sona çatmaq, başa çatmaq

بدین گونه تاشب درآمدبسر نشدزخم کس درمیان کارگر(۱۰۵, ۲۹۹)

بسردرکشیدن (be-sər dər kəşidən) - başına çəkmək, başına örtmək

زشرم شه آن لبعت نازنین چولبعت بسردرکشیدآستین(۴۴۴, ۴۶۵)

بارامگه تافت هندی عنان بخون وخوی آلوده سرتامیان(۴۱۶, ۷۳)

سر (sər) - başçı, sərvər

همه مردمی سرفرازی کند سرآن شدکه مردم نوازی کند(۱۲۴, ۱۰۴)

سرتاجداران (sər-e tacdaran) - şahlar şahı (İskəndər)

سرتاجداران برآمد بتخت چوسیمرغ برشاخ زرین درخت(۳۰۵, ۷۲)

سرتیزهوشان (sər-e tizhuşan) - ağıllılar ağıllısı

گرفتم سرتیزهوشان منم شخهنشاه گوهرفروشان منم(۲۲, ۳۱)

سرسپه (sər-e sepəh) - qoşun başçısı

سران سپه درولایت کمند بدرگاه شاهنشه عالمند(۳۱۹, ۴۱)

سر (sər) - şah

سرتخت جمشید جای توباد سریرسران خاک پای توباد(۱۹۵, ۵۳)

سر (sər) - yan

بیادآورای تازه کبک دری که چون برسرخاک من بگذری(۲۹, ۵۷)

سر (sər) - uc

بریزد درآشوب چون میغ او سرتیغ کوه ازسرتیغ او(۴۷, ۲۳)

سر (sər) - başlanğıc, əvvəl, giriş

سرنامه نام جهاندارپاک برارندهء رستنیهازخاک(۱۶۰, ۱)

سرنامه (sər-e name) - məktubun əvvəli, məktubun girişi

چوکلک ازسرنامه پرداختند سخن برزبان شه انداختند(۳۴۹, ۸)

سر (sər) -üst

بفرمودشاه ازسر بارگی که لشگربجنبدبیکبارگی(۱۰۹, ۳۸)

سران (sər-e ran) - dizinin üstünə

سرخسته رابرسران نهاد شب تیره برروز رخشان نهاد(۱۸۳, ۱۱۴)

سر (sər) - bənd, qat

نامه راسر گشادن (name-ra sər qoşadən) - məktubun bəndini açmaq

دبیرآمدونامه راسرگشاد زهرنکته صدگنج رادرگشاد(۱۵۹, ۷۱)

سر (sər) - qapaq, ağız

برپشت پای سایه فکندن سر (bər poşt-e pay saye fekəndən-e sər) – qocalmaq

بپرسید کای پیرسال آزمای فکنده سرت سایه برپشت پای(۱۹۶, ۷۷)

برسرش مشگسای شدن فلک (bər sərəş moşksay şodən-e fələk) - fələyin başına qara müşg çəkməsi, gecənin düşməsi

فلک تانشدبرسرش مشگسای نیامدزآوردگه بازجای(۴۲۸, ۲۴۰)

برسرافسرنهادن (bər-sər əfsər nəhadən) - ucalmaq, başı ycalmaq

کجا اونهدپای ماسرنهیم زفرمان اوبرسرافسرنهیم(۲۸۴, ۳۶)

زسرمغزبردن (ze-sər məğz bordən) - başdan ağıl aparmaq

درای جگرتاب وفریادزنگ زسرمغزمیبردوازروی رنگ(۴۱۷, ۷۹)

زپای درنیامدن سربخت کس (ze- pay dər nəyamədən-e sər-e bəxt-e kəs)- heç kəsin məğlub olmaması

بسی حمله کردند دست آزمای سربخت کس درنیامد زپای(۴۱۶, ۶۴)

سرتیغ کوه (sər-e tiğ-e kuh) - dağın sirvəsi, dağın şiş ucu

بریزد درآشوب چون میغ او سرتیغ کوه ازسرتیغ او(۴۷, ۲۳)

زسرتاکفل (ze-sər ta kəfəl) - başdan ayağa, başdan başa

بهرایکی مرکبش درکشید زسرتاکفل زیرزرناپدید(۳۷۴, ۲۸۷)

زسرتاببن (ze-sər ta be-bon) - əvvəldən axıra

فروخواندنامه زسرتاببن برآموده چون درسخن درسخن(۱۵۹, ۷۲)

زسرتاقدم (ze-sər ta qədəm) - başdan ayağa

سروگردن وسینه وپای ودست زسرتاقدم خرددر همشکست(۹۸, ۲۱۳)

برخط فرمان(کسی) سرآوردن (bər xətt-e fərman-e(kəsi) sər avərdən) - fərmana tabe olmaq

سران عرب رازرافشان او سرآوردبرخط فرمان او(۲۴۳, ۳۸)

برفلک شدن سر (bər fələk şodən-e sər) - fəxr etmək, başın ucalması

ز پیروزی شه درآوردگاه سرم برفلک شد زنیروی شاه(۵۰۶, ۴۴۷)

سرتا میان (sər ta-miyan) - başdan belədək

سرنافهء مشگ راباز کردن شب (sər-e nafe-ye moşg-ra baz kərdən-e şəb) - gecənin müşg kisəsinin ağzını acması, gecənin başlanması

چو شب زیور عنبرین سازکرد سرنافهء مشگ را بازکرد(۲۷۳, ۳۳۸)

سر(چیزی را) بازکردن (sər-e(çizi-ra) baz kərdən) - ağzını açmaq, qapağını açmaq

گلاب سپاهان ومشگ طراز سرنافه وشیشه کردند باز(۲۲۰, ۸۱)

سراپای (sərapay) - başdan ayağa

سراپای درزیورخسروی نه پای رونده نه دست قوی(۴۰۷, ۵۵)

سراپرده (sərapərde) - göyün üzü

سراپردهء هفت سلطان سریر برآموده گوهربچینی حریر(۱۵, ۲)

سراپرده (sərapərde) - baş çadır, şah çadırı

چوهندوسراپردهء شاه دید همه خیمه برخیمهء ماه دید(۳۳۱, ۸۲)

سراپرده زدن (sərapərde zədən) - çadır qurmaq

چوشه راسراپرده انجا زدند رقیبان درخیمه بالا زدند(۲۹۰, ۳۰)

سراپرده بیرون زدن (sərapərde birun zədən) - başqa yerə köç etmək (başqa əsəri yazmağa başlamaq)

وزانجا سراپرده بیرون زدم درعشق لیلی ومجنون زدم(۶۳, ۴۰)

سرسراپرده برثریا کشیدن (sər-e sərapərde bər sorəyya kəşidəl) - çadırın başını Sürəyyaya qaldırmaq, çadır qurmaq

سکندر چولشگر بصحرا کشید سراپرده سربرثریا کشید(۲۵۱, ۵۴)

سراسیمگی (sərasimegi) - tələsik, tələşla

سراسیمگی درمنش تاخته زرخت خردخانه پرداخته(۱۰۹, ۴۸)

سراسیمه (sərasime) - sərsəm, tez, tələş içində

بسا خفته کزهیبت پیل مست سراسیمه هرساعت ازخواب جست(۱۷۶, ۱۵)

سراسیمه وار (sərasimevar) - tez, tələsik

فکنده سرین راسراسیمه وار چوبالین گوران بگوران نگار(۲۰, ۸)

سرآغاز (sərağaz) - başlanğıc, əvvəl

چوبرقع زروی سخن برفکند سرآغازآن ازدعا درفکند(۳۶۵, ۱۵۴)

سرآغاز کردن (sərağaz kərdən) - başlamaq

نخستین گره کزسخن باز کرد سخن را بچربی سرآغازکرد(۱۳۴, ۸۱)

سرآغوش (sərağuş) -sac salınan kisə

سرآغوش وگیسوی عنبرفشان رسن واردرعطف دامن کشان(۴۶۵, ۴۹)

سرافراز (sərəfraz) - təkəbbürlü, başı uca

سواری سرافرازترزان گروه بران کوهکن راند مانند کوه(۴۱۸, ۹۳)

سرافراز گشتن (sərəfraz gəştən) - ucalmaq, yüksəlmək

شتابنده ترشد درآن بندگی سرافراز گشت ازسرافکندگی(۲۴۷, ۹۴)

سرافشانی (sərəfşani) - baş vurma, öldürmə

سرافشانی تیغ گردن گزار برآورده ازجوی خون لاله زار(۴۵۳, ۲۵)

سرافکندگی (sərəfkəndegi) - başıaşağılıq, alçalma, əyilmə, bükülmə

مبین سرورادرسرافکندگی چنان شاه رادرچنین بندگی(۱۸۴, ۱۲۴)

سرافکندگی (sərəfkəndegi) - qorxu, hürkü

دلیریست هنجار لشگرکشی سرافکندگی نیست درسرکشی(۱۹۹, ۱۱۴)

سرافکنده (sərəfkənde) - başıaşağı

سرافکنده وبرکشیده کلاه درآمدبپائین آن تختگاه(۳۰۵, ۶۹)

سرافکنده (sərəfkənde) - başı vurulmuş

سرافکنده شدن (sərəfkənde şodən) - başı vurulmaq, başı kəsilmək

بزخمی دگرهم سرافکنده شد چنین تاسری چند برکنده شد(۴۲۸, ۲۳۱)

سرافیل (serafil) - اسرافیل sözünün qısa forması, İsrafil

شغبهای شیپوراز آهنگ تیر چوصورسرافیل دررستخیز (۹۲, ۱۳۳)

سرافیل وصورآمد (serafil-o- sur aməd) - qiyamət oldu, qiyamət qopdu

زنای دمیده برآهنگ دور گمان بود کامد سرافیل وصور (۱۰۱, ۲۵۲)

سرآماس (səramas) - yekəbaş

سیه ماری افسون گرگی درو سرآماسی ازسربزرگی درو(۹۴, ۱۵۸)

سرآمد (səraməd) - başçı, ustad

فلکواردورازفسوس همه سرآمدولی پای بوس همه(۳۲, ۳۲)

سرانجام (sərəncam) - sonda, nəhayət

سرانجام کاشفته شد راه او دم اژدها شد وطنگاه او(۲۰۰, ۱۳۸)

سرانجام کار (sərəncam-e kar) - axırda, sonda

برآورده گیرآین چنین صد نگار فروبرده خاکش سرانجام کار(۲۳۹, ۸۹)

سرانجام (sərəncam) - tale

یکی رانشان کرد برنام خویش بروبست فال سرانجام خویش(۱۲۱, ۴۵)

سرانجام (sərəncam) - gələcək

بهربیمگاهی حصاری کند زبهرسرانجام کاری کند(۲۸۵, ۵۲)

سرآهنگ (sərahəng) - qoşun başçısı(İskəndər)

سرآهنگ تاساقه ازتیروتیغ برآوردکوهی زدریابمیغ(۳۷۱, ۲۵۳)

سرای (səray) - saray

فروریخت کنجد بصحن سرای طلب کرد مرغان کنجد ربای(۱۳۵, ۹۷)

سرای (səray) - tağ, divar

بصورتگری بود رومی بپای مصقل همی کرد چینی سرای(۳۷۸, ۴۱)

سراینده (sərayəndə) - oxuyan, söz qoşan

مغنی سراینده بربانگ رود بنوروزی شه نوآیین سرود(۱۱۹, ۲۰)

سراینده کردن (sərayəndə kərdən) - dinlətmək, səsləndirmək

سراینده کن نالهء چنگ را درآوربرقص این دل تنگ را(۶۱, ۱۹)

سراینده (sərayəndə) - şah

بود سالهاکزسرایندگان ندیدم کسی جز توزآیندگان(۲۹۴, ۸۲)

سراینده (sərayəndə) - şair (Nizami)

وگربیند ازدردروموج موج سراینده راسربرآرد باوج(۵۲, ۱۱)

سراینده (sərayəndə) - bəstəkar - müğənni

سرایندگان ره پهلوی زبس نغمه داده نوا را نوی(۳۸۵, ۴۸)

سربخش (sərbəxş) - hissə, pay

چونوبت بسربخش دارارسید شتربارزرتابخارارسید(۱۱۶, ۵۱)

سربخش (sərbəxş) - qurban, fəda

سربخش کردن (sərbəxş kərdən) - qurban etmək, fəda etmək

سری کوکه سربخش دارا کنی بهارپیش دارامداراکنی(۱۵۶, ۲۷)

سربخم (sərbexəm) - başı əyri

آهن سربخم (ahən-e sərbexəm) -silah növü, dəmir qarmaq

سلاحش نه جزآهنی سربخم کزو کوه رادرکشیدی بهم(۴۳۲, ۲۸۹)

سربرزده (sər bər zədə) - baş qaldırmış

خردمند شدسوی آتشکده سیاه اژدها دید سربرزده(۲۱۲, ۸۷)

سربزرگ (sərbozorq) - qalib, böyük

سربزرگ آمدن (sərbozorg amədən) - qalib olmaq, üstün olmaq

درین هم نبردی چوروباه وگرگ توسرکوچک آنی من سربزرگ(۲۶۲, ۱۹۰)

سربزرگی (sərbozorgi) - qələbə, üstünlük, başı ucalılıq, əzəmətlilik, müzəffərlik

بزرگان بدوتهنیت ساختند بدان سربزرگی سرافراختند(۲۲۷, ۱۸)

سربست (sərbəst) - qapalı, daxili

پژوهندهء حال سربست من نهد تهمت نیست برهست من(۷, ۶۵)

سربسته (sərbəste) - bağlı, qapalı

بلیناس رابادگرمهتران فرستاد وسربسته گنجی گران(۳۳۱, ۸۹)

سربسته شدن (sərbəste şodən) - bağlanmaq

چوسربسته شد نامهء دلنواز رساننده راداد تابرد باز(۱۵۹, ۷۰)

سربسته (sərbəste) - bağlama

زسربستهائی که دربار بود جواهربمن زربخرواربود(۳۱۶, ۹۷)

سربسته (sərbəste) - çətin anlaşılan

سخنهای سربسته ازهردری زهر حکمتی ساخته دفتری(۲۳۹, ۷۸)

سربسر (sərbesər) - başdan ayağa

چنین لشگرخوب نادیده رنج همه سربسرکاروانهای گنج(۴۰۶, ۳۶)

سربلند (sərbolənd) - başıuca. əzəmətli

سربلند شدن (sərbələnd şodən) - ucalmaq, başıuca olmaq

چوازتاج اوشد فلک سربلند سرش باد ازآن تاج فیروزمند(۴۹, ۴۸)

سربلند شدن (sərbələnd şodən) - tanınmaq

بفرزانه فرزند شد سربلند که فرخ بود گوهرارجمند(۷۰, ۱۱)

سربلند کردن (sərbələnd kərdən) - ucaltmaq, yüksəltmək

بهم خوانی خود کنی سربلند که خوان گردد ازنازکان ارجمند(۱۸۷, ۱۷۵)

سرپنجه (sərpənce) - əlbəyaxa

بهنگام سرپنجه روباه لنگ چگونه نهد پای پیش پلنگ(۱۵۳, ۱۴۳)

سرجمله (sərcomle) - baş cümlə

زبان درزبان گنج پرداختم وزان جمله سرجمله‌ء ساختم(۵۵, ۲۲)

سرچشمه (sərçeşme) - çay

چوآب فرات آشکارانواز چوسرچشمه‌ء نیل پنهان گداز(۴۶, ۱۷)

سرخ (sorx) - qırmızı

نه کوگرد سرخی نه لعل سپید که جوینده باشد زتونا امید(۲۶, ۱۵)

سرخ کردن (sorx kərdən) - qana bulamaq, öldürmək

مروتابخون سرخ رویت کنم مسلسل ترازجعد مویت کنم(۹۷, ۲۰۰)

با سرخ سرخ وبا زرد زرد بودن (ba-sorx sorx, ba zərd zərd budən) – yaxşı ilə yaxşı, pislə pis olmaq, hər rəngə uyğunlaşmaq

سرخ (sorx) - qırmızı (ruslar)

برآمیخته لشگرروم وروس سرخ وسپیدی چوروی عروس(۴۵۳, ۳۰)

سرخ تیغ (sorxtiğ) - qırmızı tüklü

سمورسیه روبه سرخ تیغ همان قاقم وقندزبیدریغ(۳۰۱, ۲۰)

سرخ رو (sorxru) - qırmızı üz

زدیگر طرف سرخرویان روس فروزنده چون قبله گاه مجوس(۴۱۲, ۲۳)

سرخشت (sərxəşt) - nizəbaşlı

سنان سرخشت خفتان شکاف برون رفته ازفلکه‌ء پشت ناف(۸۷, ۶۰)

سرخ گل (sorxqol) - qızıl gül

بخارازبرشعله‌ء آذری چوبرسرخ گل شعرنیلوفری(۲۷۸, ۴۲)

سرخ گل (sorxqol) - qırmızı gül (qan)

خدنگی همه سرخ گل باراو گلی خون تراویده ازخاراو(۴۱۴, ۳۹)

سرخ وزرد (sorx-o-zərd) - qırmızı və sarı

خزودیبا(ی) سرخ وزرد (xəz-o- diba(ye) sorx-o-zərd) -qırmızı və sarı xəz və ipək(rumlu və çinlilər)

زرومی وچینی نیاید نبرد همه خزدیبا بود سرخ وزرد(۴۰۶, ۳۲)

سرخی (sorxi) - qırmızı rəng(sağlamlıq)

تنم گونه‌ء لاجوردی گرفت گلم سرخی انداخت زردی گرفت(۲۷, ۳۲)

سرد (sərd) - soyuq, sərin

نه آبی دروسرد جزز هرناب نه مهری دروگرم جز آفتاب(۸۲, ۵۲)

سرد گشتن (sərd gəştən) -soyumaq

چوگردد جهان گاه گاه ازنورد بگرمای گرم وبسرمای سرد(۳۵۹ع۷۶)

سردمهر (sərdmehr) -insafsız, şəfqətsiz, qəddar

نمودند کان رومی خوب چهر چه بد دید ازآن زنگی سردمهر(۸۶, ۷۴)

سرد مهری (sərdmehri) - düşmənçilik

بسی گردنان رازگردن کشان زدازسردمهری بیخ برنشان(۴۲۳, ۱۶۹)

سردی (sərdi) - soyuqluq

دران گرم وسردی سلامت مجوی که گرداند ازعادت خویش روی(۳۵۹, ۷۷)

سردی (sərdi) - külək

زگرمی وسردی وازخشک وتر سرشتی باندازه دریکدگر(۴, ۱۳)

سرزنش (sərzəneş) -tənə, baş qaxısı, məzəmmət

سرسبزت ازسرزنش دورباد دل روشنت چشمه‌ء نورباد(۴۴۹, ۵۳۴)

سرسام (sərsam) - beyin vərəmləməsi (xəs.)

دماغ زمین ازتف آفتاب بسرسام سودا درآمد زخواب(۴۵۲, ۴)

سرسام تیر (sərsamtir) - zəhərli ox

پلنگی که ترسد زروباه پیر بسوزاد مغزش بسرسام تیر(۱۴۹, ۸۸)

سرسامی (sərsami) - beyin vərəmləməsinə tutulmuş

برآورد مرغ سحرگه غریو چوسرسامی ازنوروصرعی زدیو(۴۵۲, ۵)

سرسبز (sərsəbz) yaşıl

سرسبزشدن (sərsəbz şodən) - yaşıllaşmaq

دگرباره سرسبزشد خاک خشک بنفشه برآمِخت عنبربمشگ(۱۱۳, ۸)

سرسبز (sərsəbz) - cavan baş

سرسبزت از سرزنش دورباد دل روشنت چشمهء نورباد(۴۴۹, ۵۳۴)

سرسبزشدن (sərsəbz şodən) - cavan olmaq

توسرسبزبادی بشاهنشهی که من کردم ازسبزه بالین تهی(۱۸۶, ۱۶۷)

سرسبزی (sərsəbzi) - cavanlıq

رخت باد چون گل برافروخته جهان ازتو سرسبزی آموخته(۳۶۵, ۱۵۶)

سرسبزی (sərsəbzi) -aydınlıq, yaşıllıq, təravət

زسرسبزی گنبد تابناک زمرد شده لوح طفلان خاک(۴۶۲, ۴)

سرسبزی یافتن (sərsəbzi yaftən) - yaşıllaşmaq

کجاگام زد خنگ بدرام او زمین یافت سرسبزی ازگام او(۴۷, ۲۶)

سرسری (sərsəri) - laqeyd, ötəri

مبین سرسری سوی آن شهریار که هم تیغ زن بود وهم تاجدار(۴۳, ۴۱)

سرسری (sərsəri) - boş yaraşıq

مپندارکزبهربازی گریست سراپردهء اینچنین سرسریست(۱۶۷, ۴)

سرسری (sərsəri) - yersiz, namünasib

فرستاده آن پاسخ سرسری نپوشید برای اسکندری(۱۱۷, ۶۹)

سرشت (sereşt) -əsas, yaranış, təbiət

سرشت مرا کافریدی زخاک سرشته توکردی بنا پاک وپاک(۱۰, ۹)

سرشت داشتن (sereşt daştən) - oxşamaq

گوا خواهم آن نقش رادرنوشت زهرکس که این ازکه دارد سرشت(۲۶۳, ۱۹۹)

سرشت (sereşt) - bədən

اگرباسرونشان نباشد سرشت چه ایشان بصورت چه روسان زشت(۴۳۴, ۳۲۵)

سرشتن (sereştən) - yaratmaq, yoğurmaq

زگرمی وسردی وازخشک وتر سرشتی باندازه دریکدگر(۴, ۱۳)

سرشتن (sereştən) - yoğrulmaq

بهرمرزبان خطی ازخون نوشت که درمرزما خاک باخون سرشت(۳۴۵, ۷۵)

سرشته (sereşte) - yoğrulmuş

سرشته کردن (sereşte kərdən) - yoğurmaq, yaratmaq

سرشت مرا کافریدی زخاک سرشته تو کردی بناپاک وپاک(۱۰, ۹)

سرشک (sereşk) - göz yaşı

فشانی تو برمن سرشکی زدور فشانم من ازآسمان برتونور(۲۹, ۶۱)

سرشکستن (sərşekəstən) - başdan yaralanmaq

بزیرآمد ازاسب وسربازبست دل شاه ازآن سرشکستن شکست(۴۲۵, ۱۹۵)

سرشوی (sərşuy) -başyuma

زمین رابجرعه معنبر کنیم بسرشوی شادی گلی ترکنیم(۲۷۳, ۳۳۵)

سرفراز (sərəfraz) - başçı, başı uca

زطوق زروتاج گوهرفشان شدازسرفرازان وگردنکشان(۲۴۷, ۹۲)

سرفرازی (sərəfrazi) - başıucalıq

سرفرازی کردن (sərəfrazi kərdən) - ucaltmaq, şərəfləndirmək

ولیکن چوشه تیغ بازی کند سرتیغ اوسرفرازی کند(۲۵۹, ۱۴۰)

سرفرازی کنان (sərəfrazikonan) - qürrələnərək, özünü öyərək

بجولان زدن سرفرازی کنان بشمشیرچون برق بازی کنان(۴۲۸, ۲۲۶)

سرکش (sərkeş) - ram olunmaz

چوآوازبرپیل سرکش زدی زدی آتش ارخود برآتش زدی(۹۴, ۱۵۲)

سرکش (sərkeş) - mübariz, döyüşkən

برون رفت ازایلاقیان سرکشی سواری شتابنده چون آتشی(۴۱۷, ۸۲)

سرکش (sərkeş) - dikbaş

شوم بردرم ریزخود درفشان کنم سرکشی لیک باسرکشان(۳۳, ۴۷)

سرکشی (sərkeşi) - şücaət, igidlik

چوفرق سرخصم درخون کشید ازان سرکشی سربگردون کشید(۴۲۲, ۱۵۳)

سرکشی ساختن (sərkeşi saxtən) - döyüşmək, döyüşə girmək

چوباتیغ توسرکشی ساختند بجز سرچه درپایت انداختند(۱۲۵, ۱۱۵)

سرکشی (sərkeşi) - sərkərdəlik

دلیریست هنجار لشکرکشی سرافکندگی نیست درسرکشی(۱۹۹, ۱۱۴)

سرکشی (sərkeşi) -dikbaşlıq

سرکشی کردن (sərkeşi kərdən) - dikbaşlıq etmək

شوم بردرم ریزخود درفشان کنم سرکشی لیک با سرکشان(۳۳, ۴۷)

سرکوچک (sərkuçek) - məğlub

سرکوچک آمدن (sərkuçek amədən) - məğlub olmaq, uduzmaq

درین هم نبردی چوروباه وگرگ توسرکوچک آنی من سربزرگ(۲۶۲, ۱۹۰)

سرکوچکی (sərkuçeki) - kiçiklik, əskiklik

بسر کوچکی داشتن (be-sərkuçeki daştən) - kiçiklik bilmək, əksiklik bilmək

ولیکن نکشت آتش گرم را بسرکوچکی داشت آزرم را(۱۴۷, ۶۲)

سرگذشت (sərqozəşt) - sərgüzəşt, faciə

نوشته برین هردوالوده طشت چوخون سیاوش بسی سرگذشت(۱۴۲, ۸۰)

سرگذشت (sərqozəşt) - sərgüzəşt, əhvalat

گزارنده‌ءسرگذشت نخست باندیشه‌ءنغزورای درست(۲۲۷, ۱۳)

سرگذشت (sərqozəşt) - tale, sərgüzəşt

زنست اولین نقش راسرگذشت بنست آخرین حرف رابازگشت(۵۷ع۷)

سرگران (sərgeran) - məst

دماغ نیوشنده راسرگران زنوش می ورود رامشگران(۱۳۰, ۱۹)

سرگران داشتن (sərgeran daştən) - başını yormaq, başını ağrıtmaq

بفرماندهی سرندارد گران جهانرا سپارد بفرمانبران(۲۳۶, ۴۴)

سرگرد (sərgerd) - yumurubaş

دهن تنگ وسرگرد وابروفراخ رخی چون گل سرخ برسبزشاخ(۳۳۶, ۴۸)

سرگشته (sərgəşte) - özünü itirmiş

سرگشته ماندن (sərgəşte mandən) - özünü itirmək, yolu azmaq

سکندردرآن برف سرگشته ماند چوبرف ازمژه قطره ها میفشاند(۳۱۴, ۷۳)

سرما (sərma) - soyuq

میفکن کول گرچه خوارآیدت که هنگام سرما بکارآیدت(۱۳۷, ۷)

سرمایه (sərmaye) - sərmayə, əsas, mayə

دمی راکه سرمایه اززندگیست بتلخی سپردن نه فرخندگیست(۴۶۴, ۳۱)

سرمایه (sərmaye) - kapital, var-dövlət

چه پیچیم درعالم پیچ پیچ که هیچست ازوسود وسرمایه هیچ(۴۶۳, ۱۷)

بسرمایه‌ءخویش بودن (be-sərmaye-ye xiş budən) - öz gəliri hesabına yaşamaq

چو دریا بسرمایه‌ءخویش باش هم ازبود خود سود خود برتراش(۱۴۳, ۹)

سرمست (sərməst) - hirsli, qəzəbli

چو دید اژدها پیل سرمست را گشاد اندرآن خیرگی دست را(۴۳۹, ۳۸۸)

سرمست (sərməst) - məst, xumar

رقیبان شب گشته سرمست خواب فرئ برده سرصبح صادق باب(۲۰, ۴)

سرمست گشتن (sərməst gəştən) - məst olmaq, xumar olmaq

چو سرمست گشت ازگوارنده می گل ازآب گلگون برآورد خوی(۴۶۰, ۶۲)

سرنبشت (sərnebeşt) - tale

جزآن نیستم چاره‌ء درسرشت که سربرنگردانم ازسرنبشت(۱۱, ۲۴)

سرنگون (sərnequn) - əksinə çevrilmiş

سر نیزه ازطاسک سرنگون بپرچم فروریخته طاس خون(۴۵۳, ۲۱)

سرنگون بودن (sərnequn budən) - çevrilmək

گرآنجا بود طاسکی سرنگون دو دیده برودوطاس خون(۹۵, ۱۶۳)

سرنگون شدن (sərnequn şodən) - çevrilmək, düşmək

تن مرزبان دید درخاک وخون کلاه کیانی شده سرنگون(۱۸۲, ۱۰۵)

سرنوبتی (sərnoubəti) - baş çadır, şaha məxsus çadır

نشان جست وآمد بدرگاه شاه سرنوبتی دید براوج ماه(۲۷۱, ۳۰۱)

سرنوشت (sərnevəşt) - tale

سرازسرنوشت کشیدن (sər əz sərnevəşt kəşidən) - taledən baş qaçırmaq

فلک را سرانداختن شد سرشت نشاید کشیدن سرازسرنوشت(۱۱۲, ۸۲)

سرنوشت (sərnevəşt) - əhvalat

گزارنده پیرکیانی سرشت گزارش چنین کرد ازآن سرنوشت(۱۳۲, ۴۱)

سرنوشت(sərnevəşt) - təbiət, xüsusiyyət

سرنوشت آوردن (sərnevəşt avərdən) - təbiətini göstərmək, xüsusiyyətini aşkar etmək

ربیع ازربیعی نماید سرشت تموز ازتموز آورد سرنوشت(۳۵۹, ۷۹)

سرو (sərv) - sərv

چمن بازنو شد بشمشاد سرو خرامش درآمد بکبک وتذرو(۲۷۴, ۳۴۸)

سروآزاد (sərv-e azad) - azad sərv (İskəndər)

سروآزاد را درزین کشیدن (sər-e azad-ra dər zin çəşidən) - İskəldərin ata minməsi

چودرزین کشد سروآزاد را براسبی که پیل افکند باد را(۳۴۷, ۱۰۵)

سرو بلند(sərv-e bolənd) - uca sərv (Çin xaqanı)

بفرمود کززریکی پای بند نهادند برپای سروبلند(۳۶۴, ۱۴۸)

سروپیرای باغ سخن (sərv-e pira-ye bağ-e soxən) - söz bağının bəzəyi (olan) sərv (Nizami)

منم سروپیرای باغ سخن بخدمت میان بسته چون سروبن(۳۲, ۳۱)

سروبن (sərvbon) - sərv ağacı

زبوی گل وسایهء سروبن ببلبل درآمد نشاط سخن(۶۲, ۲۹)

سروبن (sərvbon) - sərvboylu

جوانمرد گلچهره چون سروبن زرومی بزنگی رساند این سخن(۸۵, ۲۹)

سرود (sorud) - şeir

نوائی غریب آورم درسرود دهم جان پیشینگان رادرود(۲۲, ۲۷)

سرود (sorud) - musiqi, melodiya, nəğmə

ستازن برآورده بانگ سرود سرودی نوآیین ترازصد درود(۲۷۹, ۵۵)

سرود برآوردن (sorud bər avərdən) - səs salmaq, oxumaq

نوای چکاوک به ازبانگ رود برآورده با دشتبانان سرود(۳۲۱, ۶۶)

سرود گفتن (sorud qoftən) - nəğmə oxumaq

مغنی چوبپیرده گوید سرود زند خنده بربانگ اوبانگ رود(۲۶۶, ۲۳۷)

سرودن (sorudən) - qoşmaq, bəstələmək

مغنی سراینده بربانگ رود بنوروزی شه نوآیین سرود(۱۱۹, ۲۰)

سرور (sərvər) - başçı, hakim

منم سر دگرسروران پای ودست سرخویشتن راچه باید شکست(۱۵۸, ۴۵)

سروری (sərvəri) - hakimlik, şahlıq

درین مرزوبوم ازپی سروری زرومی مده هیچکس راسری(۲۳۷, ۵۳)

سروری کردن (sərvəri kərdən) - şahlıq etmək

برون آرش ازدعوی همسری گراین پایه دارد کند سروری(۱۴۶, ۴۸۹)

سروسایه (sər-o-saye) - görkəm, görünüş

چنان آیدم دردل ای پهلوان که بااین سروسایهء خسروان(۲۵۸, ۱۳۷)

سروش (soruş) - mələk (Hatif)

نهان پیکرآن هاتف سبزپوش که خواند سراینده اوراسروش(۱۱۳, ۱۱)

سرولفچه (sər-o-ləfcə) - baş-ayaq

سر ولفچشان راکه آرد ببند خورد چون سرولفچهء گوسفند(۹۲, ۱۲۸)

سرون (sorun) - buynuz

ز پیشانی هریک ازمرد وزن سرونیست بررسته چون کرگدن(۴۳۴, ۳۲۴)

سره (səre) - əla növ

بدینسان گرانمایهای سره فرستاد با قاصدی یکسره(۱۱۷, ۶۴)

سره (səre) - dəqiq, sərrast

یکی چابکی کرد باجودره نمی رفت برکارزخمی سره(۴۲۶, ۲۰۶)

سرهنگ (sərhəng) - qoşun başçısı

بنوبتگه شاه بردند شاه بسرهنگ نوبت سپردند شان(۹۱, ۱۱۰)

سری (səri) - başçılıq

سری دادن (səridadən) - başçı təyin etmək, şahlıq vermək

درین مرزوبوم ازپی سروری زرومی مده هیچکس را سری(۲۳۷, ۵۳)

سری کردن (səri kərdən) - başçılıq etmək

سری کردن مردم ازمردمیست وگرنه همه آدمی ادمیست(۱۲۴, ۱۰۳)

سریر (sərir) - taxt

سریربزرگان بخردان سپرد ببین تاسرانجام چون گشت خرد(۲۰۴, ۱۸۲)

سریر (sərir) - sərir(qala adı)

سریرسرافرازشد نام او دروتخت کیخسرووجام او(۲۹۹, ۱۴۷)

سریری (səriri) - Səriri (qalanın hakimi)

سریری خبریافت کان تاجدار برآن تختگه کردخواهد گذار(۳۰۱, ۱۳)

سریری ملک (səririmələk) - Şah Səriri

سریری ملک پاسخش داد باز که ای ختم شاهان گردن فراز(۳۰۲, ۳۰)

سریشم (serişm) - yapışqan

سبوئی که درابردارد شتاب بموم وسریشم نگردد درست(۱۸۶, ۱۵۹)

سرین (sorin) - gövdə

گیا بینی ازخاکم انگیخته سرین سوده بالین فروریخته(۲۹, ۵۸)

سرین (sorin) - bud

سرین خوردن گوروپشت گوزن نداردبرشیردرنده وزن(۳۵۲, ۵۶)

سرین (sorin) - ayaq

سرین فکندن (sorin fekəndən) - oturmaq

فکنده سرین راسراسیمه وار چوبالین گوران بگوران نگار(۲۰, ۸)

سرین تا بسر (sorin ta be-sər) - başdan ayağa

ادیم گوزنان سرین تابسر زپیکان زرگشته چون کان زر(۳۴۳, ۵۲)

سرین گاه (sorinqah) - baş, tac yeri

سری کوسزاواراباشد بتاج سرین گاه اومشگ باید نه عاج(۲۸, ۵۱)

سزاوار (sezavar) - layiq

سری کوسزاوار باشد بتاج سرین گاه اومشگ باید نه عاج(۲۸, ۵۱)

سزاواربودن (sezavar budən) - layiq olmaq, ləyaqətlənmək

بخور کاخترفرخت یارباد بدین جام دستت سزاوار باد(۳۰۶, ۸۹)

سزاواردیدن (sezavar didən) - layiq görmək, münasib bilmək

چو برسختم اندیشهء کارخویش همین گوشه دیدم سزاوارخویش(۲۹۳, ۷۸)

سزاوار کردن (sezavar kərdən) - layiqincə qaydaya qoymaq

علمهای هرکس پدیدارکرد همه کارعالم سزاوارکرد(۲۰۵, ۲۰۱)

سزا(ی) (seza(y) - layiq

سخن گفتن بکرجان سفتن است نه هرکس سزای سخن گفتن است(۳۷, ۹۲)

سزا(ی) (seza(y) - layiqli

سکندربفرمود کارد شتاب سزای نوشته نویسد جواب(۱۵۹, ۶۷)

سزیدن (sezidən) - layiq olmaq

کلاه کیان هم کیانراسزد درین خزتن رومیان کی خزد(۱۵۰, ۹۳)

سست (sost) - zəif, süst

سست داشتن (sost daştən) - süstləşdirmək

ستیزنده را دارد آزرم سست خراززیر پالان بر آید درست(۱۷۶, ۹۶)

سست شدن (sost şodən) - zəifləmək, süstləşmək

مرا وتراگرشود پای سست تن شاه باید که ماند درست(۷۸, ۵۱)

سست گشتن (sost gəştən) - zəifləmək, süstləşmək

چوپی سست وپوسیده گشت استخوان دگرقصهء سخت رونی مخوان(۲۶, ۲۱)

سست (sost) - laxlayan, qeyri-möhkəm, süst

همه چیزرااصل باید نخست که باشد خلل دربناهای سست(۳۵۹, ۷۰)

برو بوم سست داشتن (bər-o- bum-e sost daştəl) - süst yerə malik olmaq

زمینی که دارد بروبوم سست اساسی بروبست نتوان درست(۳۸, ۱۰۴)

سست (sost) - laqeyd, etinasız

چرا کارارمن فروهشت سست نکرد آن بروبوم را بازجست(۲۴۵, ۶۵)

سست گرفتن (sost gereftən) - laqeyd olmaq, etinasız olmaq

سخن نشنود کان نباشد درست نگیرد پذیرفتهء خویش سست(۳۴۶, ۹۴)

سست (sost) - yorğun, ölgün

چه خواهی زمن باچنین بود سست همان گیرنابود بودم نخست(۱۲, ۳۷)

سست آمدن (sost amədən) - ləngimək

فرستاد وبرجنگ تعجیل جست سکندرنیامد درآن کارسست(۱۶۶, ۸۷

سست (sost) - kəsərsiz, səthi, zəif

درای سست بودن (dər-rəy sost budən) - kəsərsiz fikirdə olmaq, səthi fikirdə olmaq

چودارا درآن داوری رای جست دل رای زن بود درای سست(۱۷۶, ۲۳)

سست (sost) - uğursuz

سست گشتن (sost gəştən) -uğursuz olmaq

نباید که ماراشود کارسست صبونایدازآب دایم درست(۲۳۵, ۲۸)

سست پا(ی) (sostpa(y) - ləngayaq, ağır tərpənən

بدان سست پایان پیچیده دست سکندرچه لشگرتواند شکست(۴۰۷, ۵۶)

سست پا(ی)کردن (sostpa(y) kərdən) - zəiflətmək

سپه را چه تدبیر دارد بجای چه سختی کند مرد راسست پای(۱۹۸, ۱۰۹)

سست پی (sostpəy) - ləngayaq, ağır tərpənən

من ازتخمهء بهمن وپشت کی کجا ترسم ازرومی سست پی(۱۵۰, ۹۴)

سست رای (sostrəy) - ağılsız fikir, düşüncəsiz fikir, əsassız fikir

نه بس داوری باشد آن سست رای که سختی رساند بخلق خدای(۲۰۴, ۸۳)

سست کوش (sostkuş) - ləng vuruşan

سست کوش بودن (sostkuş budən) - ləng vuruşmaq

نبودیم ازین پیشتر سست کوش کنون گرمتر زان برآریم جوش(۴۱۰, ۱۰۱)

سستی (sosti) - qorxaqlıq, zəiflik, nöqsan

همان جودره سوی میدان شتافت که درخود یکی ذره سستی نیافت(۴۲۶, ۲۰۴)

سستی (sosti) - tənbəllik, lənglik

سستی کردن (sosti kərdən) - tənbəllik etmək, ləngimək, bezikmək

سوی مخزن آوردم اول بسیچ که سستی نکردم درآن کار هیچ(۶۳, ۳۸)

سستی اندام (sostiəndam) - yorulmuş, əldən düşmüş

ازآن سستی اندام زخم آزمای عنان دزدیی کرد وشد بازجای(۴۲۵, ۱۹۴)

سطرلاب (sotorlab) - اسطرلاب(ostorlab) sözünün qısa forması, teleskop

سطرلاب دوری که فرزانه ساخت برآیین آن جام شاهانه ساخت(۳۱۱, ۳۳)

سعادت (sə'adət) - səadət, xoşbəxtlik

چوسیارهء چرخ شبدیز راند بهربرج کامد سعادت رساند(۲۹۸, ۱۳۹)

سعی (sə'y) - cəy, çalış-vuruş

سعی نمودن (sə'y nəmudən) - çalışmaq

نه آنکس گنه کرد کان رنج یافت نه سعیی نمود آنکه آن گنج یافت(۱۵۵, ۸)

سعید نصرة الدین ابوبکر (Sə'id Nosrət-əd-din əbu Bəkr) - Atabəylər sülaləsindən 4-cü hakimdir ki, Azərbaycanda 1101-1210-cu illərdə hökümətə başçılıq etmişdir.

درمدح پادشاه سعید نصرة الدین ابوبکر(ص. ۴۵)

سغدی سرور (soğdisorud) - soğdi musiqisi

بریشم نوازان سغدی سرود بگردون برآورده آواز رود(۳۸۴, ۴۷)

سفال (sefal) - torpaq, palçıq

بیاراست این برکهء لاجورد سفال زمین رابریحان زرد(۳۱۵, ۸۴)

سفال (sefal) - boş söhbət

سفالی که ماراست ناسفتنیست چوگوئی بگواندکی گفتنیست(۴۴۶, ۴۹۲)

سفال (sefal) - saxsı

سفالینه جامی که می جان اوست سفال زمین خاک ریحان اوست(۴۵, ۲)

سفالی (sefali) - sif. saxsı

سفالی بریحان برآراسته بریحانی ازبیشه هاخاسته(۲۷۸, ۴۳)

سفالین (sefalin) - sif. saxsı

چوکوزه برحوضه سنگ بست سفالین بد آن کوزه حالی شکست(۳۷۹, ۵۳)

سفالینه (sefaline) - sif. saxsı

بدری سفالینه سفته گیر سرودی بگرمابه گفته گیر(۳۷, ۹۳)

سفت (seft) - çiyin

نماند از سپه سفت محمل کشی که بروی زدیبا نبد مفرشی(۴۵۹, ۵۰)

سفت (soft) - zirvə

حصاریست برسفت این تیغ کوه درو رهزنانند چندین گروه(۲۹۵, ۹۱)

سفتن (softən) - deşmək

در سفتن (dorr softən) - dürr deşmək, söz demək

مگوی آنچه دانای پیشینه گفت که دردرنشاید دوسوراخ سفت(۴۰, ۱۱)

گهر سفتن (qohər softən) - inci deşmək, söz demək

نشاط از تودارد گهرسفتنم سزاوارتست آفرین گفتنم(۵۲, ۱۶)

یاقوت ناسفته را سفتن چرخ (yağut-e nasofte- ra softən-e çərx) - çərxin deşilməmiş yaqutu deşməsi, günəşin çıxması

چویاقوت ناسفته را چرخ سفت جهان گشت باتاج یاقوت جفت(۳۷۰, ۲۴۰)

سفتن (softən) - qoparmaq

بچندین سرتیغ الماس رنگ نسفتند جوسنگ از این خاره سنگ(۲۹۶, ۱۱۳)

سفته (softe) - düzəldilmiş, tökülmüş

بتارک برآورد روی آهنین یکی ترک سفته زپولاد چین(۴۲۳, ۱۷۲)

سفته شدن (softe şodəı) - deşilmək

چنان زد برونا‌چخ نه گره که هم کالبد سفته شد هم زره(۱۰۸, ۳۶)

سفته گوش (softequş) - qul

دوشخص ایمنند ازتوکایی بجوش یکی نرم گردن یکی سفته گوش(۴۹, ۵۷)

سفته گیر (softegir) - deşən

بدری سفالینه سفته گیر سرودی بگرمابه گفته گیر(۳۷, ۹۳)

سفته لعل (softelə'l) - al şərab

گهی سفته لعلی بپیمانه خورد گهی گوش برلعل ناسفته کرد(۴۴۲, ۴۳۴)

سفر(səfər) - səfər

سفر درسفرساختن (səfərdərsəfər saxtən) - səfər ardınca səfər etmək

جهان گردرادرجهان تاختن خوش آید سفر درسفرساختن(۳۹۲, ۳)

سفلگانه (sofleqane) - alçaqcasına

چوناخوردنی آمد این سفله سنگ دروسفلگانه چه آریم چنگ(۲۶۸, ۲۶۵)

سفله سنگ (soflesəng) - qiymətsiz daş

چوناخوردنی آمد این سفله سنگ دروسفلگانه چه آریم چنگ(۲۶۸, ۲۶۵)

سفن (səfən) - sif. səfən, nəhəng (timsah) dərisindən(tikilmiş)

زبرجد بخرواروميا بمن درقهای زردرعهای سفن(۴۵۷, ۱۹)

سفن بستن (səfən bəstən) - qına çevrilmək

زسختی که بد خلقت خام او سفن بسته کیمخت اندام او(۴۳۲, ۲۹۱)

سفید (sefid) - ağ

شه پیلتن باهزاران امید کمر بسته برپشت پیل سفید(۴۱۲, ۲۲)

سقا (səqqa) - suçu

چوسقای باران وفراش باد زدند آب ورفتند ره بامداد(۱۱۳, ۱۸)

سقلاب (seqlab) - rus, slavyan

درآن تاختن دیده بیخواب کرد گذربر بیابان سقلاب کرد(۳۹۸, ۱۶)

سقلابی (seqlabi) - sif. slavyan, rus

کنم دست پیچی بسنجابیان زنم سکه برسیم سقلابیان(۲۸۳, ۲۶)

سقلابی (seqlabi) - seqlabi(közərmiş od)

بچین ترکتازکردن سقلابی (be-çin torktaz kərdən-e seqlabi) - Odun çinə (kömürə at çapması, kömürün oddan qızarması

بچین کرده سقلابیی ترکتاز سموری بپرطاسیی کرده باز(۲۷۷, ۳۴)

سکاهن (sekahən) - sirkə və dəmirdən düzələn qara boya

خمی ازخماهن برانگیخته بخمها سکاهن برویخته(۹۴, ۱۶۰)

سکندر (sekəndər) - اسکندر sözünün qısa forması

تو گوهرکن ازکان اسکندری سکندرخودآید بگوهر خری(۴۲, ۲۹)

سکندرکش (sekəndərkəş) - İskəndər gəzdirən

سمندی نگویم سمندرفشی سمندرفشی نه سکندرکشی(۳۸۶, ۷۳)

سکندرپرست (sekəndərpərəst) - İskəndərin tərəfdarı, İskəndərpərəst

که این نامه زاسکندرچیره دست بخاقان که بادا سکندرپرست(۳۴۹, ۹)

سکندرملک (sekəndərmələk) - İskəndər şah

زتقویم طالع چوپرداختند سکندر ملک نام او ساختند(۶۸, ۵۹)

سکونت ده (sokunətdeh) - sükunət verən

سکونت ده نقطهء جای گیر (sokunətdeh-e noqte-ye caygir) - allah

روشن بخش پرگارجنبش پذیر سکونت ده نقطهء جای گیر(۳۵۶, ۳۵)

سکه (sekke) - sikkə

چو برسکهء شاه زرمیزنی چنان زن که گربشکند نشکنی(۳۷, ۹۵)

سکه زدن (sekke zədən) - sikkə vurmaq

کنم دست پیچی بسنجابیان زنم سکه برسیم سقلابیان(۲۸۳, ۲۶)

دگرگون شدن سکهء کارها (degərqun şodən-e sekke-ye karha) - iş qaydasının dəyişməsi

هزار کله شد کوی وبازارها دگرگونه شد سکهء کارها(۲۲۰, ۷۶)

درسکهء نام(کسی) بودن (dər sekke-ye nam-e (kəsi) budən) – hakimiyyəti altında olmaq(birinin)

جهان گرچه درسکهء نام تست زمین گرچه فرخ بارام تست(۳۰۹, ۷)

سکه (sekke) - çiçək

ازآن سیمگون سکهء نوبهار درم ریزکن برسرجویبار(۶۱, ۲۲)

سگ (səg) - it

بگفتن درآمدن سگ (be- qoftən dər amədən-e səg) - itin ulaması

چوصبح ازدم گرگ برزد زبان بگفتن درآمد سگ پاسبان(۷۹, ۳)

سگ خداوند را وانیابد (səg xodavənd-ra va nəyabəd) - it yiyəsini tanımır

زخلق آنچنان برد پیوند را که سگ وانیابد خداوند را(۲۰۳, ۱۷۷)

سگ (səg) - it(rus)

برآرم سگان رازشورافکنی که با شیربازیست گورافکنی(۳۹۶, ۵۴)

سگالش (seqaleş) - fikir, ideya

سگالش چنان شد دوکوشنده را که ریزند صفرای جوشنده را(۱۷۶, ۱۸)

سگالش ساختن (seqaleş saxtən) - fikirləşmək, düşünmək

چو لشکرهراسان شود درستیز سگالش نسازد مگربرگریز(۸۸, ۷۱)

سگالشگر (seqaleşgər) - düşmənçilik edən, pisniyyətli

سگالشگری کونصیحت شنید درچاره رادرکف آرد کلید(۱۴۷, ۶۰)

سگالشگری (seqaleşgəri) - çarə axtarma, tədbir tökmə

سگالشگری کردن (seqaleşgəri kərdən) - çarə axtarmaq, tədbir tökmək

سپهدارچین ازسرهوش ورای سگالشگری کرد بارهنمای(۳۶۰, ۹۴)

سگالیدن (seqalidən) - düşünmək

سگالیدن کاردان وقت کار زدشمن بدشمن شود رستگار(۴۱۰, ۹۷)

سگدل (səgdel) - pisürəkli, qəddar

گرآزرم خواهیم ازین سگدلان نخوانندمان عاقلان عاقلان(۸۹, ۸۸)

سلاح (selah) - silah

سلاح ازتنم رسته چون شیرنر زپولاد دارم سلاحی دگر(۹۵, ۱۷۰)

سلاح سخن بستن (selah-e soxən bəstən) - söz deməyə hazıllaşmaq

سلاح سخن بست ترکش گشاد زجعبه کمان تیر آرش گشادن(۱۹۷, ۸۴)

سلاح آزمائی (selahazmai) - döyüş

سلاح آزمائی درآموختن (selahazmai dər amuxtən) - döyüş öyrənmək

سلاح آزمائی درآموخته بسی درع راپاره دردوخته(۴۳۰, ۲۶۱)

سلام (səlam) - salam

سلام رسانیدن (səlam rəsanidən) - salam demək, salam çatdırmaq

بسرسبزی ازعشق چون من کسان سلامی بهرسبزهء میرسان(۶۱, ۱۵)

سلامت (səlamət) - səlamətlik, sağlamlıq

شه این رای راعالم آرای دید سپه راسلامت درین رای دید(۲۸۶, ۶۸)

سلب (sələb) - hərbi geyim, üst paltar növü

سلیح وسلب داد خواهنده را قوی کرد پشت پناهنده را(۱۶۹, ۳۷)

سلسله (selsele) - zəncir

یکی سلسله بسته برپای او درازوقوی هم ببالای او(۴۳۲, ۲۸۶)

سلطان (soltan) - sultan, şah

ستانی زبان از رقیبان راز که تارازسلطان نگویند باز(۶, ۴۰)

سلطان شب (soltan-e şəb) - ay

چوسلطان شب چتربرسرگرفت سواد جهان رنگ عنبرگرفت(۳۷۰, ۲۳۳)

سلطانی (soltani) - şahlıq

طغان شاه مرغان وطغرل بنام بسلطانی اندرچوطغرل تمام(۳۷۸, ۸۰)

سلم (sələm) - salam

فی نعت خاتم االنبیین علیه الصلوة والسلم (ص. ۱۳)

سله (sele) - sələ

خبرده مرا تابدانم شمار که درسله مارست یامهره مار(۳۵۱, ۴۱)

سله (selle) - yuva

ازسلهء مارسرافکندن (əz-selle-ye mar sər əfkəndən) - ilanı yuvasından oynatmaq, araya ədavət salmaq

نه من بستم اول بدین کین کمر توافکندی سلهء مارسر(۱۶۴, ۶۶)

سلیح (səlih) - silah

تن ناتوان کی سواری کند سلیح شکسته چه یاری کند(۱۵۱, ۱۱۳)

سلیمان (soleyman) - Süleyman

شه ارچون سلیمان شود دیوبند مرادرجهان هست دیوانه چند(۴۶۶, ۶۳)

سم (som) - ayaq

بریشم دمی بلکه لولو سمی رونده چولولو برابریشمی(۱۵, ۱۲)

بسم ستورپیمودن (be-som-e sotur peymudən) - atının tapdağı etmək

خراسان وکرمان وغزنین وغور بپیمود هر یک بسم ستور(۳۲۴, ۱۱۴)

سماط (semat) - süfrə

دورویه سماطینی آراسته نشینندگان جمله برخاسته(۱۹۶, ۷۰)

سماع (səma) - eşitmə

سرازلهو پیچید وگوش ازسماع که نزدیک شد کوچگه راوداع(۲۷, ۳۹)

سماع آور (səmaavər) - musiqi çalıb oxuyan

سماع خرگهی (səma´-e xərgəhi) - musiqi adı

زنامحرمان کرد خرگه تهی سماع وسماع آورخرگهی(۴۶۵, ۴۵)

سمرقند (səmərqənd) - Səmərqənd

همو داد زیورسمرقند را سمرقند نی کانچنان جند را(۵۶, ۴۷)

سمن (səmən) - gül növü, yasəmən

زگنجش زمین کیسه بردوخته سمن سیم وخیری زراندوخته(۴۸, ۴۶)

سمنبرگ (səmənbərg) - yasəmən yarpağı

اسیر سمنبرگ شد مشگ بید غراب سیه صید بازسپید(۱۰۹, ۴۷)

سمند (səmənd) - Səmənb (at cinsi)

زتاج مرصع بیاقوت ولعل زتازی سمندان پولاد نعل(۳۳۷, ۶۶)

سمند جهاندن (səmənd cəhandən) - at çapmaq

که چون سربرآری بچرخ بلند زمکتب بمیدان جهانی سمند(۷۱, ۳۰)

سمندر (səməndər) - əfsanəvi quş, səməndər

سمندر چوپروانه آتشروست ولیک این کهن لنگ وآن خوشروست(۱۸۹, ۱۹۹)

سمندرفش (səməndərfəş) - səməndər kimi

سمندری نگویم سمندرفشی سمندرفشی نه سکندرکشی(۳۸۶, ۷۳)

سمن ساق (səmənsağ) - simin ayaq

بیابان همه خیل قپچاق دید درولعبتان سمن ساق دید(۳۹۸, ۱۷)

سمن سینه (səmənsine) - səmən sinə

زنان سمن سینه سیم ساق بهرکارباو کنند اتفاق(۲۵۱, ۴۳)

سمور (səmur) - samur (qiymətli və nadir , qara dərili heyvan)

سموری که باشد بخلقت سیاه نخیزد زجائی جزآن جایگاه(۴۳۴, ۳۲۳)

سمورسیه (səmur-e siyəh) - gecə

چوشنگرف سودند برلاجورد سمور سیه زاد روباه زرد(۲۷۴, ۳۴۶)

سمور (səmur) - samur dərisi

سمور سیه روبه سرخ تیغ همان قاقم وقندزبیدریغ(۳۰۱, ۲۰)

سموری (səmuri) - samur dərisindən hazırlanmış kürk

بچین کرده سقلابیی ترکتاز سموری ببرطاسیی کرده باز(۲۷۷, ۳۴)

سموم (səmum) - səmum küləyi, ölüm küləyi

درسموم خزان آمدن (dər səmum-e xəzan amədən) - ölüm ayağında olmaq

چه پرسی زجانی بجان آمده گلی درسموم خزان آمده(۱۸۶, ۱۵۵)

سنان (senan) - süngü, nizənin ucu

مژه چون سنان چشمها چون عقیق زخرطوم تادم درآهن غریق(۹۴, ۱۵۰)

سنان کش (senankeş) - nizə

سنان کش یکی نیزه سی ارش باب جگریافته پرورش(۱۰۷, ۱۱)

سنبیدن (sonbidən) - əzmək, deşmək

چو افتاد دشمن دران پای لغز بسم سمندش بسنبید مغز(۴۲۳, ۱۶۸)

سنت (sonnət) - adət

عروسی که این سنت آرد بجای دهد بوسه آیینه رارونمای(۱۲۸, ۳۰)

سنجاب (səncab) - səncab, dələ (dərisi)

فروزنده سنجاب وروباه لعل همان کره ایبان نادیده نعل(۴۵۷, ۲۴)

سنجابی (səncabi) - səncablı

کنم دست پیچی بسنجابیان زنم سکه برسیم سقلابیان(۲۸۳, ۲۶)

سنجق (səncəğ) - ələm, xüsusi işarəsi olan bayraq

هزار وچهل سنجق پهلوی روان درپی رایت خسروی(۳۹۰, ۱۳۴)

سنجیدن (səncidən) - çəkmək, ölçmək

بمعیاراین چارسوره روی نسنجد دو جوتا ندزد د جوی(۸۳, ۵)

سنجیده (səncide) - ölçülmüş

ترازوی گردون گردش بسیچ نماند ونماند سنجیده هیچ(۲۴, ۲۷)

سنگ (səng) - daş

سنان چشمهء خون گشاده زسنگ برورسته صدبیشه تیرخدنگ(۴۱۴, ۳۸)

سنگ خود را درآب افکندن (səng-e xod-ra dər ab əfkəndən) - möhkəm dayanmaq , zəiflik göstərməmək

گرم سنگ وآبی نهی درجواب چوکوه افکنم سنگ خود را درآب(۱۶۵, ۸۲)

سنگ را زرکردن (səng-ra zər kərdən) - daşı qızıla çevirmək

گیا پوشم وقوت من هم گیا کنم سنگ رازربدین کیمیا(۲۹۴, ۸۱)

سنگ رادرگلو راه نیست (səng-ra dər gəlu rah nist) - daş yeyilməz

بخندید نوشابه درروی شاه که چون سنگ رادرگلو نیست راه(۲۶۸, ۲۶۲)

سنگ سائیدن (səng saidən) - daşları yonmaq, daşlı yolla getmək

همان به که گردیم ازین راه تنگ گریوه نوردیم وسائیم سنگ(۲۹۲, ۳۰)

با سنگ (کسی) ترازونهادن (ba səng-e(kəsi) tərazu nəhadən) - birisinin fikriylə hərəkət etmək

بزرگان ایران زفرهنگ او ترازو نهادند با سنگ او(۲۰۳, ۱۶۹)

ازسنگ ره گشاده (əz səng rəh qoşadən) -daşdan yol açmaq, çətin həyat sürmək

سنگ برسنگ نهادن (səng bər səng nəhadən) - daşı daş üstünə qoymaq

درین ره که ازسنگ باید گشاد چراسنگ برسنگ باید نهاد(۲۶۹, ۲۶۶)

ازسنگ موم ساختن (əz- səng mum saxtən) - tilsim qurmaq, möcüzə yaratmaq

که چون شاه عالم بدانای روم بفرمود تاسازد ازسنگ موم(۴۰۴, ۸)

بسنگ درآمدن (be-səng dər amədən) - daşa dəymək, yorulmaq, zəifləmək

چو شه شد بنزدیک آن غارتنگ درآمد پی بادپایان بسنگ(۳۱۲, ۴۲)

بسنگ در آمدن سر (be-səng dər amədən-e sər) - başı daşa dəymək, əyilmək

سراز بارسنگی درآمد بسنگ جمازه بتنگ آمد ازراه تنگ(۲۷, ۳۰)

بسنگ وسکونت برآورد نفس (be-səng-o- sokunət nəfəs bər avərdən) – təmkinli olmaq, ağır olmaq, özündən tez çıxmamaq

بسنگ وسکونت برآرد نفس نکوشد بتعجیل درخون کس(۳۴۶, ۸۷)

درسنگ جایگیر شدن (dər-səng caygir şodən) - əsarətdə olmaq

گرآن سیم درسنگ شده جایگیر برون آوریمش چوموی ازخمیر(۳۹۶, ۶۴)

زسنگ یاقوت رخشان برآوردن طاق پیروزه رنگ (ze- səng yağut-e rəxşan bər avərdən-e tağ-e piruzerəng) -firuzərəngli tağın daşdan parlaq yaqut çıxarması, Günəşin çıxması

دگرروزکین طاغ پیروزه رنگ برآورد یاقوت رخشان زسنگ(۴۲۹, ۲۵۱)

سنگ (səng) - çəki

زعود گره پاره ها بسته تنگ که هرپاره زوبود صدمن بسنگ(۱۱۶, ۵۷)

سنگ (səng) - təbiət, fiziki güc

زنان راترازو بود سنگ زن بود سنگ مردان ترازوشکن(۲۶۴, ۲۱۷)

سنگ (səng) - hörmət, etibar

کسی را که نزدیک او سنگ بود زچندین سپاه آن دوسرهنگ بود(۲۰۴, ۱۸۰)

سنگ بست (səngbəst) - daşla hörülmüş

مبین گنبد کوه راسنگ بست مگوسنگ راکی درآید شکست(۱۶۵, ۷۶)

آتش سنگ بست (atəş-e səngbəst) - atəşqah

درآن خطه بود آتشی سنگ بست که خواندی خودی سوزش آتشپرست(۲۱۰, ۶۲)

سنگ بست (səngbəst) - qala, istehkam

درین پاسگه رخنهائی که هست عمارت کند تاشود سنگ بست(۲۹۷, ۱۳۰)

سنگ بسته (səng bəste) - daşla hörülmüş

سنگ بسته دزاوج سای (səngbəste dez-e oucsay) -daşla hörülmüş göydələn qala

درآن سنگ بسته دژاوج سای عمارتگری کرد بسیار جای(۲۹۷, ۱۲۳)

سنگ خارا (səngxara) - qranit, çaxmaq daşı

نه دولت نه دنیا نه دارا گذاشت سنان راسرازسنگ خارا گذاشت(۶۵, ۱۶)

سنگدل قوم (səngdelqoum) - daş ürəkli tayfa, qıpçaqlar

نگارنده را گفت شه کین نگار درین سنگدل قوم چون کرد کار(۴۰۲, ۶۱)

سنگ ریز (səngriz) - daş yağışı, daş qalağı

چودرمعرکه برکشم تیغ تیز بکوهه کنم کوه را سنگریز(۹۵, ۱۶۷)

سنگ ریزکردن (səngriz kərdən) - daşqalağı etmək, daş yağdırmaq

گهی با چنان گوهرخانه خیز چوبوطالبی راکنی سنگ ریز(۶, ۳۷)

سنگسار (səngsar) - daşürəkli

درآمد یکی ابرظلمات رنگ بران سنگساران ببارید سنگ(۴۴۷, ۵۱۵)

سنگفرسای (səngfərsay) - daş yaran

سپاهی بهم کرد چون کوه قاف همه سنگ فرسای وآهن شکاف(۱۳۶, ۱۰۸)

سنگلاخ (sənglax) - daşlıq

حضور تودرصوب این سنگلاخ دیارمرا نعمتی شد فراخ(۳۵۷, ۵۱)

سنگ وآبی (səngoabi) - hərb

سنگ وآبی درجواب (səngoabi dər cəvab nəhadən) - hərb istəmək

گرم سنگ وآبی نهی درجواب چوکوه افکنم سنگ خودرادرآب(۱۶۵, ۸۲)

سنگی (səngi) - sif. daş

بارسنگی (bar-e səngi) - daş yükü, ağır yük

سراز بار سنگی درآمد بسنگ جمازه بتنگ آمد ازراه تنگ(۲۷, ۳۰)

سنگین (səngin) -sif. daş

دیرسنگین (deyr-e səngin) - daş məbəd

یکی دیرسنگین برافراختند بجمهورطاعتگهش ساختند(۲۸۷, ۷۸)

سنگین دل (səngindel) - daşürəkli

ببرگرچه سیمند سنگین دلند بسنگین دلان زین سبب مایلند(۴۰۲, ۶۴)

سو (su) - yan

توای پهلوان کامدی سوی من نگهدار پهلوزپهلوی من(۱۸۳, ۱۱۸)

سو(ی) (su(y) - tərəf

طرفها بشاهان گرفتار کن بهرسویکی را طرفدار کن(۲۳۷, ۵۹)

زهرسو (ze-hər su) - hər tərəfdən

زهرسوعروسان نادیده شوی زخانه برون تاختندی بکوی(۲۰۸, ۲۲)

ازین سو (əz in su) - bu tərəfdən

ازین سوکنم صید وبنوازمش وزان سوبدریا دراندازمش(۴۶۸, ۸۷)

از دوسو (əz-do su) - iki tərəfdən

سپاه ازدوسوصف برآراستند هزبران بنخجیربرخاستند(۱۷۳, ۹۸)

بیکسوشدن (be-yek su şodən) - uzaqlaşmaq

که چون شه بغزنین درآمد زبلخ بیکسو شد ازآب دریای تلخ(۳۲۶, ۱۲)

بیک سو نهادن (be-yek su nəhadən) - bir tərəfə qoymaq

نارد بمن عذرو غارتگری وزین دربیکسونهد داوری(۳۳۰, ۶۷)

سوبسو (su be-su) - hər tərəfdən

یزک بریزک سوبسو درشتاب نه دردل سکونت نه دردیده خواب(۱۶۷, ۱۲)

سوی کوه شدن خورشید (su-ye kuh şodən kuh) - günəşin batması

چوزنگی شدازجنگ خسروستوه بدو گفت خورشید شد سوی کوه(۱۰۵, ۳۰۰)

سو (su) - yönlük hal bildirir

یکی مژده ده سوی بلبل براز که مهد گل آمد بمیخانه باز(۶۰, ۸)

سوی بازگشتن بسیچیدن (su-ye baz gəştən kar bəsicidən) – qayıtmağa hazırlaşmaq, qayıtmağa səfərbər olmaq

سوی بازگشتن بسیچید کار بگردندگی گشت چون روزگار(۳۹۰, ۱۱۹)

سوی پیگار کشیدن (su-ye peyqar kəşidən) - hərbə çəkmək, düşmənçiliyə sövq etmək

زمهرم مکش سوی پیگار خویش گرفته مزن برگرفتارخویش(۲۶۲, ۱۸۶)

سوی جنگ آمدن (su-ye cəng amədən) - döyüşə girmək

من ازدوری شه بتنگ آمدم زتنگ آمدن سوی جنگ آمدم(۴۴۶, ۴۹۷)

سوی جنگ پروازکردن (su-ye cəng pərvaz kərdən) - döyüşə getmək, döyüşə atılmaq

دگرره سوی جنگ پروازکرد به پیل افکنی جنگ راساز کرد(۴۴۶, ۵۰۴)

سوی راه سرآوردن (su-ye rah sər avərdən) - yola çıxmaq, yollanmaq

که ازمن بدانکس پناه آوری همان به که سرسوی راه آوری(۲۵۸, ۱۲۶)

سوی راه شدن (su-ye rah şodən) - yola düşmək

زخدمت نیاسود چندانکه شاه زخوردن برآسود وشد سوی راه(۲۶۹, ۲۸۳)

سوی ملک اصطخررای آوردن (su-ye molk-e estəxr rəy avərdən) – İstəxrə yollanmaq, İstəxrə getməyə qərar vermək

زمین عجم زیرپای آورد سوی ملک اصطخر رای آورد(۳۹۳, ۱۲)

سو (su) - səbəb bildirir

سوی خانهء خویش باربربستن (su-ye xane-ye xiş bar bər bəstən) - öz evinə getmək üçün yükünü bağlaنشض

دگر گفت چون می دروکرد کار سوی خانهء خویش بربست بار(۴۴۳, ۴۵۸)

سو (su) - yerlik halı bildirir

سپه چون پراکنده شد سوی جنگ فراخی درآمد بمیدان تنگ(۱۸۱, ۸۶)

سواد (səvad) - yer, torpaq

سواد چنان دید دارای دهر برآسود وازخرمی یافت بهر(۲۴۷, ۹۸)

سواد جهان (səvad-e cəhan) - yer üzü

چو سلطان شب چتربرسرگرفت سواد جهان رنگ عنبرگرفت(۳۷۰, ۲۳۳)

سوادی (səvadi) - qaralıq

زسوادی هندوزصفرای روس فروشست عالم چوبیت العروس(۵۶, ۳۸)

سوار (səvar) - atlı döyüşçü

بلشگر توان کردن این کارزار بتنها چه برخیزد ازیک سوار(۸۸, ۷۴)

سوار (səvar) - atlı

زره گر پیاده رسد گرسوار پرستش کنندش پرستنده وار(۴۰۳, ۷۴)

سواری (səvari) - atlı

الانی سواری چوغرنده شیر برآمد سیاه اژدهائی بزیر(۴۲۹, ۲۵۲)

سواری (səvari) - atçapma, atminmə

نشاط سواری گرفتن (neşat-e səvari gereftən) - atçapmanın nəşəsini duymaq

وزان پس نشاط سواری گرفت پی شاهی وشهریاری گرفت(۶۸, ۶۹)

سواری کردن (səvari kərdən) - at çapmaq

تن ناتوان کی سواری کند سلیح شکسته چه یاری کند(۱۵۱, ۱۱۳)

سواحل سواحل (səvahel-səvahel) - sahillərlə, sahil-sahil

برون رفت ازآن کوچگه شهریار سواحل سواحل بدریا کنار(۳۲۰, ۵۵)

سئوال (sual) - sual

سئوال کردن (sual kərdən) - soruşmaq

دگرباره کردش سکندرسئوال که ای مهربان پیردیرینه سال(۲۰۰, ۱۲۵)

سئوال کردن (sual kərdən) - istəmək, xahiş etmək

دگرباره شه گفت کای بدسگال باندازهء خود نکردی سئوال(۲۳۲, ۸۲)

سوختن (suxtən) - yanmaq

که چون دین دهقان برآتش شست بمرد آتش وسوخت آتش پرست(۲۰۷, ۱۰)

ازدرونسوجگرسوختن (əz-dərunsu cegər suxtən) - içəridən ürəyi yanmaq

چو شمع ازدرونسوجگر سوختن برونسوزشادی برافروختن(۲۴۰, ۵)

درون سوختن سینه (dərun suxtən-e sine) - içəridən yanmaq

زبی آبیم سینه سوزد درون قدم تا سرم غرق دریای خون(۱۸۶, ۱۵۷)

سوختن (suxtən) - yandırmaq

شکرریزآن عود افروخته عدو راچوعود وشکر سوخته(۲۲۰, ۷۸)

سوختن (suxtən) - ərimək, yanmaq

شب افروز شمعی برافروختم وزاندیشه چون همع میسوختم(۲۲, ۲۴)

سوخته شدن (suxte şodən) - yanmaq, alışıb yanmaq

چولختی شدآن آتش آمد پدید که شدسوخته هرچه آنجا رسید(۳۱۲, ۵۶)

سود (sud) - fayda, xeyir

ستم رازیان عدل راسود ازو خداراضی وخلق خشنوداز(۳۴۶, ۸۸)

سود آوردن (sud avərdən) -fayda vermək

دونوباوه هم تود وهم برگ تود زحلواوابریشم آورده سود(۳۲۱, ۶۴)

سود داشتن (sud daştən) - faydalı olmaq

پشیمان کنون شوکه چون کاربود ندارد پشیمانی آنگاه سود(۱۵۹, ۶۰)

سود کردن (sud kərdən) - fayda vermək

بکوشید ومردانگیها نمود بشیری کجا کرد باشروه سود(۴۲۲, ۱۶۱)

سود (sud) - faydalı, xeyirli

کار سود (kar-e sud) - faydalı iş

چو شه دید کان یادگارکیان خبر دارداز کارسود وزیان(۱۹۸, ۱۰۶)

سودا (souda) -sevda, istək, fikir

بگفت این وبرزد بابروشکنج چوماری که پیچدزسودای گنج(۹۶, ۱۷۸)

زسودای(چیزی)تهی شدن (se-souda-ye(çizi) tohi şodən) - bir şeyin fikrini başından çıxarmaq

سکندرچودید آن سواد بهی زسودای هندوستان شد تهی(۳۴۲, ۳۵)

سودمند (sudmənd) - faydalı

سودمند بودن (sudmənd budən) -faydalı olmaq

سخن گفتن آنگه بود سودمند کزآن گفتن آوازه گردد بلند(۳۱, ۸)

سودن (sudən) - sürtmək, çəkmək

بسنگ سیه برزرسرخ سود مگربرمحک زرهمی آزمود(۲۱۶, ۲۱)

سودن (sudən) - əzmək

اگر دولتش نامدی رهنمای نسودی سرخصم رازیرپای(۱۹۲, ۱۵)

سوده (sude) - solmuş

گیا بینی ازخاکم انگیخته سرین سوده بالین فروریخته(۲۹, ۵۸)

سور (sur) -toy, ziyafət, bayram

شفق سرخ گل بست برسورشاه طبق پرشکرکرد خورشید وماه(۲۲۰, ۸۲)

سوراخ (surax) - yuva

کنم باتوکاری درین کارزار که اندرگریزی بسوراخ مار(۱۰۵, ۳۰۳)

بسوراخ درشدن (be-surax dər şodən) - yuvaya çəkilmək, siçan yuvasını satın almaq

چو دشمن خبر یافت کامد پلنگ　　بسوراخ در شد چوروباه لنگ(۳۲۲, ۷۹)

سوراخ (surax) - deşik

مگوی آنچه دانای پیشینه گفت　　که دردرنشاید دوسوراخ سفت(۴۱, ۱۱)

سوز (suz) -dərd

سرآغازکردآنگهی راز خویش　　بزدسوزخویش اندرآنسازخویش(۴۴۹, ۵۳۹)

سوزآوردن (suz avərdən) - yandırmaq, kədərləndirmək

نخست آنچنان کردم آغازاو　　که سوزآورد نغمه سازاو(۵۴, ۱۱)

سوزان (suzan) - yandıran, yandırıcı

بسی خویشتن رابزنگی ستود　　که سوزان ترازآتشم زیردود(۹۵, ۱۶۴)

سوزانیدن (suzanidən) - yandırmaq

پلنگی که ترسد زروباه پیر　　بسوزاد مغزش بسرسام تیر(۱۴۹, ۸۸)

سوزن (suzən) - iynə

چو رشته زسوزن قوی ترکنی　　بسا چشم سوزن که درسرکنی(۳۸۲, ۱۱)

سوزندگی (suzəndegi) - istilik, hərarət

تنوره زتفسیدن آفتاب　　بسوزندگی چون تنوری بتاب(۱۰۹, ۴۲)

سوزندگی (suzəndegi) - qızğınlıq, daxili fədakarlıq, əzmkarlıq

چودانسته بودند کوسرکشست　　بسوزندگی گرم چون آتشست(۱۴۴, ۲۶)

سوزندگی (suzəndegi) - yandırıcı zərbə

زسوزندگی راه بختش گرفت　　بدان آهن چفته سختش گرفت(۴۳۸, ۳۷۵)

سوزنده (suzənde) - isti, yandıran, yanar

جوان دولت وتیزوگردنکشست　　گه خشم سوزنده چون آتشست(۸۵, ۳۱)

سوزنده آتش (suzəndeatəş) - yanar od (Dara)

بدان خرج خشنود شد شاه روم　　زسوزنده آتش نگهداشت موم(۶۵, ۱۴)

سوسن (susən) - süsən

چو سوسن سرازبندگی تافته　　نم ازچشمهء زندگی یافته(۴۰, ۵)

سوقه (suğe) - bağban, meyvə satan, rəiyyət

کند سوقهء سیب راخانه رس　　ولی خوش نباشد بدندان کس(۳۵۹, ۷۲)

سوک (suk) - yas, matəm

چو دانست کزسوک چیزی نماند　　رعونت بعذرآستین برفشاند(۲۱۷, ۲۷)

سوک داشتن (suk daştən) - yas saxlamaq

ندارد کسی سوک درحربگاه　　نه کس جزقزاکند پوشد سیاه(۱۸۰, ۷۶)

سوگند (sougənd) - and

خبر داشتند از دل شهریار　　که هست او بسوگند وعهد استوار(۱۹۴, ۴۳)

سوگند را درافزودن (sougənd-ra dər əfzudən) - and içdirmək

بشهزاده بسپرد فرزند را　　بپیمان درافزود سوگند را(۷۱, ۲۹)

سوم (sevvom) - üçüncü

سوم فیلسوفی نهانی گشای　　که باشد برازفلک رهنمای(۳۳۰, ۷۱)

سه (se) - üç

من ازهرسه دانه که دانا فشاند　　درختی برومند خواهم نشاند(۴۳, ۴۵)

سه نوبت زن (senoubətzən) - gündə üç dəfə əzan verən

خداوند شمشیر وتخت وکلاه　　سه نوبت زن پنج نوبت پناه(۴۶, ۱۳)

سه پر (sepər) - üç qanadlı

خدنگ سه پرکرده زآهن گزار　　چومرغ دوپربرسرمرغزار(۴۱۳, ۳۴)

سه دیگر (sedigər) - üçüncüsü

یکی اززرودیگرازلعل پر　　سه دیگرزیاقوت وچارم زدر(۲۶۷, ۲۵۵)

سهم (səhm) - səhm

سهم شیری (səhm-e şiri) - şirlik səhmi, şirlik azuqəsi

اگر سهم شیری بیفتد زشیر　　حرون استری مغزش آرد بزیر(۱۴۶, ۴۶)

سهمگن (səhmgən) - qorxulu, zəhmli

ازآن سهمگن ترسیاهی قوی　　عنان راند برچالش خسروی(۹۹, ۲۲۸)

سهمناک (səhmnak) - qorxulu

شه از هول آن بازی سهمناک　　بترسید کافتد سپه درهلاک(۴۳۹, ۳۹۲)

سهمناک (səhmnak) - güclü

بسا شیردرنده سهمناک که ازنوک خاری درآید بخاک(۱۴۶, ۵۰)

سهی (səhi) - düz , uca

سهی سایه (səhisaye) - düz qamətli

درختی سهی سایه درباغ شرع زمینی باصل آسمانی بفرع(۱۳, ۶۹)

سهی سرو (səhisərv) - sərv ağacı

سهی سرو محتاج بالای او شکربنده وشهد مولای او(۳۸۷, ۸۶)

سهی سرو (səhisərv) -gözəl, sərv qamətli, ucaboy

چوسروسهی دسته گل بدست سهی سروزیبا بود گل پرست(۲۰۸, ۲۹)

سهیل (soheyl) - Süheyl ülduzu

سهیلی براوج عرب تافته ادیم یمن رنگ ازو یافته(۱۵, ۱۱)

سهیل (soheyl) - kişnəmə

سهیل زمین سنبهء تازیان بماهی رسانده زمین رازیان(۴۱۳, ۳۱)

سی (si) - otuz

سی ارش (siəreş) - otuz arşınlıq

سنان کش یکی نیزهء سی ارش باب جگر یافته پرورش(۱۰۷, ۱۱)

سیاست (siyasət) - hakimlik, nüfuz

سیاست نگرتاچه تعظیم کرد که چرمی چنین رابه ازسیم کرد(۴۵۸, ۴۱)

سیاست (siyasət) - cəza

بفرزانه گفتا که درخسروی سیاست کند دست شه راقوی(۴۵۸, ۴۰)

سیاست (siyasət) - siyasət

سیاست گره بسته بردست وپای زهرپیکری مانده نقشی بجای(۱۹۶, ۷۲)

سیاست نمودن (siyasət nəmudən) - divan tutmaq

برآتش پرستان سیاست نمود برآورد ازان دوده یکباره دود(۳۲۲, ۷۸)

بگردن زنی درآمدن سیاست (be-gərdənzəni dər amədən-e siyasət) -işin ölüb öldürməyə çatması

سیاست درآمد بگردن زنی زچشم جهان دورشد روشنی(۱۶۹, ۴۱)

سیاوش (seyavuş) - Siyavuş

مپندارکزخون گردنکشان چوخون سیاوش نماند نشان(۲۳۸, ۶۷)

سیاه (siyah) - qara (gecə)

دو پروانه بینم درین طرفگاه یکی روسپید ست ودیگرسیاه(۳۹۸, ۳)

سیاه (siyah) - qara

زده برسرازجعد پرچم کلاه چوبرکلهء کوه ابرسیاه(۱۴۲, ۷۳)

سیاه پوشیدن (siyah puşidən) - qara geymək, yas palтarı geymək

ندارد کسی سوک درحربگاه نه کس جزقزاکند پوشد سیاه(۱۸۰, ۷۶)

سیاه شدن (siyah şodən) - qaralmaq

شبیخون دارا درآمد زراه زپولاد پوشان زمین شد سیاه(۱۳۸, ۱۳)

سیاه گشتن (siyah gəştən) - qaralmaq

بدان تاگریزند طفلان راه چوزنگی چراگشت باید سیاه(۳۲, ۲۵)

روسیاه (rusiyah) - günahkar, üzüqara

عقوبت مکن عذرخواه آمدم بدرگاه توروسیاه آمدم(۱۰, ۷)

سیاه (siyah) - günah

سیاه مراهم توگردان بید مگردانم ازدرگهت ناامید(۱۰, ۸)

سیاه (siyah) - zəngi

سیاهان که تاراج ره میکنند بدزدی جهان راسیه میکنند(۲۴, ۱۹)

سیاه اژدها (siyahəjdəha) - qara əjdəha , döyüşçü

سیاه اژدهائی که درهیچ بوم نیامد چواوتند شیری زروم(۳۴۴, ۶۹)

سیاره (səyyare) - ulduz

چوسیارهءچرخ شبدیزراند بهربرج کامد سعادت رساند(۲۹۸, ۱۳۹)

سیاهی (siyahi) - qaralıq

سوادی که دروی سیاهی نبود وگربود جزپشت ماهی نبود(۳۴۲, ۳۴)

سیاهی دادن (siyahi dadən) - qaralıq vermək, cavanlaşdırmaq

سرنسترن رازموی سپید سیاهی ده ازسایهء مشک بید(۶۱, ۱۱)

سیاهی ده خال عباسیان (siyahideh-e xal-e əbbasiyan) - əbbasilərin

xalına qaralıq verən, Allah

سیاهی ده خال عباسیان سپیده برچشم شماسیان(۱۳, ۹)

بخاور سرفروبردن سیاهی (be-xavər sər foru bordən-e siyahi) - səhərin açılması

سپیده چوسربرزد ازباختر سیاهی بخاورفروبرد سر(۴۳۶, ۳۴۵)

سیاهی (siyahi) - qaralar ölkəsi, Zəngibar

سیاهی گرفتی سپیدی بگیر چنین ابلقی بایدت ناگزیر(۱۲۰, ۲۷)

اندر سیاهی پدید شدن سپیدی (əndər siyahi pədid şodən-e sepidi) – səhərin açılması

برآسود تا صبحدم بردمید سپیدی شد اندرسیاهی پدید(۲۷۰, ۲۹۱)

سیب (sib) - alma

سیبچهر (sibçehr) - almaüzlü

بدان سیبچهران مردم فریب همی کرد بازی چومردم بسیب(۲۱۷, ۳۹)

سیر (seyr) - seyr, tamaşa, baxma

بسیرسپهر انجمن ساختند ترازوی انجم برافراختند(۶۷, ۵۱)

سیر (sir) - tox

گرسنه چوبا سیرخاید کباب بفربه ترین زخمی آردشتاب(۱۴۷, ۵۴)

سیر شدن د ل (sir şodən) - doymaq, gözü doymaq

گرفتی جهان جمله بالا وزیر هنوزت نشد دل زپیگارسیر(۳۵۷, ۴۴)

سیر گشتن (sir gəştən) - doymaq, bezmək

که بدد ل شدند این سپاه دلیر زشمشیرناخورده گشتند سیر(۸۸, ۷۳)

سیراب (sirab) - sirab, suyla doymuş

چو درآب جام جهانتاب دید زیک شربتش خلق سیراب دید(۳۳۵, ۴۱)

سیراب (sirab) - təzə-tər

ریاحین سیراب را دسته بند برافشان ببالای سرو بلند(۶۱, ۲۰)

سیرت وسان (seyrət-o-san) - ad-san

زن زیرک ازسیرت وسان او درآن داوری شد هراسان او(۲۵۷, ۱۱۰)

سیفور (seyfur) - ipək növü

ستاده زیر زرین درفش زسیفور برتن قبای بنفش(۱۱۰, ۵۸)

سیفور (seyfur) - ipək xalat

دوالی ملک چون بنیک اختری بپوشید سیفوراسکندری(۲۴۶, ۹۱)

سیل (seyl) - sel

سوی هندی آمد چوسیلی بجوش که ازکوه درپستی آرد خروش(۴۲۷, ۲۱۲)

سیل (seyl) - döyüş, müharibə , qanlı döyüşlər

چوزان سیلها برنگشتی چوکوه ازین قطره هاهم نداری شکوه(۱۲۵, ۱۱۶)

سیل (seyl) - qoşun

درآمد یکی سیل ازایران زمین که نه چین گذارد نه خاقان چین(۳۴۴, ۶۶)

سیلاب (seylab) - sel

گریوه بلند ست وسیلاب سخت میپچان عنان من ازراه بخت(۱۰, ۵)

بسیلاب خون غرق کردن (be-seylab-e xun ğərğ kərdən) - qan selində boğmaq

بخرسنگ غضبان خرابش کنند بسیلاب خون غرق آبش کنند(۲۹۰, ۳۷)

سیلاب ریز (seylabriz) - selyağdıran

تغافل نسازی که سیلاب تیز بجوشست درابرسیلاب ریز(۳۵۳, ۷۱)

سیلگاه (seylqah) - sellik yer

ازین سیلگاهم چنان ده گذار که پل نشکند برمن رودبار(۱۰, ۶)

سیم (sim) - gümüş

زگنجش زمین کیسه بردوخته سمن سیم وخیری زر اندوخته(۴۸, ۴۶)

سیم ناب (sim-e nab) - yüksək əyarlı gümüş

زده بارگاهی بریشم طناب ستونش زرومیخش ازسیم ناب(۲۷۱, ۳۰۲)

سیم آبدار (sim-e abdar) - gümüş növü

قبائی زره برتنش تابدار چوسیماب روشن چوسیم آبدار(۴۲۳, ۱۶۵)

سیم در زر(sim dər zər) - qızıla tutulmuş gümüş, qəlp qızıl

تصرف درآن سکه نگذاشتم کزان سیم درزر خبر داشتم(۷۵, ۴)

سیم (sim) - gümüş (bədən)

برسیم(کسی) سکه زدن (bər sim-e(kəsi) sekke zədən) - qul etmək , ağ bədənə damğa vurmaq

کنم دست پیچی بسنجابیان زنم سکه برسیم سقلابیان(۲۸۳, ۲۶)

سیم (sim) - gümüş(Nüşabə)

گرآن سیم درسنگ شد جایگیر برون آوریمش چوموی ازخمیر(۳۹۶)

سیم (seyyom) - üçüncü

سیم دل بشفقت برآراستن ستم د یده را داد دل خواستن(۵۰, ۶۸)

سیم روز (seyyomruz) - çüçüncü gün

سیم روز چون بخت یاری نکرد گرفتار دشمن شدم درنبرد(۴۴۶, ۵۰۰)

سیما (sima) - üz, sifət

زسیمای سبزه فروشوی گرد که روشن بشستن شود لاجورد(۶۰, ۹)

سیماب (simab) - civə

ستیزنده ازتیغ سیماب ریز چو سیماب کرده گریزاگریز(۱۸۰, ۶۶)

سیماب (simab) - civə (solğun üz)

بیا ساقی آن شیرشنگرفگون که عکسش درآرد بسیماب خون(۲۸۱, ۱)

سیماب خون (simabxun) - zəiflik, qan azlığı

سیماب خون گشتن (simabxun gəştən) - zəifləmək, qan azlığına tutulmaq

بمن ده که سیماب خون گشته ام بسیماب خون ناخنی رشته ام(۲۸۱, ۲)

سیماب ریز (simabriz) - döyüşçü yıxan, döyüşçü öldürən, iti

ستیزنده از تیغ سیماب ریز چوسیماب کرده گریزا گریز(۱۸۰, ۶۶)

سیمتن (simtən) - gümüş bədən

زن سیمتن نی که روئین تنست زمردی چه لافد که زن هم زنست(۳۸۹, ۱۱۰)

سیمرغ (simorğ) - Simurğ

نشینم چو سیمرغ در گوشهء دهم گوش رااز دهن توشهء(۳۵, ۶۶)

سیم ساق (simsağ) - gümüş topuqlu

زنان سمن سینه سیم ساق بهرکاربا اوکنند اتفاق(۲۵۱, ۴۳)

سیمگون (simqun) - gümüşü, ağ

ازآن سیمگون سکهء نوبهار درم ریزکن برسرجویبار(۶۱, ۲۲)

سیمین (simin) - sif. gümüş

رسیمین زنخ گوئی انگیخته بروطوقی از غبغب آویخته(۳۸۸, ۹۰)

سپند (sepənd) - xorasanlı sərkərdə

سپند از خراسان و فورازعراق بریشاد از ارمن بدین اتفاق(۴۰۸, ۷۳)

سینه (sine) - sinə

نوازش کند سینهء جسته را گشایش دهد کار دربسته را(۴۵, ۷۲)

سینهء باز شدن (sine-ye baz şodən) - iki rəngli (ağ, qara) olmaq

تذروان رومی وزاغان زنگ شد سینهء بازیعنی دورنگ(۱۰۶, ۳)

سینه (sine) - ürək

گشادند سربسته گنجینه ها کزوخیزد آسایش سینه ها(۴۵۷, ۱۶)

سینه (sine) -sinə (dərdli, yaralı)

بپرداخت آن گنج دیرینه را وزوداد مرهم بسی سینه را(۳۲۴, ۱۰۹)

سیه (siyəh) -سیاه- (siyah) sözünün qısa forması, zənci

بچالشگری سوی او راند رخش برابر سیه خنده زد چون درخش(۱۰۸, ۳۵)

سیه (siyəh) - qara

بسنگ سیه برزرسرخ سود مگربرمحک زرهمی آزمود(۲۱۶, ۲۱)

سیه کردن (siyəh kərdən) - qaraltmaq

سیاهان که تاراج ره میکنند بدزدی جهان راسیه میکنند(۲۴, ۱۹)

سیه پر (siyəhpər) - qara qanadlı

بفرسنگها بود پیدا زدور عقابی سیه پروبالش زنور(۱۴۲, ۷۴)

سیه پوش (siyəhpuş) - qara geyimli, qara örtüklü

لب ازباد عیسی پرازنوش تر تن ازآب حیوان سیه نوش تر(۱۳, ۱۰)

سیه پوشی (siyəhpuşi) - qarageymə

حبش داغ برروی فرمان اوست سیه پوش زنگ از افغان اوست(۳۴۴, ۷۰)

سیه تا سپیدی (siyəh-ta-səpidi) - ağdan(İran) qaraya (zəngibar) qədər

سیه تا سپیدی گرفتم بتیغ بدادم بخواهندگان بیدریغ(۳۴۹, ۱۶)

سیه جامه (siyəhcame) - qara paltarlı, yaslı

عقابین پولاد درچنگ او عقابان سیه جامه زآهنگ او(۳۸۷, ۷۶)

سیه چشم (siyəhçeşm) - qara göz

کنیزی سیه چشم وپاکیزه روی گل اندام وشکرلب ومشگبوی(۳۸۷, ۸۱)

سیه روی (siyəhruy) - qara üz, üzü qara

سیه روی ازانی که ازتیغ تیز درین حربگه کرد خواهی گریز(۹۷, ۱۹۹)

سی هزار (sihezar) - otuz min

برون ازکنیزان چابک سوار غلامان شمشیرزن سی هزار(۲۵۰, ۲۷)

سیه شیر (siyəhşir) - qara şir

چو من زنگی آنگه که خندان بود سیه شیری الماس دندان بود(۹۶, ۱۷۷)

سیه کار (siyəhkar) - pis iş sahibi

سیه کارشب چون شود تخته سود برون آید آتش زگردنده دود(۱۰۵, ۳۰۲)

سیه کوله (siyəhkule) - qara qozbel, donqa

سیه کولهء گردبازو منم گران کوه راهم ترازومنم(۹۹, ۲۲۳)

سیه مار (seyəhmar) - qara ilan

هزبر ژیان کی شود صید گور سیه مارکی روی تابد زمور(۱۲۵, ۱۱۸)

ش (şin) - Fars əlifbasının on altıncı hərfi

ش (eş) - sözdüzəldici şəkilçi. Feli isim düzəldir.

بخندید صراف آزاد مرد وزآمیزش زربدو قصه کرد (۱۴, ۲۳)

ش (eş) - III ş. t. nisbət şıkilçisi

براقی شتابنده زیرش چوبرق ستامش چوخورشید درنورغرق(۱۰, ۱۵)

ش (əş) - o

زپیروزی چرخ پیروزه رنگ نبودش بسی درسپاهان درنگ(۱۵, ۲۲۷)

ش (əş) - III ş. t. vasitəli tamamlığını bildirən enklitika, ona

نسشتنگهی سازمش زین سریر که باشد بروجاودان جای گیر(۵۶, ۴۴)

ش (əş) - III ş. t. vastəsiz tamamlığını bildirən enklitika , onu

زبدگوی بدگفته پنهان کنم بپاداش نیکش پشیمان کنم(۴۳, ۳۳)

ش (əş) - III ş. t. vasitəli tamamlığını bildirən enklitika, onun üçün, onun yanında

یکی روس بد نام او جودره که شیر نرش بود آهوبره(۱۸۶, ۴۲۴)

ش (əş) - III ş. t. vasitəli tamamlığını bildirən enklitika, ondan

لب غنچه را کایدش بوی شیر زکام گل سرخ دردم عبیر (۶, ۶۰)

ش (əş) - III ş. t. vasitəli tamamlığını bildirir, onunla

سکندر نه گرخود بودکوه قاف که باشد که من باشمش هم مصاف(۷۳, ۱۳۴)

شاخ (şax) - buynuz

چوبرشاخ آهوکشد چرم گور بدوزد سرموربرپای مور (۳۲, ۸۵)

شاخ (şax) - budaq

شود برگ ریزان زشاخ بلند دل باغبانان شود دردمند (۲۵, ۲۷)

شاخ در شاخ (şax-dər-şax) - sıx budaqlı

پیرامنش بیشه های خدنگ بهم درشده شاخ بر شاخ تنگ(۷, ۴۵۶)

شاخ برکشیدن (şax bər kəşidən) - baş qaldırmaq, açılmaq

بهار چمن شاخ ازآن برکشید که شمشیرباد خزان را ندید(۱۰۲, ۳۰۷)

شاخ شاخ گردیدن (şax şax ğərdidən) - çat-çat olmaq, çatlamaq

بیندیش از ان دشتهای فراخ کزآواز گردد گلوشاخ شاخ (۹۴, ۳۷)

شاد (şad) - şad, şən

نگهدارم از رخنهء رهزنان مکن شاد برمن دل دشمنان(۸۳, ۹)

شاد شدن (şad şodən) - şadlanmaq, sevinmək

همان کعبه را نیزبیند جمال شود شاد ازآن نقش فیروزفال (۳۵, ۲۴۳)

شاد کردن (şad kərdən) - şadlandırmaq, şənləndirmək

بجامی که یک مست را شاد کرد برآن جام داران چه بیداد کرد(۱۱, ۳۰۹)

شاد گشتن (şad ğəştən) - sevinmək, şadlanmaq

چواز دیدن روی خود گشت شاد یکی بوسه برپشت آیینه داد(۲۹, ۱۲۸)

شاد بهر (şadbəhr) - şən, şad

یکی روزفارغ دل وشاد بهر برآسوده بوداز هوسهای دهر(۱۳, ۱۳۰)

شاد خوار (şadxar) - şadlıq edən, badəpərəst

توشادی کن ارشادخواران شدند تو با تاجی ارتاجداران شدند(۱۶, ۳۰۹)

شادکام (şadkam) - xoşbəxt

شاد کام شدن (şadkam şodən) - şadlanmaq, xoşbəxt olmaq

درآنجای آسوده بارود وجام برآسود یکچند وشد شادکام (۷۴, ۲۵۴)

شادکامی (şadkami) - xoşlanma, məmnun olma, xoşbəxtlik

شادکامی کردن (şadkami kərdən) - xoşbəxt olmaq, məmnun olmaq

تماشای گنج نظامی کند ببزم سخن شادکامی کند (۷, ۳۵۵)

شادمان (şadman) - şən, şad

شادمان گشتن (şadman ğəştən) - şad olmaq, şadlanmaq

بدان آمدن شادمان گشت شاه از آن پهلوانان لشگر پناه (۴۵, ۱۹۴)

شادمانی (şadmani) - şadlıq, sevinc

شادمانی کردن (şadmani kərdən) - şadlıq etmək, şadlanmaq

کنون گربغم شادمانی کنم بپیرانه سر چون جوانی کنم (۴۴, ۲۸)

شادمانی گرفتن (şadmani gereftən) - şad olmaq, sevinmək

دل تاجورشادمانی گرفت بشادی بسی کامرانی گرفت(۶۷, ۲۱۱)

شادمانی نمودن (şadmani nəmudən) - şadlanmaq, sevinmək

بپرسید و بس مهربانی نمود بدان آمدن شادمانی نمود(۳۱۳, ۲۷۲)

شادی (şadi) - şadlıq

باسودگی عمر نو کردمی جهان را بشادی گروکردمی(۴۸, ۲۸)

شادی کردن (şadi kərdən) - şadlanmaq, sevinmək

تو شادی کن ارشادخواران شدند تو با تاجی ارتاجداران شدند (۱۶, ۳۰۹)

بشادی بسیچ (be-şadi bəsiç daştən) - şadlanmaq, şad olmaq

دراینم که داری بشادی بسیچ که آینده ورفته هیچست وهیچ (۷, ۱۷۵)

بشادی در آمدن (be- şadi dər amədən) - sevinmək

شه روس شد چون گدازنده موم بشادی درآمد شهنشاه روم (۴۲۸, ۴۴۱)

بشادی گرانیدن (be-şadi geraidən) - sevinmək, şad yaşamaq

جهان غم نیرزد بشادی گرای نه کزبهرغم کرده اند این سرای(۸, ۴۶۲)

زشادی برافروختن (ze- şadi bər əfruxtən) - sevincdən parlamaq

چوشمع ازدرونسو جگرسوختن برونسو زشادی برافروختن (۵, ۲۴۰)

شادی انگیز (şadiəngiz) - şadlıq gətirən

شادی انگیز شدن (şadiəngiz şodən) - şadlıq gətirmək

زرآن میوهء زعفران ریز شد که چون زعفران شادی انگیز شد (۳۴, ۱۹۳)

شادی نهاده (şadinəhade) - şadlıqla qoyulmuş, şadlıqla düzəldilmiş (mey, çaxır)

می شادی آوربشادی نهیم زشادی نهاده بشادی دهیم (۱۱, ۴۶۳)

شام (şam) - axşam

شب وروزدرشام ودربامداد توبریادی از هرچه دارم بیاد (۴۵, ۶)

شام (şam) - Şam, şəhər adıdır.

بهم سنگی خویش درروم وشام نیامد کسش درترازو تمام(۱۲۰, ۳۱)

شام (şam) - zülm

بصبح توآن بوم نزدیکتر چراماند ازشام تاریکتر(۲۴۵, ۶۶)

شان (-e şan) - III ş. t. vasitəsiz tamamlığı bildirən enklitika, onları

بنوبتگه شاه بردندشان بسر هنگ نوبت سپردندشان(۹۱, ۱۱۰)

شان (-e şan) - III ş. t. vasitəli tamamlığı bildirən enklitika, onlarla

بهم بود رود و می وجامشان همان نزدیکدیگر آرامشان(۳۷۴, ۲۹۵)

شان (-e şan) - III ş. c. vasitəli tamamlığı bildirən enklitika, onlara

بفرمود تاداغشان برکشند حبش زین سبب داغ درآتشند(۱۱۱, ۶۷)

شان (-e şan) - III ş. c. nisbət şəkilçisi

مهندس بسی جوید ازرازشان نداند که چون کردی آغازشان(۴, ۱۵)

شانه (şane) - çiyin

شغبهای آیینهء پیل مست همی شانه برپشت پیلان شکست(۱۶۸, ۲۰)

شاه (şah) - şah

زشاهان گیتی درین غار ژرف کرا بود چون من حریفی شگرف(۳۳, ۴۹)

شاه آفاق (şah-e afağ) - göylər şahı (İskəndər)

چه مقصود بدشاه آفاق را که نو کرد نقش این کهن طاق را(۳۰۲, ۳۷)

شاه ایران وروم (şah-e iran-o-rum) - İranın və Rumun şahı(İskəndər)

کزآمد شد شاه ایران وروم برومند باد اهمه مرزوبوم(۳۶۴, ۱۴۰)

شاهان روئین تن (şahan-e ruintən) - poladbədən şahlar (Bəhmən və İsfəndiyar)

بسختی کشی سخت چون آهنم که ازپشت شاهان روئین تنم(۱۵۸, ۵۰)

شاه جهان (şah-e cəhan) - dünya şahı (İskəndər)

زشاه جهان روشنک بار داشت صدف درشکم درشهوارداشت(۲۳۹, ۸۲)

شاه چین (şah-e çin) -Günəş

زین بر ابرش نهادن شاه چین (zin bər əbreş nəhadən-e şah-e çin) — Günəşin Əbreş atı yəhərləməsi, Günəşin tüluu

که چون شاه چین زین بر ابرش نهاد فلک نعل زنگی برآتش نهاد(۸۴, ۱۳)

صبح را بار دادن شاه چین (sobh-ra bar dadən-e şah-e çun) - Günəşin tüluu

که چون صبح را شاه چین بار داد عروس عدن دربدینار داد(۹, ۱۶۷)

شاه روس (şah-e rus) - rusların şahı(Qəntal)

هم آخریکی تیغ زد شاه روس برآن شخص آراسته چون عروس(۴۲۱, ۱۳۴)

شاه روم (şah-e rum) - Rum şahı (İskəndər)

چه بی هیبتی دیدی ازشاه روم که پولاد نرم دانی چوموم(۳۶۵, ۱۶۷)

شاه عالم (şah-e aləm) - dünya şahı (İskəndər)

زپیروزی هفت چرخ کبود بسی داد برشاه عالم درود(۲۵۷, ۱۱۶)

شاه فیروزمند (şah-e firuzmənd) - müzəffər şah (İskəndər)

زلشگرگه شاه فیروزمند غریوی بر آمد بچرخ بلند(۴۴۱, ۴۲۳)

شاه گویندگان (şah-e quyəndeqan) - şairlər şahı (Nizami)

رها کن که آیند جویندگان ببینند درشاه گویندگان(۳۵۵, ۱۳)

شاه گیتی فروز (şah-e gitiforuz) - dünyanı işıqlandıran şah (Günəş)

چو شبدیزرا نعل زربست روز درآمد بزین شاه گیتی فروز(۲۵۵, ۸۸)

شاه گیتی نورد (şah-e gitinəvərd) - dünyanı gəzən şah(İskəndər)

عنان تافته شاه گیتی نورد زصحرا بجیحون رسانید گرد(۳۹۱, ۱۴۲)

شاه لشگرشکن (şah-e ləşgərşekən) - qoşun qıran şah(İskəndər)

شاه (şah) - İskəndər

بهرشهرکامدبشادی فراز درشهر کردند برشاه باز(۳۲۱, ۱۱۴)

شاه (şah) - Keyxosrov

دگرنیز بینم که چون خفت شاه درآن غارچون ساخت آرامگاه(۳۰۳, ۴۲)

شاه آزمای (şahazmay) - şahsınayan

شاه آزمای گشتن (şahazmay gəştən) - şahı sınamaq

پژوهندهء بود حجت نمای درآن انجمن گشت شاه آزمای(۲۳۱, ۷۷)

شاه آزمائی (şahazmai) - şahsınama

بشاه آزمائی نفس گشاده (be-şahazmai nəfəs qoşade) - şahı sınamağa ağız açmış, şahı sınamağa hazırlaşmış

درآن انجمن بود بسیارکس بشاه آزمائی گشاده نفس(۲۳۱, ۷۵)

شاهانه (şahane) - şahane, şahsayağı, şahlara layiq

پس ازآنک شاهانه بنواختشان بتشریف خود سربرافراختشان(۳۹۹, ۲۸)

شاه دارا (şah Dara) - Dara şah

گه کینه با شاه دارا چه کرد زحد حبش تابخارا چه کرد(۳۲۸, ۴۹)

شاهگیر (şahgir) - şahtutan (İskəndəri kəməndə salan)

گر اورا کمندی بود ماهگیر مراهم کمندی بود شاهگیر(۴۰۷, ۶۷)

شاهنشاه (şahənşah) - شاهانشاه (şahanşah) sözünün qısa forması, şahlar şahı

ملک فیلقوس ازجهان رخت برد جهانرا بشاهنشاه نوسپرد(۷۳, ۶۰)

شاهنشاهی (şahənşahi) - şahlar şahına məxsus

می ناب درجام شاهنشاهی گهی پرهمی کرد وگاهی تهی(۱۳۰, ۱۴)

شاهنشه (şahənşəh) -شاهانشاه (şahanşah) sözünün qısa forması,
şahlar şahı (İskəndər)

خبرگرم شد درخراسان وروم که شاهنشه آمد زبیگانه بوم(۳۹۱, ۱۵۰)

شاهنشه پیلتن (şahənşəh-e piltən) - filcüssəli şahlar şahı (İskəndər)

چو اقبال شاهنشه پیلتن چوپیلی فکندش درانجمن(۴۴۷, ۵۰۵)

شاهنشه عالم (şahənşəh-e aləm) - dünyanın şahlar şahı (İskəndər)

سران سپه درولایت کمند بدرگاه شاهنشه عالمند(۳۱۹, ۴۱)

شاهنشهی (şahənşəhi) - şahlar şahına məxsus

گزارندهء شرح شاهنشهی چنین داد پرستنده راآگهی(۱۳۸, ۹)

بشاهنشهی دوال بردهل زدن (be-şahənşəhi dəval bər dohol zədən) —
şahlar şahı olmaq

چوعمرش ورق راند بربیست سال بشاهنشهی بردها زد دوال(۵۶, ۴۰)

شاهوار (şahvar) - şahlara layiq

چنان ازمی ومیوهء خشگوار برآراست مهمانیی شاهوار(۳۸۳, ۱۹)

شاهی (şahi) - şahlıq, hökmranlıq

وزان پس نشاط سواری گرفت پی شاهی وشهریاری گرفت(۶۸, ۶۹)

شاهی دادن (şahi dadən) - şahlıq vermək

هزیمت در افتاد بدخواه را جهان داد شاهی جهانشاه را(۴۵۴, ۴۵)

شاهی کردن (şahi kərdən) - şahlıq etmək, hökmranlıq etmək

بدان داد ملکت که شاهی کنی چوداورشوی داد خواهی کنی(۵۱, ۶)

شاهین (şahin) - şahin

بپروازملکت دوشاهین بکار یکی درخزینه یکی درشکار(۵۰, ۷۳)

شاهین بحری (şahin bəhri) - dəniz şahini, nəhəng

چوشاهین بحری درآید بکار دهد ماهیانرازمرغان شکار(۳۵۳, ۵۷)

شای (şay) - شایستن (şayestən) felinin kökü

نشاید ترا جزبتویافتن عنان باید از هردری تافتن(۹, ۹۳)

شاید (şayəd) - *təxmini*

زقاقم نه چندان فروبسته بند که تقدیرآن کردشاید که چند(۴۵۷, ۲۳)

شاید (şayəd) - mümkündür, olar

نشاید همه ساله گرگینه دوخت خرورشته یکبارشاید فروخت(۱۵۷, ۳۶)

شاید (şayəd) - layiqdir, dəyər

همش هوش دل بود وهم زوردست بدین هردوبرتخت شاید نشست(۷۶, ۲۸)

شایستن (şayestən) - yaramaq, lazım olmaq

بپرسید کین چرمهای کهن چه پیرایه را شاید ازاصل وبن(۴۵۸, ۳۲)

شایستن (şayestən) - mümkün olmaq

بسی منزل آمد زمن تابتو نشاید ترا یافت اللا بتو(۱۱, ۱۶)

شایستن (şayestən) - felin bacarıq formasında işlənir

سکندربسی پای درکین فشرد زکس مهردارا نشایست برد(۳۲۳, ۹۳)

شایستنی (şayestəni) - layiqli, xüsusi

بجزخوردنیهای بایستنی همان گوسفندان شایستنی(۲۴۳, ۴۲)

شایسته (şayəstə) - layiqli

چوفرزند خود را خرد مند یافت شد ایمن که شایسته فرزند یافت(۷۰, ۱۲)

شب (şəb) -gecə

شب و روزدرشام ودربامداد توبربادی از هرچه دارم بیاد(۶, ۴۵)

ازروز گوی بردن شب (əz- ruz quy bordən-e şəb) - gecənin düşməsi

شب ازروزرخشنده چون گوی برد چراغی برافروخت شمعی بمرد(۲۷۰, ۲۸۸)

شب تیره (şəb-e tire) - qaranlıq gecə

شب تیره (şəb-e tire) - Dara

سرخسته رابرسرران نهاد شب تیره برروزرخشان نهاد(۱۱۵, ۱۸۳)

شب تیره پهلوبستر نبرد بطالع پژوهی ستاره شمرد(۸, ۴۱۲)

بروز بانگ برزدن شب تیره (be-ruz bang bər zədən-e şəb-e tire) – gecənin düşməsi, zülmət gecənin gündüzə üstün gəlməsi

شب تیره چون بانگ برزد بروز سرافکنده شد مهرگیتی فروز(۳۰۴, ۴۳۳)

شب جشن (şəb-e cəşn) - bayram axşamı

شب جشن بود آن شب دلنواز پری پیکران چون پری جلوه ساز(۳۴۱, ۲۷۴)

شب ساختن (şəb saxtən) - gecələmək

سوار شبیخون برازتاختن برآسود و آمد بشب ساختن(۲۴۴, ۴۲۹)

زغم سپاه آوردن شب (ze- ğəm sepah avərdən-e şəb) -gecənin qəm qoşunu çəkməsi, decənin düşməsi

چوشب خواست کزغم سپاه آورد منش سرسوی خوابگاه آورد(۳۲۸, ۲۷۳)

زیورعنبرین ساز کردن شب (zivər-e ənbərin saz kərdən-e şəb) – gecənin ənbər bəzəyini hazırlayıb geyməsi, gecənin düşməsi

چوشب زیورعنبرین ساز کرد سرنافهء مشگ راباز کرد

درسر کحلی پرند آوردن شب (dər sər kəhəli pərənd avərdən-e şəb) -- gecənin başına qara ipək örtməsi, gecənin düşməsi

چوشب درسرآورد کحلی پرند سرمه درآمد بمشگین کمند(۱۹۸, ۴۲۵)

شب دوش (şəb-e duş) - dünən gecə

بعذرشب دوش فرمود شاه که آتش فروزند دربزمگاه(۲۳, ۲۷۶)

شب زنده داشتن (şəb zende daştən) - gecəni oyaq qalmaq

صبوحی ملوکانه تا صبح راند همیداشت شب زنده تاشب نماند(۲۳۹, ۳۷۰)

شب ساختن (şəb saxtən) - gecələmək, gecənu başa vurmaq

سوارشبیخون بر از تاختن برآسود وآمد بشب ساختن(۲۴۴, ۴۲۹)

شب (şəb) - qaranlıq

ره ازشب چوروزبداندیش بود وشاقی وشمعی روان پیش بود(۶۰, ۲۹۲)

شب (şəb) -qara, zənci

سپاه ازدوسوجنبش انگیختند شب و روز راد رهم آمیختند(۳۹, ۱۰۹)

شب وروز را درهم آمیختن (şəb-o-ruz-ra dər həm amixtən) - zəncini rumlulara qarışdırmaq

سپاه از دو سوجنبش انگیختند شب و روزرا د رهم آمیختند(۳۹, ۱۰۹)

شبابه (şəbbabe) - ney, tütək

زگلبام شبابه زند باف دریده صبا شعرگل بناف(۶۲, ۳۲۱)

شب افروز (şəbəfruz) - gecəişıqlandıran

شب افروز شمعی برافروختم وزاندیشه چون شمع میسوختم(۲۴, ۲۲)

شب افسانه (şəbəfsane) - gecə nağılı

تنی چند را ازرقیبان راه زبهرشب افسانه بنشاند شاه(۱۴۲, ۲۹۸)

شبان (şəban) - çoban

بدست غلامان مستش دهم بچوب شبانان شکستش دهم(۸۵, ۱۴۹)

شبانی (şəbani) - çobanlıq

شبانی کردن (şəbani kərdən) - çobanlıq etmək

شبانی کند گرگ برگوسفند همان شیربرگورنارد گزند(۶۵, ۲۳۰)

برگوسفند شبانی کردن گرگ (bər qusfənd şəbani kərdən-e qorq) - əmin-amanlığın bərqərar olması, qurdla qoyunun birlikdə otlaması

شبانی کند گرگ برگوسفند همان شیربرگورنارد گزند(۶۵, ۲۳۰)

شبانروز (şəbanruz) – شبانه روز (şəbaneruz) sözünün qısa forması, gecə-gündüz

بخسبد شبانروزی ازبیخودی که خوابست بنیاد نابخردی(۳۲۹, ۴۳۵)

شبانگاه (şəbanqah) - axşam

سکندربدان شاه فرخ نژاد شبانگاه بگریست تا بامداد(۱۸۱, ۱۸۷)

شبانگه (şəbangəh) شبانگاه - (şəbanqah) sözünün qısa forması, axşam

شبانگه ببوی خوش انگیختن سحرگه بشربت برانگیختن(۴۰, ۴۰۶)

شباهنگ (şəbahəng) - axşam

ازکوه دود برزدن شباهنگ (əz- kuh dud bər zədən-e şəbahəng) – axşamın düşməsi

شباهنگ چون برزد ازکوه دود برآهنگ شب مرغ دستان نمود(۵۱, ۸۶)

شبانگه (şəbangəh) - شبانگاه (şəbanqah) sözünün qısa forması, axşamçağı

جهانداربا فتح دمسازگشت شبانگه بارامگه باز گشت(۲۳۲, ۹۹)

شبباز (şəbbazi) - kələk, oyun, tədbir

یکی روزکین چرخ چوگان پرست زشب بازی آورد گوئی بدست(۱۲۴, ۳۹۰)

شبباز بکارآوردن (şəbbazi be-kar avərdən) - tədbir görmək, iş qurmaq

شب وروز پرسیدی از شهریار که با اوچه شب بازی آرد بکار(۸۲, ۳۴۵)

شبتیره (şəbtirə) - qaragünlü

ستمدیده را دادبخشی کنم شب تیرگانرا درخشی کنم(۲۸, ۲۲۸)

شب چراغ (şəbçerağ) - çıraq, lampa

زبس شبچراغ آن گرانمایه گاه بشب چون چراغست ورخشنده ماه(۵۸, ۲۵۳)

شبدیز (şəbdiz) - Şəbdiz(at növü), qara rəngli at

چوسیارهء چرخ شبدیز راند بهربرج که آمد سعادت رساند(۱۳۹, ۲۹۸)

شبرنگ (şəbrəng) - Şəbrəng(at növü), qara qəngli at

بهرسوکه میراند شبرنگ را زخون لعل کرد آهنش سنگ را(۲۳۳, ۴۲۸)

شبروان (şəbrəvan) - gecə yolçuları, oyaqlar

سیه کرد برشبروان راه را فرو برد چون اژدها ماه را(۲۴۳, ۴۲۹)

شبستان (şəbestan) - hərəmxana

سیم آنکه برزیردستان من حرم نشکنی درشبستان من(۱۷۳, ۱۸۷)

شبستان (şəbestan) - yataq otağı

بهرجایگه رونق انگیزکار بجزدرشبستان وجز درشکار(۹۵, ۳۴۶)

شبستان فروز (şəbestanforuz) - yataq bəzəyən, ev işıqlandıran

وشق نیفه های شبستان فروز چوخال شب افتاده برروی روز(۲۵, ۴۵۷)

شب و روز (şəb-o-ruz) -gecə-gündüz, həmişə

نظامی چودولت درایوان او شب و روزباد آفرین خوان او(۲۵, ۵۳)

شبه (şəbe) - şəvə (qara kəhrəba)

ازآبینهء پیل وزنگ شتر صدف را شبه رست برجای در(۱۶, ۸۴)

شبه (şəbe) - qaranlıq

ماندن شبه (mandən-e şəbe) - qaranlığın düşməsi

چومهرازجهان مهربانی برید شبه ماند ویاقوت شد ناپدید(۱۸۰, ۱۸۷)

شبه رنگ (şəberəng) - qara, şəvərəngli

روان کرد کلک شبه رنگ را ببرد آب مانی وارژنگ را(۱۵۷, ۱۵۴)

کلک شبه رنگ را روان کردن (kelk-e şəberəng-ra rəvan kərdən) - qara qələmi işə salmaq, yazmaq

روان کرد کلک شبه رنگ را ببرد آب مانی وارژنگ را(۱۵۷, ۱۵۴)

شبیخون (şəbixun) - qəfil hücum, müharibə

که چون شاه روم از شبیخون زنگ برآسود وآمد مرادش بچنگ(۱۲, ۱۱۹)

شبیخون مرگ (şəbixun-e mərg) - ölüm hücumu

ازآنیم درجستن تاج وترک که فارغ دلیم ازشبیخون مرگ(۱۰۱, ۳۰۷)

شبیخون آوردن (şəbixun avərdən) - qəfildən hücum etmək

ستیزنده روسی زالان وارک شبیخونی آورد همچون تگرگ(۲۴, ۳۹۴)

شبیخون زدن (şəbixun zədən) - hücum etmək

گرازگریزنده را پی گرفت شبیخون زد و راه بروی گرفت(۸۲, ۳۲۲)

شبیخون کردن (şəbixun kərdən) - hücum etmək

وزآنجا شبیخون بر ابخاز کرد درکین برابخازیان باز کرد(۷۶, ۲۴۵)

شبیخون بر (şəbixunbər) - qəfil hücum edən

سوارشبیخون براز تاختن برآسود وآمد بشب ساختن(۲۴۴, ۴۲۹)

شبیخون کنان (şəbixunkonan) - hücum edərək

بخونریزی من لشگری ساختی شبیخون کنان سوی من تاختی(۶۷, ۱۶۴)

شتاب (şetab) -شتافتن- (şetaftən) felinin kökü, sürət

شتاب آوردن (şetab avərdən) - tələsmək

اگرشاه خواهد شتاب آورم سراژدها درطناب آورم(۸۵, ۲۱۲)

در شتاب بودن (dər şetab budən) - tələsmək

یزک بریزک سوبسودرشتاب نه دردل سکونت نه دردیده خواب(۱۲, ۱۶۷)

شتاب نمودن (şetab nəmudən) - tələsmək

که باید بزودی نمودن شتاب ازین چاه کاتش برآید نه آب(۶۶, ۳۱۳)

شتاب (şetab) - iti qaçış

سبق برده از آهوان درشتاب بگرمی چوآتش بنرمی چوآب(۶۶, ۳۸۶)

شتابان (şetaban) - tələsik, sürətlə, tez, forən

بفرمود تا هیچ نارد درنگ شتابان شود سوی سالار زنگ(۲۶, ۸۵)

شتاب داشتن (şetab daştən) - tələsmək, sürətlə hərəkət etmək

چوبرقی که درابردارد شتاب لب ازآب خالی وتن غرق آب(۱۵۸, ۱۸۶)

شتاب کردن (şetab kərdən) - tələsmək

سکندرچوفرمود کردن شتاب بران خانه تاخانه گردد خراب(۷۵, ۲۲۱)

شتابان (şetaban) - tələsən

شتابان شدن (şetaban şodən) - tələsmək

بپرخاش زنگی شتابان شدند دواسپه بسوی بیابان شدند(۴۱, ۸۱)

شتابند گان (şetabəndeqan) - saray işçiləri, saray xadimləri, saray adamları

شتابندگان در بارگاه ستایش گرفتند بربزم شاه(۱۷۰, ۲۰۳)

شتابند گی (şetabəndegi) - iş, çaliş-vuruş, zəhmət, əziyyət

ستاره درآمد بتابند گی برآسود خلق ازشتابندگی(۵۹, ۸۲)

شتابنده (şetabənde) - iti axan

شتابنده سیلی که برکوه ودشت زطوفان پیشینه خواهد گذشت(۶۷, ۳۴۴)

شتابنده (şetabənde) - yaşayan, insan

چو تاریخ پنجه درآمد بسال دگرگونه شد برشتابنده حال(۲۹, ۲۷)

شتابنده (şetabənde) - iti çapan

براقی شتابنده زیرش چوبرق ستامش چوخورشید درنور غرق(۱۰, ۱۵)

شتابنده (şetabənde) - tələsik, sürətlə, çaparaq

سوی شاه شد داغ بردل کشان شتابنده چون برق آتش فشان(۶۶, ۱۳۳)

شتابنده (şetabənde) - çalışan, xidmət göstərən

شتابنده شدن (şetabənde şodən) - çalışmaq, cəhd etmək

شتابنده تر شد درآن بندگی سرافراز گشت از سرافکندگی(۹۴, ۲۴۷)

شتابنده شدن (şetabənde şodən) - tələsmək, cəldlik göstərmək

چو درگردن دشمن آمد کمند شتابنده شدخسرو دیوبند(۴۱۹, ۴۴۱)

شتابنده (şetabənde) - vəfadar, mayıl, tərəfdar

شتابنده بودن (şetabənde budən) - can atmaq, meyl etmək

بتسلیم گفتند ما بنده ایم بمیثاق خسروشتابنده ایم(۳۴, ۴۰۰)

شتابنده (şetabənde) - hərəkətdə olan, irəliləyən

دگرباره این بسته راپای داد شتابنده را درسکون جای داد(۶۸, ۵۸)

شتابنده (şetabənde) - canlı varlıq

بهرزیربرگی شتابنده ایست بهرمنزلی راه یابنده ایست(۴۳, ۱۶۳)

شتافتن (şetaftən) - getmək

سکندرزگفتاراوروی تافت پیاده سوی غارخسروشتافت(۵۰, ۳۱۲)

شتافتن (şetaftən) - tələsik gəlmək

پرستندگان زوخبریافتند بربانوی خویش بشافتند(۹۲, ۲۵۵)

شتافتن (şetaftən) - fal açmaq, fala baxmaq

بمغلوب وغالب چوبشتافتم درآن فتح غالب ترایافتم(۱۲۶, ۱۲۶)

شتافتن (şetafən) -diqqət yetirmək, meyl etmək, qiymət vermək

بباریک بینی چوبشتافتی سخنهای باریک دریافتی(۲۲, ۷۱)

شتافتن (şetaftən) - tabe olmaq

ازآن بردباری کزاویافتند بفرمان اوپاک بشتافتند(۹۸, ۲۳۲)

شتافتن (şetaftən) - çalışmaq, cəhd etmək

درستی طلب کرد وچندان شتافت کزان نقش سررشتهء بازیافت(۳۳, ۳۷۷)

شتر (şotor) - dəvə

ازآیینهء پیل وزنگ شتر صدف را شبه رست برجای در(۱۶, ۸۴)

شتربار (şotorbar) - dəvə yükü

چونوبت بسربخش دارارسید شترباررزرتا بخارا رسید(۵۱, ۱۱۶)

شترباشتر (şotorbaşotor) - dəvələrlə

زسیم وزروقندزولعل ودر شترباشترخانه ها گشت پر(۵۳, ۴۵۵)

شتربان (şotorban) - dəvəçi

باب زراین نکته باید نوشت شتربان درود آنچه خربنده کشت(۵۶, ۲۱۸)

شحنه (şəhne) - polis, nəzarətçi, karaul

اگر دزدبرده ندارد نفیر برد دست خود شحنهء دزدگیر(۲۵, ۲۴)

شخ (şəx) - təpə

درم بردرم کیسهء کوه و شخ گره بسته چون پشت ماهی زیخ(۱۲, ۲۷۶)

شخص (şəxs) - şəxs, adam

بدوگفت شخصی بهی پیکری گمانم چنانست کاسکندری(۶۵, ۲۹۳)

شخص (şəxs) - bədən, görkəm

من شخص خود راچوگلشن کنم شمارا بخود چشم روشن کنم(۳۴, ۲۳۲)

شد (şod) - IIIş. xəbər şəkilçisi, dır, dir, dur, dür

امیدم چنان شد بنیروی بخت که بستانم ازدشمنان تاج وتخت(۷۶, ۱۲۳)

شداد (şəddad) - xüs. ad, Şəddad

وزان خشت زرین شداد عاد چه آمد بجزمردنی بیمراد(۱۰, ۱۲۹)

شدن (şodən) - mürəkkəb felin tərkib hissəsi

انجمن شدن (əncomən şodən) - toplaşmaq

شدند انجمن کاردانان دهر زفرهنگ شه برگرفتند بهر(۱۹, ۲۸۳)

شدن (şodən) - felin məchul növündə işlənir

چو لختی شد آن آتش آمد پدید که شد سوخته هرکه آنجا رسید(۵۶, ۳۱۲)

شدن (şodən) - təsirli feildən təsirsiz feil əmələ gətirir

چوبرجنگ شد ساخته سازشان گریزنده شد دیو ازآوازشان(۴۹, ۸۲)

شدن (şodən) - olmaq

جهانی چوهندوبدود افکنی چویغما وخلخ شد ازروشنی(۶۱, ۳۴۴)

شدن (şodən) - vurulmaq, atılmaq

زبس خشت آهن که شد برهلاک لحد بسته برکشتگان خشت خاک(۲۴, ۴۵۳)

شدن (şodən) - yox olmaq, təmizlənmək

مگرجام خشکم بدو ترشود که زنگارگوهربگوهرشود(۲, ۴۵۶)

شدن (şodən) - çıxmaq, dırmaşmaq

کسی راکه آید تمنای خواب شود بردرختی چوپران عقاب(۳۲۶, ۴۳۴)

شدن (şodən) - nəsib olmaq

همه ملک ایران مراشد تمام بهندوستان داد خواهم لگام(۱۴, ۳۲۶)

شدن (şodən) - hücum etmək

نشد برتنی تا نپرداختش نزد برسری تا نینداختش(۵۵, ۱۷۰)

شدن (şodən) - məğlub olmaq

گردست بردیم ماراست ملک وگرماشدیم آن داراست ملک(۳۳, ۱۷۷)

شدن (şodən) - yorulmaq

دولشگربیکجا گروه آمدند شدند ازخصومت ستوه آمدند(۹۴, ۱۷۳)

شدن (şodən) - gurlamaq, çalınmaq

تبیره چنان شد درآن خرمی که آمد برقص آسمان برزمی(۴۲۴, ۴۴۱)

شدن (şodən) - qalmaq (baxmaq)

سبک قاصدی را بدرگاه او فرستاد وشد چشم درراه او(۷۵, ۱۳۴)

شدن (şodən) - oturmaq

بایین جمشید هرروز شاه شدی برسرگاه هرصبحگاه(۹۹, ۲۳۳)

شدن (şodən) - qalxmaq

زبس کوفتن برزمین گرزوتیغ شداز هر غباری غباری بمیغ(۲۵۳, ۱۰۱)

شدن (şodən) - əsmək

یکایک ورقهای ما زین درخت بزیرافتد چون شود باد سخت(۶۳, ۷۳)

شدن (şodən) - keçmək, başa çatmaq

چوشد هفته وکارشد ساخته بسیچیده ازکار پرداخته(۲۶, ۳۳۴)

شدن (şodən) - verilmək, bağışlanmaq

پس آنکه شد پیشکشهای نغز که بینندگانرا برافروخت مغز(۱۰۹, ۲۲۲)

شدن (şodən) - çatmaq, yetişmək

خبر شد بخاقان که صحرا وکوه شد ازنعل پولاد پوشان ستوه(۶۵, ۳۴۴)

شدن (şodən) - deyilmək, danışılmaq

سخن میشد ازکارکارآگهان که زیرکترین کیستند ازجهان(۸, ۳۷۵)

شدن (şodən) - axmaq, tökülmək

چوباران که یک یک مهیا شود شود سیل وانگه بدریا شود(۶, ۱۲۹)

شدن (şodən) - dünyasını dəyişmək, ölmək

نظامی سبک باش یاران شدند تو ماندی وغم غمگساران شدند(۸۷, ۵۹)

شدن (şodən) - getmək, yollanmaq

ببازار شد تا بزرزرکشد بیک مغربی مغربی درکشد(۳, ۲۲)

شدن (şodən) – çapmaq

زتیزی که شد مرکب باد پای رساند آن تن سفته رابازجای(۱۱۷, ۴۱۹)

شدن (şodən) - keçmək, ötmək

زمانی شد و دیده برهم نزد بنیک وبد خویشتن دم نزد(۱۳۶, ۳۶۳)

شراب (şərab) - şərab

بیا ساقی آن ارغوانی شراب بمن ده که تا مست گردم خراب(۱, ۴۰)

شرار (şərar) - شراره (şərare) sözünün qısa forması, qığılcım, od

نخندم براندوه کس برق وار که از برق من درمن افتد شرار(۳۵, ۳۲)

شراره (şərare) - od, qığılcım

شراره که اکسیرزرساخته ز هرسوبدامن زرانداخته(۴۱, ۲۷۸)

شرب (şorb) - şərab içmə, məstlik

همه کارشان شرب و مالشگری نگشته شبی گرد چالشگری(۳۹, ۴۰۶)

شربت (şərbət) - şərbət

چوشه زان خورش خورد وشربت چشید سوی تخت کیخسروی سرکشید(۶۸, ۳۰۵)

شربت تر (şərbət-e tər) - su

چو دولاب کوشربت تردهد ازین سرستاند بدان سردهد(۵۳, ۲۲۹)

بیا ساقی آن شربت جانفزای (şərbət-e canfəzay) - mey

بمن ده که دارم غمی جانگزای(۱, ۷۸)

شربت دلفریب (şərbət-e delfərib) - mey

بتشنه ده آن شربت دلفریب که تشنه زشربت ندارد شکیب(۲, ۲۰۶)

شربت (şərbət) - öldürücü zərbə

شربت خوردن (şərbət xordən) - öldürücü zərbə almaq, öldürülmək

همان شربت یار پیشینه خورد زمانه همان کارپیشینه کرد(۲۵, ۱۰۸)

شربت تیغ پهلوشکاف خوردن (şərbət-e tiğ-e pəhluşekaf xordən) - qılınc zərbəsi almaq, ölım şərbəti içmək

چو فردا علم برکشد درمصاف خورد شربت تیغ پهلوشکاف (۱۰۹, ۱۷۳)

شرح (şərh) - şərh, izah

گزارندهء شرح شاهنشهی چنین داد پرستنده را آگهی(۹, ۱۳۸)

شرزه (şərze) - yırtıcı

دلیری کند بامن این نا دلیر چو گورگورازنده باشرزه شیر(۷۰, ۱۴۸)

شرط (şərt) - şərt

بشرطی که مشتی فرومایگان ندزدند کالای همسایگان(۳۰, ۲۲)

شرط (şərt) - qayda, qanun, adət

چو شرط پرستش بجای آورید ادیم یمن زیرپای اورید(۶۰, ۲۴۴)

شرع (şər') – şəriyyət)

درختی سهی سایه درباغ شرع زمینی باصل آسمانی بفرع(۶, ۱۳)

شرف (şərəf) - şərəf

بنیروی نوک چنین خامه ها شرف دارد این بردگرنامه ها(۱۱۵, ۳۹)

شرف یافتن (şərəf yaftən) - şöhrət əxz etmək, şöhrətlənmək

شرف یافته آفتاب ازحمل گراینده ازعلم سوی عمل(۵۳, ۶۷)

شرفنامه (şərəfname) - Şərəfnamə

شرفنامه را فرخ آوازه کرد حدیث کهن را بدو تازه کرد(۱۳۴, ۳۹)

شرق (şərğ) - Şərq

رسد شرق تا غرب ازاحسان او بهرخانهء نعمت خوان او(۴۳, ۴۸)

شرم (şərm) - xəcalət

نه روئی که پیدا کند شرمشان نه برهیچکس مهروآزرمشان(۲۳, ۸۰)

شرم بودن (şərm budən) - utanmaq

کنیم از پی دیگری جای گرم که مارا زجائی چنین باد شرم(۱۰۸, ۳۰۸)

شرم (şərm) - abır, həya

باول قدح دردی آرد بپیش گذارد شکوه من وشرم خویش(۷۴, ۱۴۸)

شرمسار (şərmsar) - xəcalətli

شرمسار کردن (şərmsar kərdən) - utandırmaq, peşiman etmək

چوخواهم زتو روز وشب یاوری مکن شرمسارم درین داوری(۴۹, ۶)

شرمناک (şərmnak) - utancaq

پریزادگان بوسه دادند خاک پری وارهم شاد وهم شرمناک(۳۳۶, ۲۷۳)

شروه (şorve) - xüsusi ad. Şorvə

زشیران سبق برده شروه بنام بهنگام جنگ آزمائی تمام(۱۵۵, ۴۲۲)

شروان (şervan) - Şirvan

بدهلیزهء رهگذرهای سخت زشروان چوشیران همی برد رخت(۲۶, ۲۹۰)

شست (şəst) - əl, əlin baş barmağı

گرآن کام نگشاید ازدست من همان تیردورافتد ازشست من(۱۹۴, ۳۶۷)

شست گرفتن (şəst gereftən) - ox atmaq

غلامان ترکم چوگیرند شست زتیری رسد لشگری را شکست(۴۷, ۳۵۲)

شست (şəst) - güclü

اگر خسروشست امیران بود هم آماج این شستگیران بود(۴۸, ۳۵۲)

شستگیر (şəstgir) - ox atan

اگرخسرو شست امیران بود هم آماج این شستگیران بود(۴۸, ۳۵۲)

شستن (şostən) - yumaq

بارامگاه آمدند از نبرد زتن زخم شستند وازروی گرد(۹۵, ۱۷۳)

شستن (şostən) - təmizləmək

جهان را زدینهای آلوده شست نگهداشت برخلق دین درست(۳۹, ۲۰۹)

شستن (şostən) - yox etmək

بهرجا که آتشی دید چست هم آتش فروکشت وهم زند شست(۶۱, ۲۱۰)

شش (şeş) - altı

چوبرگشت گرد جهان روزگار زشش پادشاه ماند شش یادگار(۵۹, ۴۹)

شش پهلو (şeşpəhlu) - altı tərəfli

درختیست شش پهلووچهاربیخ تنی چند رابسته برچارمیخ(۶۲, ۷۳)

ششتری (şoştəri) - şüştəri (parça növü)

صبا چون درآید بدیباگری زمین رومی آرد هوا ششتری(۵۵, ۴۶۶)

شش ساله (şeşsale) - altı illik

بدو گفت شش ساله دخل دیار بپامزد تو دادم ای هوشیار(۲۱۹, ۳۶۹)

ششصد هزار (şeşsəd hezar) - altı yüz min

خبرداد عارض که ششصد هزار برآمد دلیران مفرد سوار(۲۸, ۱۳۹)

شطرنج (şətrənc) - şahmat

نه نیکوست شطرنج بد باختن فرس درتک وپیل درتاختن(۱۴۹, ۱۵۳)

شعبده (şo'bəde) - oyun, kələk, hiylə

چوزین شعبده یافت شاه آگهی فرود امد ازتخت شاهنشهی(۲۴۸, ۳۷۱)

شعبده (şo'bəde) - sehr, fokus

بیک شعبده بست بازیش را تبه کرد نیرنگ سازیش را(۹۵, ۲۱۳)

شعر (şə'r) - ipək (sap)

همه فرش دیبا وشعرو حریر نه دردست نیزه نه درجعبه تیر(۵۳, ۴۰۷)

شعر (şə'r) –hörük, saçaq

بخارازبرشعلهء آذری چوبرسرخ گل شعرنیلوفری (۴۲, ۲۷۸)

شعله (şo'le) - şölə, alov

بخارازبرشعلهء آذری چوبرسرخ گل شعرنیلوفری(۴۲, ۲۷۸)

شغب (şəğəb) - hirs, həyəcan

پرتیرومنقارپیکان تیز کنند ازشغب جعبه راریزریز(۴۵, ۳۵۲)

شغب (şəğəb) - səs, küy

شغبهای شیپور از آهنگ تیز چوصورسرافیل دررستخیز(۱۳۳, ۹۲)

شغب ساختن (şəğəb saxtən) - çalışmaq

چهل روزلشگر شغب ساختند کزان در کلوخی نینداختند(۳۸, ۲۹۱)

شغل (şoğl) - iş, məşğuliyyət

من از شغل گیتی برافشانده دست بزنجیر فکرت شده پای بست(۵, ۲۰)

شغل سپه سازکردن (şoğl-e sepəh saz kərdən) - hərbi işlə məşğul olmaq

کشاورز شغل سپه ساز کرد سپاهی کشاورزی آغازکرد(۱۹۱, ۲۰۵)

شغل (şoğl) - gəzinti

بمشغولی نغمهء این سرود شوم فارغ ازشغل دریا ورود(۶, ۱۱۸)

شغل (şoğl) - izdivac

جهاندارکاینجا عنان باز کرد تمنای این شغل را ساز کرد(۵۱, ۲۱۸)

شغل (şoğl) - şəkil

درآن وقت کان شغل میساختند میانه حجابی برافراختند(۴۰, ۳۷۸)

شغل (şoğl) - qərar, məram, istək

درین شغل بازیرکان رای زد که دولت مرا بوسه برپای زد(۱۳, ۳۲۶)

شغل سنج (şoğlsənc) - iş görən

شغل سنج شدن (şoğlsənc şodən) - iş görmək

بدستوری اوشوی شغل سنج که دستور دانا به ازتیغ وگنج (۳۶, ۷۱)

شفاعت (şəfa'ət) - müdafiə, xilas olma, himayə

دگرباره گفت این چه کم بودگیست شفاعت درین پرده بیهودگیست(۲۲۱, ۲۶۴)

شفاعت کن (şəfa'ətkon) - himayədar

ضمان دار عالم سیه تا سپید شفاعت کن روزبیم وامید(۵, ۱۳)

شفق (şəfəğ) - şəfəq

سرخ گل بستن شفق (sorxqol bəstən-e şəfəğ) - şəfəqin işıq saçması

شفق سرخ گل بست برسور شاه طبق پرشکرکرد خورشید وماه(۸۲, ۲۲۰)

شیشهء باده برخاک زدن شفق (şişe-ye bade bər xak zədən-e şəfəğ) – şəfəqin işıq saçması, dan yerinin qızarması

چوصبح دوم سربرافلاک زد شفق شیشهء باده برخاک زد(۸۳, ۳۱۵)

شفیع (şəfi') - himayədar, hami

نظامی بدین بارگاه رفیع نیارد بجز مصطفی راشفیع(۴۴, ۱۲)

شقایق (şəğayeğ) - lalə

کشیدند برطرهء کوی وبام شقایق نمطهای بیجاده فام(۷۴, ۲۲۰)

شقه (şəğğe) - bağlama, qatlanmış

یکی گوشه ازشقهء ان حریر بدو داد کین نقش بردست گیر(۱۷۰, ۲۶۱)

شکار (şekar) - ov

غلیواژرا باکبوترچه کار بباز ملک درخورست این شکار(۶۲, ۴۴)

شکار انداختن (şekar əndaxtən) - ov ovlamaq

که چون بایدم مطرحی ساختن شکاری درآن مطرح انداختن(۷, ۲۰)

شکار ساختن (şekar saxtən) - ovlamaq, əsir etmək

بهرناوک غمزه کانداختی شکاری زروحانیان ساختی(۴۷۲, ۴۴۴)

شکار کردن (şekar kərdən) - ov ovlamaq, ov etmək

بنخجیرگه شیرکردی شکار زگوروگوزنش نرفتی شمار(۲۳, ۷۶)

شکارافکنان (şekarəfkənan) - ov ovlaya-ovlaya

ملک فیلقوس ازتماشای دشت شکار افکنان سوی آن زن گذشت(۲۷, ۶۶)

شکاری (şekari) - ov(sif.)

شکاری یکی مرغ شوریده سر زخواب شب فتنه شوریده تر(۷۴, ۳۸۶)

شکاف (şekaf) - yarıq

شکافی کهن دید درناف سنگ رهی سوی آن رخنه تاریک وتنگ(۵۴, ۳۱۲)

شکر (şək(k)ər) - şəkər

شکرریزآن عود افروخته عدو راچوعود وشکر سوخته(۷۸, ۲۲۰)

شکرانگیختن (şək(k)ər əngixtən) - şirin danışmaq

شکر دانم ازهرلب انگیختن گلابی زهردیدهء ریختن(۵۳, ۳۴)

شکر ریختن (şək(k)ər rixtən) - şəkər səpmək, şirin oxumaq

شکرریخت مطرب برامشگری کمربست ساقی بجان پروری(۱۴۵, ۲۲۵)

شکر یافتن (şək(k)ər yaftən) -şirinləşmək, şəkərlə dolmaq

زشیرین گیاهای کوه ودره شکریافته شیرآهوبره(۳۴۲, ۴۴)

شکر (şokr) - şükr

بشکرم رسان اول آنگه بگنج نخستم صبوری ده آنگاه رنج(۸۴, ۹)

شکرکردن (şokr kərdən) - şükr etmək

گرانعام اوبرشمارد کسی بدان تاکند شکرنعمت بسی(۲۰, ۴۷)

شکرافشان (şək(k)ərəfşan) - şirinlik səpən

درخشان شده می چوروشن درخش قدح شکرافشان ومی نوش بخش(۱۸, ۱۳۰)

شکرباره (şək(k)ərbare) - şirindil

سخنگوی شهدی شکرباره بشهد و شکربرستمگاره(۸۸, ۳۸۷)

شکربوره (şək(k)ərbure) - şəkərbora

شکربوره بانوک دندان براز شکرخواره را کرده دندان دراز(۵۷, ۲۷۹)

شکرخنده (şək(k)ərxənde) - şiringülüşlü, şəkər gülüşlü

شکرخندهء راست چون نیشکر لطیف و خوش وسبزوشیرین وتر(۵۴, ۳۳۷)

شکرخواره (şək(k)ərxare) - şirinyeyən, şirniyyat yeyən

شکربوره بانوک دندان براز شکرخواره را کرده دندان دراز(۵۷, ۲۷۹)

شکرریز (şək(k)ərriz) - şirin nəğmələr oxuyan

شکرریزآن عود افروخته عدورا چوعود وشکرسوخته(۷۸, ۲۲۰)

شکرریز کردن (şək(k)ərriz kərdən) - şirinlik səpmək, sevinc yaymaq

بهرخنده کزلب شکرریزکرد شکرخندهء رامنش تیزکرد(۱۲۵, ۲۲۴)

شکرریزکردن (şək(k)ərriz kərdən) - danışdırmaq, dindirmək

بگوهرکنی تیشه راتیزکن عروس سخنراشکرریزکن(۲۸, ۴۲)

شکرفشان (şək(k)ərfeşan) - şəkərgülüşlü

سرزلف درعطف دامن کشان زچهره گل ازخنده شکرفشان(۳۱, ۶۲)

شکرلب (şək(k)ərləb) - qənddodaq

کنیزی سیه چشم وپاکیزه روی گل اندام وشکرلب ومشکبوی(۸۱, ۳۸۷)

شکریدن (şəkəridən) - ovlamaq

وگرگرگ برطاس رانشکرم زبرطاس روسی روبه ترم(۶۰, ۳۹۶)

شکست (şəkəst) - xəstə, şikəst

توئی کزشکستم رهانی دهی وگربشکنی مومیائی دهی(۸۱, ۸)

شکست دادن (şəkəst dadən) - şikəst etmək

بدست غلامان مستش کنم بچوب شبانان شکستش دهم(۸۵, ۱۴۹)

شکست (şəkəst) - məğlubiyyət

شکست درآمدن (şəkəst dər amədən) - məğlub olmaq

براوردپیروزی شاه دست بقنطار روسی درآمد شکست(۴۳, ۴۵۴)

شکست آوردن (şəkəst avərdən) - məğlub etmək

گراین چاره سازی بدست آوریم برآن چیره دستان شکست آوریم(۱۰۵, ۹۱)

شکست درآوردن (şəkəst dər avərdən) - məğlub etmək

سکندر شود برجهان چیره دست بدارای دارا درآرد شکست(۶۲, ۱۲۲)

شکست رسیدن (şəkəst rəsidən) - məğlub olmaq, məğlubiyyətə düçar olmaq

غلامان ترکم چوگیرند شست زتیری رسد لشگری را شکست(۴۷, ۳۵۲)

شکست (şəkəst) - xətər, ziyan

شکست آمدن (şəkəst amədən) - ziyan gəlmək, xətər yetişmək

بحمد الله ازهیچ بالا وپست نیامد درین ملک مونی شکست(۲۰, ۳۱۸)

شکست آوردن (şəkəst avərdən) - ziyan etmək, xətər yetirmək

بسا زهر کودرتن آرد شکست بزهری دگر بایدش بازبست(۹۰, ۴۱۰)

شکست آوردن (şəkəst avərdən) - xəcil etmək

بتی نارپستان بدست آورد که درنارپستان شکست آورد(۴, ۲۱۵)

شکست درآمدن (şəkəst dər amədən) - xətər yetişmək, dağılmaq

مبین گنبد کوه را سنگ بست مگوسنگ کی درآید شکست(۷۶, ۱۶۵)

شکست یافتن (şəkəst yaftən) - sınmaq

بیارام وتندی رهاکن زدست که الماس از ارزیزیابد شکست(۴۸, ۱۶۳)

شکستن (şəkəstən) - sınmaq

چو زدکوزه برحوض سنگ بست سفالین بد آن کوزه حالی شکست(۵۳, ۳۷۹)

شکستن (şekəstən) - sındırmaq

گه این مغزآنرا بمنقارخست گه آن بال این را بناخن شکست(۴۱, ۱۲۰)

شکستن (şekəstən) - qırmaq

گرآن بند رابرتواند شکست کشدهریکی را بیک پشت دست(۳۳۵, ۴۳۵)

شکستن (şekəstən) - qorxmaq

دل روسیان ازچنان زوردست برآن دشمن دشمن افکن شکت(۴۲۷, ۴۴۱)

شکستن (şekəstən) - məğlub etmək

کسی کوبتنها سپاهی شکست بدین چاره شد برعدوچیره دست(۱۳۲, ۲۰۰)

شکستن (şekəstən) - məğlub olunmaq

چو بشکست کبک دری زان عقاب ملک کبک شکست وآمد بتاب(۵۲, ۱۲۱)

شکستن (şekəstən) - yox etmək, puç etmək, aradan qaldırmaq

باقبال شه راه بربستمش همه نام وناموس بشکستمش (۱۰۷, ۲۱۴)

شکستن (şekəstən) - vurulmaq (boynu)

خلافم نه تنها تراکرد پست بسا گردنان را که گردن شکست(۴۸, ۱۵۸)

شکستن (şekəstən) - qazmaq

بیایند وآن گنجدان بشکنند وزان گنج پا رنج خود برکنند(۸۴, ۲۸۷)

شکستن (şekəstən) - yıxmaq, uçurmaq, dağıtmaq

دو درزی زدل بشکند کوه را پراکندگی آرد انبوه را(۷۵, ۱۲۲)

شکستن (şekəstən) - ölmək

ستیزنده چون روستائی بود شکستن به از مومیائی بود(۱۰۰, ۱۵۰)

شکستن (şekəstən) - dərdə qərq olmaq, narahat olmaq

بزیرآمد ازاسپ وسرباز بست دل شاه ازآن سرشکستن شکست(۱۹۵, ۴۲۵)

شکستن (şekəstən) - ölmək

چوبشکست کبک دری زان عقاب ملک کبک بشکست وآمد بتاب(۵۲, ۱۲۱)

شکستن (şekəstən) - qiymətdən salmaq

سخن سنجی آمد ترازو بدست درست زراندود را میشکست(۳, ۷۵)

شکستن (şekəstən) - qırıb tökmək

زلشگرگه شه بنیروی دست بسی خلق راپای وپهلو شکست(۲۹۶, ۴۳۲)

شکستن (şekəstən) - yırtıb dağıtmaq

همان نافهء آهوان مشک بست مگرچنگ ودندان شکست(۱۶۵, ۳۰۷)

شکستن (şekəstən) - uçurmaq

ازین سیل گاهم چنان ده گذار که پل نشکند برمن این رودبار(۶, ۱۰)

شکسته (şekəstə) - sınmış

تن ناتوان کی سواری کند سلیح شکسته چه یاری کند(۱۱۳, ۱۵۱)

شکسته گشتن (şekəstə gəştən) - şikəst olmaq

شکسته چنان گشته ام بلکه خرد که آبادیم راهمه باد برد(۸۰, ۸)

شکسته (şekəstə) - ölmüş

شکسته شدن (şekəstə şodən) - ölmək

دریغ آمدش کانچنان گردنی شکسته شود پیش اهرمنی(۳۶۱, ۴۳۷)

شکسته (şekəstə) - yaralı

همه تن شکسته زنیروی شاه فرو پژمریده دران بزمگاه(۴۴۴, ۴۴۳)

شکسته (şekəstə) - qırılmış

شکسته شدن (şekəstə şodən) - qırılmaq

چوبازارنشیمن گشاید دوال شکسته شود کبک را بروبال(۳۹, ۳۱۹)

شکسته دل (şekəstedel) - qorxmuş

شکسته دل آمد بمیدان فراز ولی کبک بشکست با جره باز(۱۲۳, ۱۳۹)

شکفتن (şekoftən) - açılmaq, çiçəklənmək

درختان شکفتند برطرف باغ برافروخته هرگلی چون چراغ(۱۷, ۶۱)

شکفتن (şekoftən) - gülmək

پریچهره چون حال خود بازگفت زشادی رخ شاه چون گل شکفت(۵۲۴, ۴۴۸)

شکفته (şekofte) - açılmış

شکفته گلی خورد اوخاربن بدیدارتازه بگوهرکهن(۴۶, ۲۷۸)

شکل (şekl) - şəkil

ازآن هندسی حرف شکلی کشید که مغلوب وغالب دروشد پدید(۴۶, ۷۲)

شکم (şekəm) - qarın

زمین خورد وتا خوردشان دیرنیست هنوزش زخوردن شکم سیرنیست(۱۴۹, ۲۰۱)

شکم بزرگ کردن (şekəm bozorq kərdən) - kökəlmək

شکم کرده آهوی صحرا بزرگ بروتیزترگشته دندان گرگ(۶۸, ۳۲۱)

شکن (şekən) - شکستن (şekəstən) felinin kökü, dalğa, qırçın

شکن بر شکن (şekən-bər-şekən) - dalğalı, qırçın-qırçın

چوآبی که بادش کند بیقرار شکن برشکن میدود برکنار(۴۹, ۳۷۹)

شکن درشکن (şekən-dər-şekən) -buruq-buruq, qıvrım-qıvrım

فرو هشته گیسوشکن درشکن یکی پایکوب ویکی دستزن(۲۸, ۲۰۸)

شکن گیر (şekəngir) - qıvrım, buruq

شکن گیرگیسویش ازمشگ ناب زده سایه برچشمهء آفتاب(۱۲۷, ۲۲۲)

شکنج (şekənc) - düyün

درآن ترک خرگاهی آورد دست شکنج نقابش زرخ برشکستن(۴۶۷, ۴۴۴)

شکنج (şekənc) - qıvrım

کمند اژدهائی مسلسل شکنج دهن بازکرده بتاراج گنج(۴۵, ۱۶۹)

شکوفیدن (şekufidən) - açılmaq

بچاره گشاده شود کار سخت بمدت شکوفد بهار از درخت(۶۵, ۳۹۶)

شکوفه (şekufe) - çiçək

شکوفه که بیگه نخندد زشاخ کند میوه را بردرختان فراخ(۱۰۳, ۳۸)

شکوه (şokuh) - qorxu, dəhşət, heybət

بجوشم بجوشد جهان از شکوه بجنبم بجنبد همه دشت وکوه(۳۴, ۳۲۷)

شکوه (şokuh) - qüvvətli, güclü

پیاده بکرداریکپاره کوه زپانصد سوارش فزونترشکوه(۲۸۳, ۴۳۱)

شکوه (şokuh) - namus, abır-həya

زنی کونماید ببیگانه روی ندارد شکوه خود وشرم شوی(۳۰, ۴۰۰)

شکوه (şokuh) - dövlət, cah- cəlal

سکندرشکوهی که درجمله ساز شکوه سکندربدوگشت باز(۸, ۴۶)

شکوه (şokuh) - əzəmət

سکندردرودید ازگروه زگوهربگوهردرآمد شکوه(۲۸, ۱۲۸)

شکوه (şokuh) -rövnəq, xeyir

شکوه پذیرفتن (şokuh pəziroftən) - rövnəqlənmək, rövnəq almaq

همه کارشاهان گیتی پژوه زرای وزیران پذیرد شکوه(۴۷, ۷۷)

شکوه داشتن (şokuh daştən) - əhəmiyyəti olmaq, xeyiri olmaq

حقیقت شد اورا که با آن گروه نصیحت نمودن ندارد شکوه(۴۵, ۴۰۰)

شکوه (şekuh) - qorxu, sıxıntı

شکوه داشتن (şekuh daştən) - qorxmaq, çəkinmək

چو زان سیلها برنگشتی چوکوه ازین قطره ها هم نداری شکوه(۱۱۶, ۱۲۵)

شکوهندگی (şekuhəndegi) - şikayət, narazılıq

شکوهندگی داشتن (şekuhəndegi daştən) - narazı olmaq, şikayətçi olmaq

دروکردباید پژوهندگی که ازما ندارد شکوهندگی(۱۱۲, ۲۵۷)

شکوهیدن (şekuhidən) - qorxmaq

شکوهید دارا زنزلی چنان حسد رابروتیزترشد عنان(۶۶, ۱۱۷)

شکوهیدن (şekuhidən) - fikirləşmək, düşünmək

چوخاقان خبریافت زان بخردی شکوهید ازآن فره ایزدی(۱۱۷, ۳۴۷)

شکیب (şekib) - iradə, ixtiyar, səbr

بشیرین سخنهای مردم فریب ربوده نیوشندگان راشکیب(۲۳, ۸۴)

شکیب (şekib) - səbirli

فراوان شکیبست واندک سخن گه راستی راست چون سروبن(۱۰۰, ۳۴۶)

شکیب دادن (şekib dadən) - ürək-dirək vermək, səbirli olmağa çağırmaq

بدین عشوه دادند شه را شکیب یکی بردلیری یکی برفریب(۲۷, ۱۷۷)

شکیب داشتن (şekib daştən) - dözmək, səbr etmək

بتشنه ده آن شربت دلفریب که تشنه ز شربت ندارد شکیب(۲, ۲۰۶)

شکیب نمودن (şekib nəmudən) - təsir etmək

سخنهای پروردهء دلفریب که درمغز مردم نماید شکیب(۲۷, ۳۵۶)

درآمدن شکیب (dər amədən-e şekib) - səbrin tükənməsi

بغوغای لشگردرآمد شکیب که دست ازعنان رفت وپای ازرکیب(۱۰۰, ۱۷۳)

شکیبا (şekiba) -səbirli

شکیبا بودن (şekiba budən) - tələsməmək, səbirli olmaq

بنخجیر کردن ندارد درنگ شکیبا بود چون رسد وقت جنگ(۹۶, ۳۴۶)

شکیبا شدن (şekiba şodən) - rahat olmaq, sakit olmaq

یکی ساعت از دیدن روی او شکیبا نشد تا نشد سوی او(۱۳۵, ۲۲۴)

شکیبائی (şekibai) - dözüm, səbr

شکیبائی آوردن (şekibai avərdən) - dözmək, səbr etmək

شکیبائی آورد روزی سه چار که تابشکفد غنچهء نوبهار(۲۴, ۲۱۶)

شکیبندگی (şekibəndegi) - dözüm, səbr

شکیبندگی دید درمان خویش بتلسیم دولت سرافکند پیش(۲۳۹, ۲۶۶)

شکیبنده (şekibənde) - qorxmuş

جرم چون آن فرزیبنده دید دل ازجنگ شیران شکیبنده دید(۱۷۶, ۴۲۳)

شکیبنده (şekibənde) - səbirli, səbr edən

شکیب آورد بندها را کلید شکیبنده را کسی پشیمان ندید(۱۷۸, ۱۵۳)

شکیبنده شدن (şekibənde şodən) - ləngimək, tələsməmək

چو برخواند پاسخ شه شیرزور شکیبنده تر شدبنخجیرگور(۹۱, ۳۶۰)

شگرف (şegərf) - yaxşı, dərindən, diqqətlə

اگر نقش مردم بخوانی شگرف بگوید که مردم چنینست حرف(۲۱۷, ۱۹۰)

شگرف (şegərf) - böyük, görkəmli

زشاهان گیتی درین غارژرف کرا بود چون من حریفی شگرف(۴۹, ۳۳)

شگرف (şegərf) - heyranedici, valehedici

ازان کیمیا های پوشیده حرف برانگیختم گنجدانی شگرف(۵۳, ۲۱۰)

شگرف (şegərf) - mahir

نواساز خنیاگران شگرف بقانون اوزان برآورده حرف(۴۶, ۳۸۴)

شگرف (şegərf) - fayda, kömək

شگرف گشتن (şegərf gəştən) - fayda vermək, kömək olmaq

زکوه گران تا بدریای ژرف باهستگی کار گردد شگرف(۶۸, ۳۹۷)

شگفت (şegeft) -əcaib (məxluq)

یکی گفت صحرائیست این شگفت چوبندش بریدند صحراگرفت(۴۵۷, ۴۴۳)

شگفت (şegeft) - maraqlı, təəccüblü

زخاک ره آن طفل را برگرفت فروماند ازآن روزبازی شگفت(۳۱, ۶۶)

شگفت ماندن (şegeft mandən) - təəccüblənmək, mat qalmaq

نخست ازهمه چاشنی برگرفت درآن چابکی ماند خسرو شگفت(۲۸۲, ۲۶۹)

شگفتی (şegefti) - gözəl, cəlbedici

شب از ماه بربست پیرایهء شگفتی بود نوردرسایهء(۱۲, ۱۷۶)

شگفتی (şegefti) -təəccüblü

شگفتی فروماندن (şegefti foru mandən) -təəccüblənmək, mat qalmaq

چوشد صفهء چینیان بی نگار شگفتی فرو ماند ازان شهریار(۳۷, ۳۷۸)

شم (şom) - dəri

کری بنده کوبارمردم کشد گهی شم گه ابریشم کشد(۶۳, ۱۱۰)

شما (şoma) - siz

شما زیرکان از سر یاوری چه گونید چونباشد این داوری(۷۸, ۱۲۳)

شما (şoma) - Çin nəzərdə tutulur

بشهر شما گربلند آفتاب زمشرق کند سوی مغرب شتاب(۱۴, ۳۴۹)

شمار (şomar) - hesab, miqdar

بموکب روان لشگراز هرکنار نه چندان که داند کس آنرا شمار(۲۵, ۱۱۴)

شمار افکندن (şomar əfkəndən) - hesablamaq, saymaq

چوصید شیران شمار افکنی بتیری دو پیکرشکار افکنی(۵۲, ۴۹)

شماربرگرفتن (şomar bər gereftən) - hesaba almaq

کسی کو کسی رانیاید بکار شمارنده زوبرنگیرد شمار(۶۸, ۳۵۹)

شمار دانستن (şomar danestən) - haqq- hesabı bilmək, nəticə çıxarmaq, müəyyənləşdirmək

خبرده مرا تابدانم شمار که درسله مارست یا مهره مار(۴۱, ۳۵۱)

شمار بریدن (şomar boridən) - haqq- hesabı kəsmək, uzaqlaşmaq

بریدم ز هر آشنائی شمار بس است آشنای من آموزگار(۷۹, ۲۹۴)

شمار گرفتن (şomar gereftən) - nəzərdə tutmaq

قوی حجت از هرچه گیری شمار بری حاجت از هرچه آید بکار(۸, ۱۶۰)

ازخود شمارگرفتن (əz-xod şomar gereftən) - özünü cəkmək, özünü yüksək tutmaq

چوپایه دهد مرد را شهریار نباید که برگیرد ازخود شمار(۷۴, ۳۸۱)

بشمار رفتن (be-şomar rəftən) - hesaba gəlmək, hesabı müəyyən olmaq

بنخچیرگه شیرکردی شکار زگوروگوزنش نرفتی شمار(۲۳, ۷۶)

درشمار آمدن (dər şomar amədən) - hesaba gəlmək

گناه من نامدی درشمار ترا نام کی بودی آمرزگار(۴۴, ۶)

درشمار آمدن (dər şomar amədən) - hesaba alınmaq, üstün tutulmaq

ازان کارها کاختیارآمدش پرستشگری درشمارآمد ش(۱۲۴, ۳۶۳)

درشمار آوردن (dər şomar avərdən) - hesablamaq

دبیران پژوهش بکار آورند کم وبیش آن درشمارآورند(۱۴, ۴۵۷)

درشمار آوردن (dər şomar avərdən) - istəmək, arzulamaq

مرادی که آرد دلش در شمار دهد روزگارش بکم روزگار(۱۱۶, ۳۴۷)

شمار (şomar) - iş, əhvalat, hadisə

شگفتی فرو ماند شه زان شمار که درمغزمرغان چه بود آن خمار(۴۴, ۱۲۱)

در شمارآوردن (dər şomar avərdən) - təsəvvür etmək, ağlına gətirmək

چنان بر کشیدی وبستی نگار که به زان نیارد خرد درشمار(۱۴, ۴)

شمارش (şomareş) - hesablama

جزاین مایه ها نیزبسیارگنج که آید ضمیرازشمارش برنج(۲۶, ۴۵۷)

شمارنده (şomarənde) - hesablayan

کسی کوکسی را نیاید بکار شمارنده زوبرنگیرد شمار(۶۸, ۳۵۹)

شمال (şemal) - Şimal (küləyi) kimi, sürətin bədii obrazı

چو دوران درآمد شدن تیزبال شدن چون جنوب امدن چون شمال(۷۵, ۳۸۶)

قطب شمالی (ğotb-e şemali) - Şimal qütbü

بقطب شمالی یکی میخ او بعرض جنوبی دگربیخ او(۵۷, ۵۷)

شماسیان (şəmmasiyan) - şəmmasilər

سیاهی ده خال عباسیان سپیده برچشم شماسیان(۹, ۱۳)

شمردن (şomordən) - saymaq

باموزگاری برورنج برد درآموختش آنچه بتوان شمرد(۱۶, ۷۰)

شمردن (şomordən) - hesab etmək

کسی کوبمینو کشد رخت را بزندان شمارد چنین تخت را(۹۸, ۳۰۷)

شمشاد (şemşad) - şümşad

بهی چهرهء باغ چندان بود که شمشاد بالاله خندان بود(۲۳, ۲۶)

شمشاد رنگ (şemşadrəng) - şümşadboylu, ucaboylu

شه ازبهرآن سرو شمشاد رنگ چنان سوخت کز تاب آتش خدنگ (۴۵, ۸۶)

شمشیر (şəmşir) - qılınc

خداوندشمشیر وتخت وکلاه سه نوبت زن پنج نوبت پناه(۱۳, ۴۶)

شمشیر آب (şəmşir-e ab) - dəniz

نیام زمین را بشمشیرآب برافروخت چون چشمهء آفتاب(۵, ۱۶۰)

شمشیر کشیدن (şəmşir kəşidən) - qılınca əl atmaq, qılınc çəkmək

مگر درمیان صلحی آید پدید که شمشیرشان برنباید کشید(۱۵, ۱۶۷)

بشمشیربازی کردن زبان (be-şəmşir bazi kərdən-e zəban) - acı və tikanlı sözlər demək

گراوقصد شمشیربازی کند زبانم بشمشیربازی کند(۷۰, ۴۶۷)

درزیرشمشیر داشتن (dər zir-e şəmşir daştən) - qılınc altında saxlamaq, tabeçiliyində saxlamaq

جهاندار اگر چه دل شیر داشت جهان جمله درزیرشمشیرداشت(۱۹, ۲۳۴)

زشمشیربسر تاج دادن (ze- şəmşir be-sər tac dadən) - başı qılıncla vurmaq

همه ملک ومالش بتاراج داد سرشرا بشمشیرتاج داد(۱۱, ۳۴۰)

شمشیر (şəmşir) -müharibə, döyüş

چو ترتیب شمشیر کردی تمام برآرای مجلس بترکیب جام(۲۵, ۱۱۹)

شمشیربازی (şəmşirbazi) - qılınc döyüşü, müharibə

درآمد بشمشیربازی چوبرق زسرتاقدم زیرپولاد غرق(۲۶۲, ۴۳۰)

شمشیرزن (şəmşirzən) - qılıncvuran

دلیران شمشیرزن بیشمار بمردم گزائی چوپیچنده مار(۲۱, ۴۰۵)

شمشیرکش (şəmşirkəş) - qılıncvuran, qılınççəkən

شمشیرکش گشتن (şəmşirkəş gəştən) - qılınc çəkmək, qılınca sarınmaq

همان لشگرزنگ وخیل حبش بهر گوشه گشته شمشیرکش(۲۴۲, ۱۰۰)

شمشیرکشیدن (şəmşir kəşidən) - qılınc çəkmək

نهادند اورنگ برپشت پیل کشیدند شمشیر گردش دومیل(۱۰, ۴۵۲)

شمشیرگرفتن (şəmşir gereftən) - qılınc vurmaq, vuruşmaq

بهرجا که شمشیر وساغرگرفت بنیک اختری فال اختر گرفت(۱۲۹, ۱۲۶)

شمشیرگیر (şəmşirgir) - qılıncvuran, vuruşan

توشمشیرگیری واوجامگیر توبرسرنشینی واوبرسریر(۹۴, ۱۲۳)

شمشیرنا خورده (şəmşirnaxorde) - qılınc yarası dadmamış (feli bağ.)

که بددل شدند این سپاه دلیر زشمشیرناخورده گشتند سیر(۷۳, ۸۸)

شمع (şəm′) - şam

چوشمع آتش افتاده درباغ من شده باغ من آتشین داغ من(۱۴, ۲۱)

شمع گیتی فروز (şəm′-e gitiforuz) - dünyanı işıqlandıran şam (Nüşabə)

درآنخانه آن شمع گیتی فروز خداراپرستش کند تابروز(۶۶, ۲۵۳)

مردن شمع (mordən-e şəm′) - günəşin batması

شب ازروزرخشنده چون گوی برد چراغی برافروخت شمعی بمرد(۲۸۸, ۲۷۰)

شموس (şomus) - qəzəbli, coşmuş

عروسکزنانی چودیوان شموس خجل گشته زان قلعهء چون عروس(۴۰, ۲۹۱)

شموس شدن (şomus şodən) - qəzəblənmək

زغوغا برآوردن خیل روس تکاورشده زیرشیران شموس(۴۲, ۴۱۴)

شموس شدن (şomus şodən) - həmrəy olmaq, razılaşmaq

زفرمانبران ملک فیلقوس نشد کس درآن کار با وی شموس(۱۸, ۷۶)

شن (şən) - məkan bildirən sözdüzəldici şəkilçi

همه کوه گلشن همه دشت باغ جهان چشم روشن بزرین چراغ(۷, ۳۰۰)

شناختن (şenaxtən) - anlamaq, başa düşmək, dərk etmək

تماشای آن خط بسی ساختند حسابی نهان بود بشناختند(۳۰, ۳۱۱)

شناختن (şenaxtən) - oxumaq

دبیری که آن حرفها را شناخت درین غاربا غول منزل نساخت(۶, ۴۶۲)

شناختن (şenaxtən) - bilmək

که شه گرکشد لشگری زان قیاس سپاه مرا هم بدینسان شناس(۱۰۲, ۱۳۶)

شناختن (şenaxtən) - tanımaq

بد ونیک هرصورتی از قیاس شناسم که هستم فراست شناس(۲۰۳, ۲۶۳)

شناختن (şenaxtən) - ayırmaq, fərqləndirmək

نه بشناخت ازیکدیگربازشان نه پی برد برپردهء رازشان(۲۹, ۳۷۷)

شناس (şenas) - شناختن (şenaxtən) felinin kökü

که شه گرکشد لشگری زان قیاس سپاه مرا هم بدینسان شناس(۱۰۲, ۱۳۶)

شناسنده (şenasənde) - bilən

شناسندگان سرانجام کار دعا تازه کردند برشهریار(۸۰, ۱۲۳)

شناسنده (şenasənde) - alim

شناسندگان برگرفتند ساز زدور فلک باز جستند راز(۵۰, ۶۷)

شنگرف (şengerf) -civədən alınan qırmızı maddə (2 sulfat)

بده تا درایوان بارش برم چوشنگرف سوده بکارش برم(۲, ۴۱۱)

بشنگرف کاری عمل یافته (çe-şengerfkari əməl yafte) - qırmızı rəngli (mey)

بیا ساقی آن زیبق تافته بشنگرف کاری عمل یافته(۱, ۴۱۱)

شنیدن (şenidən) - eşitmək, dinləmək

سخن نشنود کان نباشد درست نگیرد پذیرفتهء خویش سست(۹۴, ۳۴۶)

شنیدن (şenidən) - eşitmək

شنیدم که رندی جگرتافته درستی کهن داشت نویافته(۱, ۲۲)

شنیده (şenide) - eşidilmiş

چوکردآفرین برجهان پهلوان شنیده سخن کرد بااوروان(۲۶, ۱۳۱)

شنیده شدن (şenide şodən) - eşidilmək

سمرقند را کادمی شاد ازوست شنیده چنین شد که بنیاد ازوست(۱۵۰, ۳۹۱)

شوخ (şux) -şux, işvəli

پری پیکری شوخ ومست آمده پری واردرشب بدست آمده(۴۶۹, ۴۴۴)

شوخی (şuxi) - zarafat

همه کارشان شوخی ودلبری گه افسانه گوئی گه افسونگری(۲۶, ۲۰۸)

شور (şur) -həyəcan səsi

دهان جلاجل بهرای زر زشورجرس گوشها کرده کر(۲۴, ۱۱۴)

شوربرآوردن (şur bər avərdən) - həyəcan səsi salmaq

همان نای ترکی برآورده شور ببازوی ترکان درآورده زور(۳۰, ۴۱۳)

شور (şur) - duzlu kəlam

بهرشورکزلب برانگیختی نمک بردل خستهء ریختی(۱۲۴, ۲۲۳)

شور (şur) - həyəcan, döyüş

فرس را رخ افکند وقت شور فکنده فرس پیل را وقت زور(۷۱, ۳۸۶)

شور نمودن (şur nəmudən) - coşmaq

دگر باره شیران نمودند شور زگوران همه دشت کردند گور(۲۰۱, ۴۲۶)

شور (şur) - söz-söhbət

لبی وچه لب شور بازارها دروقند وشکربخروارها(۴۷۳, ۴۴۵)

شور (şur) - duzlu, şor

زرومی کجا خیزد آن دست زور که کشتی برون راند ازآب شور(۷۷, ۱۴۳)

شور (şur) - səs-küy, sensasiya

اگر مردهء سربرآرد زگور بگیرد همه شهروبازار شور(۳۳, ۴۸)

شوراب (şurab) - şoranlıq, duzlaq

زسرچشمهء نیل تا رودکنگ زشوراب چین تابتلخ آب زنگ(۲۰, ۲۲۷)

شوراندن (şurandən) -qızışdırmaq, həyəcanlandırmaq

مشوران بخودکامی ایام را قلم درکش اندیشهء خام را(۶۳, ۱۳۳)

شوربخت (şurbəxt) - qarabəxt

یکی گفت برمردم شوربخت زبابل رسد جادوئیهای سخت(۱۱, ۳۷۶)

شورش (şureş) - təhlükə, qorxu

برید از جهان شورش زنگ را زدارا ستد تاج واورنگ را(۳۷, ۵۶)

شورش (şureş) - həyəcan

بشورش درافتادن (be-şureş dər oftadən) - həyəcanlanmaq, tələtümə düşmək, çırpınmaq

دل شاه روم ازپی آن عروس بشورش درافتاد چون زنگ روس(۹۰, ۲۲۱)

بشورش درآمدن (be-şureş dər amədən) - coşmaq, səslənmək

درآمد بشورش دم گاودم بخنبک زدن خام روئینه خم(۵۸, ۸۷)

شوریدن (şuridən) - coşmaq, səslənmək

زشوریدن بانگ چون رستخیز بوحش بیابان درآمد گریز(۴۸, ۸۲)

شوریدن (şuridən) - qəzəblənmək

بشورید شاهنشه ازگفت او زبیداد برخانه وجفت او(۴۷, ۳۹۵)

شوریده (şuride) - narahat

درین پردهء کژسرودی مگوی درین خاک شوریده آبی مجوی(۸۵, ۱۱۲)

شوریده راه (şuriderah) - yolazmış

چوآن دشتبانان شوریده راه شنیدند یک یک سخنهای شاه(۳۲, ۴۰۰)

شوریده رای (şurideray) - üsyankar

کشنده دوسرهنگ شوریده رای بنزد سکندرگرفتند جای(۹۳, ۱۸۲)

شوریده سر (şuridesər) - həyəcanlı, döyüşə həris

شکاری یکی مرغ شوریده سر زخواب شب فتنه شوریده تر(۷۴, ۳۸۶)

شوریده مغز (şurideməğz) - narahat

شوریده مغز گشتن (şurideməğz gəştən) - narahat olmaq

مبادا که شه رارسد پای لغز که گردد سرملک شوریده مغز(۵۲, ۷۸)

شوریده مغزماندن (şurideməğz mandən) - narahat olmaq, qorxuya düşmək

جهاندارد رکارآن پای لغز ازان داستان ماند شوریده مغز(۳۴۲, ۴۳۶)

شوریده وار (şuridevar) - dəlicəsinə, sərsəm

بدارند برجای خویش استوار خود ازجای جنبید شوریده وار(۱۱۲, ۱۸۳)

شوشه (şuşe) - külçə

کمرهای زرین غلامان خاص چوبر شوشهء نقره زرخلاص(۱۳۵, ۳۹۱)

شوشه (şuşe) - qəbirdaşı

نهی دست برشوشهء خاک من بیاد آری ازگوهر پاک من(۶۰, ۲۹)

شوشه (şuşe) - kisə

سیاهی بمازندران برده مشگ بدل کرده با شوشهء زرخشک(۳۲, ۲۷۷)

شوشه (şuşe) - kömür

باتش برآن شوشهء مشگ سنج چومارسیه برسرچاه گنج(۲۸, ۲۷۷)

شوهر (şouhər) - ər

ندانم گرامی ترین گوهری سپردم بنامی ترین شوهری(۱۱۲, ۲۲۳)

شوی (şuy) - ər

بابستنی روزبیچاره گشت زشهر وزشوی حود آواره گشت(۱۹, ۶۵)

شه (şəh) - شاه(şah) sözünün qıca forması, şah

شهی کارزومند معراج تست زمین بوس اودرة التاج تست(۷, ۴۶)

شه بانوان (şəh-e banovan) - xanımlar şahı, qadınlar şahı(Nüşabə)

بنوشابه گفت ای شه بانوان به ازشیرمردان بتوش وتوان(۲۷۰, ۲۶۸)

شه پیل پیکر (şəh-e pilpeykər) - filcüssəli şah (İskəndər)

شه پیل پیکر بخم کمند درآورد قنطال را زیربند(۴۶, ۴۵۴)

شه پیلتن (şəh-e piltən) -filcüssəli şah(İskəndər)

بهم پنجهء پیل را بشکنم شه پیلتن بلکه پیل افکنم(۵۵, ۳۵۲)

شه ترک (şəh-e tork) - türk şahı (Çin xaqanı)

شه ترک با شهرگان د یار بخواهشگری شد برشهریار(۲۶, ۳۸۳)

شه چین (şəh-e çin) -Çin şahı(Günəş)

از تخت عاج فرود آمدن شه چین (əz-təxt-e ac forud amədən-e şəh-e çin) Çin şahının fil sümüyündən düzəldilmiş taxtdan düşməsi (Günəşin batması)

چو گوهربرآمود زنگی بتاج شه چین فرود آمد ازتخت عاج(۹۲, ۱۷۳)

شه چینیان (şəh-e çiniyan) - Çin xaqanı

که اورا شه چینیان داده بود زسبزآخرچینیان زنده بود(۴۱۳, ۴۴۱)

شه روس (şəh-e rus) - rus şahı (Qəntal)

شه روس شد چون گدازنده موم بشادی درآمد شهنشاه روم(۴۲۸, ۴۴۱)

شه روم (şəh-e rum) -rum şahı (İskəndər)

شه روم درقلب چون تند شیر چوکوهی روان خنگ ختلی بزیر(۳۴۹, ۴۳۶)

شه رومیان (şəh-e rumiyan) -rumluların şahı (İskəndər)

زرومی رخ هندوی گوی او شه رومیان گشته هندوی او(۵۸, ۳۳۷)

شه شیردل (şəh-e şirdel) - şirürəkli şah (İskəndər)

شه شیردل خسروپیلتن درآن داوری گفت با خویشتن(۴۶, ۳۲۰)

شه (şəh) - şah (İskəndər)

شه آن تخت راچون بخودسازداد بکیخسرو مرده جان باز داد(۸۲, ۳۰۶)

شهد (şəhd) - bal

بیا ساقی ازخم دهقان پیر میی درقدح ریزچون شهد وشیر(۱, ۶۰)

شهر (şəhr) - saray

سکندرچو زان شهر شد باز جای فریب ازفلک دید وفتح ازخدای(۲۸۶, ۲۶۹)

شهر (şəhr) - ölkə

بشهرشما گربلند آفتاب زمشرق کند سوی مغرب شتاب(۱۴, ۳۴۹)

شهر (şəhr) - şəhər

اگرمردهء سربرآرد زگور بگیرد همه شهرو بازار شور(۳۳, ۴۸)

شهر کردن کری (şəhrkərdənkəri) - şəhərsalma

بنا کرد شهری چو شهرهری کزانسان کند شهرکردن کری(۵۸, ۵۶)

شهربند (şəhrbənd) - ev, otaq, örtülü yer

نظامی بباغ آمد ازشهربند بیارای بستان بچینی پرند(۴, ۶۰)

شهربند کردن (şəhrbənd kərdən) - həbs etmək

حصار فلک برکشیدی بلند دروکردی اندیشه راشهربند(۲۲, ۵)

شهرخ (şəhrox) - mat (şahmatda)

شهرخ زدن (şəhrox zədən) - mat etmək

مبارک بوده فال فرخ زدن نه بررخ زدن بلکه شه رخ زدن(۳, ۲۴۰)

شهرود (şəhrud) - çalğı alətinin adı

چو زنگی درآمد بزنگانه رود زشهرود رومی برآمد سرود(۵۵, ۱۱۰)

شهره (şohre) - tanınmış

شه ترک با شهرگان دیار بخواهشگری شد برشهریار(۲۶, ۳۸۳)

شهری (şəhri) - şəhərli, şəhər əhli

نمانده درین ملک بخشایشی نه درشهرودرشهری آسایشی(۱۸۶, ۲۰۶)

شهریار (şəhreyar) - şah, şəhriyar (İskəndər)

مبین سرسری سوی آن شهریار که هم تیغ زن بود و هم تاجدار(۴۱, ۴۳)

شهریاری (şəhreyari) - şahlıq, şəhriyarlıq

وزان پس نشاط سواری گرفت پی شاهی و شهریاری گرفت(۶۹, ۶۸)

شهزاده (şəhzade) - şahzade

زکشورخدایان وشهزادگان نظربیش کردی بافتادگان(۱۳, ۲۸۹)

شهسوار (şəhsəvar) - şahsəvar

بمیدان سر شهسواران بود بمستی به ازهوشیاران بود(۹۸, ۳۴۶)

شهنشاه (şəhənşah) -شاها ن شاه- (şahənşah) sözünün qısa forması, şahlar şahı

گرفتم سرتیزهوشان منم شهنشاه گوهرفروشان منم(۳۱, ۲۲)

شهنشاه (şəhənşah) - İskəndər

عروسانه برکرسی زرنشست شهنشاه راگشت پایین پرست(۲۱۲, ۲۶۴)

شهنشاه روم (şəhənşah-e rum) - İskəndər

شه روس شد چون گدازنده موم بشادی درآمد شهنشاه روم(۴۲۸, ۴۴۱)

شهنشه (şəhənşəh) - شاهان شاه (şahanşah) sözünün qısa forması, İskəndər

شهنشه چوبگزارد پیغام خویش بامید پاسخ سرافکند پیش(۱۳۴, ۲۵۸)

شیپور (şeypur) - şeypur

شغبهای شیپورازآهنگ تیر چوصورسرافیل دررستخیز(۱۳۳, ۹۲)

شهوار (şəhvar) - şahlara layiq

زشاه جهان روشنک بار داشت صد ف درشکم درشهوارداشت(۸۲, ۲۳۹)

شهوت (şəhvət) - şəhvət

دوسوراخ چون روبه حیله ساز یکی سوی شهوت یکی سوی آز(۱۰, ۸۴)

شیر (şir) -şir

چوشیران زسرپنجه بگشای چنگ چوروبه میارای خود رابرنگ(۴, ۲۵)

شیر(را) درچرم گرگ نهفته کردن (şir(ra) dər çerm-e qorq nəhofte kərdən) - özünü başqa cilddə göstərmək

پیامت بزرگست ونامت بزرگ نهفته مکن شیردرچرم گرگ(۱۵۳, ۲۶۰)

زشیران سبق برده (ze-şiran sebğ borde) - igidlərə üstün gəlmiş

زشیران سبق برده شروه بنام بهنگام جنگ آزمانی تمام(۱۵۵, ۴۲۲)

شیر (şir) - əsgər, döyüşçü

بریدند زنجیر شیران من دلیرند برخون دلیران من(۴۴, ۳۵۱)

شیر (şir) - süd

بیا ساقی ازخم دهقان پیر میی درقدح ریزچون شهد وشیر(۱, ۶۰)

شیرخوردن (şir xordən) - süd əmmək

همه نار پستان ببالا چوتیر زپستان هریک شکر خورده شیر(۴۴, ۲۵۱)

شیر شنگرفگون (şir-e şengərfqun) - qırmızı şərab, al şərab

بیا ساقی آن شیرشنگرفگون که عکسش درآرد بسیماب خون(۱, ۲۸۱)

شیرافکن (şirəfkən) - şir yıxan, igid

بترس ارچه شیری زشیرافکنان دلیری مکن بادلیرافکنان(۲۸۸, ۱۰۴)

شیرافکنی (şirəfkəni) -vuruş, şir ovu

دگر باره درکارزار آمدند بشیرافکنی درشکار آمدند(۷۸, ۴۱۷)

شیرپیکر (şirpeykər) - şircüssəli

بروحمله‌ء بردچون شیرمست یکی گرزه‌ء شیرپیکربدست(۹۸, ۲۱۰)

شیردل (şirdel) - şirürəkli (İskəndər)

برآشفت نوشابه زان شیردل که پوشید خورشید را زیرگل(۱۶۶, ۲۶۰)

شیرزن (şirzən) - şir qadın

منم شیرزن گرتوئی شیرمرد چه ماده چه نرشیروقت نبرد(۱۸۳, ۲۶۲)

شیرزور (şirzur) - güclü, şirqüvvəli

شه شیرزور (şəh-e şirzur) - şirqüvvəli şah (İskəndər)

چوبرخواند پاسخ شه شیرزور شکیبنده ترشد بنخجیر گور(۹۱, ۳۶۰)

شیرگیر (şirgir) - şirtutan, şiryıxan

توآن شیرگیری که دروقت جنگ زشمشیرتوخون شود خاره سنگ(۱۱۳, ۱۲۵)

شیرمرد (şirmərd) - igid, şiri-nər

بنوشابه گفت ای شه بانوان به ازشیرمردان بتوش وتوان(۲۷۰, ۲۶۸)

شیرمردی (şirmərdi) - igidlik, şücaət

شه ازشیرمردیش حیران شد بران دست وتیغ آفرین خوان شد(۲۳۸, ۴۲۸)

شیری (şiri) - qəhrəmanlıq

بکوشید ومردانگیها نمود بشیری کجاکرد باشروه سود(۱۶۱, ۴۲۲)

شیری کردن (şiri kərdən) - hünər göstərmək

بدل گفت آن به که شیری کنم درین ترسناکان دلیری کنم(۲۶۸, ۱۰۲)

شیرین (şirin) - Şirin(xüs ad)

یکی جوی ازآن حوض نوشین گلاب نه خسروکه شیرین ندیده بخواب(۳۱۷, ۲۷۲)

شیرین وخسرو (şirin-o-xosrov) -Xosrov və Şirin poeması

وزوچرب وشیرینی انگیختم بشیرین و خسرودرآمیختم(۳۹, ۶۳)

شیرین (şirin) - şirin

شکرخند ه‌ء راست چون نیشکر لطیف وخوش و سبزوشیرین وتر(۵۹, ۳۳۷)

شیرین زبان (şirinzəban) - şirindil

بدستور شیرین زبان گفت خیز زبان وقدم هردوبگشای تیز(۲۸, ۲۱۷)

شیرین زبانی (şirinzəbani) - şirindillilik

بپرسیدش اول باواز نرم بشیرین زبانی دلش کرد گرم(۸۶, ۲۴۶)

شیرین سخن (şirinsoxən) - şirindil, gözəlsöz

بشیرین سخنهای مردم فریب ربوده نیوشندگان را شکیب(۲۳, ۸۴)

شیرین گزار (şiringozar) - natiq, şirin şərhçi

مهان چربگومرد شیرین گزار چنین چربی انگیخت ازمغزکار(۱۰, ۳۲۶)

شیرینی (şirini) - şirinlik

بشیرینی ازگلشکرخوش تر بنرمی زگل نازک آغوش تر(۴۹, ۳۳۶)

شیشه (şişe) - şüşə

ولیکن چوبر شیشه افتاد سنگ کلید درچاره ناید بچنگ(۱۴۰, ۱۸۵)

شیشه (şişe) - badə

همان شیشه‌ء می که داری بچنگ نگهدارومستیزبا خاره سنگ(۴۹, ۱۶۳)

شیشه (şişe) - şüşəqab(ətir və s.)

گلاب سپاهان ومشگ وطراز سرنافه وشیشه کردندباز(۸۱, ۲۲۰)

شیون (şivən) - şivən, zarima

شیون افکندن (şivən əfkəndən) - şivən salmaq, şivən qoparmaq, səs salmaq, hay-küy qoparmaq

برآورده گردن چو اهریمنی فکنده بهرشهردرشنونی(۲۷, ۳۱۸)

شیوه (şive) - şivə, üsul

نهادم زهر شیوه هنگامهء مگر درسخن ترکنم نامهء(۳۸, ۴۲)

شیر زهره (şurzəhre) - şirürəklu

شه شیرزهره (şəh-e şurzəhre) - şirürəkli şah (İskəndər)

شه شیرزهره برآن پیلزور بجوشید چون شیربرصید گور(۳۲, ۱۰۸)

ص (sad) - Fars dili əlifbasının on yeddinci hərfi

صاحب (saheb) - sahib

کنیزی که صاحب غلامش بود ببین تا چه دلها بدامش بود(۴۷۷, ۴۴۵)

صاحب آوازگی (saheb-e avazegu) - şöhrət

نظامی بس این صاحب آوازگی کهن گشتن و همچنان تازگی(۳, ۲۵)

صاحب تاج وتخت (saheb-e tac-o-təxt) - şah

سخن به که با صاحب تاج وتخت بگویند سخته نگویند سخت(۱۲۵, ۱۵۲)

صاحب تاج وتخت (saheb-e tac-o-təxt) - İskəndər

پس ازآفرین پیربیداربخت چنین گفت باصاحب تاج وتخت(۱۴۵, ۲۰۱)

صاحب جهان (saheb-e cəhan) - dünyanin sahibi, allah

جهانرا بصاحب جهان نور باد وزین داوری چشم بد دورباد(۵۵, ۷۸)

صاحب خبر (sahebxəbər) -xəbərçi, xəbər yetirən

خبر برد صاحب خبرنزد شاه که مشتی ستم دیدهء دادخواه(۱۷, ۸۰)

صاحب خرد (sahebxerəd) - ağıllı(İskəndər)

شگفتی فروماند صاحب خرد که نه آدمی بود نه دام ودد(۳۰۳, ۴۳۳)

صاحب زمان (sahebzəman) - hakim, şah

مراازکریمان صاحب زمان تونی مانده باقی که باقی بمان(۲۲, ۳۱۰)

صاحب سریر (sahebsərir) - taxt sahibi, şah

گروهیش حوانند صاحب سریر ولایت ستان بلکه آفاق گیر(۴۲, ۴۳)

صاحب سریر (sahebsərir) - İskəndər

سرسری ز گفتارصاحب سریر بدان داستان گشت فرمان پذیر(۴۹, ۳۰۳)

صاحب طلسم (sahebtelsem) - tilsimçi, tilsimbilən

بلیناس داند چنین رازها که صاحب طلسمست بر سازها(۸۲, ۲۱۲)

صاحب قیاس (sahebqeyas) - quymət verməyə qadir

همه انجم سای وانجم شناس بتدبیر هرشغل صاحب قیاس(۵۹, ۲۸۶)

صاحب کلاه (sahebkolah) – tac sahibi, şah

پرستیش نمودش بایین شاه که صاحب کمربود وصاحب کلاه(۹۸, ۳۳۲)

صاحب کلاهی (sahebkolahi) - şahlıq

صاحب کلا هی کردن (sahebkolahi kərdən) - şahlıq etmək

جهانرا بگیریم وشاهی کنیم همه ساله صاحب کلاهی کنیم(۴۷, ۴۰۶)

صاحب کمر (sahebkəmər) - şah

پرستش نمودش بایین شاه که صاحب کمربود وصاحب کلاه(۹۸, ۳۳۲)

صاعقه (saeğe) - ildırım

رهی دارد ازصاعقه سوخته زپیچش کمردرکمردوخته(۴۵, ۳۱۲)

صاف (saf) - saf, təmiz

زبس صاف پالوده عطرسای بسا مغزپالوده کامد بجای(۲۵۰, ۲۶۷)

صبا (səba) - səhər küləyi

بارمن درآمد چودریای تند صبا را شدازگرد اوپای کند(۱۱۳, ۱۳۶)

صبح (sobh) - səhər

میی کزخودم پای لغزی دهد چوصبحم دماغ دومغزی دهد(۲, ۱۹۱)

صبح بام (sobh-e bam) - səhər tezdən

سپهدار ایران هم ازصبح بام برآراست لشگربساز تمام(۳۱, ۱۶۸)

صبح دوم (sobh-e dovvom) - ikinci səhər, həqiqi səhər

سربرافلاک زدن صبح دوم (sər bər əflak zədən-e sobh-e dovvom) - ikinci səhərin açilması

چو صبح دوم سربرافلاک زد شفق شیشهء باده برخاک زد(۸۳, ۳۱۵)

صبح صادق (sobh-e sadeğ) - həqiqi səhər, ikinci səhər

دمیدن صبح صادق (dəmidən-e sobh-e sadeğ) - ikinci səhərin açılması

فروخفت کاسایش آمد پدید شد آسوده تاصبح صادق دمید(۸۲, ۳۱۴)

صبح صادق (sobh-e sadeğ) -ikinci səhər (Nüsrətəddin Əbu bəkr)

ازمولد دمیدن صبح صادق (əz- mouled dəmidən-e sobh-e sadeğ) ikinci səhərin açılması (Nüsrətəddin Əbu Bəkrin dünyaya gəlməsi)

صلاح جهان آن شب آمد پدید که از مولد این صبح صادق دمید(۲۵, ۴۷)

ازدم گرگ زبان برزدن صبح (əz- dəm-e qorq zəban bər zədən-e sobh) - səhərin açılması

چو صبح ازدم گرگ برزد زبان بگفتن درآمد سگ پاسبان(۳, ۷۹)

ازرخ روزبرقع گشادن صبح (əz- rox-e ruz borğe qoşadən-e sobh) – səhərin açılması

چو صبح ازرخ روزبرقع گشاد ختن بر حبش داغ جزیت نهاد(۱۳۷, ۲۲۴)

سپاه راندن صبح (sepah randən-e sobh) - səhərin açılması

بشرطی که چون صبح راند سپاه ترا نیزچون صبح بینم پگاه(۳۰۴, ۱۰۵)

طویله برون زدن صبح ابلق سوار (təvile borun zədən-e sobh-e əbləğsəvar) - səhərin açılması

چو روزآخر صبح ابلق سوار طویله برون زدبرین مرغزار(۱۸۳, ۱۸۸)

صبح سعادت (sobh-e sə'adət) - xoşbəxtlik səhəri

چوصبح سعادت برآمد بگاه شدم زنده چون باد درصبحگاه(۲۳, ۲۱)

صبح (sobh) - işıq, ziya

بصبح توآن بوم نزدیکتر چرا ماند از شام تاریکتر(۶۶, ۲۴۵)

صبح خیز (sobhxiz) - səhər təzdən yuxudan duran

برآنم من ای همت صبح خیز که موج سخن را کنم ریزریز(۳, ۲۸۲)

صبح دم (sobhdəm) - səhər

نشست از گه شام تا صبحدم روان کرد برباد جم جام جم(۲۳۶, ۳۷۰)

بردمیدن صبح (bər dəmidən-e sobh) - səhərin açılması

برآسود تا صبحدم بردمید سپیدی شد اندر سیاهی پدید(۲۹۱, ۲۷۰)

صبحگاه (sobhqah) - səhər çağı

چوصبح سعادت برآمد بگاه شدم زنده چون باد درصبحگاه(۲۳, ۲۱)

صبر (səbr) - səbr

صبرکردن (səbr kərdən) -səbr etmək

چو لشگرشد ازصبرکردن ستوه برون رفت روسی چو یکپاره کوه(۱۲۱, ۴۲۰)

صبوح (səbuh) -şərab

مرا ساقی آن وعدهء ایزدیست صبوح ازخرابی می ازبیخود یست(۷۰, ۳۰)

صبوح راندن (səbuh randən) - mey içmək

صبوحی ملوکانه تا صبح راند همیداشت شب زنده تا شب نماند(۲۳۹, ۳۷۰)

صبوحی (səbuhi) - səhər içgisi

صبوحی کردن (səbuhi kərdən) -şərab içmək

بیا ساقی آن راحت انگیزروح بده صبوحی کنم درصبوح(۱, ۵۳)

صبوری (səburi) - səbr, dözüm

بشکرم رسان اول آنگه بگنج نخستم صبوری ده آنگاه رنج(۸۴, ۳)

ازصبوری بجوش آمدن (əz-səburi be-cuş amədən) - dözə bilməmək, səbr etməkdən hövsələdən çıxmaq

سپاه ازصبوری بجوش آمدند زتقصیرمن درخروش آمدند(۴۲, ۳۵۱)

صبوری کردن (səburi kərdən) - səbr etmək, tələsməmək

بیا ساقی ازمی دلم تازه کن درین ره صبوری باندازه کن(۱, ۳۰۰)

صبوری کردن (səburi kərdən) - gözləmək

درین ره چوبرداشتم برک و زاد صبوری کنم تابرآید مرگ(۶۷, ۳۹۷)

صحرا (səhra) - səhra

بفرمودشه کزلب رود نیل کند لشگرش سوی صحرارحیل(۴۰, ۸۱)

صحرای جان (səhra-ye can) - fikir səhrası, ağıl səhrası

بصحرای جان توشه برداشتن (be-səhra-ye can tuşe bər daştən) - ağıl səhrasına yollanmaq, fikirləşmək

تن خویش درگوشه بگذاشته بصحرای جان توشه برداشته(۱۲, ۲۱)

بصحرا چراغ برافروختن (be-səhra çerağ bər əfruxtən) - səhrada çıraq yandırmaq, faydasız işlə məşğul olmaq

چراغی بصحرا برافروختن فلک را جهانداری آموختن(۱۰۵, ۱۵۰)

صحرا گرفتن (səhra gereftən) - səhraya qaçmaq

یکی گفت صجرانیست این شگفت چوبندش بریدند صحرا گرفت(۴۵۷, ۴۴۳)

صحرانورد (səhranəvərd) - səhrada çapan

هم ازتازی اسپان صحرا نورد هم ازتیغ چون آب زهراب خورد(۴۴, ۲۴۳)

صحرائی (səhrai) - səhraya məxsus, vəhşi

یکی گفت صحرائیست این شگفت چوبندش بریدند صحراگرفت(۴۵۷, ۴۴۳)

صحف (sohof) - kitablar

گه ازلوح نا خوانده عبرت پذیر گه از صحف پیشینگان درس گیر(۱۳, ۲۱)

صحف براهیم (sohof-e berahim) - İbrahim (peyğəmbər)in kitabları

بصحف براهیم ایزد شناس کزان دین کنم پیش یزدان سپاس(۲۹, ۱۶۲)

صحن (səhn) - nimçə, səhən

درین صحن یاقوت وخوان زرم همه سنگ شد سنگ را چون خورم(۲۵۹, ۲۶۷)

صحن (səhn) -üz səth

بدان مرز روشنتراز صحن باغ فروزنده شد چشم شه چون چراغ(۹۷, ۲۴۷)

صحن (səhn) - döşəmə

فرو ریخت کنجد بصحن سرای طلب کرد مرغان کنجد ربای(۹۷, ۱۳۵)

صد (səd) - yüz

گواهی درواز که ازچاریار که صد آفرین باد بر هرچهار(۲۶, ۱۱)

بصد دست برآمدن (be-səd dəst bər amədən) -yüz rəng vermək

شبانگه که صد رنگ بیند بکار برآید بصد دست چون نوبهار(۲۲۲, ۱۹۱)

صد (səd) - yüzünü, yüz döyüşçünü

درآن حمله کان کوه آهسته کرد صد افکند وصد کشت وصد خسته کرد(۲۳۷, ۴۲۸)

صدا (seda) - səs

صدائی شنیدندی ازکوه سخت بدانسان که بودی نمودار بخت(۵۸, ۱۲۱)

صدائی بر آوردن (sədai bər avərdən) - səslənmək

صدائی برآورد کوه از نهفت همانرا که اوگفته بد بازگفت(۶۳, ۱۲۲)

صدساله (sədsalə) - yüzillik

چوتاریخ یکروزه دارد جهان چرا کنج صد ساله داری نهان(۲۵, ۴۶۴)

صدف (sədəf) - sədəf

ازآیینهء پیل وزنگ شتر صدف را شبه رست برجای در(۱۶, ۸۴)

صد گونه (sədqunə) –yüz cür, yüz növ

زصدگونه بیش (ze- sədqune biş) - yüz növdən çox

اباهای الوان زصدگونه بیش بخوانهای زرین نهادند پیش(۳۲۱, ۲۷۲)

صد من (sədmən) -yüz batman

سنان چشم درراه این دشمنست گرآنجا منی گرزما صدمنست(۴۶, ۳۵۲)

صدوسیزده (sədosizdəh) -yüz on üç

زفرزانگان آلهی پناه صد وسیزده بود بااوبراه(۵۸, ۲۸۵)

صد هزار (səd hezar) - yüz min

بلشگر بفرمود تاصد هزار درآیند پیرامن آن حصار(۳۶, ۲۹۰)

صراحی (sorahi) - surahi, kuzə

عتاب عروسان نیاید بگوش صراحی تهی گشت وساقی خموش(۳۸, ۲۷)

صراف (sərraf) - sərraf

چو دینارش از دست پرواز کرد سوی کنج صراف سرباز کرد(۷, ۲۳)

صراف جوهرفروش (sərraf-e couhərforuş) - cəvahirsatan zərgər (tacir) - İnci kimi sözlər söyləyən, yazan

گزارنده صراف جوهرفروش سخن رابجوهربرآمود گوش(۶, ۴۱۱)

صرف (sərf) - xərc

نه بذلی که طوفان برآرد زمال نه صرفی که سختی درآردبحال(۶, ۶۹)

صرف کردن (sərf kərdən) - çalışmaq, həsr etmək

شب وروزخاقان درآن کرد صرف که شه را دهد پایمزدی شگرف(۱۴, ۳۸۲)

صرف کسی بودن (sərf-e kəsi budən) - birinə məxsus olmaq

بدین گونه شش چیزدرصرف تست گوای سخن نام شش حرف تست(۶۴, ۵۰)

از صرف پالودگی (əz sərf-e paludegi) - saflığıyla, təmizliyilə

سرشکی که ازصرف پالودگی فرو شوید ازدامن آلودگی(۲, ۳۸۱)

صرف (sərf) - şərab

بیا ساقی آن صرف بیجاده رنگ بمن ده که پایم درآمد بسنگ(۱, ۲۳۳)

صرصر (sərsər) - tufan

بجزصرصرباد پایان شاه کس این گرد رابرندارد ز راه(۴۳, ۳۱۹)

صرع (sər') - tutmalı

برآورد مرغ سحرگه غریو چو سرسامی ازتورصرعی زدیو(۵, ۴۵۲)

صطخر (setəxr) - İstəxr

که برآستان بوسی بارگاه زتخت صطخرآمدم نزد شاه(۱۵, ۳۱۷)

صف (səf) - sıra

صف زنده پیلان بیکجا گروه چوگرد گریوه کمرهای کوه(۱۴۹, ۹۴)

صف آراستن (səf arastən) - sıraya düzülmək, nizamla durmaq

سپاه ازدوجانب صف آراسته زمین آسمان واربرخاسته(۲۷, ۴۱۳)

صف براراستن (səf bər arastən) - sıraya düzülmək

سپاه ازدو سوصف برآراستند هزبران بنخجیربرخاستند(۹۸, ۱۷۳)

صف برآوردن (səf bər avərdən) - sıraya düzmək, sıra yaratmaq

زروم وزایران وازچین وزنگ سماطین صفها برآورده تنگ(۵, ۳۷۴)

صف اندرصف (səfəndərsəf) - sıra-sıra, cərgəbəcərgə

پریچهرگان را صدگونه زیب صف اندرصف آراست آن دلفریب(۹۷, ۲۵۶)

صف کشیدن (sıraya düzülmək)

پریچهرگان سرانی چوماه همه صف کشیدند برگرد شاه(۶۶, ۳۰۴)

صفت (sefət) -sifət, təsvir

چوآن شب صفتهای آن دزشنید بدزدیدنش رغبت آمد پدید(۱۵۷, ۲۹۹)

صفت کردن (sefət kərdən) - təsvir etmək

صفت کرد ازآن چارپیکربشاه که کسی رانبود آنچنان دستگاه(۸۵, ۳۳۱)

صفت (sefət) - kimi

ضمیرم نه زن بلکه آتش زنست که مریم صفت بکرآبستنست(۸۹, ۳۶)

صفحه (səfhe) - üst, üzəri, səth

صفحهء روی (səfhe-ye ruy) - üz

نقابی نه برصفحهء رویشان نه باک از برادرنه ازشویشان(۲۰, ۳۹۹)

صفرا (səfra) - qəzəb, kin

سگالش چنان شد دوکوشنده را که ریزند صفرای جوشنده را(۹, ۱۷۶)

صفرا (səfra) - qorxu

چوروسی درو دید ودر پیکرش　　زصفرا بگشتن درآمد سرش(۱۱۲, ۴۱۹)

صفرا (səfra) - sarılıq, sarı rəng

سیاهان مغرب که زنگی وشند　　بصفرای آن زعفران دلخوشند(۳۵, ۱۹۳)

صفه (səfe) – şəkil

چوشد صفهء چینیان بی نگار　　شگفتی فروماند از آن شهریار(۳۷, ۳۷۸)

صفه (səfe) - göy

طاق صفه (tağ-e səfe) - torpaq

چودرطاق این صفه خواهیم خفت　　چه باید شدن باسیه مارجفت(۱۶۲, ۲۰۲)

صقل (seğəl) - sığal, pardax

ندانند چورومی کس نقش بست　　گه صقل چینی بود چیره دست(۴۴, ۳۷۸)

صلا (səla) - çağırış

صلا دادن (səla dadən) - çağırmaq, səsləmək

بلالی برآورده آواز خوش　　صلا داده درروم وخود درحبش(۳۵, ۲۷۷)

صلا زدن (səla zədən) - çağırmaq, səsləmək

مگر زان خرابی نوائی زنم　　خراباتیانرا صلائی زنم(۲, ۴۰)

صلاح (səlah) - xoşbəxtlik, səadət

صلاح جهان آن شب آمد پدید　　که ازمولد این صبح صادق دمید(۲۵, ۴۷)

صلاح (səlah) - əmin-amanlıq

صلاح جهان بست ازآن داوری　　جهان زین سبب دادش آن یاوری(۱۴, ۲۳۴)

صلایی (səlai) - dəvət

صلایی زدن (səlai zədən) - dəvət etmək

بهرخارچون گل صلایی زنم　　بهررخم چون نی نوائی زنم(۳۶, ۳۳)

صلب (solb) - içəri(sində)

زری کادمیرا کند بیمناک　　چه در صلب آتش چه درناف خاک(۱۱۸, ۳۲۵)

صلب (solb) - kürək, bel

چودیدند کان اژدهای نبرد　　صلیبی کند صلب مردان مرد(۱۱۹, ۴۱۹)

صلح (solh) - sülh

جهانش گه صلح وجنگ آزمود　　زجنگش زیان دید وازصلح سود(۳۶, ۸۵)

صلح ساختن (solh saxtən) - sülhə gəlmək, sülh yaratmaq

همه ساله گوهرنخیزد زسنگ　　گهی صلح سازد جهان گاه جنگ(۴۹, ۱۳۲)

صلح کردن (solh kərdən) - sülhə gəlmək, barışığa gəlmək

کند هرزمان صلح وجنگی دگر　　خیالی نماید برنگی دگر(۴, ۲۳۳)

صلح سازی (solhsazi) - barışıq, sülh

صلح سازی کردن (solhsazi kərdən) - barışığa gəlmək, sülh yaratnaq

زره پوشم ارتیغ بازی کنی　　کمر بندم ارصلح سازی کنی(۸۳, ۱۶۵)

صلیبی (səlibi) - xaçpərəst

صلیبی خطی درجهان برکشید　　ازآن پیش کامد صلیبی پدید(۵۴, ۵۷)

صلیبی (səlibi) - xaçvarı

صلیبی خطی درجهان برکشید　　ازآن پیش کامد صلیبی پدید(۵۴, ۵۷)

صلیبی کردن (səlibi kərdən) - çarmixa (silah növü) çəkmək

چو دیدند کان اژدهای نبرد　　صلیبی کند صلب مردان مرد(۱۱۹, ۴۱۹)

صلیبی شده (səlibişode) - çarmıxa çəkilmiş (dördkünc nizə yemiş)

بروخویش وبیگانه بشتافتند　　صلیبی شده کشتهء یافتند(۱۱۸, ۴۱۹)

صنعتگری (sən'ətgəri) - əfsunkarlıq

جهامدیده دانا بنیک اختری　　درآمد بتدبیرصنعتگری(۵۵, ۴۰۱)

صنم (sənəm) - sənəm, gözəl

صنم بین که آن نقش پردازکرد　　که گاهی کره بست وگه باز کرد(۷۹, ۴۰۳)

صنمخانه (sənəmxane) - qadınlara məxsus ev

صنمخانها دارد از قصروکاخ　　برآن لعبتان کرده درها فراخ(۵۴, ۲۵۲)

صنمخانه (sənəmxane) - bütxana, məbədgah

کسانی که ازراه خدمتگری　　کنند آن صنمخانه را چاکری(۸۲, ۲۸۷)

صنوبرستون (sənubərsotun) - sənubər gövdəli

صنوبرستونی بپنجاه ارش　　بپیراستن یافته پرورش(۷۱, ۱۴۲)

صواب (səvab) - düzgün, düşünülmüş

چنانست رخصت برای صواب که شه برمخالف نیارد شتاب(۸۶, ۱۲۳)

صواب آمدن (səvab amədən) - məsləhətli olmaq, faydalı olmaq

چودرخورد گوینده ناید جواب سخن یاوه کردن نیاید صواب(۹, ۳۱)

صواب دیدن (səvab didən) - məsləhət görmək

چنان دید دارای دولت صواب که لشگر بجنبد چودریای آب(۶۶, ۱۷۱)

صوب (soub) - istiqamət, səmt

حضور تودرصوب این سنگلاخ دیارمرا نعمتی شد فراخ(۵۱, ۳۵۷)

صور (sur) - zurna

شغبهای شیپوراز آهنگ تیز چوصوراسرافیل دررستخیز(۱۳۳, ۹۲)

صورسرافیل (sur-e serafil) - İsrafilin zurnası

شغبهای شیپوراز آهنگ تیز چو صورسرافیل در رستخیز(۱۳۳, ۹۲)

صور قیامت(sur-e ğiyamət) - qiyamət zurnası, İsrafilin zurnası

تبیره هم آواز شد با درای چو صورقیامت دمیدند نای(۳۵۱, ۴۳۶)

صور قیامت دمیدن (sur-e qiyamət dəmidən) - qiyamət zurnasını çalmaq

زمین گفتی ازیکد گر بر درید سرافیل صورقیامت دمید(۲۵, ۱۶۸)

صورت (surət) - şəkil, portret

چوآرند صورت بنزدیک من دروبنگرد رای باریک من(۱۹۸, ۲۶۳)

صورت زدن (surət zədən) - şəklini çəkmək

بدان تا زشاهان اقلیم گیر زند صورت هرکسی برحریر((۱۹۶, ۲۶۲)

صورت حال (surət-e hal) - sirr

بسی راز ازآن درنظر بازجست نشد صورت حال بروی درست(۳۰, ۳۷۷)

صورت (surət) - üz, surət

بصد سال کورا ریاضت زدود یکی صورت آخرتواند نمود(۷۳, ۲۹۳)

صورت (surət) - xəbər, cavab

صورت نمودن (surət nomudən) - xəbər vermək, cavab göndərmək

چونامه بخوانی نسازی درنگ نمانی بمن صورت صلح وجنگ(۷۰, ۳۵۳)

صورت (surət) - forma, şəkil

دها ودهش دارد ومردمی سروشیست درصورت آدمی(۸۵, ۳۴۵)

صورت (surət) - mücəssəmə

ز سرتا قدم صورت بخردی پدیدارازو فرهء ایزدی(۹۵, ۲۵۶)

صورتگر (surətgər) - rəssam

فرستاده ام سوی هرکشوری فراستشناسی وصورتگری(۱۹۵, ۲۶۲)

صورتگری (surətgəri) - rəssamlıq

شنیدم که مانی بصورتگری زری سوی چین شد بپیغمبری(۴۵, ۳۷۸)

بصورتگری بپای بودن (be-surətgəri be-pay budən) - şəkil çəkmək

بصورتگری بود رومی بپای مصقل همی کرد چینی سرای(۴۱, ۳۷۸)

صورتنگار (surətneqar) - rəssam

که چون کرده اند این دوصورت نگار دوارتنگ را بریکی سان گزار(۲۷, ۳۷۷)

صید (seyd) -ov

چودرصید شیران شمار افکنی بتیری دوپیکرشکارافکنی(۵۲, ۴۹)

صید کردن (seyd kərdən) - ovlamaq, ov etmək

ازین سوکنم صید وبنوازمش وزان سوبدریا در اندازمش(۸۷, ۴۶۸)

رای صید کردن (rəy-e seyd kərdən) - ova getmək

که چون شاه فارغ شد از کارکید گهی رای می کرد گه رای صید(۸, ۳۴۰)

صید آزمای (seydaznay) - ovçu, ovpərəst

بغرید کای شیر صید آزمای هماوردت آمد مشو بازجای(۲۸۱, ۱۰۳)

صیدگاه (seydqah) - ovlaq, ov yeri

ددودام را شیرازآنست شاه که مهمانتوازست درصیدگاه(۱۰۵, ۱۲۴)

صیدگه (seydgəh) - ovlaq, ov yeri

بران صیدگه چون گذرکرد شاه معنبر شدازگرد اوصیدگاه (۴۵, ۳۴۴)

صیقل (seyqəl) - sığal, pardax

چو پرداخت رسام آهنگرش بصیقل فروزنده شد گوهرش(۱۸, ۱۲۸)

ض (zad) - Fars əlifbasının on səkkizinci hərfi

ضایع (zaye´) – zay , hədər

ضایع شدن (zaye´şodən) - zay olmaq, hədərə getmək

نباید که ضایع شود رنج او شود روزی دشمنان گنج او(۵۴, ۲۸۵)

ضحاک (zohak) - Zöhak

به پیرانه سرگنبد لاجورد بضحاک وجمشید بین تا چه کرد(۹۷, ۱۹۸)

ضربت (zərbət) - zərbə

درآمد بدوزنگی جنگ سود بیک ضربت ازتن سرشرا ربود(۱۸۱, ۹۶)

ضربه (zərbe) - zərbə

زموزونی ضربهای سنان برقص آمده اسب زیر سنان(۲۵۸, ۱۰۲)

ضرغام (zərğam) - şir

چو درزور پیچیدی اندام را گره برزدی گوش ضرغام را(۲۱, ۷۶)

ضرورت (zərurət) - vacib

ضرورت شدن (zərurət şodən) - vacib olmaq

ضرورت شد این شغل را ساختن چنین نامهء نغزپرداختن(۱۰۹, ۳۸)

ضعیف (zəif) - gücsüz

نیندیشد از هیچ خونخوارهء مگرکزضعیفی وبیچارهء (۱۱۱, ۳۷۷)

ضعیفی (zəifi) - zəiflik, gücsüzlük

اگر پای پیلست اکر پرمور بهریک تودادی ضعیفی وزور(۳۱, ۵)

ضمان دار (zəmandar) - hami, zamin

ضمان دارعالم سیه تا سپید شفاعت کن روز بیم و امید(۵, ۱۳)

ضمیر (zəmir) - fikir, ideya

شبی کاسمان طالعی داد چست کزان طالع آید ضمیری درست(۲۱, ۲۳۵)

درضمیر آوردن (dər zəmir avərdən) - düşünmək, hesablamaq

جواهرنچندانکه آنرا دبیر بیارد درانگشت یا درضمیر(۲۱, ۱۹۲)

ضمیر (zəmir) - ürək, qəlb

ضمیرم نه زن بلکه آتش زن است که مریم صفت بکر آبستنست(۸۹, ۳۶)

ضیق النفس (ziğ-un-nəfəs) - təngənəfəs, nəfəs yolunun tutulması

گلوی هوا درکشید ای شگفت بضیق النفس کام گیتی گرفت(۴۵, ۴۱۴)

ط (ta) -Fars əlifbasının on doqquzuncu hərfi

طاس (tas) - kasa, tas, çanaq

گرآنجا بود طاسکی سرنگون دودیده بروهمچودوطاس خون(۱۶۳, ۹۵)

برطاس (کسی) سنگ زدن (bər tas-e(kəsi) səng zədən) - birinə divan tutmaq

سیه پوش چترش چوعباسیان زده سنگ برطاس برطاسیان(۳۵, ۴۵۴)

طاسک (tasək) - balaca tas (qoşun aksesuari), mahça

گر آنجا بود طاسکی سرنگون دو دیده بروهمچودوطاس خون(۱۶۳, ۳۵)

طاعت (ta'ət) - citayiş, itaət

زن کاردان با همه گاه وگنج زطاعت نهد برتن خویش رنج(۶۳, ۲۵۳)

طاعت کردن (ta'ət kərdən) - sitayiş etmək

فریبی فرستش که طاعت کند بیک روم تنها طاعت کند(۴۲, ۱۴۵)

طاعتگه (ta'ətgəh) - itaət yeri

بطاعتگه آمد نیایش نمود زبانرا بشکرآزمایش نمود(۷, ۴۵۲)

طاعتگه ساختن (ta'ətgəh saxtən) - itaət yeri etmək, itaət yeri düzəltmək

یکی دیرسنگین بر افراختند بجمهورطاعتگهش ساختند(۷۸, ۲۸۷)

طاق (tağ) - tağ

بران شد سرانجام کاراتفاق که سازند طاقی چوابروی طاق(۱۷, ۳۷۶)

طاق آراسته (tağ-e araste) - göy, asiman

طرافی که ازمقرعه خاسته برون رفته زین طاق آراسته(۲۳, ۱۶۸)

طاق پیروزه فام (tağ-e piruzefam) - göy, asiman

سحرگه که طاوس مشرق خرام برون زد سراز طاق پیروزه فام(۱۱۶, ۳۸۹)

طاق نیلوفری (tağ-e nilufəri) - göy, asiman

چنان بستی این طاق نیلوفری که اندیشه را نیست زو برتری(۲۳, ۵)

طاق (tağ) - dağ sütunu

شنیدم که بود اندران خاره کوه مقرنس یکی طاق گردون شکوه(۵۶, ۱۲۱)

طاق (tağ) - iki qaşın ortası, qaşların tağı

گرفتار چین کی بود روی ماه زچین دوربه طاق ابروی شاه(۲۰۵, ۳۶۸)

طاق (tağ) -çardaq

چراغی که بادی بدو دردمی چه برطاق ایوان چه زیرزمی(۱۸۹, ۱۸۸)

طاق جفت (tağcöft) - tağ tayı, cüt tağ

نشستند صورتگران درنهفت درآن جفته طاق چون طاق جفت(۲۳, ۳۷۷)

طاقت (tağət) - taqət, dözüm

طاقت(چیزی) داشتن (tağət-e(çizi) daştən) - tab gətirmzk, dözmək

نظرطاقت آن ندارد زنور که بیند درایشان زنزدیک ودور(۴۸, ۲۵۲)

طالع (tale') -tale

اسد بود طالع خداوند زور کزو دیدهء دشمنان گشت کور(۵۲, ۶۷)

طالع گرفتن (tale gereftən) - tale tapmaq, tale axtarmaq

سطرلاب فرزانه درآفتاب بطالع گرفتن چو مه در شتاب(۳۸, ۴۵۴)

طالعی چست دادن (talei çost dadən) - uğurlu tale göstərmək

شبی کاسمان طالعی داد چست کزان طالع آید ضمیری درست(۲۱, ۲۳۵)

طالع پژوهی (tale'pəjuhi) -bəxti sınama, taleni müəyyənləşdirmə

شب تیره پهلو ببستر نبرد بطالع پژوهی ستاره شمرد(۸, ۴۱۲)

طاوس (tavus) - tovus

چو طاوس نر خاصه درنیکوئی چوآهوی ماده زبی آهوئی(۲۴, ۲۵۰)

طاوس مشرق خرام (tavus-e məşreqxoram) - Günəş

سحرگه که طاوس مشرق خرام برون زد سرازطاق پیروزه فام(۱۱۶, ۳۸۹)

ازطاق پیروزه فام سربرون زدن طاوس مشرق خرام (əz- tağ-e piruzefam sər borun zədən-e tavus-e məşreğxoram) - Günəşin çıxması, Günəşin tüluu

سحرگه طاوس مشرق خرام برون زد سرازطاق پیروزه فام(۱۱۶, ۳۸۹)

طاوس دم (tavusdom) - tovusquyruqlu

زحلق خروسان طاوس دم فرو ریخت درطاسهاخون خم(۱۳۹, ۲۲۵)

طاوس رنگ (tavusrəng) - tovus kimi əlvan geyimli

پس و پیش ترکان طاوس رنگ چپ و راست شیران پولاد چنگ(۱۳۱, ۳۹۰)

طاوس وش (tavusvəş) - tovus kimi

همان زنده پیلان گنجینه کش همان تازی اسپان طاوس وش(۷۴, ۱۱۱)

طبرخون (təbərxun) - təbərxun, söyüdün bir növü

بدستم درازدولت خوش عنان طبرزد چنین شد طبرخون چنان(۵۵, ۳۴)

طبرخون شدن (təbərxun şodən) - qızarmaq

زهندوزنی خانه پرخون شده همه آبنوسش طبرخون شده(۳۳, ۲۷۷)

طبرزد (təbərzəd) - nabat

فقاع گلابی و گلشکری طبرزد فشان ازدم عنبری(۲۵۲, ۲۶۷)

طبع (təb') -təb

بیا ساقی آن می که رومی وشست بمن ده که طبعم چوزنگی خوشست(۱, ۸۳)

طبق (təbəğ) - tabağ

برون از طبقهای پرزر خشک بصندوق عنبر بخروار مشک(۵۵, ۱۱۶)

طبل (təbl) -təbil, baraban

زدریای افرنجه تا رود نیل بجوش آمد ازبانگ طبل رحیل(۲۲, ۱۱۴)

طبل(کسی) زدن (təbl-e(kəsi) zədən) - birinin tərəfdarı olmaq

دگر بهرازوطبل دارا زدند دم دوستیش آشکارا زدند(۹۰, ۳۲۳)

طبیعت (təbiət) - təbiət

چگونه خورد آدمی سنگ را طبیعت کجا خواهد این رنگ را(۲۶۰, ۲۶۷)

طپانچه (təpançe) - sillə, zərbə

طپانچه زدن (təpançe zədən) - zərbə vurmaq, sillə vurmaq

طپانچه براعضای خود میزنی تبرخیره برپای خود میزنی(۴۶, ۱۵۸)

طراز (təraz) - dünya, aləm

جهانرانبود ازبنه هیچ ساز بفرمان او نقش بست این طراز(۶, ۳۴۹)

طراز (təraz) - bəzək, naxış

گرآن پرورش یابد امروزباز ازآن به بود آستین را طراز(۱۷, ۲۴۹)

طراز بستن (təraz bəstən) - bəzəmək, bəzək vurmaq

بهرچ آفریدی وبستی طراز نیازت نه ای از همه بی نیاز(۱۷, ۴)

طراز (təraz) - bəzək əşyaları

طرازعروسی بروبست شاه پس آنگه منش را بدوداد راه(۶۳, ۳۳۷)

طراز (təraz) - məktubun əvvəli, məktubun ünvanı

طراز سرنامه بود از نخست بنامی کزونامها شد درست(۳۱, ۳۵۶)

طراز (təraz) - paltar

فلک نیست یکسان هم آغوش تو طرازش دورنگست بردوش او(۲۰۷, ۱۸۹)

طراز (təraz) - Çində şəhər adıdır

گلاب سپاهان ومشک طراز سرنافه وشیشه کردند باز(۸۱, ۲۲۰)

طرازنده (tərazənde) - bəzəyən

طرازندهء مجلس وبزمگاه (tərazənde-ye məcles-o- bəzmqah) - məclis və ziyafət bəzəyən (Çin kənizi)

طرازندهء مجلس وبزمگاه نوازندهء چنگ درچنگ شاه(۵۰, ۴۶۵)

طراق (tərağ) - cəc

طراقی که از مقرعه خاسته برون رفته زین طاق آراسته(۲۳, ۱۶۸)

طرایف (tərayef) - qiymətli, tapılmayan incilər

گزید ازغنیمت ظرایف بسی کزآنسان نبیند طرایف کسی(۵۳, ۱۱۶)

طرایف کش (tərayefkəş) - nadir şeylər daşiyan

طبقهای بلور وخوانهای لعل طرایفکشان را بفرسود نعل(۲۲, ۱۹۳)

طرب (tərəb) - şənlik

طرب را بمیخانه گم شد کلید نشان پشیمانی آمد پدید(۳۵, ۲۷)

طرب ساختن (tərəb saxtən) - şənlənmək, şənlik etmək

بساط می ارغوانی بنه طرب ساز وداد جوانی بده(۲۳, ۱۱۹)

طرز (tərz) - tərz, üsul

که بیشغل چندین نباید نشست دگرباره طرزی نوآرم بدست(۲۶, ۲۲)

طرطوس (tərtus) - xüs. ad. Tartus(rus)

یکی نامور بود طرطوس نام بمردی درآورده درروس نام(۴۲۶, ۲۱۰)

طرف (torf) - da, də

درختان شکفتند برطرف باغ برافروخته هرگلی چون چراغ(۶۱, ۱۷)

طرف (tərəf) - tərəf

زدیگرطرف سرخ رویان روس فروزنده چون قبله گاه مجوس(۴۱۲, ۲۳)

طرف تاطرف (tərəf ta tərəf) - hər tərəf, ölkə-bə-ölkə

طرفدار چون شد بفرمان تو طرف تا طرف ملک هست آن تو(۲۳۶, ۴۸)

طرفدار (tərəfdar) -hakim

طرفدار مغرب بمردانگی قدرخان مشرق بفرزانگی(۴۶, ۱۰)

طرفدار چین (tərəfdar-e çin) - Çin xaqanı

طرفدار چین چون دران داوری بکوشش ندید ازفلک یاوری(۳۶۳, ۱۲۳)

طرفدار کردن(tərəfdar kərdən) - hakim təyin etmək

طرفها بشاهان گرفتارکن بهرسویکی را طرفدارکن(۲۳۷, ۵۹)

طرفدار (tərəfdar) - ətraf hakimlər

طرفدار چون شد بفرمان تو طرف تا طرف ملک هست آن تو(۲۳۶, ۴۸)

طرفگاه (tərəfqah) - bu dünya

دوپروانه بینم درین طرفگاه یکی روسپید ست و دیگرسیاه(۳۹۸, ۳)

طرفها (tərəfha) - ətraf ölkələr, ətraf şahlıqlar

طرفها بشاهان گرفتار کن بهرسو یکی را طرفدار کن(۲۳۷, ۵۹)

طره (torre) - baş, üst

کشیدند برطرهء کوی وبام شقایق نمطهای بیجاده فام(۲۲۰, ۷۴)

طرید (tərid) - hücum

طرید نمودن (tərid nəmudən) - hücum etmək

ظریدی بناورد زنگی نمود که برنقطهء پرگار تنگی نمود(۱۰۸, ۳۴)

طرید برآوردن (tərid bər avərdən) - hücum etmək

ظریدی برآورد وباروس بگفت که خواهی همین لحظه درخاک خفت(۴۱۹, ۱۱۰)

طشت (təşt) - asiman

زمین فرش سیفور چون درنوشت برآورد سرصبح باتیغ وطشت(۴۱۲, ۹)

طشت (təşt) -teşt

چو پرخون شد آن طشت زرین چه کرد بخوردش چوآبی وآبی نخورد(۸۶, ۴۲)

طشت خون (təşt-e xun) - fələk

فلک دربلندی زمین درمغاک یکی طشت خون شد یکی طشت خاک(۱۴۲, ۷۹)

طشت خاک (təşt-e xak) - yer

فلک در بلندی زمین درمغاک یکی طشت خون شد یکی طشت خاک(۱۴۲, ۷۹)

طشت سیمین (təşt-e simin) - səhər

چوگردون سرطشت سیمین گشاد غراب سیه خایهء زرین نهاد(۲۳۸, ۷۳)

سرطشت سیمین گشادن گردون (sər-e təşt-e simin qoşadən-e gərdun) – səhərin açılması

چوگردون سرطشت سیمین گشاد غراب سیه خایهء زرین نهاد(۲۳۸, ۷۳)

طشت وخایه (təşt-o-xaye) - səhər və günəş

مگرموبد پیردرباستان بدین طشت وخایه زد آن داستان(۲۳۸, ۷۴)

دوآلوده طشت (do aludetəşt) - yer və göy

نوشته برین هردوآلوده طشت چوخون سیاوش بسی سرگذشت(۱۴۲, ۸۰)

طشت (təşt) - fələk

نیفتد برین طشت فریاد کس که بربسته شد راه فریاد رس(۱۴۲, ۸۲)

طعام (tə'am) - yemək, xörək

طعامی بیاورکه خوردن توان برغبت برودست کردن توان(۲۶۸, ۲۶۱)

طعمه (to'me) - yem, qida

بچیزی چه باید سر افراختن که نتوان ازوطعمهء ساختن(۲۶۸, ۲۶۴)

طعنه (tə'ne) - tənə

درطعنه برروميان بسته شد همان رومی ازبددلی رسته شد(۱۱۷, ۷۴)

طغانشاه (toğanşah) - xüs. ad, Toğan şah(quş üçün təşbih obrazı)

طغان شاه مرغان وطغرل بنام بسلطانی اندرچوطغرل تمام(۳۸۷, ۸۰)

طغرل (toğrol) - toğrul, quş növü

طغان شاه مرغان وطغرل بنام بسلطانی اندرچوطغرل تمام(۸۰, ۳۸۷)

طفل (tefl) - uşaq

اگرنخل خرما نباشد بلند زتاراج هرطفل یابد گزند(۲۱, ۳۱)

طفل رومی (təfl-e rumi) - İskəndər

تو خود نیک دانی که بااین شکوه زیک طفل رومی نیابم ستوه(۸۴, ۱۴۹)

طفل ناپخته ء خام رای (tefl-e napoxte-ye xamrəy) - İskəndər

توای طفل ناپختهء خامرای مزن پنجه درشیرجنگ آزمای(۱۵, ۱۵۶)

طفلان خاک (teflan-e xak) - bitgilər, nəbatat

زسرسبزی گنبد تابناک زمرد شده لوح طفلان خاک(۴, ۴۶۲)

طلایه (tələye) - qoşun bələdçisi

طلایه برون شد بره داشتن یتاقی بنوبت نگه داشتن(۵۴, ۸۷)

طلا (tələ) - qızıl

طلای زربرلاجورد افکندن (tələ-ye zər bər lacevərd əfkəndən) - yasdan çıxartmaq, matəmi sevinclə əvəz etmək

بمرجان زپیروزه بنشاند گرد طلای زرافکند برلاجورد(۲۰, ۲۱۶)

طلب (tələb) - istək, xahiş

طلب کردن (tələb kərdən) -istəmək, xahiş etmək

اگر دیدمی درخود افزایشی طلب کردمی جای آسایشی(۴۷, ۲۸)

طلب کردن (tələb kərdən) - tələb etmək

فروریخت کنجد بصحن سرای طلب کرد مرغان کنجدربای(۹۷, ۱۳۵)

طلب کردن (tələb kərdən) - çağırmaq, dəvət etmək

نوازادهء زنگه را باز جست طلب کرد وزنگاراز آیینه شست(۷۶, ۱۹۶)

طلب کردن (tələb kərdən) - axtarmaq, fikirləşmək

براندیشهء جنگ بربست راه بهانه طلب کرد برصلح شاه(۱۱۹, ۳۴۷)

طلبکار (tələbkar) - istəyən, tələb edən

طلبکارگوهرکه کانی کند بپندارامید جانی کند(۶, ۷۹)

طلبکار (tələbkar) - arayan, soraqlaşan, axtaran

نشان ده مرا کوی وبازارتو که تا دانم آمد طلبکار تو(۹, ۱۹۲)

طلسم (tələsm) -tilsim

بپامردی این طلسم بلند بران رویها بسته شد روی بند(۶۹, ۴۰۲)

طلسم بستن (telsem bəstən) - tilsimləmək

طلسمی برآن تخت فرزانه بست که هرکوبرآن تخت سازد نشست(۳۶, ۳۱۱)

طلسمی برانگیختن (telsemi bər əngixtən) - tilsim düzəltmək, tilsimləmək

طلسمی برانگیزم ازناف دشت که افسانه سازند ازآن سرگذشت(۵۱, ۴۰۱)

طلسم (چیزی را) شکستن (telsem-e(çizi-ra) şekəstən) - tilsimi sındırmaq, gizli sirləri açmaq

کسی کان کلید زرآرد بدست طلسم بسی گنج داند شکست(۱۳, ۵۲)

طلسم (tələsm) - işarə, əlamət

بزیر زمین گنج را جای کرد طلسمی برآن گنج برپای کرد(۶۹, ۲۸۶)

طلسم کردن (telsem kərdən) - tilsimləmək

زبهرگواهی بهرگنجدانی طلسمی کند هریک ازخود نشان(۶۵, ۲۸۶)

طلی (teli) - sikkə, pul

بر سرنقره طلی های زربستن (bər sər-e noqre teliha-ye zər bəstən) – gümüş əvəzinə qızıl sikkələr düzəltmək

بفرمان او زرگر چیره دست طلی های زربرسر نقره بست(۳۳, ۵۵)

طمع (təmə') - tamah

هرآن جانورکوخود آرای نیست طمع را بازاراورای نیست(۱۲, ۲۶)

طمع آوردن (təmə'avərdən) - tamah salmaq

خلل چون دران مرزوبوم آورند طمع درخراسان وروم آورند(۴۶, ۳۹۵)

طمع داشتن (təmə'daştən) - gözü olmaq, tamah salmaq

ندارم طمع برزروسیم کس وگرچند یابم برآن دسترس(۳۳, ۲۲۸)

طمغاچی (təmğaçi) -Təmğaçlı gözəl

کمندی چوابروی طمغاچیان بخم چون کمان گوشهء چاچیان(۱۹۲, ۹۷)

طناب (tənab) - ip, kəndir

طنابی ازین سوی مشرق کشید طنابی دگرزو بمغرب رسید(۵۸, ۵۷)

درطناب آوردن (dər tənab avərdən) - tora salmaq, kəməndə salmaq

اگر شاه خواهد شتاب آورم سراژدها درطناب آورم(۸۵, ۲۱۲)

طناب (tənab) - işıq

طناب رساندن (tənab rəsandən) - işıq salmaq

زهی بارگاهی که چون آفتاب زمشرق بمغرب رساند طناب(۴۱, ۴۸)

طواف (təvaf) - dövr etmə (Kə'bədə)

طواف برآوردن (təvaf bər avərdən) - dövr etmək, fırlanmaq

طوافی کزونیست کس را گزیر برآورد وشد خانه راحلقه گیر(۵۴, ۲۴۴)

طوبی (tuba) - ağac növüdür

گرازنخل طوبی رسد دربهشت بهرکوشکی شاخ عنبر سرشت(۴۸, ۴۲)

طوس (tus) - Tus şəhəri

سخن گوی پیشینه دانای طوس که آراست روی سخن چون عروس(۱۱۷, ۳۹)

طوطی (tuti) - tutu quşu

کشیده دمش طوطیانرا بدام سخن پروری طوطیانوش نام(۲۲, ۸۴)

طوطیانوش (tutiyanuş) - xüs. ad. Tutiyanuş

بفرمود تا طوطیانوش را کشند وبرند از تنش هوش را(۳۹, ۸۶)

طوف (touf) - dövr

طوف کردن (touf kərdən) - dövr etmək, dolanmaq

همه شب که مه طوف گردون کند چراغ ترا روغن افزون کند(۵, ۵۱)

طوفان (tufan) - tufan

رسیدند زنهاریان خیل خیل که طوفان بدریا در آورد سیل(۱۲, ۱۳۸)

طوفان پیشینه (tufan-e pişine) - Nuhun tufanı

شتابنده سیلی که برکوه ودشت ز طوفان پیشینه خواهد گذشت(۶۷, ۳۴۴)

زمال طوفان برآوردن (ze-mal tufan bər avərdən) - var-dövlətini tufan kimi dağıtmaq, dövlətini tufan kimi göyə sovurmaq

نه بذلی که طوفان برآرد زمال نه صرفی که سختی درآرد بحال(۶, ۶۹)

طوفان (tufan) -zərbə, güc

ببلخ آمد وآتش زرد هشت بطوفان شمشیر چون آب کشت(۱۰۲, ۳۲۴)

طوق (touğ) - zəncir

صدش هیربد بود با طوق زر باتشپرستی گره بر کمر(۶۳, ۲۱۱)

طوق ساختن (touğ saxtən) - hörmək

سرزلف معشوق را طوق ساز درافکن بدین گردن طوق باز(۲۰, ۶۱)

طوق (touğ) - buxaq

بدان طوق وگوی آن بت مهرجوی زمه طوق برده زخورشیدگوی(۹۱, ۳۸۸)

طوق (touğ) - halə

بدان طوق وگوی آن بت مهرجوی زمه طوق برده زخورشید گوی(۹۱, ۳۸۸)

طول (tul) - uzunluq

بدین طول وعرض اندین کارگاه کرا بود دیگرچنان بارگاه(۵۹, ۵۷)

طویله (təvile) - tövlə

طویله زدند آخر انگیختند بسبزآخران برعلف ریختند(۶۴, ۳۴۴)

طویله فرو بستن (təvile foru bəstən) - tovla düzəltmək

دو منزل کم وبیش نزدیک شاه طویله فرو بست وزد بارگاه(۸۱, ۳۴۵)

طویله (təvile) - bir tövlə(ölçü, qədər vahidi)

خزینست بخشیدن گوهرش طویله بود دادن استرش(۱۱۴, ۳۴۷)

طیاره (təyyare) - uçan at

درآمد بطیارهء کوهکن فرس پیل بالا وشه پیلتن(۱۲۶, ۳۹۰)

طیب (tib) - ətriyyat

گرانمایه هائی که باشد غریب زمرکوب وجوهرزدیبا وطیب(۵۴, ۱۱۶)

طیبت (tibət) - yaxşılıq, xoşrəftarlıq, xoştəbllilik

طیبت کردن (tibət kərdən) - yaxşılıq etmək

چو خندد خیالی غریب آیدش چو طیبت کند بوی طیب آیدش(۹۹, ۳۴۶)

طیرگی (tirəgi) - pis xəbər

برآشفت ازآن طیرگی شاه را که حجت قوی بود بدخواه را(۱۰۵, ۱۳۶)

طیرگی (tirəgi) - pislik, rüsvayçılıq

از آن طیرگی شاه لشگرشکن بپیچید چون ماربرخویشتن(۳۸۳, ۴۳۸)

طیره (tire) - pərişan, fikirli, dalğın

فرو برد سرطیره وخشم ساز وزان طیرگی سربرآورد باز(۴۹, ۳۹۵)

ظ (za) - Fars əlifbasının iyirminci hərfi

ظرایف (zərayef) - qiymətli və zərif incilər

گزید از غنیمت ظرایف بسی کزآنسان نبیند طرایف کسی(۵۳, ۱۱۶)

ظفر (zəfər) - qələbə, zəfər

که شاها خرد رهنمون تو باد ظفریار ودشمن زبون تو باد(۸۹, ۸۲)

ظفریافتن (zəfər yaftən) - qələbə çalmaq

ملک را بوقت عنان تافتن بدزدی نشاید ظفر یافتن(۱۷, ۱۳۸)

ظفریافته (zəfəryafte) - qələbə çalmış, qalib

خرامنده کبک ظفریافته پرید ازبرکبک برتافته(۵۰, ۱۲۱)

ظلم (zolm) - zülm

خرابیش را یکسر آباد کرد دزظلم را خانهء داد کرد(۱۲۴, ۲۹۷)

ظلم کردن (zolm kərdən) - zılm etmək

فلک بین چه ظلم آشکارا کند که اسکندر آهنگ دارا کند(۷۲, ۱۳۴)

ع (əyin) - Fars əlifbasının iyirmi birinci hərfi

عاج (ac) - fil sümüyü

سری کوسزاوار باشد بتاج　　سرین گاه او مشگ باید نه عاج(۵۱, ۲۸)

عاجز (acez) - aciz

نباشم چنان عاجزروزکور　　که برگردم از جنگ بیدست زور(۲۸۰, ۳۷۳)

عاجزشدن (acez şodən) - aciz olmaq, çarə tapa bilməmək

چوعاجزشود مرد چاره سگال　　زبیچارگی درگریزد بغال(۶, ۲۴۰)

عاجزکردن (acez kərdən) - aciz etmək, gücsüz etmək

ستانی زبی برگی آن بوم را　　چوآتش که عاجز کند موم را(۶۰, ۳۳۸)

عاجز فروماندن (acez foru mandən) - aciz qalmaq, fəaliyyətsiz olmaq

شهنشه چو دانست کان سروران　　فرومانده بودند وعاجزدرآن(۳۱, ۲۹۲)

عاجزرهاننده (acezrehanənde) - acizə yol göstərən, acizi dardan qurtaran, Allah

چوعاجز رهاننده دانم ترا　　درین عاجزی چون نخوانم ترا(۷۸, ۸)

عاجزنوازی (aceznəvazi) - zəiflərə qayğı, acizlərə kömək

عاجزنوازی کردن (aceznəvazi kərdən) - zəiflərə qayğı göstərmək, acizlərə kömək etmək

زمانه چو عاجزنوازی کند　　بتند اژدها موربازی کند(۷۵, ۱۱۷)

عاجزی (acezi) - acizlik

چو عاجزرهاننده دانم ترا　　درین عاجزی چون نخوانم ترا(۷۸, ۸)

عاجزی کردن (acezi kərdən) - acizlik göstərmək

نهنگی که او پیل را پی کند　　ازآهو بره عاجزی کی کند(۱۱۷, ۱۲۵)

عاد (ad) - sülalə adı

وزان خشت زرین شداد عاد　　چه آمد بجزمردنی بیمراد(۱۰, ۱۲۹)

عادت (adət) - adət

دران گرم وسردی سلامت مجوی　　که گرداند ازعادت خویش روی(۷۷, ۳۵۹)

عادل (adel) - adil, ədalətli

ترا ایزد ازبهرعدل آفرید　　ستم ناید ازشاه عادل پدید(۷۳, ۳۵۹)

عادی نژاد (adinejad) - ad nəsilli

درابخاز کردیست عادی نژاد　　که ازرزم رستم نیارد بیاد(۷۸, ۲۴۵)

عارض (arez) - üz, sifət, çöhrə

چوسروی که پیدا کند درچمن　　زگیسو بنفشه زعارض سمن(۴۱, ۶۷)

بعارض چوآب (be-arez çо ab) - üzü su kimi lətafətli

بچهره چوآتش بعارض چوآب　　فروزانترازماه وازآفتاب(۱۸, ۳۹۹)

عارض (arez) - siyahı yazan, qoşundakı əsgərlərin sayını hesablayan

چو عارض شمارسپه بر گرفت　　فرو ماند عقل از شمردن شگفت(۱۰۹, ۱۳۶)

عاریت (ariyət) - borc

عاریت خواستن (ariyət xastən) - borc istəmək

چو سروی بسرسبزی آراسته　　وزوسرخ گل عاریت خواسته(۴۷۱, ۴۴۴)

عاشق (aşeğ) - aşiq

برعاشقان گربدی بدشوم　　همان به که معشوق خود خود شوم(۷۴, ۳۵)

عاشق ناب (aşeğ-e nab) - mey aşiqi

بیا ساقی ازسربنه خواب را　　می ناب ده عاشق ناب را(۱, ۳۰)

عاشق نواز (aşeğnəvaz) - aşiq əzizləyən, nəvazişli

بیا ساقی ازشادی ونوش وناز　　یکی شربت آمیزعاشق نواز(۱, ۲۰۶)

عاصی (asi) - üsyankar

چوآن عاصیان خداوند کش　　خبر یافتند از خداوند هش(۱۱۷, ۱۷۴)

ابرعاصی (əbr-e asi) - dolmuş bulud, qara bulud

ازآن ابرعاصی چنان ریزم آب　　که نارد دگردست برآفتاب(۹۹, ۱۵۰)

عاصی شدن (asi şodən) - üsyankar olmaq

خداوند ملکم بپیوند خویش　　مشوعاصی اندرخداوند خویش(۵۹, ۱۵۹)

عاقبت (ağebət) - sonda, axırda

عتاب (etab) - məzəmmət

حفاظی که امیدواری دهد　　عتابی که برصلح یاری دهد(۲۸, ۳۵۶)

عتاب (etab) - qəmzə

عتاب عروسان نیاید بگوش　　صراحی تهی گشت وساقی خموش(۳۸, ۲۷)

عجب (əcəb) - qəribə, təəccüblü

اگررومی اندیشد از جنگ زنگ　　عجب نیست کین ماهیست آن نهنگ(۸۶, ۸۹)

عجب ماندن (əcəb mandən) - təəccüb etmək, məəttəl qalmaq, mat qalmaq

عجب ماند شه زان بهشتی سواد　　که چون آورد خندهء بیمراد(۲۱, ۳۴۱)

عجبترماندن (əcəbtər mandən) - daha çox təəccüblənmək

عجب ماند کزپرده بیرون فتاد　　عجبتر که بازش بکف چون فتاد(۴۸۰, ۴۴۵)

عجب بین که.. (əcəb bin ke...) - qəribədir ki,... , təəccüblüdür ki,...

چوکوهی روان گشته برپشت باد　　عجب بین که برباد کوه ایستاد(۴۸, ۴۱۴)

عجب (əcəb) - əcəb, çox

عجب مهربان بود برمرزبان　　دل مرزبان هم بدو مهربان(۵۶, ۷۳)

عجم (əcəm) - fars, İran

مرازیبد ازخسروان عجم　　سرتخت کاوس واکلیل جم(۴۹, ۱۵۸)

عدد (ədəd) - say, miqdar

چوانبوه شد لشگر بیگران　　عدد خواست ازنام نام أوران(۲۷, ۱۳۹)

عدد (ədəd) - ədəd, numerariv

فرو ماند مرداززرانگیختن　　وزان یک گیگی درصد آمیختن(۸, ۲۳)

عدد (ədəd) - rəqəm

بشاه و بفرزانهء اوستاد　　عددهای خط را گرفتند یاد(۳۱, ۳۱۱)

عدل (ədl) - ədalət

هزاران دل مرده ازعدل شاه　　شود زنده وخصم ناید براه(۳۴, ۴۸)

از خط عدل پا ی برون نهادن (əz- xətt-e ədl pay borun nəhadən) - ədalət xəttini aşmaq, ədalətsiz olmaq

همان مرغ شد عاقبت کامگار　　که برنام خود فال زد شهریار(۴۸, ۱۲۱)

عاقل (ağəl) - ağıllı

گرآزرم خواهیم ازین سگدلان　　نخوانند مان عاقلان عاقلان(۸۸, ۸۹)

عالم (aləm) - aləm, dünya

بسا کس که ازروی عالم گمست　　همانا که عالم همان عالمست(۸, ۲۳۴)

عالم گرفتن (aləm gereftən) - dünyanı tutmaq

شه ار زانکه عالم گرفت ای شگفت　　من آنرا گرفتم که عالم گرفت(۶۴, ۴۶۶)

عالم (برکسی) سیاه کردن (aləm (bər kəsi) siyah kərdən) - gününü qara etmək

اگر برنتابی عنان را زراه　　کنم بر توعالم چورویت سیاه(۱۹۸, ۹۷)

عالم آرای (aləmaray) - dünyabəzəyi

عالم آرای دیدن (aləmaray didən) - bəyənmək

شه این رای را عالم آرای دید　　سپه را سلامت درین رای دید(۶۸, ۲۸۶)

عالم آهنج (aləmahənc) - dünyaya can atan

شه عالم آهنج گیتی نورد　　درآن خاک یکماه کرد آبخورد(۶۳, ۳۴۴)

عالی (ali) - yüksək, uca, ali

سخن بین چه عالیست بالای او　　کسادی مبیناد کالای او(۹, ۲۲۶)

عالی آوازه (aliavaze) - yaxşı səsli, gözəl nəğməkar

که دیدست برهیچ رنگین گلی　　زمن عالی آوازه تربلبلی(۵۰, ۳۳)

عبا سیان (əbbasiyan) - Abbasilər

سیاهی ده خال عباسیان　　سپیده برچشم شماسیان(۹, ۱۳)

عبرت (ebrət) - ibrət

بعبرت فروماندن (be-ebrət foru mandən) - ibrət almaq

عجب ماند ازآن کارنظارگی　　بعبرت فروماند یکبارگی(۲۶, ۳۷۷)

عبرت پذیر (ebrətpəzir) - ibrətalan

که ازلوح نا خوانده عبرت پذیر　　گه ازصحف پیشینگان درس گیر(۱۳, ۲۱)

عبره (ebre) - vergi, bac

چوآری بمن عبرهء هفت سال　　دگر عبره ها برتو باشد حلال(۲۱۴, ۳۶۸)

بازردن کس نیاورد رای برون از خط عدل ننهاد پای(۳۵, ۷۶)

ازدامن عدل رستن (əz damən-e ədl rostən) - ədalətin sayəsində göyərmək, ədalətin nəticəsi olmaq

همانا که آن رستنیهای چست نه از دانه کزدامن عدل رست(۱۶, ۲۴۹)

یاری عدل کردن (yari-ye ədl kərdən) - ədalətə kömək olmaq, ədalətli olmaq, ədaləti möhkəmləndirmək

چو من زاهن تیغ گیتی فروز کنم یاری عدل درنیم روز(۸۸, ۲۹۴)

چوسروسربرآوردن عدل (ço sərv sər bər avərdən-e ədl) - ədalətin sərv kimi ucalması, ədalətin geniş vüsət alması

کجا عدل من سربرآرد چوسرو زبیداد شاهین نترسد تذرو(۶۴, ۲۳۰)

عدو (ədu) - düşmən

کسی کوبتنها سپاهی شکست بدین چاره شد برعدوچیره دست(۱۳۲, ۲۰۰)

عدوبند (ədubənd) - düşmən cilovlayan

درشت وتنومند وزورآزمای بتنها عدوبند ولشگرگشای(۱۸۷, ۴۲۴)

عذر (ozr) - üzr, xahiş

بسی شرط برعذرآزرم او سرانگیخته با دل گرم او(۹۳, ۳۳۱)

عذرآشکاراکردن (ozr aşkara kərdən) - üzr istəmək

چنان به که با او مدارا کنید بنالید وعذر آشکارا کنید(۳۳, ۸۵)

عذرخواه (ozrxah) - üzr istəyən, üzrxah

عذرخواه آمدن (ozrxah amədən) - üzr istəmək

عقوبت مکن عذر خواه آمدم بدرگاه توروسیاه آمدم(۷, ۱۰)

عذرخواه شدن (ozrxah şodən) - üzr istəmək

چوزینگونه تندی بسی کرد شاه پشیمان شدآن پیروشدعذرخواه(۱۲۶, ۱۵۲)

عذرخواهی (ozrxahi) - üzrxahlıq

وگر نیز کردم گناهی بزرگ غریبی بود عذرخواهی بزرگ(۱۸۲, ۳۶۶)

عذرساز (ozrsaz) - üzr istəyən, üzrxah

عذرساز آمدن (ozrsaz amədən) - üzrxahlığa gəlmək

وگرپیش اقبال بازآمدی کجا عذراگرعذرسازآمدی(۴۰, ۳۵۱)

عراده (errade) - müharibə aləti, mancanaq

نه عراده برگرد او ره شناس نه ازگردش منجنیقش هراس(۴۱, ۲۹۱)

عراق(eraq) - İraq

خم نقره خواهی وزرینه طشت زخاک عراقت نباید گذشت(۲۰, ۴۱)

عرب (ərəb) - ərəb

هنرنامه های عرب خوانده بود درآن آرزو سالها مانده بود(۳۳, ۲۴۲)

عرب (ərəb) - Ərəbistan

که چون برعجم دستگاهش بود عرب نیزهندوی راهش بود(۳۴, ۲۴۳)

عرشی (ərşi) - mələk

زبند جهان داد خود را خلاص بمعشوقی عرشیان گشت خاص(۶, ۱۵)

عرض (ərz) - məsafə, ara

بعرض دومیدان درآن تنگجای فشردند چون کوه پولادپای(۱۴, ۴۱۲)

عرض (ərz) - en

بدین طول وعرض اندرین کارگاه کرا بود دیگرچنان بارگاه(۵۹, ۵۷)

عرض (ərz) - baxış, nəzər

بعرض شمار درآمدن (be-ərz-e şomar dər amədən) - sayılmaq, nəzərdən keçirilmək, hesaba alınmaq

سپه چون درآمد بعرض شمار گزیده درو بود پانصد هزار(۱۳۰, ۳۹۰)

عرضگاه (ərzqah) - qənimətlərin qoyulduğu yer, nümyiş yeri

زبس غارت آوردن ازبهرشاه غنیمت نگنجید درعرضگاه(۶۹, ۱۱۱)

عرق ریزه (ərəğrize) - gülab

ازآن گل که اوتازه دارد نفس عرق ریزهء درعراقست وبس(۲۶, ۴۲)

عرق کرده (ərəğkərde) - tərləmiş

صد اشترقوی پشت مالیده ران عرق کرده درزیر بارگران(۹۶, ۳۱۶)

عروس (ərus) - gəlin

شنیدم که روباه رنگین بروس خودآرای باشد برنگ عروس(۵, ۲۵)

عروس سخن (ərus-e soxən) - şeir

بگوهرکنی تیشه را تیز کن عروس سخن را شکرریزکن (۲۸, ۴۲)

عروس جهان (ərus-e cəhan) - Günəş

بدیبای این دولت تازه عهد عروس جهان را برآرای مهد(۵۱, ۱۴۰)

درحصار اوفتادن عروس جهان (dər- hesar uftadən-e ərus-e cəhan) - Günəşin batması

چو ترک حصاری زکار افتاد عروس جهان درحصار اوفتاد(۵۶, ۳۴۳)

عروس حصاری (ərus-e hesari) - qala gəlini (Nüşabə)

عروس حصاری چو دید آن حصار بلرزید ازآن درگه تنگبار(۳۰۹, ۲۷۱)

عروس عدن (ərus-e ədən) - səhər

دربدینارداد عروس عدن (dorr be-dinar dadən-e ərus-e ədən) - səhərin açılması

که چون صبح را شاه چین بار داد عروس عدن در بدینارداد(۹, ۱۶۷)

عروس گرانمایه (ərus-e geranmaye) -hind gözəli (Pəridoxt)

عروس گرانمایه را نیزکار برآراست تا شد بیونان دیار(۸۶, ۳۳۸)

عروس نا دیده شوی (ərus-e nadideşuy) - bakirə qız

زهرسو عروسان نادیده شوی زخانه برون تاختند ی بکوی(۲۲, ۲۰۸)

عروس (ərus) - qız-gəlin

که فریاد شاها زبیداد روس که از مهد ابخازبستد عروس(۲۲, ۳۹۳)

عروس (ərus) - şeir

فرستم عروسی بدان بزمگاه کزوچشم روشن شود بزم شاه(۲۰, ۵۲)

عروس (ərus) - şeir pərisi

بگل چیدن آمد عروسی بباغ فروزنده روئی چوروشن چراغ(۳۰, ۶۲)

عروس (ərus) - döyüş görməmiş, gəlin kimi gözəl geyinmiş gücsüz qoşun

بلشگر چنین گفت قنطال روس که مردافکنانرا چه باک ازعروس(۳۵, ۴۰۶)

عروسانه (ərusane) - gəlin kimi

جلوه درآورد خورشید دست عروسانه برکرسی زر نشست(۱۲, ۷۹)

(əz- pərənd ərusane sər bər kəşidən-e aftab-e bolənd) - Günəşin ipək (buludlar) arasından gəlin kimi cilvələnməsi, Günəşin tüluu

دگرروزچون آفتاب بلند عروسانه سربرکشید از پرند(۸۹, ۲۲۱)

عروسکزن (ərusəkzən) - sapand atan

عروسکزنانی چودیوان شموس خجل گشته زان قلعهء چون عروس(۴۰, ۲۹۱)

عروسی (ərusi) - toy

خرانرا کسی درعروسی نخواند مگروقت آن کاب وهیزم نماند(۹, ۱۷۵)

عروسی (ərusi) - gəlinlik, gəlinə məxsus

طراز عروسی بروبست شاه پس آنگه منش را بدوداد راه(۶۳, ۳۳۷)

عرین (ərin) - vəhşi, yırtıcı

نبود آدمی بود شیرعرین که باد ا بران شیرمرد آفرین(۲۵۰, ۴۲۹)

عزب پیشه (əzəbpişe) - evsiz, arvadsız, əzab

سپاهی عزب پیشه وتنگ یاب چو دیدند رونی چنان بی نقاب(۲۱, ۳۹۹)

عزلت (ozlət) - uzaqlaşmaq

بعزلت کمربستن باد خزان (çe-ozlət kəmər bəstən-e bad-e xəzan) – payız küləyinin dayanması, payızın başa çatması

بعزلت کمر بسته باد خزان نسیم بهاری زهرسو وزان(۶, ۳۰۰)

عزم (əzm) - qəsd, məqsəd, qərar

چو زابادی رخنه پرداختند بعزم شدن رایت افراختند(۱۳۶, ۲۹۸)

عزم اوردن (əzm avərdən) - qərara almaq

برآنم میاور که عزم آورم بهم پنجهء با تورزم آورم(۵۴, ۱۳۲)

عزم ساختن (əzm saxtən) - yollanmaq, səfər etmək

زحد حبش عزم چین ساختم زمغرب بمشرق زمین تاختم(۱۷, ۳۴۹)

عزم راه کردن (əzm-e rah kərdən) - yola düşmək, getmək

من اینجا نشینم بفرمان شاه چوشاه ازره آید کنم عزم راه(۵۸, ۳۰۴)

عزم سفرساختن (əzm-e səfər saxtən) - səfərə yollanmaq, səfərə çıxmaq

خدیو جهان درجهان تاختن برآراست عزم سفر ساختن(۳۲, ۲۴۲)

بعزم پذیرا شدن (be-əzm pəzira şodən) - qərarı qəbul etmək, razı olmaq

دلیران لشگربزرگان بزم پذیرا شدندش بدان رای وعزم(۲۲, ۳۲۷)

درعزم درنگ آمدن (dər əzm derəng amədən) - fikrindən dönmək

بران بود کارد عنان سوی جنگ دگر باره درعزمش آمد درنگ(۲۲۱, ۴۲۷)

عزم (əzm) - meyl, istək

بمهرتوام بیشترگشت عزم که دیبای بزمی وزیبای رزم(۵۲۷, ۴۴۸)

عزیز (əziz) - əziz

که این مرغ واین بارگی وین کنیز عزیزند وبرشاه بادا عزیز(۹۸, ۳۸۸)

عشرت (eşrət) - işrət, şənlik

زنی حاکمه بود نوشابه نام همه ساله باعشرت ونوش وجام(۲۳, ۲۵۰)

عشرت کردن (eşrət kərdən) - şənlənmək, şənlik etmək

عشرت کردن اسکندربا نوشابه(ص. ۲۷۵)

عشق (eşğ) - eşq, məhəbbət

بسرسبزی از عشق چون من کسان سلامی بهر سبزه میرسان(۱۵, ۶۱)

عشوه (eşve) - kələk, işvə

بدین عشوه (bedin eşve) - bu yolla

بدین عشوه دادند شه را شکیب یکی بردلیری یکی برفریب(۲۷, ۱۷۷)

عصا (əsa) - əsa

اگرپیر کهن گردد آزرده پشت زنیزه عصا به که گیرد بمشت(۱۰۹, ۱۵۱)

عصمت (esmət) - ismət

جهان پادشاه را چنین است کام بعصمت سرائی چنین نیکنام(۴۷, ۲۱۸)

عصمت (esmət) - təhlükəsizlik

پشیمان شد ازکرده پیمان خویش که برخاستش عصمت ازجان خویش(۱۰۰, ۱۸۲)

عطار (əttar) - əttar, ətir düzəldən

صدف بود گفتی مگرماه چرخ دروغالیه سوده عطارکرخ(۸۶, ۲۲۱)

عطارد (otarid) -Ütarid

عطارد بجوزا برون تاخته مه وزهره درثورد م ساخته(۵۳, ۶۷)

عطارد منش (otaredməneş) - Ütarid fikirli, Ütarid ağıllı

دبیرعطارد منش را نشاند که برمشتری زهره داند فشاند(۱۲۶, ۳۴۸)

عطر (ətr) - ətir, üzərrik

درودی شهنشه برآن غارخواند برون رفت وعطری برآتش فشاند(۶۹, ۳۱۳)

عطرسای (ətrsay) - ətirli

زبس صاف پالوده عطرسای بسا مغز پالوده کامد بجای(۲۵۰, ۲۶۷)

عطرسائی (ətrsai) - ətir

عطرسائی گشادن (ətrsai qoşadən) - ətir saçmaq

شب ازناف خود عطرسائی گشاد جهان زیور روشنائی نهاد(۵۷, ۸۲)

عطسه (ətse) - səs, asqırıq

عطسهء تیغ (ətse-ye tiğ) - qılınc səsi

زبس عطسهء تیغ برخون وخاک دماغ هوا پرشد از جان پاک(۳۰, ۱۶۸)

عطف (ətf) - paltarın ətəyi

سر زلف درعطف دامن کشان زچهره گل از خنده شکرفشان(۳۱, ۶۲)

عظیم (əzim) - böyük

زپیرایه وجوهروزروسیم بدان جانورداد نزلی عظیم(۵۴, ۴۵۹)

عفریت (efrit) - ifritə, iblis

دگر زنگیی را چوعفریت مست فرستاد تا گوهرارد بدست(۱۸, ۱۰۷)

عفو (əfv) - əfv, bağışlama

عفو کردن (əfv kərdən) - bağışlamaq

همان پنجم ازمجرم عذرخواه زروی کرم عفو کردن گنه(۷۰, ۵۰)

عقاب (oğab) - qartal

بکبک دری چون درایدعقاب چگونه جهد برزمین آفتاب(۱۹۵, ۹۷)

عقاب جوان (oğab-e cəvan) - İskəndər

بزد بانگ بروی که ای زاغ پیر عقاب جوان آمد آرام گیر(۱۹۷, ۹۷)

عقاب (oğab) - Dara

چنان پشهء را بچنگ عقاب کم ازقطره دان پیش دریای آب(۷۴, ۱۳۴)

عقاب (oğab) - döyüşçü

نهیب بلارک بپر های مور زبال عقابان تهی کرده زور(۲۰, ۴۵۳)

عقاب افکن (oğabəfkən) - qartal yıxan

زپر های تیرعقاب افکنش عقابان فزونند پیرامنش(۷۲, ۴۰۲)

عقابین چنگ (oğabinçəng) - qartalcaynaqlı

بسی خون گروکرده درگردنش عقابین چنگ عقاب افکنش(۷۷, ۳۸۷)

عقد (əqd) - düzüm, sıra

چو عقد سپه برهم آموده شد دل خان خانان برآسوده شد(۷۹, ۳۴۵)

عقد (əqd) -əqd, evlənmə, nikah

بدین عقد دولت پناهی کنیم همان میری وپادشاهی کنیم(۱۰۰, ۲۲۲)

عقد بستن (əqd bəstən) - belini bağlamaq, evlənmək

دوالی ملک را بدوداد دست دوال دوالی بروعقد بست(۷۳, ۴۶۱)

عقد (əqd) - qolbağ, bazubənd

بران جام عقدی زبازوی خویش برافشاند وبنشست وبنهاد پیش(۹۱, ۳۰۶)

عقل (əql) - ağıl

چوعارض شمارسپه برگرفت فروماند عقل ازشمردن شگفت(۱۰۹, ۱۳۶)

عقوبت (oqubət) - cəza

عقوبت کردن (oqubət kərdən) - cəzalandırmaq

عقوبت کنم خلق رابرگناه نوازش کنم چون شود عذ رخواه(۴۹, ۲۲۹)

عقیق (əqiq) - əqiq, qiymətli cəvahirat növü

عقیق ازشبه آتش افروخته شبه گشته زآتش سیه سوخته(۴۵, ۱۰۹)

عقیق (əqiq) - əqiq (qırmızı)

سم بادپایان زخون چون عقیق شده تانمد زین بخون درغریق(۲۲, ۴۵۳)

عقیق (əqiq) - dodaq

رحیقم برقص آورد آبرا عقیقم مفرح دهد خوابرا(۸۱, ۴۶۸)

عکس (əks) - əks

بیا ساقی آن شیرشنگرف گون که عکسش درآرد بسیماب خون(۱, ۲۸۱)

علف (ələf) - ot, ələf

علف درزمین گشت چون گنج گم زنعل ستوران بیگانه سم(۱۱۵, ۱۳۶)

علفگاه (ələfqah) - otlağ, yem yeri

علفگاه مرغان این کشور اوست گر شیر مرغت بباید دراوست(۱۰, ۲۴۹)

علم (elm) - elm, bilik

شرف یافته آفتاب ازحمل گراینده از علم سوی عمل(۵۳, ۶۷)

علم (ələm) - bayraq, ələm

ستون علم جامه درخون زده نجات ازجهان خیمه بیرون زده(۴۹, ۱۷۰)

علم براند اختن (ələm bər əndaxtən) - bayraq sancmaq, sahib olmaq

زپرگار مغرب چوپرداختی علم برخط مشرق انداختی(۴۳, ۳۵۷)

علم برآوردن(بچیزی) (ələm bər avərdən (be-çizi) - bayraq qaldırmaq, qərara gəlmək

بتاراج ایران برآرد علم برد تخت کیخسرو وجام جم(۷۹, ۱۴۹)

علم برفراختن (ələm bər fəraxtən) - bayraq qaldırmaq (yollanmaq üçün)

وزآنجا برفتن علم برفراخت که آن خاک باباد پایان نساخت(۱۳, ۳۴۰)

علم برفراختن (ələm bər fəraxtən) - icazə istəmək

شناسندهء کان زمین را شناخت بتمکین پاسخ علم برفراخت(۳۱۰, ۴۳۹)

علم بر کشیدن (ələm bər kəşidən) - bayraq qaldırmaq, döyüşə başlamaq

علم بر کشیدند گردنکشان پدید آمد از روز محشر نشان(۲۷, ۳۹۰)

علم بر کشیدن (ələm bər kəşidən) - qədəm qoymaq, hakim olmaq

بهر منزلی کو علم برکشید درآن منزل آمد عمارت پدید(۳۴, ۱۱۵)

علم بر کشیدن (ələm bər kəşidən) - gəzintiyə çıxmaq

گشادم من ازقفل گنجینه بند بصحرا علم بر کشیدم بلند(۱۰, ۱۱۳)

علم برکشیدن آفتاب (ələm bər kəşidən-e aftab) - Günəşin çıxması

علم برکش ای آفتاب بلند خرامان شو ای ابرمشگین پرند(۳, ۴۵)

علم برثریا زدن (ələm bər sorəyya zədən) - bayraği göylərə ucaltmaq, dövlət bayrağini uca tutmaq

چهارم علم برثریا زدن چو خورشید لشگر بتنها زدن(۶۹, ۵۰)

علم بر فلک زدن (ələm bər fələk zədən) - bayrağı göylərə ucaltmaq

علم بر فلک زن که عالم تراست بدولت درآویزکان هم تراست(۲۸, ۱۲۰)

علم بگردون بر افراختن (ələm be-gərdun bər əfraxtən) - göyləri bayraqlarla bəzəmək

علمها بگردون بر افراختند جهان را نوآرایشی ساختند(۷۵, ۲۲۰)

زیر علم تاختن (zir-e ələm taxtən) - təslim olmaq

کسی را که زیرعلم تاختند بفرمان خسرو سر انداختند(۶۰, ۱۱۰)

علوی نژاد (olvinejad) - yüksək nəsilli

پیک علوی نژاد (peyk-e olvinejad) - Nizami

تو نیز آن به ای پیک علوی نژاد که گردجهان برنگردی چوباد(۲۷, ۴۲)

علی الله (ələllah) - allaha pənah

زفریاد خرمهره وگاودم علی الله برآمد زرویینه خم(۳۵۳, ۲۳۶)

علیه (ɔleyh) - əleyh, əksinə

فی نعت خاتم النبیین علیه الصلوة والسلم(ص. ۱۳)

عمارت (emarət) - bina, saray, imarət

بهرمنزلی کوعلم برکشید درآن منزل آمد عمارت پدید(۳۴, ۱۱۵)

عمارت کردن (emarət kərdən) - tikmək, inşa etmək

بسی حجت انگیخت برد ین پاک عمارت بسی کرد برروی خاک(۴۴, ۵۶)

عمارت (emarət) - abadlaşdırma

ازبهر عمارت درآن رخنه گاه بسی مالشان داد جزبرک راه(۷۶, ۴۶۱)

عمارت پذیرشدن (emarətpəzir şodən) - tikilmək, əsası qoyulmaq

چنین گفت باپوردهقان پیر که تفلیس ازوشد عمارت پذیر(۹۹, ۲۴۷)

عمارت پرست (emarətpərəst) - quran, tikən, abadlaşdıran

اگر چه پس پرده دارد نشست همه روزباشد عمارت پرست(۵۵, ۲۵۲)

عمارتگری (emarətgəri) - abadlaşdırma, tikinti

عمارتگری کردن (emarətgəri kərdən) - qurmaq, tikmək, abadlaşdırmaq

سکندرکه کرد آن عمارتگری کجا تاکجا سدسکندری (۲۶, ۲۴۲)

عماری (əmari) - kecavə

عماری واستربهرای زر عماری کشان جمله زرین کمر(۷۶, ۲۸۰)

عماری کش (əmarikəş) - kecavə aparan

عماری واستربهرای زر عماری کشان جمله زرین کمر(۷۶, ۲۸۰)

عمر (omr) - ömür

ولیکن درآن دولت کامگار نباشد بسی عمر اوپایدار(۵۵, ۱۲۱)

عمرکردن (omr kərdən) - yaşamaq

باسودگی عمرنوکردمی جهان را بشادی گرو کردمی(۴۸, ۲۸)

عمربازآوردن (omr baz avərdən) - ömrü qaytarmaq

بیا ساقی آن می که ناز آورد جوانی دهد عمربازآورد (۱, ۲۸۸)

عمل (əməl) - iş

شرف یافته آفتاب ازحمل گراینده ازعلم سوی عمل(۵۳, ۶۷)

عمل بین (əməl bin) - işə bax, gör, təəccüblüdür ki,...

بدرید خفتان زره پاره کرد عمل بین که پولاد با خاره کرد(۷۹, ۱۷۲)

عمل خانه (əməlxane) - emalatxana

عمل خانهء دل (əməlxane-ye del) - ürəyin arzusu, diləyi

عمل خانهء دل بفرمان تست زبان خود عمل داردیوان تست(۷, ۲۲۶)

عمل دار (əməldar) - xidmət göstərən, işçi

عمل خانهء دل بفرمان تست زبان خود عمل دار دیوان تست(۷, ۲۲۶)

عمود (əmud) - əmud, silah növü

بجزگوهرین جام وزرین عمود بخروارعنبربانبان عود(۷۱, ۱۱۱)

عنان (enan) - cilov, yüyən

زموزونی ضربهای سنان برقص آمده اسب زیرعنان(۲۵۸, ۱۰۲)

عنان آوردن(enan avərdən) - at sürmək

بگونید کارد عنان سوی من ندارد نهان روی ازروی من(۲۵۶, ۳۷۱)

عنان بازکردن (enan baz kərdən) - məskən salmaq, dayanmaq

جهاندارکاینجا عنان بازکرد تمنای این شغل راسازکرد(۵۱, ۲۱۸)

عنان باز کشیدن (enan baz kəşidən) - cilovu çəkmək, dayanmaq, geri dönmək

عنان باز کش کاژدها بررهست فسانه درازست وشب کوتهست(۴۵, ۳۵۷)

عنان برپیچیدن (enan bər piçidən) - üz çevirmək, razı olmamaq

چوتوروی درآشتی داشتی عنان برنپیچیدم از آشتی(۱۱, ۳۳۳)

عنان بر تافتن (enan bər taftən) - yoldan çəkilmək, dönmək

گوزن جوان گرچه باشد دلیر عنان به که برتابد ازراه شیر(۱۶۹, ۳۶۶)

عنان بر گشادن (enan bər qoşadən) - cilovu buraxmaq

چوگفت این سخن دررکاب ایستاد برآورد بازو عنان برگشاد(۲۰۹, ۹۸)

عنان پیچید ن (enan piçidən) - üz çevirmək, qaçmaq

دوم زورمندی که وقت نبرد نپیچد عنانرا زمردان مرد(۱۰۴, ۳۸۹)

عنان تافتن (enan taftən) - çaparaq getmək

بارامگه تافت هندی عنان بخون وخوی آلوده سر تامیان(۷۳, ۴۱۶)

عنان تافتن (enan taftən) - üz çevirmək, üz döndərmək

چه افتاد کزما عنان تافتی سوی مایکی روز نشتافتی(۱۲۳, ۲۵۸)

عنان تافتن (enan taftən) - döyüşmək, vuruşmaq

ملک را بوقت عنان تافتن بدزدی نشاید ظفر یافتن(۱۷, ۱۳۸)

عنان تافتن (enan taftən) - uzaqlaşmaq, geri dönmək

برآن شد که ازخصم تابد عنان رهانی دهد سینه را ازسنان(۸۳, ۱۷۲)

عنان خوش کردن (enan xoş kərdən) - dayanmaq, mənzil etmək

بهرمنزلی که عنان کرد خوش همش نزل بردند وهم پیشکش(۴۱, ۲۴۳])

عنان دادن (enan dadən) - çaparaq getmək, yollanmaq

عنان سوی لشگرگه خویش داد هزیمت همی رفت چون تندباد(۱۱۴, ۴۱۳)

عنان داشتن (enan daştən) - keçirmək, başa vurmaq

شب وروزازینگونه دارد عنان بروزاینچنین چون شب آید چنان(۶۹, ۲۵۳)

عنان درکشیدن (enan dər kəşidən) - cilovu çəkmək, atı dayandırmaq

فرس خوشترک ران که صحراخوشست عنان درمکش بارگی دلکشست(۳, ۳۲۵)

عنان در عنان آوردن (enan dər enan avərdən) - yan-yana durmaq, bir yerdə irəliləmək

دو خسرو عنان درعنان آورند ره دوستی درمیان آورند(۲۱, ۱۷۶)

عنان را باز گذاشتن (enan-ra baz qozaştən) - arxayın olmaq, cilovu buraxmaq

چوملک تو شد خانهء دشمنان بدوباز مگذاریکسر عنان(۴۹, ۲۳۶)

عنان را بچوگانی خود سپردن (enan-ra be-çouqani-ye xod sepordən) – çövqan atına minmək, çövqan atını sürmək

سکند رکه ازخسروان گوی برد عنانرا بچوگانی خود سپرد(۱۲۵, ۳۹۰)

عنان رازراه برتافتن (enan-ra ze-rah bər taftən) - yoldan çıxmaq, geri çəkilmək

اگربرنتابی عنانرا زراه کنم برتوعالم چورویت سیاه(۱۹۸, ۹۷)

عنان راندن (enan randən) - at sürmək, hücum etmək

ازآن سهمگن ترسیاهی قوی عنان راند برچالش خسروی(۲۲۸, ۹۹)

عنان زراه بازپیچیدن (enan ze-rah baz piçidən) - yoldan çıxmaq, geri çəkilmək

من آنگه عنان بازپیچم زراه که یا سرنهم یا ستانم کلاه(۴۱, ۱۶۳)

عنان (کسی را) کشیدن (enan-e(kəsi-ra) kəşidən) - cilovunu tutmaq, tərəfdarı olmaq

خراسانیانش عنان میکشند بپیگارشه درمیان میکشند(۳۲, ۳۱۹)

عنان فرو بستن (enan foru bəstən) - cilovu buraxmaq

عنانها فروبسته شد پیش وپس زبرطاس وروسی نجنبید کس(۱۲۰, ۴۲۰)

عنان یکرکابی برانگیختن (enan yekrekabi bər əngixtən) - birlikdə hücum etmək

عنان یک رکابی بر انگیختند دودستی بتیغ اندرآویختند(۶۹, ۱۷۱)

عنان یله کردن (enan yəle kərdən) - cilovu buraxmaq, bir şeyin izinə düşmək

تماشا کنان رفت ازآن مرحله عنان کرد برصید صحرا یله(۱۰۲, ۲۴۷)

عنان سخن (enan-e soxən) - sözün cilovu, sözün mahiyyəti

بسی درشگفتی نمودن طواف عنان سخن را کشد درگزاف(۸۲, ۵۹)

عنان تاب (enantab) - sürətlə gedən

روان کرد رخش عنان تاب را برانگیخت چون آتش آن آب را(۲۳۹, ۱۰۰)

عنان تاب شد ن (enantab şodən) - çapmaq, hərəkətə gəlmək

عنان تاب شد شاه فیروزجنگ میان بسته برکین بد خواه تنگ(۶۵, ۱۴۱)

عنان تاب گشتن (enantab gəştən) - çapmaq, hərəkətə gəlmək

شهنشاه برخاست هم درزمان عنان تاب گشت ازبر همدمان(۵۸, ۲۹۲)

عنان تاز (enantaz) - vuruşa girən, döyüşə girən

چو زنگی نمود آنچنان بازیی زرومی نیامد عنان تازیی(۶۹, ۸۸)

عنان تافته (enantafte) - çaparaq

عنان تافته شاه گیتی نورد ز صحرا بجیحون رسانید گرد(۱۴۲, ۳۹۱)

عنان دزدی (enandozdi) - fərarilik, qaçış

عنان دزدی کردن (enandozdi kərdən) - meydandan qaçmaq

از آن سستی اندام زخم آزمای عنان دزدیی کرد وشد بازجای(۱۹۴, ۴۲۵)

عنایت رسان (enayətrəsan) - diqqətcil, lütfükar

عنایت رسان بودن (enayətrəsan budən) - diqqətcil olmaq, diqqət yetirmək

گرآید بخدمت چودیگرکسان نباشم بروجز عنایت رسان(۱۶, ۳۲۶)

عنبر (ənbər) - ənbər, ətir

بجزگوهرین جام وزرین عمود بخروار عنبربانبان عود(۷۱, ۱۱۱)

عنبر کردن (ənbər kərdən) - ənbərə çevirmək

اگر کیمیا سنگ را زر کند نسیم من ازخاک عنبرکند(۸۴, ۴۶۸)

عنبرسرشت (ənbərsereşt) - ənbərlə yoğrulmuş, ənbər ətirli

اباهای نوشین عنبرسرشت خبرداده از خوردهای بهشت(۲۴۶, ۲۶۷)

عنبر سرشت گشتن (ənbərsereşt gəştən) - ətir saçmaq

پرازحورآراسته آن بهشت بساط زمین گشته عنبرسرشت(۱۰۶, ۲۵۶)

عنبرفشان (ənbərfeşan) - ətirsaçan, ətirli

شه اززلف مشگین آن دلکشان کمندی برآراست عنبرفشان(۳۳۹, ۲۷۳)

عنبرین دار (ənbərindar) - ənbər gərdənbəndli

همه عنبرین دار وخلخال پوش سر زلف پیچیده بالای گوش(۵۴, ۴۰۷)

عنوان (onvan) - ad

چوخاقان فروخواند عنوان شاه فرو خواست افتادن از اوج گاه(۷۴, ۳۵۴)

عنوان بستن (onvan bəstən) - adlandırmaq

چو منشور اقبال او خواند پیش دروبست عنوان فرزند خویش(۲۷, ۷۱)

عود (ud) - ud

شکرریزآن عود افروخته عدو راچوعود وشکرسوخته(۷۸, ۲۲۰)

عود خام (ud-e xam) - təmiz ud, xalis ud

بلیناس را نیز گنجی تمام هم از مشگ هم ازعود خام(۳۳, ۳۳۵)

عود خشک (ud-e xoşk) - quru ud

طیقهای کافوربا بوی مشک زکافور تربیشتر عود خشک(۵۶, ۳۸۵)

عود (ud) - ud, çalğı aləti

شکرریز آن عود افروخته عدو را عود وشکر سوخته(۷۸, ۲۲۰)

عود (ud) - ud, ağac növü

پری دخت را دریکی مهد عود که مهد فلک بردی اورا سجود(۳۴, ۳۳۵)

عود گره (ud-e gereh) - düyünlü ud

زعود گره پاره ها بسته تنگ که هر پاره زو بود صد من بسنگ(۵۷, ۱۱۶)

عوض (əvəz) - əvəz

دوم مردمی کردن بی سپاس عوض باز ناجستن از حق شناس(۶۷, ۵۰)

عهد (əhd) - vaxt, zaman

گذشته نیای من از عهد پیش چنین گفت با من دراندرز خویش(۳۳, ۱۴۵)

عهد کهن (əhd-e kohən) - qədim keçmiş

زتاریخ نوتا عهد کهن که ماند که با ما بگوید سخن(۱۴۷, ۲۰۱)

عهد پیش (əhd-e piş) - keçmiş

جهانرا زویرانی عهد پیش بابادی آورد درعهد خویش(۲۰۲, ۲۰۵)

عهد (əhd) - əhd, peyman

ششم عهد وپیمان نگهداشتن وفاداری از یاد نگذاشتن(۷۱, ۵۰)

عهد بستن (əhd bəstən) - əhd bağlamaq

ملکزاده با او بهم داد دست بپذرفتگاری برآن عهد بست(۴۱, ۷۲)

عهد کردن (əhd kərdən) - əhd etmək

بلی گر کند عهد با من نخست بشرطی که آن عهد باشد درست(۶۶, ۳۳۰)

از عهدهء عهد برون آمدن (əz- ohde-ye əhd borun amədən) - vədunə əməl etmək, vədini yerinə yetirmək

چونقد پذیرفته آورد پیش برون آمد ازعهدهء عهد خویش(۶۲, ۱۹۵)

بعهد سرافکنده بودن (be-əhd sərəfkənde budən) - əhdin əsiri olmaq

کشیدند سرها که تا زنده ایم بدین عهد وپیمان سرافکنده ایم(۶۲, ۴۰۸)

برعهد رهنمون شدن زبان (bər əhd rəhnəmun şodən-e zəban) - əhd etmək vəd etmək, söz vermək

زبانم چوبرعهد شد رهنمون نبردم سراز عهد وپیمان برون(۳۲, ۳۵۱)

برعهد استواری نمودن (bər əhd ostovari nəmudən) - əhdinə vəfa etmək, əhdində möhkəm olmaq

سرانجام کاقبال یاری نمود برآن عهد شاه استواری نمود(۴۴, ۷۲)

عهد دیرینه برجای داشتن (əhd-e dirine bər cay daştən) - keçmiş əhdini unutmamaq

عهد دیرینه برجای داشت علمهای پیشینه برپای داشت(۱۶, ۷۵)

برعهد پیشینه پی فشردن (bər əhd-e pişine pəy feşordən) - keçmiş əhdində israrlı olmaq

بدارا همان گنج زرمیسپرد برآن عهد پیشینه پی میفشرد(۱۷, ۷۵)

بسته‌ء عهد کردن (bəste-ye əhd kərdən) - əhdin əsiri etmək

مرا بسته‌ء عهد کردی چودیو ببدعهدی اکنون برآری غریو(۲۶۸, ۳۷۲)

سراز عهد وپیمان برون بردن (sər əz- əhd-o-peyman borun bordən) – əhdindən üz çevirmək, əhdindən qaçmaq

زبانم چوبرعهد شد رهنمون نبردم سراز عهد وپیمان برون(۳۲, ۳۵۱)

عهد (əhd) - vəsiyyət

عهد درپذیرفتن(از کسی) (əhd dər pəziroftən(əz-kəsi)) - vəsiyyət qəbul etmək

زدارا چنین درپذیرفت عهد بمه بردن اینک فرستاد مهد(۵۰, ۲۱۸)

عیار (əyyar) - əyyar, sərraf

ز سرتا قدم دید درشهریار زر پخته را بسر زد عیار (۱۱۳, ۲۵۷)

عیار (əyar) - əyar, keyfiyyət dərəcəsi, xalislik dərəcəsi

بگو ای سخن کیمیای تو چیست عیار ترا کیمیاساز کیست(۳, ۲۲۶)

در عیارنهادن (dər əyar nəhadən) - ölçmək, müqayisə etmək

مرا چون نهی درعیارکسی که باشد چو من پاسبانش بسی(۱۴۶, ۲۵۹)

عیار (əyar) -həqiqət, etibarlılıq

عیار داشتن (əyar daştən) - inandırıcı olmaq, doğru-düzgün olmaq

دگر گفتها چون عیاری نداشت سخنگو برآن اختیاری نداشت(۳۷, ۶۶)

عیب (eyb) - eyib

ولیکن چوعیب اشکارا شود دل ودست تو بیمدارا شود(۲۴, ۲۴)

عیب جوی (eybcuy) - eybaxtaran

چو دریا شوم دشمنی عیب شوی نه چون اینه دوستی عیب جوی(۳۸, ۳۳)

عیب شوی (eybşuy) - eyb yuyan

چو دریا شوم دشمنی عیب شوی نه چون آینه دوستی عیب جوی(۳۸, ۳۳)

عیسی (isa) - İsa peyğəmbər

چو عیسی بسی مرده را زنده کرد بخلقی چنین خلق را بنده کرد(۳۵, ۴۸)

باد عیسی (bad-e isa) - İsa nəfəsi

تب ازباد عیسی پرازنوش تر تن ازآب حیوان پوش تر(۱۰, ۱۳)

عیش (eyş) - eyş

زعیش خوش آنگه نشانش دهی کزینش ستانی بدانش دهی(۱۰۷, ۱۲۴)

عیش کردن (eyş kərdən) - əylənmək, şənlənmək

شب وروز خسرو درآن مرغزار گهی عیش میکرد وگاهی شکار(۸۱, ۴۶۱)

عیش خوش گذاریدن (eyş-e xoş qozaridən) - xoş şənlənmək, xoş əylənmək

باسودگی عیش خوش میگذار جهانجوی را با جزیت چکار(۵۱, ۱۶۳)

عیص (eys) - Eys, xüs. ad

نوآیین ترین شاه آفاق بود نوازادهء عیص اسحق بود(۷, ۶۴)

عیوق (əyyuğ) - ulduz adıdır

بعیوق بر شدن (be-əyyuğ bər şodən) - göyə yüksəlmək, Əyyuğa yüksəlmək

زلشگرگه روس بانگ جرس بعیوق بر میشد ازپیش وبس(۲۸۰, ۴۳۱)

غ (ğəyin) - Fars əlifbasının iyirmi ikinci hərfi

غار (ğar) - mağara

گوزن گرازنده درمرغزار زمردم گریزد سوی کوه وغار(۲۱۴, ۱۹۰)

این غار ژرف (in ğar-e jərf) - bu dünya

زشاهان گیتی درین غار ژرف کرا بود چون من حریفی شگرف(۴۹, ۳۳)

آهنگ غار کردن (ahəng-e ğar kərdən) - mağaraya getmək

که چون کرد کیخسروآهنگ غار خبر داد ازآن جام گوهرنگار(۳۴, ۱۴۵)

غارت (ğarət) - qarət

زبس غارت آوردن از بهر شاه غنیمت نگنجید در عرضگاه(۶۹, ۱۱۱)

غارت ستدن (ğarət setədən) - qarət almaq, qarət etmək

برو بانگ زد شهریاردلیر که نتوان ستد غارت از تند شیر(۴۶, ۱۳۲)

غارت بردن (ğarət bordən) - qarət aparmaq

جهان غارت ازهر دری میبرد یکی آورد دیگری میبرد(۱۶۰, ۱۸۶)

غارت کردن (ğarət kərdən) - qarət etmək

اگر ترسی ازرهزن وباج خواه که غارت کند آنچه بیند براه(۲۱, ۴۶۳)

بغارت بردن (be-ğarət bordən) - qarət etmək

بغارت مبرگنج غاری چنین در اندیش لختی زکاری چنین(۴۶, ۳۱۲)

غارت جان کردن (ğarət-e can kərdən) - can almaq

بچشمی دم خسته بریان کنم بچشمی د یگر غارت جان کنم(۸۶, ۴۶۸)

غارتگری (ğarətgəri) - qarətçilik

غارتگری اوردن(بکسی) (ğarətgəri avərdən (be-kəsi)) - talamaq, qarət etmək

که نارد بمن غدرو غارتگری وزین دربیکسو نهد داوری(۶۷, ۳۳۰)

غارتیدن (ğarətidən) - qarət etmək, talamaq

جهودی مسی را زراندود کرد دکان غارتیدن بدان سود کرد(۹۶, ۳۷)

غارغار (ğarğar) - yarıq-yarıq, göz-göz

غارغار کردن (ğarğar kərdən) - yarıq-yarıq etmək, göz-göz etmək

وگر هست کوه شما تیغ دار کند تیغ من کوه را غارغار(۳۷, ۳۲۸)

غافل (ğafel) - qafil, xəbərsiz

غافل شد ن (ğafel şodən) - xəbərsiz olmaq, qafil olmaq

ولیکن مباش ایمن از رنگ او مشو غافل ازمکرونیرنگ او(۱۱۲, ۲۱۴)

غافل گشتن (ğafel gəştən) - qafil olmaq, xəbərsiz olmaq

درآمد زدردیده بانی پگاه که غافل چرا گشت یکباره شاه(۲۴۱, ۳۷۰)

غافلی (ğafeli) - qafillik, avamlıq

بدین غافلی میگذاریم روز که درما زنند آتش رخت سوز(۱۰۶, ۳۰۷)

غالب (ğaleb) - qalib

ازآن هندسی حرف شکلی کشید که مغلوب وغالب شد پدید (۴۶, ۷۲)

غالیه (ğaliye) - rəng

صدف بود گفتی مگرماه چرخ دروغالیه سوده عطار کرخ(۸۶, ۲۲۱)

غایب (ğayeb) - qayib, görünməyən, Nizami

زغیب آن نمودارش آری بدست کزین غایب آگاه باشد که هست(۶۶, ۷)

غایت (ğayət) - həd

زغایت برون (ze-ğayət borun) - həddən artıq, çox, çoxlu

نهادند برکی زغایت برون زهر پخته‌ء پخته از چند گون(۲۴۳, ۲۶۶)

غبار (ğobar) - toz-torpaq

مرا درغبار چنین تیره خاک تو دادی دل روشن وجان پاک(۴۱, ۶)

زخسار گیتی غبار نشاندن (ze-roxsar-e giti ğobar neşandən) - tozu yer üzündən yox etmək, yer üzünü tozdan təmizləmək

زبس رود خیزان لب رودبار نشانده زرخسار گیتی غبار(۵۹, ۳۲۰)

بهوا راه بستن غبار (be-həva rah bəstən-e ğobar) - tozun havanı bürüməsi

غبار زمین بر هوا راه بست عنان سلامت برون شد زدست(۲۶, ۱۶۸)

ازجای برخاسته شدن غبار (əz-cay bər xaste şodən-e ğobar) - tozun yox olması

زمین کوبساطی شد آراسته غباری شد از جای برخاسته(۶۴, ۱۷۹)

ره بر غباربستن (rəh bər ğobar bəstən) - tozun yolunu kəsmək

چپ وراست پیرامن آن حصار زپولاد بستند ره بر غبار(۱۳, ۴۵۲)

برآمدن غبار (bər amədən-e ğobar) - külə çevrilmək

فرو ریخت آن تازه گلها زبار وزان نارونرگس برآمد غبار(۱۴, ۲۴۹)

غبغب (ğəbğəb) - buxaq

زنخ ساده وغبغب آویخته گلابی زهرچشمی انگیخته(۱۲۲, ۲۲۳)

غدار (ğəddar) -qəddar

دو سرمنگ غدارچون پیل مست بران پیلتن برگشادند دست(۸۸, ۱۸۱)

غدر (ğədr) - satqınlıq

غدر(بکسی)آوردن (ğədr(be-kəsi) avərdən) - satqınlıq etmək, əhdini pozmaq

که نارد بمن غدر وغارتگری وزین دربیکسو نهد داوری(۶۷, ۳۳۰)

غراء (ğərra) -parlaq, ifadəli, mənalı

گزارنده‌ء بیت غرای من که شد زیب اوزیورآرای من(۱۴, ۲۴۱)

غراب (ğorab) - qarğa

اسیرسمنبرگ شد مشگ بید غراب سیه صید باز سپید(۴۷, ۱۰۹)

غراب سیه (ğorab-e ciyəh) - gecə

چو گردون سرطشت سیمین گشاد غراب سیه خایه‌ء زرین نهاد(۷۳, ۲۳۸)

خایه‌ء زرین نهادن غراب سیه (xaye-ye zərrin nəhadən-e ğorab-e siyəh) - Günəşin çıxması, Günəşin tüluu

چو گردون سر طشت سیمین گشاد غراب سیه خایه‌ء زرین نهاد(۷۳, ۲۳۸)

غران (ğorran) - nərildəyən, guruldayan

دماغش زگرمی برآمد بجوش برآورد چون رعد غران خروش(۳۸, ۸۶)

غرب (ğərb) - Qərb

رسد شرق تاغرب ازاحسان او بهرخانه‌ء نعمت خوان او(۴۳, ۴۸)

غربال (ğərbal) - xəlbir

من آن خاک بیزم بغربال رای که بستانم وباز ریزم بجای(۵۲, ۲۲۹)

غربت گرای (ğorbətgeray) - ölmüş, dünyasını dəyişmiş

بیاد حریفان غربت گرای کزیشان نبینم یکی رابجای(۲۶, ۶۲)

غرض (ğərəz) - istək, məqsəd

چو افروختندش غرض برنخاست دروپیکرخود ندیدند راست(۱۵, ۱۲۷)

bəz ğərəz (kəsi-ra) kamqar kərdən) – برغرض (کسی را) کامگار کردن birini istədiyinə çatdırmaq

گرم دسترس باشد از روزگار کنم برغرض شاه را کامگار(۱۹۳, ۳۶۷)

ğərəz ba təmənna-ye xiş-e u bad) - غرض باتمنای خویش اوباد həyata keçsin

زمان تا زمان قدراوبیش باد غرض با تمنای اوخویش باد(۳۹, ۲۳۶)

غرق (ğərğ) - qərq

براقی شتابنده زیرش چوبرق ستامش چوخورشید درنورغرق(۱۰, ۱۵)

ğərğ şodən) - غرق شدن) - qərq olmaq

زپولاد ترک اندرآمد بفرق زدریای خون تن خسته شد غرق(۱۹۳, ۴۲۵)

ğərğ gəştən) - غرق گشتن) - qərq olmaq

درآن سیل کزپای شد تابفرق یکی تشنه مانده یکی گشته غرق(۶, ۱۰۶)

ğərğ-e ab kərdən) - غرق آب کردن) - batırmaq, qərq etmək

بخرسنگ غضبان خرابش کنند بسیلاب خون غرق آبش کنند(۳۷, ۲۹۰)

غرقه (ğərğe) - batmış, qərq olmuş

ğərğe gəştən) - غرقه گشتن) - qərq olmaq

مگرزان می آباد کشتی شوم وگر غرغه گردم بهشتی شوم(۲, ۶۹)

be- xun ğərğe şodən) -qana qərq olmaq)بخون غرقه شدن

بریدند در طشت زرین سرش بخون غرقه شد نازنین پیکرش(۴۱, ۸۶)

غرنده شیر (ğorrəndeşir) - nərildəyən şir

شه از خشمناکی چو غرند ه شیر که آرد گوزن گران را بزیر(۱۱۲, ۹۱)

ğorrəndeşir şodən) -nərildəyən şirə dönmək) غرنده شیر شدن

جهانجوی میشد چوغرنده شیر جهنده هژبری شکاری بزیر(۴۸, ۳۴۳)

ğorrəndeəbr) - guruldayan bulud) غرنده ابر

گرم شیر پیش آید گرهزبر برو سیل بارم چوغرنده ابر(۱۶۸, ۹۵)

ğorrəndeşir) -Hindistan şahı Keydə işarədir) غرنده شیر

نوشت از سکندر بکید دلیر زتند اژدهائی بغرنده شیر(۹۱, ۳۳۱)

غرور (ğorur) - qürur

غرور جوانی بران داردت که گردن بشمشیرمن خاردت(۴۷, ۱۵۸)

ğorur dadən) - غروردادن) - qürur vermək, qürrələndirmək

سرانجام کارآن سرانداختن غروریش داد ازسرانداختن(۹۵, ۴۱۸)

ğorur(əz kəsi) neşandən) - غرور(از کسی) نشاندن) - ğürurunu yox etmək

چگونه زدارا نشاندم غرور چه کردم بجای فرومایه فور(۲۶, ۳۵۰)

ğoruri bər arastən) - غروری برآراستن) - qürrələnmək

چه باید غروری برآراستن نه برجای خویش آرزو خواستن(۵۶, ۱۶۴)

غریب (ğərib) - özgə, yad

چو خندد خیالی غریب آیدش چوطبیبت کند بوی طیب آیدش(۹۹, ۳۴۶)

غریب (ğərib) - mahir

نشسته برامش زهرکشوری غریب اوستادی ورامشگری(۴۵, ۳۸۴)

غریب (ğərib) -yeni, tanış olmayan

نوائی غریب آورم درسرود دهم جان پیشینگان را درود(۲۷, ۲۲)

غریب (ğərib) - ğərib

خطا گفتم ای پی خجسته رقیب که شد دشمنی با غریبان غریب(۹, ۳۵۵)

غریب (ğərib) - nadir

گرانمایه هائی که باشد غریب زمرکوب وجوهرزدیبا وطیب(۵۴, ۱۱۶)

غریب (ğərib) - qəribə, təəccüblü

وگرنیزکردم گناهی بزرگ غریبی بود عذرخواهی بزرگ(۱۸۲, ۳۶۶)

ğərib amədən) - غریب آمدن) - təəccüblü görünmək

غریب آیدم کزیکی تیغ تیز　　چگونه رسد لشگری را گریز(۱۲۸, ۲۰۰)

غریدن (ğorridən) - nərə çəkmək

نشد کارگرتیغ بردرع شاه　　بغرید زنگی چوابر سیاه(۲۱۷, ۹۸)

غریدن (ğorridən) -guruldamaq

بغرید کوس ازدر شهریار　　جهان شد زبانگ جرس بیقرار(۵۶, ۸۷)

بغریدن افتادن (be-ğorridən oftadən) - guruldamaq

تبیره بغریدن افتاد باز　　سرنیزه با آسمان گفت راز(۷۷, ۲۴۷)

بغریدن درآمدن (be-ğorridən dər amədən) - guruldamaq

بغول سیه بانگ برزد خروس　　درآمد بغریدن آوازکوس(۱۳۲, ۹۲)

غریق (ğəriğ) - qərq olmuş

مژه چون سنان چشمها چون عقیق　　زخرطوم تا دم درآهن غریق(۱۵۰, ۹۴)

غریق شدن (ğəriğ şodən) - qərq olmaq, batmaq

چنان زد بروکوههء منجنیق　　که شد کوه دروی چودریا غریق(۹۸, ۲۹۵)

غریو (ğəriv) - səs, qışqırtı

چنان آمد ازهر دولشگر غریو　　کزان هول دیوانه شد مغز دیو(۲۴۶, ۱۰۰)

غریو برآوردن (ğəriv bər avərdən) - səslənmək, qışqırmaq, banlamaq

برآورد مرغ سحرگه غریو　　چوسرسامی ازنوروصرعی زدیو(۵, ۴۵۲)

غریوبرآوردن (ğəriv bər avərdən) - dəm vurmaq, danışmaq

مرا بسته‌ء عهد کردی چودیو　　ببد عهدی اکنون برآری غریو(۲۶۸, ۳۷۲)

غریوان (ğərivan) - gurlayan

بسا آسیا کوغریوان بود　　چو بینند مزدوردیوان بود(۱۷, ۲۴)

غریویدن (ğərividən) – nərıdəmək, guruldamaq

غریویدن کوس گردون شکاف　　زمین را برافکند پیچش بناف(۲۹, ۴۱۳)

غزنین (ğəznin) - Qəznin

زچین وخوارزم وغزنین وغور　　زمین آهنین شد زنعل ستور(۱۳۶, ۱۰۷)

غضبان (ğəzban) -mancanaq, sapand

بخرسنگ غضبان خرابش کنند　　بسیلاب خون غرق آبش کنند(۳۷, ۲۹۰)

غضب (ğəzəb) - qəzəb

غضب ریختن (ğəzəb rixtən) - qəzəblənmək, qəzəbini tökmək

چو برآب دریا غضب ریختی　　زدریای آب آتش انگیختی(۶۱, ۱۷۱)

غضبناک (ğəzəbnak) - qəzəbli, hirsli

غضبناک وخونریزوگستاخ چشم　　خدای آفرید ش زبیداد وخشم(۷۹, ۳۸۷)

غلام (ğolam) - qulam, ox atan döyüşçü

غلامان ترکم چوگیرند شست　　زتیری رسد لشگری را شکست(۴۷, ۳۵۲)

غلامان خاص (ğolaman-e xas) - xüsusi ox atan döyüşçülər dəstəsi

جناح ازخدنگ غلامان خاص　　زده پره برکشتن بی قصاص(۲۰, ۴۱۲)

غلام (ğolam) - xidmətçi, nökər

غلامان گلچهره‌ء دلربای　　کمردرکمرگرد تختش بپای(۱۴, ۷۹)

غلام شدن (ğolam şodən) - qul olmaq

پذیرنده‌ء مهرنامت شوم　　درم ناخریده غلامت شوم(۲۰۱, ۳۶۸)

در غلامی کمر سخت کردن (dər ğolami kəmər səxt kərdən) - qul olmaq, xidmətə bel bağlamaq

برآمد چوخورشید بالای تخت　　فلک درغلامی کمر کرده سخت(۱۴۲, ۲۲۵)

غلتیدن (ğəltidən) - çabalamaq

بغلتید آن شیرنخجیرسوز　　چوآهو بره زیرچنگال یوز(۴۲۱, ۴۴۱)

غلط (ğələt) -səhv

حسابی که باخود برانداختی　　چنان نیست بازی غلط باختی(۶۱, ۱۶۴)

غلط بودن (ğələt budən) - səhv etmək

دراندازه‌ء من غلط بوده‌ء　　تو بازوی بهمن نپیموده‌ء(۵۸, ۱۵۹)

غلط کردن (ğələt kərdən) - səhv etmək

چونظم گزارش بود راه گیر　　غلط کردن ره بود نا گزیر(۷۸, ۵۹)

غلط کاری (ğələtkari) - düşmənçilik

بترس ازغلطکاری روزگار　　که چون مابسی را غلط کرد کار(۶۰, ۱۶۴)

غلط کاری کردن (ğələt kari kərdən) - səhv üzündən məhv etmək

بترس از غلط کاری روزگار که چون مابسی را غلط کردکار(۶۰, ۱۶۴)

غلطکاری (ğələtkari) - yalan

مرا کار با نغز گفتاریست همه کار من خود غلطکاریست(۷۹, ۵۹)

غلطیدن (ğəltidən) - çabalamaq

درخت کیانی درآمد بخاک بغلطید درخون تن زخمناک(۹۱, ۱۸۲)

غلغل (ğolğol) - zəng səslənməsinin ifadəsi üçün işlənən təqlidi söz

بغلغل درآمدن (fe-ğolğol dər amədən) - səslənmək

بغلغل درآمد جرس با درای بجوشید خون از دم کره نای(۲۰۲, ۴۲۶)

غله (ğəlle) - taxıl

غله چون بود کاسد وکم بها کند برزگرکار کردن رها(۱۰۷, ۳۸)

غلیواژ (ğəlivaj) - quzğun, qarğa

غلیواژ را باکبوترچه کار بباز ملک درخورست این شکار(۶۲, ۴۴)

غم (ğəm) - qəm

کنون گربغم شادمانی کنم بپیرانه سرچون جوانی کنم(۴۴, ۲۸)

غم خوردن (ğəm xordən) - qəm yemək, dərd çəkmək

بویرانهء بار بنهاد ومرد غم طفل میخورد وجان می سپرد(۲۱, ۶۵)

غم دل بردن (ğəm-e del bordən) - ürək ğəmini aparmaq, sevindirmə

میی کومرا ره بمنزل برد همه دل برند اوغم دل برد(۲, ۱۷۵)

از غم آزاد کردن (əz- ğəm azad kərdən) - qəmdən azad etmək

جهاندار کرد ازغم آزاد شان بدلگرمی آمیدها دادشان(۷۵, ۴۰۹)

از غم براحت کشیدن (əz- ğəm be-rahət kəşidən) - qəmdən azad etmək

جهانرا که از غم براحت کشید بدین هندسه درمساحت کشید(۷۱, ۵۸)

تاراج غم گشتن (tarac-e ğəm gəştən) - qəmə çevrilmək, solmaq

بهارفریدون وگلزار جم بباد خزان گشته تاراج غم(۱۰۸, ۱۸۳)

زبند غم آزاد کردن (ze-bənd-e ğəm azad kərdən) - qəmdən azad etmək

دلم را بدلداریی شاد کن زبند غم امروزم ازاد کن(۴, ۳۸۲)

غم آلوده (ğəmalude) - dərdli, kədərli, qəmli

غمآلوده را شستن (ğəmalude-ra şostən) - dədlinin dərdini yox etmək

بیا ساقی آن لعل پالوده را بیاور بشوی این غم آلوده را(۱, ۱۲۶)

غمخواره (ğəmxare) -qəmxar, dərdçəkən, munis

نکردش درآن کار چارهء نخوردش غمی هیچ غمخوارهء(۲۵, ۱۴۴)

غمزه (ğəmze) - qəmzə, naz

از ابرو کمان کرده وزغمزه تیر بتیر وکمان کرده صد دل اسیر(۹۲, ۳۸۸)

غمزه انداختن (ğəmze əndaxtən) - naz eləmək, naz satmaq

بهرتاوک غمزه کانداختی شکاری زروحانیان ساختی(۴۷۲, ۴۴۴)

غمکش (ğəmkeş) - dərdli

میی کوست حلوای هرغم کشی ندیده بجز آفتاب آتشی(۲, ۱۱۸)

غمگسار (ğəmqosar) - təsginlik verən, dərd bilən, dost

فسرده دلان را درآورد بکار غم آلودگان را شود غمگسار(۷۱, ۴۵)

غنچه (ğonçe) - qönçə

لب غنچه را کایدش بوی شیر زکام گل سرخ در دم عبیر(۶, ۶۰)

غنودن (ğonudən) - yatmaq, dincəlmək

غنوده تن مرد ازرنج وتاب نظر هر زمانی در امد ز خواب(۱۶, ۱۷۶)

غنوده (ğonude) - yatmış

خروس غنوده فروکوفت بال دهلزن بزد برتبیره دوال(۴, ۷۹)

غنی (ğəni) - varlı

غنی کردن (ğəni kərdən) -varlandırmaq

غنی کرد گردنکشان را زگنج زگوهرکشی لشگرآمد برنج(۴۲, ۲۸۴)

غنیمت (ğənimət) - qənimət

زبس غارت آوردن ازبهرشاه غنیمت نگنجید درعرضگاه(۶۹, ۱۱۱)

سپاس غنیمت غنیمت شمردن (sepas-e ğənimət ğənumət şomordən) - qənimət üçün şükür etməyi lazım bilmək

چو شه با غنیمت شد ازدستبرد سپاس غنیمت غنیمت شمرد(۴۵, ۴۵۹)

غنیمت کش (ğənimətkəş) - qənimət daşıyan

جهاندار چون دید کزگنج وزر غنیمت کشان را گران گشت سر(۴۳, ۲۸۴)

غور (ğour) - dərinlik

که داند که این خاک دیرینه دور بهر غاری اندر چه دارد زغور(۲۰۲, ۱۸۹)

غوغا (ğoğa) - vuruş, döyüş

مگر تیرترکان یغمای من نخوردی که تندی بغوغای من(۲۶, ۱۵۶)

غوغا (ğouğa) - hay- küy, səs- küy

سر رایت شاه برشد بماه زغوغای زنگی تهی گشت راه(۵۶, ۱۱۰)

غوغا برآوردن (ğoğa bər avərdən) - nərildəmək

زغوغا برآوردن خیل روس تکاور شده زیر شیران شموس(۴۲, ۴۱۴)

غور (ğur) - Qur

زچین وزخوارزم وغزنین وغور زمین آهنین شد زنعل ستور(۱۰۷, ۱۳۶)

بغورآمدن (be-ğour amədən) - dərinləşmək

زتنین بغور آمده غارها درو فتنه را روزبازارها(۵۳, ۸۲)

غول (ğul) - vəhşi

درآن جای غولان وطن ساختند چوغولان بهر گوشه می تاختند(۵۴, ۸۲)

غول (ğul) - div

رسن بسته چون غول بردست وپای مرا دریکی خانه کردند جای(۵۱۲, ۴۴۷)

آیین بد ساز کردن غول شب (ain-e bəd saz kərdən-e ğul-e şəb) -gecənin olması

چو غول شب آیین بدساز کرد بره بردن مردم آغاز کرد(۴۴۷)

غیب (ğeyb) - qeyb, sirli aləm

زغیب آن نمودارش آری بدست کزین غایب آگاه باشد که هست(۶۶, ۷)

غیب دان (ğeybdan) - cirləri bilən

دری را که در عیب شد نا پدید بجز غیب دان کس نداند کلید(۸, ۲۴۰)

ف (fe) - Fars əlifbasının iyirmi üçüncü hərfi

فاخته (faxte) - bayquş

زبسد چناری برافراخته بروکبک نالنده چون فاخته(۵۱, ۲۷۸)

فارغ (fareğ) - azad, rahat

خطرهای رهزن درین ره بسیست کسی کین نداند چه فارغ کسیست(۶, ۲۰۶)

فارغ شدن (fareğ şodən) - xilas olmaq, azad olmaq

بمشغولی نغمهء این سرود شوم فارغ ازشغل دریا ورود(۶, ۱۱۸)

فارغ دل (fareğdel) - ürəyi rahat, rahat

یکی روز فارغ دل وشاد بهر برآسوده بود ازهوسهای دهر(۱۳, ۱۳۰)

فاش (faş) - açıq, aydın, məlum

فاش گشتن (faş gəştən) - məlum olmaq, yayılmaq

چودرخاک چین این خبرگشت فاش که مانی برآن آب زد دورباش(۵۹, ۳۸۰)

فال (fal) -fal

چنان برگشاید پروبال او که نیک اختری خیزد ازفال او(۶۹, ۴۵)

فال بستن (fal bəstən) - fal açmaq

یکی را نشان کرد برنام خویش بروبست فال سرانجام خویش(۴۵, ۱۲۱)

فال زدن (fal zədən) - fal açmaq

بفرخندگی فال زن ماه وسال که فرخ بود فال فرخ بفال(۱۳۰, ۱۲۶)

فال اخترزدن (fal-e əxtər zədən) - ulduz falı açmaq

سر ازکوی نیک اختری برزند بنیک اختری فال اختر زند(۵, ۱۲۷)

فال گرفتن (fal gereftən) - niyyət ebib fala çıxmaq

صفت سکندر در شکارو فال گرفتن(ص. ۱۱۸)

فال اختر گرفتن (fal-e əxtər gereftən) - ulduz falı açdırmaq

بهرجاکه شمشیروساغرگرفت بنیک اختری فال اخترگرفت(۱۲۹, ۱۲۶)

بفال در گریختن (be-fal dər qorixtən) - fal açdırmaq, fala baxdırmaq

چوعاجزشود مرد چاره سگال زبیچارگی در گریزد بفال(۶, ۲۴۰)

بفال مبارک گرفتن (be-fal-e mobarək gereftən) - yaxşı fal hesab etmək, yaxşılığa yozmaq

شه ازپاسخ پیرفرتوت سال گرفت آن سخن را مبارک بفال(۱۶۷, ۲۰۳)

بفال همایون (be-fal-e homayun) - xeyirxahlıqla, yaxşı niyyətlə

چو نوشابه دانست کاورنگ شاه بفال همایون درآمد زراه(۷۵, ۲۵۴)

فام (fam) - oxşarlıq bildirən sözdüzəldici şəkilçi

یکی خود پولاد آیینه فام نهاد اغز برفرق چون سیم خام(۲۷۸, ۱۰۳)

فتادن (fetadən) -افتادن (oftadən) felinin qısa forması, düşmək

سرزنگی نخل بالا فتاد چوزنگی که از نخل خرما فتاد(۲۲۰, ۹۹)

فتح (fəth) - qələbə, fəth

چو فتح سکندر درآمد بکار دگرگونه شد گردش روزگار(۱۵, ۶۵)

رهنمون شدن فتح (rəhnəmun şodən-e fəth) - qələbənin müyəssər olması

قوی دست را فتح شد رهنمون بزنهار خواهی درآمد زبون(۵۲, ۱۱۰)

فتح را جفت گشتن (fəth-ra coft gəştən) - qələbə ilə cüt olmaq, qələbə çalmaq

بفرخندگی فتح را گشت جفت بدان گونه کاه نغزگوینده گفت(۴۷, ۲۰۹)

با فتح دمساز گشتن (ba- fəth dəmsaz gəştən) - qələbə çalmaq

جهاندار با فتح دمساز گشت شبانگه بارامگه باز گشت(۲۳۲, ۹۹)

فتراک (fetrak) - üzənği

بیک زخم کردیم کارش تباه سپردیم جانش بفتراک شاه(۹۵, ۱۸۲)

فترت (fetrət) - zəiflik, süstlük

ترا فترت پیری ازجای برد کهن گشتگیت ازسرای برد(۱۰۸, ۱۵۱)

فتنه (fetne) - fitnə, hiylə, kələk

چوبا شه کند چشم بد بازیی کند دیو با فتنه دم سازیی(۵۳, ۷۸)

فتنه انگیختن (fetne əngixtən) - fitnə yaratmaq, qarışıqlıq salmaq

مینگیز فتنه میفروز کین خرابی میاور درایران زمین(۶۱, ۱۳۳)

فتنه را خون بجوش آوردن (fetne-ra xun be-cuş avərdən) - fitnə yaratmaq, fitnəni coşdurmaq

بخونریزی شهریاران مکوش که تا فتنه راخون نیاری بجوش(۶۶, ۲۳۸)

فتنه را دربند آوردن (fetne-ra dər bənd avərdən) - fitnənin qarşısını almaq

چو یاری کند با تو بخت بلند چنین فتنه را صد درآری ببند(۴۰۱, ۴۴۰)

از فتنه دور داشتن (əz fetne dur daştən) - fitnədən uzaq saxlamaq

همان ملک را داری از فتنه دور که مه نایب مهرباشد بنور(۳۲, ۲۳۵)

برخاستن فتنه (bər xastən-e fetne) -fitnə-fəsadın baş qaldırması

جدا هریکی بزمی آراستی وزانجا بسی فتنه برخاستی (۳۲, ۲۰۸)

موی بسربربستن فتنه (muy be-sər bər bəstən-e fetne) - fitnənin hazırlaşıb işə başlamasa

بسر خیلی فتنه بربست موی سوی تاجگاه توآورد روی(۳۴, ۳۱۹)

فتنه (fetne) - vurğun

نسفته دری نا شکفته گلی همائی بروفتنه چون بلبلی(۷۲, ۳۳۷)

فتوی (fetva) - fitva, dini hökm

رفتن فتوا (rəftən-e fetva) - qərara alınmaq, fitva verilmək

برآن رفت فتوی دران داوری که هست ازبصرهردورا یاوری(۴۳, ۳۷۸)

فحل (fəhl) - nər, erkək

زگوران سرافرازگوری بود که فحلیش دست زوری بود(۳۶, ۱۶۲)

فحل آفاق (fəhl-e afaq) - bu dünya

عروس چنین شاه را بنده باد بران فحل آفاق فرخنده باد(۲۱, ۵۲)

فخرآوری (fəxravəri) - şöhrət, şərəf

زرومی و چینی دران داوری خلافی برآمد بفخرآوری(۱۵, ۳۷۶)

فدا (fəda) - fəda, qurban

فدا ساختن (fəda saxtən) - qurban etmək, bağışlamaq

اگر گنج خواهد فدا سازمش اگر افسرهم ازسر بیندازمش(۵۶, ۳۲۹)

فدا کردن (fəda kərdən) - qurban etmək

فدا کن درم خوشدلی را بسیچ که ارزان بود دل خریدن بهیچ(۳۳, ۴۶۴)

فر (fərr) - parıltı, əzəmət, təmtəraq

سخن رانم از فروفرهنگ او برافرازم اکلیل واورنگ او(۴۳, ۶۳)

فر (fərr) - cazibə

فرو ماند حیران درآن فروزیب که سیمای دوات بود دلفریب(۶۷, ۳۰۵)

فر (fərr) - sevinc, əzmkarlıq

جرم چون درآن فرزیبنده د ید دل ازجنگ شیران شکیبنده دید(۱۷۶, ۴۲۳)

فراپیش (fərapiş) - qarşı, qabaq

فراپیش داشتن (fərapiş daştən) - qarşıya qoymaq

متاعی که دربنگه خویش داشت بیاورد ویک یک فراپیش داشت(۸۶, ۱۳۵)

فرات (fərat) - Fərat çayı

چوآب فرات آشکارا نواز چو سرچشمهء نیل پنهان گداز(۱۷, ۴۶)

فراخ (fərax) - çox, bol

گرانجیرخورمرغ بودی فراخ نبودی یک انجیربرهیچ شاخ(۹, ۷۹)

فراخ شدن (fərax şodən) - bol olmaq, çoxalmaq

حضور تو درصوب این سنگلاخ دیار مرا نعمتی شد فراخ(۵۱, ۳۵۷)

فراخ کردن (fərax kərdən) - çox etmək, çoxaltmaq

شکوفه که بیگه نخندد زشاخ کند میوه را بردرختان فراخ(۱۰۳, ۳۸)

فراخ (fərax) - iri

دهانی فراخ وسیه چون لوید کزو چشم بیننده گشتی سپید(۱۵۹, ۹۴)

فراخ (fərax) - geniş, ucsuz-bucaqsız

بیندیش ازآن دشتهای فراخ کزآواز گردد گلو شاخ شاخ(۹۴, ۳۷)

فراخ کردن (fərax kərdən) - geniş açmaq, taybatay açmaq

صنمخانها دارد از قصرو کاخ بران لعبتان کرده درها فراخ(۵۴, ۲۵۲)

فراخ بر کشیدن (fərax bər kəşidən) - geniş açmaq, geniş yaymaq

سهی سرو را بال برکش فراخ بقمری خبرده که سبزست شاخ(۷, ۶۰)

فراخ ابرونی (fəraxəbrui) - səxavət

فراخ ابرونی نمودن (fəraxəbrui nomudən) - səxavət göstərmək

چو بنمود شاه از سر نیکوئی بدان تنگ چشمان فراخ ابرونی(۸۱, ۳۸۱)

فراخی (fəraxi) - genişürəklilik, genişbəsərlik

همه تنگ چشمی پسندیده اند فراخی بچشم کسان دیده اند(۲۶۲, ۳۷۲)

فراخی درآمدن (fəraxi dər amədən) - genişlənmək

سپه چون پراکنده شد سوی جنگ فراخی درآمد بمیدان تنگ(۸۶, ۱۸۱)

فراخی گه (fəraxigəh) - geniş düzənlik

فراخی گهی بود نزدیک آب فرود آمد آنجا بهنگام خواب(۱۵, ۴۰۴)

فراز (fəraz) - düzəltmə fel əmələ gətirən prefiks

فراز آمدن (fəraz amədən) - yaxın gəlmək, yaxınlaşmaq

ببالینگه خسته آمد فراز زدرع کیانی گره کرد باز(۱۱۳, ۱۸۳)

فراز آمدن (fəraz amədən) - piyadə olmaq, atdan düşmək

چوآمد بدهلیز درگه فراز زمانی برآسود ازان ترکتاز(۹۰, ۲۵۵)

فراز آمدن (fəraz amədən) - sona çatmaq

چو پایان رفتن فرازاید ش سوی بازگشتن نیاز امد ش(۴۳, ۲۳۶)

فراز امدن (fəraz amədən) - gəlib çatmaq

بهر شهر کامد بشادی فراز درشهر کردند بر شاه باز(۱۱۴, ۳۲۴)

فراز آمدن (fəraz amədən) - aşağı enmək

بساز انجمن کانجم امد فراز فرشته درآسمان کرد باز(۴۱, ۱۵۷)

فراز اوردن (fəraz avərdən) - gətirmək

بفرمود تا کاغذ وکلک وساز نویسندهء چینی ارد فراز(۲۴, ۳۵۶)

فراز اوردن (fəraz avərdən) - çıxarmaq (qoşun), yürütmək(qoşun)

شنیدم ز چندین خداوند راز که هرجا که آری تولشگرفراز(۵۵, ۳۵۸)

فراز رسیدن (fəraz rəsidən) - gəlib çatmaq

رسیدند لشگر بلشگر فراز زمانه درکینه بگشاد باز(۹۱, ۱۶۶)

فراز شدن (fəraz şodən) - üstünə getmək

سوی حوض شد تشنه تشنه فراز سر کوزهء خشک بگشاد باز(۵۲, ۳۷۹)

فراز شدن (fəraz şodən) - yollanmaq, irəliləmək, yaxınlaşmaq

چو شه دید کان خسرو عذرساز پیاده بنزدیک او شد فراز(۲۸۶, ۳۷۴)

فراز (fəraz) - təpə, yoxuş

پس آنگاه از هرنشیب وفراز بگوش ملک برگشادند راز(۱۴۴, ۲۹۸)

فراز (fəraz) - arxa, dal

فرازسر (fəraz-e sər) - arxada, dalda

عروس چنان را نشاند از سرش عروسان دیگر فراز سرش(۳۱۲, ۲۷۲)

فراستشناس (fərasətşenas) - psixoloq

فرستاده ام سوی هر کشوری فراستشناسی و صورتگری(۱۹۵, ۲۱۲)

فراستشناس (fərasətşenas) - Bolinas

چنین داد پاسخ فراستشناس که فرمان شه را پذیرم سپاس(۵۰, ۴۰۱)

فراش (fərraş) - nökər

چو سقای باران وفراش باد زدند آب و رفتند ره بامداد(۱۸, ۱۱۳)

فراغت (fərağət) - boş vaxta malik

فراغت بودن (fərağət budən) - boş olmaq, boş vaxta malik olmaq

بلی گرفراغت بود شاه را زنوزیوری بخشد آن گاه را(۱۸, ۲۵۰)

فراغت داشتن (fərağət daştən) - boş vaxta malik olmaq

زمشغولی ملک خود هرکسی ندارد سوی ما فراغت بسی(۶۳, ۲۳۸)

فرامرز (fəramorz) - xüs. ad, Fəramorz

چنین گفت رستم فرامرزرا که مشکن دل وبشکن البرزرا(۱۲۰, ۱۹۹)

فراموش (fəramuş) - unutma, unudulma

گرآیند حاضر میت نوش باد وگرنی حسابت فراموش باد(۹۰, ۵۹)

فراموش دادن (fəramuş dadən) - unutmaq

بتلخی دراندیشه را جوش ده درافتادهء تن فراموش ده(۲۲۲, ۲۶۵)

فراموش کردن (fəramuş kərdən) - unutmaq

بپذرفتنش حلقه درگوش کرد چو پذرفت نامش فراموش کرد(۱۱۴, ۳۸۹)

فراوان (fəravan) - çox

پس وپیش چون آفتابم یکیست فروغم فراوان فریب اندکیست(۴۱, ۳۳)

فراهم (fərahəm) - hazır

فراهم بودن (fərahəm budən) - hazır olmaq

که هیچ آرزونی بعالم نبود که یک یک بران خوان فراهم نبود(۲۰, ۳۸۳)

فراهم شدن (fərahəm şodən) - toplanmaq, bir yerə yığılmaq, cəmləşmək

نه پرکندهء تا فراهم شوی نه افزودهء نیزتاکم شوی(۲۵, ۵)

فراهم کردن (fərahəm kərdən) - əldə etmək, tədarük etmək

برو بند وزنجیر محکم کنند وزوآب ونانی فراهم کنند(۳۳۷, ۴۳۵)

فراهم کردن (fərahəm kərdən) - yazmaq

گرآرایش نظم ازوکم کنم بکم مایه بیتش فراهم کنم (۲۶, ۵۵)

فربه (fərbeh) -kök

هزبرانم آهوی چین دیده اند کم آهوی فربه چنین دیده اند(۴۳, ۳۵۱)

فربه شدن (fərbeh şodən) - kökəlmək

مرنج ارنزاری که فربه شوی چوگونی کزین به شوم به شوی(۱۰, ۲۴۱)

فربه (fərbeh) - iri, yağlı və ətli

گرسنه چوباسیر خاید کباب بفربه ترین زخمی آرد شتاب(۵۴, ۱۴۷)

فرتوت (fərtut) - əldən düşmüş, qoca

بیا ساقی آن آب چون ارغوان کزو پیر فرتوت گردد جوان(۱, ۳۳۹)

فرتوت سال (fərtutsal) - dünya görmüş, təcrübəli

شه از پاسخ پیر فرتوت سال گرفت آن سخن را مبارک بفال(۱۶۷, ۲۰۳)

فرجام (fərcam) - son

رهی پیشم آور که فرجام کار توخوشنود باشی و من رستکار (۲۳, ۱۱)

فرخ (fərrox) - xoşbəxt, şad, uğurlu

بفصلی چنین فرخ وسازمند ببستان شدم زیر سرو بلند(۲۸, ۶۲)

اختر فرخ (əxtər-e fərrox) - xoşbəxtlik ulduzu, tale ulduzu

بخور کاخترفرخت یار تو باد بدین جام دستت سزاوارباد(۸۹, ۳۰۶)

فرخ (fərrox) - yaşıl, şən, abad

بپرسید کین بوم فرخ کراست کدامین تهمتن بدوپادشاست(۳۶, ۲۵۱)

فرخ آوازه (fərroxavaze) - xoş səsli, xoş əks-sədalı

فرخ آوازه کردن (fərroxavaze kərdən) - xoşavaz etmək, xoşxəbər etmək

شرفنامه را فرخ آوازه کرد حدیث کهن را بدوتازه کرد(۱۲۴, ۳۹)

فرخاردیس (fərxardis) - Fərxar (şəhəri) kimi

دران آرزوگاه فرخاردیس نکرد آرزو بامعامله مکیس(۴۱, ۳۸۴)

فرخ آیین (fərroxain) - xoşain

کجا بستدی فرخ آیین دزی چه اززورمندی چه ازعاجزی(۱۵۳, ۲۹۹)

فرخ پی (fərroxpəy) - sevinc-şadlıq gətirən, xoşqədəm

بیا ساقی آن می که فرخ پیست بمن ده که داروی مردان میست(۱, ۱۱۸)

فرخ سریر (fərroxsərir) - uğurlu taxt sahibi

سکندرجهانجوی فرخ سریر نشسته چوبرچرخ بدر منیر(۲۳, ۱۳۰)

فرخ نبرد (fərroxnəbərd) - uğurla vuruşan, İskəndər

نبرده جهاندارفرخ نبرد خبرده که با فورفوران چه کرد(۶, ۳۴۰)

فرخندگی (fərxondegi) - şadlıq, uğurluluq

کمرکن سرزلف بربندگیش که فرخ بود برتوفرخندگیش(۱۰۲, ۲۲۲)

فرخنده (fərxonde) - müdrük, ağıllı

نوازش همی کرد بابندگان نگه داشت آیین فرخندگان(۱۰۰, ۲۳۳)

فرخنده بودن (fərxonde budən) - parlamaq, şərəfə çatmaq

عروسی چنین شاه را بنده باد برآن فحل آفاق فرخنده باد(۲۱, ۵۲)

فرخ نژاد (fərroxnejad) - şərəfli nəslə malik

شاه فرخ نژاد (şah-e fərroxnejad) - Dara

سکندر بدان شاه فرخ نژاد شبانگاه بگریست تا بامداد(۱۸۴, ۱۸۷)

فرخ نیا (fərroxniya) - xoşbəxtnəsilli

بایین اسحاق فرخ نیا کزو یافت چشم خرد توتیا(۶۲, ۳۳۷)

فرخ وزیر (fərroxvəzir) - ağıllı vəzir (Çin xaqanının vəziri)

بخاقان چین گفت فرخ وزیر که هست ازنصیحت ترا ناگزیر(۱۰۳, ۳۶۱)

فرخی (fərroxi) - xoşbəxtlik, uğurluluq

ازآن فرخی مرد اخترشناس خبر داد تا کرد خسرو سپاس(۶۱, ۶۸)

فرخی یافتن (fərroxi yaftən) - xoşbəxt olmaq, xoşbəxtlik tapmaq

نمودند کزدرگه شاه روم کزوفرخی یافت این مرز وبوم(۹۳, ۲۵۵)

فردا (fərda) - sabah, gələcək

سپردم بزنهار اسکندری تو دانی وفردا وآن داوری(۱۱۴, ۲۲۳)

فردا (fərda) - sabahı gün, sabah

ببینی که فردا من پیل رور سرش چون سپارم بسم ستور(۸۹, ۱۲۹)

فردوس (ferdous) - behişt

شده روشن از روشنک چشم او رفردوس روشنتر ایوان او(۱۲۰, ۲۲۴)

فرزانگی (fərzanegi) - ağıl, təcrübə, müdriklik

ظرفدارمغرب همردانگی قدرخان مشرق بفرزانگی(۱۰, ۳۶)

فرزانه (fərzane) - ağıllı, bilikli

فرزانه فرزند شد سربلند که فرخ بود گوهر ارجمند(۱۰, ۷۰)

دستور فرزانه (dəstur-e fərzane) - ağıllı vəzir, Bəlinas

چو دستور فرزانه پاسخ شنید سوی شاه شد بار گفت آنچه دید(۶۴, ۲۱۹)

بلیناس فرزانه (bəlinas-e fərzane) - ağıllı Bəlinas, İskəndərin vəziri

ازآنجمله در مصرت شهریار بلیناس فرزانه بود اختیار(۶۰, ۲۸۶)

فرزانه (fərzane) - Bəlinas

شهنشه پذیرا شد انخانه را بهمخانگی برد فرزانه را(۵۹, ۳۰۲۹)

فرزانه خوی (fərzanexuy) - alim təbiətli

قوی رای وروشندل ونغزگوی فرشته منش بلکه فرزانه خوی(۲۵, ۲۵۰)

فرزند (fərzənd) - evlad

چوفرزند خود را خردمند یافت شد ایمن که شایسته فرزند یافت(۱۲, ۷۰)

فرزانه فرزند (fərzane fərzənd) - ağıllı evlad, İskəndər

بفرزانه فرزند شد سربلند که فرخ بود گوهر ارجمند(۱۱, ۷۰)

هنرپیشه فرزند استاد او (honərpişe fərzənd-e ostad-e u) – onun (İskəndərin) ustadının fərasətlı evladı, Ərəstun

هنرپیشه فرزند استاد او که همدرس او بود وهمزاد او(۵۵, ۷۳)

فرس (fərəs) - at

درآمد بطیا رهء کوهکن فرس پیل بالا وشه پیلتن(۱۲۶, ۳۹۰)

فرس راندن (fərəs randən) - at çapmaq

برون جسته از کندهء چاربند فرس رانده بر هفت چرخ بلند(۹, ۱۵)

فرس تاختن (fərəs taxtən) - at çapmaq

وزین قصه چون باز پرداختم سوی هفت پیکر فرس تاختم(۴۱, ۶۳)

فرس خوشترک راندن (fərəs-e xoştərək randən) - sevinc atı çapmaq, sevinmək

فرس خوشترک ران که مسحرا خوشست عنان در مکش بارگی دلکشست(۳, ۲۴۵)

فرس (fərəs) - şahmat atı

رخ فرس را افکندن (fərəs-ra əfkəndən-e rox) - topun atı vurması(şahmatda)

فرس را رخ افکند دروقت شور فکنده فرس پیل را وقت زور(۷۱, ۳۸۶)

فرس افکندن (fərəs əfkəndən) - məğlub etmək

فرس بفنکند جوش من نیل را رخ من پیاده نهد پیل را(۱۶۹, ۹۵)

فرستادن (ferestadən) - göndərmək

دگر زنگیی را چوعفریت مست فرستاد تا گوهر ارد بدست(۱۸, ۱۰۷)

فرستادگی (ferestadegi) - elçilik

فرستادگی کردن (ferestadegi kərdən) - elçilik etmək

بروزی پیاپی رساندش نخست فرستادگی کرد برخود درست(۱۲۰, ۲۵۷)

فرستادنی (ferestadəni) - göndərilməli (adam, şey)

فرستادنی را ازآن مرزوبوم فرستاد با استوران بروم(۱۶, ۲۴۱)

فرستاده (ferestade) - peyğəmbər

فرستادهء خاص پروردگار رساننده‌ء حجت استوار(۱, ۱۳)

فرستاده (ferestade) - elçi (Bəlinas)

فرستاده چون نامه بر کید خواند درود فرستنده بروی رساند(۱۸, ۳۳۴)

فرستاده (ferestade) - elçi

چو آمد فرستادهء راه سنج بدارا سپرد آن گرانمایه گنج(۶۵, ۱۱۷)

فرستادهء خاص پروردگار (ferestade-ye xas(s) -e pərvərdeqar) - allahın xüsusi elçisi, Məhəmməd peyğəmbər(s.)

فرستاده (ferestade) elçi (Xaqan)

فرستاده را گفت خالیست جای نهفته سخن را گره برگشای(۱۵۲, ۳۶۴)

فرستاده (ferestade) - göndərilmiş, yollanmış

چو شه دید گنج فرستاده را چهار ارزوی خدا داده را(۳۸, ۳۳۵)

فرستاده وار (ferestadevar) - elçi kimi, elçi şəklində

برسم رسولان برآراست کار سوی نازنین شد فرستاده وار(۸۹, ۲۵۵)

فرستنده (ferestənde) - elçi

فرستندهء وحی پیغمبران (ferestənde-ye vəhi-ye peyğəmbəran) – allah, peyğəmbərlərin vəhini göndərən

خداوند فرمان وفرمانبران فرستندهء وحی پیغمبران (۳, ۳۳۳)

فرستنده (ferestənde) - elçi göndərən (İskəndər)

فرستاده چون نامه برکید خواند درود فرستنده بروی رساند(۱۸, ۳۳۴)

فرستنده (ferestənde) - elçi göndərən (Xaqan)

فرستندهء من چنان دید رای که خالی کند شه زبیگانه جای(۱۴۳, ۳۶۴)

فرسنگ (fərsəng) - fərsəng, uzunluq vahidi

زفرسنگ واز میل وازمرحله بدستی زمین را نکردی یله(۶۱, ۵۷)

فرسودن (fərsudən) - yeyilmək, sürtünmək

طبقهای بلور وخوانهای لعل ظرایف کشانرا بفرسود نعل(۲۲, ۱۹۳)

فرش (fərş) - fərş, döşəmə

همه فرش دیبا وشعر وحریر نه دردست نیزه نه د ر جعبه تیر(۵۳, ۴۰۷)

فرش کشیدن (fərş kəşidən) - örtmək, döşəmək

همه بادیه فرش اطلس کشید زمین زیر یاقوت شد نا پدید(۵۰, ۲۴۴)

فرش سیفور در نوشتن زمین (fərş-e seyfur dər neveştən-e zəmin) – səhərin açılması, yerin seyfur (üstü ağ xallı qara xəz- ulduzlu gecə) döşəməni keçməsi

زمین فرش سیفور چون در نوشت برآورده سر صبح با تیغ وطشت(۹, ۴۱۲)

فرشته صفت (fereştesefət) - mələk kimi

فرشته صفت گرد آن دیوچهر همی گشت چون گرد گیتی سپهر(۳۶۳, ۴۳۷)

فرشته (fereşte) - mələk

درین ره فرشته زره میرود که آید یکی دیوو ده میرود(۴, ۸۳)

فرشته پر (fereştepər) - mələkqanadlı

فرشته پران را برین ساده دشت ازو آمدن هم بدوبازگشت(۱۳, ۱۶۱)

فرشته کش (fereştekoş) - mələk öldürən

درآمد چنان اژدها پارهء فرشته کشی آدمی خوارهء (۲۹۳, ۴۳۲)

فرشته منش (fereştemaneş) - mələk düşüncəli

قوی رای وروشندل ونغزگوی فرشته منش بلکه فرزانه خوی(۲۵, ۲۵۰)

فرشته وش (fereştevəş) - mələksifət

فرشته وشی دید چون آفتاب برآورده اقبال را سر زخواب(۶۳, ۲۹۲)

فرضه (forze) - mənsəb, çayın ağzı, çayın başlanğıcı

برآن فرضه جائی دل افروز دید نشستن برآنجا ی فیروز دید(۱۴۴, ۳۹۱)

فرع (fər') - qol-budaq, ətraf

درختی سهی سایه درباغ شرع زمینی باصل آسمانی بفرع(۶, ۱۳)

فرع خوار (fər'xar) - adam

زیارتگه اصل داران پاک ولی نعمت فرع خواران خاک(۷, ۱۳)

فرغانه (fərğane) -Fərqanə

سپاه سپنجاب وفرغانه را دگرمرزداران فرزانه را(۷۷, ۳۴۵)

فرق (fərğ) - fərq

جزآن نیست فرقی که ناموس ونام تو زآیینه بینی و خسروزجام(۳۴, ۳۰۲)

فرق کردن (fərğ kərdən) fərqləndirmək

همانا کزان بود پیروز جنگ که فیروزه را فرق کردی زسنگ(۱۶, ۲۸۹)

فرق (fərğ) - tağ, ib

عروسان بزیورکشی خوکنند سر وفرق را نغز ونیکو کنند(۲۵, ۲۱۷)

فرق (fərğ) - baş

یکی خود پولاد آیینه فام نهاد ازبرفرق چون سیم خام(۲۷۸, ۱۰۳)

فرق سر (fərğ-e sər) - başın ortası

چو فرق سر خصم درخون کشید ازان سرکشی سربگردون کشید(۱۵۳, ۴۲۲)

فرمان (fərman) -fərman, hökm

چو فرمان چنین آمد از شهریار که برنام ما نقش بند این نگار(۱۸, ۵۲)

فرمان دادن (fərman dadən) - fərman vermək

بروزی که فرمان دهد شهریار که پیوند را باشد آن اختیار(۶۲, ۲۱۹)

فرمان کردن (fərman kərdən) - əməl etmək, yerinə yetirmək, tabe olmaq

بگوهر چه خواهی که فرمان کنم بچاره گری با توپیمان کنم(۱۵۲, ۱۸۵)

فرمان بجای آوردن (fərman be-cay avərdən) - fərmanı yerinə yetirmək

چه فرمایدم شاه فیروز رای که فرمان فرمانده آرم بجای(۸۳, ۱۳۴)

بفرمان ساز کردن (be-fərman saz kərdən) - fərmana əməl etmək

سکندر بفرمان او ساز کرد حریر نوشته زهم باز کرد(۱۷۳, ۲۶۱)

بفرمان(کسی) کمر بستن (be-fərman-e(kəsi) kəmər bəstən) - fərmanına tabe olmaq, fərmanına boyun əymək

نتابم سر از رای وپیمان او نبندم کمر جزبفرمان او(۴۳, ۷۲)

از فرمان سر کشیدن (əz fərman sər kəşidən) - fərmana əməl etməmək, fərmandan baş qaçırmaq

زفرمان او سر نباید کشید کجا رای او هست زرین کلید(۵۹, ۲۱۹)

(əz-fərman qozəştən) - fərmana əməl etməmək ازفرمان گذشتن

ولیکن زفرمان او نگذریم بجز راه فرمان او نسپریم(۴۵, ۱۴۰)

(əz-fərman gərdən taftən) - fərmandan boyun qaçırmaq از فرمان گردن تافتن

بهرچ آن خوش آید بدندان او نتابند گردن زفرمان او(۵۶, ۳۰۴)

(bənde-ye fərman şodən) -fərmanın qulu olmaq بندهء فرمان شدن

که فرماندهان حاکم جان شدند فرستادگان بندهء فرمان شدند(۸۲, ۱۳۴)

فرمان (fərman) -göstəriş

دگرره بفرمان فرزانگان نکرد آنچه آید زدیوانگان(۲۸, ۳۲۷)

فرمانبر (fərmanbər) - fərmana tabe

زفرمانبران ملک فیلقوس نشد کس درآن شغل باوی شموس(۱۸, ۷۶)

(fərmanbər gəştən) - tabe olmaq, tabelikdə olmaq فرمانبر گشتن

چو دیدند پیروزی لشگرش عرب نیزگشتند فرمانبرش(۳۹, ۲۴۳)

فرمانبری (fərmanbəri) - tabelilik

کیومرث از خیل توچاکری فریدون زملک توفرمانبری(۳۱, ۳۰۲)

(be-fərmanbəri kəmər bəstən) - itaətkarlıq göstərmək بفرمانبری کمر بستن

کمر بست خاقان بفرمانبری بگوش اندرون حلقهء چاکری(۷۱, ۳۸۰)

(əz-rah-e fərmanbəri) - itaətkarlıqla, sədaqətlə ازراه فرمانبری

بدان دل که از راه فرمانبری کند میهمان را پرستشگری(۱۳, ۳۴۹)

فرمانپذیر (fərmanpəzir) - itaətkar, tabe

زفرمان اونیست کس راگزیر خدا اوست ما بندهء فرمان پذیر(۱۵, ۱۶۱)

(fərmanpəzir şodən) - əmrə tabe olmaq فرمانپذیرشدن

شدند آن دلیران فرمانپذیر گرفتند ازآن زنگیی چند اسیر(۱۰۹, ۹۱)

(fərmanpəzir gəştən) - tabe olmaq, fərmana əməl etmək فرمانپذیر گشتن

اگر خواندشان داوردورگیر برفتن نگشتند فرمانپذیر(۳۳, ۲۹۰)

فرمانپذیزی (fərmanpəziri) - itaətkarlıq

بفرمانپذیری بهر کشوری نشانم جداگانه فرمانبری(۲۰۹, ۳۶۸)

فرمانده (fərmandeh) - şah

که فرماندهان حاکم جان شدند فرستادگان بنده فرمان شدند(۸۲, ۱۳۴)

فرماندهی (fərmandəhi) - şahlıq, hökmranlıq

بفرماندهی سر ندارد گران جهانرا سپارد بفرمانبران(۴۴, ۲۳۶)

فرمانروا (fərmanrəva) - hakim, əmr edən, fərman verən

که فرمانروا پادشاه جهان بفرمان اورای کارآگهان(۳۸, ۲۳۶)

فرمانگزار (fərmanqozar) - buyruq sahibi, hökm verən

چنان بود فرمان زفرمانگزار که برتخت بنشیند آن تاجدار(۷۱, ۳۰۵)

فرمودن (fərmudən) - buyurmaq, əmr etmək

بفرمود تا چاکران تاختند ز کار زن مرده پرداختند(۳۰, ۶۶)

فرمش (fərəmoş) - فراموش (fəramuş) sözünün qısa forması, unutma

مبادا بهشیاری وبیهشی کسی را زفرمان او فرمشی(۲۰, ۱۶۱)

فرموده (fərmude) - deyilmiş, tapşırılmış

بفرمود شه تا نشیند زپای سخنهای فرموده آرد بجای(۱۳۴, ۳۶۳)

فرنجه (ference) - xüs. ad, Ference

الانی سواری فرنجه بنام هنرها نموده بشمشیر وجام(۱۴۷, ۴۲۱)

فرو (foru) - düzəltmə feil əmələ gətirən prefiks

فرو بردن (foru bordən) - udmaq

سیه کرد بر شیروان راه را فرو برد چون اژدها ماه را(۲۴۳, ۴۲۹)

فرو بردن (foru bordən) - tökmək, salmaq

چو با کورهء مرد اکسیرگر فرو برده آهن براورده زر(۴۰, ۲۷۸)

فرو بستن (foru bəstən) - bağlamaq

نجنبید برجای خویش آن نهنگ که اقبال شاهش فرو بست چنگ(۴۱۶, ۴۴۱)

فرو بستن (foru bəstən) - qurmaq, düzəltmək

دو منزل کم وبیش نزدیک شاه طویله فرو بست وزد بارگاه(۸۱, ۳۴۵)

فرو پزمریدن (foru pəjmoridən) - məyus etmək, soyutmaq

فرو پژمرید آتش انگیزشان زگرمی نشست آتش تیزشان(۱۳۰, ۹۲)

فرو خسبیدن (foru xosbidən) - yatmaq

چو هم رستهء خفتگانی خموش فرو خسب یا پنبه درنه بگوش(۲۲۰, ۱۹۰)

فرو خفتن (foru xoftən) - yatmaq

فرو خفت کاسایش آمد پدید شدآسوده تاصبح صادق دمید(۸۲, ۳۱۴)

فرو خواندن (foru xandən) - oxumaq

فروخواند نامه زسر تا بین برآموده چون درسخن درسخن(۷۲, ۱۵۹)

فرو خواستن (foru xastən) - istəmək, arzulamaq

چو خاقان فرو خواند عنوان شاه فرو خواست افتادن از اوج گاه(۷۴, ۳۵۴)

فرو دیدن (foru didən) - görmək

جوی زرزجویندهء روی تافت فرو دید زرجست وگنجینه یافت(۱۷۳, ۲۰۳)

فرو ریختن (foru rixtən) - kəsib salmaq

چوبرفرق پیل آمدی خنجرش فرو ریختی زیر پایش سرش(۶۰, ۱۷۱)

فرو ریختن (foru rixtən) - yağdırmaq, tökmək

برآمد یکی ابر زنگارگون فرو ریخت از دیده دریای خون(۵, ۱۰۶)

فرو ریختن (foru rixtən) - səpmək, dağıtmaq

فرو ریخت کنجد بصحن سرای طلب کرد مرغان کنجدربای(۹۷, ۱۳۵)

فرو ریختن (foru rixtən) - tökülmək

درخت کیانرا فرو ریخت بار کفن دوخت بردرع اسفندیار(۱۷۹, ۱۸۷)

فرو ریختن (foru rixtən)) - qalanmaq, qoyulmaq

زهرنعمتی کاید اندر شمار فرو ریخته کوهی ازهرکنار(۳۱۹, ۲۷۲)

فرو ریختن (foru rixtən) - qırmaq, öldürmək

بهر حمله کانگیخت ازهردری فرو ریخت از روسیان لشگری(۲۳۴, ۴۲۸)

فرو شدن (foru şodən) - batmaq

ترا پای دولت فرو شد بگنج زبیدولتیهای دشمن مرنج(۹۴, ۱۹۷)

فرو شستن (foru şostən) - yumaq, təmizləmək

زسودای هندوصفرای روس فروشست عالم چوبیت العروس(۳۸, ۵۶)

فرو کشتن (foru koştən) - söndürmək

چو آتش فرو کشت ازآنجایگاه روان کرد سوی سپاهان سپاه(۶۵, ۲۱۱)

فرو گفتن (foru qoftən) - demək

فرو گفت لختی سخنهای سخت چو گوید خداوند شمشیر وتخت(۳۵, ۱۳۱)

فرو ماندن (foru mandən) - heyrətlənmək

فرو ماند شه را درآن دستگاه که یک تخت را برنتابد دو شاه(۲۰۹, ۲۶۳)

فرو ماندن (foru mandən) - qalmaq

زهنجار دیگردرآمد بروم فرو ماند گنج اندران مرزوبوم(۷۴, ۲۸۷)

فرو ماندن (foru mandən) - aciz qalmaq

شهنشه چودانست کان سروران فرو مانده بودند وعاجزدرآن(۳۱, ۲۹۲)

فرو ماندن (foru mandən) -uzaqlaşmaq

فرو ماند دستم زمی خواستن گران گشت پایم زبرخاستن(۳۱, ۲۷)

فرو ماندن (foru mandən) - mat qalmaq

فرو ماند مردازززرانگیختن وزان یک عدد درصد آمیختن(۸, ۲۳)

فرو مردن (foru mordən) - ölmək, yox olmaq

فرو میرد امیدواری زمرد که همسال را سر درآید بگرد(۱۰۱, ۱۸۲)

فرو هشتن (foru heştən) - vurmaq

فرو هشت بر ترک شه تیغ را زبرق آفتی کی رسد میغ را(۲۹۵, ۱۰۴)

فرو هشتن (foru heştən) - başlı başına buraqmaq, maraqlanmamaq

چرا کار ارمن فروهشت سست نکرد آن بروبوم را بازجست(۶۵, ۲۴۵)

فرو هشتن (foru heştən) - asmaq

یمانی یکی تیغ زهرآبجوش حمایل فروهشته ازطرف دوش(۱۹۱, ۹۷)

فرو هشتن (foru heştən) - açıb tökmək

فرو هشته گیسو شکن درشکن یکی پایکوب و یکی دسترن(۲۸, ۲۰۸)

فرو بسته (forubəste) - bağlı, qandalaqlı (Çin xaqanı)

بفرمود شه تا رقیبان بار کنند آن فروبسته را رستکار(۲۳۰, ۳۶۹)

(forubəste) - qapalı فرو بسته

(forubəste daştən) - qapamaq فرو بسته داشتن

زن پاک پیوند فرمان روا برایشان فرو بسته دارد هوا(۵۳, ۲۵۲)

(çeşm forubəste) - gözü qapalı چشم فرو بسته

فرو بسته چشم آن تن خوابناک بدو گفت برخیز ازین خون وخاک(۱۱۵, ۱۸۳)

فر وبرز (fərr-o-borz) - boy-buxun

فریبرز نامی که ازفروبرز تن جوشنش بود وبازوی گرز(۲۹, ۱۴۵)

فروجه (foruce) - cücə

عقابی که نخجیر سازی کند بفروجگان دست بازی کند(۱۱۹, ۱۲۵)

فروختن (foruxtən) - demək

درفروختن (dorr foruxtən) - söz demək

خریدار در چون صدف دیده دوخت بدین کاسدی درنشاید فروخت(۱۴, ۳۱)

فروختن (foruxtən) - افروختن (əfruxtən) feilinin qısa forması, işıqlanmaq

بگوهر فروزد دل تیره فام مگر شبچراغش ازینست نام(۲۹, ۱۹۳)

آتش فروختن (atəş foruxtən) - işıq yandırmaq, işıqlandırmaq

بعذر شب دوش فرمود شاه که آتش فروزند در بزمگاه(۲۳, ۲۷۶)

فروختن (foruxtən) -açılmaq, çiçəklənmək

گل سرخ چون کله بندد بباغ فروزد زهر غنچهء صد چراغ(۵۶, ۴۶۶)

فروخفته (foruxofte) - yatmış, ölmüş

بچنگگ وبدندان رهش رفته گیر چوکیخسرو آنجا فروخفته گیر(۴۶, ۳۱۲)

فرود (forud) - düzəltmə fel əmələ gətirən prefiks

فرود آمدن (forud amədən) - enmək, düşmək

سکندر فرود آمد از پشت بور درآمد ببالین آن پیل زور(۱۱۰, ۱۸۳)

فرود آمدن (forud amədən) - gəlib dayanmaq

فرود آمدند ازسر راه دور دوفرسنگی ازلشگرشاه دور(۳۴, ۴۰۵)

فرود آمدن (forud amədən) - deyilmək

نخستین حدیثی که آمد فرود زشه داد پوشیدگانرا درود(۴۰, ۲۱۷)

فرود آوردن (forud avərdən) - düşürmək, endirmək

زقعر زمین برکشد چاه را فرود آرد ازآسمان ماه را(۱۰۳, ۲۱۳)

فرود آوریدن (forud avəridən) - düşürmək, endirmək

مه ومشتری را بمشگین کمند فرود آورید از سپهربلند(۳۴۰, ۲۷۴)

فرود اوفتادن (forud uftadən) -düşmək, enmək

زبس نعره کامد برون ازکمین فرود اوفتاد آسمان برزمین(۴۶, ۸۲)

فروریخته (forurixte) - tökülmüş

فروریخته زریک انبان چست قراضه قراضه درستش درست(۵, ۲۳)

فروز (foruz) - افروز (əfruz) -sözünün qısa forması, parlaq

ز ما گرشبی رفت روزی رسید گلی رفت و گلشن فروزی رسید(۱۷۲, ۲۰۳)

فروزان (foruzan) - parlaq, parlayan

فروزنده نوشابه دربزم شاه فروزان ترازز هره درصبحگاه(۳۳۷, ۲۷۳)

فروزنده (foruzənde) - yanar, yanan

فروزنده چاهی درو دید ژرف که میتافت زان چاه نوری شگرف(۵۹, ۳۱۳)

فروزنده بودن (foruzənde budən) - parlamaq

چو پوسیده چوبی که درکنج باغ فروزنده باشد بشب چون چراغ(۴۵, ۲۸

فروزنده شدن (foruzənde şodən) - parlamaq

بسالار چین هرزمان بزم شاه فروزنده تر شد زخورشید وماه(۷۰, ۳۸۰)

فروزنده شدن (foruzənde şodən) - işıqlanmaq

بدان مرزروشنتراز صحن باغ فروزنده شد چشم شه چون چراغ(۹۷, ۲۴۷)

فروزنده شدن (foruzənde şodən) - alovlanmaq, yanmaq

زره چون درآمد برشاه روم فروزنده شد همچوآتش زموم(۷۹, ۱۳۴)

فروزنده کردن (foruzənde kərdən) - sevindirmək

فروزنده شان کرد ازآن گرم داغ کزآتش فروزنده گردد چراغ(۶۸, ۱۱۱)

فروزنده گشتن (foruzənde gəştən) - yanmaq, parlamaq

فروزنده شان کرد ازآن گرم داغ کزآتش فروزنده گردد چراغ(۶۸, ۱۱۱)

فروزنده رو (foruzənderu) -gözəl, parlaq üzlü

بگل چیدن آمد عروسی بباغ　　فروزنده روئی چو روشنچراغ(۳۰, ۶۲)

فروشنده (foruşənde) - satan

نبینی که باشد زمشگین حریر　　فروشندهء پاک را ناگزیر(۹, ۲۸۸)

فروغ (foruğ) - işıq

پس وپیش چون آفتابم یکیست　　فروغم فراوان فریب اندکیست(۴۱, ۳۳)

فروغ از چراغی دادن (foruğ əz-çerağı dadən) - çıraq yandırmaq, işıqlandırmaq

فروغ ازچراغی ده این خانه را　　که سازد کباب این دوپروانه را(۵, ۳۹۸)

فروغ برآوردن (foruğ bər avərdən) - parlamaq

سخن گر چوگوهر برآرد فروغ　　چو ناباور افتد نماید دروغ(۸۵, ۵۹)

فرومایه (forumaye) - quru

بنزدیک ما این فرومایه چرم　　گرامی ترست ازبسی موی نرم(۳۵, ۴۵۸)

فرومایه (forumaye) - alçaq

بشرطی که مشتی فرومایگان　　ندزدند کالای همسایگان(۳۰, ۲۲)

فره (fərre) - nur, işıq

زسرتا قدم صورت بخردی　　پدیدار ازو فرهء ایزدی(۹۵, ۲۵۶)

فرهء ایزدی (fərre-ye izədi) - ilahi nur, ilahi işıq, İskəndər

چوخاقان خبر یافت زان بخردی　　شکوهید ازآن فرهء ایزدی(۱۱۷, ۳۴۷)

فرهنگ (fərhəng) - Fərhəng

کجا رستم وزال وسیمرغ وسام　　فریدون وفرهنگ وجمشید وجام(۱۴۸, ۲۰۱)

فرهنگ (fərhəng) - bilik, ədəb, ağıl

که ملک جهانرا بفرهنگ ورای　　شد ازقاف تا قاف کشور گشای(۲۶, ۶۵)

فرهنگ را ساز دادن (fərhəng-ra saz dadən) - ağlını işə salmaq

نیوشنده فرهنگ را سازداد　　جوابی پسندیده ترباز داد(۲۱۵, ۳۶۹)

فریاد (fəryad) - nalə, fəryad

قلم در کش آیین بیداد را　　کفایت کن از خلق فریاد را(۵۴, ۱۴۰)

فریاد (fəryad) - səs

درای جگرتاب وفریاد زنگ　　زسر مغز میبرد وازروی رنگ(۷۹, ۴۱۷)

فریاد (fəryad) - kömək, aman

که فریاد شاها زبیداد روس　　که ازمهد ابخاز بستد عروس(۲۲, ۳۹۳)

فریاد برآوردن (fəryad bər avərdən) - səs salmaq, fəryad qoparmaq

دهلزن چو شد بردهل خشمناک　　برآورد فریاد از باد پاک(۴۰, ۳۴۲)

فریاد خوان (fəryadxan) - köməyə çağıran (Dəvali)

بفریادخوان گفت فرمان تراست　　مرا دردلست آنچه درجان تراست(۵۰, ۳۹۵)

فریادخواه (fəryadxah) - kömək istəyən

چو فریاد را درگلو بست راه　　گلوبسته به مرد فریادخواه(۸۳, ۱۴۲)

فریاد رس (fəryadrəs) - köməyə çatan

جهاندیده دستور فریاد رس　　گشاد ازسرکاردانی نفس(۸۱, ۸۹)

فریادرس گشتن (fəryadrəs gəştən) - kömək etmək

درآن کارها یاوراوبود وبس　　پناهنده را گشت فریاد رس(۵۳, ۳۲۰)

فریب (fərib) - yalan

پس وپیش چون آفتابم یکیست　　فروغم فراوان فریب اندکیست(۴۱, ۳۸)

فریب دادن (fərib dadən) - aldatmaq

بمیخانه ومیوه زیبم دهی　　بنقل وبریحان فریبم دهی(۱۳۰, ۲۵۸)

فریب دیدن (fərib didən) - aldanmaq

سکندر چوزان شهرشد باز جای　　فریب از فلک دید وفتح ازخدای(۲۸۶, ۲۶۹)

فریب (fərib) - fitnə, gözəl

بتی چون بهشتی برآراسته　　فریبی بصد آرزو خواسته(۸۲, ۳۸۷)

فریبرز (fəriborz) -Fəriborz

فریبرز نامی که ازفروبرز　　تن جوشنش بود وبازوی گرز(۲۹, ۱۴۵)

فریبندگی (fəribəndegi) - füsunkarlıq

یکی خوبرونی و زیبندگی　　که هست آیتی درفریبندگی(۱۰۳, ۳۸۹)

فریبندگی (fəribəndegi) - məktubun yazılmasında istifadə olunan katib üslubu

فریبندگیها درو بی شمار که آید نویسندگانرا بکار(۹۲, ۳۳۱)

فریبنده (fəribənde) -aldadan

نهانی در آن قصر زیبنده دید بهشتی سرائی فریبنده دید(۱۰۵, ۲۵۶)

فریبنده شدن (fəribənde şodən) - aldanmaq

بهشتی پرازحورزیبنده دید فریبنده شد چون فریبنده دید(۳۸, ۲۱۷)

فریبنده (fəribənde) - aldadıcı

فریبنده چشمی جفا جوی وتیز دوابخش بیمارو بیمارخیز(۱۲۰, ۲۲۳)

فریبنده (fəribənde) - gözəl

بهشتی پرازحور زیبنده دید فریبنده شد چون فریبنده دید(۳۸, ۲۱۷)

فریبنده راه (fəribənderah) -aldadıcı yol

فریبنده راهی شد این راه دور که برچرخ هفتم توان دید نور(۳, ۸۳)

فریبی (fəribi) - yalan

فریبی فرستادن (fəribi ferestadən) - yalan xəbər göndərmək, aldatmaq

فریبی فرستش که طاعت کند بیک روم تنها قناعت کند(۴۲, ۱۴۵)

فریدون (feridun) - Firidun

بهار فریدون وگلزار جم بباد خزان گشته تاراج غم(۱۰۸, ۱۸۳)

فریدون نسب (feridunnəsəb) - Firidun nəsəbli, Dara

فریدون نسب شاه بهمن نژاد چوبرخاست از اول بامداد(۳۹, ۱۷۸)

فریش (fəriş) - yürüş

فریش آوردن (fəriş avərdən) - yürüş etmək

گراز بهرگنج آرم آنجا فریش بمغرب زرمغربی هست بیش(۳۸, ۳۲۸)

فریضه (fərize) - şərəfli

بهر جاکه پیگارفرمود شاه فریضه ترین کاری آن بودشان(۳۳, ۲۵۱)

فریفتن (fəriftən) - aldatmaq

فریبم بدرمان وسوزم بدرد منم کین کنم جزمن این کس نکرد(۸۸, ۴۶۸)

فزودن (fozudən) - افزودن (əfzudən) -artırmaq felinin qısa forması

زمین دادبوسه بایین پیش فزود اززمین بوس اوقدر خویش(۲۷, ۳۸۳)

فزوده (fozude) - çoxalmış

فزوده شدن (fozude şodən) - çoxalmış

بسی نافهء مشگ ودیبای نغز کزایشان فزوده شود هوش ومغز(۷۲, ۲۸۰)

فزون (fozun) - افزون (əfzun) sözünün qısa forması, çox

دولشگرنگویم دو دریای خون ببسیاری ازریگ دریا فزون(۱۲, ۴۱۲)

فزون (fozun) - uzun, artıq

فزونتر درختش زپنجاه ارش ازآب وهوا یافته پرورش(۸, ۴۵۶)

فسار (fesar) -افسار (əfsar) sözünün qısa forması, yüyən

تکاورده اسب مرصع فسار همه زیرهرای گوهرنگار(۹۵, ۳۱۵)

فسانه (fesane) - افسانه (əfsane) sözünün qısa forması, əfsanə

عنان بازکش کاژدها بررهست فسانه درازست وشب کوتهست(۴۵, ۳۵۷)

فساینده (fesayende) - əfsunçu, cadugər

بچاره گری زیرک هوشمند فسون فساینده را کرد بند(۹۲, ۲۱۳)

فسرده دل (fesordedel) - افسرده دل (əfsordedel) sözünün qısa forması, qəmii, kədərli

فسرده دلان را درآرد بکار غم آلودگانرا شود غمگسار(۷۱, ۴۵)

فسوس (fosus) - kələk, yalan

فلکوار دورازفسوس همه سرآمد ولی پای بوس همه(۳۲, ۳۲)

فسوس کردن (fosus kərdən) - aldatmaq, kələk gəlmək

نوی رابشاهی برآرند کوس که بروی توانند کردن فسوس(۱۰۲, ۱۹۸)

فسون (fosun) - افسون (əfsun) sözünün qısa forması, əfsun, fitnə-fəsad

چوگشت ازفسون جهان بی هراس جهانرا بگشتن نگهداشت پاس(۱۷, ۲۴۱)

فسون ساختن (fosun saxtən) -əfsunlamaq

اگرچه بزرق وفسون ساختن نشاید زچین توشه پرداختن(۶۲, ۳۵۸)

فسون فرو دمیدن (fosun foru dəmidən) - əfsunedici şeir (söz) demək

سخن ران ازان نامور خفتگان فسونی فرو دم به آشفتگان(۱۲, ۲۲۷)

فسوننامه (fosunname) -kitab

فسوننامهء زند را ترکنند وگر نهبزندان دفترکنند(۵۸, ۲۱۰)

فش (fəş) - sözdüzəldici şəkilçi

نشست ازبربارهء کوه فش بدیدن همایون برفتار خوش(۱۵, ۱۰۷)

فشافش (feşafeş) - təqlidi söz, oxun fışıltısı

فشافش کنان (feşafeşkonan) - fışıldayaraq, fışıltı salaraq

ترنگ کمان رفته درمغز کوه فشافش کنان تیربرهرگروه(۱۷, ۴۵۲)

فشاندن (feşandən) - افشاندن (əfşandən) felinin qısa forması, içmək

بهر جرعه می که شه میفشاند مهندس درختی دراومینشاند(۱۷, ۱۳۰)

فشاندن (feşandən) - səpmək, tökmək

سرشک فشاندن (sereşk feşandən) - gözyaşı tökmək

فشانی تو برمن سرشکی زدور فشانیم من ازآسمان برتونور(۶۱, ۲۹)

فشاندن (feşandən) - vermək, paylamaq

عمارت همیکرد وزرمیفشاند همه خارمیکند وگل مینشاند(۳۸, ۷۷)

فشاندن (feşandən) - əkmək, səpmək

من ازهرسه دانه که دانا فشاند درختی برومند خواهم فشاند(۴۵, ۴۳)

فشردن (feşordən) - köməkçi feil

پی برزمین فشردن (pəy bər zəmin feşordən) - ayaq döymək, ayaq vurmaq

زپویه که پی برزمین میفشرد دراندام گاو استخوان گشت خرد(۱۷, ۸۴)

گلوی ستم را فشردن (gəlu-ye setəm-ra feşordən) - zülmü yox etmək

گلوی ستم را بدانسان فشرد که دارا بدان داوری رشک برد(۹, ۶۴)

فصل (fəsl) - fəsl

بفصلی چنین فرخ وسازمند ببستان شدم زیرسرو بلند(۲۸, ۶۲)

فضل (fəzl) - ağıl, bilik

درآن نیم شب کزتوجویم پناه بمهتاب فضلم برافروز راه(۸۲, ۸)

فغان (fəğan) -fəğan

فغان برآوردن (fəğan bər avərdən) - fəğan qoparmaq

بیا ساقی آن شبچراغ مغان بیاور زمن برمیاور فغان(۱, ۲۲۶)

فغفور (fəğfur) -xüs. ad, Fəğfur

جهانجوی فغفوربردست راست بخدمت کمربست وبرپای خاست(۷۳, ۳۸۴)

فغفوری (fəğfuri) - fəğfurlu

قدرخان وفغفوریان یکسره علم برکشیدند بر میسره(۱۹, ۴۱۲)

فقاع (foğa′) - içgi növü, şərbət

فقاع گلابی وگلشکری طبرزد فشان ازدم عنبری(۲۵۲, ۲۶۷)

فکر (fekr) - düşüncə, ağıl

بدین دلفریبی سخنهای بکر بسختی توان زادن ازراه فکر(۹۱, ۳۷)

از راه فکر (əz- rah-e fekr) - ağılla, ağıllı

بدین دلفریبی سخنهای بکر بسختی توان زادن از راه فکر(۹۱, ۳۷)

فکرت (fekrət) - ağıl

اساسی که درآسمان وزمیست باندازهء فکرت آدمیست(۱۷, ۱۱)

فکندن (fekəndən) - افکندن (əfkəndən) felinin qısa forması, yıxmaq

که برجهد آن کزتو چیزی کند بکوشد بجان تا ترا بفکند (۱۹۲, ۲۶۲)

فکندن (fekəndən) - vurub öldürmək

چنان بود پرخاش رستن درست که لشگرکشان را فکندی نخست(۱۳۰, ۲۰۰)

فکندن (fekəndən) - saçmaq

شرار فکندن (şərar fekəndən) - qığılcım saçmaq

شراری که شمشیر دارا فکند تبش دردل سنگ خارا فکند(۸۳, ۱۸۱)

فکندن (fekəndən) - atmaq

سر گوسفندی بر شه فکند نمودش که میبایدم گوسفند(۵۶, ۴۵۹)

فکندن (fekəndən) - vurub salmaq

هم آخردرابرویکی چین فکند سرجودره برسرزین فکند(۲۰۷, ۴۲۶)

فلاطون (fəlatun) - Əflatun

ارسطو بساغر فلاطون بجام می خام ریزنده برخون خام(۱۹, ۱۱۹)

فلان (felan) - filan

چوگویند نقش فلان پادشا ست پذیرم که آن نقش نقشیست راست(۲۰۰, ۲۶۳)

فلک (fələk) - göy, fələk

حصارفلک برکشیدی بلند دروکردی اندیشه راشهربند(۲۲, ۵)

بر فلک شدن (bər fələk şodən) - göyə qalxmaq, yuxarı qalxmaq

چو این داستان گفت شه یک بیک نیوشنده را دست شد برفلک(۷۴, ۲۳۱)

بر دهان دهل بوس دادن فلک (bər dəhan-e dohol bus dadən-e fələk) - barabanın səslənməsi, baraban səsinin göyə qalxması

درآمد بغریدن آواز کوس فلک بردهان دهل داد بوس(۱۹, ۱۶۸)

فلک (fələk) - allah

بهر کارکوجست نام آوری درآن کار دادش فلک یاوری(۲۹, ۷۶)

فلک پایگه (fələkpaygəh) - göy əzəmətli, fələk məqamlı

شها شهریارا جهان داورا فلک پایگه مشتری پیکرا(۳, ۳۰۸)

فلکه (fələke) - bədənin arxa hissəsi, bel

سنان سر خشت خفتان شکا ف برون رفته از فلکهء پشت ناف(۶۰, ۸۷)

فن (fənn) - elm, bilik

پذیرفته از هرفنی روشنی جداگانه در هر فنی یک فنی(۵۲, ۳۴)

فن (fənn) - hiylə

فن زدن (fənn zədən) - hiylə işlətmək

چه دانی که من خود چه غن میزنم دهل بردر خویشتن میزنم(۱۲, ۳۱)

فور (Fur) - xys. ad, İraq sərkərdəsi Fur

چومرکب سوی راه دورآورم سرتیغ برفرق فور آورم(۱۹, ۳۲۶)

فورفوران (furefuran) -Furlarfuru

چو از فورفوران ربایم کلاه سوی خان خانان گرایم سپاه(۲۰, ۳۲۶)

فوریان (furiyan) - Furlar ölkəsi

چو فارغ شد از غارت فوریان کمر بست برکین فغفوریان(۷۲, ۳۴۴)

فولاد کوه (fuladkuh) - poladdağ

بکوه رونده درآورد پای چو فولاد کوهی روان شد زجای(۸۰, ۳۴۵)

فهرست (fehrest) - xülasə

فهرست کارنامه وتاریخ جهانگیری سکندر(ص. ۵۳)

فی (fi) - ərəb dilində ismin yerlik halının göstəricisi, da, də, haqqında

فی نعت خاتم النبیین علیه الصلوة والسلم (ص. ۱۳)

فیروز (firuz) - uğurlu, münasib, xoş

بران فرضه جائی دل افروز دید نشستن برانجا ی فیروز دید(۱۴۴, ۳۹۱)

فیروز گشتن (firuz gəştən) - uğurlu olmaq

ملکزادگانرا برافروز چهر که تا برتوفیروز گردد سپهر(۵۷, ۲۳۷)

فیروز (firuz) - qalib

چوفیروز بود آن نمونش بفال دراینهم توان بود پیروزحال(۱۲۷, ۱۲۶)

فیروز بخت (firuzbəxt) - xoşbəxt, uğurlu

مخالف شکن شاه فیروزبخت بفیروزفالی برآمد بتخت(۴۷, ۱۱۵)

فیروزجنگ (firuzcəng) - döyüş qalibi

عنان تاب شد شاه فیروزجنگ میان بسته برکین بدخواه تنگ(۶۵, ۱۴۱)

فیروزرای (firuzrəy) - qalibiyyətli

چه فرمایدم شاه فیروزرای که فرمان فرمانده آرم بجای(۸۳, ۱۳۴)

فیروزفال (firuzfal) - uğurlu fal(sahibi), İskəndər

همان کعبه را نیزبیند جمال شود شاد ازآن نقش فیروزفال(۳۵, ۲۴۳)

بفیروزفالی بتخت برآمدن (be-firuzfali be-təxt bər amədən) – xoş falla taxta gəlmək

مخالف شکن شاه فیروزبخت بفیروزفالی برآمد بتخت(۴۷, ۱۱۵)

فیروزمند (firuzmənd) - qalib, müzəffər

بدین فرخی شاه فیروزمند برافراخته سربچرخ بلند(۳۱, ۱۱۴)

فیروزمند بودن (firuzmənd budən) - ucalmaq, yüksəlmək

چو ازتاج اوشد فلک سربلند سرش باد ازآن تاج فیروزمند(۴۹, ۴۸)

فیروزمند گشتن (firuzmənd gəştən) - sevinmək, şad olmaq

بنوعی دلم گشت فیروزمند کزان گونه دیوی آمد ببند(۵۰۹, ۴۴۷)

فیروزمندی (firuzməndi) - qələbə, zəfər

به بینیم کزما بلندی کراست درین کارفیروزمندی کراست(۲۸۳, ۱۰۴)

فیروزه (firuze) - firuzə

زمرد نگینهای با آب ورنگ درولعل وفیروزه بی وزن وسنگ(۷۳, ۲۸۰)

فیروزه را زسنگ فرق کرد ن (firuze- ra ze- səng fərğ kərdən) - firuzəni daşdan ayırmaq, yaxşını pisdən fərqləndirmək

همانا کزتن بود پیروزجنگ که فیروزه را فرق کردی زسنگ(۲۸۹, ۱۶)

فیروزه تاج (firuzetac) - firuzətaclı

شه ار هست کاوس فیروزه تاج زمن بایدش خواستن تخت عاج(۶۲, ۴۶۶)

فیروزی (firuzi) - qələbə, zəfər

وزیر خردمند پیروز رای بفیروزی شاه شد رهنمای(۳۱, ۸۱)

فیروزی (firuzi) - xoşbəxtlik, uğurluluq, müvəffəqiyyət

ز فیروزی دولت وجاه خویش نبودش سر کین بدخواه خویش(۷۱, ۱۱۷)

فیروزی (firuzi) -şadlıq

شبرا بفیروزی بروز آوردن (şəb-ra be-firuzi be-ruz avərdən) – gecəni şadlıqla başa vurnaq

نشسته جهاندار گیتی فروز بفیروزی آورده شب را بروز(۱۷, ۱۱۹)

فیل (fil) - fil

چو درلشگر دشمن آری رحیل بمرغان کشی فیل واصحاب فیل(۳۴, ۵)

فیل بند (filbənd) - filtutma, filyıxma

فیل بند دادن (filbənd dadən) - əsir etmək

چو در جنگ پیلان گشانی کمند دهی شاه قنوج را فیل بند(۵۳, ۴۹)

فیلسوف (filsof) - filosof

ببیرامنش فیلسوفان دهر جهانرا زداد ودهش داد بهر(۱۸, ۱۱۹)

فیلقوس (filqus) - Filqus, İskəndərin atasının adı

شهی نامورنام او فیلقوس پذیرای فرمان روم وروس(۵, ۶۴)

ق (ğaf) -Fars əlifbasının iyirmi dordüncü hərfi

قارووره (ğarure) - silah növü, qarurə, neft bombası

زقارووره یاسج وبید برگ قواره قواره شده درع وترک(۶۱, ۸۷)

قارون (qarun) - xüs ad, Qarun

برآن بقعه کوبارکی تاخته زمین گنج قارون انداخته(۲۸, ۴۷)

قاصد (ğased) - qasid

بدینسان گرانمایهای سره فرستاد با قاصدی یکسره(۶۴, ۱۱۷)

قاعده (ğaede) - qayda

چو شه دید خوبان آن راه را نه خوب آمد آن قاعده شاه را(۲۴, ۳۹۹)

قاف (ğaf) - coğ. ad, Qaf

که ملک جهانرا بفرهنگ و رای شدازقاف تا قاف کشور گشای(۲۶, ۶۵)

قاقم (ğağem) - sincab

بلورین تن وقاقمی پشت او بشکل دم قاقم انگشت او(۸۹, ۳۸۷)

قاقمی (ğağemi) - sincab xəzi

کجا قاقمی یا حریریست نرم بلرزد براندام ایشان زشرم(۴۵, ۲۵۲)

قالب (ğaleb) - qəlib

نخستین عمل کاینه ساختند زرونقره درقالب انداختند(۱۴, ۱۲۷)

درقالب افتادن (dər ğaleb oftadən) - qəlibə düz gəlmək, deyiləno düz gəlmək

مبادا که این مرد رومی نژاد درآن قالب افتد که هرگزمباد(۳۹, ۱۴۵)

قامت (ğamət) - boy, qamət

درآمد بدرگاه شاه جهان دوتا کرد قامت چوکارآگهان(۲۶, ۳۰۲)

قانون (ğanun) - qanun

نواساز خنیا گران شگرف بقانون اوزان برآورده حرف(۴۶, ۳۸۴)

قایم (ğayem) - qayim, qayimməqam

باوارگی درخراسان گریخت وزان قایم ری بقایم بریخت(۸۰, ۳۲۲)

بقایم ریختن (be-ğayem rixtən) - geri çəkilmək, məğlub olmaq

که ایرانی از رومی بیش خورد بقایم کجا ریزد اندر نبرد(۲۵, ۱۷۷)

قایم انداز (ğayeməndaz) -mahir şahmatçı

من اربرتوچربم بهنگام کین بوم قایم انداز روی زمین(۱۸۹, ۲۶۲)

قبا (ğəba) - qəba, əba

قباهای خاص ازپی هرکسی قبا بادلیهای زرکش بسی(۹۸, ۳۱۶)

قبای قزا گن (qəba-ye ğəzagən) - döyüş üçün paltar növü, ipəkdən və qırçınlı hazırlanırmış

سکندرچوآوازچینی شنید قبای قزاگن بچین در کشید(۲۵۷, ۳۷۱)

قبا بسته‌ء کین بودن (qəbabəste-ye kin budən) - düşmənçilik etmək, müharibə palları geymək

بچین درقبا بسته‌ء کین مباد قبای ترا گویکی چین مباش(۲۰۳, ۳۶۸)

قباد صطخری (ğobad-e setəxri) - xüs. ad, Qubad Setəxri

دوالی زابخاز وهندی زری قباد صطخری زخویشان کی(۷۱, ۴۰۸)

قبضه (ğəbze) - dəstək

زهرقبضه خنجری درشتاب برآورده چون اژدها سرزخواب(۲۷, ۴۵۳)

قبضه‌ء دست (ğəbze-ye dəct) - əl

سلاحی نه درقبضه‌ء دست او همه با سلاحان شده پست او(۳۰۷, ۴۳۳)

قبله (ğeble) - qiblə

باقبال هرجا کهخواهی خرام تونی قبله هرجا که سازی مقام(۶۷, ۳۸۰)

قبله گاه (ğebleqah) - qiblə, səcdə olunan tərəf

زدیگر طرف سرخ رویان روس فروزنده چون قبله گاه مجوس(۲۳, ۴۱۲)

قپچاق (ğepçaq) - Qıpçaq

رسیدن اسکندربدشت قپچاق(ص. ۳۹۷)

قپچاق (ğepçaq) - qıpçaqlı

خبرداد دانای بیدار بخت که قپچاق را دل چو سنگست سخت(۶۳, ۴۰۲)

قد (ğədd) - boy, qədd

برقد راست شدن (bər ğədd rast şodən) - əyninə boy vermək

چوشد جامه برقد فرزند راست نباید دگر مهرفرزند خواست(۵۶, ۱۴۷)

قدح (ğədəh) - qədəh

بیا ساقی از خم دهقان پیر میی در قدح ریز چون شهد وشیر(۱, ۶۰)

سرشک قدح (sereşk-e ğədəh) - mey, şərab

سرشک قدح ناله‌ء ارغنون روان کرده ازرودها رود خون(۲۰, ۱۳۰)

قدح (ğədəh) - mey

قدح کردن (ğədəh kərdən) - mey içmək

چو در پیل پای قدح می کنم بیک پیل پا پیل را پی کنم(۱۶۶, ۹۵)

قدر (ğədr) - qiymət

تنومند را قد ر چندان بود که درخانه‌ء کالبد جان بود(۱۸۷, ۱۸۸)

قدریافتن (ğədr yaftən) - qiymətini tapmaq, qiymətləndirilmək

هنر هر کجا یافت قدری تمام بدولت خدائی برآورد نام(۳۸, ۷۲)

قدر (ğədr) - müvafiq, uyğun

پس آنگاه با هرگرانمایه‌ء سخن گفت برقدر هرپایه‌ء(۷۵, ۱۹۶)

قدر (ğədr) - qədər

بقدر بسندش یساری بود کند کاری ار مرد کاری بود(۴, ۶۹)

قدرت (ğodrət) - ixtiyar

بشاهان چین دستگاهی نمود که درقدرت هیچ شاهی نبود(۷۸, ۳۸۱)

قدرخان (ğədərxan) - xüs. ad, Qədərxan (Çin sərkərdəsi)

طرفدار مغرب بمردانگی قدرخان مشرق بفرزانگی(۱۰, ۴۶)

قدرمایه (ğədərmaye) - bir qədər

بود هریکی را قدرمایه میش کزان میش برسازد اسباب خویش(۳۲۰, ۴۳۴)

قدرمایه (ğədərmaye) - az bir hissə

قدرمایه رستند بی برک وساز گریزان سوی روس رفتند باز(۵۱, ۴۵۵)

قدم (ğədəm) - qədəm

قدم داشتن (ğədəm daştən) - irəliləmək, getmək

بدان ره که خود را نمودم نخست قدم داشتم تاباخر درست(۹, ۷۵)

قدم گشادن (ğədəm qoşadən) - ayaq açmaq, getmək

بدستور شیرین زبان گفت خیز زبان وقدم هر دوبگشای تیز(۲۸, ۲۱۷)

قدم بر نهادن (ğədəm bər nəhadən) - qədəm qoymaq, ayaq basmaq

قدم برسرناف عالم نهاد بسا نافه کزناف عالم گشاد(۵۲, ۲۴۴)

قدم رنجه داشتن (ğədəm rənce daştən) - ayağına əziyyət verib bir yerə getmək

بدرگاه اوبیش ازآنست مرد که اورا قدم رنجه بایست کرد(۱۴۹, ۲۵۹)

قدم تاسر (ğədəm ta sər) - başdan ayağa

زبی آببیم سینه سوزد درون قدم تا سرم غرق دریای خون(۱۵۷, ۱۸۶)

قدمگاه (ğədəmqah) - şahlıq, ölkə, səltənət

قدمگاه اوبنگرد تا کجاست حکایت دروغست یا هست راست(۸۷, ۲۵۵)

قرابه (ğorabe) -sürahi, şərab qabı

قرابه را شکستن (ğorabe-ra şekəstən) - syrahini sındırmaq, sahmanı pozmaq

بتاراج بردند نوشابه را شکستند برسنگ قرابه را(۳۲, ۳۹۴)

قرار (ğərar) - qərar, əmr, hökm

قرارزناشوهری دادن (ğərar-e zənaşouhəri dadən) - evləndirmək

چو پیرایهء گوهری دادشان قرار زناشوهری دادشان(۷۴, ۴۶۱)

قرار (ğərar) - yer, məskən

اگرخانه خیزی قرارت کجاست ورازدردرآنی دیارت کجاست(۵, ۲۲۶)

قرار دادن (ğərar dadən) - yerləşdirmək

بفرمود خسرو که بارش دهند بجای رسولان قرارش دهند(۱۳۲, ۳۶۳)

قرار (ğərar) - sükunət, qərar

قرار پذیرفتن (ğərar pəziroftən) - rərar tutmaq, məskən salmaq

وزانجا روان شد بدریا کنار پذیرفت یکچندی آنجا قرار(۳۳, ۱۱۵)

قرار گرفتن (ğərar gereftən) - qərar tutmaq, məsgən salmaq

بهر منزلی کو گرفتی قرار گران سنگ بودی زگنجینه بار(۱۱۶, ۳۲۵)

قرار گرفتن (ğərar gereftən) - sakit olmaq

وزیری چنین شهریاری چنان جهان چون نگیرد قراری چنان(۴۶, ۷۷)

قرارش نمی بود (ğərarəş nemibud) - qərarı gəlmirdi, ləngimirdi, sakit olmurdu

بدان تا کند عالم ازروس پاک قرارش نمی بود درآب وخاک(۱۵, ۳۹۸)

قراضه- قراضه (ğoraze-ğoraze) - parça-parça, hissə-hissə

فرو ریخته زر یک انبان چست قراضه قراضه درستش درست(۵, ۲۳)

قربان (ğorban) - qurban

گوزنی که با شیربازی کند زمینجای قربان نمازی کند(۸۹, ۱۲۳)

قرصه (ğorse) - girdə, yumru

قرصهء شکرآمیخته (ğorse-ye şəkkəramixte) - çəkər çörəyi, şirin çörək

همان قرصهء شکرآمیخته چوکنجد برآن گردها ریخته(۲۴۵, ۲۶۶)

قرعه (ğor'e) - püşk

قرعه انداختن (ğor'e əndaxtən) - püşk atmaq

زما قرعه بر کاری انداختن زکار آفرین کارها ساختن(۱۱, ۱۱)

قرعه زدن (ğor'e zədən) - püşk atmaq

درآن حیرت آباد بیپاوران زدم قرعه برنام نام آوران(۳۹, ۴۲)

قرمزی (ğermezi) - qırmızı

نشاط می قرمزی ساختند بساطی هم از قرمز انداختند(۴۴, ۳۸۴)

قرنفل (ğərənfel) - qərənfil

چوآهو بچین مشگ پرورده بود قرنفل بهندوستان خورده بود(۵۱, ۳۳۶)

قرواط (ğervat) - gəmi, qayıq

بدربند آن ناحیت راه یافت بقرواطها سوی دریا شتافت(۲۵, ۳۹۴)

قزاکند (ğəzakənd) - hərbi geyim, sırıqlı zireh

ندارد کسی سوک درحربگاه نه کس جزقزاکند پوشد سیاه(۷۶, ۱۸۰)

قسمت (ğesmət) - hissə, pay

اگر گنجی آرم زدنیا بدست　　مهیا کنم قسمت هرکه هست(۳۶, ۲۲۸)

قسمت ملک (ğesmət-e molk) - ölkə

جهان قسمت ملک دارد بسی　　وزو هست هرقسمتی با کسی(۴۶, ۲۳۶)

قسم خدا (ğesm-e xoda) - allahın verdiyi hissə

چوقسم خدا را کنی رام خویش　　برآن قسمت افتاده دان نام خویش(۴۷, ۲۳۶)

قصب (ğəsəb) - ipək

قصبهای زربفت وخزهای نرم　　که پوشندگانرا کند مهر گرم(۱۶, ۲۱۶)

قصد (ğəsd) - niyyət, istək

قصد کردن (ğəsd kərdən) - istəmək, qərara gəlmək

گزاو قصد شمشیر بازی کند　　زبانم بشمشیر بازی کند(۷۰, ۴۶۷)

قصد پیکارساختن (ğəsd-e peykar saxtən) - müharibə fikrinə düşmək

اگر قصد پیکار ما ساختی　　بخوری برآتش برانداختی(۳۹, ۳۵۱)

قصر (ğəsr) - qəsr, saray

صنمخانها دارد از قصروکاخ　　برآن لعبتان کرده درها فراخ(۵۴, ۲۵۲)

قصه (ğesse) - dastan

وزین قصه چون باز پرداختم　　سوی هفت پیکر فرس تاختم(۴۱, ۶۳)

قصه (ğesse) - əhvalat, hekayə

شه از قصهء آرزوهای خویش　　سخنها زهر دستی آورد پیش(۲۰, ۲۸۳)

قصه بر داشتن (ğesse bər daştən) - danışmaq, demək, xəbər vermək

بشاه جهان قصه برداشتند　　که ترکان چین رایت افراشتند(۱۲۰, ۳۴۸)

قصه راندن (ğesse randən) - əhvalat danışmaq

ارسطوی بیدار دلرا بخواند　　وزین دربسی قصه با اوبراند(۳۰, ۸۰)

قصه کردن (ğesse kərdən) - danışmaq, nəql etmək

بخندید صراف آزاد مرد　　وزآمیزش زربدو قصه کرد(۱۴, ۲۳)

قصهء سخترونی خواندن (ğesse-ye səxtrui xandən) - qürrələnmək, sərtlik etmək

چوپی سست وپوسیده گشت استخوان　　دگرقصهء سخت رونی مخوان(۲۱, ۲۶)

قضا (ğəza) - alın yazısı, tale

اگرنیکم وگربدم درسرشت　　قضای تواین نقش برمن نبشت(۱۰, ۱۰)

از قضا (əz ğəza) - talenin hökmüylə, təsadüfən

گذشت از قضا بریکی کوهسار　　که بود ازبسی گونه دروی شکار(۳۹, ۱۲۰)

قطب (ğətb) - qütb

بقطب شمالی یکی میخ او　　بعرض جنوبی دگر بیخ او(۵۷, ۵۷)

قطران (ğətran) - qətran

بیابانیانی چوقطران سیاه　　ازآن بیش کاند ربیابان گیاه(۲۱, ۸۰)

قطره (ğətre) - damcı, damla

تونی که آفریدی زیک قطره آب　　گوهرهای روشن ترازآفتاب(۸, ۳)

قطرهء ناب (ğətre-ye nab) - yaz yağışı

بباران هوا قطرهء ناب را　　بگیرای صدف درکن آن آب را(۵, ۴۶)

این قطره ها (in ğətreha) - bu qətrələr (Daranın özü və qoşunu)

چوزان سیلها برنگشتی چو کوه　　ازین قطره ها هم نداری شکوه(۱۱۶, ۱۲۵)

ازقطره پر (əz-ğətre por) - şehli

گیاهای نورسته از قطره پر　　چوبر شاخ مینا برآموده در(۳۱, ۳۴۱)

قطره دزد (ğətredozd) - qətrə oğurlayan

چو دریا چرا ترسم از قطره دزد　　که ابرم دهد بیش ازآن دست مزد(۳۵, ۲۲)

قعر (ğə'r) - dərinlik

برآی ای درازقعر دریای خویش　　زتاج سرشاه کن جای خویش(۶, ۴۶)

قفا (ğəfa) - baş

درآورد شان نوبتی دارشاه　　قفانی زخون سرخ وروئی سیاه (۱۱۱, ۹۱)

قفا (ğəfa) - zərbə

درین باغ رنگین درختی نرست　　که ماند ازقفای تبرزن درست(۱۱, ۱۳۰)

قفچاق (ğefçağ) - Qıpçaq

که ازبیم قفچاق وحشی سرشت　　درین مرزتخمی نیاریم کشت(۱۲۶, ۲۹۷)

قفچاق دشت (ğefçağdəşt) - Qıpçaq çölü

زایسو زمین تابقفچاق دشت زمین را بتیغ وزره درنوشت(۳۱, ۴۰۵)

قفس (ğəfəs) - qəfəs

بسا مرغ را کزچمن گم کنند قفس عاج ودام ازبریشم کنند(۹۹, ۳۰۷)

(əz-ğəfəs qoriz kərdən-e morğ-e can) ازقفس گریز کردن مرغ جان – canın çıxması, ölmək

چنان زد برئ شروه شمشیرتیز که کرد ازقفس مرغ جانش گریز(۱۵۹, ۴۲۲)

قفل (ğofl) - qıfıl

کلید کرم بوده دربدوکار گشاده بدوقفل چندین حصار(۲۱, ۱۴)

قفل زدن (ğofl zədən) - qıfıl vurmaq, qıfıllamaq

در خانه را چون سپهر بلند زدم برجهان قفل وبر خلق بند(۶۸, ۳۵)

قفل برزدن (ğofl bər zədən) - qıfıl vurmaq, qıfıllamaq

چو باد آمد وخاکشان را ربود بزربرزدن قفل آهن چه سود(۱۲۰, ۳۲۵)

قفل وبند نهادن (ğofl-o-bənd nəhadən) - qıfıl vurmaq, qıfıllamaq

خلایق که زردرزمین مینهند برو قفل وبند آهنین مینهند(۱۱۹, ۳۲۵)

(be- gənc ğofl-e piruze bər zədən-e şəb) بگنج قفل پیروزه برزدن شب – gecənin xəzinəyə firuzə qıfıl vurması, gecənin düşməsi

چو شب قفل پیروزه برزد بگنج ترازوی کافورشد مشگ سنج(۴۳۲, ۴۴۲)

قفیز (ğəfiz) - cam, ölçü vahidi kimi işlənir

یکی گوی وچوگان بقاصد سپرد قفیزی پرازکنجد ناشمرد(۷۶, ۱۳۴)

قلب (ğəlb) - ürək

(əz ğəlb danestən) ازقلب دانستن - ürəkdən hiss etmək, başa düşmək

شه ازقلب دانست کان شیرمرد همانست کان جنگ پیشینه کرد(۳۵۹, ۴۳۷)

قلب (ğəlb) - orta, mərkəz

بقلب اندراسکندر فیلقوس جناحی برآراسته چون عروس(۱۴۷, ۹۳)

(qəlb-e sepah) قلب سپاه - qoşunun mərkəzi

جهانجوی دارا زقلب سپاه برآشفت چون شرزه شیرسیاه(۵۲, ۱۷۰)

(qəlb-e nəbərd) قلب نبرد - müharibə meydanının mərkəzi

برآراسته قلب شاه از نبرد چوکوهیکه آنباشد از لاجورد(۲۶۱, ۱۰۲)

قلب دار (ğəlbdar) - qoşunun mərkəz döyüşçüsü

کشیدند صف قلبداران روس وزان قلب آراسته چون عروس(۲۸۱, ۴۳۱)

قلبگاه (ğəlbqah) - mərkəz

برون آمد از موکب قلبگاه باواز گفتا کدامست شاه(۲۵۵, ۳۷۱)

(ğəlbgəh) قلبگاه - sözünün qısa forması, mərkəz

جهاندار درقلبگه جای کرد درفش کیانیش برپای کرد(۴۴, ۱۷۸)

قلعه (ğəl'e) - qala

زقلبی که چون کوه پولاد بود پناهنده را قلعه آباد بود(۳۵, ۱۶۹)

(ğəl'e-ye aseman) قلعهء آسمان - göy

یکی منجنیق از نفس برگشاد که برقلعهء آسمان در گشاد(۹۷, ۲۹۵)

(ğəl'e-ye kəhrobaqun) قلعهء کهربا گون - torpaq

مکن زیراین لاجوردی بساط بدین قلعهء کهربا گون نشاط(۱۹۴, ۱۶۶)

قلعه گاه (ğəl'eqah) - qala

خبرکرد کامشب زنیروی شاه خرابی درآمد بدین قلعه گاه(۱۰۵, ۲۹۵)

قلم (ğələm) - qələm

دبیران نگرتا بروزسپید قلم چون تراشند ازین مشگ بید(۲۱, ۲۴)

(ğələm bər aftab randən) قلم برآفتاب راندن - saqqal çıxartmaq, böyümək

چو خطش قلم راند برآفتاب یکی جدول انگیخت ازمشگ ناب(۲۵, ۷۶)

(ğələm bər gereftən) قلم برگرفتن - qələm çəkmək, ləğv etmək, əfv etmək

زدیوان دهقان قلم برگرفت زبیمایگانان درم برگرفت(۳۶, ۷۷)

(ğələm dər kəşidən) قلم در کشیدن - qələm çəkmək, yazmamaq

نظامی که در رشته گوهر کشید قلمدیدهارا قلم در کشید(۱۲۲, ۳۹)

(ğələm dər kəşidən) قلم در کشیدن - yox etmək, aradan qaldırmaq

قلم در کش آیین بیداد را کفایت کن از خلق فریاد را(۵۴, ۱۴۰)

قلم در کشیدن (ğələm dər kəşidən) - pozmaq (adət- ənənəni)

بده جزیت ازمابرکینه را قلم درمکش رسم دیرینه را(۳۵, ۱۵۷)

قلم تیز (ğələm-e tiz) - iti qələm

نباشد چنین نامه تزویر خیز نبشته بچندین قلم های تیز(۱۱۴, ۳۹)

در خارش آوردن قلم (dər xareş avərdən-e ğələm) - yazmaq

جز این هرچه درخارش آرد قلم سبک سنگیی دارد ازبیش وکم(۷۷, ۵۹)

قلمهای مشگین (ğələmha-ye meşgin) - kömür

دبیری قلم رسته از پشت او قلمهای مشگین درانگشت او(۳۷, ۲۷۷)

ناف قلم (naf-e ğələm) - qələmin couhəri

زناف قلم دست چابک دبیر پراکند مشگ سیه برحریر(۲۶, ۳۵۶)

قلم (ğələm) - fırça

درارژنگ این نقش چینی پرند قلم نیست برمانی نقشبند(۱۵, ۵۴)

قلم درکش (ğələm dərkəş) - pozan, yox edən

قلم در کش دیو تاریک چهر (ğələm dərkəş-e div-e tarikçehr) - qaranlığı yox edən, allah

علم برکش روشنان سپهر قلم در کش دیوتاریک چهر(۳۴, ۳۵۶)

قلم دید (ğələmdid) - yazılmış, deyilmiş

نظامی که در دررشته گوهرکشید قلم دیدها را قلم در کشید(۱۲۲, ۳۹)

قلم رانده (ğələmrande) - yazmış

زدانش برلوح خاک قلم رانده (ze-daneş bər louh-e xak ğələmrande) – yer üzünə bilik yazmış, allah

تونی برترین دانش آموز پاک زدانش قلم رانده برلوح خاک(۴, ۳)

قلمزن (ğələmzən) - qələm sahibi, təcrübəli

دبیرقلمزن قلم برگرفت نخستین سخن زآفرین در گرفت(۱, ۳۴۸)

قمری (ğomri) - qumru

سهی سرورا بال برکش فراخ بقمری خبرده که سبزست شاخ(۷, ۶۰)

قناعت (ğənaət) - qənaət

قناعت کردن (qənaət kərdən) - kifayətlənmək

فریبی فرستش که طاعت کند بیک روم تنها قناعت کند(۴۲, ۱۴۵)

قند (ğənd) - qənd

لبی وچه لب شوربازارها درو قند وشکربخروارها(۴۷۳, ۴۴۵)

قند (ğənd) - dodaq

زمه طوق خواهی ببین غبغبم زقند ارنمک باید اینک لبم(۸۲, ۴۶۸)

قندز (ğondoz) - qunduz dərisi

سمور سیه روبه سرخ تیغ همان قاقم وقندز بیدریغ(۲۰, ۳۰۱)

قندز تیغدار (ğondoz-e tiğdar) - tikantüklü qunduz dərisi

بخروارها قندزتیغدار سمور سیه نیزبیش از شمار(۲۲, ۴۵۷)

قندیل (ğəndil) - qəndil

فروزنده لعلی که ریحان باغ زقندیل اوبرفروزد چراغ(۲, ۱۲۶)

قنطار (ğəntar) - öküz dərisindən tikilmiş kisə, çəki vahidi

هم از زرکانی هم از لعل ودر بسی چرم وقنطارها گرده پر(۷۲, ۱۱۱)

قنطال (ğəntal) - Qəntal (Rus sərkərdəsi)

چو قنطال روسی که سالار بود شدآگه که گردون بدین کاربود(۲۸, ۴۰۵)

قنوت (ğonut) - səcdə, sitayiş

برآورده موذن باول قنوت که سبحان حی الذی لا یموت(۲۱, ۲۱)

قنوج (ğənnuc) - Qənnuc

چودر جنگ پیلان گشایی کمند دهی شاه قنوج را فیل بند(۵۳, ۴۹)

قواره قواره (ğovare-qovare) - parça-parça, cırıq-cırıq

ازقارورهء یاسج و بید برگ قواره قواره شده درع وترک(۶۱, ۸۷)

قوت (ğut) - yemək, qida

گیا پوشم وقوت من هم گیا کنم سنگ را زربدین کیمیا(۸۱, ۲۹۴)

قوت (ğovvət) - güc, qüvvət

فرید ون بدان اژدها باره مرد هم ازقوت اژدهائی چه کرد(۲۵, ۱۶۲)

قوس (ğous) - Qövs (bürc adı)

برآراسته قوس را مشتری زحل درترازو ببازیگری(۵۵, ۶۷)

قول (ğoul) - söz

درشتی ونرمی نمودم ترا بدین هردو قول آزمودم ترا(۶۷, ۳۵۳)

قول (ğul) - yalan

مرا دل یکی بود وپیمان یکی درستی فراوان وقول اندکی(۲۶۵, ۳۷۲)

قوم (ğoum) - tayfa, icma

چه سودست کین قوم حق ناشناس کنند آفرین را بنفرین قیاس(۱۲, ۱۵۵)

قوی (ğəvi) - güclü

ازآن سهمگن ترسیاهی قوی عنان راند برچالش خسروی(۲۲۸, ۹۹)

قوی بودن (ğəvi budən) - güclənmək, güclü olmaq

قوی باد درملک بازوی تو بقا باد نقد ترازوی تو(۱۱۸, ۲۹۷)

قوی شدن (ğəvi şodən) - möhkəmlənmək

طناب سراپردهء خسروی کشیدند و شدمیخ مرکز قوی(۱۴۵, ۳۹۱)

قوی کردن (ğəvi kərdən) -gücləndirmək

سلیح وسلب داد خواهنده را قوی کرد پشت پناهنده را(۳۷, ۱۶۹)

قوی گشتن (ğəvi gəştən) - güclənmək

شد آراسته ملک ایران بدو قوی گشت پشت دلیران بدو(۱۷, ۲۸۷)

قوی (ğəvi) - möhkən, qalın, yoğun

یکی سلسله بسته برپای او درازوقوی هم ببالای او(۲۸۶, ۴۳۲)

قوی تر کردن (ğəvitər kərdən) - daha qalın etmək, daha yoğun ətmək

چو رشته زسوزن قوی ترکنی بسا چشم سوزن در سرسرکنی(۱۱, ۳۸۲)

قوی بازوئی (ğəvibazui) - qolugüclülük

قوی بازوئی کردن (ğəvibazui kərdən) - qolugüclülük etmək, gücünü göstərmək

قوی بازوئی کرد و خلقی بکشت چوبازوی خویشم قوی کرد پشت(۲۴۹, ۴۲۹)

قوپیشت (ğəvipoşt) - güclü

صد اشتر قوپیشت مالیده ران عرق کرده درزیربار گران(۹۶, ۳۱۶)

قوی حجت (ğəvihoccət) - güclü dəlilli

قوی حجت از هرچه گیری شمار بری حجت ازهرچه آید بکار(۸, ۱۶۰)

قوی دست (qəvidəst) - güclü, qüvvətli

قوی دست را فتح شد رهنمون بزنهار خواهی درآمد زبون(۵۲, ۱۱۰)

قوی دست گشتن (ğəvidəst gəştən) - güclənmək

همی هرچه روزآید آن دیوزاد قوی دست گردد که دستش مباد(۴۲, ۳۱۹)

قوی دل (ğəvidel) - qəddar, bərkürək, möhkəmürəkli

قوی دل شدن (ğəvidel şodən) - qəddar olmaq, bərkürək olmaq

قوی دل مشو گرچه دستت قویست، که حکم خدا برتر ازخسرویست(۳۵۸, ۶۵)

قوی رای (ğəvirəy) - itidüşüncəli, ağıllı, zəkalı

قوی رای وروشن دل ونغزگوی فرشته منش بلکه فرزانه خوی(۲۵, ۲۵۰)

قوی مغز (qəviməğz) -ağıllı, dərrakəli

چهل پیل با تخت وبرگستوان بلند وقوی مغز وسخت استخوان(۶۰, ۳۸۵)

قهر (ğəhr) - qəzəb

کسی را که قهر تودرسرفکند بپامردی کس نگردد بلند(۲۹, ۵)

قهقهه (ğəhğəhe) -gülüş

قهقهه در دهان (ğəhğəhedərdəhan) - gülər, gülən

شده بلبله بلبل انجمن چو کبک دری قهقهه در دهن(۲۱, ۲۷۶)

قیاس (ğiyas) - məlumat, təsvir, analogiya

قیاس گرفتن (ğiyas gereftən) - məlumat toplamaq

زتاریخها چون گرفتم قیاس هم از نامهء ایزد شناس(۳۴, ۶۶)

قیاس (ğiyas) - doğruluq, dizgünlük, reallıq

سخن را باندازهء دار پاس که باور توان کردنش درقیاس(۸۴, ۵۹)

قیاس (ğiyas) - ölçü, meyar, həddd

وگر زانکه ناغالبی در قیاس زغالب ترازخویشتن درهراس(۴۹, ۷۲)

قیاس کردن (ğiyas kərdən) - əvəz etmək, tay tutmaq, bir ölçüdə tutmaq

همان بیلزن مرد آلت شناس کند بیلکش را ببیلی قیاس(۲۶, ۳۱۸)

قیاس کردن (ğiyas kərdən) - ayırmaq, fərqləndirmək

چه سودست کین قوم حق شناس کنند آفرین را بنفرین قیاس(۱۲, ۱۵۵)

قیاس گرفتن (ğiyas gereftən) - ölçmək

بدین گونه مساح منزل شناس زساحل بساحل گرفتی قیاس(۷۰, ۵۸)

برون از قیاس (berun əz-ğiyas) - həddən artıq

نگهبان لشگر برون از قیاس نشستند بر رهگذرهای پاس(۱۰۶, ۴۱۱)

درقیاس نهادن (dər ğiyas nəhadən) - tay tutmaq, eyniləşdirmək(formada)

همان گوی را مرد هیئت شناس بشکل زمین نهد در قیاس(۹۴, ۱۳۵)

قیاس (ğiyas) - qədər, say

که شه گرکشد لشگری زان قیاس سپاه مرا هم بدینسان شناس(۱۰۲, ۱۳۶)

قیاس کردن (ğiyas kərdən) - qədərini hesablamaq

جواهر نچندان که جوهر شناس کند نیم آنرا سالی قیاس(۲۴, ۳۸۳)

باندازهء(چیزی) قیاس رساندن (be-əndaze-ye (çizi) ğiyas rəsandən) – sayını hesablamaq

سپاهی نه چندان که لشگر شناس باندازهء آن رساند قیاس(۳۲, ۴۰۵)

بتری وخشکی قیاس رساندن (be-təri-yo xoşki ğiyas rəsandən) - suyun, qurunun hesabını aparmaq

زمین را شود میل ومنزل شناس بتری وخشکی رساند قیاس(۴۸, ۲۸۵)

قیاس (ğiyas) - ad-san, qiymət, nüfuz

قیاس (کسی را) افزون کردن (ğiyas-e(kəsi-ra) əfzun kərdən) - qiymətini artırmaq, nüfuzunu qaldırmaq

تو شاهی قیاس تو افزون کنیم حساب توبا دیگران چون کنیم(۱۵۱, ۱۵۳)

قیاس (ğiyas) - istək, arzu

در قیاس آوردن (dər ğiyas avərdən) - arzu etmək, istəmək

بهر آرزوکاوری درقیاس بفرمان پذیری پذیرم سپاس(۸۸, ۳۶۰)

قیاس (ğiyas) - təfəkkür, təsəvvür

در قیاس بودن (dər ğiyas budən) - ağlasığan

زهردانشی که بود درقیاس وزو گردد اندیشه معنی شناس(۱۸, ۷۰)

قیامت (ğiyamət) - qiyamət, həqq-hesab günü

سخن چون گرفت استقامت بمن قیامت کند تا قیامت بمن(۳۰, ۳۲)

قیامت آوردن (ğiyamət avərdən) - qiyamət gətirmək

نبود آگه اسکندرازکاراو که آرد قیامت بپیکار او(۱۱, ۱۳۸)

قیامت برانگیختن (ğiyamət bər əngixtən) - qiyamət qoparmaq

چو لشگر بلشگردرآمیختند قیامت زگیتی برانگیختند(۸۴, ۱۸۱)

قیامت (ğiyamət) - xarüqə, möcüzə

قیامت کردن (ğiyamət kərdən) -xarüqələr yaratmaq, möcüzə göstərmək

سخن چون گرفت استقامت بمن قیامت کند تا قیامت بمن(۳۰, ۳۲)

قیرگون (ğirqun) - qır kimi qara

زپیش سپه زنگی قیرگون جناحی برآورده چون بیستون(۱۴۸, ۹۴)

قیروان (ğeyrovan) - Qeyrovan

زپرگار چین تا خط قیروان بدرگاه او گشت پیکی روان(۲۷, ۲۴۲)

قی (ğey) - ürək bulanması

قی کردن (ğey kərdən) - qusmaq

چو پیله زبرگ کسان خورد گاز همه تن شد انگشت وقی کرد باز(۱۱, ۱۴۴)

ک (kaf) - Fars əlifbasının iyirmi beşinci hərfi

ک (k) - که (ke) -nin qısa forması, mübtəda budaq cümləsində işlənən bağlayıcı

چو من بلبلی را بود ناگزیر کزین گوشه گیران شوم گوشه گیر(۵, ۱۱۸)

ک (k) -که (ke) - nin qısa forması, təyin budaq cümləsində işlənən bağlayıcı

گزید از غنیمت ظرایف بسی کزانسان نبیند طرایف کسی(۵۳, ۱۱۶)

ک (k) - که (ke) - nin qısa forması, zaman budaq cümləsində işlənən bağlayıcı

سرانجام کاهن درآمد بکار پذیرنده شد گوهرش را نگار(۱۷, ۱۲۷)

ک (k) - که (ke) -nin qısa forması, tamamlıq budaq cümləsində işlənən bağlayıcı

سکندربدانست کان عذر خواه پیامی درشت آرد از نزد شاه(۸۴, ۱۳۴)

ک (k) -که (ke) -nin qısa forması, səbəb budaq cümləsində işlənən bağlayıcı

علم برفلک زن که عالم تراست بدولت درآویز کان هم تراست(۲۸, ۱۲۰)

ک (k) - که (ke) -nin qısa forması, nəticə budaq cümləsində işlənən bağlayıcı

درآمد بجنبش دولشگر چوکوه کزان جنبش آمد جهانرا ستوه(۳۸, ۱۷۷)

ک (k) - که (ke) - nin qısa forması, izahedici budaq cümləsində işlənən bağlayıcı

چنان باد کاختربکامت بود همه ملک عالم پناهت بود((۵۳۸, ۴۴۹)

ک (k) - که (ke) - nin qısa forması, təsdiq budaq cümləsində işlənən bağlayıcı, bəlkə

همانا که آن رستنیهای چست نه از دانه کزدامن عدل رست(۱۶, ۲۴۹)

ک (ək) - sözdüzəldici şəkilci

بچشم اندرون مردمک را کلاه هم از مردن مردمی شد سیاه(۲۱۸, ۱۹۰)

ک (ke) - که (ke) - nin qısa forması, kim

کرا درخرد رای باشد بلند نگوید سخنهای نا سود مند(۳۶, ۱۳۱)

کابین (kabin) - kəbin

بکابین خسرو رضا داده ایم که از تخمهء خسروان زاده ایم(۶۱, ۲۱۹)

کابین بستن (kabin bəstən) - kəbin kəsdirmək

درآن بیعت ازبهرتمکین او بملک عجم بست کابین او(۷۰, ۲۱۹)

کاخ (kax) - saray

بوقتی چنین کنج بهترزکاخ که دوران کند دست بازی فراخ(۴۰, ۲۷)

کاخ (kax) - tağ

چو آمد حجابی میان دو کاخ یکی تنگدل شد یکی رو فراخ(۳۵, ۳۷۸)

کاخ (kax) - ev

برون آنگه آرد سرازکنج کاخ که آرد برون سرشکوفه زشاخ(۶, ۲۱۵)

کار (kar) - iş

بلی کارتوبنده پروردنست مرا کاربا بندگی کرد نست(۷۹, ۸)

کاربرآراستن (kar bər arastən) - işi qurmaq, işi sahmana salmaq

برسم رسولان برآراست کار سوی نازنین شد فرستاده وار(۸۹, ۲۵۵)

کار بستن (kar bəstən) - əməl etmək

همان رسم دیرینه را کاربند مکن سرکشی تا نیابی گزند(۳۰, ۱۳۱)

کار پرستشگری را برآراستن (kar-e pərəsteşgəri-ra bər arastən) – pərəstiş etmək

پرستشگری را برآراست کار براندازهء پایهء شهریار(۷۶, ۲۵۴)

کارداشتن (kar daştən) - məşğul olmaq

بفرمود تا مردم روزگار جزایزدپرستی ندارند کار(۴۴, ۲۰۹)

کار ساختن (kar saxtən) - işi qaydaya qoymaq

فرستادهء کاردانرا نواخت زمان خواست یکهفته وکار ساخت(۲۵, ۳۳۴)

کارکردن (kar kərdən) -işləmək

غله چون بود کاسد وکم بها کند برزگرکارکردن رها(۱۰۷, ۳۸)

کاررا بخود برآسان کردن (kar-ra be-xod bər asan kərdən) –
işi asanlaşdırmaq, işi sahmana salmaq

بدان دیده دل را هراسان کنم بخود بر همه کاری آسان کنم(۴۸, ۳۰۳)

کارشمشیر کردن (kar-e şəmşir kərdən) - qılınc vurmaq öyrənmək

چو شد رسته ترکار شمشیر کرد زشیرافکنی جنگ با شیرکرد(۶۸, ۶۸)

کارعالم برآوردن (kar-e aləm bər avərdən) -dünya işlərini idarə etmək

باهستگی کار عالم برار که درکارگرمی نباید بکار(۱۴۵, ۱۵۳)

کارفردا کردن (kar-e fərda kərdən) - sabahın işini (sabah) görmək,
hər işi vaxtında görmək

چنان به که امشب تماشا کنیم چوفردا رسد کار فردا کنیم(۱۳, ۴۶۳)

کار(کسی را) برآراستن (kar-e(kəsi-ra) bər arastən) - birinin
işini qaydaya salmaq, birini nəyəsə hazırlamaq

عروس گرانمایه را نیزکار برآراست تا شد بیونان دیار(۸۶, ۳۳۸)

کار(کسی را) تباه کردن (kar-e(kəsi-ra) təbah kərdən) - işini bitirmək,
öldürmək

بیک زخم کردیم کارش تباه سپردیم جانش بفتراک شاه(۹۵, ۱۸۲)

کارکوتاه را برخود درازکردن (kar-e kutah-ra bər-xod deraz kərdən) –
asan işini çətinləşdirmək, özünü çətinliyə salmaq

چوآیی سوی کشورخویش باز مکن کارکوتاه برخود دراز(۵۶, ۲۳۷)

کاری بدست دادن (kari be-dəst dadən) - mənsəbə çatdırmaq,
şahlığa çatdırmaq

جهان گر ترا داد کاری بدست مرانیز دستی درین کارهست(۷۳, ۱۶۵)

از کار برون آمدن (əz-kar borun amədən) - işin öhdəsindən gəlmək

چه افسون درآموزد رهنمون که آید زکار سکندربرون(۲۳, ۱۴۴)

ازکار پرداخته شدن (əz-kar pərdaxte şodən) - işdən qurtarmaq

چو شد هفته وکارشد ساخته بسیچنده از کارپرداخته(۲۶, ۳۳۴)

از کار دورآمدن (əz-kar dur amədən) -işdən uzaq görünmək, fikrinə
gəlməmək, düşünməmək

بگنج وبلشگر غرور آیدت زبون گشتن از کاردورآیدت(۱۰۵, ۳۶۱)

ازکاردور (əz-kar dur) - yalan

گر افسانهء بیند ازکاردور نه سایه بروگستراند نه نور(۱۰, ۵۱)

اوفتادن کار درکار (uftadən-e kar dər kar) - işin işə qarışması,
iş içindən işin çıxması

زهر گوشهء بار می اوفتاد همان کاردرکارمی اوفتاد(۵۲, ۳۲۰)

بکار آمدن (be-kar amədən) - işə yaramaq, faydalı olmaq

زتاریخ آن خسرو تاجدار بکارآمد اینست کاید بکار(۷۶, ۵۸)

بکارآمده (be-karamədə) - işə yarıyan, dəyərli

بکار آمده عالمی چون خرد بحکم تو هرکاری ازنیک وبد(۶۷, ۳۵۹)

بکاربردن (be-kar bordən) - işlətmək, istifadə etmək

بده تا درایوان بارش برم چوشنگرف سوده بکارش برم(۲, ۴۱۱)

بکاردرآمدن (be-kar dər amədən) - başa catmaq, üz vermək,
əldə olunmaq

چو فتح سکندر درآمد بکار دگرگونه شد گردش روزگار(۱۵, ۶۵)

بکاردرآمدن (be-kar dər amədən) - işə düşmək, başlanmaq

نخست از جواهردرآمد بکار زدراعه ودرع گوهرنگار(۵۳, ۳۸۵)

بکار در آمدن (be-kar dər amədən) - başlamaq

شه از نازآن گوهر شاهوار بگوهر خریدن درآمد بکار(۱۱۷, ۲۲۳)

بکاردرآمدن (be-kar dər amədən) - ova cıxmaq, ov ovlamaq

چوشاهین بحری درآید بکار دهد ماهیان را زمرغان شکار(۵۷, ۳۵۳)

بکاردرآمدن آهن (be-kar dər amədən-e ahən) - dəmirin işlədilməsi,
dəmirin (bir şeyə) qarışdırılması, dəmirin qatılması

سرانجام کاهن درآمد بکار پذیرنده شد گوهرش را نگار(۱۷, ۱۲۷)

بکاردرآوردن (be-kar dər avərdən) - işlətmək, istifadə etmək

چوگوئی که یک رویه هستیم یار چرا زیر وبالا درآری بکار(۸۷, ۲۳۲)

بکاردرآوردن (be-kar dər avərdən) - can vermək, canlandırmaq

فسرده دلان را درآورد بکار غم آلودگان را شود غمگسار(۷۱, ۴۵)

بکارسفرتوشه پرورد بودن (be-kar-e səfər tuşepərvərd budən) – səfərə səfərbər olmaq

سکندرکه شاه جهانگرد بود بکار سفر توشه پرورد بود(۲۸, ۵۵)

برکار رفتن (bər kar rəftən) - hədəfə dəymək, sərrast olmaq

یکی چابکی کرد با جودره نمی رفت برکارزخمی سره(۲۰۶, ۴۲۶)

برکام آمدن کار (bər- kam amədən-e kar) - işin ürəyincə olması, istəyə çatmaq

ببینم کزآنجا چه پیش آیدم مگر کاربرکام خویش آیدم(۸۰, ۳۳۸)

درروی کارآب آوردن (dər- ru-ye kar ab avərdən) - işə rövnəğ gətirmək, işi rövnəğləndirmək

میی کاب درروی کار آورد نه آن می که درسرخمارآورد(۲, ۳۹۲)

زکاراوفتادن ترک حصاری (ze-kar uftadən-e tork-e hesari) – Günəşin batması

چوترک حصاری زکار اوفتاد عروس جهان در حصاراوفتاد(۵۶, ۳۴۳)

زکارتهی بودن (ze-kar tohi budən) - işsiz olmaq

چو دارد تنومند کارآگهی نخواهم که باشد زکاری تهی(۴۰, ۲۲۹)

کار (kar) کاشتن- (kaştən) felinin kökü

بهرجا که باشی خداوند باش زتخمی که کاری برومند باش(۸۴, ۱۲۳)

کار (kar) - müharibə

دل از کار دشمن شده بیهراس نه بازار لشگر نه پروای پاس(۲۳۸, ۳۷۰)

کار جستن (kar costən) - müharibə etmək

مرا نیز دریافت ادبار بخت وگر نه چرا جستم این کار سخت(۳۹۴, ۴۳۹)

کار کردن (kar kərdən) - döyüşmək

کنم با تو کاری درین کارزار که اندرگریزی بسوراخ مار(۳۰۳, ۱۰۵)

زکارفروماندن (ze-kar foru mandən) - yorulmaq, əldən düşmək

بیکجای هم روم وهم زنگبار فروماند ه زنگی ورومی زکار(۶۰, ۸۲)

کار (kar) - dəfn işi

زکار(کسی) پرداختن (ze- kar-e(kəsi) pərdaxtən) - kiminsə dəfn işi ilə məşğul olmaq, kimisə dəfn etmək

بفرمود تا چاکران تاختند زکارزن مرده پرداختند(۳۰, ۶۶)

کار (kar) - ehtiyac, lazımi

وزین بیخبر بد که پروردگار چگونه ورا پرورد وقت کار(۲۳, ۶۵)

کار (kar) - təsir

کار کردن (kar kərdən) - təsir etmək

چوآوردی آهنگ برکارزار نکردی بروتیغ پولاد کار(۲۹۲, ۴۳۲)

کار (kar) - əkin, zəmi

سرسبزپوشان باغ بهشت بسرسبزی آراسته کار وکشت(۳, ۱۵)

کارآزمای (karazmay) - işbilən, işdə sınanmış

چنان کرد گنجور کارآزمای که فرمود شاهنشه خوب رای(۹۰, ۲۴۶)

کارآفرین (karafərin) - allah

زما قرعه برکاری انداختن زکارآفرین کارها ساختن(۱۱, ۲۴۱)

کارآگه (karagəh) - کارآگاه (karaqah) sözünün qısa forması, işbilən

بفرمان کارآگهان کار کرد بدین آگهی بخت را یارکرد(۵۴, ۷۳)

کارآگهی (karagəhi) - məharət

بسی ضربشان رفت بریکدیگر زکارآگهیشان نشد کارگر(۱۹۱, ۴۲۵)

کارآگهی داشتن (karagəhi daştən) - mahir olmaq, işbilən olmaq

چو دارد تنومند کارآگهی نخواهم که با. د زکاری تهی(۴۰, ۲۲۹)

کاره (kare) - sözdüzəldici şəkilci

سیاهی دگر زان ستمکاره تر بحرب آمد ازشیر خونخوارتر(۲۴, ۱۰۸)

کاردار (kardar) - saray məmurları, saray işçiləri

خورند از پی اوویاران او غم کاراوکارداران او(۷۱, ۲۵۳)

کاردار (kardar) - işbilən, məharətli usta

بفرمود تا کارداران دهر درآرایش آرند بازار وشهر(۷۱, ۲۱۹)

کاردان (kardan) - işbilən, təcrübəli, mahir

بانبوه می با جوانان گرفت بخلوت پی کاردانان گرفت(۳۳, ۷۶)

شه کاردان (şəh-e kardan) - işbilən şah (İskəndər)

شه کاردان مجلسی نو نهاد سران را طلب کرد وابروگشاد(۴۳, ۲۹۱)

کاردان (kardan) - işbilən (Xaqanın vəziri)

دران کارازان کاردان رای جست که درکارها داشت رایی درست(۹۷, ۳۶۱)

کاردان مرد (kardanmərd) - İşbilən adam(İskəndər)

که این کاردان مرد آهسته رای چرا رسم خدمت نیارد بجای(۱۱۱, ۲۵۷)

کاردانست (kardanest) - işbilən, mahir

زن کاردانست (zəy-e kardanest) - mahir cadugər qadın

زنی کاردانست وبسیار هوش فلک را بنیرنگ پیچیده گوش(۱۰۲, ۲۱۳)

کاردانی (kardani) - məharət

از سر کاردانی نفس گشادن (əz- sər-e kardani nəfəs qoşadən) -məharətlə danışmaq

جهاندیده دستور فریاد رس گشاد از سر کاردانی نفس(۸۱, ۸۹)

کارزار (karzar) - döyüş, döyüş meydanı

هرآنچ او نموده گه کارزار نه رستم نموده نه اسفندیار(۲۴, ۴۷)

کارزارکردن (karzar kərdən) - vuruşmaq, döyüş hünəri göstərmək

در اندیشه میگفت کان شهسوار که امروز کرد آنچنان کارزار(۲۴۷, ۴۲۹)

برکارزارآهنگ آوردن (bər- karzar ahəng avərdən) - vuruşmaq, döyüşə girmək

چوآوردی آهنگ برکارزار نکردی بروتیغ پولاد کار(۲۹۲, ۴۳۲)

برکارزار جستن کمر بستن (bər karzar costən kəmər bəstən) – müharibəyə əl atmaq

چنین گفت کین نامور شهریار کمر بست برجستن کارزار(۳۲, ۱۳۹)

گرم گشتن آتش کارزار (gərm gəştən-e atəş-e karzar) - döyüşün coşması, döyüşün şiddətlənməsi, müharibə alovunun güclənməsi

چنان گرم گشت آتش کارزار که ازنعل اسپان برآمد شرار(۵۱, ۱۷۰)

درکارزار شکیبائی آوردن (dər- karzar şekibai avərdən) - döyüşə tab gətirmək, döyüşdən qaçmamaq

دلش داد فرزانه کای شهریار شکیبائی آور درین کارزار(۳۹۸, ۴۴۰)

کارساز (karsaz) - köməkçi, işləri qaydaya salan

بجز زن کسی کارسازش نبود بدیدار مردان نیازش نبود(۲۹, ۲۵۰)

داورکارساز (davər-e karsaz) - allah

چنان دارم ای داور کارساز کزین با نیازان شوم بی نیاز(۵۰, ۶)

کارسازی (karsazi) - yoluna qoyulası, qaydaya salınası, çarəli

چه پنداشتی کاربازیست این همه نکتهء کار سازیست این(۱۰۸, ۳۶۱)

کارسازی کردن (karsazi kərdən) - kömək olmaq, yar olmaq

زمانه کرا کارسازی کند ستاره بجان که بازی کند(۴۳, ۱۵۸)

کارسنج (karsənc) - işbilən

زدشواری راه وگنجی چنان سخن راند با کارسنجی چنان(۶۲, ۲۸۶)

کارفرما(ی) (karfərma(y)) -hakim, işbuyuran

وزیراز هنرمندی رای خویش چنین گفتن با کارفرمای خویش(۳۷, ۲۳۶)

کارگاه (karqah) -dünya, aləm

بدین طول وعرض اندرین کارگاه کرا بود دیگرچنان بارگاه(۵۹, ۵۷)

کارگاه (karqah) - emalatxana

کارگاه سخن (karqah-e soxən) - söz xəzinəsi

گذارشگرکارگاه سخن چنین گوید از موبدان کهن(۱۱, ۱۱۹)

کارگاه (karqah) - şəkil. tablo

ببین تا نشان رخ کیست این درین کارگاه ازپی چیست این(۱۷۱, ۲۶۱)

کارگر (kargər) - işlək, təsirli, kəsərli

کارگرشدن (kargər şodən) - kəsərli olmaq, işlək olmaq

نشد کارگر هیچ درچاره ساز سوی جادوی خویشتن گشت باز(۹۰, ۲۱۲)

کارگر شدن (kargər şodən) - yaralamaq, işləmək, yarıb keçmək

نشد کارگرتیغ بردرع شاه بغرید زنگی چو ابرسیاه(۲۱۷, ۹۸)

کارگرشدن سخن (kargər şodən-e soxən) - sözün təsir etməsi

چو دستور ازینگونه بنمود راه سخن کارگر شد پذیرفت شاه(۷۲, ۲۳۸)

کارنامه (karname) - dastan, əsər

فهرست کارنامه وتاریخ جهانگردی سکندر(ص. ۵۳)

کاروان (karvan) - karvan

جهان کاروان شاه سالاربود درآن کاروان بار بسیاربود(۵۱, ۳۲۰)

کاروان زدن (karvan zədən) - karvan talamaq

همه روزوشب کاروانها زنند زبد گوهری راه جانها زنند(۹۲, ۲۹۵)

کاروان- کاروان (karvan-karvan) - karvanlarla

درم دادنش بود گنج روان شتر دادنش کاروان کاروان(۵۷, ۲۴۴)

کاروکشت (kar-o-keşt) - əkin, tarla

زمین دوزخی بود بی کاروکشت بابری چنین تازه شد چون بهشت(۳۷, ۴۸)

کاری (kari) - öldürücü

بسی حمله بریکدیگر ساختند یکی زخم کاری نینداختند(۲۹۸, ۱۰۵)

کاسد (kased) - az, kasad, qəhət

غله چون بود کاسد وکم بها کند برزگرکارکردن رها(۱۰۷, ۳۸)

کاسد بودن (kased budən) - qiymətdən düşmək

متاع گرانمایه کاسد مباد وگر باد برکام حاسد مباد(۱۰, ۲۲۶)

کاسدی (kasedi) - kasadlıq, tələbatsızlıq

خریداردرچون صدف دیده دوخت بدین کاسدی درنشاید فروخت(۱۴, ۳۱)

کاسه (kase) - kasa

نهاده یکی خوان خورشید تاب بروچارکاسه زبلور ناب(۲۵۴, ۲۶۷)

کاسه (kase) - təbil

شد اززخمهء کاسه وزخم کوس خدنگ اند رون بیشه ها آبنوس (۱۳۷, ۲۹۸)

کاشتن (kaştən) - əkmək

بهرجا باشی خداوند باش زتخمی که کاری برومند باش(۸۴, ۱۲۳)

کاشغر (kaşğər) - Kaşğər

زخرخیز وازچاچ واز کاشغر بسی پهلوان خواند زرین کمر(۷۸, ۳۴۵)

کاشکی (kaşki) - kaş, arzu bildirən ədat

مرا کاشکی بودی آن دسترس که نگذارمی حاجت کس بکس(۷۷, ۳۵)

کاغذ (kağəz) - kağız

همه کردهء شاه گیتی خرام درین یک ورق کاغذ آرم تمام(۲۷, ۵۵)

زکاغذ سپر ساختن (ze-kağəz sepər saxtən) - kağızdan sipər düzəltmək, faydasız işlə məşğul olmaq

زکاغذ نشاید سپر ساختن پس آنگه باب اندرانداختن(۱۱۲, ۳۸۹)

کافور (kafur) - kafur, kamfara

بعنبرخری نرگس خوابناک چوکافورترسربرون زد زخاک(۹, ۱۱۳)

کافور خوردن (kafur xordən) - kişiliyini itirmək

چوبا لشگر فور کردم نبرد زمردانگی فور کافور خورد(۸۴, ۴۰۹)

کافورناساخته (kafur-e nasaxte) -təbii kamfara, xam və xalis kamfara

یکی خرمن ازسیم بگداخته یکی خانه کافور نا ساخته(۵۶, ۱۱۶)

کافور (kafur) - mürəkkəb

بکافوروعنبر سرشتن (be-kafur-o-ənbər sereştən) - yazmaq, kafuru (mürəkkəbi) ənbərlə(kağızla) yoğurmaq

چونامه نویس این وثیقت نوشت مثالی بکافور وعنبر سرشت(۹۴, ۳۳۲)

کافوربار (kafurbar) - kafuryağdıran, qaryağdıran

زکوه برآمدن ابرکافوربار (ze- kuh bər amədən-e əbr-e kafuabar) - saçın ağarması

برآمد زکوه ابرکافوربار مزاج زمین گشت کافورخوار(۳۶, ۲۷)

کافورخوار (kafurxar) - qocalığa məxsus xəstəlik

کافورخوارگشتن (kafurxar gəştən) -qocalma xəstəliyinə tutulmaq

برآمد زکوه ابرکافوربار مزاج زمین گشت کافورخوار(۳۶, ۲۷)

کالا (kala) - mal

بشرطی که مشتی فرومایگان ندزدند کالای همسایگان(۳۰, ۲۲)

کالبد (kalbod) - bünövrə

بجنبید جنبیدنی با شکوه چواز زلزله کالبدهای کوه (۹۰, ۱۶۶)

کالبد (kalbod) - bədən

چنان زد برونا‌چخ نه گره که هم کالبد سفته شد هم زره(۳۶, ۱۰۸)

کام (kam) - arzu, istək

بیا ساقی آن راوق روح بخش بکام دلم درفشان چون درخش(۱, ۱۳۷)

کام خویش برآوردن (kam xiş bər avərdən) -arzusuna çatmaq

برآورد از افکندنش کام خویش سپردش بنعل ره انجام خویش(۲۰۸, ۴۲۶)

کام دل برگرفتن (kam-e del bər gereftən) - arzusuna çatmaq

بکام دلش تنگ دربرگرفت وزآن کام دل کام دل برگرفت(۱۳۰, ۲۲۴)

کام یافتن (kam yaftən) - kam almaq

جهاندار چون ازجهان کام یافت درآن جنبش از دولت آرام یافت(۷۴, ۳۱۷)

با کام جفت بودن (ba-kam coft budən) - arzuya çatmaq

نخستین ثنای جهاندار گفت که بادا جهاندار با کام جفت(۸۵, ۱۹۷)

بر کام دل دسترس یافتن (bər kam-e del dəstrəs yaftən) - arzuya çatmaq

ملک یافت برکام دل دسترس بمشکوی مشگین فرستاد کس(۹۶, ۲۲۱)

کام (kam) - yer, ox, yay

چو از کام خود گامی آید برون بهرسوکه جنبد شود سرنگون(۱۲۲, ۱۵۲)

زکام بیرون آمدن (ze- kam birun amədən) - yerindən tərpənmək

زبان ترازوکه شد راست نام ازآن شد که بیرون نیاید زکام(۱۲۱, ۱۵۲)

کام (kam) - məqsəd

کزین آمدن شاه را کام چیست درین جنبش آغازوانجام چیست(۱۹۲, ۳۶۷)

کام (kam) - ağız, damağ

شود نرم ازافشردن انجیرخام ولی چون خوری خون برآرد زکام(۱۰۲, ۳۸)

کام(کسی را) تلخ کردن (kam-e kəsi-ra təlx kərdən) - birinin əhvalını pozmaq, birinin kefini pozmaq, birinin qanını qaraltmaq

زحد نشاپور تا خاک بلخ کنند بصفرای ما کام تلخ(۳۳, ۳۱۹)

کام گیتی (kam-e giti) - göy

گلوی هوا در کشید ای شگفت بضیق النفس کام گیتی گرفت(۴۵, ۴۱۴)

ازکام بند گشادن (əz- kam bənd qoşadən) -demək, danışmaq

ببیغاره گفتا بیاور پیام پیام آور از بند بگشاد کام(۸۵, ۱۳۵)

کام (kam) -qələbə, zəfər

کام یافتن (kam yaftən) - qələbə çalmaq, müzəffər olmaq

کشنده چو برخصم خود کام یافت بشادی سوی لشگر خود شتافت(۱۳۶, ۴۲۱)

کامرانی (kamrani) - xoşbəxtlik

کامرانی دادن (kamrani dadən) - xoşbəxt etmək, xoşbəxtlik vermək

چوبربارگی کامرانیش داد بهم پهلوی پهلوانیش داد(۲۸۸, ۳۷۴)

کامداری (kamdari) -kamına çəkilmə, susma

کامداری کردن (kamdari kərdən) - susmaq

زبان به که او کامداری کند چوکامش رسد کامگاری کند(۱۲۰, ۱۵۱)

کامرانی (kamrani) - arzuyaçatma, kamalma

حسابی بجزکامرانی نداشت ازآن به کسی زندگانی نداشت(۱۶, ۱۱۹)

کامرانی گرفتن (kamrani gereftən) - arzuya çatmaq, kam almaq

دل تاجور شادمانی گرفت بشادی بسی کامرانی گرفت(۶۷, ۲۱۱)

کامگار (kamqar) - xoşbəxt, uğurlu, müzəffər

زپیروزی دولت کامگار نشاط نو انگیخت در روزگار(۴۸, ۱۱۶)

کامگارشدن (kamqar şodən) - qalib gəlmək, müzəffər olmaq

همان مرغ شد عاقبت کامگار که برنام خود فال زد شهریار(۴۸, ۱۲۱)

کامگاری (kamqari) - zəfər, qələbə, müvəffəqiyyət

سکندر بدان کامگاری که بود همه میل برشهرخود مینمود(۸, ۳۹۳)

کامگاری دادن (kamqari dadən) -qələbə çaldırmaq, qələbə gətirmək

بدانست کاقبال یاری دهد بدارا برش کامگاری دهد(۵۴, ۱۲۱)

کامگاری کردن (kamqari kərdən) - xoşbəxt olmaq

زبان به که او کامداری کند چو کامش رسد کامگاری کند(۱۲۰, ۱۵۱)

کام وناکام (kam-o-nakam) - istər-istəməz

جهان کام و ناکام خواهی سپرد بخود کامگی پی چه خواهی فشرد(۷۴, ۶۶)

کامیاب (kamyab) - arzusuna çatmış, xoşbəxt

چنانم نما ید دل کامیاب که می بینم این کام دلرا بخواب(۵۲۳, ۴۴۸)

کان (kan) - که آن (ke an) - ın qısa forması, ki, o

کسی کان کلید زرآرد بدست طلسم بسی گنج داند شکست(۱۳, ۵۲)

کان (kan) - mədən

تو گوهر کن از کان اسکندری سکندر خود آید بگوهر خری(۲۹, ۴۲)

کان کندن (kan kəndən) - mədən qazmaq

طلبکار گوهرکه کانی کند بپندار امید جانی کند(۶, ۷۹)

کان تاریک اهرمنی (kan-e tarik-e əhremənі) - əhrimənin qaranlıq torpağı, zülmət, təfəkkür

ازین کان تاریک اهرمنی گهر بین که آرم بدین روشنی(۴۰۱, ۵)

کان زر گشتن (kan-e zər gəştən) - qızıl mədəninə çevrilmək, qızıl mədəni olmaq

ادیم گوزنان سرین تا بسر زپیکان زرگشته چون کان زر(۶, ۳۴۳)

کان گوهر (kan-e qouhər) -inci mədəni, Nizami

گرآید خریداری از دور دست که با کان گوهر شود هم نشست(۶, ۳۵۴)

کان گوهر (kay-e qouhər) - ana bətni

چو نه ماهه شد کان گوهر گشاد جهان برگهرگوهری نو نهاد(۸۴, ۲۳۹)

کان (kan) - xəzinə

از آن کان چو گوهر گرای آمدند چوگنجی روان باز جای آمدند(۸۳, ۲۸۱)

کان (kan) -söz xəzinəsi, söz mədəni, təfəkkür

بکاوم بالماس اوکان خویش کنم بسته درجان او جان خویش(۱۷, ۳۱)

زکان سخن گوهر برون ریختن (ze- kan-e soxən qouhər borun rixtən) – söz mədənindən gövhər çıxarmaq, söz demək

نگهبان آن تخت زرین ستون زکان سخن ریخت گوهر برون(۷۳, ۳۰۵)

کانی (kani) - mədən (sif.)

زر کانی و نقرهء زیبقی که مهتاب را داد بی رونقی(۴۵۷, ۱۸)

کاورس وار (kavrəsvar) -kavrəs bitgisinin dənələri kimi kiçik

باتش بدل گشت مشتی شرار کلیچه شد آن سیم کاورس وار(۳۷, ۱۷۷)

کاوس (kavus) - xüs. ad, Kavus

مرا زیبد ازخسروان عجم سرتخت کاوس واکلیل جم(۴۹, ۱۵۸)

کاوس کی (kavus-e key) - Keykavus

چوشد تخت من تخت کاوس کی همان خوردم از جام جمشید می(۴۰, ۳۰۲)

کاویانی درفش (kavyaniderəfş) -Kavənin bayrağı

بسی برترازکاویانی درفش بمنجوق برزد پرندی بنفش(۷۰, ۱۴۲)

کاویدن (kavidən) - qazmaq

بالماس (کسی) کان خویش (را) کاویدن (be-əlmas-e (kəsi) kan-e xiş (ra) kavidən) - birinin iti almazı (ağlı) ilə öz söz xəzinəsini qazıb ortaya tökmək, biri ilə fikir mübadiləsi aparmaq, şeirləşmək

بکاوم بالماس او کان خویش کنم بسته درجان اوجان خویش(۱۷, ۳۱)

کاه (kah) - saman

زگوش بریده شتربارها زسر های پرکاه خروارها(۶۲, ۱۱۶)

کاهلی (kəheli) - kahillik

خری درگریوه زسرما بمرد که ازکاهلی جامه باخود نبرد(۸, ۱۳۷)

کاینات (kainat) - kainat

چوپایان پذیرد حد کاینات نماند در اندیشه دیگرحیات(۲۰, ۱۱)

کباب (kəbab) - kəbab

چوزنگی بخوردن چنین دلشک است کبابی دگرخوردنم ناخوش است(۱۲۱, ۹۲)

کباب ساختن (kəbab saxtən) - yandırmaq, yöx etmək

فروغ از چراغی ده این خانه را که سازد کباب این دو پروانه را(۵, ۳۹۸)

کبک (kəbk) -kəklik

زسختی که کبکان درآویختند زنظارهء شاه نگریختند(۴۳, ۱۲۰)

کبک دری (kəbk-e dəri) - dağ kəkliyi

دو کبک دری دید بر خاره سنگ بابین کبکان جنگی بچنگ(۴۰, ۱۲۰)

کبک رقاص (kəbk-e rəğğas) - at

جهاندار درموکب خاص خویش خرامنده برکبک زقاص خویش(۲۶, ۱۱۴)

کبوتر (kəbutər) - göyərçin

غلیواژ را با کبوترچه کار بباز ملک درخورست این شکار(۶۲, ۴۴)

کبود (kəbud) - göy

زپیروزی هفت چرخ کبود بسی داد برشاه عالم درود(۱۱۶, ۲۵۷)

کبودی (kəbudi) - göyərmə, qaralma

از خم نیل آب کبودی گرفتن گلنارگون کسوت آفتاب (əz- xom-e nil-e ab kəbudi gereftən-e qolnarqun kesvət-e atab) - suyun göy xumundan günəşin al rəngli paltarının göy rəng alması, Günəşin batması

چوگلنارگون کسوت آفتاب کبودی گرفت از خم نیل اب(۲۳۳, ۱۰۰)

بچرخ درآمدن کبودی وکوری (be-çərx dər amədən-e kəbudi-yo kuri) – dünyanın qaralması

کبودی وکوری درآمد بچرخ که بغداد راکرد بیکاخ و کرخ(۱۷۸, ۱۸۷)

کتاب (ketab) - kitab

درسابقهء نظم کتاب (dər sabeğe-ye nəzm-e ketab) - kitabın (Şərəfnamənin) nəzmə çəkilmə tarixi haqqında(ص. ۲۰)

کتابت (ketabət) - yazı, qələmə alma

درکتابت جای گیر شدن (dər ketabət caygir şodən) - yazılmaq, qələmə alınmaq

که چون در کتابت شود جای گیر نیو شند ه را زو بود ناگزیر(۱۱۰, ۳۸)

کتان (kətan) - kətan

کتان مثقالی (kətan-e mesğali) -kətanın çox nazuk və zərif növü

زکتان مثقالی خانه باف زده کوهه بر کوهه چون کوه قاف(۲۰, ۴۵۷)

کتب خانه (kotobxane) - kitabxana

کتب خانهء پارسی هر چه بود اشارت چنان شد که آرند زود(۷۶, ۲۳۹)

کتفگاه (kətfqah) - çiyin

زدش بر کتفگاه وبردش زجای چنان کان ستمگر درآمد زپای(۳۷۳, ۴۳۸)

کجا (koca) - hara

بفرزانه گفت این شرارازکجاست درین غار تنگ این بخاراز کجاست(۵۷, ۳۱۲)

کجا او نهد پای ما سر نهیم (koca u nəhəd pay ma sər nəhim) - O daş qoyan yerə biz baş qoyarıq, onun bütün əmrinə tabeyik

کجا او نهد پای ما سر نهیم زفرمان اوبرسرافسرنهیم(۳۶, ۲۸۴)

کجا (koca) - haraya

کجا گام زد خنگ بدرام او زمین یافت سرسبزی از گام او(۲۶, ۴۷)

کجا (koca) - harada

نشان جست کان کشورآرای کی کجا خوابگه دارد ازخون وخوی(۱۰۲, ۱۸۲)

کجا (koca) - çünki

ز فرمان او سر نباید کشید کجا رایی او هست زرین کلید(۵۹, ۲۱۹)

کجا (koca) - necə, haradan

ز رومی کجا خیزد آن دست زور که کشتی برون راند از آب شور(۷۷, ۱۴۹)

کجا (koca) - hanı?, haradadır?

کجا گنجدانی پشیزی درو که از گنج او نیست چیزی درو(۴۷, ۴۹)

کجا (koca) - nə üçün, nəyə görə

چو من با سکند رندلرم ستیز کجا دارم اندیشه تیغ تیز(۱۷۷, ۳۶۶)

کجاتاکجا (koca-ta- koca) - haradan haraya

سکندر کرد آن عمارتگری کجا تا کجا سد اسکندری(۲۶, ۲۴۲)

کجاست (kocast) - hanı?, harada var?

بدین خرمی گلستانی کجاست بدین فرخی گنجدانی کجاست(۲۱, ۲۵۰)

کدام (kodam) - hansı?

بهر بوم وهر کشوری گزرمیست ببینم که خوشدل کدام آدمیست(۲۷, ۲۸۳)

کدام (kodam) - kim

برون آمد ازموکب قلبگاه باواز گفتا کدامست شاه(۲۵۵, ۳۷۱)

کدامین (kodamin) - hansı

که گوئی که پرورد خواهد ترا کدامین دده خورد خواهد ترا(۲۲, ۶۵)

کد بانوئی (kədfanui) - sahibəlik, ev sahibəsi

زنان داشتی رای زن در سرای بکدبانوئی فارغ ازکدخدای(۳۰, ۲۵۱)

کدخدای (kədxoday) - ər, sahib

زنان داشتی رای ز ن در سرای بکدبانوئی فارغ از ندخدای(۳۰, ۲۵۱)

کدو (kədu) - balqabaq

کدوئیست او گردن افراخته زساق گیاهی رسن ساخته(۱۴۰, ۱۵۳)

کده (kəde) - məkan bildirən sözdüzəldici şəkilçi

برون آید از روم گردنکشی زند درهرآتشکده آتشی(۳۶, ۱۴۵)

کد یور (kədivər) - əkinçi

چو دردانه باشد تمنای سود کدیور درآید بکشت ودرود(۱۰۶, ۳۸)

کر (kər) - kar

کر کردن (kər kərdən) - kar etmək, qulaq batırmaq

دهان جلاجل بهرای زر زشور جرس گوشها کرده کر(۲۴, ۱۱۴)

کر (kor) - Kür çayı

بهشتی شده بیشه پیرامنش زکر کوثری بسته بر دامنش(۵, ۲۴۸)

کرا (kera) - kimin

درآید بتندی وخونخوارگی بجز شه کرا باشد این یارگی(۱۵۶, ۲۶۰)

کران تا کران (keran-ta-keran) - başdan ayağa

بنیروی رای شما مهتران جهانرا ببینم کران تا کران(۲۲, ۲۸۳)

کرخ (kerx) - Kerx şəhəri

صدف بود گفتی مگرماه چرخ درو غالیه سوده عطارد کرخ(۸۶, ۲۲۱)

کرد (kord) - kürd

بخاری وخزری وگیلی وکرد بنانپاره هرچارهستند خرد(۲۲, ۴۱)

بکردار (be-kerdar-e...) -... kimi

سیاهی بکردار نخل بلند هراسان ازودیدهء نخل بند(۲۱۵, ۹۸)

بکردار عروس کردن (be-kerdar-e ərus kərdən) - gəlin kimi bəzəmək

یکی لشگرانگیخت ازهفت روس بکردار هرهفت کرده عروس(۲۹, ۴۰۵)

کردار (kerdar) - iş, əməl

نکو کن چوکردار خود کار من مکن کاربا من بکردار من(۴۳, ۱۲)

کردگار (kerdqar) - allah

مرا گرکند درجهان تاجدار عجب نیست ازبخشش کردگار(۱۶, ۱۶۱)

کردن (kərdən) - köməkçi feil

خواب کردن (xab kərdən) -yatmaq

می ناب ده عاشق نابرا بمستی توان کردن این خواب را(۲, ۳۱۶)

سراپرده کردن (sərapərde kərdən) - çadır qurmaq

جهان را زرایت چوطاوس کرد سراپرده را درسوی روس کرد(۱۸, ۴۰۴)

کارکردن (kar kərdən) - işləmək

بتدبیرپیران کند کارها جوانان برد سوی پیگارها(۱۰۳, ۳۴۷)

کردن (kərdən) - etmək

جهان بایدت شغل آن شاه کن همان کن که اوکرد وکوتاه کن(۱۵, ۲۳۴)

کردن (kərdən) - düzəltmək

جز او کاهن تیغ روشن کند کلید اززروگنج ازآهن کند(۱۶, ۴۶)

کردن (kərdən) - yazmaq

نخست آنچنان کردم آغازاو که سوزآورد نغمه ساز او(۹, ۵۴)

کردن (kərdən) - tikmək

بسی حجت انگیخت بر دین پاک عمارت بسی کرد برروی خاک(۴۴, ۵۶)

کردنی (kərdəni) - ediləsi, görüləsi, iş

زنی کین چنین کردنیها کند فرشته بروآفرینها کند(۲۱۵, ۲۶۴)

کرده (kərde) - iş

همه کردهء شاه گیتی خرام درین یک ورق کاغذ آرم تمام(۲۷, ۵۵)

کرده پیمان (kərdepeyman) - etdiyi peyman

پشیمان شد ازکرده پیمان خویش که برخاستش عصمت ازجان خویش(۱۰۰, ۱۸۲)

کرسی (korsi) -kürsü

قراری نه دررقص اعضای من سرمن شد ه کرسی پای من (۱۰, ۲۱)

کرشمه کنان (kereşmekonan) - nazlanan, nazlı

جمالی چودرنیمروز آفتاب کرشمه کنان نرگسی نیم خواب(۴۲, ۶۷)

کرکس (kərkəs) - quş növü

درآن وادی از زنگیان کس نماند وگر ماند جزبخش کرکس نماند(۶۱, ۱۱۰)

کرگدن (kərgədən) - kərgədan

جگر سای سیمرغ در تاختن شکارش همه کرگدن ساختن(۷۸, ۳۸۷)

کرگدن (kərgədən) -kərgədan dərisi

بپوشید خفتانی از کرگدن مکوکب بزرزآستین تا بدن(۲۷۷, ۱۰۳)

کرم (kerm) - qurd

شب افروز کرمی که تابد زدور زبی نوری شب زند لاف نور(۴۶, ۲۸)

کرم (kərəm) - kərəm, mərhəmət

کلید کرم بوده دربدو کار گشاده بدو قفل چندین حصار(۲۱, ۱۴)

کرمان (kerman) - Kirman

خراسان وکرمان وغزنین وغور به پیمود هریک بسم ستور(۱۱۳, ۳۲۴)

کره اسپان (korreəspan) - kürük, dayça

فروزنده سنجاب وروباه لعل همان کره اسبان نادیده نعل(۲۴, ۴۵۷)

کره نای (kerrenay) - gərnay, şeypur növü

بغلغل درآمد جرس بادرای بجوشید خون از دم کره نای(۲۰۲, ۴۲۶)

کری بنده (kəribənde) -کرابنده (kerabənde) sözünün müxəffəfi, hambal

کری بنده کوبار مردم کشد گهی شم کشد گه بریشم کشد(۶۳, ۱۱۰)

کریم (kərim) - kərim, səxavətli

مرا از کریمان صاحب زمان تونی مانده باقی که باقی بمان(۲۲, ۳۱)

کزان (kəzan) -...ın rısa forması, ki, o... dan که از آن -...

کزان باغ رنگین رطب چیدمی وزو دادمی هرکه را دیدمی(۱۹, ۲۱)

کز (kəz) - ...in qısa forması, ki,... dan, dən که از -

سری کزتوگرددبلندی گرای بافکندن کس نیفتد زپای(۲۸, ۵)

کزو (kəzu) - (ke əz u) -nun qısa forması, ki, ondan که ازو -

بساطی چه باید برآراستن کزو ناگزیرست برخاستن(۱۱, ۲۶)

کزین (kəzin) - (ke əz in) -nin qısa forması, ki, bu... dan که از این-

چنان دارم ای داورکارساز کزین بانیازان شوم بی نیاز(۵۰, ۶)

کژ (kəj) -əyri

مشونا پسندیده را بیش باز که درپرده‌ء کژنیابند ساز(۷, ۴۰)

کژابرو (kəjəbru) - əyriqaş

کمان گژابروبمژگان تیر زپستان جوشن برآورده شیر(۲۵۵, ۱۰۱)

کژدم (kəjdom) - əqrəb

ولیکن چوکژدم بهنگام هوش نه سوراخ دیده نه سوراخ گوش(۱۱, ۸۴)

کس (kəs) - elçi

سبق برد بروی بشمشیرو تاج فرستاد کس تا فرستد خراج(۱۰, ۶۴)

کس (kəs) - adam, insan

بگفتار شه مغزرا تر کنم بگفت کسان مغز درسرکنم(۱۹, ۵۲)

کس (kəs) - dost, yar

زمهر کسان روی برتافتم کس خویش هم خویش را یافتم(۷۳, ۳۵)

کس بیکسان (kəs-e bikəsan) - kimsəsizlərin kimsəsi, allah

چو زن مرد وآن طفل بیکس ماند کس بیکسانش بجائی رساند(۲۵, ۶۵)

کس خانه (kəs-e xane) - ailə başçısı

کس خانه هم خانه زادی شود بباد آمده هم ببادی شود(۵۵, ۲۱۸)

کس (kəs) - kimsə

ندید ست کس مرده زایشان یکی مگر زنده وآن زنده نیزاندکی (۳۱۹, ۴۳۴)

کس را گزیرنیست (kəs-ra qozir nist) - hamı üçün vacib

طوافی کزو نیست کس راگزیر برآورد وشد خانه را حلقه گیر(۵۴, ۲۴۴)

کسادی (kəsadi) - kasadlıq

کسادی دیدن (kəsadi didən) - ucuzlaşmaq, qiymətdən düşmək

سخن بین چه عالیست بالای او کسا دی مبیناد کالای او(۹, ۲۲۶)

کسادی در آوردن (kəsadi dər avərdən) - xələl gətirmək, sarsıtmaq

ببینی که روزی هم آزار او کسادی درآرد ببازار او(۹۸, ۱۲۴)

کسان (kəsan) -başqaları

بخور چیزی از مال وچیزی بده زبهر کسان نیز چیزی بنه(۶, ۳۸۲)

کسان (kəsan) - yad, özgə

فروماندن شهرخود با خسان به از شهریاری بشهرکسان(۷, ۳۹۲)

کسری (kəsra) - Kəsra

خراج آورش حاکم روم وری خراجش فرستاده کسری وکی(۱۳, ۱۴)

کسوت (kesvət) - paltar

چو گلنارگون کسوت آفتاب کبودی گرفت از خم نیل آب(۲۳۳, ۱۰۰)

کسوت گری (kesvətgəri) - tərcümə

کسوت گری کردن (kesvətgəri kərdən) - tərcümə etmək

خردنامها را زلفظ دری بیونان زبان کرد کسوتگری(۳۴, ۵۵)

کسی (kəsi) - heç kəs

گزید از غنیمت ظرایف بسی کزآنسان نبیند طرایف کسی(۵۳, ۱۱۶)

کسی را رای نیامد (kəsi-ra rəy nəyamәd) - heç kəs qərara gəlmədi, heç kəs cəsarət etmədi

زبس کشتن مرد جنگ آزمای نیامد کسی را سوی جنگ رای(۱۰۲, ۴۱۸)

کش (koş) - کشتن (koştən) -öldürmək, söndürmək feilinin kökü

چوکردی چراغ من نوردار زمن باد مشعل کشان دور ذار(۳, ۱۰)

کشان (kəşan) - sığallayan, oxşayan

شهنشه بیک دست ساغرکشان بدست دگر زلف دلبر کشان(۵۵۷, ۴۵۰)

کشان (kəşan) - çəkə-çəkə

بخم کمندش سراندر کشید کشان همچنان سوی لشگر کشید(۴۲۰, ۴۴۱)

کشاورز (keşavərz) - əkinçi

کشاورزبر گاو بندد لباد زگاوآهن وگاوجوید مراد(۱۹۷, ۲۰۵)

کشاورزی (keşavərzi) - əkinçilik

کشاورز شغل سپه ساز کرد سپاهی کشاورزی آغاز کرد(۱۹۱, ۲۰۵)

کشت (keşt) - əkin, tarla

سر سبزپوشان باغ بهشت بسرسبزی آراسته کاروکشت(۳, ۱۵)

کشت جهان (keşt-e cəhan) - dünyəvi işlər

ببین تا چه دید زکشت جهان تو نیزآن مکن تا نه بینی همان(۱۶۵, ۲۰۲)

کشت ودرود (keşt-o-dorud) - əkin-biçin

چودردانه باشد تمنای سود کدیور درآید بکشت ودرود(۱۰۶, ۳۸)

کشتن (koştən) - öldürmək

چرا کشت بهمن فرامرزرا بخون غرقه کردآن بروبرز را(۱۳۵, ۲۰۰)

کشتن (koştən) - ölüm

شه از کشتن هندی وزخم روس بپیچید بر خود چو زلف عروس(۲۲۰, ۴۲۷)

کشتن آمدن (koştən amədən) - ölüm gəlmək

چودرنسل ما کشتن آمد نخست کشنده نسب کرد برما درست(۱۶۶, ۱۸۶)

کشتن (koştən) -söndürmək

بفرمود تا آتش موبدی کشند از هنرمندی وبخردی(۵۷, ۲۱۰)

کشتن (keştən) - əkmək

زمینش باب زرآغشته اند تو گوئی درآن زعفران کشته اند(۱۱, ۲۴۹)

کشته (keşte) - əkin, tarla

مکن کشتهء چینیان را خراب که افتد ترا نیزکشتی در آب(۶۴, ۳۵۸)

کشته (koşte) - ölüm

بجانبرد خود هرکسی گشته شاد کس ار کشتهء خود نیاورد یاد(۷۵, ۱۸۰)

کشته (koşte) - ölmüş, meyit

بعبرت درآن کشتگان بنگریست بخندید پیدا وپنهان گریست(۷۹, ۱۱۱)

کشته شدن (koşte şodən) - öldürülmək

زپولاد درعان پولاد تیغ بسی کشت و هم کشته شدای دریغ(۹۶, ۴۱۸)

کشته بر کشته (koşte bər-e koşte) - meyit meyit yanında

زبس کشته بر کشته مردان مرد شده راه بربسته برره نورد(۸۰, ۱۸۱)

کشتنی (köştəni) - öldürüləsi

دگر خشتی انداخت پولاد تر بران کشتنی هم نشد کارگر(۳۶۹, ۴۳۸)

کشتی (keşti) - gəmi

دو کشتی بهم بازپیوسته داشت میان دو کشتی رسن بسته داشت(۶۶, ۵۸)

کشتی آوردن (kəşti avərdən) - qoşun çəkmək

وگر کشتی آرد بدریای من سری بیند افکنده درپای من(۹۷, ۱۵۰)

کشتی از آب شوربرون راندن (kəşti əz- ab-e şur borun randən) - gəmini şor sudan çıxarmaq, çətin işin öhdəsindən gəlmək

ز رومی کجا خیزد آن دست زور که کشتی برون راند ازآب شور(۷۷, ۱۴۹)

درآب افتادن کشتی(کسی) (dər ab oftadən-e kəşti-ye(kəsi)) - birinin gəmisinin batması, birinin müsibətə düçar olması

مکن کشتهء چینیا را خراب که افتد ترا نیزکشتی درآب(۶۴, ۳۵۸)

کشف (kəşəf) - tısbağa

کفیده دل وبرلب آورده کف دهن باز کرده چو پشت کشف(۲۶۳, ۱۰۲)

کشمکش (kəşməkəş) - vuruşma

شه آن وحشیانرا که بود ازحبش نفرمود کشتن درآن کشمکش(۶۵, ۱۱۰)

کشمیرزاد (kəşmirzad) - kəşmirli

همان پایکوبان کشمیرزاد معلق زن از رقص چون دیوباد(۴۹, ۳۸۵)

کشنده (koşənde) -öldürən (allah)

چو در نسل ما کشتن آمد نخست کشنده نسب کرد برما درست(۱۶۶, ۱۸۶)

کشنده (koşənde) - öldürən, qatil

کشنده دو سرهنگ شوریده رای بنزد سکندر گرفتند جای(۹۳, ۱۸۲)

کشنده (koşənde) - öldürən (Qəntal)

کشنده چو برخصم خود کام یافت بشادی سوی لشگر خود شتافت(۱۳۶, ۴۲۱)

کشور (keşvər) - ölkə

سکندر شه هفت کشور نماند نماند کسی چون سکندر نماند(۸۸, ۵۳)

کشورارا (keşvərara) - ölkəbəzəyən, şah

نشان جست کان کشورآرای کی کجا خوابگه دارد از خون وخوی(۱۰۲, ۱۸۲)

کشورآشوب (keşvəraşub) - ölkəni həyəcana salan

یکی دشت پرپیل وپرپیل تن همه کشورآشوب ولشگرشکن (۲۷, ۴۰۵)

کشور خدا (keşvərxoda) - hakim, dövlət başçısı

زکشورخدایان و شهزادگان نظر بیش کردی بافتادگان(۱۳, ۲۸۹)

کشورخدائی (keşvərxodai) - hökmranlıq

نخستین در پادشائی زنم دم ازکارکشورخدائی زنم(۴۶, ۴۳)

کشورخدائی کردن (keşvərxodai kərdən) - hökmranlıq etmək, şahlıq etmək

برآفاق کشور خدائی کنی جهان درجهان پادشا ئی کنی(۳۳, ۷۱)

کشورستا نی (keşvərsetani) -fatehlik

ازآنجا که روز جوانیش بود تمنای کشورستانیش بود(۳۳, ۱۲۰)

کشورگشای (keşvərqoşay) - fateh, ölkələr zəbt edən

چواسکندری شاه کشورگشای چو خضر ازره افتاده را رهنمای(۵۰, ۴۹)

کشورگشای شدن (keşvərqoşay şodən) -ölkələr fəth etmək

که ملک جهانرا بفرهنگ ورای شدازقاف تا قاف کشورگشای(۲۶, ۶۵)

کشورگشائی (keşvərqoşai) - fatehlik

ز شمشیرپولاد چون شیر مست بکشورگشائی کلیدی بدست(۶۶, ۱۴۱)

کشی (kəşi) -xoşhallıq, məmnunluq

کشی کردن (kəşi kərdən) - xoşhallıq yaratmaq, məmnun etmək

زخدمت کشی کرد وبنواختش بسی گنج زر پیشکش ساختش(۱۶۸, ۲۰۳)

کشی نمودن (kəşi nəmudən) - şadlanmaq

چوخوش دید دلرا کشی مینمود بان دلخوشی دلخوشی میفزود(۸۳, ۴۶۱)

کشیدن (kəşidən) - çəkmək, cəzb etmək

شنید از دبیران دینارسنج که زرزرکشد درجهان گنج گنج(۲, ۲۲)

کشیدن (kəşidən) - çəkə-çəkə aparmaq

کشندش بزنجیر چون اژدها نیارند کردن زبندش رها(۳۴۰, ۴۳۵)

کشیدن (kəşidən) - çəkib yerə salmaq

بروچون مسلسل شود بند سخت کشندش بپنجاه مرد از درخت(۳۳۳, ۴۳۵)

کشیدن (kəşidən) - daşımaq

کری بنده کوبار مردم کشد گهی شم کشد گه بریشم کشد(۶۳, ۱۱۰)

کشیدن (kəşidən) -bağlamaq

خراززین زر به که پالان کشد که تا رخت خربنده آسان کشد(۱۰۱, ۱۵۰)

کشیدن (kəşidən) - dartıb çəkmək, çəkib bərkitmək

طناب سراپردهء خسروی کشیدند وشد میخ مرکز قوی(۱۴۵, ۳۹۱)

کشیدن (kəşidən) - döşəmək

کشیدند بر طرهء کوی و بام شقایق نمطهای بیجاده فام(۷۴, ۲۲۰)

کشیدن (kəşidən) - çıxarmaq, yürütmək

چو آیینهءچینی آمد پدید سکندر سپه را سوی چین کشید(۴۱, ۳۴۲)

کشیدن (kəşidən) - vurmaq

زراجه منم پیل پولاد خای برپشت پیلان کشم پیل پای(۱۶۵, ۹۵)

کشیدن (kəşidən) - atmaq

چو برشاخ آهو کشد چرم گور بدوزد سرموربر پای مور(۳۲, ۸۵)

کشیدن (kəşidən) - örtmək

کسی کوکشند دیده را در نقاب نه در ماه بیند نه درآفتاب(۴۱, ۴۰۰)

کشیدن (kəşidən) - gətirmək, gətirib vermək

ولیکن بشرطی که از ملک خویش کشی هفت ساله مرا دخل پیش(۲۱۳, ۳۶۸)

کشیده (kəşide) - döşənmiş

سرانی ملوکانه دارد بلند بساطی کشیده درو ارجمند(۵۶, ۲۵۲)

کشیده (kəşide) - çəkilmiş, yazılmış

بران جام از آنجا که پیوند بود مسلسل کشیده خطی چند بود(۲۹, ۳۱۱)

کعب (kə'b) –sümük

کعب گرگ (kə'b-e qorq) - canavar sümüyü, kiçik və gərəksiz bir şey

کعب گرگ درپای پیکان بود (kəb-e qorq dər pay peykan bovəd) – kiçik və gərəksiz görünən bir şey böyük fəsadlar yaradar

زخردان بسی فتنه آید بزرگ که درپای پیکان بود کعب گرگ(۳۶, ۳۱۹)

کعبه (kə'be) - Kəbə

نخستین در کعبه را بوسه داد پناهندهء خویش را کرد یاد(۵۵, ۲۴۴)

کف (kəf) - ovuc, əl

پذیره شد آسایش وخواب را روان کرد برکف می ناب را(۱۳, ۱۱۹)

کف پا (kəf-e pa) - daban

کلاه مرصع برافراشته قبا تا کف پای بگذاشته(۵۲, ۴۰۷)

زکف مهره بیرون فشاندن ستاره (ze-kəf mohre birun feşandən-e setare) – uldizun əlindən muncuqların tökülməsi, ulduzların yox olması

سپهرازکمین مهر بیرون جهاند ستاره ز کف مهره بیرون فشاند(۱۴, ۸۴)

ببخشش درآمدن کف (be-bəxşeş dər amədən-e kəf) - bəxşiş vermək

ببخشش درآمد کف مرزبان درگنج بگشاد برمیزبان(۷۸, ۳۱۵)

بکف فتادن (be-kəf fetadən) - ələ düşmək

عجب ماند کزپرده بیرون فتاد عجبتر که بازش بکف چون فتاد(۴۸۰, ۴۴۵)

بکف آوردن (be-kəf avərdən) - ələ keçirmək

سپه زان کشیدم باقصای چین که آرم بکف ملک توران زمین(۲۰۷, ۳۶۸)

بکف بر نهادن (be-kəf bər nəhadən) - ələ almaq

نیوشنده شد نالهء چنگ را بکف بر نهاد آب گلرنگ را(۴۳۰, ۴۴۲)

درکف آوردن (dər kəf avərdən) - ələ gətirmək, ələ keçirmək

سگالش گری کونصیحت شنید در چاره را درکف آرد کلید(۶۰, ۱۴۷)

کف (kəf) -ovuc, bir ovuc qədər

گرم بشکنی گر نهی در نورد کفی خاک خواهی زمن خواه گرد(۸۷, ۹)

کف (kəf) - köpük

برلب کف آورده (bər ləb kəf avərde) - ağzı köpüklənmiş, hirslənmiş

کفیده دل و برلب آورده کف دهن باز کرده چوپشت کشف(۲۶۳, ۱۰۲)

کفایت (kefayət) - bəsdir, kifayətdir

ترا آن کفایت که شمشیر من نیارد سرتخت توزیرمن(۵۱, ۱۳۲)

کفایت شدن (kefayət şodən) - bəs olmaq

که درگه نشینان شه را تمام کفایت شد آن نزل درصبح وشام(۲۹۴, ۳۷۴)

کفایت کردن (kefayət kərdən) - son qoymaq

قلم در کش آیین بیداد را کفایت کن از خلق فریاد را(۵۴, ۱۴۰)

کفر (kofr) - küfr, kafirlik

تو آورده‌ء سوی من تاختن مرا با توکفرست کین ساختن(۱۷۹, ۳۶۶)

کفش (kəfş) - ayaqqabı

کفش پیش آوردن (kəfş piş avərdən) - itaət etmək, qulluq göstərmək

چو مقبل کمر بست پیش آرکفش طپانچه نشاید زدن با درفش(۱۱۴, ۳۶۲)

کفل (kəfəl) - yanbız

کفل گرد کردن (kəfəl gerd kərdən) - kökəlmək

کفل گرد کردند گوران دشت مگرشیرازان گورگه در گذشت (۱۰۳, ۳۰۷)

کفلپوش (kəfəlpuş) - yəhəraltı, çul

همه زین زرین یاقوت کار کفلپوشها ی جواهر نگار(۵۱, ۴۰۷)

کفلگاه (kəfəlqah) - yanbız

کفلگاه شیران درارم بداغ زپیه‌ء نهنگان فروزم چراغ(۱۸۵, ۲۶۲)

کفن (kəfən) - kəfən

درخت کیانرا فروریخت بار کفن دوخت بردرع اسفندیار(۱۷۹, ۱۸۷)

کفن پوشیدن (kəfən puşidən) - kəfən geymək, ölmək

کسی کوزند برمن ابرو گره کفن به که پوشد بجای زره(۲۱۷, ۴۲۷)

کفه (kəfe) - tərəzinin gözü

ترازوی پولاد سنجان بمیل زکفه بکفه همی راند سیل(۵۹, ۸۷)

کفیده دل (kəfidedel) - ürəyi yaralı

کفیده دل وبرلب آورده کف دهن بازکرده چوپشت کشف(۲۶۳, ۱۰۲)

کلاغ (kəlağ) - qarğa

کلاغی تک کبک درگوش کرد تک خویشتن رافراموش کرد(۴۰, ۱۵۷)

کلاه (kolah) - papaq

کلاهی زپولاد چین بر سرش که گوهر برشک آمد ازگوهرش(۱۳, ۱۰۷)

کلاه برآوردن خورشید (kolah dər avərdən-e xorşud) -Günəşin çıxması

چو خورشید روشن برآرد کلاه پدیدار گردد سپید ازسیاه(۲۰, ۱۷۶)

کلاه (kolah) - tac

خداوند شمشیر وتخت وکلاه سه نوبت زن پنج نوبت پناه(۱۳, ۴۶)

کلاه برچرخ گردان رسانیدن (kolah bər çərx-e gərdan rəsanidən) – şahlıq və dövləti göylərə qaldırmaq, şahlıqını möhkəmləndirmək

که چون درسپاهان کمر بست شاه رسانید بر چرخ گردان کلاه(۱۱, ۲۱۶)

کلاه بر کشیده (kolah bərkəşide) - başıaçıq, tacsız

سرافکنده وبرکشیده کلاه درآمد بپائین آن تختگاه(۶۹, ۳۰۵)

کلاه (kolah) - şah

درسایه‌ء یک کلاه سرافکند ن(dər saye-ye yek kolah sər əfkəndən) – bir şaha (İskəndərə) baş əymək

سران جهان دید درپیشگاه سرافکنده درسایه‌ء یک کلاه(۳۰۵, ۲۷۱)

کلک (kelk) - qələm

بفرمود تا کاغذ وکلک وساز نویسنده‌ء چینی آرد فراز(۲۴, ۳۵۶)

کلک ازسرنامه پرداختن (kelk əz sər-e name pərdaxtən) - məktubun başlığını yazıb qurtarmaq

چو کلک ازسرنامه پرداختند سخن بر زبان شه انداختند(۸, ۳۴۹)

کلک شبه رنگ راروان کردن (kelk-e şəberəng-ra rəvan kərdən) - qara mürəkkəbli qələmi işə salmaq, qara rəngli qələmlə yazmaq

روان کرد کلک شبه رنگ را ببردآب مانی وارژنگ را(۱۵۷, ۱۵۴)

کلک (kelk) - fırça

برآورد کلکی بایین و زیب رقم زد برآن حوض مانی فریب(۵۵, ۳۷۹)

کلنگ (koləng) - durna

یکی کاروان جمله شاهین وباز بچزر وکلنگ افکنی تیز تاز(۵۹, ۳۸۵)

کلوخ (kolux) - çiy kərpic, kəsək

کلوخی که با کوه سازد نبرد بسنگی توان زوبرآورد گرد(۱۳۷, ۱۵۲)

زخسته کلوخی گرد برآوردن (ze-xəste koluxi gərd bər avərdən) – əlsiz-ayaqsız, əlindən iş gəlməmək

نه آن لشگرند این که روز نبرد زخسته کلوخی برآرند گرد(۵۹, ۴۰۷)

کله (koləh) کلاه- (kolah) sözünün qısa forması, papaq

کله گوشه برآسمان بردن (koləhquşe bər aseman bordən) - şadlanmaq, sevinmək

نهادند سر برزمین یکزمان کله گوشه بردند بر آسمان(۵۱, ۱۹۵)

کله (koləh) - çadır

پرازکله شد کوی وبازارها دگرگونه شد سکهء کارها(۷۶, ۲۲۰)

کله بستن گل سرخ (koləh bəstən-e qol-e sorx) - qızıl gülün açılması

گل سرخ چون کله بندد بباغ فروزد زهرغنچهء صد چراغ(۵۶, ۴۶۶)

کله (kəlle) - kəllə, baş

زده برسر از جعد پرچم کلاه چوبرکله کوه ابرسیاه(۷۳, ۱۴۲)

کله سر (kəlle-ye sər) - üzülmüş baş

زبس کلهء سر که برکنده بود یکی کوه ازآن کله آکنده بود(۵۱۸, ۴۴۸)

کله (kəlle) -boyun, başın kökü

بجز سرندیدم که ازکله کند همی کند وبردیگری میفکند(۵۱۷, ۴۴۸)

کله داری (koləhdari) - şahlıq, hömranlıq

کله داریش هست و او بی کلاه سپهدار و او را نبیند سپاه(۴۱, ۲۵۱)

کله داری کردن (koləhdari kərdən) - şahlaq etmək, şah olmaq

کمر بند وبیداری بخت بین کله داری کن سر تخت بین(۱۰۱, ۱۲۴)

کلیچه (koliçe) - Günəş

باتش بدل گشت مشتی شرار کلیچه شد آن سیم کاورس وار(۳۷, ۱۷۷)

کلیچه پز (koliçepəz) - külçə bişirən, çörək bişirən

نه آتش گل باغ جمشید بود کلیچه پزخوان خورشید بود(۴۴, ۲۷۸)

کلید (kelid) - açar

چوبرشه دعا کرد ازاندازه بیش کلید در دز بینداخت پیش(۱۰۴, ۲۹۵)

کلید خزینه (kelid-e xəzine) - məktub

ببوسید برنامه وپیش برد کلید خزینه بهندو سپرد(۹۹, ۳۳۲)

کلید جنباندن (kelid conbandən) - köməklik etmək

تو درنیم شب نیزاگریاوری کلیدی بجنبان درین داوری(۸۹, ۲۹۴)

کلید دادن (kelid dadən) - kömək etmək

توآوردی ازلطف جوهر پدید بجوهرفروشان تو دادی کلید(۹, ۳)

کلید یافتن (kelid yaftən) - açılmaq

بدان تا حق از باطل آرم پدید زمن بند هرقفل یابد کلید(۶۰, ۲۳۰)

پرهء قفل را برکلید زدن (pəre-ye qofl-ra bər kelid zədən) - sirri açmaq

چو پیغام شه باتو کردم پدید مزن پرهء قفل را برکلید(۱۶۴, ۲۶۰)

کم (kəm) - kiçik, aşağı

دو حاجت نمودی نه برجای خویش یکی کم زمن دیگری ازتوبیش(۸۳, ۲۳۲)

کم (kəm) -pis

بانگیزش از آسمان کم نبود صبا مرد میدان او هم نبود(۶۹, ۳۸۶)

کم (kəm) - az

نه پرکندهء تا فراهم شوی نه افزودهء نیز تا کم شوی(۲۶, ۵)

کم دیدن (kəm didən) - az görünmək

بخود کم شوم خلق را رهنمای همایون زکم دیدن آمد همای(۶۱, ۳۴)

کم زدن (kəm zədən(əz çiz)) - az danışmaq

چو درکوی نابخردان دم زنی به ار داستان خرد کم زنی(۶, ۱۴۳)

کم شدن (kəm şodən) - azalmaq

نه پرکنده تا فراهم شوی نه افزوده نیزتا کم شوی(۲۶, ۵)

کم کردن (kəm kərdən) - azaltmaq

نه جباری خویش را کم کند نه درپیش من پشت را خم کند(۱۵۵, ۲۶۰)

کم کردن (kəm kərdən) - uzaqlaşdırmaq (bədiiyyəti)

گر آرایش نظم ازو کم کنم بکم مایه بیتش فراهم کنم(۲۶, ۵۵)

کم گرفتن (kəm gereftən) - qiymətləndirməmək, alçaltmaq

کم خود نخواهی کم کس مگیر ممیران کسی را و هرگزممیر(۷۱, ۲۳۸)

کم گرفتن(پی چیزی) (kəm gereftən(pey-e çizi) - az düşünmək, az fikirləşmək (bir şey haqqında)

سکندر که او ملک عالم گرفت پی جستن کام خود کم گرفت(۱۳, ۲۳۴)

کم گشتن (kəm gəştən) - azalmaq, əskilmək

دوم نوش جامی زیاقوت ناب کزوکم نگردد بخوردن شراب(۷۰, ۳۳۰)

کم ازقطره شدن (kəm əz- ğətre şodən) - gücsüz olmaq

هم آورد اوگر بود زنده پیل کم از قطره باشد برود نیل(۱۰۶, ۳۴۷)

کمترز هیچ (kəmtər ze- hiç) - heçdən də heç

وگرنه چنانت دهم گوش پیچ که دانی که هیچی وکمترز هیچ(۲۹, ۱۵۷)

کم (kəm) - yoxluq

کم خود خواستن (kəm-e xod xastən) - özünün yoxluğunu istəmək

کم خود نخواهی کم کس مگیر ممیران کسی را و هرگزممیر(۷۱, ۲۳۸)

کم (kəm) - gödək, qıssa

کم آمدن (kəm amədən) - gödək gəlmək, qıssa olmaq

چو گشت آن ملمع قبا جای او بدستی کم آمد زبالای او(۱۹, ۱۴)

کم آزار (kəmazar) - azincidən, zərərsiz

کم آزار شدن (kəmazar şodən) - incitməmək, zərər verməmək

کم آزار شوکزهمه داغ ودرد کم آزاریابد کم آزارمرد(۷۰, ۲۳۸)

کمال (kəmal) - kamal, yaxşı keyfiyyət

وگر ماه نورا براتی دهد زنقص کمالش نجاتی دهد(۱۹, ۴۷)

کمان (kəman) - kaman

کمان خواست از دایه وچوب تیر گهی کاغذش برهدف گه حریر(۶۷, ۶۸)

کمان کژابرو (kəmankəjəbru) -əyrikamanqaşlı

کمان کژابروبمژگان تیر زپستان جوشن برآورده شیر(۲۵۵, ۱۰۱)

کمان گوشهء ابرو (kəmanquşe-ye-əbru) - qaşın qırağı

کمان گوشهء ابرو خم گرفت زتندیش گوینده را دم گرفت(۳۲, ۱۳۱)

کمان خدنگی (kəman-e xədəngi) - xədəng ağacından düzəldilmiş kaman

پریچهره برداشت وبنواخت چنگ کمان خدنگی وتیر خدنگ(۵۳۱, ۴۴۹)

کماندار (kəmandar) - kamandar, mahir oxatan

چوبرجیس درجنگ هربد گمان کمان دارم وبرندارم کمان(۳۳, ۳۲)

کمانگیر (kəmangir) - kamangir

بنیروی دست کمانگیراو بیفتاد الانی بیک تیر او(۲۵۸, ۴۳۰)

کمبودگی (kəmbudegi) - kəmağıllıq, çatışmazlıq

دگرباره گفت این چه کم بودگیست شفاعت درین پرده بیهودگیست(۲۲۱, ۲۶۴)

کمبها (kəmbəha) - ucuz

غله چون بود کاسد وکم بها کند برزگرکارکردن رها(۱۰۷, ۳۸)

کم بیش (kəm biş) - uzaq başı

بیک ماه کم بیش با اوبساز که بیگانه اینجا نماند دراز(۱۱۵, ۳۶۲)

کمر (kəmər) - bel, kəmər

برآویخت هندوی چرخ ازکمر بهارونی شب جرسهای زر(۵۲, ۸۷)

کمر (kəmər) - kəmər

نشیننده بربزمگاه کیان منم تاج برسرکمربرمیان(۹۱, ۱۵۰)

کمر بستن (kəmər bəstən) - qulluq göstərmək

کمر بندد وچرب دستی کند بصد مهر مهمان پرستی کند(۵۱, ۳۰۳)

کمر بستن (kəmər bəstən) - karaul çəkmək, gözətçilik etmək

برون شد یزک دار دشمن شناس یتاقی کمر بست برجای پاس(۵۸, ۸۲)

کمر بستن (kəmər bəstən) - razılaşmaq

زره پوشم ار تیغ بازی کنی کمر بندم ارصلح سازی کنی(۸۳, ۱۶۵)

کمر بستن (kəmər bəstən) - bel bağlamaq

بهرجا که هستی کمر بسته ام بخدمتگری با تو پیوسته ام(۱۱, ۱۹۲)

کمر بستن (kəmər bəstən) - tabe olmaq

نتابم سر ازرای وپیمان او نبندم کمر جز بفرمان او(۴۳, ۷۲)

کمربستن (kəmər bəstən) - həmlə etmək

دوالی کمر بسته چون شیر نر زدش ضربتی بر دوال کمر(۱۸۱, ۴۲۴)

کمر بستن (kəmər bəstən) - düşmənçilik etmək

فلک وارباهرکه بندد کمر برآب افکند چون زمینش سپر(۲۲, ۴۷)

کمر بستن (kəmər bəstən) - hazırlaşmaq

مرا نیزبایست برخاستن کمر بستن ولشگرآراستن(۶۹, ۱۶۴)

کمر بستن (kəmər bəstən) -istəmək, tələb etmək

چو مقبل کمر بست پیش آر کفش طپانچه نشاید زدن با درفش(۱۱۴, ۳۶۲)

کمر بستن (kəmər bəstən) - dövrə vurmaq

زمین را بمردم برآراست چهر کمر بست گردش زگردان سپهر(۴, ۱۶۰)

کمربستن (kəmər bəstən) - rahat olmaq, əzmli olmaq

کمر بند وبیداری بخت بین کله داریی کن سر تخت بین(۱۰۱, ۱۲۴)

کمربستن (kəmər bəstən) - xidmət göstərmək, qul olmaq, səcdə etmək

همه روز خورشید با تاج وزر بپائین تخت توبندد کمر(۴, ۵۱)

کمر بستن (kəmər bəstən) - boyun əymək, təzim etmək

کمر بست نوشابه چون چاکران بفرمود تا آن پری پیکران(۲۴۰, ۲۶۶)

کمربستن(بچیزی، بکسی) (kəmər bəstən(be-çizi, be-kəsi)) - həmrəy olmaq qoşulmaq

بپرخاش خاقان کمر بست چست که نشمرد پیمان او را درست(۲۵۰, ۳۷۱)

کمر بستن (kəmər bəstən) - belinə kəmər bağlamaq, kəmər taxmaq

چولختی بغلتید بر روی خاک کمر بست وزد دامن درع چاک(۹, ۴۵۲)

کمر بستن (kəmər bəstən) - şahlıq kəməri bağlamaq, şah olmaq

که چون درسپاهان کمربست شاه رسانید برچرخ گردان کلاه(۱۱, ۲۱۶)

کمر چست کردن (kəmər çost kərdən) - əzmini artırmaq, qarşıya məqsəd qoymaq, qəti qərara gəlmək, qəsd etmək

کمر بند ایرانیان سست کرد بایران گرفتن کمرچست کرد(۳۴, ۱۲۰)

کمرسخت کردن (kəmər səxt kərdən) - əzm etmək, qəsd etmək, xidmətə ürəkdən hazır olmaq

برآمد چوخورشید بالای تخت فلک درغلامی کمر کرده سخت(۱۴۲, ۲۲۵)

کمرگشاد ن(از چیزی) (kəmər qoşadən (əz-çizi) - tərk etmək. əl üzmək

چو من زین ولایت گشادم کمر تو خواه افسر ازمن ستان خواه سر(۱۳۱, ۱۸۴)

هفت چشمه کمر (həftçeşmekəmər) - Kəyan şahlarına məxsus kəmər növü

شه هفت کشور برسم کیان یکی هفت چشمه کمربرمیان(۱۴۱, ۲۲۵)

کمر برکمر (kəmər bər kəmər) - sıra ilə

کمربرکمر تاجداران دهر بپیش جهانجوی پیروزبهر(۳۰۶, ۲۷۱)

کمربرمیان آوردن (kəmər bər miyan avərdən) -belə kəmər bağlamaq

بمردی کمربرمیان آورد تفاخر بنسل کیان آورد(۴۰, ۲۵۱)

کمر درکمر (kəmər dər kəmər) - sıra ilə

کمربستگان با کمرهای چست کمردرکمرکفتی ازحلقه رست(۷۱, ۱۹۶)

کمربسته (kəmərbəste) - tabe

گه بندم کمر درمصاف کسی که دارم کمر بسته چون اوبسی(۶۹, ۱۴۸)

کمر بسته (kəmərbəste) - döyüşçü

زایسو کمر بسته گردنکشی برون زد جنیبت چو تند آتشی(۱۶۰, ۴۲۲)

کمر بسته (kəmərbəste) - xidmətçi, qulluqçu, nökər

کمربستگان با کمرهای چست کمردرکمر گفتی از حلقه رست(۷۱, ۱۹۶)

کمر بسته (kəmərbəste) - qul

کمربستهء زلف او مشگ ناب که زلفش کمر بست برآفتاب(۸۷, ۳۸۷)

کمربند (kəmərbənd) - kəmərbənd

کمر بند شمشیر (kəmərbənd-e şəmşir) - qılınc bağlanan kəmərbənd

کمر بند شمشیرنگشاد باز برسم رسولان نبردش نماز(۱۰۴, ۲۵۶)

کمربند چاکری ساختن (kəmərbənd-e çakəri saxtən) - qul etmək, nökər etmək

اگر تاجور سر برافراختی کمر بند او چاکری ساختی(۱۲۵, ۱۸۴)

کمربند (کسی) سست کردن (kəmərbənd-e(kəsi) sost kərdən) – münasibəti zəiflətmək, soyuq münasibət yaratmaq

کمربند ایرانیان سست کرد بایران گرفتن کمر چست کرد(۳۴, ۱۲۰)

کمرسخت کرده (kəmərsəxtkərde) - ürəkdən əzm edərək, qəti qərara gələrək

دلیران بصحرا کشیدند رخت بکین خواه زنگی کمرکرده یخت(۴۲, ۸۱)

کمرکشیده (kəmərkəşide) - möhkəm dayanaraq, əzmlə dözərək

دو لشگر کشیده کمر چون دو کوه شدند از نبرد آزمائی ستوه(۱۲۲, ۱۷۴)

کمرگاه (kəmərqah) - bel

چولختی گذشت آمد آن پیل مست کمرگاه زیبا عروسی بدست(۴۶۱, ۴۴۴)

کمرگوشه (kəmərquşe) - ayaq (taxt və s.)

کمرگوشهء مهد اوتاج ماست زمین بوس آن مهد معراج ماست(۵۷, ۲۱۹)

کمروزگار (kəmruz(e)qar) - az müddət

سکندر بتدبیردانا وزیر بکم روزگاری شد آفاق گیر(۴۵, ۷۷)

کم عمر (kəmomr) - az ömürlü

کم عمر بودن (kəmomr budən) - azömürlü olmaq

سه چیزست کان سه آرامگاه بود کم عمرو گردد تباه(۱۴, ۳۴۰)

کم مایه (kəmmaye) -müxtəsər, səthi

گر آرایش نظم ازوکم کنم بکم مایه بیتش فراهم کنم(۲۶, ۵۵)

کم مهر (kəmmehr) - məhəbbətsiz, ünsiyyətsiz

مخالف پس اندیش واوپیش بین بد اندیش کم مهرواوبیشکین(۱۲, ۴۶)

کمند (kəmənd) - kəmənd

شه پیل پیکربخم کمند درآورد قنطال را زیربند(۴۶, ۴۵۴)

کمند افکندن (kəmənd əfkəndən) - kəmənd atmaq

کمند افکنم برسرزنده پیل زخون بیخ روین برآرم زنیل(۹, ۳۳۳)

کمند رساندن (kəmənd rəsandən) - kəmənd atmaq

کسی راست خرما زنخل بلند که برنخل خرما رساند کمند(۳۴, ۱۶۲)

کمند کردن (kəmənd kərdən) - kəmənd düzəltmək

رسنها بیارند وبندش کنند ززنجیر آهن کمندش منند(۳۳۲, ۴۳۵)

کمند گشادن (kəmənd qoşadən) - kəmənd atmaq

چو درجنگ پیلان گشایی کمند دهی شاه قنوج را پیل بند(۵۳, ۴۹)

کمند بکوه درانداختن (kəmənd be-kuh dər əndaxtən) - həddini aşmaq

نه چابک شد این چابکی ساختن کمندی بکوهی درانداختن(۱۰۴, ۱۵۰)

کمند درآوردن (kəmənd dər avərdən) - kəmənd atmaq, kəməndə salmaq

چو گردون کند گردنی را بلند بگردن فرازان درآرد کمند(۹۱, ۱۹۷)

در کمند آوردن (dər kəmənd avərdən) - kəməndə salmaq

سرش را مگردرکمند آوری بخم کمند ش ببند آوری(۴۰۸, ۴۴۰)

زیر کمند آمدن (zir-e kəmənd amədən) - tabe olmaq

جهان گرچه زیرکمند آمدش نکرد آنچه ناپسند آمدش(۲۱, ۲۴۲)

کمند (kəmənd) - hörük, saç

برآمود گوهربمشگین کمند فروهشت برگوهرآگین پرند(۹۸, ۲۵۶)

کمند افکن (kəməndəfkən) - kəməndatan

کمند افکنانی که چون تند شیر درآرند سرهای پیلان بزیر(۲۲, ۴۰۵)

کم وبیش (kəm-o-biş) - az-çox, təxmini

دبیران پژوهش بکارآورند کم وبیش آن درشمار آورند(۱۴, ۴۵۷)

کم وبیش (kəm-o-biş) - ən azı

دو هفته کم وبیش درکوه ودشت بصید افکنی راه درمینوشت(۱۰۳, ۲۴۸)

کم وبیش (kəm-o-biş) - sanki, deyəsən, lap

سیاهان چوشب رومیان چون چراغ کم وبیش چون زاغ وچون چشم زاغ(۴, ۱۰۶)

کمی رنج (kəmirənc) - azəziyyətli, azzəhmətli

چه بندی دل خود در آن ملک ومال که هستش کمی رنج وبیشی وبال(۱۵۷, ۲۰۲)

کمین (kəmin) - yay

نهنگ خدنگ از کمین کمان نیاسود بریک زمین یکزمان(۴۴, ۱۶۹)

کمین (kəmin) - pusqu, gizlin yer

زبس نعره کامد برون ازکمین فرود اوفتاد آسمان برزمین(۴۶, ۸۲)

کمین آورد ن (kəmin avərdən) - pusquda durmaq

کمین بر بزمگاه زنگ آورند تنی چند زنگی بچنگ آورند(۱۰۸, ۹۱)

از کمین برون جستن (əz-kəmin borun cəstən) - pusqudan çıxmaq

چوگوهربرآورد گاو از زمین برون جست شیرسیاه از کمین(۵۵, ۸۲)

ازکمین بیرون جهاندن (əz- kəmin birun cəhandən) - pusqudan çıxartmaq

سپهرازکمین مهربیرون جهاند ستاره زکف مهره بیرون فشاند(۱۴, ۸۴)

از کمین کمان بازگشادن (əz-kəmin kəman baz qoşadən) - döyüşə başlamaq

دو لشگر چودریای آتش دمان گشادند باز ازکمینها کمان(۷۷, ۴۱۶)

کمین ساخته (kəmin saxte) - pusquda duraraq

کمان شهنشه کمین ساخته گوزنی بهر تیری انداخته(۵۳, ۳۴۳)

کن (kon) - کرد ن (kərdən) feilinin kökü, et

چنان گرم کن عزم رایم بتو که خرم دل آیم چوآیم بتو(۶۹, ۷)

کنار (kenar) - tərəf

رخ آراسته دستها در نگار بشادی دویدندی از هرکنار(۲۳, ۲۰۸)

کنار (kenar) - sahil

چوآبی که بادش کند بیقرار شکن برشکن میدود برکنار(۴۹, ۳۷۹)

کنار (kenar) - yan

چه دولت که دربند کار تو نیست چه مقصود کان درکنار تو نیست(۵۵, ۴۹)

در کنارآمدن (dər kenar amədən) - yaxın gəlmək, yaxınlaşmaq

بچشم وفا سازگار آمدش دلش برد چون درکنارآمدش(۱۲۹, ۲۲۴)

کنج (konc) - künc

سراز کنج کوه برون زدن آفتاب (sər əz-konc-e kuh borun zədən-e aftab) – Günəşin çıxması

دگر روز کاورد گردون شتاب برون زد سرازکنج کوه آفتاب(۵۵, ۸۷)

کنجد (koncod) - küncüd

یکی گوی وچوگان بقاصد سپرد قفیزی پرازکنجد ناشمرد(۷۶, ۱۳۴)

کنجد خور (koncodxor) - küncüdyeyən

اگرلشگرازکنجد انگیخت شاه مرا مرغ کنجد خورآمد سپاه(۱۰۰, ۱۳۶)

کنجدربای (koncodrobay) - küncüddənləyən

فروریخت کنجد بصحن سرای طلب کرد مرغان کنجدربای(۹۷, ۱۳۵)

کنجیدن (koncidən) - mümkün olmaq, bir araya sığmaq

وگرنی نکنجد که درکارزار گریزد یکی لشگرازیک سوار(۱۳۳, ۲۰۰)

کند (kond) - küt, ləng

کند شدن (kond şodən) -kütləşmək, ləngimək

بارمن درآمد چودریای تند صبارا شداز گرد اوپای کند(۱۱۳, ۱۳۶)

کندن (kəndən) - üzmək, qoparmaq

کسی را که دیدی گرفتی چو مور بکندی سرشرا بیک دست زور(۲۹۴, ۴۳۲)

کندن (kəndən) - qazmaq

کان کندن (kan kəndən) -mədən qazmaq

طلبکار گوهرکه کانی کند بپندار امید جانی کند(۶, ۷۹)

گوهرکندن (qouhər kəndən) - söz qoşmaq, şeir yazmaq

توگوهرکن ازکان اسکندری سکندرخودآید بگوهرخری(۲۹, ۴۲)

کندن (kəndən) - qoparmaq, əldə etmək

که برجهد آن گزتوچیزی کند بکوشد بجان تاترا بفکند(۱۹۲, ۲۶۲)

کنده (konde) - qandalaq

نه تخت زرست اینکه اوجای ماست کزآهن یکی کنده برپای ماست(۳۰۸, ۱۱۰)

کندهء چاربند (konde-ye çarbənd) - dünya, yer üzü

برون جسته ازکندهء چار بند فرس رانده بر هفت چرخ بلند(۹, ۱۵)

کنگ (kəng) - Qanq çayı

زسرچشمهء نیل تا رود کنگ زشوراب چین تا بتلخ آب زنگ(۲۰, ۲۲۷)

کنون (konun) - اکنون (əknun) sözünün qısa forması

کنون گر بغم شادمانی کنم بپیرانه سرچون جوانی کنم(۴۴, ۲۸)

کنیت (koniyət) -koniyə, ləğəb

بچابک روی پیکرش دیوزاد بگردندگی کنیتش دیو باد(۶۸, ۳۸۶)

کنیز (kəniz) - kəniz

کنیزان چابک غلامان چست بهنگام خدمتگری تندرست(۵۹, ۱۱۶)

کنیزک (kənizək) - kəniz

عشرت کردن سکندربا کنیزک چینی(ص. ۴۶۲)

کو (ku) -hanı?

دلی کوکه بی جان خراشی بود کمندی که بی دورباشی بود(۱۹, ۳۱)

کواکب (kəvakeb) - ulduzlar

کواکب تو بربستی افلاک را بمردم توآراستی خاک را(۲۱, ۵)

کوفتن (kuftən) - döymək

در کوفتن (dər kuftən) -qapı döymək, söhbət açmaq

بپیغمبری کوبم آنگه درش که خواند خدا نیز پیغمبرش(۴۸, ۴۳)

کوپال (kupal) - kürz

زبس زخم کوپال خارا ستیز زمین را شده استخوان ریزریز(۶۹, ۱۸۰)

کوپال (kupal) -xüs. ad, Kupal (Rus döyüşçüsü)

زخویشان قنطال کوپال نام کو پیلتن کرد بروی خرام(۱۲۲, ۴۲۰)

کوپال گیر (kupalgir) - əlində kürz

زرومی یکی پیل کوپال گیر برآهخته شمشیر وبربسته تیر(۱۴۳, ۴۲۱)

کوتاه (kutah) - az

جهان بایدت شغل آن شاه کن همان کن که اوکرد وکوتاه کن (۱۵, ۲۳۴)

کوتوال (kutval) - şəhər, qala gözətçisi

برآن درکه اورایت انگیخته سرکوتوال از دز آویخته(۲۹, ۴۷)

کوته (kutəh) کوتاه (kutah) sözünün qısa forması, qısa

عنان بازکش اژدها بررهست فسانه درازست وشب کوتهست(۴۵, ۳۵۷)

کوته (kutəh) -کوتاه (kutah) sözünün qısa forması, gödək

ارش کوته وزلف وگردن دراز لبی چون شکرخال بااوبراز(۱۲۱, ۲۲۳)

کوثر (kousər) - Kövsər (behiştdə axan çay)

بهشتی شده بیشه پیرامنش زکرکوثری بسته بردامنش(۵, ۲۴۸)

کوچ (kuç) - köç

چومرغ ازپی کوچ برکش جناح مشو مست راح اندرین مستراح(۱۹۷, ۱۸۹)

کوچگاه (kuçqah) - köçyeri

نخستین خرامش درین کوچگاه بالبرز خواهم برون بردراه(۲۹, ۲۸۳)

کوچگه (kuçgəh) - کوچگاه (kuçqah) sözünün qısa forması, yaşayış yeri, ev, mənzil

سرازلهو پیچید وگوش ازسماع که نزدیک شد کوچگه را وداع(۳۹, ۲۷)

کودک (kudək) - uşaq

کودک خردسال (kudək-e xordsal) - azyaşlı uşaq (İskəndər)

که دانست کین کودک خردسال شود با بزرگان چنین بدسگال(۷۳, ۱۴۸)

کودک سرشت (kudəkshereşt) - uşaqtəbiətli

چو کوسه همه پیرکودک سرشت بخوبی روند ارچه هستند زشت(۲۲, ۸۰)

کور (kur) -kor

همه راه اگرنیست بیننده کور ادیم گوزنست وکیمخت گور(۸۷, ۱۱۲)

کور کردن (kur kərdən) - kor etmək

مرا لشگری نیست چندان بزور کزو چشم بد راتوان کرد کور(۴۰, ۳۱۹)

کور گشتن (kur gəştən) - kor olmaq

اسد بود طالع خداوند زور کزو دیدهء دشمنان گشت کور(۵۲, ۶۷)

کورچشم (kurçeşm) - əriş və arğacı çox sıx toxunmuş parça növü

کورچشم حریر (kurçeşmhərir) - çox sıx toxunmuş ipək

قزاکندی از گورچشم حریر بپوشید وفارغ شد ازتیغ وتیر(۹, ۱۰۷)

کوره (kure) - kürə

دل از جای شد لشگر روم را چوازکورهء آتشین موم را(۱۸۵, ۹۶)

کوزه (kuze) - kuzə

سوی حوض شد تشنه فراز سرکوزهء خشک بگشاد باز(۵۲, ۳۷۹)

کوس (kus) - təbil, baraban

بنال ای دل رعد چون کوس شاه بخند ای لب برق چون صبحگاه(۴, ۴۶)

کوس زدن (kus zədən) - təbil çalmaq

شهنشه بزد کوس ولشگر براند سر رایت خود بگردون رساند(۱۰۱, ۳۱۶)

کوس نواختن (kus nəvaxtən) - təbil çalmaq

بفرمود تا کوس نواختند ازآن مرحله سوی چین تاختند(۳۰, ۳۴۲)

خاریدن کوس (xaridən-e kus) - təbilin guruldaması

زخاریدن کوس خارا شکاف پرافکند سیمرغ درکوه قاف(۳۵۲, ۴۳۶)

کوس بهم برکشیدن (kus be-həm bər kəşidən) -bir-birinə müharibəyə hazır olmaq xəbəri vermək

دو لشگر بهم برکشیدند کوس چوشطرنجی ازعاج واز آبنوس(۲, ۱۰۶)

کوسه (kuse) - kosa

چو کوسه همه پیرکودک سرشت بخوبی روند ارچه هستند زشت(۲۲, ۸۰)

کوشش (kuşeş) -vuruşma, döyüş

طرفدارچین چون درآن داوری بکوشش ندید از فلک یاوری(۱۲۳, ۳۶۳)

بکوشش جای نگهداشتن (be-kuşeş cay negəh daştən) - vuruşmaq, vuruşmağı davam etdirmək, döyüşə dözmək

یک امشب بکوشش نگهدارجای که فردا مخالف درآید زپای(۱۰۸, ۱۷۳)

کوشک (koşk) - köşk, məhəllə, yer

گر از نخل طوبی رسد دربهشت بهرکوشکی شاخ عنبر سرشت(۴۲, ۴۸)

کوشنده (kuşənde) - döyüşçü

زبسیاری لشگراز هردوجای فروبست کوشنده را دست وپای(۱۳, ۱۶۷)

کوشنده (kuşənde) - qoşun

سگالش چنان شد دوکوشنده را که ریزند صفرای جوشنده را(۱۹, ۱۷۶)

کوشیدن (kuşidən) - vuruşmaq, döyüşmək

بفرمان فرمانده تاج وتخت بجوشید لشگر بکوشید سخت(۶۸, ۱۷۱)

کوشیدن (kuşidən) - çalışmaq, cəy etmək, cəhd etmək

بخونریزی شهریاران مکوش که تا فتنه راخون نیاری بجوش(۶۶, ۲۳۸)

کوشیدنی (kuşidəni) - vuruş, döyüş

بکوشیم کوشیدنی مردوار رگ جان بکوشش کنیم استوار(۳۲, ۱۷۷)

کوفتن (kuftən) - döymək

بپیغمبری کوبم آنگه درش که خواند خدا نیزپیغمبرش(۴۸, ۴۳)

کوفتن (kuftən) - vurmaq

زبس کوفتن برزمین گرز وتیغ شداز هرغباری غباری بمیغ(۲۵۳, ۱۰۱)

کوفتن (kuftən) - döyəcləmək

بچوب ولگد راه را کوفتند بنیرنگها برف را روفتند(۷۵, ۳۱۴)

کوکب (koukəb) - ulduz

فروزندهء کوکب تابناک بمردم کن مردم ازتیره خاک(۳, ۱۵۵)

درسپرکوکب افروختن (dər sepər koukəb əfruxtən) - qalxanda yarıq açmaq

سنان درسپرکوکب افروخته سپردرسپرکوکبه دوخته(۲۳, ۴۵۳)

کوکبه (koukəbe) - çadır

سپردرسپر کوکبه دوختن (sepər dər sepər koukəbe duxtən) – qalxanlardan çadır qurmaq. çox ağır döyüşmək

کوکبه دار (koukəbedar) - qüdrət sahibi, şöhrətli

چوآن کوکب ازبرج خود شدروان تونی کوکبه دارآن خسروان(۵, ۳۰۸)

کوگرد (koqord) - kükürd

نه کوگرد سرخی نه لعل سپید که جوینده باشد زتونا امید(۱۵, ۲۶)

کول (kul) - kürk

میفکن کول گرچه خوارآیدت که هنگام سرما بکارآیدت(۷, ۱۳۷)

کوه (kuh) - dağ

همان سد یاجوج ازو شد بلند که بست آن چنان کوه تاکوه بلند(۵۱, ۵۷)

کوه گشتن (kuh gəştən) - dağ olmaq, dağa dönmək

درآن مسلخ آدمیزادگان زمین گشته کوه از بس افتادگان(۷۴, ۱۸۰)

کوه خزر (kuh-e xəzər) -Xəzər dağı

زکوه خزر تا بدریای چین همه ترک بر ترک بینم زمین(۸۷, ۴۰۹)

کوه قاف (kuh-e ğaf) - Qaf dağı

سکندر نه گرخود بود کوه قاف که باشد که من باشمش هم مصاف(۷۳, ۱۳۴)

کوه رونده (kuh-e rəvənde) - at

بکوه رونده درآورد پای چوفولاد کوهی روان شد زجای(۸۰, ۳۴۵)

ازکوه بخاک انداختن (əz-kuh be-xak əndaxtən) - ucadan alçağa salmaq, alçaltmaq

گر اندازد از کوه مارا بخاک بیفتیم و دردل نداریم باک(۳۸, ۲۸۴)

بکوه رونده پای درآوردن (be-kuh-e rəvənde pay dər avərdən) – ata minmək

بکوه رونده درآورد پای چوفولاد کوهی روان شد زجای(۸۰, ۳۴۵)

زکوه بسیارسیلاب ریزد (ze-kuh besyar silab rizəd) -sel nə qədər güclü olsa belə dağdan aşar, dağı yıxa bilməz

هم از جنگ روسم نباشد شکوه که بسیار سیلاب ریزد زکوه(۸۶, ۴۰۹)

درسرکوه شورافکندن (dər sər-e kuh şur əfkəndən) - dağı titrətmək. dağı lərzəyə gətirmək

زمین خسته کرد ازخرام ستور گران کوه را درسرافکندشور(۱۱, ۳۰۱)

کوه (kuh) - dağ ağırlığında

زصحرا غنیمت برآورده کوه زگوهر کشیدن هیونان ستوه(۲۰, ۱۱۴)

کوه (kuh) - ağır iş

کوه را نرم دیدن (kuh-ra nərm didən) - ağır işi asan hesab etmək

چو روسی سپه را دلی گرم دید زنیروی خود کوه را نرم دید(۶۶, ۴۰۸)

کوه (kuh) - dağ (Rus ordusundakı vəhşi döyüşçü)

نه قاروره برکوه شد کارگر نمیکرد حربه زدریا گذر(۳۸۷, ۴۳۹)

کوهپایه (kuhpaye) - dağ

بشه گفت برخیز وشوبازجای که آن کوهپایه درآمد زپای(۹۹, ۲۹۵)

کوه پشت (kuhpoşt) - dağgövdəli

فزون ازچهل روسی کوه پشت باسانی آن شیر جنگی بکشت(۲۳۲, ۴۲۸)

کوهسار (kuhsar) - dağlıq yer

گذشت از قضا بریکی کوهسار که بود ازبسی گونه دروی شکار(۳۹, ۱۲۰)

کوهساری (kuhsari) - dağ (sif.)

گل کوهساری (qol-e kuhsari) -dağ çiçəyi

تموزش گل کوهساری دهد زمستان نسیم بهاری دهد(۴, ۲۴۸)

کوه سنج (kuhsənc) - ağırçəkili, dağla çəkilən

یکی را بدست افکند کوه گنج نسنجیده هانی دهد کوه سنج(۷, ۱۵۵)

کوه فش (kuhfəş) - dağ kimi, dağəzəmətli

نشست از برباره کوه فش بدیدن همایون برفتارخوش(۱۵, ۱۰۷)

کوه کن (kuhkən) - dağyaran, güclü

طیارهء کوه کن (təyyare-ye kuhkən) - at

درآمد بطیارهء کوهکن فرس پیل بالا وشه پیلتن(۱۲۶, ۳۹۰)

کوه کوه (kuhkuh) - dağ-dağ, dağlar kimi yan-yana

زگنجی که آکنده شد کوه کوه زروس وز برطاس ودیگر گروه(۱۳, ۴۵۷)

کوهه (kuhe) -dağ, təpə

زبس کوههء گاو وماهی چوکوه شده درزمین گاو وماهی ستوه(۲۴۷, ۲۶۷)

کوهه زدن (kuhe zədən) - hücum etmək, həmlə etmək

کوهه برکوهه زده (kuhe bər kuhe zəde) - dağ kimi yan yana qalanmış

زکتان متقالی خانه باف زده کوهه برکوهه چون کوه قاف(۲۰, ۴۵۷)

کوههء منجنیق زدن (kuhe-ye məncəniğ zədən) - sapand atmaq

چنان زد بروکوههء منجنیق که شد کوه دروی چودریا غریق(۹۸, ۲۹۵)

کوی (kuy) - ev

سوی دشمن آمد چنان تازه روی که طفل ازدبستان درآید بکوی(۱۷۵, ۴۲۳)

کوی (kuy) - yer, məhəllə, ünvan

نشان ده مرا کوی وبازارتو که تاد انم آمد طلبکار تو(۹, ۱۹۲)

کوی (kuy) - küçə, bayır

زهرسو عروسان نادیده شوی زخانه برون تاختندی بکوی(۲۲, ۲۰۸)

که (ke) -kim

که باشد سکندر که آرد سپاه زدارای دولت ستاند کلاه(۱۳۵, ۱۵۲)

که (ke) -zaman budaq cümləli tabeli mürəkkəb cümlələrdə işlənən bağlayıcı

بهرسو که میراند شبرنگ را زخون لعل کرد آهنش سنگ را(۲۳۳, ۴۲۸)

که (ke) - baxmayaraq

بعینه بهرسوکه بر داشتند نمایش یکی بود بگذاشتند(۲۴, ۱۲۸)

که (ke) - arzu bildirir

بتاراج بردآن بروبوم را که ره بسته باد آن پی شوم را(۲۷, ۳۹۴)

که (ke) - necə

ازین کان تاریک اهرمنی گهربین که آرم بدین روشنی(۵, ۴۰۴)

که (ke) - necə ki,... , müqayisə bildirir

زخردان بسی فتنه آید بزرگ که درپای پیکان بود کعب گرگ(۳۶, ۳۱۹)

که (ke) - mübtəda budaq cümləli tabeli mürəkkəb cümlələrdə işlənən bağlayıcı

چهل روز باشد که بیخورد و خواب ستیزم با ابروبا آفتاب(۴۷, ۲۹۱)

که (ke) - xəbər budaq cümləli tabeli mürəkkəb cümlələrdə işlənən bağlayıcı

تو نیزآن به ای پیک علوی نژاد که گرد جهان برنکردی چوباد(۲۷, ۴۲)

که (ke) - tamamlıq budaq cümləli tabeli mürəkkəb cümlələrdə işlənən bağlayıcı

ببینی که فردا من پیل زور سرش را چون سپارم بسم ستور(۸۹, ۱۴۹)

که (ke) - təyin budaq cümləli tabeli mürəkkəb cümlələrdə işlənən bağlayıcı

زرومی کجا خیزد آن دست زور که کشتی برون راند ازآب شور(۷۷, ۱۴۹)

که (ke) - məqsəd budaq cümləli tabeli mürəkkəb cümlələrdə işlənən bağlayıcı

نیوشندهء خواهم از روزگار که گویم بدوراز آموزگار(۱۶, ۳۱)

که (ke) - səbəb budaq cümləli tabeli mürəkkəb cümlələrdə işlənən bağlayıcı

سگان ده آواز برداشتند که روباه را گرگ پنداشتند(۹۵, ۴۱۰)

که (ke) - nəticə budaq cümləli tabelu mürəkkəb cümlələrdə işlənən bağlayıcı

مبادا که شه را رسد پای لغز که گردد سرملک شوریده مغز(۵۲, ۷۸)

که (ke) - şərt budaq cümləli tabeli mürəkkəb cümlələrdə işlənən bağlayıcı

نخفتم شبی شاد بربستری که نگشادم آن شب زدانش دری(۸۸, ۳۶)

که (ke) - izahedici budaq cümlələrdə işlənir

سکندر چه گوئی چنان بیکس است که حمال پیغام او او بس است(۱۴۸, ۲۵۹)

که (ke) - ki, vasitəli nitqdə işlənir

بزد بانگ بروی که ای زاغ پیر عقاب جوان آمد آرام گیر(۱۹۷, ۹۷)

که (ıe) - baxmayaraq ki,

نبینم ببدخواهی اندر کسی که من نیز بدخواه دارم بسی(۷, ۷۵)

که (ıe) - olmaya, məbada

براندیشم از تندی رای تو که تندی شود کارفرمای تو(۱۰۴, ۳۶۱)

که (ke) - belə ki,...

که آن خشت اگر برزدی برهیون تمام از دگرگوشه جستی برون(۳۶۷, ۴۳۷)

که (ke) - həm də, həmçinin

کهن رفت وشاه نوما تونی نه خسرو که کیخسرو ما تونی(۵۴, ۱۹۵)

که (ke) - məgər?

چه پنداری ای مرد آسان نیوش که آسان پرازدرتوان کرد گوش(۷۹, ۸)

که (ke) - təsdiq bildirir

زروسی نجوید کسی مردمی که جز گوهری نیستش زادمی(۴۲, ۳۹۵)

که برگ (kəhbərg) کاه برگ- (kahbərg) sözünün qısa forması, saman çöpü

ربودندش آن دیوساران زجای چو که برگ را مهرهء کهربای(۴۰, ۸۶)

که تا (ke ta) - məqsəd budaq cümləli tabeli mürəkkəb cümlələrdə işlənən bağlayıcı

بمن ده که تا زودوائی کنم مس خویش را کیمیائی کنم(۲, ۳۲۵)

که تا (ke ta) - zaman budaq cümləli tabeli mürəkkəb cümlələrdə işlənən bağlayıcı

بسا رود کززخم خوردن گسست که تا زخمهء رودی آمد بدست(۱۵۰, ۱۵۳)

که چون (ke çun) - zaman budaq cümləli tabeli mürəkkəb cümlədə işlənən bağlayıcı

بیاد آورای تازه کبک دری که چون برسرخاک من بگذری(۵۷, ۲۹)

کهربا دم (kəhrobadom) -کاهربادم (kahrobadom) sözünün qısa forması, kəhrəbaquyruq

اگرکژدمی کهربا دم بود مباش ایمن ازوی کهکژدم بود(۱۱۳, ۲۱۴)

کهرباگون (kəhrobaqun) - sarı, kəhrəbarəngli

بیا ساقی آن آب آتش خیال درافکن بدان کهرباگون سفال(۱, ۴۶۲)

کهرباوار (kəhrobavar) - kəhrəba kimi

که رویت کند کهربا وارزرد کبودت کند جامه چون لاجورد(۱۹۵, ۱۸۸)

کهربای (kəhrobay) - kəhrəba

ربودندش آن دیوساران زجای چوکه برگ رامهرهء کهربای(۴۰, ۸۶)

ربودندش آن دیوساران زجای چوکه برگ رامهرهء کهربای(۴۰, ۸۶)

کهگل (kəhgel) - suvaq

تروخشگی اشک ورخسارمن بکهگل براندود دیوارمن(۸۵, ۳۶)

کهن (kohən) - köhnə

بپرسید کین چرمهای کهن چه پیرایه راشاید ازاصل وبن(۳۲, ۴۵۸)

کهن (kohən) - qədim, tarixi

چوبافیلسوف آمد اندرسخن خبریافت ازکارهای کهن(۴۲, ۳۳۵)

کهن (kohən) - qoca

توسرو نوی خصم بید کهن کجا سرکشد بید با سروبن(۴۹, ۱۴۰)

کهن گشتن (kohən gəştən) - qocalmaq

نظامی بس این صاحب آوازگی کهن گشتن وهمچنان تازگی(۳, ۲۵)

کهن (kohən) - Dara

کهن رفت وشاه نو ما تونی نه خسرو که کیخسرو ما تونی(۵۴, ۱۹۵)

کهن باغ (kohənbağ) - köhnə bağ

کهن باغ را وقت نو کردنست نوان درحساب درو کردنست(۵۰, ۱۴۰)

کهن بلبل (kohənbolbol) - qoca bülbül

بنال ای کهن بلبل سالخورد که رخسارهء سرخ گل گشت زرد(۲۷, ۲۷)

کهن پوستین (kohənpustin) - kobud dərili

کهن پوستینی درآمد بجنگ چوازژرف دریا برآید نهنگ(۲۸۲, ۴۳۱)

کهن جام (kohəncam) - qədim cam

مگرکزکهن جام کیخسروی دهد مجلس مملکت را نوی(۱۵۸, ۲۹۹)

کهن طاق (kohəntağ) - asiman

چه مقصود بد شاه آفاق را که نو کرد نقش این کهن طاق را(۳۷, ۳۰۲)

کهن گشته (kohəngəşte) - köhnə, keçmiş

چو قاصد زبان تیغ پولاد کرد خراج کهن گشته را یاد کرد(۴۵, ۱۳۲)

کهن گشته (kohəngəşte) - köhnəlmiş

کهن گشته و موی ازاو ریخته زنیکوترین جا نی آویخته(۳۰, ۴۵۸)

کهن گشتگی (kohəngəştegi) - qocalma

ترا فترت پیری از جای برد کهن گشتگیت ازسررای برد(۱۰۸, ۱۵۱)

کهن لنگ (kohənləng) - qoca axsaq, ləng yeriyən

سمندر چو پروانه آتشروست ولیک این کهن لنگ وآن خوشروست(۱۹۹, ۱۸۹)

که... و.. (ke... və...) - istər... və istər...

دراین دم که داری بشادی بسیچ که آینده ورفته هیچست هیچ(۷, ۱۷۵)

کی (key) - Key, İranın qədim şahlar sülaləsinin adı

خراج آورش حاکم روم وری خراجش فرستاده کسری وکی(۱۳, ۱۴)

کی (key) - nə vaxt?

روان کرد مرکب بمیعادگاه پذیره که دشمن کی آید براه(۱۶, ۱۰۷)

کی (key) - necə?

بهرنیکی چون خرد پی برد جهان یاد نیک ازجهان کی برد(۳۹, ۴۸)

کیان (keyan) - Kəyan, İranın qədim şahlar sülaləsi

شه روم رسم کیان تازه کرد زنوبت جهان را پرآواز کرد(۱۸, ۸۴)

کیانی (keyani) - kəyan(sif.)

جهاندار درقلبگه جای کرد درفش کیانیش برپای کرد(۴۴, ۱۷۸)

درخت کیانی (dərəxt-e keyani) - Kəyan ağacı (Dara)

درخت کیانی درآمد بخاک بغلطید درخون تن زخمناک(۹۱, ۱۸۲)

کلاه کیانی (kolah-e keyani) - kəyan tacı

تن مرزبان دید درخاک وخون کلاه کیانی شده سرنگون (۱۰۵, ۱۸۲)

کیانی سرشت (keyanisereşt) - Key, keyxislətli

گزارنده پیرکیانی سرشت گزارش چنین کرد ازان سرنوشت(۴۱, ۱۳۲)

کیخسرو (Keyxosrov) - Keyxosrov

کجا بزم کیخسرو ورخت او سکندرکه شد برسرتخت او(۴, ۳۰۸)

کیخسرو روزگار (Keyxosrov-e ruzeqar) - İskəndər

لبا لب کن ازبادهء خوشگوار بنه پیش کیخسرو روزگار(۲, ۳۰۸)

کیخسروی (keyxosrovi) - keyxosrovluq, Keyxosrova məxsus həyat tərzi

کیخسروی کردن (keyzosrovi kərdən) - Keyxosrova məxsus həyat tərzi keçirmək

چوزین تخت بازوی شه شد قوی کند کیقبادی وکیخسروی(۸۰, ۳۰۵)

کیخسروی (keyxosrovi) - keyxosrov (sif.)

چو برتخت کیخسروی تاختی سرازتخت گردون برافراختی(۷۸, ۳۰۵)

کیخسروآیین (keyxosrovain) - Keyxosrov ənənəli

چو زان جام کیخسروآیین شوم بدان جام روشن جهانبین شوم(۲, ۱۲۹)

کید (keyd) -Keyd , hind şahı

من سر سوی کید هندو نهم ازوکینه وکید یکسونهم(۱۵, ۳۲۶)

کید (keyd) - fitnə

زکید وفسونهای جادوی او شده کید یکباره هندوی او(۲۰, ۳۳۴)

کید (keyd) - qəddarlıq

دل کید هندوپرازنور یافت زکیدی که هندو کند دوریافت(۹۷, ۳۳۲)

کیست (kist) - kimdir?

بگو ای سخن کیمیای توچیست عیار ترا کیمیاساز کیست(۳, ۲۲۶)

کیسه (kise) - kisə

زرازکیسهء نوبرارد خروش سبوی نوازتری آید بجوش(۲۰۴, ۱۸۹)

زگنج کیسه بر دوختن زمین (ze-gənc kise bər duxtən-e zəmin) – yerin xəzinəyə çevrilməsi, yerin xəzinə kisəsi tikməsi

زگنجش زمین کیسه بر دوخته سمن سیم وخیری زراندوخته(۴۶, ۴۸)

کیش (kiş) - adət, xasiyyət

مرا زیب وزنبوره درکیش هست چوزنبور هم نوش وهم نیش هست(۲۷۴, ۳۷۳)

کیش (kiş) - din, inam

بد اندیش را سردرآرم بخاک کنم گیتی از کیش بیگانه پاک(۲۰۸, ۳۶۸)

کیش (kiş) - rəng

زبس روسیان سرانداخته بقم کشتی کیش انداخته(۴۸, ۴۵۵)

کیش (kiş) - ox qabı

سواری که راند فرس پیش او نهد تیری ازجعبه درکیش او(۷۵, ۴۰۳)

کیفر (keyfər) - cəza

کیفربردن (keyfər bordən) - cəza çəkmək, cəza almaq

که دیدی که او پای در خون فشرد کزان خون سرانجام کیفر نبرد(۱۴۰, ۲۰۰)

کیقباد (keyğobad) - Keyqubad

ازین روی کیخسرووکیقباد به پیری زشاهی نکردند یاد(۱۰۳, ۱۹۸)

کیقبادی (keyğobadi) - keyqubada məxsus həyat tərzi, keyqubadlıq

کیقبادی کردن (keyğobadi kərdən) - keyqubadlıq etmək, Keyqubadsayağı vaxt keçirmək

بیا تا نشینیم وشادی کنیم شبی درجهان کیقبادی کنیم(۲۶, ۴۶۴)

کیمخت (kimoxt) - xüsusi tərzdə aşılanmış kobud dəri

بسا گردن سخت کیمخت چرم که شد چون دوال ازرکاب تو نرم(۵۶, ۴۹)

کیمیا (kimiya) - kimya

شه ازرازآن کیمیای نهفت زدستور پرسید ودستور گفت(۸۱, ۲۱۲)

کیمیا (kimiya) - hikmət, həqiqət

بگو ای سخن کیمیای تو چیست عیار ترا کیمیا ساز کیست(۳, ۲۲۶)

کیمیاهای پوشیده حرف (kimiyaha-ye puşidehərf) - hikmətli sözlər

اران کیمیاهای پوشیده حرف برانگیختم کنجدانی شگرف(۵۳, ۲۱۰)

کیمیا (kimiya) -sirr

خبر داشت آنکو درین غار خفت بگوگرد ازان کیمیا را نهفت(۶۸, ۳۱۳)

کیمیا ساز (kimiyasaz) - kimiyagər, əfsungər

بگو ای سخن کیمیای تو چیست عیار ترا کیمیا سازکیست۰۳, ۲۲۶)

کین (kin) - که این (ke in) -in qısa forması

بمطبخ سپردند کین را بگیر بساز آنچه شه را بود ناگزیر(۱۱۴, ۹۱)

کین (kin) - kin, düşmənçilik

زمهروکین کسم یاد نیست کس از بندگان چون من آزاد نیست(۲۹۳, ۷۶)

کین افروختن (kin əfruxtən) - düşmənçilik yaymaq

مینگیز فتنه میفروز کین خرابی میاور درایران زمین(۶۱, ۱۳۳)

کین انگیختن (kin əngixtən) - düşmənçilik yaymaq

دگرکین مینگیزدرهیچ بوم سر کینه خواهان مکش سوی روم(۶۵, ۲۳۸)

کین آوردن (kin avərdən) - düşmənçilik etmək

چو کین آوری کین ستانی کنم شوی مهربان مهربانی کنم(۶۱, ۳۵۳)

کین جستن (kin costən) - düşmənçilik etmək, kin saxlamaq

نجویند کین تازه دارند مهر مگرکزروش بازماند سپهر(۲۲۹, ۳۶۹)

کین ساختن (kin saxtən) - düşmən olmaq

بمهرش روان باید آراستن مبارک نشد کین ازوخواستن(۳۵, ۸۵)

کین برآراستن(با کسی) (kin bər arastən(ba kəsi) -biriylə düşmən olmaq

پدر با پسر کین برآراسته محابا شده مهربرخاسته(۴۸, ۱۷۰)

کین خویش را آشکارا کردن (kin-e xiş-ra aşkara kərdən) - öz kinini aşkarlamaq

بران دل که خونریز دارا کنند بروکین خویش آشکارا کنند(۱۰۳, ۱۷۳)

کین رفته فراموش کردن (kin-e rəfte fəramuş kərdən) – keçmiş düşmənçiliyi unutmaq

بمولائیش حلقه در گوش کرد برو کین رفته فراموش کرد(۶۵, ۴۶۰)

کین کهن تازه کردن (kin-e kohən taze kərdən) - köhnə düşmənçiliyi təzələmək

خروجی نه بروجه اندازه کرد برآن بقعه کین کهن تازه کرد(۲۶, ۳۹۴)

کین گرم کردن (kin gərm kərdən) -düşmənçiliyi artırmaq

دوالی وکردان ایران زمین سوی میمنه گرم کردند کین(۱۸, ۴۱۲)

بکین کمربستن (be-kin kəmər bəstən) - düşmənçilik etmək, düşmənçilik əzmində olmaq

نه من بستم اول بدین کین کمر تو افکندی از سله مار سر(۶۶, ۱۶۴)

در کین پوشیده را بازکردن (dər-e kin-e puşide-ra baz kərdən) - gizli düşmənçiliyi aşkar etmək

نه برجای خود پاسخی سازکرد درکین پوشیده را ساز کرد(۶۸, ۱۱۷)

کین (kin) - müharibə

من اربرتوچربم بهنگام کین بوم قایم انداز روی زمین(۱۸۹, ۲۶۲)

بکین چنگ تیز کردن (be-kin çəng tiz kərdən) - müharibəyə hazırlaşmaq

چو منزل درآمد ببدخواه تنگ هژبران بکین تیز کردند چنگ(۱۴, ۴۰۴)

برکین (کسی) کمر بستن (bər kin-e(kəsi) kəmər bəstən) - biri ilə müharibə etmək qərarına gəlmək

چوفارغ شد ازغارت فوریان کمر بست برکین فغفوریان(۷۲, ۳۴۴)

درکین بر(کسی) باز کردن (dər-e kin bər(kəsi) baz kərdən) - birinə müharibə elan etmək

وزآنجا شبیخون برابخازکرد درکین برابخازیان باز کرد(۷۶, ۲۴۵)

کین (kin) - düşmən

خسک برگذرگاه کین ریختند نقیبان خروشیدن انگیختند(۱۱, ۱۶۷)

کین (kin) - intiqam

گراین کین نخواهم زشیران روس سگم سگ نه اسکندر فیلقوس(۵۹, ۳۹۶)

کین خواستن (kin xastən) - intiqam almaq

گراز گردش چرخ باشد زمان بخواهیم کین خود ازبدگمان(۶۱, ۳۹۶)

کین کشیدن (kin kəşidən) - intiqam almaq

که چون رومی اززنگی آن کین کشید سکندر کجا رخش درزین کشید(۱۳, ۱۱۳)

بکین (کسی) میان بستن (be-kin-e(kəsi) miyan bəstən) - birinin intiqamını almaq əzmində olmaq

برادریکی داشت چون پیل مست بکین برادر میان را ببست(۱۸۳, ۴۲۴)

کین آوری (kinavəri) - düşmənçilik

بکین آوری میل داشتن (be-kinavəri meyl daştən) - düşmənçilik etmək

وگر باژگونه بود داوری که شه میل دارد بکین آوری(۶۱, ۳۲۹)

کین پرور (kinpərvər) - düşmənçilik yayan, müharibə tərəfdarı

تودین پروری خصم کین پرورست فرشته دگراهرمن دیگرست(۹۳, ۱۲۳)

کین خواه (kinxah) - müharibə istəyən

دلیران بصحرا کشیدند رخت بکین خواه زنگی کمرکرده سخت(۴۲, ۸۱)

کین خواهی (kinxahi) - düşmənçilik

زکین خواهی کید پرداختم چو شد دوست با دوست درساختم(۷۸, ۳۳۸)

کین ستانی (kinsetani) - düşmənçilik

کین ستانی کردن (kinsetani kərdən) - düşmənçilik etmək

چو کین آوری کین ستانی کنم شوی مهربان مهربانی کنم(۶۱, ۳۵۳)

کین کشی (kinkəşi) - müharibə

مدارا کن ازکین کشی بازگرد که مردم نیازارد ازنیکمرد(۶۵, ۱۶۴)

کین گستری (kinqostəri) -müharibə

ببین تا بهنگام کین گستری چه خون راندم از زنگی وبربری(۶۴, ۱۶۴)

کینه (kine) -intiqam

نخسبم نیاسایم ازهیچ راه مگر کینه بستانم از کینه خواه(۷۸, ۳۹۷)

کینه ستانیدن (kine setanidən) - intiqam almaq

نخسبم نیاسایم ازهیچ راه مگر کینه بستانم از کینه خواه(۷۲, ۳۹۷)

کینه (kine) - müharibə

گه کینه باشاه دارا چه کرد زحد حبش تا بخارا چه کرد(۴۹, ۳۲۸)

برکینه ره یافتن (bər kine rəh yaftən) - müharibəyə başlamaq

ازآن پس که برکینه ره یافتند سراز جستن مهر برتافتند(۱۸, ۱۶۸)

درکینه بازکردن (dər-e kine baz kərdən) -müharibə etmək

رسیدند لشگربلشگر فراز زمانه درکینه بگشاد باز(۹۱, ۱۶۶)

کینه (kine) - kin, düşmənçilik

کینه را بردن (kine-ra bordən) -düşmənçiliyi aradan qaldırmaq

بده جزیت ازما ببرکینه را قلم درمکش رسم دیرینه را(۳۵, ۱۵۷)

کینه از دل شستن (kine əz-del şostən) - kini irəyindən təmizləmək

دوال کمربروفا کرد چست دل روشن از کینهء شاه شست(۸۰, ۲۴۶)

کینهء گرم را بجوش آوردن (kine-ye gərm-ra be-cuş avərdən) – qatı düşmənçiliyi coşdurmaq

بیکسو نهم مهر وآزرم را بجوش آورم کینهء گرم را(۵۵, ۱۳۳)

کینه جوی (kinecuy) - düşmən

بقلب اندرون روسی کینه جوی زمهرسکندر شده سینه شوی(۲۶, ۴۱۳)

کینه خواه (kinexah) - düşmən

که چون کینه ور شد دل کینه خواه همه خاروحشت برآید زراه(۴۷, ۱۴۰)

کینه خواه شدن (kinexah şodən) - qisas almaq

چپ و راست میدید تااز سپاه که خواهد شد ازکینه ورکینه خواه(۲۲۲, ۴۲۷)

کینه خواه (kinexah) - döyüşçü

دگر کینه خواهی درآمد بجنگ فلک هم درآورد پایش بسنگ(۱۸۲, ۹۶)

کینه ساز (kinesaz) - kinli

سیه شیر چندان بود کینه ساز که از دور دندان نماید گراز(۱۷۳, ۳۶۶)

کینه سنج (kinesənc) - düşmən

کینه سنج شدن (kinesənc şodən) - düşmən olmaq

بجای فرستادن نزل وگنج چرا با هژبران شدی کینه سنج(۳۷, ۳۵۱)

کینه سوز (kinesuz) - düşmənçiliyi yox edən

تو نیز آتش کینه رابرفروز که فرخ بود آتش کینه سوز(۴۸, ۱۴۰)

کینه ور (kinevər) - kinli, bədxah, qəzəbli (Dara)

بسی پند گفت این جهاندیده پیر نشد دردل کینه ورجای گیر(۸۸, ۱۹۷)

کینه ور شدن (kinevər şodən) - qəzəblənmək

سیاست کند چون شود کینه ور ببخشاید آنگه که یابد ظفر(۱۰۱, ۳۴۶)

کیومرث (kəyumərs) -Kəyumərs

کلاه از کیومرث آن تخت گیر زجمشید تیغ ازفریدون سریر(۶۰, ۴۹)

گ (qaf) -Fars əlifbasının iyirmi altıncı hərfi

گ (q) - iki sait arasında işlənən bitişdirici samit

گرانمایه تر تاج آزاد گان گرامی تر آدمی زادگان(۲, ۱۳)

گار (qar) - söcdüzəldici şəkilçi

وزین بیخبربد که پروردگار چگونه ورا پرورد وقت کار(۲۳, ۶۵)

گاز (qaz) - qida, yemək

گازخوردن (qaz xordən) - qidalanmaq

چو پیله زبرگ کسان خورد گاز همه تن شد انگشت وقی کرد باز(۱۱, ۱۴۴)

گام (qam) -addım

گام آوردن (qam avərdən) - getmək, yollanmaq

برون آمد از دیدن تخت وجام سوی غار کیخسروآورد گام(۴۰, ۳۱۱)

گام زدن (qam zədən) - ayaq qoymaq, addım atmaq, qədəm basmaq

کجا گام زد خنگ بدرام او زمین یافت سرسبزی از گام او(۲۶, ۴۷)

گام گزاردن (qam qozardən) - irəli çıxmaq

ستمگر سیاهی زراجه بنام زلشگرگه زنگ بگزارد گام(۱۵۶, ۳۴)

گان (qan) - peşə bildirən sözdüzəldici şəkilçi

ببازارگان رها کرد باج نجست از مقیمان شهری خراج(۷, ۷۷)

گانه (qane) - sözdüzəldici şəkilçi

جداگانه نیزاز پی مهتران فرستاد هر روز نزلی گران(۸۳, ۲۵۴)

گاو (qav) - öküz

کشاورز بر گاو بند د لباد زگاوآهن وگاوجوید مراد(۱۹۷, ۲۰۵)

زادن گاو(کسی) (zadən- e qav-e(kəsi) -birinin dövlətə çatması

بهندوستان پیری از خرفتاد پدر مردهء را بچین گاو زاد(۹۲, ۱۹۷)

گاو (qav) -yer öküzü

مهد زمین بر گنج راندن گاو (məhd-e zəmin bər-e gənc randən-e qav) –

yerin nura qərq olması

ستاه چنان گنجی از زرفشاند که مهد زمین گاوبرگنج راند(۲۳۴, ۳۷۰)

گاو (qav) - igid, döyüşçü

سکندر بدو گفت یک تیغ تیز کند پیهء صد گاورا ریزریز(۲۰, ۱۳۸)

گاوآهن (qavahən) - kotan

کشاورز بر گاو بندد لباد زگاوآهن و گاوجوید مراد(۱۹۷, ۲۰۵)

گاودم (qavdom) - şeypur növü, qavdom

زنعره بر آوردن گاود م شده زآسمان زهرهء گاو گم(۱۳۴, ۹۳)

گاورسه (qavrəse) - qılıncın coubəri

بلارک بگاورسه نقره گون زنقره برآورده گاورس خون(۳۳, ۴۱۳)

گاه (qah) - saray, məqam

ثنا گفت بر گاه وبربزم شاه که آباد باد با تو این بزمگاه(۳۱, ۱۴۵)

گاه (qah) -taxt

بتیغ افسر وگاه خواهم گرفت بدین اژدها ماه خواهم گرفت(۲۳, ۱۶۱)

گاه (qah) - yer, şəhər (Bərdə nəzərdə tutulur)

بلی گر فراغت بود شاه را ز نوزیوری بخشد آن گاه را(۲۵۰, ۱۸)

گاه (qah) - vaxt

چو صبح سعادت برآمد بگاه شدم زنده چون باد در صبحگاه(۲۳, ۲۱)

گاه (qah) - yer və məkan bildirən sözdüzəldici şəkilçi

ازین سیل گاهم چنان ده گذار که پل نشکند برمن این رود بار(۶, ۱۰)

گاه (qah) - vaxt bildirən sözdüzəldici şəkilçi

فروزنده نوشابه دربزم شاه فروزان ترازز هره در صبحگاه(۳۳۷, ۲۷۳)

گاه گاه (qah qah) - bəzən, vaxtaşırı

چو گرددجهان گاه گاه ازنورد بگرمای گرم وبسرمای سرد(۷۶, ۳۵۹)

گاه... گاهی (qah... qahi) - bəzən... bəzən, gah... bəzən

چو برگ گل سرخ برشاخ سرو بروگاه دراج وگاهی تذرو(۵۰, ۲۷۸)

گاهی... گه (qahi... gəh) - bəzən... bəzən

صنم بین که آن نقش پرداز کرد که گاهی گره بست وگه باز کرد(۷۹, ۴۰۳)

گداختن (qodaxtən) - ərimək

نه مصر ونه افرنجه ماند نه روم گدازند ازآن کوه اتش چو موم(۲۶, ۸۰)

گداختن (qodaxtən) - əritmək

بسنگی رسم سخت بگدازمش بکشتی رسم تشنه بنوازمش(۵۸, ۲۳۰)

گداختن (qodaxtən) - ərimək, utanmaq

کرا زهره کاینجا کند ناله نرم که گرزهره باشد گدازد زشرم(۴۹۱, ۴۴۱)

گدازان (qodazan) - yandırıcı

فرو گفت با اوسخنهای تیز گدازان ترازآتش رستخیز(۴۵, ۳۲۸)

گدازنده (qodazənde) - əriyən

گدازنده چون موم درآفتاب بمومی چنین بسته بردیده خواب(۱۵, ۲۱)

گذار (qozar) - keçid, yol

گذار دادن (qozar dadən) - yol vermək

ازین سیلگاهم چنان ده گذار که پل نشکند برمن این رود بار(۶, ۱۰)

گذارکردن (qozar kərdən) - gəlmək, baş çəkmək, dəymək

سریری خبر یافت کان تاجدار برآن تختگه کرد خواهد گذار(۱۳, ۳۰۱)

گذارانیدن (qozaranidən) -yaşamaq, keçirmək

عیش خوش گذارانیدن (eyş-e xoş qozaranidən) - əylənmək, nəşələnmək

باسودگی عیش خوش میگذار جهانجوی را باجزیت چکار(۵۱, ۱۶۳)

دمی چند را خوش گذارانیدن (dəmi çənd-ra xoş qozaranidən) – az vaxtı xoş keçirmək

گل آگین کند چشمهء قند را بشادی گذارد دمی چند را(۹, ۲۱۵)

روز گذارانیدن (ruz qozaranidən) - gün keçirmək, yaşamaq

بدین غافلی میگذاریم روز که درما زنند آتش رخت سوز(۱۰۶, ۳۰۷)

گذارشگر (qozareşgər) - şərh edən, bəyan edən

گذارشگرکارگاه سخن (qozareşgər-e karqah-e soxən) - söz mülkünün şərhçisi (Firdosi nəzərdə tutulur)

گذارشگرکارگاه سخن چنین گوید از موبدان کهن(۱۱, ۱۱۹)

گذارنده (qozarənde) - şərhçi, yazan

گذارنده دانای دولت پرست (qozarənde dana-ye doulətpərəst) – dövlətpərəst alim şərhçi, Firdosi

گذارندهء نامهء خسروی (qozarənde-ye name-ye xosrovi) -Şahnaməni yazan, Firdosi

گذارندهء نامهء خسروی چنین داد نظم را نوی(۳, ۶۴)

گذاشتن (qozaştən) -qoymaq

توانگرکه میراث خواری نداشت برآتشکده مال خود را گذاشت(۱۶, ۲۰۷)

گذاشتن (qozaştən) - sağlam buraxmaq, əl vurmamaq

نه آتش گذارم نه آتشکده شود آتش از دستم آتش زده(۳۱, ۱۶۲)

گذاشتن (qozaştən) - səbr etmək, gözləmək

اگر تاج خواهی ربود از سرم یکی لحظه بگذار تا بگذرم(۱۳۰, ۱۸۴)

گذاشتن (qozaştən) - gözləmək, həvalə etmək

به ار من گذارم که خود روزگار بهر نیک وبد باشد آموزگار(۲۶, ۲۴)

گذاشتن (qozaştən) - uzanmaq, çatmaq

کلاه مرصع برافراشته قبا تا کف پای بگذاشته(۵۲, ۴۰۷)

گذاشتن (qozaştən) - unutmaq

باول قدح دردی آرد بپیش گذارد شکوه من وشرم خویش(۷۴, ۱۴۸)

گذاشتن (qozaştən) - saxlamaq, işi dayandırmaq, qəbul etmək

بعینه بهر سوکه برداشتند نمایش یکی بود بگذاشتند(۲۴, ۱۲۸)

گذاشتن (qozaştən) - vermək, qoymaq

بناموس رایت همی داشتند غنیمت ببدخواه نگذاشتند(۹۱, ۱۷۳)

گذاشتن (qozaştən) – qoymaq (oxumamış)

بسی نیز تاریخها داشتم یکی حرف ناخوانده نگذاشتن(۵۱, ۲۱۰)

گذاشتن (qozaştən) - azalmaq, soyumaq(kin)

بدین ترس بگذارد آن کین گرم که آهن باهن توان کرد نرم(۱۰۴, ۹۰)

گذاشتن (qozaştən) - salamat qoymaq

نه دولت نه دنیا نه دارا گذاشت سنان را سر ازسنگ خارا گذاشت(۱۶, ۶۵)

گذر (qozər) - keçid, yol

مگر درگذرهای اندیشه گیر که از باز گفتن بود ناگزیر(۱۲, ۴۱)

گذر دادن (qozər dadən) - yol vermək

فرستاد خلقی بانبوه را گذر داد بربستن آن کوه را(۱۳۵, ۲۹۸)

گذرداشتن (qozər daştən) - getmək, yol tapmaq

برآتشگهی کوگذر داشتی بنا کندی آن گنج برداشتی(۱۹, ۲۰۷)

گذر کردن (qozər kərdən) - gəlmək, qoşun yeritmək

ندانم که مقصود این شهریار چه بود از گذر کردن این دیار(۱۰۲, ۳۶۱)

گذر کردن (qozər kərdən) - yarıb keçmək

نه قاروره برکوه شد کارگر نمیکرد حربه زدریا گذر(۳۸۷, ۴۳۹)

گذرکردن (qozər kərdən) - keçmək

زدریا گذر کرد وآمد بروم جهان نرم درزیر مهرش چوموم(۴۲, ۱۱۵)

گذرکردن (qozər kərdən) - gəlmək, daxil olmaq

برآن صیدگه چون گذر کرد شا ه معنبر شد از گرد او صید گاه(۴۵, ۳۴۲)

گذرکردن (qozər kərdən) -uçmaq, süzmək

چو تیرم گذربردلیران کند نشانه زپهلوی شیران کند(۵۲, ۳۵۲)

گذریافتن (qozər yaftən) - yol tapmaq, gəlmək

بهشتی رخی دوزخش تافته زمالک برضوان گذر یافته(۴۷۰, ۴۴۴)

گذرگاه (qozərqah) - yol, keçid

کمین برگذرگاه زنگ آورند تنی چند زنگی بچنگ آورند(۱۰۸, ۹۱)

گذرگاه (qozərqah) - tərəf

درآن تاختن کارزومند بود رهش بر گذرگاه دربند بود(۲۷, ۲۹۰)

گذشت از.. (qozəşt əz...) -... dən başqa,... dən savayı

گذشت ازپرستیدن کردگار بجز خواب وخوردن ندارند کار(۶۲, ۲۵۳)

گذ شتن (qozəştən) - keçmək

زخونخواردارا هراسنده گشت که آسان نشاید برین پل گذ شت(۱۴۲, ۲۰۱)

گذ شتن (qozəştən) - ötüb keçmək

چویک نیمه ازروزروشن گذشت فلک نیمه راه زمین درنوشت(۶۸, ۲۸۰)

گذ شتن (qozəştən) - yetişmək

گذ شت از قضا بریکی کوهسار که بود ازبسی گونه دروی شکار(۳۹, ۱۲۰)

گذ شتن (qozəştən) - gəlmək

بیاد آورای تازه کبک دری که چون برسرخاک من بگذری(۵۷, ۲۹)

گذ شتن (qozəştən) - getmək

ملک فیلقوس از تماشای دشت شکار افکنان سوی آن زن گذشت(۲۷, ۶۶)

گذ شتن (qozəştən) - sönmək

که چون آتش روز روشن گذشت پراز دود شد کنبد تیز گشت(۱۱, ۱۷۶)

گذ شتن (qozəştən) - axıb keçmək

چو کوه روانه چهل ژنده پیل که نگذشتی از نافشان رود نیل(۳۱, ۳۳۵)

گذشتن (qozəştən) - unutmaq, yaddan çıxarmaq

زپند بزرگان نباید گذشت سخن را ورق درنباید نوشت(۵۸, ۱۴۷)

گذ شتن (qozəştən) - azad olmaq, əl çəkmək

زمانی زشغل زمین بگذریم بمرجان پرورده جان پروریم(۳۳۳, ۲۷۳)

گذ شتن (qozəştən) - qorxmaq, uzaq olmaq, ehtiyatlı olmaq

جهان چیست بگذرز نیرنگ او رهائی بچنگ آوراز چنگ او(۶۱, ۷۳)

گذ شتن (qozəştən) - ölmək

بخوی خوش آموده به گوهرم برین زیستم هم برین بگذرم(۲۷, ۳۲)

گذ شتن (qozəştən) - geridə qoymaq

شتابنده سیلی که برکوه ودشت زطوفان پیشینه خواهد گذشت(۶۷, ۳۴۴)

گذ شتن (qozəştən) - boyun qaçırmaq

زمولائی و چاکری نگذرم سکندر خداوند ومن چاکرم(۵۹, ۳۲۹)

گذ شتن (qozəştən) - dəymək

برین سنگ چون بگذرد رختشان ازو نرم گردد دل سختشان(۶۵, ۴۰۲)

گذ شتن (qozəştən) - yaxınlaşmaq

کسی کو بران اژدها بگذرد همان ساعتش یا کشد یا خورد(۸۰, ۲۱۲)

گذ شتن (qozəştən) - susmaq

ازین گفته به باشد اربگذری تو گفتی وباقی زمن بنگری(۵۱, ۳۹۵)

گذ شته (qozəşte) - keçmişdə

گذ شته نیای من ازعهد پیش چنین گفت با من دراندرزخویش(۳۳, ۱۴۵)

گر (gər) اگر- (əgər) bağlayıcısının qısa forması, şərt bildirir

گرآلوده گردم من اندیشه نیست که جز گرد ره خاک را پیشه نیست(۴۲, ۶)

گر (gər) - peşə bildirən cözdüzəldici şəkilçi

بفرمان او زرگرچیره دست طلی های زربرسر نقره بست(۳۳, ۵۵)

گراز (qoraz) - kaban, vəhşi donuz

برآمیخته لشگر روم و زنگ سپید وسیه چون گرازدورنگ(۱۴۲, ۹۳)

گرازنده (qorazənde) - xuraman, şuxyerişli

گوزن گرازنده درمرغزار زمردم گریزد سوی کوه وغار(۲۱۴, ۱۹۰)

گرامی (gerami) - qiymətli

زپوشیدنیهای بغداد وروم که بود آن گرامی دران مرزوبوم(۷۷, ۳۸۱)

گرامی (gerami) - əziz, qiymətli

گرانمایه ترتاج آزادگان گرامی ترآدمی زادگان(۲, ۱۳)

گرامی کردن (gerami kərdən) - qiymətləndirmək

که این نامه را نغزونامی کند گرامی کنش را گرامی کند(۶۸, ۴۴)

گرامی کن (geramikon) - qeymətləndirən, qiymət verən

که این نامه را نغزو نامی کند گرامی کنش را گرامی کند(۶۸, ۴۴)

گرامی کنان (geramikonan) - əzizləyərək, hörmət edərək

گرانمایگان سپه را بخواند گرامی کنان هریکی را نشاند(۱۸, ۲۸۳)

گران (geran) - ağır, iri

شه از خشمناکی چوغرنده شیر که آرد گوزن گران را بزیر(۱۱۲, ۹۱)

گران دیدن (geran didən) - ağır gəlmək, xoşlanmamaq

مگرکان سخن راگران دید شاه نکرد ازسرخشم درمن نگاه(۴۹۵, ۴۴۶)

گران (geran) - bahalı, qiymətli

جداگانه نیزازپی مهتران فرستاد هرروزنزلی گران(۸۳, ۲۵۴)

گران داشتن (geran daştən) - qiymətləndirmək, əsas götürmək

گران داشت آن نکته را شهریار زنان را بمردی ندید استوار(۱۱۳, ۳۸۹)

گران گشتن (geran gəştən) - bahalanmaq

سبک شد شبه گشت گوهر گران چنین است خود رسم گوهرگران(۴۶, ۱۰۹)

گران (geran) - məst

بمی لهومیکرد با مهتران سرو ساغرش هردوازمی گران(۹۲, ۲۲۱)

گران (geran) - ləng

گران گشتن پا (geran gəştən-e pa) - ayağın ləngiməsi

فرو ماند دستم زمی خواستن گران گشت پایم زبرخاستن(۳۱, ۲۷)

گران گشتن سر (geran gəştən-e sər) - başın dumanlanması

جهاندار چون دید کزگنج وزر غنیمت کشانرا گران گشت سر(۴۳, ۲۸۴)

گرانبار (geranbar) - ağıryüklü

سپاه از غنیمت گرانباردید بترسید چون گنج بسیار دید(۵۵, ۲۸۵)

گرانبار شدن (geranbar şodən) - ağırlaşmaq (hamiləlik dövrü)

چو موکب درآمد بیونان زمین گرانبار شد گوهر نازنین(۸۳, ۲۳۹)

گرانسایه (geransaye) - yüksək mənsəbli

چو دریا نگویم گرانسایهء همانا که چون کان گرانمایهء(۴۰, ۴۸)

گرانسنج (geransənc) - گرانسنگ (geransəng) sözünün ərəbləşmiş forması, ağır, çox

چو شاه آن متاع گران سنج دید چودریا یکی دشت پرگنج دید(۷۰, ۱۱۱)

گران سنگ (geransəng) - ağır

گران سنگ بودن (geransəng budən) - ağırlaşmaq

بهر منزلی کوگرفتی قرار گران سنگ بودی زگنجینه بار(۱۱۶, ۳۲۵)

گران شدن (geran şodən) - ağırlaşmaq

زگرز گران سنگ چالشگران شده ماهی وگاو را سرگران(۴۷, ۸۲)

گرانمایگان (geranmayeqan) - döyüşçülər

گرانمایگان را بدانسان که خواست بفرمود رفتن سوی دست راست(۴۸, ۱۷۸)

گرانمایگان (geranmayeqan) - əsilzadələr

گرانمایگان را در آرد شکست فرومایگانرا کند چیره دست(۱۸۴, ۲۰۴)

گرانمایگان (geranmayeqan) - başçılar

گرانمایگان سپه را بخواند گرامی کنان هریکی را نشاند(۱۸, ۲۸۳)

گرانمایه (geranmaye) - qiymətli

متاع گرانمایه دارم بسی نیارم برون تا نخواهد کسی(۱۳, ۳۱)

گرانمایه (geranmaye) - dövlət adamı

پس آنگاه با هر گرانمایهء سخن گفت بر قدر هرپایهء(۷۵, ۱۹۶)

گرانمایه (geranmaye) - qiymətli əmtəə

زهر موینه کان چو گل تازه بود گرانمایه ها بیش از اندازه بود(۱۹, ۳۰۱)

گرانمایه (geranmaye) - möhkəm, iti

کمندی و تیغی گرانمایه خواست عنان کرد سوی بداندیش راست(۴۱۴, ۴۴۱)

گرانمایه (geranmaye) - gözəl

هزارآفرین برچنان دایهء که پرورد ازآنسان گرانمایهء(۹۴, ۳۸۸)

گرانمایه تر (geranmayetər) - ən qiymətli

گرانمایه تر تاج آزادگان (geranmayetər tac-e azadeqan) - azad insanların ən qiymətli tacı, Məhəmməd peyğəmbər(s.)

گرانمایه تر تاج آزادگان گرامی تر آدمی زادگان(۲, ۱۳)

گرایش (gerayeş) - meyl

گرایش کردن (gerayeş kərdən) - meyl etmək, istəmək

گهی دل برفتن گرایش کند گهی خواب را سر ستایش کند(۳۷, ۲۷)

گراینده (gerayənde) - mayil, meyl edən

گراینده بومش باسودگی فرو شسته خاکش زآلودگی(۸, ۲۴۹)

گراینده شدن (gerayənde şodən) - yz qoymaq, yollanmaq, getmək

سرانجام چون شاه ازان مرزوبوم گراینده شد سوی اقلیم(۳۲, ۳۱۱)

گرائید ن (geraidən) - istəmək, meyl etmək

بشادی گرائید ازاندوه ورنج بخواهندگان داد بسیار گنج(۶۳, ۶۸)

بنرمی گرائیدن (be-nərmi gerandən) - zərifliyə meyl etmək, kobudluqdan əl çəkmək

درشتی رها کن بنرمی گرای زجایم مبرتا بمانی بجای(۱۵۹, ۶۲)

سپاه گرائیدن (sepah geraidən) - qoşun yeritmək, qoşun çıxarmaq

چواز فورفوران ربایم کلاه سوی خان خانان گرایم سپاه(۲۰, ۳۲۶)

سر گرائیدن (sər geraidən) - dikbaşlıq etmək

اکر سر گرائی ربایم کلاه وگرپوزش آری پذیرم گناه(۷۳, ۳۷۳)

گزارنده (qozarənde) - şərhçi, yazan

گزارندهء تختهء سالخورد (qozarənde-ye təxte-ye salxord) – qədim şahlığı şərh edən, Firdosi

گزارندهء تختهء سالخورد چنین در کشد نقش را لاجورد(۱۰, ۳۱۷)

گربه (qorbe) - pişik

بهندوستان اسب ودرپارس پیل بچین گربه زینسان نماید دلیل(۱۵, ۳۴۰)

گربه چشم (qorbeçeşm) - pişikgöz

دگر ره یکی روسی گربه چشم چوشیران بابرو درآورد ه خشم (۲۶۰, ۴۳۰)

گربه گون (qorbequn) - hiyləgər

ازین گربه گون خاک تا چند چند بشیری توان کردنش گرگ بند(۷۷, ۱۴۲)

گرچه (gərçe) - اگرچه (əgərçe) bağlayıcısının qısa forması, baxmayaraq ki,...

تنم گرچه هست از مقیمان شهر دلم نیست غافل زشاهان دهر(۱۹۳, ۲۶۲)

گرد (gerd) - çörək növü

همان قرصهء شکرآمیخته چوکنجد برآن گردها ریخته(۲۴۵, ۲۶۶)

گرد (qord) - igid, qəhrəman

زخون خوردن طوطیانوش گرد همه لشگرازبیم خواهند مرد(۷۵, ۸۸)

گرد (gərd) -toz, qubar

چوباران بود روزیا باد وگرد برون ناورد موی خویش از نورد(۶, ۲۵)

گرد عنبر (gərd-e ənbər) -ətirli buxar

نهادند خوان آنگهی بیدریغ گرایند شد گرد عنبر بمیغ(۳۱۸, ۲۷۲)

گرد از گیتی برآوردن (gərd əz-giti bər avərdən) - dünyanı külə çevirmək, dünyanı dağıtmaq

وگر جای خالی کنیم از نبرد زگیتی برآرند یکباره گرد(۸۹, ۹۰)

گرد بر آوردن (gərd bər avərdən) - kül çıxarmaq, külə döndərmək

بجائی گرفتند جای نبرد که گرمی زمردم برآورد گرد(۵۰, ۸۲)

برروی خورشید و ماه شدن گرد (bər ru-ye xorşid-o-mah şodən-e gərd) – tozun göyə qalxması, tozun günəşə, aya yüksəlməsi

زبس پا ی پیلان که آزرده راه شده گرد بر روی خورشید وماه(۲۴۴, ۳۷۰)

از گرد بر افروختن (əz gərd bər əfruxtən) - tozdan təmizləmək

یمن را بر افروخت از گرد خیل چنان چون ادیم یمن را سهیل(۶۱, ۲۴۴)

بگرد درآمدن (be-gərd dər amədən) - torpağa gömülmək

چنان زد بروتیغ زنگارخورد که زنگی زگردش درآمد بگرد(۲۲۹, ۹۹)

گرد (gərd) - tozanaq

شتر نیزهم نافه هم بیسراک شتابنده چون گرد ازگرد پاک(۴۶, ۲۴۳)

ازگرد پاک (əz gərd pak) -tozsuz, toz qaldırmayan

شتر نیز هم نافه هم بیسراک شتابنده چون گرد از گرد پاک(۴۶, ۲۴۳)

گرد (gerd) - topa

پراکنده نی آتشی گرد بود چو دید اندراو کان گوگرد بود(۶۴, ۳۱۳)

گرد آمدن (gerd amədən) - toplaşmaq

زبس خون که گرد آمد اندر مغاک چوگوگرد سرخ آتشین گشت خاک(۴۲, ۱۶۹)

گرد کردن (gerd kərdən) - toplamaq, başına yığmaq

پراکندهء چند را گرد کرد که از آب دریا برآرند گرد(۲۹, ۳۱۸)

گرد (gerd) - dövrə, ətraf

تو نیزآن به ای پیک علوی نژاد که گرد جهان برنگردی چوباد(۲۷, ۴۲)

گرد بر گرد (gerd bər-e gerd) - bir-birinin ətrafında

بسی گرد برگرد برتاختند بسی زخم چون آتش انداختند(۱۳۲, ۴۲۰)

گرد چالشگری گشتن (gerd-e çaleşgəri gəştən) - vuruşmaq

همه کارشان شرب و مالشگری نگشته شبی گرد چالشگری(۳۹, ۴۰۶)

زگرد سراپرده تا گرد کوی (ze-gerd-e sərapərde ta gerd-e kuy) – çadırdan həyətə qədər, həddən artıq çox

رقاق تنگ گردهء گرد روی زگرد سراپرده تا گرد کوی(۲۴۴, ۲۶۶)

بگرد (کسی) در آمدن (be-gerd-e(kəsi) dər amədən) - birinin ətrafına fırlanmaq

بگرد دوالی در آمد دلیر دوالک همی یافت با جنگ شیر(۱۷۸, ۴۲۴)

گردان (gərdan) -fırlanan

زبس شورش رق وروئینه طاس بگردون گردان درآمد هراس(۲۴۹, ۱۰۱)

گردانیدن (gərdanidən) - ayırmaq, uzaqlaşdırmaq

مگردان سر خفته را از سریر که گردون گردان برآرد نفیر(۱۲۸, ۱۸۴)

گردانیدن (gərdanidən) - qaytarmaq, qarşısını almaq, geri qaytarmaq

من ازبهرآن آمدم پیشباز که گردانم ازشهرخود این نیاز(۶۱, ۳۵۸)

گردانیدن (gərdanidən) - çevirmək, dəyişmək

سیاه (کسی) را سپید گردانیدن (siyah-e(kəsi) - ra səpid gərdanidən) – günahını bağışlamaq

سیاه مرا هم تو گردان سپید نگردانم از درگهت نا امید(۸, ۱۰)

گرد بازو (gerdbazu) - qolugüclü, güclü

سیه کوله گرد بازو منم گران کوه راهم ترازو منم(۲۲۳, ۹۹)

گرد روی (gerdruy) - girdə

چوآن گرد روی آهن سخت پشت بنرمی درآمد زخوی درشت(۲۷, ۱۲۸)

گرد ش (gərdeş) - dövretmə, fırlanma

گردش روزگار (gərdeş-e ruz(e)qar) - həyatın axını

چوفتح سکندردرآمد بکار دگر گونه شد گردش روزگار(۱۵, ۶۵)

زگردش فرو ماندن (ze- gərdeş foru mandən) - fırlanmamaq

زنوک سنان چرخ دولاب رنگ زپرگارگردش فرو ماند لنگ(۶۸, ۱۸۰)

گردش (gərdeş) - səyahət, yürüş

بهر گردشی گرد پرگار دهر بنا کرد چندین گرانمایه شهر(۴۵, ۵۶)

گردش بسیج (gərdeşbəsic) - fırlanan, dövr edən

ترازوی گردون گردش بسیج نماند ونماند سنجیده هیچ(۲۷, ۲۴)

گردن (gərdən) - boyun

زلعل وزدر گرد ن وگوش پر لب از لعل کانی ودندان زدر(۵۰, ۲۵۲)

گردن افراختن (gərdən əfraxtən) - baş qaldırmaq

زبس تیغ برگردن انداختن نیارست کس گردن افراختن(۴۷, ۱۶۹)

گردن تافتن (gərdən taftən) - boyun qaçırmaq

بهرچ آن خوش آید بدندان او نتابند گردن زفرمان او(۵۶, ۳۰۴)

گردن از رای پیچیدن (gərdən əz-rəy piçidən) - tabe olmamaq, boyun qaçırmaq

نپیچید کسی گردن از رای تو سرما وپائینگه پای تو(۵۵, ۱۹۵)

گردن برآوردن (gərdən bər avərdən) - baş qaldırmaq

برآورده گردن چواهریمنی فکنده بهرشهردرشیونی(۲۷, ۳۱۸)

گردن بزیر آوردن (gərdən be-zir avərdən) - başını aşağı salmaq

چودندان کنان گردن آرد بزیر زگردن کند خون اوتند شیر(۱۷۴, ۳۶۶)

گردن درازکردن (gərdən deraz kərdən) - baş ucaltmaq, baş qaldırmaq

نهنگان شمشیرجوشن گداز بگردنکشی کرده گردن دراز(۴۰, ۴۱۴)

گردن زدهقانی آزاد کردن (gərdən ze- dehqani azad kərdən) - böyüklük iddəasında olmamaq

درین ده کسی خانه آباد کرد که گردن زدهقانی آزاد کرد(۷, ۱۴۳)

گردن زدن (gərdən zədən) - boyun vurmaq

پیام توچون تیغ گردن زند کرا زهره کین تیغ برمن زند(۱۳۹, ۲۶۳)

گردن کشیدن (gərdən kəşidən) - boyun qaçırmaq, baş qaldırmaq

چوگردن کشد خصم گردن زنم چودر دشمنی تن زند تن زنم(۵۰, ۲۲۹)

گردن گشادن (gərdən qoşadən) - yaxasını açmaq, nəfəsin açmaq

چو خصمی قوی دید گردن گشاد بیک ضربت او نیز گردن نهاد(۱۶۲, ۴۲۲)

گردن نهادن (gərdən nəhadən) - başını itirmək, ölmək

چو خصمی قوی دید گردن گشاد بیک ضربت او نیز گردن نهاد(۱۶۲, ۴۲۲)

بار گردن زدوش نهادن (bar-e gərdən ze-duş nəhadən) – böyüklük iddəasında olmamaq, ağır yükdən azad olmaq

تو نیزارنهی بارگردن زدوش زگردن زنان برنیاری خروش(۸, ۱۴۳)

بگردن درآوردن (be-gərdən dər avərdən) - boynuna salmaq, boynuna asmaq

زروسی یکی شیرشوریده سر بگردن درآورده روسی سپر(۶۷, ۴۱۶)

زگردن کردن (ze-gərdən kərdən) - boynundan atmaq, imtina etmək

چو دندان کنان گردن آرد بزیر زگردن کند خون او تند شیر(۱۷۴, ۳۶۶)

زگردن خون درآویختن (ze-gərdən xun dər avixtən) - boynunda qan olmaq, qana batmaq

زگردن بسی خون در آویخته بسی خون گردنکشان ریخته(۱۸۸, ۴۲۵)

گردن (gərdən) -ugid, pəhlivan

بسی گردنان را ازگردن کشان زد از سر مهری بیخ برنشان(۱۶۹, ۴۲۳)

گردنی را بلند کردن (gərdəni-ra bələnd kərdən) - birini ucaltmaq

چو گردون کند گردنی را بلند بگردن فرازان درآرد کمند(۹۱, ۱۹۷)

گردن برافراخته (gərdənbərəfraxte) - təkəbbürlü

دوسر هنگ گردن برافراخته حمایل بگردن درانداخته(۵۹, ۱۹۵)

گردن بر افراخته (gərdənbərəfraxte) - fərağat, qulluğahazır

غلامان گردن برافراخته یکایک همه رزم را ساخته(۲۲, ۳۰۱)

گردن افراز (gərdənəfraz) - başıuca, mütəkəbbir, təkəbbürlü

دوالی که سالار ابخاز بود بنیروی شه گردن افراز بود(۱۹, ۳۹۳)

گردن زن (gərdənzən) - igidyıxan, güclü

دوالی چو دید آنچنان گردنی نه گردن همانا که گردن زنی(۱۷۰, ۴۲۳)

گردند گی (gərdəndegi) - dövretmə, hərəkət

سوی باز گشتن بسیچید کار بگردندگی گشت چون روزگار(۱۱۹, ۳۹۰)

گردنده (gərdənde) - fırlanan, dövredən

که تا گردنده واخترست وزین هر دوآمیزش گوهرست(۸۱, ۱۲۳)

گردنده آمدن (gərdənde amədən) - fırlanmaq

ولیکن چو گردنده آمد سپهر بگردد جهان از یرکین ومهر(۲۱, ۳۱۸)

گردنده بودن (gərdənde budən) - tərpənmək, hərəkətdə olmaq

بپاسخ چنین گفت پیر کهن که گردنده باشد زبان درسخن(۱۲۹, ۲۰۰)

گردن زن (gərdənzən) -boyunvuran

تو نیز ار نهی بار گردن زدوش ز گردن زنان برنیاری خروش(۸, ۱۴۳)

گردن زنی (gərdənzəni) -boyunvurma

سیاست درآمد بگردن زنی زچشم جهان دور شد روشنی(۴۱, ۱۶۹)

گردن شکن (gərdənşekən) - boyunsındıran

زپولادی لخت گردن شکن برون ریخته مغزها از دهن(۱۸, ۴۵۳)

گردن فراز (gərdənfəraz) - mənsəb sahibi, başıuca, təkəbbürlü, güc sahibi

چو گرد ون کند گردنی را بلند بگردن فرازان درآرد کمند(۹۱, ۱۹۷)

گردن فرازی (gərdənfərazi) -güclülük, qüdrət, məharət

گردن فرازی کردن (gərdənfərazi kərdən) - məharət göstərmək, güc göstərmək

توانم که گردن فرازی کنم بشمشیر با شیربازی کنم(۲۲, ۱۶۱)

گرد ن کش (gərdənkeş) - şah, iqtidar, güclü

برون آید ازروم گردنکشی زند درهرآتشکده آتشی (۳۶, ۱۴۵)

زگردن کشان گوی بردن (ze-gərdənkeşan quy bordən) - şahlara ystün olmaq, şahlarla döyüşdə qələbə çalmaq

چو استاد دانست کان طفل خرد بخواهد زگردن کشان گوی برد(۴۵, ۷۲)

گردن کش (gərdənkeş) - döyüşçü, igid, pəhləvan

زایسو کمربسته گردن کشی برون زد جنیبت چو تند آتشی(۱۶۰, ۴۲۲)

گردن کش (gərdənkeş) - sərkərdə, qoşun başçısı

علم بر کشیدند گردنکشان پدیدآمد از روزمحشرنشان(۱۲۷, ۳۹۰)

گردن کشی (gərdənkeşi) -dikbaşlıq, inadkarlıq

چو بود ازجوانی وگردن کشی هم آن جانب آبی هم این آتشی(۱۶, ۱۶۸)

گردنکشی (gərdənkeşi) - döyüş, müharibə

بگردن کشی گردن برآوردن (be-gərdənkeşi gərdən bər avərdən) – şöyüşə girmək, döyüşmək

چو گردن برآرم بگردن کشی نه زآبی هراسم نه ازآتشی(۱۷۲, ۹۵)

گردن کشی (gərdənkoşi) - başvurma, qətl

بگردن کشی گردن دراز کردن (be-gərdənkoşi gərdən deraz kərdən) – qətlə susamaq, qətlə hazır olmaq

نهنگان شمشیرجوشن گداز بگردنکشی کرده گردن دراز(۴۰, ۴۱۴)

گردن گرای (gərdəngəray) - igid, güclü, pəhləvan

چنین تا زروسان گردن گرای درآورد هفتاد تن را زپای(۱۲۵, ۴۲۰)

گردن گزای (gərdəngəzay) - boyunkəsən, iti

سر افشانی تیغ گردن گزای برآورده از جوی خود لاله زار(۲۵, ۴۵۳)

گردون (gərdun) - göy, fələk

چو گردون کند گردنی را بلند بگردن فرازان درآرد کمند(۹۱, ۱۹۷)

گردون گردان (gərdun-e gərdan) - göy, fələk

زبس شورش رق وروئینه طاس بگردون گردان درآمد هراس(۲۴۸, ۱۰۱)

گردون گردش بسیچ (gərdun-e gərdeşbəsiç) - göy, fələk

ترازوی گردون گردش بسیچ نماند ونماند سنجیده هیچ(۲۷, ۲۴)

بزیرافتادن گردون (be-zir oftadən-e gərdun) -göyün yerə düşməsi

فرو خواند نامه دبیر دلیر که ازهیبت افتاد گردون بزیر(۱۰۰, ۳۳۲)

زگردون گذاشتن (ze-gərdun qozaştən) - göydən uca olmaq

کلید همه پادشاهی که داشت بدو داد وتاجش زگردون گذاشت(۱۳۴, ۲۲۴)

بگردون برآوردن آواز رود (be-gərdun bər avərdən-e avaz-e rud) – rudun səsini göyə qaldırmaq, ucadan rud çalmaq

بریشم نوازان سغدی سرود بگردون برآورده آواز رود(۴۷, ۳۸۴)

بگردون رسانیدن (چیزی را) (be-gərdun rəsanidən-e(çizi-ra) -ucaltmaq, göylərə qaldırmaq, başıuca etmək

پی بارگی سوی این مرزراند بروبوم مارا بگردون رساند(۳۸, ۳۰۲)

بگردون کشیدن (be-gərdun kəşidən) - ucaltmaq, tikdirmək

چو انجم برآراست لشگرگهی کشیده بگردون درودرگهی(۱۷, ۴۰۴)

سر طشت سیمین گشادن گردون (sər-e təşt-e simin qoşadən-e gərdun) – səhərin açılması

چو گردون سر طشت سیمین گشاد غراب سیه خایهء زرین نهاد(۷۳, ۲۳۸)

قبا راازنیل فرو شستن گردون (qəba-ra əz- nil foru şostən-e gərdun) – səhərin açılması, fələyin əbasının göy rəngini dəyişməsi

چوخورشید بر زد سرازسبزمیل فروشست گردون قبا را زنیل(۲۰۰, ۴۲۶)

گردون (gərdun) - araba

بکوه وبصحرا بسختی ورنج سپاهش بگردون کشیدند گنج(۴۶, ۲۸۵)

گردون شکاف (gərdunşekaf) - göyyaran

غریویدن کوس گردون شکاف زمین را برافکند پیچش بناف(۲۹, ۴۱۳)

گردون شکوه (gərdunşokuh) - göyə başvuran, uca

شنیدم که بود اندران خاره کوه مقرنس یکی طاق گردون شکوه(۵۶, ۱۲۱)

گردون گرای (gərdungəray) - güclü, böyük

شه گردنان شاه گردون گرای زپرگار موکب تهی کرد جای(۱۸۷, ۹۶)

گرده (gerde) - çörək növü, girdə

رقاق تنگ گردهء گرد روی زگردسراپرده تا گرد کوی(۲۴۴, ۲۶۶)

گرده (qorde) -böyrək

درم پهلوی پهلوانان بتیغ خورم گردهء گردنان بیدریغ(۱۷۳, ۹۵)

گرده پز (gerdepəz) - çörəkçi, çörəkbişirən

همان گردهء نرم چون لیف خز کزو پخته گردهء گرده پز(۳۲۱, ۲۷۲)

گردیدن (gərdidən) - fırlanmaq

ولیکن چوگردنده آمد سپهر بگردد جهان ازسرکین ومهر(۲۱, ۳۱۸)

گردیدن (gərdidən) -yarışmaq

بیا بگردیم میدان خوشست به بینیم کزما که سختی کشست(۲۹۲, ۱۰۴)

گردیدن (gərdidən) - özünə çəkmək, özünə birləşdirmək

مگر گردد آن زربرین ریخته خود این زربدان زر شد آمیخته(۱۳, ۲۳)

گردیدن (gərdidən) - dönmək, çevrilmək

زحکمی که آن درازل راندهء نگردد قلم زآنچه گرداندهء(۷۵, ۸)

گرز (qorz) -gürz

زگرز گرانسنگ چالشگران شده ماهی وگاو را سرگران(۴۷, ۸۲)

گرز هفتاد مردی (qorz-e həftadmərdi) - gürzün bir növü, yetmiş igid güclü

یکی گرز هفتاد مردی بدست که البرزرا مغزدر هم شکست(۲۵۳, ۴۲۹)

گرزه (qorze) - kürz, əmud

گرزهء شیرپیکر (qorce-ye şirpeykər) - gürzün bir növü, başı şir şəklində olan gürz

برو حمله برد چون شیر مست یکی گرزهء شیرپیکر بدست(۲۰۰, ۹۸)

گرزهء هفت جوش (qorze-ye həftcuş) - gürzün bir növü, yeddi möhkəm metaldan düzəldilmiş gürz

لگد کوبهء گرزه هفت جوش برآورده از گاو گردون خروش(۳۲, ۴۱۳)

گرسنه (qorosne) - ac

گرسنه چو با سیرخاید کباب بفربه ترین زخمی آرد شتاب(۵۴, ۱۴۷)

گرفتار (gereftar) - əsir

زمهرم مکش سوی پیگار خویش گرفته مزن برگرفتار خویش(۱۸۶, ۲۶۲)

گرفتارشدن (gereftar şodən) - əsir alınmaq

زمیران برطاس وروسی دیار گرفتار شد تیغزن ده هزار(۴۹, ۴۵۵)

گرفتار چین بودن (gereftar-e çin budən) - qırışmaq

گرفتار چین کس بود روی ماه ازچین دوربه طاق ابروی شاه(۲۰۵, ۲۶۸)

گرفتارخواری شدن (gereftar-e xari şodən) - alçalmaq, əsir olmaq

چو خصمان گرفتار خواری شدند حبش در میان زینهاری شدند(۶۴, ۱۱۰)

گرفتارکردن (gereftar kərdən) - əsir saxlamaq

گرفتن تنی چند زنگی زراه گرفتار کردن درین بارگاه(۹۰, ۹۳)

گرفتار کردن (gereftar kərdən) -tabeçiliyinə vermək, tabe etdirmək

طرفها بشاهان گرفتار کن بهرسو یکی را طرفدارکن(۵۹, ۲۳۷)

گرفتار کردن اجل (gereftar kərdən-e əcəl) - ölmək

زبون گشت رومی زپیگارشان اجل خواست کردن گرفتارشان(۸۹, ۱۷۲)

گرفتارگرد بودن (gereftar-e gərd budən) - toza bulanmaq, tozla örtülmək

دریغ آیدم کین نگارین نورد بود درسفینه گرفتار گرد(۵۲, ۴۳)

گرفتار گشتن (gereftar gəştən) - əsir olmaq

گرایدونکه آید فریدون بمن گرفتار گردد همیدون بمن(۲۸, ۳۵۰)

گرفتاری (gereftari) - əsirlik

بدو گفت نیک آمدی شاد باش چو بخت از گرفتاری آزاد باش(۱۸۸, ۳۶۷)

گرفتاری (gereftari) - müsibət, bəla

دگر کان خیانت نکرد م نخست که برمن گرفتاری آید درست(۱۷۸, ۳۶۶)

گرفتم (gereftəm) - tutaq ki,...

گرفتم همه آهن آری زروم دراتشگه ما چه آهن چه موم(۲۳, ۱۵۶)

گرفتن (gereftən) - tutmaq, ələ almaq, işğal etmək

جهان گیردر سایهء تاج وتخت نگیرد جهان با تواین کار سخت(۲۶, ۱۲۰)

گرفتن (gereftən) - həbs etmək, tutmaq, əsir almaq

گرفتن تنی چند زنگی زراه گرفتار کردن درین بارگاه(۹۳, ۹۰)

گرفتن همان بود وکشتن همان (gereftən həman bud-o- koştən həman) – tutmağı ilə öldürməyi bir oldu

چودیدمش زدورآن نهنگ دمان گرفتن همان بود وکشتن همان(۲۹۹, ۴۳۲)

گرفتن (gereftən) - kömək etmək, yar olmaq

زسوزندگی راه بختش گرفت بدان آهن چفته سختش گرفت(۳۷۵, ۴۳۸)

گرفتن (gereftən) - bağlamaq

نبرد آزمایان ایران سپاه گرفتند بر لشگرروم راه(۸۸, ۱۷۰)

گرفتن (gereftən) - kəsilmək, tutulmaq

کمان گوشهء ابروش خم گرفت زتندیش گوینده را دم گرفت(۳۲, ۱۳۱)

گرفتن (gereftən) - götürmək, qəbul etmək, almaq

بمطبخ سپردند کین را بگیر بساز آنچه شه را بود ناگزیر(۱۱۴, ۹۱)

گرفتن (gereftən) - yetişmək, çatmaq

ملا لت گرفت از من ایام را بکنج ارم برم آرام را(۶۷, ۳۵)

گرفتن (gereftən) - hesab etmək, bilmək

گرآید زمن بازیی دلپذیر هم از بازی چرخ گردنده گیر(۵, ۵۳)

گرفتن (gereftən) -tutmaq, vurmaq

چوشمشیرگیرد بود چون درخش چو می برکف آرد شودگنج بخش(۹۲, ۳۴۶)

گرفتن (gereftən) - doldurmaq

دبیر قلمزن قلم بر گرفت همه نامه درگنج گوهر گرفت(۶۸, ۱۵۹)

گرفتن (gereftən) - bürümək, yayılmaq

اگر مردهء سر برآرد زگور بگیرد همه شهروبازار شور(۳۳, ۴۸)

گرفتن (gereftən) - təsir etmək

چو در من گرفت آن نصیحت گری زبان برگشادم بدد دری(۳۷, ۴۲)

گرفته (gerefte) - əsir, tutulmuş

گرفته شدن (gerefte şodən) - əsir düşmək

گرفته مزن درحریف افکنی گرفته شوی گر گرفته زنی(۲۹۳, ۱۰۴)

گرفته زدن (gerefte zədən) - yalan danışmaq, özünü öymək

گرفته مزن در حریف افکنی گرفته شوی گرگرفته زنی(۲۹۳, ۱۰۴)

گرفته زدن (gerefte zədən) - tənə vurmaq

زمهرم مکش سوی پیگار خویش گرفته مزن برگرفتار خویش(۱۸۶, ۲۶۲)

گرگ (qorq) - canavar

گرگ درنده (qorq-e dərənde) -yırtıcı canavar (Rus ordusundakı yırtıcı döyüşçü

بران گرگ درنده چون شیرمست براشفت پولاد هندی بدست(۶۳, ۴۱۵)

دم گرگ را برپای میش بستن (dom-e qorq-ra bər-pa-ye miş bəstən) – qurdun quyruğunu qoyunun ayağına bağlamaq, əmin-amanlıq yaratmaq

چنان دادگربود کزداد خویش دم گرگ را بست برپای میش(۸, ۶۴)

گر... گر (gər... gər) - ya... ya, istər... ustər

زره گرپیاده رسد گرسوار پرستش کنندش پرستنده وار(۷۴, ۴۰۳)

گرگی (qorqi) - canavarxilqətlılık

بگرگی زگرگان توانیم رست که برجهل جزجهل ناردشکست(۱۰۶, ۹۱)

گرگینه (qorqine) -kürk

زباران کجا ترسد آن گرگ پیر که گرگینه پوشد بجای حریر(۵۱, ۱۵۸)

گرگینه چرم (qorqineğerm) -qurd dərili

دهلهای گرگینه چرم از خروش درآورده مغز جهان را بجوش(۱۳۵, ۹۳)

گرگینه دوز (qorqineduz) -kürktikən

دمه دم فرو گیرچون چشم گرگ شده کار گرگینه دوزان بزرگ(۱۳, ۲۷۶)

گرم (gərm) - isti

نه آبی دروسرد جزز هرناب نه مهری دروگرم جزآفتاب(۵۲, ۸۲)

گرم شدن (gərm şodən) - istiləşmək

چوگردد جهان گاه گاه از نورد بگرمای گرم و بسرمای سرد(۷۶, ۳۵۹)

گرم کردن (gərm kərdən) - artırmaq, çoxaltmaq

قصبهای زربفت وخزهای نرم که پوشید گانرا کند مهر گرم(۱۶, ۲۱۶)

گرم کینی کردن (gərm-e kini kərdən) - düşmənçilik etmək

چو با کژدمی گرم کینی کنی مبین خردش ار خرده بینی کنی(۵۱, ۱۴۶)

گرم گشتن (gərm gəştən) -qızışmaq, şiddətlənmək

چنان گرم گشت آتش کارزار که ازنعل اسپان برآمد شرار(۵۱, ۱۷۰)

گرم (gərm) -qızğın, möhkəm, qatı

بدین ترس بگذارد آن کین گرم که آهن باهن توان کرد نرم(۱۰۴, ۹۰)

گرم (gərm) - səmimi

بسی شرط برعذر آزرم او برانگیخت با دل گرم او(۹۳, ۳۳۱)

گرم (gərm) -əzmli, dönməz

چو روسی سپه را دلی گرم دید زنیروی خود کوه را نرم دید(۶۶, ۴۰۸)

گرم (gərm) -qəzəbli, alovlu, odlu

بیکسونهم مهروآزرم را بجوش آورم کینهء گرم را(۵۵, ۱۳۳)

گرم شدن (gərm şodən) - qəzəblənmək

چوآگاه گشت آن نصیحت گزار که از بند او گرم شد شهریار(۱۳۲, ۱۵۲)

گرم (gərm) - coşğun, həyəcanlı

گرمترشدن (gərmtər şodən) - daha coşğun olmaq, həyəcanlı olmaq

خبر گرمتر شد همی هرزمان که آمدبروم اژدهای دمان(۲۳, ۱۳۸)

گرم خیز (gərmxiz) - iti hərəkətli, cəld, çevik

چوهندوی بازیگرگرم خیز معلق زنان هندوی تیغ تیز(۲۵۷, ۱۰۲)

گرم خیزشدن (gərmxiz şodən) - sürətlə fırlanmaq

کشیدند بریکد گر تیغ تیز زگرمی شد ه چون فلک گرم خیز(۱۳۰, ۴۲۰)

گرم خیز (gərmxiz) - hirsli, qəzəbli

گرم خیز شدن (gərmxiz şodən) - hirslənmək, qəzəblənmək

محابا رها کرد وشد گرم خیز زبان کرد برپاسخ شاه تیز(۱۶۷, ۲۶۱)

گرمابه (gərmabe) - hamam

بدری سفالینهء سفته گیر سرودی بگرمابه گفته گیر(۹۳, ۳۷)

گرمای (gərmay) - istilik

چوگردد جهان گاه گاه ازنورد بگرمای گرم وبسرمای سرد(۷۶, ۳۵۹)

گرم وسرد (gərm-o-sərd) - yaxşı-pis, isti-soyuq

بدان تا خرند آنچه یابند خورد طعامی که پیش آید ازگم وسرد(۵۷, ۳۵۸)

درگرم و سرد(dər gərm-o-sərd) - uğurlu- uğursuzluqda

که تا دوراو بود درگرم وسرد کس از پیشهء خویشتن نخورد(۱۷۶, ۲۰۳)

گرمی (gərmi) - istilik, coşğunluq

سبق برده از آهوان درشتاب بگرمی چوآتش بنرمی چوآب(۶۶, ۳۸۶)

زگرمی نشستن (ze- gərmi neşəstən) - soyumaq, sönmək

فرو پژمرید آتش انگیزشان زگرمی نشست آتش تیزشان(۱۳۰, ۹۲)

گرمی (gərmi) - od

زگرمی وسردی وازخشک وتر سرشتی باندازه دریکدگر(۱۳, ۴)

گرمی (gərmi) - hirs, qəzəb

دماغش زگرمی برآمد بجوش برآورد چون رعد غران خروش(۳۸, ۸۶)

گرنه (gər nə) اگر نه (əgər nə) -nin qısa forması, yoxsa

گرآیی زجائی نگهدار جای وگرنه سرت بسپرم زیر پای(۲۰۵, ۹۸)

گرو (gerou) - girov

گرو کردن (gerou kərdən) - girov qoymaq

باسودگی عمر نو کردمی جهان را بشادی گرو کردمی(۴۸, ۲۸)

گروگیر (gerougir) - girov götürən

گرو گیرکردن (gerougir kərdən) -girova götürmək

گروکن بعمرابد جام را گروگیرکن بادهء خام را(۲۲, ۱۱۹)

گروه (qoruh) - dəctə, qrup

حصاریست بر سفت این تیغ کوه درو رهزنانند چندین گروه(۹۱, ۲۹۵)

گروه (qoruh) - tədqiqatçılar

گروهیش خوانند صاحب سریر ولایت ستان بلکه آفاق گیر(۴۲, ۴۳)

گروه (qoruh) - döyüşçü qrupu

گروهی که بر پیل کردند زور فتادند چون پیله درپای مور(۶۲, ۱۱۰)

گروه (qoruh) - nümayəndələr

درآن انجمنگاه انجم شکوه که جمع آمد از هفت کشور گروه(۵۷, ۱۹۵)

گرویدن (gerəvidən) - inanmaq, etuqad etmək

زبس جادوئیها ی فرهنگ او بدو بگرویدند و ارژنگ او(۶۰, ۳۸۰)

گره (gereh) - düyün

گره زابروی خویش برگوشه نه که برگوشه بهتر کمانرا گره(۱۴۴, ۱۵۳)

گره از سخن باز کردن (gereh əz-soxən baz kərdən) - danışmaq

نخستین گره کزسخن باز کرد سخن را بچربی سرآغاز کرد(۸۱, ۱۳۴)

گره بابرودرآوردن (gereh be-əbru dər avərdən) - ümidsiz olmaq, fikrə dalmaq

گره در میاور بابروی خویش درآئینهء فتح بین روی خویش(۹, ۱۲۷)

گره برزدن (gereh bər zədən) - düyün vurmaq, bağlamaq

دلم را بزنهار زه بر زدی بجادوزبانی گره برزدی(۱۳, ۳۳۳)

گره برزدن (gereh bər zədən) - ox vurmaq

چودرزور پیچیدی اندام را گره برزدی گوش ضرغام را(۲۱, ۷۶)

گره بازکردن (gereh baz kərdən) - düyünü açmaq

ببالینگه خسته آمد فراز زدرع کیانی گره کرد باز(۱۱۳, ۱۸۳)

گره بر کمر (gereh bər-kəmər) - belibağlı

صدش هیربد بود با طوق زر باتش پرستی گره برکمر(۶۳, ۲۱۱)

گره برکمرگه زد ن (gereh bər kəmərgəh zədən) - belini əymək, məhsulun ağırlığından

گره بر کمر زده ساق جو رسیده بدهقان درود درو(۶۷, ۳۲۱)

گره بر گره فکندن (gereh bər-gereh fekəndən) - dərd üstünə dərd gətirmək

دل بسته را برگشایم زبند گره برگره چون توانم فکند(۲۲۷, ۲۶۵)

گره برگلوها فرو بستن گرد (gereh bər gəluha foru bəstən-e gərd) – tozun boğazları tutması, nəfəsin tutulması

گره برگلوها فروبست گرد زبیخونی اندامها گشت زرد(۲۴۷, ۱۰۱)

گره بستن (gereh bəstən) - bağlamaq

صنم بین که آن نقش پردازکرد که گاهی گره بست وگه باز کرد(۷۹, ۴۰۳)

گره زراز نهفته بازکردن (gereh ze-raz-e nəhofte baz kərdən) - gizli sirrin üstünü açmaq, gizli sirri faş etmək

بفرمان شه مرد پوشیده راز زراز نهفته گره کرد باز(۱۵۳, ۳۶۴)

گره کردن (gereh kərdən) - düyün vurmaq, bağlamaq

گره بر دوال کمر سخت کرد بجنگ دوال کمر سخت کرد(۱۸۹, ۴۲۵)

گره گشادن (gereh qoşadən) - sirri açmaq

گهی رازبا انجمن مینهاد که ازراز انجم گره میگشاد(۳۲, ۷۶)

درشکستن گره گلو(dər şekəstən-e gereh-e gəlu) - nəfəsin kəsilməsi

زغریدن زنده پیلان مست گره درگلوی هزبران شکست(۴۶, ۱۶۹)

گره برگره (gerehbərgereh) - burum-burum, düyün-düyün

بتن بریکی آسمان گون زره چومرغول زنگی گره برگره(۱۹۰, ۹۷)

گره بر گره (gerehbərgereh) - qıvrım-qıvrım, buruq-buruq

گره برگره چین زلفش چو دام همه چینیان چین او را غلام(۹۰, ۳۳۶)

گره داده (gerehdade) - burumlu, düyünlü

کمند گره دادهء پیچ پیچ بجزگرد گردن نمیگشت هیچ(۲۵۶, ۱۰۱)

گریختن (qorixtən) - qaçmaq, uzaqlaşmaq

ز نظاره گریختن (ze-nezare-ye(kəsi) qoruxtən) - nəzərindən qaçmaq

زسختی که کبکان درآویختند زنظارهء شاه نگریختند(۴۳, ۱۲۰)

گریختن (qorixtən) - qorxub qaçmaq

بدان تا گریزند طفلان راه چوزنگی چرا گشت باید سیاه(۲۵, ۳۲)

گریختن (qorixtən) - uzaqlaşmaq, əl çəkmək

که پیشه وراز پیشه بگریختست بکاردگرکس درآویختست(۱۸۹, ۲۰۴)

گریز (qoriz) -qaçma, imtina, qaçış

گریزندگان را دران رستخیز نه روی رهانی نه راه گریز(۷۲, ۱۸۰)

گریزآوردن (qoriz avərdən) - qaçmaq

دگرباره ازدست این دوستان گریزآورم سوی این بوستان(۹, ۱۱۸)

گریز اوفتادن (qoriz oftadən) - pərakəndəlik düşmək, fərarilik üz vermək

کجا او بتنها زدی بر سپاه گریز افتادی دران رزمگاه(۱۲۷, ۲۰۰)

گریز رسیدن (qoriz rəsidən) - dağılmaq, qaçmaq

غریب آیدم کزیکی تیغ تیز چگونه رسد لشگری را گریز(۱۲۸, ۲۰۰)

گریز کردن (qoriz kərdən) - qaçmaq

سیه روی ازآنی که ازتیغ تیز درین حربگه کرد خواهی گریز(۱۹۹, ۹۷)

گریزگرفتن (qoriz gereftən) - uzaqlaşmaq, uzaq uçmaq

عقابی که از پشه گیرد گریز گرافتاد نش هست گوبرمخیز(۸۷, ۱۴۹)

گریزیافتن (qoriz yaftən) - çıxmaq, çıxış yolu tapmaq

مگر چاره سازم درین سنگریز چو بیجاده ازسنگ یابم گریز(۵, ۲۳۳)

بگریز درآمدن (be-qoriz dər amədən) - qaçmağa başlamaq

ز شوریدن بانگ چون رستخیز بوحش بیابان درآمد گریز(۴۸, ۸۲)

راه گریز بسته کردن (rah-e qoriz bəstə kərdən) - qaçma yolunu bağlamaq

چو پیروز باشی مشو در ستیز مکن بسته برخصم راه گریز(۱۱۷, ۱۹۹)

گریزاگریز (qorizaqoriz) -qaçaqaç

گریزاگریزکردن (qorizaqoriz kərdən) - dağılıb qaçmaq

ستیزنده ازتیغ سیماب ریز چوسیماب کرده گریزاگریز(۶۶, ۱۸۰)

گریزان (qorizan) - qaçaraq

قدر مایه رستند بی برگ وساز گریزان سوی روس رفتند باز(۵۱, ۴۵۵)

گریزان شدن (qorizan şodən) - qaçmaq

زبیم وی افتان وخیزان شدند بنزد سکندر گریزان شدند(۷۸, ۲۱۲)

گریزنده (qorizənde) - qaçan

گراز گریزنده را پی گرفت شبیخون زد وراه بروی گرفت(۸۲, ۳۲۲)

گریزنده شدن (qorizənde şodən) - qaçmaq

چو بر جنگ شد ساخته سازشان گریزنده شد دیوازآوازشان(۴۹, ۸۲)

گریستن (geristən) - ağlamaq

بعبرت درآن کشتگان بنگریست بخندید پیدا وپنهان گریست(۷۹, ۱۱۱)

گریستن (geristən) - yağmaq

زشیران بود روبهان را نوا نخندد زمین تا نگرید هوا(۸۲, ۱۴۹)

گریستن (geristən) - ağlamaq, halına yanmaq

چنان آرمش چین درابروی تنگ که درچین بگرید بروخاره سنگ(۱۲۴, ۳۴۸)

گریغ (qoriğ) - qaçış

گریغ گرفتن (qoriğ gereftən) - qaçmaq

چو لشگرکش افتاده گشتی بتیغ گرفتندی از بیم لشگر گریغ(۱۳۱, ۲۰۰)

گریوه (gərive) - dağlıq yer

گریوه بلندست وسیلاب سخت میچان عنان من ازراه بخت(۵, ۱۰)

گریوه نوردیدن (gərive nəvərdidən) - dağlıq yerdən keçmək

همان به که گردیم ازین راه تنگ گریوه نوردیم وسائیم سنگ(۳۰, ۲۹۲)

گریه (gerye) - ağı, ağlama

چو مرگ ازیکی تن برآرد هلاک شود شهری ازگریه اندوهناک(۷۸, ۱۸۱)

درگریه آوردن (dər gerye avərdən) - ağlatmaq

کسی را که درگریه آرم چوآب بخندانمش باز چون آفتاب(۵۴, ۳۴)

گز (gəz) -kəsik, hissə, parça

بهر بوم وهر کشوری گز زمیست ببینم که خوشدل کدام آدمیست(۲۷, ۲۸۳)

گزار (qozar) -گزاردن (qozardən) felinin kökü

گزارکردن (qozar kərdən) - yarıb keçmək

خدنگ سه پرکرد ه زآهن گزار چومرغ دوپربر سرمرغزار(۳۴, ۴۱۳)

گزار کردن (qozar kərdən) - çəkmək

که چون کرده اند این دوصورت نگار دوارتنگ را بریکی سان گزار(۲۷, ۳۷۷)

گزاردن (qozardən) - yazmaq, təsvir etmək, izah etmək

وگر بی شگفتی گزاری سخن ندارد نوی نامه های کهن(۸۳, ۵۹)

گزارش (qozareş) - məktub

سخن ساخته درگزارش دو نیم یکی نیمه زامید ودیگرزبیم(۱۲۸, ۳۴۸)

گزارش (qozareş) - şərh, izah

گزارش کنان تیز کن مغز را گزارش د ه این نامهء نغز را(۴, ۳۳۹)

گزارش کردن (qozareş kərdən) - yazmaq, təsvir etmək

گزارش چنین میکند جوهری سخن را بیاقوت اسکندری(۴۸, ۴۶۵)

گزارش بزبان آوردن (qozareş bər zəban avərdən) - yazmaq, demək, məlumat vermək

گزارندهء شرح آن مرزبان گزارش چنین آورد برزبان(۷, ۴۰۴)

گزارش گرفتن (qozareş gereftən) - xəbər vermək, məlumat vermək

پس آنگه گزارش گرفت از پیام که شاه جهان داور نیکنام(۱۲۱, ۲۵۷)

گزارش کن (qozareşkon) - təsviredən, şərhedən, yazan

گزارش کن فرش این سبزباغ چنین برفروزد چراغ از چراغ(۶, ۳۹۸)

کزارش کن رازهای نهفت (qozareşkon-e razha-ye nəhoft) - gizli sirləri yazan, Firdovsi

گزارش کن رازهای نهفت زتاریخ دهقان چنین باز گفت(۱۲, ۸۴)

گزارش کن زیور تاج وتخت (qozareşkon-e zivər-e tac-o-təxt) - tac və taxtın bəzəyini təsviredən, Firdovsi

گزارش کن زیورتاج وتخت چنین گفت کان شاه پیروزبخت(۱۲, ۱۳۰)

گزارش کنان (qozareşkonan) - izah edərək, şərh edərək, təsvir edə-edə

هرآنچ از پدرمایه اندوختی گزارش کنان دروی آموختی(۲۴, ۷۱)

گزارشگر (qozareşgər) - təsviredən, yazan, şair

گزارشگر دفتر خسروان (qozareşgər-e dəftər-e xosrovan) – şahlar kitabını yazan, Firdovsi

گزارشگر دفتر خسروان چنین کرد مهد گزارش روان(۱۰, ۲۱۶)

گزارشگر نقشبند (qozareşgər-e nəqşbənd) - nəqqaş yazan, Firdovsi

سخن را گزارشگرنقشبند چنین نقش برزد بچینی پرند(۱۲, ۳۸۲)

گزارشگری (qozareşgəri) - şərh, izah

گزارندهء داستاد دری چنین داد نظم گزارشگری(۱۴, ۱۱۳)

گزارشگری کردن (qozareşgəri kərdən) - yazmaq

چوزین گونه کرد آن گزارشگری بکنجد درآمد درداوری(۹۶, ۱۳۵)

گزارندگی (qozarəndegi) - naxış, rəsm

گزارندگیها ی کلک دبیر برانگیخته موج ازآن آبگیر(۴۸, ۳۷۹)

گزارنده (qozarənde) - yazan, şair

گزارندهء بیت غرای من (qozarənde-ye beyt-e ğərra-ye mən) – mənim bədii söz sarayımın mənbəi, Firdovsinin Şahnaməsi

گزارند ه بیت غرای من که شد زیب اوزیورآرای من(۱۴, ۲۴۱)

گزارندهء داستان دری (qozarənde-ye dastan-e dəri) - dəri dastanını yazan, Firdovsi

گزارندهء داستان دری چنین داد نظم گزارش گری(۱۴, ۱۱۳)

گزارندهء درج دهقان نورد (qozarənde-ye dorc-e dehqannəvərd) – şahlar mücrüsünü (tarixini) şərhedən, Firdovsi

گزارندهء درج دهقان نورد گزارندگان را چنین یاد کرد(۹, ۷۰)

گزارندهء شرح آن مرزبان (qozarənde-ye şərh-e an mərzban) – o ölkənin şərhini yazan, Firdovsi

گزارندهء شرح آن مرزبان گزارش چنین آورد برزبان(۷, ۴۰۴)

گزارنده صراف جوهر فروش (qozarənde-ye sərraf çouhərforuş) – cövhərsatan sərraf şair, Firdövsi

گزارنده صراف جوهرفروش سخن را بجوهربرآموده گوش(۶, ۴۱۱)

گزارندهء عقد گوهرکشان (qozarənde-ye əqd-e qouhərkəşan) – gövhərdüzənlərin düzümünü şərhedən, Firdovsi

گزارندهء عقد گوهرکشان خبر داد ازآن گوهرزرفشان(۱۳, ۲۸۲)

گزارندهء کنج آراسته (qozarənde-ye gənc-e araste) - bəzənmiş xəzinə yaradan, Firdovsi

گزارندهء گنج آراسته جواهر چنین داد ازان خواسته(۱۸, ۳۵۵)

گزارندهء نقش دیبای روم (qozarənde-ye nəqş-e diba-ye rum) – rum ipəyinin naxışlarını təsviredən, Firdovsi

گزارندهء نقش دیبای روم کند نقش دیباچه را مشگ بوم(۱۰, ۱۲۷)

گزارنده (qozarənde) - kəsici, iti

برآورد روسی گزارنده تیغ برآن کوه پولاد زد بیدریغ(۱۹۲, ۴۲۵)

گزارنده شدن (qozarənde şodən) - yarıb keçmək

گزارنده شد تیغ بی هیچ رنج دونیمه شدآن کوه پولاد سنج(۱۸۲, ۴۲۴)

گزاردن (qozardən) - şərh etmək, izah etmək, bəyan etmək, demək

شهنشه چوبگزارد پیغام خویش بامید پاسخ سرافکند پیش(۱۳۴, ۲۵۸)

گزاف (gəzaf) - yalan

بسی در شکفتی نمودن طواف عنان سخن را کشد درگزاف (۸۲, ۵۹)

گزاف راندن (gəzaf randən) - boş-boşuna öyünmək

سکندر بدو گفت چندین ملاف مران بیهده پیش مردان گزاف(۲۸۶, ۱۰۴)

گزافه سخن (gəzafesoxən) - yalan söz, boş söz

درآن هردوگفتار چستی نبود گزافه سخن را درستی نبود(۳۵, ۶۶)

گزاینده (gəzayənde) -sancan, kəsib tökən, yırtan

گزاینده عفریتی آشو بناک شتابنده چون اژدها برهلاک(۲۴, ۳۱۸)

گزند (gəzənd) - ziyan, zərər, xətər

بچندین نشانهای فیروزمند بد اندیش را چون نیاید گزند(۱۲۵, ۱۲۹)

گزند درآوردن (gəzənd dər avərdən) - ziyan vurmaq, zərər vurmaq

درختی که اوسربرآرد بلند بدیگر درختان درآرد گزند(۳۵, ۱۲۰)

گزند دیدن (gəzənd didən) - ziyan görmək

حسابی که فرمود رای بلند کس ازپیش بینی نبیند گزند(۴۰, ۲۳۶)

گزند رساندن (gəzənd rəsandən) - ziyan yetirmək, ziyan vurmaq

ولیکن چو میسوزم از دل سپند بمن چشم بد چون رساند گزند(۵, ۲۰۶)

گزند یافتن (gəzənd yaftən) - ziyan görmək

اگر نخل خرما نباشد بلند زتاراج هرطفل یابد گزند(۲۱, ۳۱)

از گزند ایمن بودن (əz-gəzənd imən budən) -təhlükədən uzaq olmaq

درین سالها کایمنی از گزند برارازجهان نام شاهی بلند(۵۵, ۲۳۷)

از گزند رستن (əz-gəzənd rostən) - xatadan qurtarmaq, təhlükədən qurtarmaq

بموئی تن شاه رست ازگزند بزد تیغ وبدخواه راسرفکند(۸۱, ۱۷۲)

گزند آوردن (gəzənd avərdən) - ziyan yetirmək

شبانی کند گرگ برگوسفند همان شیربرگورنارد گزند(۶۵, ۲۳۰)

گزیت (gəzit) - bac, vergi

گزیت رباخوارگان چون دهم بخود برچنین خواریی چون نهم(۶۹, ۱۲۲)

گزیدن (gəzidən) - dişləmək

گهی بوسه دادی لب جام را گهی لب گزیدی دلارام را(۵۵۸, ۴۵۱)

گزیدن (qozidən) - seçmək

گزیدم زهرنامهء نغزاو زهر پوست برداشتم مغزاو(۲۱, ۵۵)

گزیده (qozide) - seçilmiş

سپه چون درآمد بعرض شمار گزیده دروبود پانصد هزار(۱۳۰, ۳۹۰)

گزیر (qozir) - əlac, çarə

بتقد یم وتاخیر برمن مگیر که نبود گزارنده را زان گزیر (۱۴, ۵۴)

گزیر بودن (qozir budən) - ehtiyacı olmaq, möhtac olmaq

جهان داد خواهست وشه دستگیر زداور نباشد جهانرا گزیر(۵۴, ۷۸)

گزیدن (gəzidən) - yaralamaq

برآنکس که جانش باهن گزم بسی جامها درسکاهن رزم(۲۲۵, ۹۹)

گزین (qozin) - əla cins, seçmə

برون از بسی چارپای گزین چه از بهرمطبخ چه ازبهرزین(۷۸, ۲۵۴)

گزین کردن (qozin kərdən) - seçmək, ayırmaq

گزین کرد مردی بفرهنگ ورای که آیین آن خدمت آرد بجای(۵۲, ۱۱۶)

گستاخ چشم (qostaxçeşm) - itibaxışlı

غضبناک و خونریزو گستاخ چشم خدای آفرید ش زبیداد وخشم(۷۹, ۳۸۷)

گستاخ دست (qostaxdəst) - qolugüclü, qüvvətli, cəld

دلیروسخنگوی ودانش پرست بتیر و بشمشیرگستاخ دست(۲۱, ۸۴)

گستاخ رونی (qostaxrui) - cəsarət, üzlülük

چه گستاخرونی برآن داشتت که درپرده پوشیده گذاشتت(۱۶۶, ۳۶۵)

گستاخ کاری (qostaxkari) -işgüzarlıq

غرور جوانی چوازسرگذشت زگستاح کاری فرو شوی دست(۲۲, ۲۶)

گستاخ گوی (qostaxquy) - cəsarətlə danışan

ازآن بوالفضولان گستاخ گوی وزان بوالحکیمان دیوانه خوی(۷۶, ۲۳۱)

گستاخی (qostaxi) - cəsarət

توای مغز پوسیدهء سالخورد زگستاخی خسروان باز گرد(۱۰۳, ۱۵۰)

گسترانیدن (qostəranidən) - salmaq, sərmək

سایه گسترانیدن (saye qostəranidən) - kölgə salmaq, əhəmiyyət verməmək

گرافسانهء بیند ازکار دور نه سایه برو گستراند نه نور(۱۰, ۵۱)

سخن گسترانیدن (soxən qostəranidən) - danışmaq, demək

باندازه باید سخن گسترید گزافه سخن را نباید شنید(۸۴, ۲۳۲)

نورگسترانیدن (nur qostəranidən) - işıqlandırmaq, əhəmiyyət vermək

گرافسانهء بیند ازکار دور نه سایه بروگستراند نه نور(۱۰, ۵۱)

گسستن (qosestən) - qırılmaq

بسا رود کز زخم خوردن گسست که تا زخمهء رودی آمد بدست(۱۵۰, ۱۵۳)

گشادن (qoşadən) - açmaq

درخانه بگشای وآبی بزن چومه خیمهء درخرابی بزن(۱۲, ۳۵۵)

گشادن (qoşadən) - ələ keçirmək, fəth etmək

ستانند کشورگشایند شهر که خامان خلقند ودونان دهر(۴۰, ۳۹۵)

گشادن (qoşadən) - yerinə yetirilmək, həyata keçirilmək

گرآن کام نگشاید از دست من همان تیردورافتد ازشست من(۱۹۴, ۳۶۷)

گشاد (qoşad) - açıq, geniş

چو مارا سخن نام دریا نهاد درما چودریا بباید گشاد(۱۱, ۳۵۵)

گشاده (qoşade) - açıq, açılmış

گشاده دو دستش چوروشن درخش یکی تیغ زن یکی تاج بخش(۴۰, ۷۷)

گشاده شدن (qoşade şodən) - həll olunmaq, qaydasına düşmək

مگر کزکلید تو وتیغ من گشاده شود کاراین انجمن(۹۰, ۲۹۴)

گشاده نفس (qoşadenəfəs) - dilavər

درآن انجمن بود بسیارکس بشاه آزمائی گشاده نفس (۷۵, ۲۳۱)

گشایش (qoşayeş) – genişlik

گشایش دادن (qoşayeş dadən) - açmaq, həll etmək

نوازش کند سینهء خسته را گشایش دهد کاردربسته را(۷۱, ۴۵)

گشاینده (qoşayənde) - açan

بلندی ده آسمان بلند گشایندهء دیدهء هوشمند(۲, ۱۶۰)

گشتن (gəştən) - gəzmək, dolanmaq

جهانرا همه چارحد گشت ودید که بی چارحد ملک نتوان خرید(۲۹, ۵۵)

گشتن (gəştən) - fırlanmaq

فرشته صفت گرد آن دیو چهر همی گشت چون گرد گیتی سپهر(۳۶۳, ۴۳۷)

گشتن (gəştən) - dönmək, əl çəkmək

هرآنچ اوبگردد زتدبیرکار بگردد برو گردش روزگار(۸۰, ۳۵۸)

گشتن (gəştən) - dövrə vurmaq, meydan sulamaq

همی گشت پولاد هندی بمشت تنی چند رومی وچینی بکشت(۱۰۴, ۴۱۸)

گشتن (gəştən) - olmaq

زبیم چقاچق که آمد زتیر کفن گشت درزیرجوشن حریر(۴۰, ۱۰۹)

گشتنی (gəştəni) - tərpənən, canlı

کباده زچرخه کمان ساختی بهر گشتنی تیری انداختی(۲۲, ۷۶)

گفت (qoft) - söz

همان پارسی گوی دانای پیر چنین گفت وشد گفت او دلپذیر(۵۴, ۲۱۰)

برگفت شایستن (bər qoft şayestən) - deməyi mümkün olmaq, saymağı mümkün olmaq

ز یونان و افرنجه ومصرو شام نه چندانکه برگفت شاید بنام(۷۴, ۴۰۹)

گفتار (qoftar) - söz, danışıq

سکندرزگفتاراو روی تافت پیاده سوی غارخسرو شتافت(۵۰, ۳۱۲)

گفتار (qoftar) - söz, vəd

گفتار خود را بجای آوردن (qoftar-e xod-ra be-cay avərdən) - öz sözünə əməl etmək

که شه گرچه گفتارخود را بجای بیارد که نیروش باد از خدای(۲۲۳, ۳۶۹)

گفتار (qoftar) - kitab, əsər, mənbə

درآن هردو گفتار چستی نبود گزافه سخن را درستی نبود(۳۵, ۶۶)

گفتار (qoftar) - əmr

بگفتارشه مغز را ترکنم بگفت کسان مغزدرسرکنم(۱۹, ۵۲)

گفتگو (qoftoqu) - söhbət, danışıq

ندارم سر گفتگوی کسی مرا گفتگو هست با خود بسی(۵, ۳۵۴)

گفتن (qoftən) - demək

نبارد هوا تا نگوئی ببار زمین ناورد تا نگوئی بیار(۱۱, ۳)

بگفتن درآمدن (be-qoftən dər amədən) - hürümək

چو صبح ازدم گرگ برزد زبان بگفتن درآمد سگ پاسبان(۳, ۷۹)

بگفتن سختکوش شدن (be-qoftən səxtkuş şodən) - qəliz və çox danışmaq

بگفتن کسی کوشود سختکوش نیوشنده را درنیاید بگوش(۱۲۴, ۱۵۲)

ازبهر خود گفتن (əz-bəhr-e xod qoftən) -özündən demək

چو ازبهر هرکس دری سفتنی است سرودی هم ازبهرخود گفتنی است(۲۸, ۳۲)

گفتن (qoftən) - yazmaq, qələmə almaq

نگفت آنچه رغبت پذیرش نبود همان گفت کزوی گزیرش نبود(۱۲۰, ۳۹)

گفتن (qoftən) - fikirləşmək, qərara gəlmək

مبین گنبد کوه را سنگ بست مگو سنگ را کی درآید شکست(۷۶, ۱۶۵)

گفتن (qoftən) - danışmaq

دهن را بمسمار بردوختن به ازگفتن و گفته را سوختن(۱۰, ۳۱)

گفتن (qoftən) - danışıq

سخن گفتن آنگه بود سودمند کزان گفتن آوازه گردد بلند(۸, ۳۱)

گفتن (qoftən) - vəd etmək, söz vermək

نخست آنچه ازگنج زرگفته بود رسانید چندانکه پذرفته بود(۶۱, ۱۹۵)

گفتن (qoftən) - əmr etmək

بلشگر بگوید که یکبارگی گرایند برجنگ او بارگی(۶۵, ۱۷۱)

گفتنی (qoftəni) - deyilməli söz

درآن نامه کان گوهر سفته راند بسی گفتنیهای نا گفته ماند(۱۱۸, ۳۹)

گفت و گوی (qoft-o-quy) - söhbət, danışıq

زبان کسان بست ازین گفت وگوی بپای خود آمد بدین جست وجوی(۵۲, ۲۱۸)

درگفت وگوی فتادن (dər qoft-o-qu fetadən) - danışmaq

بزرگان دولت دران جست وجوی فتادند ازان کار درگفت وگوی(۴۵۶, ۴۴۳)

گفته (qofte) - söz, deyilmiş

نپرسیده هرکوسخن یاد کرد همه گفتهء خویش راباد کرد(۶, ۳۱)

گفته شدن (qofte şodən) - deyilmək

چوپیشینه پیغامها گفته شد سخن راند ازآنها که پذرفته شد(۸۴, ۳۳۱)

گفتی (qofti) - sanki, elə bil

زمین گفتی از یکدگربردرید سرافیل صورقیامت دمید(۲۵, ۱۶۸)

گفتی مگر (qofti məgər) - sanki, elə bil ki,

صدف بود گفتی مگر ماه چرخ درو غالیه سوده عطارکرخ(۸۶, ۲۲۱)

گل (qol) - gül

بشیرینی از گلشکرنوش تر بنرمی زگل نازک آغوش تر(۴۹, ۳۳۶)

گل سرخ (qol-e sorx) - qızıl gül, qırmızı gül

چوبرگ گل سرخ برشاخ سرو برو گاه دراج وگاهی تذرو(۵۰, ۲۷۸)

گل سرخ (qol-e sorx) - günəş

سحرگه که آمد بنیک اختری گل سرخ برطاق نیلوفری(۲۳۷, ۱۰۰)

گل لعل (qol-e lə'l) - qırmızı gül

خرامنده بررخش بیجاده نعل گل لعل درزیر گلنارلعل(۶۳, ۳۲۱)

گل چیدن (qol çidən) - gül dərmək

بگل چیدن آمد عروسی بباغ فروزنده روئی چو روشن چراغ(۳۰, ۶۲)

از غنچه خندیدن گل (əz- ğonçe xəndidən-e qol) - sözün deyilməsi

گل ازغنچه خندید ودر سفته شد سخن بین که درپرده چون گفته شد(۷۳, ۳۳۷)

گل (qol) - çiçək

تموزش گل کوهساری دهد زمستان نسیم بهاری دهد(۴, ۲۴۸)

گل (qol) - üz

تنم گونهء لاجوردی گرفت گلم سرخی انداخت زردی گرفت(۳۲, ۲۷)

گل زرد (qol-e zərd) -zəif, solğunüz

بمن ده که تازه جوانی کنم گل زرد را ارغوانی کنم(۲, ۳۳۹)

گل (gel) - palçıq

ترازیور ایزدی در دلست بزیورچه پوشی تنی کزگلست(۹۲, ۲۳۲)

بگل درآمدن (be-gel dər amədən) - torpağa düşmək, ölmək

جهاندار ازان کارشد تنگد ل که سالار گیلی درآمد بگل(۱۳۷, ۴۲۱)

بگل فرو شدن (be-gel foru şodən) - torpağa dönmək, yox olmaq

نباید نهادن برین خاک دل کزوگنج قارون فروشد بگل(۵, ۳۲۵)

در گل آکنده کردن (dər gel akənde kərdən) - torpağa salmaq, öldürmək

چو بدخواه رذا درگل آکنده کرد پراکندگانرا پراکنده کرد(۸۴, ۳۲۲)

خورشید را زیر گل پوشیدن (xorşid-ra zir-e gel puşidən) - günəşi palçıqla gizlətmək, faydasız işlə məşğul olmaq

برآشفت نوشابه زان شیردل که پوشید خورشید را زیرگل(۱۶۶, ۲۶۰)

گل (gel) - gil

زمین را بجرعه معنبر کنیم بسرشوی شادی گلی تر کنیم(۳۳۵, ۲۷۳)

گلاب (qolab) - gülab

گلاب سپاهان ومشگ طراز سرنافه وشیشه کردند باز(۸۱, ۲۲۰)

گلاب (qolab) - gözyaşı

از دیده گلابی ریختن (əz-dide qolabi rixtən) - ağlamaq, ağlatmaq

شکردانم ازهر لب انگیختن گلابی زهر دیدهء ریختن(۵۳, ۳۴)

گلابی (qolabi) - qülabdan düzəldilmiş

فقاع گلابی و گلشکری طبرزد فشان از دم عنبری(۲۵۲, ۲۶۷)

گل اندام (qoləndam) - gülbədən

کنیزی سیه چشم وپاکیزه روی گل اندام وشکرلب و مشگبوی(۸۱, ۳۸۷)

گل آگین (qolagin) - gülləyoğrulmuş, güllə doldurulmuş

گل آگین کردن (qolagin kərdən) - müəttər etmək, gülətirli etmək

گل آگین کند چشمهء قند را بشادی گذارد دمی چند را(۹, ۲۱۵)

گلبام (qolbam) - səs, qışqırıq

زگلبام شبابه زند باف دریده صبا شعر گل تا بناف(۶۲, ۳۲۱)

گلبن (qolbon) - gül kolu

اگر به زخود گلبنی دیدمی گل سرخ یا زرد از وچیدمی(۶۴, ۳۴)

گلپرست (qolpərəst) - gülpərəst, gülsevən

چو سروسهی دسته گل بدست سهی سرو زیبا بود گل پرست(۲۹, ۲۰۸)

گلچهره (qolçehre) - gülüzlü, gözəl

غلامان گلچهرهء د لربای کمردرکمر گرد تختش بپای(۱۴, ۷۹)

گل رنگ (qolrəng) - gülrəngli

خوش آوازی نالهء چنگ او خبردادش از روی گل رنگ او(۵۴۹, ۴۵۰)

گلزار (qolzar) - gülzar, gülüstan

بهار فریدون وگلزار جم بباد خزان گشته تاراج غم(۱۰۸, ۱۸۳)

گلزارآتش (qolzar-e atəş) - atəşkəde

همان نازنینان گلنارچهر زگلزارآتش بریدند مهر(۴۲, ۲۰۹)

گلستان (qolestan) - gülüstan, güllük

مباد آن گلستان که سالاراو بدین خستگی باشد ازخاراو(۱۴۸, ۱۸۵)

گلستان (qolestan) -gülüstan(Azərbaycan)

اگر شد سهی سروشاه اخستان تو سرسبزبادی درین گلستان (۱۸, ۳۱۰)

گلستان (qolestan) - gülüstan(Rusiya)

بکوشیم کوشیدنی چون نهنگ نمانیم ازین گلستان بوی ورنگ(۶۳, ۴۰۸)

گلشکر (qolşəkkər) - gülqənd

بشیرینی ازگلشکر نوشتر بنرمی زگل نازک آغوشتر(۴۹, ۳۳۶)

گلشکری (qolşəkkəri) - gülqənddən düzəldilmiş

فقاع گلابی و گلشکری طبرزد فشان از دم عنبری(۲۵۲, ۲۶۷)

گلشن (qolşən) - güllük, gülüstan

همه کوه گلشن همه دشت باغ جهان چشم روشن بزرین چراغ(۷, ۳۰۰)

گلشن کردن (qolşən kərdən) - gülzara çevirmək

بروشن رخش چشم روشن کند بدان سرخ گل خانه گلشن کند(۴۹, ۲۱۸)

گلگون (qolqun) - gülrənəli

بگلگون گلابی دلاویزتر نشانده جهان از جهان درد سر(۶۱, ۲۷۹)

گلگون گشتن (qolqun gəştən) - rənəbərəng olmaq

زبس پرنیانهای زرین درفش هوا گشته گلگون وصحرا بنفش(۲۹۹, ۲۷۱)

گلنار (qolnar) - nar çiçəyi

که چون فرخی شاه راگشت جفت چوگلنار خندید وچون گل شکفت(۱۵, ۱۱۳)

گلنارچهر (qolnarçehr) - gülnarüzlü

همان نازنینان گلنارچهر زگلزارآتش بریدند مهر(۴۲, ۲۰۹)

گلنارگون (qolnarqun) - qırmızı, gülnarrəngli

چوگلنارگون کسوت آفتاب کبودی گرفت از خم نیل آب(۲۳۳, ۱۰۰)

گلنارلعل (qolnarləl) - al nar çiçəyi

خرامنده بر رخش بیجاده نعل گل لعل درزیرگلنارلعل(۶۳, ۳۲۱)

گلو (gəlu) - boğaz

بیندیش ازآن دشتهای فراخ کزآوازگردد گلوشاخ شاخ(۹۴, ۳۷)

گلوبسته (gəlubəste) - susmuş, ağzıbağlı

چو فریاد را درگلو بست راه گلوبسته به مرد فریاد خواه(۸۳, ۱۴۲)

گلوگیر (gəlugir) - boğazqurudan

بدارا رساند ازسکندر جواب جوابی گلوگیر چون زهرناب(۱۰۴, ۱۳۶)

گلوگیرشدن (gəlugir şodən) - boğmaq

جگرتاب شد نعره های بلند گلوگیر شد حلقه های کمند(۲۸, ۱۶۸)

گله (gel(l)e) - sürü

شبانی که انجا رساند گله کند پیش اوگوسفندی یله(۷۶, ۴۰۳)

گلین گوی (gelinquy) - yer kürəsi

چوخاطرآمد جهانجوی را که درچنبر آرد گلین گوی را(۴۷, ۲۸۵)

گم (qom) - itmiş, ayağı kəsilmiş, yox olmuş, ölmüş

پی گورکز دشتبانان گمست زنا مردمیهای این مردمست(۲۱۳, ۱۹۰)

گم شدن (qom şodən) - yox olmaq

زنعره برآوردن گاو دم شده زآسمان زهره گاو گم (۱۳۴, ۹۳)

گم کردن (qom kərdən) - yox etmək, ayırıb aparmaq

بسا مرغ راکز چمن گم کنند قفس عاج ودام ازبریشم کنند(۹۹, ۳۰۷)

گم کردن (qom kərdən) - itirmək

چرا مرکبم را نیفتاد سم چرا پی نکردم درین راه گم(۱۳۷, ۱۸۴)

گم گشتن (qom gəştən) - yox olmaq

علف درزمین گشت چون گنج گم زنعل ستوران بیگانه سم(۱۱۵, ۱۳۶)

گماشتن (qomaştən) - təyin etmək

مساحت گران داشت اندازه گیر بدان شغل بگماشته صددبیر(۶۲, ۵۷)

گمان (qoman) - fikir, düşüncə

بدو گفت شخصی بهی پیکری گمانم چنانست کاسکندری(۶۵, ۲۹۳)

گمان بردن (qoman bordən) - düşünmək, fikirləşmək

شه از مردی آن سوار دلیر گمان برد کان شیردل بودشیر(۲۴۶, ۴۲۹)

گمان بودن (qoman budən) - güman edilmək, düşünülmək, fikir yaranmaq

زنای دمیده برآهنگ دور گمان بود کامد سرافیل وصور(۲۵۲, ۱۰۱)

درگمان خلل آوردن (dər qoman xələl avərdən) - fikrə zərər gətirmək, pis fikirlərə gətirmək

رها کن رهی کان زیان آورد ره بد خلل درگمان آورد(۱۵۴, ۲۰۲)

گن (gən) - sözdüzəldici şəkilçi

ازآن سهمگن ترسیاهی قوی عنان راند برچالش خسروی(۲۲۸, ۹۹)

گناه (qonah) - günah

گناه من ار نامدی در شمار ترا نام کی بودی آمرزگار(۴۴, ۶)

گناه کردن (qonah kərdən) - günah etmək

وگرنیز کردم گناهی بزرگ غریبی بود عذرخواهی بزرگ(۱۸۲, ۳۶۶)

گنبد (qonbəd) - künbəz

زمهد زروگنبد سنگ بست مهیاش کردند جای نشست(۱۸۵, ۱۸۸)

گنبد (qonbəd) - göy

درودم رسانی رسانم درود بیائی بیایم زگنبد فرود(۶۳, ۲۹)

گنبد تابنا ک (qonbəd-e tabnak) - göy, asiman

زسرسبزی گنبد تابناک زمرد شده لوح طفلان خاک(۴, ۴۶۲)

گنبد تیزرو (qonbəd-e tizrou) - göy, asiman

سرسال کزگنبد تیزرو شمار جهان را شدی روز نو(۳۰, ۲۰۸)

گنبد تیز گشت (qonbəd-e tizgəşt) -göy, asiman

باندیشه از گنبد تیز گشت که فردا بسر بر چه چه خواهد گذشت(۹۶, ۱۷۳)

گنبد لاجورد (qonbəd-e lacevərd) - göy, asiman

زبس رایت انگیزی سرخ وزرد مقرنس شده گنبد لاجورد(۲۸, ۱۱۴)

گنبد (qonbəd) - zirvə

گنبد کوه (qonbəd-e kuh) - dağın zirvəsi, dağın başı

مبین گنبد کوه را سنگ بست مگوسنگ را کی درآید شکست(۷۶, ۱۶۵)

گنج (gənc) - xəzinə, var-dövlət

درین عالم آباد گردد بگنج درآن عالم آزاد گردد زرنج(۵۲, ۶)

گنج با اژدها (gənc-e ba əjdəha) - üstündə əjdəha yatmış xəzinə

مروت تو داری ومردی تراست بداندیش را گنج با اژدها ست(۱۱۰, ۱۲۴)

گنج بر گنج بودن (gənc bər-e gənc budən) - xəzinə üstə xəzinə yığılmaq

جهان گشتن گرچه با رنج بود همه راه او گنج بر گنج بود(۱۱۵, ۳۲۴)

گنج پنهان (gənc-e penhan) - Hind şahı Keydin qızı

چو نوبت بدان گنج پنهان رسید زهندوستان چینی آمد پدید(۴۴, ۳۳۶)

گنج ریختن (gənc rixtən) - xəzinə paylamaq, xəzinə səpmək

گهی باده میخورد بریاد کی گهی گنج میریخت برباد می(۱۵, ۷۹)

بگنج ره نمودن (be-gənc rəh nəmudən) -xəzinə bağışlamaq, əliaçıqlıq etmək

چو بخشش کند ره نماید بگنج چو بخشایش آرد رهاند ز رنج(۵, ۳۴۹)

بگنج فرو رفتن (be-gənc foru rəftən) -xəzinə tapmaq

مگر داد دولت مرا پای رنج که پایم فرورفت ازینسان بگنج(۸۵, ۲۸۷)

در گنج گشادن (dər-e gənc qoşadən) - xəzinə qapısını açmaq, bəxşiş vermək

ببخشش در آمد کف مرزبان در کنج بگشاد برمیزبان(۸۸, ۳۱۵)

زگنج سخن حصن روئین گشاد ن (ze- gənc-e soxən hesn-e rumin qoşadən) – söz xəzinəsinin tunc hasarını açmaq, danışmağa başlamaq

چو شه پای بر تخت زرین نهاد زگنج سخن حصن روئین گشاد(۲۲, ۲۲۷)

گنج (gənc) - sirr

بغارت مبر گنج غاری چنین براندیش مختی زکاری چنین(۴۶, ۳۱۲)

گنج بخش (gəncbəxş) - xəzinə paylayan, xalqa əl tutan

گراو تندر آمد توهستی درخش گراو گنجدان شد تونی گنج بخش(۱۱۱, ۱۲۵)

گنج بخش شدن (gəncbəxş çodən) - xəzinə bağışlamaq

چو شمشیر گیرد بود چون درخش　　چومی برکف آرد شود گنج بخش(۹۲, ۳۴۶)

گنجخانه (gəncxane) - xəzinə

درآن گنج خانه که زریافتند　　ره از اژدها پر خطر یافتند(۹, ۳۲۶)

گنجخواه (gəncxah) - ehtiyacı olan, qoşun

درگنج بگشاد بر گنج خواه　　توانگر شد از گنج وگوهر سپاه(۱۶, ۱۱۳)

گنجدان (gəncdan) - xəzinə

بدین خرمی گلستانی کجاست　　بدین فرخی گنجدانی کجاست(۲۱, ۲۵۰)

گنجدان کهن (gəncdan-e kohən) -qədim xəzinə (Bərdə şəhəri nəzərdə tutulur)

چنین گفت گنجینه دار سخن　　که سالارآن گنجدان کهن(۲۲, ۲۵۰)

گنجدانی برانگیختن (gəncdani bər əngixtən) - söz xəzinəsi yaratmaq ("İskəndərnamə" nəzərdə tutulur)

ازان کیمیاهای پوشیده حرف　　برانگیختم گنجدانی شگرف (۵۳, ۲۱۰)

گنج ریز (gəncriz) - xəzinə verən, xəzinə bağışlayan

گنج ریز کردن (gəncriz kərdən) - xəzinə vermək, xəzinə bağışlamaq

بفرمود تاخازن زود خیز　　کند پیل بالابروگنج ریز(۸۷, ۲۴۶)

گنجشک (qonceşk) - sərçə

بتاراج خود ترکتازی کنی　　که گنجشک باشی وبازی کنی(۲۹۱, ۱۰۴)

گنجنامه (gəncname) - xəzinə haqqında sənəd

همه نسخت گنجنامه که بود　　بدارنده‌ء دیر دادند زود(۷۹, ۲۸۷)

گنجنامه (gəncname) - Şərəfname

درین گنج نامه زراز جهان　　کلید بسی گنج کردم نهان(۱۲, ۵۲)

گنجور (gəncur) -xəzinədar

چنان کرد گنجور کارآزمای　　که فرمود شاهنشه خوب رای(۹۰, ۲۴۶)

گنجه (gəncə) - Gəncə şəhəri

نهان مرا کاشکارا برند　　زگنجه ست اگرتا بخارا برند(۲۲, ۲۴)

گنج یاب (gəncyab) - xəzinətapan

گنجیاب شدن (gəncyab şodən) - xəzinə tapmaq

چرا روی آنکس که شد گنج یاب　　زشادی برافروخت چون آفتاب(۳۱, ۱۹۳)

گنجیدن (qoncidən) - sığmaq, yerləşmək

زبس غارت آوردن از بهرشاه　　غنیمت نگنجید درعرضگاه(۶۹, ۱۱۱)

گنجینه (gəncinə) - xəzinə

بگنجینه‌ء این دکان تاختم　　زرخود برابربرانداختم(۱۲, ۲۳)

گنجینه پرداختن (gəncinə pərdaxtən) - xəzinə yaratmaq, söz qoşmaq

تن اینجا بپست جوین ساخته　　دل آنجا بگنجینه پرداخته(۸۶, ۳۶)

گنجینه (gəncinə) - sirr, gizli mətləb

تو دانی که این گوهر نیم سفت　　چه گنجینها دارد اندر نهفت(۱۵, ۵۲)

گنجینه دار (gəncinədar) - xəzinədar

بسی گنجهای گرانمایه برد　　بگنجینه داران خسرو سپرد(۸۲, ۲۴۶)

گنجینه دار سخن (gəncinədar-e soxən) - cözxəzinədarı, Firdovsi

چنین گفت گنجینه دارسخن　　که سالارآن گنجدان کهن(۲۲, ۲۵۰)

گنجینه سنج (gəncinesənc) - xəzinəölçən

دگر زان مجوسان گنجینه سنج　　باتشکده کس نیاکند کنج(۴۱, ۲۰۹)

گنجینه کش (gəncinekəş) - xəzinədaşıyan

همان زنده پیلان گنجینه کش　　همان تازی اسپان طاوس وش(۷۴, ۱۱۱)

گندم (gəndom) - buğda

نمایم جووگندم آرم بجای　　نه چون جوفروشان گندم نمای(۴۰, ۳۳)

گندم نمای (gəndomnəmay) -buğdagöstərən

نمایم جووگندم آرم بجای　　نه چون جوفروشان گندم نمای(۴۰, ۳۳)

گندمی رنگ (gəndomirəng) - buğdayırəng

برآن گونه گندمی رنگ او　　چو مشگ سیه خال جوسنگ او(۵۴, ۳۳۶)

گنه (qonəh) گناه - (qonah) sözünün qısa forması, günah

چو آرد کسی را جوانی بجوش　　گنه پیر دارد که باشد خموش(۸۱, ۱۹۷)

گنه(بر کسی) نهادن (qonəh bər(kəsi) nəhadən) - günahı başqasının üstünə atmaq, başqasını günahkar bilmək

گنه گربر ایشان نهم ناروا ست ورازخود خطا بینم اینهم خطاست(۸۱, ۱۱۲)

ازگنه تافتن (əz-qonəh taftən) - günah işlətməmək, günahdan qaçmaq

گر این خاک روی ازگنه تافتی بامرزش تو که ره یافتی(۴۳, ۶)

گنه بخش (qonəhbəxş) - günahbağışlayan

توانا ودانا بهر بودنی گنه بخش بسیاربخشودنی(۴, ۱۵۵)

گو (qu) - qoy, arzu bildirir

بچین درقبا بسته‌ء کین مباش قبای تراگو یکی چین مباش(۲۰۳, ۳۶۸)

گوا (gova) -گواهی (qovahi) sözünün qısa forması, şahid

چو شد حجتت برخدائی درست خرد داد برتو گوائی نخست(۵, ۳)

گوا خواستن (gova xastən) - şahid istəmək

گوا خواهم آن نقش را درنوشت زهرکس که این ازکه دارد سرشت(۱۹۹, ۲۶۳)

گوارا (qovara) - içməli, ləzzətli

رونده دروآبهای زلال گوارا چومی گربود می حلال(۶, ۴۵۶)

گوار (govar) - گوارا (govara) sözünün qısa forması, içməli

بیا ساقی آن آب حیوان گوار بدولت سرای سکندرسپار(۱, ۶۴)

گوارنده (qovarənde) - xoşətirli

زپیروزی بخت میکرد یاد نبید گوارنده میخورد شاد(۴۳۱, ۴۴۲)

گواهی (qovahi) - şahidlik, şahid

گواهی دروازکه ازچاریار که صدآفرین باد بر هرچهار(۲۶, ۱۱)

گوا نی (qovai) -şahidlik

گوانی دادن (qovai dadən) - şahidlik etmək

که با جان بمهر آشنائی دهد برآزرم خسرو گوانی دهد(۲۰۷, ۲۶۳)

گور (qur) - gor, qəbr

اگر مرده‌ء سربرآرد زگور بگیرد همه شهروبازارشور(۳۳, ۴۸)

بگوررفتن (be-qur rəftən) - ölmək, gora getmək

چه سودست مردن نشاید بزور که پیش ازاجل رفت نتوان بگور(۱۴۳, ۱۸۵)

گور کردن (qur kərdən) -qəbrstanlığa çevirmək

دگرباره شیران نمودند شور زگوران همه دشت کردند گور(۲۰۱, ۴۲۶)

گور (qur) - gur

اگرشیرگورافکند وقت زور تو شیر افکنی بلکه بهرام گور(۵۴, ۴۹)

گور (qur) - gur(Çin xaqanı nəzərdə tutulur)

چوبرخواند پاسخ شه شیرزور شکیبنده تر شد بنخجیر گور(۹۱, ۳۶۰)

گورافکنی (gurəfkəni) - gurovu

برارم سگان را زشورافکنی که با شیر بازیست گورافکنی(۵۴, ۳۹۶)

گور چشم (qurçeşm) - gurgözü naxışlı parça

گورچشم شدن (qurçeşm şodən) - gurgözü naxışlı parçaya çevrilmək

حریر زمین زیرسم ستور شده گورچشم از بسی چشم گور(۵۰, ۳۴۳)

گورخان (qurxan) - Qurxan (Xotən sərkərdəsi)

قدرخان زچین گورخان ازختن دبیس از مداین ولید ازیمن(۷۰, ۴۰۸)

گورخانه (qurxane) - qəbr, məzar

همان گورخانه زغاری گزید کزآتش درآن غارنتوان خزید(۱۴۹, ۲۹۹)

گورگاه (qurqah) - türbə, qəbr

زمین عجم گورگاه کی است دروپای بیگانه وحشی پیست(۵۴, ۲۳۷)

گورگه (qurgəh) - گورگاه (qurqah) sözünün qısa forması, gur bol olan yer

کفل گرد کردند گوران دشت مگر شیرازان گورگه درگذشت(۱۰۳, ۳۰۷)

گوزن (gəvəzn) - maral, sığın

همه راه اگر نیست بیننده کور ادیم گوزنست وکیمخت گور(۸۷, ۱۱۲)

گوسفند (qusfənd) - qoyun

بجوشد سر گوسفندی سیاه تهی زاستخوان آورد نزد شاه(۹۸, ۹۰)

گوش (quş) - qulaq

اگر چشم وگوشست وگردست وپای زمن باز مانند یک یک بجای(۷۱, ۸)

گوش پیچ دادن (quşpiç dadən) - qulaqburması vermək, cəzalandırmaq

و گرنه چنانت دهم گوش پیچ که دانی که هیچی وکمترز هیچ(۲۹, ۱۵۷)

گوش پیچانیدن (quş piçanidən) - qulaqburması vermək, cəzalandırmaq

وگرپیچی از امرمن رای وهوش بپیچاندت چرخ گردنده گوش(۲۱, ۳۵۰)

گوش داشتن (quş daştən) - qulaq asmaq

که فرمان مارا ندارند گوش درین سنگ بینند ویابند هوش(۶۲, ۴۰۲)

گوش کردن (quş kərdən) - qulaq asmaq, eşitmək

ازآن نکتها مردم تیز هوش پراز لعل وپیروزه کردند گوش(۹۶, ۲۳۲)

گوش گرفتن (quş gereftən) - eşitməmək, dinləməmək

ترنم شناسان دستان نیوش زبانگ مغنی گرفتند گوش(۱۰۸, ۳۸)

گوش مالیدن (quş malidən) - qulaqburması vermək

باتش کشی باز مالید گوش چو پروانه کایدش خون بجوش(۱۸۰, ۹۶)

از سماع پیچیدن گوش (əz- səma'piçidən-e quş) - qulağın eşitməməsi, qulağın eşitməkdən qalması

سرازلهو پیچید وگوش از سماع که نزدیک شد کوچگه را وداع(۳۹, ۲۷)

برگفتهء هرکسی بودن گوش (bər qofte-ye hər kəsi budən-e quş) – hamının yazdığını nəzərə almaq, hamının sözini dinləmək

درین داستان داوریها بسیست مرا گوش برگفتهء هر کسیست(۱۷, ۶۵)

بگوش آمدن (be-quş amədən) - eşidilmək

بگوش کسی کاید آوازشان سر خود کند در سرنازشان(۴۹, ۲۵۲)

بگوش درآمدن (be-quş dər amədən) - başa düşmək

بکفتن کسی کوشود سخت گوش نیوشنده را درنیاید بگوش(۱۲۴, ۱۵۲)

بگوش درآوردن (be-quş dər avərdən) - eşitmək

سخنهای کس درنیارد بگوش درآن کار بودند یکسرخموش(۲۷, ۱۴۵)

گوش رسیدن (be-quş rəsidən) - eşidilmək

دران خرمیهای با نازونوش رسیده زلب موج گوهر بگوش(۷, ۳۷۵)

گوش (چیزی را)ره دادن (be-quş (çizi-ra) rəh dadən) -bir şey eşitmək, bir şey öyrənmək, bir şeylə məşğul olmaq

همه ساله شهزادهء تیزهوش بجزعلم را ره ندادی بگوش(۲۱, ۷۱)

برگوش ضرغام گره بر زدن (bər quş-e zərğam gereh bər zədən) – şirin qulağını burmaq, şirə üstün gəlmək

چو درزورپیچیدی اندام را گره برزدی گوش ضرغام را(۲۱, ۷۶)

درگوش کردن (dər quş kərdən) - bir şeyin həvəsinə düşmək

کلاغی تک کبک درگوش کرد تک خویشتن را فراموش کرد(۴۰, ۱۵۷)

درگوش یافتن (dər quş yaftən) - eşitmək

دل شه درآن آرزو جوش یافت طلب کرد چشم آنچه درگوش یافت(۸۶, ۳۳۱)

گوش برقصهء خواب وخورد بودن (quş bər ğesse-ye xab-o-xord budən) – yeyib- yatmaq

چه میگویم ای نانیوشنده مرد ترا گوش برقصهء خواب وخورد(۱۱, ۳۱)

گوش کر کردن (quş kər kərdən) - qulağı kar etmək

دهان جلاجل بهرای زر زشور جرس گوشها کرده کر(۲۴, ۱۱۴)

گوش را از دهن توشهء دادن (quş-ra əz-dəhən tuşei dadən) - şeir qoşmaq, yazıb yaratmaq

نشینم چوسیمرغ درگوشهء دهم گوش را از دهن توشهء(۶۶, ۳۵)

گوش سخن را بجوهر برآمودن (quş soxən-ra ba-couhər bər amudən) – sözü inci ilə bəzəmək, qulağı söz incisi ilə doldurmaq

گزارنده صراف جوهرفروش سخن را بجوهربرآمود گوش(۶, ۴۱۱)

گوش بریده (quşboride) - qulağıkəsik

زگوش بریده شتربارها زسرهای پرکاه خروارها(۶۲, ۱۱۶)

گوشتین (quştin) - ətdən

زبان گوشتین است (zəban quştin əct) - dil ətdəndir

چه خوش گفت فرزانه پیش بین زبان گوشتین است وتیغ آهنین(۳۹, ۱۳۲)

گوشوار (quşvar) - sırqa

سزاواراو خلعتی شاهوار برآراید ازطوق وازگوشوار(۸۸, ۲۴۶)

گوشه (quşe) - yan, kənar

ولی درخت من ازگوشه رست زجا گریجنبد شود بیخ سست(۵۶, ۳۴)

گوشه (quşe) - tərəf, yan

زهر گوشهء بارمی اوفتاد همان کاردرکار می اوفتاد(۵۲, ۳۲۰)

گوشه (quşe) - güllə

باهی که برد اشت بی توشهء فروریخت از منظرش گوشهء(۱۱۴, ۲۸۶)

گوشه (quşe) - künc

یکی گوشه از شقهء آن حریر بدو داد کین نقش بردست گیر(۱۷۰, ۲۶۱)

گوشه (quşe) - güşə, xəlvət yer

گوشه گزیدن (quşe qozidən) - güşəyə çəkilmək, xəlvət yer axtarmaq

بکام از جوانی توانی رسید چوپیری رسد گوشه باید گزید(۹۶, ۱۹۸)

گوشه دار (quşedar) - münzəvi, tərkdünya

که از گوشه داران درین گوشه کیست که برماتم آرزوها گریست(۵۵, ۲۹۲)

گوشه گیر (quşegir) - güşəneşin

چو من بلبلی را بود ناگزیر کزین گوشه گیران شوم گوشه گیر(۵, ۱۱۸)

گوشه گیر شدن (quşegir şodən) - güşəneşin olmaq

چومن بلبلی رابود ناگزیر گزین گوشه گیران شوم گوشه گیر(۵, ۱۱۸)

گوگرد (quqerd) - kükürd

زمینی زگوگرد بی آبتر هوائی زدوزخ جگرتابتر(۵۱, ۸۲)

گون (qun) - rəng və oxşarlıq bildirən cözdüzəldici şəkilçi

ازآن سیمگون سکهء نوبهار درم ریز کن برسرجویبار(۲۲, ۶۱)

گونه (qune) - yanaq

برآن گونهء گندمی رنگ او چومشگ سیه خال جوسنگ او(۵۴, ۳۳۶)

گونه (qune) - rəng

گونهء لاجوردی گرفتن (qune-ye lacevərdi gereftən) - göyərmək

تنم گونهء لاجوردی گرفت گلم سرخی انداخت زردی گرفت(۳۲, ۲۷)

گونه (qune) - növ, cür

ازبسی گونه (əz-bəsi qune) - çox, hər cür, hər növ, cürbəcür

گذشت از قضا بریکی کوهسار که بود ازبسی گونه دروی شکار(۳۹, ۱۲۰)

گونه (qune) - kimi

بفرخندگی فتح را گشت جفت بدان گونه کان نغزگوینده گفت(۴۷, ۲۰۹)

ازینگونه (əz-inqune) - belə, bu cür

پری روی را بانوی خانه کرد پری چند ازین گونه دیوانه کرد(۱۱۵, ۲۱۴)

بدانگونه که (bedanqune ke) - elə... ki,...

سپهرم بدانگونه پهلو درید که شد درجگرپهلویم نا پدید(۱۱۷, ۱۸۳)

بدین گونه (bedinqune) -belə

بدین گونه کاری خدائی بود خصومت خدای آزمائی بود(۱۰۹, ۳۶۱)

بدین گونه (bedinqune) - beləliklə

بدین گونه مساح منزل شناس زساحل بساحل گرفتی قیاس(۷۰, ۵۸)

گونه (qune) -şəkil, surət

فرو ریزم ازنظم ترکیب خویش دگر گونه گردم زترتیب خویش(۶۳, ۷)

گوهر (qouhər) - inci, gövhər

توئی که آفریدی زیک قطره آب گوهرهای روشن ترازآفتاب(۸, ۳)

گوهر ارجمند (qouhər-e ərcmənd) - övlad

بفرزانه فرزند شد سربلند که فرخ بود گوهر ارجمند(۱۱, ۷۰)

گوهرخانه خیز (qouhər-e xanexiz) - ailəyetirmələri, Məhəmməd peyğəmbər (s) və İmam Əli (ə)

گهی با چنان گوهر خانه خیز چو بو طالبی را کنی سنگ ریز(۳۷, ۶)

گوهر زرفشان (qouhər-e zərəfşan) -İskəndər

گزارندهء عقد گوهرکشان خبر داد ازآن گوهر زرفشان(۱۳, ۲۸۲)

گوهر شاهوار (qouhər-e şahvar) - şahanə inci (Daranın qızı Rövşənək)

شه از ناز آن گوهر شاهوار بگوهر خریدن درآمد بکار(۱۱۷, ۲۲۳)

گوهر نازنین (qouhər-e nazənin) - Rövşənək

چو موکب درآمد بیونان زمین گرانبار شد گوهر نازنین(۸۳, ۲۳۹)

گوهر نو (qouhər-e nou) - təzə inci (İskəndərin oğlu)

چو نه ماهه شد کان گوهر گشاد　　جهان برگهر گوهری نو نهاد(۸۴, ۲۳۹)

گوهر (qouhər) - ruh

بخوی خوش آموده به گوهرم　　بدین زیستم هم برین بگذرم(۲۷, ۳۲)

گوهر (qouhər) - söz

گوهر کندن (qouhər kəndən) - söz yazmaq, əsər yazmaq

توگوهر کن ازکان اسکندری　　سکندر خود آید بگوهرخری(۲۹, ۴۲)

گوهرنیم سفت (qouhər-e nimsoft) - tam deyilməmiş söz, İskəndərnamə

تو دانی که این گوهرنیم سفت　　چه گنجینها دارد اندر نهفت(۱۵, ۵۲)

گوهر در رشته کشیدن (qouhər dər reşte kəşidən) -söz qoşmaq, şeir yazmaq

نظامی که دررشته گوهر کشید　　قلم دیدها را قلم درکشید(۱۲۲, ۳۹)

گوهر (qouhər) - təbiət, xarakter, icəri, varlıq

میی چند با گوهرش یار کرد　　بمی گوهرش را پدیدار کرد(۴۵۰, ۴۴۳)

گوهر (qouhər) - plazma, couhər

مزن بی. ازین لاف گردنکشی　　که خاکی بگوهر نه ازآتشی(۴۷, ۱۶۳)

گوهر (qouhər) - qəlb

چراغ جهان گوهر شاه باد　　رخ شاه روشن تراز ماه باد(۸۲, ۱۲۳)

گوهر (qouhər) - üz, sifət

سکندر درو دید بیش ازگروه　　زگوهر بگوهردرآمد شکوه(۲۸, ۱۲۸)

گوهر (qouhər) - səth, üst

چو پرداخت رسام آهنگرش　　بصیقل فروزنده شد گوهرش(۱۸, ۱۲۸)

گوهر (qouhər) - güzgü

سکندر درو دید پیش از گروه　　زگوهر بگوهر درآمد شکوه(۲۸, ۱۲۸)

گوهر (qouhər) - dəyər, qiymət

نشستنگهی دید ازآب وگیا　　بگوهر گرامیتر از کیمیا(۷۳, ۲۵۴)

گوهر (qouhər) -mey qətrələri

تماشای دریای خزران کنم　　زجرعه براو گوهرافشان کنم(۳۱, ۲۸۴)

گوهر (qouhər) - həyat, ömr

چوبدگوهران را قوی کرد دست　　جهان بین که چون گوهرش راشکست(۱۸۱, ۲۰۴)

گوهر (qouhər) - kimyəvi maddə

رسید آزمایش بهر گوهری　　نمودند هر یک دگرپیکری(۱۶, ۱۲۷)

گوهر (qouhər) -Günəş

بدریای نیل فرورفتن گوهر (be-dərya-ye nil foru rəftən-e gouhər) – gövhərin (Günəşin) Nil çayında(asimanda) batması, Günəşin batması

چو درسرمه زدچشم خورشید میل　　فرو رفت گوهر بدریای نیل(۳۲, ۲۹۲)

گوهر (qouhər) - tale

که تا چرخ گردنده واختراست　　وزین هردو آمیزش گوهراست(۸۱, ۱۲۳)

گوهر (qouhər) - inci (İskəndərin oğlu)

چو نه ماهه شد کان گوهر گشاد　　جهان برگهر گوهری نونهاد(۸۴, ۲۳۹)

گوهرافشان (qouhərəfşan) - incisəpən, inciverən

گوهرافشان شدن (qouhərəfşan şodən) - inci səpmək

بزرگان روم آفرین خوان شدند　　برآن گوهری گوهرافشان شدند(۴۴, ۱۱۵)

گوهرآگین (qouhəragin) - inci ilə bəzənmiş, inci ilə işlənmiş

برآمود گوهربمشگین کمند　　فروهشت برگوهرآگین پرند(۹۸, ۲۵۶)

گوهرپرست (qouhərpərəst) - şəkilsevən, əkspərəst

همه پیکری را بدانسان که هست　　درو دید رسام گوهرپرست(۱۹, ۱۲۸)

گوهرپسند (qouhərpəsənd) -sözbilən, sözü qiymətləndirən

مرا باچنین گوهری ارجمند　　همی حاجت آید بگوهرپسند(۱۵, ۳۱)

گوهرخری (gouhərxəri) -incialışı

بگوهرخری آمدن (be-qouhərxəri amədən) - gövhər almağa gəlmək

تو گوهرکن ازکان اسکندری　　سکندر خودآید بگوهرخری(۲۹, ۴۲)

گوهرزبانی (qouhərzəbani) - şirindillilik

بگوهرزبانی درآمدن (be-qouhərzəbani dər amədən) - şirin danışmaq

مه روی پوشیده درزیرمیغ بگوهر زبانی درآمد چوتیغ(۱۳۹, ۳۶۴)

گوهرفروش (qouhərforuş) - incisatan, şair

ازینجام گفت آنخد اوند هوش زهی دولت مرد گوهرفروش(۱۲, ۱۹۲)

شهنشاه گوهرفروشان (şəhənşah-e qouhərforuşan) - şairlərin şahənşahı (Nizami)

گرفتم سر تیزهوشان منم شهنشاه گوهرفروشان منم(۳۱, ۲۲)

گوهرفشان (qouhərfeşan) - incisəpilmlş, daş-qaşlı

چنین زیور نغز گوهرفشان بنوشابه دادند زیورکشان(۷۷, ۲۸۱)

گوهرفشان شدن (qouhərfeşan şodən) - işıq saçmaq, parlamaq

زبس گوهرگوش گوهرکشان شده چشم بیننده گوهرفشان(۱۰۷, ۲۵۶)

گوهرفشان (qouhərfeşan) - inci ilə işlənmiş, cəvahiratla işlənmiş

ز طوق زر وتاج گوهرفشان شد از سرفرازان وگردنکشان(۹۲, ۲۴۷)

گوهرنگار (qouhərneqar) - inci ilə işlənmiş, cəvahiratla işlənmiş

زبرگستوانهای گوهرنگار همان چرم زرافهء آبدار(۷۶, ۱۱۱)

گوهر کش (qouhərkeş) - incigəzdirən

زبس گوهر گوش گوهرکشان شده چشم بیننده گوهرفشان(۱۰۷, ۲۵۶)

گوهرکشی (qouhərkeşi) - incidaşıma

غنی کرد گردنکشان را زگنج زگوهرکشی لشگر آمد برنج(۴۲, ۲۸۴)

گوهرکنی (qouhərkəni) - söz demək, şeir yazmaq

بگوهرکنی تیشه را تیز کن عروس سخن را شکر ریزکن(۲۳, ۴۲)

گوهرگر (qouhərgər) - sərraf, zərgər

سبک شد شبه گشت گوهرگران چنین است خود رسم گوهرگران(۴۶, ۱۰۹)

گوهرگرای (qouhərgəray) - incisahibi

گوهرگرای آمدن (qouhərgeray amədən) - varlanmaq, inci sahibi olmaq

ازآن کان چوگوهرگرای آمدند چو گنجی روان بازجای آمدند(۸۳, ۲۸۱)

گوهری (qouhəri) - əsli- nəcabətli

بزرگان روم آفرین خوان شدند برآن گوهری گوهرافشان شدند(۴۴, ۱۱۵)

گوهری (qouhəri) - gövhər (sif.)

چو پیرایهء گوهری دادشان قرار زنا شوهری دادشان(۷۴, ۴۶۱)

گوهرین (qouhərin) - incidən ibarət

درآن گوهرین گنج بن ناپدید بدی خایهء زرخدای آفرید(۴۳, ۱۳۲)

گوهرین (qouhərin) - incidən düzəldilmiş

بجز گوهرین جام وزرین عمود بخروار عنبربانبارعود(۷۱, ۱۱۱)

گوی (quy) - üz, çöhrə

بدان طوق وگوی آن بت مهرجوی زمه طوق برده زخورشید گوی(۹۱, ۳۸۸)

گوی (quy) -top

یکی گوی وچوگان بقاصد سپرد قفیزی پرازکنجد نا شمرد(۷۶, ۱۳۴)

گوی بردن (از کسی) (quy bordən(əz kəsi) - topu qaçırmaq, qalib gəlmək

چوگوی زمین شاه مارا سپرد بدین گوی خواهیم ازو گوی برد(۹۵, ۱۳۵)

گوی زخورشید بردن (quy ze- xorşid bordən) -Günəşə üstün gəlmək(gözəllikdə)

بدان طوق وگوی آن بت مهرجوی زمه طوق برده زخورشید گوی(۹۱, ۳۸۸)

گوی زنام آوران جهان برده (quy ze-namavəran-e cəhanborde) – dünyanın adçıxaran adamlarına qalib gəlmiş (Nüşabə nəzərdə tutulur)

چنین گفت کای بانوی نامجوی زنام آوران جهان برده گوی(۱۲۲, ۲۵۸)

گوی زر (quy-e zər) - Günəş

بتاوان آن گوی زربرسپهر بسا گوی سیمین که بنمود چهر(۲۸۹, ۲۷۰)

گوی زمین (quy-e zəmin) - yer kürəsi

چو گوی زمین شاه مارا سپرد بدین گوی خواهیم ازوگوی برد(۹۵, ۱۳۵)

گوی سیمین (quy-e simin) - ulduz

بتاوان آن گوی زربر سپهر بسا گوی سیمین که بنمود چهر(۲۸۹, ۲۷۰)

گویا (quya) - danışan, deyən

زگویا وخاموش وهشیارومست کسی را براسرار او نیست دست(۳۷, ۳۵۷)

گویا (quya) -şirindilli, şair

گویای دور (quya-ye dur) - qədim şair, Firdövsi

گزارش چنین کرد گویای دور که اورنگ شاهان نشد جای جور(۱۲, ۲۳۴)

گوینده (quyənde) - şair

شاه گویندگان (şah-e quyəndeqan) - şairlər şahı, Firdovsi

چنین زد مثل شاه گویندگان که یابندگانند جویندگاه(۴۸, ۶۳)

گوینده (quyənde) - danışan, deyən

ولیک آنگه این نکته بودی درست که گوینده جوهرنجستی نخست(۲۶۸, ۲۷۲)

گوینده (quyənde) - danışan, deyən(qasid)

کمان گوشهء ابروش خم گرفت زتندیش گوینده را دم گرفت(۳۲, ۱۳۱)

گوینده (quyənde) - danışan (İskəndər)

جهاندیده پیران بیدارهوش چو گفتار گوینده کردند گوش(۴۰, ۱۴۰)

گوینده (quyənde) - danışan (Dara)

سکندر پذیرفت ازو هرچه گفت پذیرنده برخاست گوینده خفت(۱۷۷, ۱۸۷)

گونی که (qui ke) - san ki, elə bil ki,...

شکیبائی آرم درین رنج وتاب خیالیست گونی که بینم بخواب(۲۲۹, ۲۶۵)

گه (gəh) -گاه (qah) - sözünün qısa forması, vaxt, zaman

گه کینه با شاه دارا چه کرد زحد حبش تا بخارا چه کرد(۴۹, ۳۲۸)

گه (gəh) -گاه (qah) - yer bildirən sözdüzəldici şəkilçinin qısa forması

کجا زاهدی خاوتی یافتی بخلوتگهش زود بشتافتی(۱۴, ۲۸۹)

گه (gəh) - gah, bəzən

گه از نطفهء نیک بختی دهی گه از استخوانی درختی دهی(۳۵, ۵)

گهر (qohər) - گوهر (qouhər) sözünün qısa forması, söz

گهر سفتن (qohər softən) - söz demək, danışmaq

نشاط از تو دارد گهر سفتنم سزاوار تست آفرین گفتنم(۱۶, ۵۲)

گهر شکستن (qohər şekəstən) - sözü qiymətdən salmaq

سخن تا نپرسند لب بسته دار گهرنشکنی تیشه آهسته د ار(۵, ۳۰)

گهر (qohər) - inci, pul vahidi (quru qoyun dərisi)

گراین خلق را نیستی این گهر نیستی کسی حکم کس را کمر(۴۳, ۴۵۹)

گه گه (gəhgəh) گاه گاه- (qahqah) sözünün qısa forması, hərdən, bəzən

چو بیرون جهم گه گه ازکنج باغ ترنجی بدستم چوروشن چراغ(۷, ۱۱۸)

گه... گه (gəh... gəh) - gah... , gah, bəzən... , bəzən

همه کارشان شوخی و دلبری گه افسانه گونی گه افسونگری(۲۶, ۲۰۸)

گه... گهی (gəh... gəhi) - gah... , gah da, bəzən... bəzən də

نشسته بکردار سرو جوان که گه لاله ریزد گهی ارغوان(۴۱, ۴۶۵)

گهواره (gəhvare) گاهواره - (qahvare) sözünün qısa forması, beşik

زگهواره درمرکب آورده پای شد از چنبرمهد میدان گرای(۶۶, ۶۸)

گهی... گهی (gəhi... , gəhi...) - bəzən... , bəzən...

گهی دل برفتن گرایش کند گهی خواب را سرستایش کند(۳۷, ۲۷)

گیا (giya) -گیاه (giyah) sözünün qısa forması, ot, bitgi

گیا بینی ازخاکم انگیخته سرین سوده بالین فرو ریخته(۵۸, ۲۹)

گیاه (giyah) - bitgi, ot

نروید گیاهی زمازندران که صد نوک زوپین نبینی درآن(۲۳, ۴۱)

گیتی (giti) - dünya, aləm

درافتاد دارا بدان زخم تیز زگیتی برآمد یکی رستخیز(۹۰, ۱۸۱)

زرخسارگیتی غبارنشاندن (ze-roxsar-e giti ğobar neşandən) – dünyanı tozdan təmizləmək, dünyanın tozunu yatırtmaq

زبس رود خیزان لب رود بار نشانده ز رخسار گیتی غبار(۵۹, ۳۲۰)

زگیتی گرد برآوردن (ze- giti gərd bər avərdən) - dünyanı dağıtmaq

وگر جای خالی کنیم ازنبرد زگیتی برآرند یکباره گرد(۸۹, ۹۰)

زگیتی قیامت برانگیختن (ze-giti qiyamət bər əngixtən) -dünyada qiyamət qoparmaq

چو لشگربلشگردرآمیختند قیامت زگیتی برانگیختند(۸۴, ۱۸۱)

زگیتی نهان بودن (ze-giti nəhan budən) - dünyadan yox olmaq

دعا کرد برتاجدارجهان که تاجت مباد ا زگیتی نهاد(۴۸۳, ۴۴۵)

گرد گیتی شتاب کردن (gerd-e giti şetab avərdən) -dünyanı gəzmək, dünyanı dolanmaq

چنان بینم از رای روشن صواب که چون من کنم گرد گیتی شتاب(۲۶, ۲۳۵)

درروشنی باز کردن گیتی (dər-e rouşəni baz kərdən-e giti) - səhərin açılması

چوگیتی در روشنی باز کرد جهان بازیبی دیگرآغازکرد(۳۶, ۱۷۷)

گیتی پژوه (gitipəjuh) - fateh

همه کارشاهان گیتی پژوه زرای وزیران پذیرد شکوه(۴۷, ۷۷)

گیتی پناه (gitipənah) - dünyanın pənahı, allah

سپاس از خداوند گیتی پناه که بیشست ازین قصه انصاف شاه(۸, ۵۱)

شاه گیتی پناه (şah-e gitipənah) - İskəndər

چو بی گرد شد راه را کرد راه درآمد بزین شاه گیتی پناه(۸۰, ۱۱۴)

گیتی خرام (gitixoram) - dünyagəzən

همه کردهء شاه گیتی خرام درین یک ورق کاغذ آرم تمام(۲۷, ۵۵)

گیتی فروز (gitiforuz) - dünyanıişıqlandıran

جهاندارگیتی فروز (cəhandar-e gitiforiz) - dünyanıişıqlandıran şah (İskəndər)

نشسته جهاندار گیتی فروز بفیروزی آورده شب را بروز(۱۷, ۱۱۹)

گیتی گشانی (gitiqoşai) - cahangirlik

نمودار گیتی گشانی (nomudar-e gitiqoşai) -cahangirlik nümunəsi (İskəndər)

نمودار گیتی گشانی تراست خلل خصم را مومیانی تراست(۱۲۱, ۱۲۵)

گیتی نمای (gitinomay) - dünyagöstərən

زکیخسرو آن جام گیتی نمای که احکام انجم درویافت جای(۶۱, ۵۰)

گیتی نورد (gitinəvərd) - dünyagəzən, dünyanı dolaşan

شاه گیتی نورد (şah-e gitinəvərd) - dünyanı dolaşan şah(İskəndər)

جهان مرزبان شاه گیتی نورد برافروخت کین داستان گوش کرد(۱۵۲, ۲۹۹)

گیرنده (girənde) - çəkilmiş, nəqş olunmuş

هرآن نقش کان صفه گیرنده شد بافروزش این سو پذیرنده شد(۴۲, ۳۷۸)

گیسو (gisu) - hörük

چو سروی که پیدا کند درچمن زگیسو بنفشه زعارض سمن(۴۱, ۶۷)

گیلان (gilan) - Gilan

چو رهوارگیلیم ازین پل گذ شت بگیلان ندارم سر بازگشت(۵۵, ۲۸)

گیلان (gilan) - gilan, axirət dünyası

که فردا چورخ درنقاب آورم زگیله بگیلان شتاب آورم(۱۴, ۳۵۵)

گیله (gile) - kənd, Nizami öz evini nəzərdə tutur

که فردا چورخ درنقاب آورم زگیله بگیلان شتاب آورم(۱۴, ۳۵۵)

گیلی (gili) -gilanlı

بخاری وخزری وگیلی وکرد بنانپاره هرچار هستند خرد(۲۲, ۷۱)

گیلی (gili) - Gilan(sif.)

چو زنبور گیلی کشیدند نیش بزنبوره زنبور کردند ریش(۷۵, ۱۷۲)

ل (lam) - Fars əlifbasının iyirmi yeddinci hərfi

لاجورد (lacevərd) - göy rəng, lazurit

که رویت کند کهرباوارزرد　　کبودت کند جامه چون لاجورد(۱۹۵, ۱۸۸)

برلاجورد شنگرف سودن (bər-lacevərd şengerf sudən) - lazuritə kinovar qatmaq, ulduzlu gecənin cilvələnməsi

چو شنگرف سودند برلاجورد　　سمورسیه زاد روباه زرد(۳۴۶, ۲۷۴)

لاجورد (lacevərd) - göy, asiman

زسیمای سبزه فرو شوی گرد　　که روشن بشستن شود لاجورد(۹, ۶۰)

لاجوردی (lacevərdi) - göy, mavi(sif.)

تنم گونهء لاجوردی گرفت　　گلم سرخی انداخت زردی گرفت(۳۲, ۲۷)

لاجوردی بساط (lacevərdibəsat) - göy, asiman

مکن زیر این لاجوردی بساط　　بدین قلعه کهرباگون نشاط(۱۹۴, ۱۸۸)

لاجوردی خز (lacevərdixəz) - göy xəz

فلکها که چون لاجوردی خزند　　همه جا مهء لاجوردی رزند(۸۴, ۱۱۲)

لاجوردی رز (lacevərdirəz) - göyrəngləyən, matəm paltarı hazırlayan

فلکها که چون لاجوردی خزند　　همه جامهء لاجوردی رزند(۸۴, ۱۱۲)

لاجوردی سپهر (lacevərdisepehr) - göy səma

خرامیدن لاجوردی سپهر　　همان گرد برگشتن ماه ومهر (۳, ۱۶۷)

لازم (lazem) - lazım, gərəkli

همه سختی از بستگی لازمست　　چودربشکنی خانه پر هیزمست(۷, ۶۹)

لاغر (lağər) - incə, nazik

رخی چون گل وآب گل ریخته　　میان لاغر وسینه انگیخته(۱۲۶, ۲۲۴)

لاف (laf) - qürrələnmə, özünüöymə, tərif

لاف زدن (laf zədən) -qürrələnmək, özünü öymək, dəmvurmaq

بروز جوانی ونوزاده گی　　زدم لاف پیری وافتادگی(۴۳, ۲۸)

لاف زمردانگی زدن (laf ze-mərdanegi zədən) - mərdanəlikdən dəm vurmaq

زمردانگی لاف چندین مزن　　هراسان شوازسایهء خویشتن(۲۸۷, ۱۰۴)

لاف غلامی زدن (laf-e ğolami zədən) -qul olmaq, qulam olmaq (yaxşılığın)

کسی کو درنیکنامی زند　　درین حلقه لاف غلامی زند(۳, ۲۸۸)

لاف گردنکشی زدن (laf-e gərdənkeşi zədən) - təkəbbürlük etmək

مزن بیش ازین لاف گردنکشی　　که خاکی بگوهرنه ازآتشی (۴۷, ۱۶۳)

لاف نورزدن (laf-e nur zədən) - işıqlı olmasıyla qürrələnməq

شب افروز کرمی که تابد زدور　　زبی نوری شب زند لاف نور(۴۶, ۲۸)

لافیدن (lafidən) - öyünmək

زن ازسیمتن نی که روئین تنست　　زمردی چه لافد که زن هم زنست(۱۱۰, ۳۸۹)

لاله (lale) - lalə

بهی چهرهء باغ چندان بود　　که شمشاد با لاله خندان بود(۲۳, ۲۶)

لاله برگ (lalebərg) -laləyarpağı

بهاری پدید آمد از زیر کرک　　بسی نغز ونازکتراز لاله برگ(۳۷۷, ۴۳۸)

لاله رنگ (lalerəng) - lalərəngli

بمشگین زغال آتش لاله رنگ　　درافتاده چون عکس گوهر بسنگ(۲۷, ۲۷۷)

لاله زار (lalezar) -laləzar, güllük

سنان درسنان رسته چون نوک خار　　سپربرسپر بسته چون لاله زار(۷۱, ۱۸۰)

لاله زار برآوردن (lalezar bər avərdən) - laləzar yaratmaq

سرافشانی تیغ گردن گزای　　برآورده ازجوی خون لاله زار(۲۵, ۴۵۳)

لاله گون (lalequn) - lalərəng, qırmızı

لاله گون شدن (lalequn şodən) - qızarmaq

بجنبش درآمد دودریای خون　　شد از موج آتش زمین لاله گون(۶۳, ۱۷۹)

لب (ləb) - dodaq

لب از باد عیسی پرازنوش تر　　تن ازآب حیوان سیه پوش تر(۱۰, ۱۳)

لب برق (ləb-e bərğ) - şimşək

بنال ای دل رعد چون کوس شاه بخند ای لب برق چون صبحگاه(۴, ۴۶)

لب جام را بوسه دادن (ləb-e cam-ra buse dadən) - badə içmək

گهی بوسه دادی لب جام را گهی لب گزیدی دلارام را(۵۵۸, ۴۵۱)

ازلب شکرانگیختن (əz-ləb şəkkər əngixtən) - güldürmək

شکر دانم ازهر لب انگیختن گلابی زهردیدهء ریختن(۵۳, ۳۴)

برلب نهادن (bər-ləb nəhadən) - içmək

ستد ماه وبوسید وبرلب نهاد ببوسه ستد جام وبابوسه داد(۵۵۶, ۴۵۰)

برلب کف آورده (bər- ləb kəf avərde) - ağzı köpüklənmiş, hirsli

کفیده دل وبرلب آورده کف دهن بازکرده چوپشت کشف(۲۶۳, ۱۰۲)

بلب خاک را عنبرآلود کردن (be-ləb xak-ra ənbəralud kərdən) - yeri öpmək, təzim etmək

بلب خاک را عنبرآلود کرد زمین را بچهره زراندود کرد(۷۴, ۳۹۷)

زلب بگوش رسیدن موج گوهر (ze-ləb be-quş rəsidən-e mouc-e qouhər) – ağızdan inci dalğası kimi qiymətli sözlərin eşidilməsi

دران خرمیها با ناز ونوش رسیده زلب موج سخن بگوش(۷, ۳۷۵)

لب (ləb) - kənar, qıraq

همان سبزه کو برلب حوض رست بسبزی برآن حوض بستند چست(۵۰, ۳۷۹)

لب (ləb) -ağız

لبش درسخن موج طوفان زند همه رای با فیلسوفان زند(۱۰۲, ۳۴۶)

لب خامش کردن (ləb xamoş kərdən) - ağzını yummaq, danışmamaq. susmaq

لب از خفتهء چند خامش مکن فروخفتگان را فرامش مکن(۶۶, ۲۹)

زلب بند بگشادن (ze-ləb bənd beqoşadən) - ağzını açmaq, danışmaq

دگر باره نوشابهء هوشمند زنوشین لب خویش بگشاد بند(۱۵۰, ۲۵۹)

لباد (lobad) -boyunduruq

کشاورز برگاو بندد لباد زگاوآهن وگاوجوید مراد(۱۹۷, ۲۰۵)

لباس (lebas) - paltar, geyim

لباس گرانمایهء خسروی که دل را نوا داد وتن رانوی(۱۵, ۲۱۶)

لبالب (ləbaləb) - dolu

لبا لب کردن (ləbaləb kərdən) - ağzınadək doldurmaq, doldurmaq

لبالب کن از بادهء خوشگوار بنه پیش کیخسروروزگار(۲, ۳۰۸)

لب بسته (ləbbəste) - susmuş

لب بسته داشتن (ləbbəste daştən) - susmaq, danışmamaq

سخن تا نپرسند لب بسته دار گهر نشکنی تیشه آهسته دار(۵, ۳۰)

لحد (ləh(ə)d) - qəbir, sinədaşı

زبس خشت آهن که شد برهلاک لحد بسته برکشتگان خشت خاک(۲۴, ۴۵۳)

لحظه (ləhze) - ləhzə, an

شب آن به که پوشیده دندان بود که آن لحظه میرد که خندان بود(۴۹, ۸۶)

بیک لحظه (be-yek ləhze) - bir anda

بیک لحظه مرغان درو تاختند زمین را زکنجد بپرداختند(۹۸, ۱۳۵)

لحیف (ləhif) -çul, araqçın

لحیفی برافکنده برپشت بور درآمد بزین آن تن پیل زور(۱۹۳, ۹۷)

لخت (ləxt) - əmud, toppuz, kürz

ندانی تو پیگار شمشیر ولخت بیامزمت من ببازوی سخت(۲۰۴, ۹۷)

لخت لخت (ləxtləxt) - parça-parça, tikə-tikə

همه چیزی اربنگری لخت لخت بسختی برون آید ازجای سخت(۱۷, ۴۱)

لختی (ləxti) - bir parça, bir qədər

چولختی زمین زانطرف درنوشت زپهلوی وادی درآمد بدشت(۲۷, ۱۱۴)

لختی (ləxti) - bir müddət

درآن تخت بی تاجور بنگریست برآن جام بی باده لختی گریست(۳۰۶, ۹۲)

لرزه (lərze) -lərzə, titrəyiş

زمین لرزهء مقرعه در دماغ زده آتشین مقرعه چون چراغ(۱۳۷, ۹۳)

لرز (lərz) لرزه- (lərze) sözünün qısa forması, titrəyiş

(balərz budən) - titrəmək, lərzəyə gəlmək با لرز بودن

مصاف دو خسرو درآن مرز بود کزآشوبشان کوه با لرز بود(۹۳, ۱۶۶)

(lərz bər əndam-e(kəsi və çizi) fetadən)- لرزبراندام(کسی و چیزی فتادن canına lərzə düşmək, lərzəyə gəlmək

گشاده بخارازتن کوه درز زمین را فتاده براندام لرز(۴۱, ۴۱۴)

(lərzandən) - titrətmək, tərpətmək لرزاندن

زمین را منم تاج تارک نشین ملرزان مرا تا نلرزد زمین(۱۲۶, ۱۸۴)

(lərzidən) - titrəmək لرزیدن

زمین درزمین تا باقصای روم بجوشید دریا بلرزید بوم(۱۱۴, ۱۳۶)

(ze-şərm lərzidən) - xəcalətdən titrəmək, xəcalət زشرم لرزیدن çəkmək

کجا قاقمی یا حریریست نرم بلرزد براندام ایشان زشرم(۴۵, ۲۵۲)

(lərzidən) - qorxmaq لرزیدن

بتنهائی آن پیشه ورزیده بود زشمشیر دشمن نلرزیده بود(۲۶۵, ۴۳۰)

(ləşgər) - qoşun, ordu لشگر

هراسان شد ازلشگر بیقیاس نباید که دانا بود بی هراس(۲۹, ۸۰)

(ləşgər avərdən) - qoşun çıxarmaq لشگرآوردن

گراو لشگرآرد بپیگارمن نگهدارمن بس نگهدارمن(۷۲, ۱۲۲)

(ləşgər bər arastən) - qoşun hazırlamaq لشگربرآراستن

بهنگام لشگر برآراستن زلشگر نباید مدد خواستن(۱۱۵, ۱۹۹)

(ləşgər dər avərdən) - qoşun çıxarmaq لشگردرآوردن

درآرند لشگر بیونان وروم خرابی درآید درآن مرزوبوم(۲۳۷, ۶۱)

(ləşgər randən) - qoşun yeritmək لشگرراندن

چولشگر سوی کوه البرز راند بهر ناحیت نایبی را نشاند(۲۵, ۲۸۹)

(ləşgər saxtən) - qoşun hazırlamaq لشگرساختن

بخونریزمن لشگری ساختی شبیخون کنان سوی من تاختی(۶۷, ۱۶۴)

(ləşgər kəşidən) - qoşun çıxarmaq لشگر کشیدن

که شه گرکشد لشگری زان قیاس سپاه مرا هم بدینسان شناس(۱۰۲, ۱۳۶)

(ləşgərara) - qoşunyaradan, qoşunhazırlayan لشگرآرا

جزاونیست درلشگرش تیغ زن زهی لشگرآرای لشگرشکن(۱۱۰, ۳۴۷)

(ləşgərara-ye rum) -rum sərkərdəsi , İskəndər لشگرآرای روم

زدیگر طرف لشگرآرای روم برآراست لشگر چونحلی زموم(۳۶, ۱۶۹)

(ləşgərpənah) - qoşundayağı لشگرپناه

بدان آمدن شاد مان گشت شاه ازآن پهلوانان لشگرپناه(۴۵, ۱۹۴)

(ləşgərşekən) -qoşun məğlub edən, igid, pəhlivan لشگرشکن

جهان از دلیران لشگرشکن کشیده چو انجم بسی انجمن(۱۵, ۸۴)

(ləşgərşenas) - hərbi işi bilən, ordutanıyan لشگرشناس

بدانست سالار لشگرشناس که درومی از زنگی آمد هراس(۷۰, ۸۸)

(ləşgərkəş) - sərkərdə, qoşun başçısı لشگرکش

ملوکی کزافسر نشان داشتند جهانرا بلشگرکشان داشتند(۱۰۹, ۳۴۷)

(ləşgərkəşi) - müharibə لشگرکشی

دلیریست هنجار لشگرکشی سرافکندگی نیست درسرکشی(۱۱۴, ۱۹۹)

(be-ləşgərkəşi həmdastan gəştən) – بلشگرکشی همد استان گشتن müharibəyə əl atmaq

بدستوری رخصت راستان بلشگرکشی گشت همداستان(۶۲, ۱۴۱)

(ləşgərqoşay) - qoşun xilas edən, pəhlivan لشگرگشای

درشت وتنومند وزورآزمای بتنها عدو بند ولشگرگشای(۱۸۷, ۴۲۴)

(ləşgərgəh) - orduqah لشگرگه

ستمگر سیاهی زراجه بنام زلشگرگه زنگ بگزارد گام(۱۵۶, ۹۴)

(ləşgərgəh arastən) - orduqah yaratmaq لشگرگه آراستن

چو انجم برآراست لشگرگهی کشیده بگردون درودرگهی(۱۷, ۴۰۴)

(ləşgəri) - nizami, hərbi, hərbiçi لشگری

همه مصریان شهری و لشگری پذیره شدند ش بنیک اختری(۳۹, ۸۱)

(lotf) - lütf, mərhəmət لطف

توآوردی از لطف جوهر پدید بجوهر فروشان تو دادی کلید(۹, ۳)

لطف (lotf) - gözəl, zərif, zövqlü

برآراسته بزمی از نازونوش بلطفی که برده زبیننده هوش(۱۴۳, ۲۲۵)

لطف (lotf) - incəlik, zəriflik

چو می خوردی از لطف اندام وی زحلقش پدید آمدی رنگ می(۹۳, ۳۸۸)

لعبت (lo'bət) - gəlincik

زشرم شه آن لعبت نازنین چو لعبت بسردرکشید آستین(۴۶۵, ۴۴۴)

لعبت (lo'bət) –gözəl

صنمخانها دارد از قصروکاخ برآن لعبتان کرده درها فراخ(۵۴, ۲۵۲)

لعل (lə'l) - ləl

هم اززرکانی هم ازلعل ودر بسی چرم و قنطارها کرده پر(۷۲, ۱۱۱)

لعل کانی (lə'l-e kani) - mədən ləli, təmiz və saf ləl

زلعل وز در گردن وگوش پر لب از لعل کانی ودندان زدر(۵۹, ۲۵۲)

لعل (lə'l) - mey

فروزنده لعلی که ریحان باغ زقندیل او برفروزد چراغ(۲, ۱۲۶)

لعل پالوده (lə'l-e palude) - süzülmüş ləl, təmiz şərab

بیا ساقی آن لعل پالوده را بیاور بشوی این غم آلوده را(۱, ۱۲۶)

لعل کردن (lə'l kərdən) - qızartmaq

سم بادپایان پولاد نعل بخون دلیران زمین کرده لعل(۱۴۳, ۹۳)

لعل کردن (lə'l kərdən) - lələ çevirmək

بهر سوکه میراندشبرنگ را زخون لعل کرد آهنش سنگ را(۲۳۳, ۴۲۸)

لعل (lə'l) - cöz, hikmətli ifadə

بخوناب لعلی که آرد بچنگ ستیزه کند با دل خاره سنگ(۷, ۷۹)

لعل ناسفته (lə'l-e nasofte) - bakirə cöz, deyilməmiş şeir, qəzəl

گهی سفته لعلی بپیمانه خورد گهی گوش برلعل ناسفته کرد(۴۳۴, ۴۴۲)

لعل (lə'l) - ləl kimi qırmızı

مگر کاتشی بر افروزند لعل درآتش نهند از پی شاه نعل(۳۴۲, ۲۷۴)

لفج (ləfc) -ayaq

برآموده‌ء دید ازاندیشه دور زسرهای سنجاب ولفج سمور(۲۹, ۴۵۸)

چو هندوملک دید کان پاک مغز ندادش بدین کار درپای لغز(۷۷, ۳۳۰)

لفچه (ləfçe) - sümüksüz xaş

بیاورد خوان زیرک هوشمند برولفچهای سرگوسفند(۱۱۸, ۹۱)

لفظ (ləfz) - dil

خردنامها را زلفظ دری بیونان زبان کرد کسوت گری(۳۴, ۵۵)

لگام (leqam) - cilov

لگام دادن(به جائی) (leqam dadən(be-cai) –(bir yerə) yollanmaq

همه ملک ایران مرا شد تمام بهندوستان داد خواهم لگام(۱۴, ۳۲۶)

سوی جنگ لگام دادن (su-ye cəng leqam dadən) - müharibəyə can atmaq, döyüşə əl atmaq

مرادی که درصلح گردد تمام چه باید سوی جنگ دادن لگام(۱۹۸, ۳۶۷)

لگد (ləgəd) - təpik, ayaq

بچوب ولگد راه را کوفتند بنیرنگها برف را روفتند(۷۵, ۳۱۴)

لگدکوبه (ləgədkubə) - zərbə

لگدکوبه‌ء گرزه‌ء هفت جوش برآورده ازگاو گردون خروش(۳۲, ۴۱۳)

لگزان (ləgzan) -Ləqzan, dağ adı

جرم نامی از کوه لگزان چو کوه درآمد کزوعالم آمد ستوه(۱۶۳, ۴۲۲)

لنگ (ləng) - çolaq

تهی دست کومایه داری کند چولنگیست کوراهواری کند(۸۳, ۱۴۹)

لنگر (ləngər) -ləngər

فروماندن لنگر (foru mandən- e ləngər) - ləngərin batması, ləngərvurma

بیک باد شد کشتی خصم خرد فرو ماند لنگر پلنگر بمرد(۳۷, ۱۰۸)

لنگرگه (ləngərgəh) - ləngər yeri

یکی را بلنگرگه خویش ماند یکی را بقدررسن پیش راند(۶۷, ۵۸)

لوح (louh) - kitab

گه از لوح ناخوانده عبرت پذیر گه ازصحف پیشینگان درس گیر(۱۳, ۲۱)

لوح (louh) - səth

لوح خاک (louh-e xak) - yer üzü

تونی برترین دانش آموزپاک زدانش قلم رانده برلوح خاک(۴, ۳)

لوح طفلان خاک (louh-e teflan-e xak) - bitgilərin üzü

زسرسبزی گنبد تابناک زمرد شده لوح طفلان خاک(۴, ۴۶۲)

لورگند (lurgənd) - şorsu

زری تا دهستان وخوارزم وجند نوندی نبینی بجزلورگند(۲۱, ۴۱)

لوزینه (louzine) - badamlı halva

زلوزینهء خشک وحلوای تر بتنگ آمده تنگهای شکر(۲۵۱, ۲۶۷)

لولو (lolo) - inci

بریشمی دمی بلکه لولو سمی رونده چو لولوبرابریشمی(۱۲, ۱۵)

لوید (ləvid) - iri qazan

دهانی فراخ وسیه چون لوید کزو چشم بیننده گشتی سپید(۱۵۹, ۹۴)

لویشه (ləvişe) - yüyən

لویشه بکام شب افکندن (ləvişe be-kam-e şəb əfkəndən) - gecənin ağzına yüyən vurmaq

تبیره زن ازخارش چرم خار لویشه برافکند شب را بکام(۵۷, ۸۷)

لهو (ləhv) -oyun, əyləncə

برآسود روزی دو درلهو وناز زمشکوی دارا خبر جست باز(۱۲, ۲۱۶)

لهوکردن (ləhv kərdən) - əylənmək

بمی لهو میکرد با مهتران سر وساغرش هردوازمی گران(۹۲, ۲۲۱)

لیسیدن (lisidən) - yalamaq

بکنجی کند بی علف جای خویش نلیسد مگر دست یا پای خویش(۷, ۲۵)

لیف (lif) - lif, tel

لیف خز (lif-e xəz) - xəz lif

همان گردهء نرم چون لیف خز کزو پخته شد گردهء گرده پز(۳۲۱, ۲۷۲)

لیک (leyk) - لیکن (likən) bağlayıcısının qısa forması, amma

شوم بردرم ریز خود درفشان کنم سر کشی لیک با سرکشان(۴۷, ۳۳)

لیکن (likən) - amma, lakin

لیلی ومجنون (leyli və məcnun) - Leyli və Məcnun əsəri

درعشق لیلی و مجنون زدن (dər-e eşğ-e leyli və məcnun zədən) – Leyli və Məcnun eşqinin qapısını döymək, Leyli və Məcnun əsərini yazmaq

وزآنجا سراپرده بیرون زدم درعشق لیلی و مجنون زدم(۴۰, ۶۳)

م (mim) - Fars əlifbasının iyirmi səkkizinci hərfi

م (əm) - I ş. təkin xəbər şəkilçisi

تو گر هوشیاری نه من بیخودم همان هوشیارم همان بخردم(۷۱, ۱۶۵)

م (əm) - I ş. təkin nisbət şəkilçisi

وگربامدادست راهم بتست همه روزتا شب پناهم بتست(۴۸, ۶)

م (əm) -I ş. təkdə yiyəlik halı bildirən bitişik əvəzlik

گرم شیر پیش آید وگرهزبر بروسیل بارم چو غرنده ابر(۱۶۸, ۹۵)

م (əm) -I ş. təkdə yönlük halı bildirən bitişik əvəzlik

بدین نیکی آرندم از دشت ورود زنیکان و ازنیکنامان درود(۴۵, ۳۳)

م (əm) - I ş. təkdə təsirlik halı bildirən bitişik əvəzlik

چو خواهم زتوروزوشب یاوری مکن شرمسارم درین داوری(۴۹, ۶)

م (əm) - هم (həm) in qısa forması, da, də

جز اینم نشانهای پوشیده هست کزو راز پوشیده ه آید بدست(۱۵۷, ۲۶۰)

م (om) - sıra sayları əmələ gətirən şəkilçi

بنه بست ازین کوی هفتاد راه بهفتم فلک برزده بارگاه(۷, ۱۵)

م (mə) -من (mən) şəxs əvəzliyinin qısa forması

سوی روم ازین پیش بودم بسیچ عنان مرا داد ازآن چرخ پیچ(۲۳, ۲۸۳)

ما (ma) - biz

خدایا جهان پادشائی تراست ز ما خدمت آید خدائی تراست(۱, ۳)

ما هر دو (ma hər do) - bizim hər ikimizin

زما هریکی را توانگرکنی بزرکار ماهردو چون زرکنی(۱۱۱, ۱۷۴)

ما (ma) - biz (Nizami özünü nəzərdə tutur)

چو مارا سخن نام دریا نهاد درما چودریا بباید گشاد(۱۱, ۳۵۵)

درما (dər-e ma) - bizim qapımız (Nizaminin qapısı)

در ما بروی کسی درمبند که در بستن در بود نا پسند(۱۰, ۳۵۵)

ما (ma) - biz (ruslar)

بنزدیک ما این فرومایه چرم گرامی ترست از بس موی نرم(۳۵, ۴۵۸)

ما (ma) - biz (İskəndərin özü və dövləti)

جهانرا بپیروزی آوازه ده زما مژدهء خرمی باز ده(۸۲, ۳۳۸)

ما (ma) - biz(İranın kəyan nəsli)

دل خود بپردازی از تخم کین نپردازی از تخمهء ما زمین(۱۷۲, ۱۸۷)

ما (ma) -biz (çinlilər)

بهر مرزبان خطی از خون نوشت که درمرز ما خاک با خون سرشت(۷۵, ۳۴۵)

ما بندگان (ma bəndeqan) - biz bəndeqan (biz çinlilər)

کجا موکب شه کند تاختن زما بندگان بندگی ساختن(۶۸, ۳۸۰)

ماتم (matəm) - yas

بر ماتم آرزوما گریستن (bər matəm-e arezuha geristən) - arzularına yas qurmaq, tərkidünyalığı qəbul etmək

که از گوشه داران درین گوشه کیست که برما تم آرزوها گریست(۵۵, ۲۹۲)

از ماتم شستن (əz-matəm şostən) - yasdan çıxarmaq

شبستان دارا زماتم بشست بجای بنفشه گل سرخ رست(۲۲, ۲۱۶)

مادیان (madiyanı) - madyan

چو شیری که آتش زدم برزند دم مادیان را بهم برزند (۶۲, ۱۷۱)

مادر (madər) - ana

زبی شیری انگشت خود میمزید بمادر برانگشت خود میگزید(۲۹, ۶۶)

زمادر آوردهء تاج وتخت (ze-madər avərde-ye tac-o-təxt) - anadan tac və taxt gətirmiş, anadan şah doğulmuş

تو نیز ای جهاندار فیروز بخت نه کزمادر آوردهء تاج وتخت(۱۷, ۱۶۱)

زمادر زادن (ze-madər zadən) - anadan olmaq, anadan doğulmaq

بنفرین ترکان زبان برگشاد که بی فتنه ترکی زمادر نزاد(۲۵۹, ۳۷۲)

مادرآورد (madəravərd) - anadangəlmə

سه خصلت درو مادرآورد هست که آنرا چهارم نیاید بدست(۱۰۲, ۳۸۸)

ماده (made) -dişi

اگرماده گرنربود درستیز برآنگیزد ازعالمی رستخیز(۳۱۷, ۴۳۴)

آهوی ماده (ahu-ye made) - ana ahu, dişi ahu

چو طاوس نرخاصه درنیکوئی چو آهوی ماده زبی آهونی(۲۴, ۲۵۰)

ماده شیر (madeşir) - anaşir, dişişir

ولی زن نباید که باشد دلیر که محکم بود کینهء ماده شیر(۲۱۶, ۲۶۴)

مار (mar) - ilan

مگر مار بر گنج ازآن رونشست که تا رایگان مهره ناید بدست(۲۰, ۳۱)

مار (mar) - ilan (rus ordusundakı vəhşi döyüşçü

عجب ماند خسرو که آن کار دید نه درمار درمهرهء مار دی(۴۶۴, ۴۴۴)

مارپیکر (marpeykər) -ilanbədən

نگهبان این مار پیکر درفش زراندود بر پرنیان بنفش(۲۳۴, ۱۰۰)

مارخونی (marxui) - ilanxislətlilik

مارخونی کردن (marxui kərdən) - ilanxislətli olmaq, sancmaq, zəhərləmək

چو کژد م تونی مارخونی کنی که با اژدها جنگجونی کنی(۱۷, ۱۵۶)

مازندران (mazəndəran) - Mazandaran

نروید گیاهی زمازندران که صد نوک زوپین نبینی درآن(۲۳, ۴۱)

ماسوره (masure) -qamış-tütək

چو ماسورهء هند باری برنگ میان آکنیده بتیر خدنگ(۲۵۹, ۴۳۰)

مال (mal) - mal, mal-dövlət

بخواهند ه آن بخشم از مال وگنج که ازباز دادن نیایم برنج(۳۹, ۳۳)

مالش (maleş) - ədavət, kin

فرستاد چندان بدو گنج ومال کزو دور شد مالش بدسگال(۱۳, ۶۵)

مالش (maleş) - zərbə

مالش دادن (maleş dadən) - zərbə vurmaq

چنانت دهم مالش ازتیغ تیز که یا مرگ خواهی زمن یا گریز(۱۹, ۱۵۶)

مالش وتاب یافتن (maleş-o- tab yaftən) - təngə gəlmək, yorulmaq, əzab çəkmək

تنی کانهمه مالش وتاب یافت بمالشگر آسایش وخواب یافت(۸۱, ۳۱۴)

مالشگر (maleşgər) - döyəcləyən

تنی کانهمه مالش وتاب یافت بمالشگر آسایش وخواب یافت(۸۱, ۳۱۴)

مالشگری (maleşgəri) - tumarlama, sığal

همه کارشان شرب ومالشگری نگشته شبی گرد چالشگری(۳۹, ۴۰۶)

مالک (malek) - cəhənnəmin gözətşisi

بهشتی رخی دوزخش تافته زمالک برضوان گذریافته(۴۷۰, ۴۴۴)

مالیده ران (malideran) - hamarayaqlı

صد اشترقوی پشت مالیده ران عرق کرده درزیربار گران(۹۶, ۳۱۶)

مامشان رود (mameşanrud) - çay adıdır

زبس رود خیزان که ازمی رسید لب مامشان رود را می گزید(۸۰, ۲۲۰)

مان (e man) - I ş. cəmdə təsirlik halda işlənən bitişik əvəzlik

گرآزرم خواهیم ازین سگدلان نخوانند مان عاقلان عاقلان(۸۸, ۸۹)

ماندن (mandən) - qalmaq

چو پایان پذیرد حد کاینات نماند در اندیشه دیگر حیات(۲۰, ۱۱)

بکنج وا ماندن (be-konc va mandən) - bir küncdə mat qalmaq

زبی آ لتی وا نماندم بکنج جهان باد وازباد ترسد ترنج(۴۸, ۳۳)

بیجنگ ماندن (bicəng mandən) -döyüşsüz qalmaq

سپهدار جنگی چوبیجنگ ماند تکاور سوی لشگرزنگ راند(۲۷۳, ۱۰۳)

تشنه ماندن (təşne mandən) - susuz qalmaq

درآن سیل کزپای شد تا بفرق یکی تشنه مانده یکی گشته غرق(۶, ۱۰۶)

ماندن (mandən) - gözləmək

درآن مانده کین پردهء نیلگون چه شب بازی از پرده آرد برون(۴۶۰, ۴۴۴)

ماندن (mandən) - qoymaq

نمانیم نوشابه را زیربند چو وقت آید از نی برآریم قند(۱۶۳, ۵۹۶)

ماندن (mandən) - sağ qalmaq

اگر ماند از بند آن رهزنان برون آریمش بزخم سنان(۴۳۹, ۴۴۲)

مانستن (manestən) - oxşamaq

بدان داستان ماند این تاج وتخت که ازهندونی هندو برد رخت(۴۸, ۳۲۰)

مانند (manənd-e...) -... kimi

سکندر درآن داوریگاه سخت پی افشرد مانند بیخ درخت(۷۶, ۱۷۲)

مانند شدن (manənd şodən) - oxşamaq

چو پرداخت آن نغز بنیاد را که مانند شد مصر وبغداد را(۴۰, ۱۱۵)

مانند (manənde) - oxşayan

دروغی که مانند باشد براست به از راستی کزدرستی جداست((۸۶, ۵۹)

مانی (mani) - qədim nəqqaşın adı

شنیدم که مانی بصورتگری زری سوی چین شد بپیغمبری(۴۵, ۳۷۸)

مانیدن (manidən) - sağ qoymaq

بهندوستان درزنم آتشی نمانم درآن بوم گردنکشی(۸, ۳۳۳)

مانی فریب (manifərib) - Manini aldadan

برآورد کلکی بایین وزیب رقم زد برآن حوض مانی فریب(۵۵, ۳۷۹)

ماوا (mava) - məskən, yaşadığı yer

بیونان زمین بود ماوای او بمقدونیه خاص ترجای او(۶, ۶۴)

ما ورالنهر (mavər-on-nəhr) - Türkistan, Mavəronnəhr

چو شه کشور ماورالنهردید جهانی نگویم که یک شهردید(۱۴۷, ۳۹۱)

ماه (mah) - ay

هزارش زن بکردرپیشگاه بخدمت کمر بسته هریک چوماه(۲۶, ۲۵۰)

ماه مشگین کمند (mah-e meşginkəmənd) - mişkinhörüklü ay (Rövşənək)

زبهر شه آن ماه مشگین کمند زچشم ودهان ساخت بادام وقند(۸۷, ۲۸۱)

ماه پیکر عروس (mahpeykərərus) - ayüzlü gəlin (hind şahzadəsi Pəridoxt)

جهان خسرو اسکندر فیلقوس زپیوند آن ماه پیکر عروس(۶۹, ۳۳۷)

ماه (کسی) بمیغ درآوردن (mah-e(kəsi) be-miğ dər avərdən) - pişiyini ağaca çıxartmaq, birinin dərsini vermək, birinə yerini göstərmək

شه ارماه او درنیارد بمیغ سر تخت خواهد گرفتن بتیغ(۳۸, ۳۱۹)

ماه نو (mah-e nou) - yeni ay, hilal

وگر ماه نو را براتی دهد زنقص کمالش نجاتی دهد(۱۹, ۴۷)

ماه (mah) - ay (İskəndər)

بپایین گه تخت شاهم نشاند زپایان ماهی بماهم رساند(۵۲۰, ۴۴۸)

ماه (mah) - ay (Çin xaqanının İskəndərə bağışladığı kəniz)

برافروخت آن ماه چون آفتاب فرو ریخت بر گل زنرگس گلاب(۱۲۲, ۳۹۰)

ماه (mah) - ay (Nüşabə)

دگر خانه دارد زسنگ رخام شب آنجا رود ماه تنها خرام(۲۵۳)

ماه (mah) - gözəl

پری روی را برد نزدیک شاه که این ماه بود اژدهای سیاه(۱۰۱, ۲۱۳)

ماه رو (mahru) - ayüzlü

روان ماهرویان پس پشت او چو ناهید صد دریک انگشت او(۲۹۷, ۲۷۰)

ماه گیر (mahgir) - aytutan

گراورا کمندی بود ماه گیر مراهم کمندی بود شاه گیر(۶۷, ۴۶۷)

ماه وسال (mah-o-sal) - həmişə, daim

بفرخندگی فال زن ماه وسال که فرخ بود فال فرخ بفال(۱۳۰, ۱۲۶)

ماهی (mahi) - balıq

اگر رومی اندیشد از جنگ زنگ عجب نیست کین ماهیست آن نهنگ(۸۶, ۸۹)

بماهی گرفتن ازچاه دلوسوی حوض برون رفتن آفتاب (be-mahi gereftən əz-çah-e dəlv su-ye houz borun rəftən-e aftab) - Günəşin Dolça bürçündən çıxıb balıq bürcünə daxil olması

برون رفته از چاه دلو آفتاب بماهی گرفتن سوی حوض آب(۱۱, ۲۷۶)

ماهی چون نهنگ (mahi-ye çun nəhəng) - nəhənggüclü balıq (Nüşabə)

شه از شرم آن ماهی چون نهنگ چو زرافه از رنگ میشد برنگ(۲۱۳, ۲۶۴)

ماهی (mahi) - yerin üstündə dayandığı balıq

زبس کوههء گاو وماهی چوکوه شده درزمین گاو وماهی ستوه(۲۴۷, ۲۶۷)

زماهی بماه (ze-mahi be-mah) - yerdən göyə

درآمد بغریدن ابر سیاه زماهی تف تیغ برشد بماه(۲۴۵, ۱۰۰)

مائده (maede) - süfrə

چوبرمائده دستها شد دراز دهان برخورش راه بگشاد باز(۲۵۶, ۲۶۷)

مایل (mayel) - meyl edən

ببرگرچه سیمند سنگین دلند بسنگین دلان زین سبب مایلند(۶۴, ۴۰۲)

مایل بودن (mayel budən) - meyl etmək, istəmək

بگردندگی چون فلک مایلم جزآفاق گردی نخواهد دلم(۲۴, ۲۳۵)

مایه (maye) - bilik, elm

هرآنچ از پدرمایه اندوختی گزارش کنان دروی آموختی(۲۴, ۷۱)

مایه (maye) - xərac, bac

ببین پایگاه مرا تا کجاست بدان پایه باید زمن مایه خواست(۶۰, ۱۳۳)

مایه (maye) -maya, əsas, məğz

مرا وترا مایه باید نخست که تا زوبسازیم چیزی درست(۹, ۱۶۰)

مایه (maye) - varlıq

سپردم بتو مایهء خویش را تو دانی حساب کم وبیش را(۹۵, ۹)

مایه (maye) - mal

جز این مایه ها نیز بسیارگنج که آید ضمیرازشمارش برنج(۲۶, ۴۵۷)

مایه داری (mayedari) - firavan həyat tərzu

مایه داری کردن (mayedari kərdən) - firavan həyat sürmək, firavan yaşamaq

تهی دست کومایه داری کند چو لنگیست کوراهواری کند(۸۳, ۱۴۹)

مباد (məbad) - yox olsun

مباد آن گلستان که سالار او بدین خستگی باشد ازخاراو(۱۴۸, ۱۸۵)

مبادا (məbada) - allah eləməsin, olmasın, məbada

مبادا که شه را رسد پای لغز که گردد سرملک شوریده مغز(۵۲, ۷۸)

مبارز (mobarez) -döyüşçü

مبارظ طلب کرد وجولان نمود بنام آوری خویشتن را ستود(۴۹, ۴۱۵)

مبارک (mobarək) - mübarək, xeyirli, uğurlu

مبارک بودن (mobarək budən) - xoş olmaq, uğurlu olmaq

مبارک بود فال فرخ زدن نه بررخ زدن بلکه شهرخ زدن(۳, ۲۴۰)

مبارک شدن (mobarək şodən) - uğurlu olmaq

بمهرش روان باید آراستن مبارک نشد کین ازو خواستن(۳۵, ۸۵)

مبارک (mobarək) - şəfaveriçi, xeyirxah

پزشک مبارک چوبر زد نفس زتن برد بیماری از دل هوس(۴۳, ۳۳۵)

مبارک (mobarək) - xoşaurali, nurlu

که خاقان رسولی فرستاد چست بدیدن مبارک بگفتن در ست(۳۶۳, ۱۳۱)

مبتلا (mobtəla) - yoluxma, tutulma, düçar olma

در بلائی مبتلا کردن (dər bəlai mobtəla kərdən) - bir bəlaya mübtəla etmək, bir müsibətə düçar etmək

گرم در بلائی کنی مبتلا نخستم صبوری ده آنگه بلا(۸۶, ۹)

متاع (məta') - mal, əmtəə

چو شاه آن متاع گران سنج دید چو دریا یکی دشت پرگنج دید(۷۰, ۱۱۱)

متاع (məta') - söz, şeir

متاع گرانمایه دارم بسی نیارم برون تا نخواهد کسی(۱۳, ۳۱)

متاع (məta') - peyğam (çövqan, top və küncüd)

متاعی که دربنگه خویش داشت بیاورد ویک یک فراپیش داشت(۸۶, ۱۳۵)

متاع (məta') - keyfiyyət, cəhət, xüsusiyyət

چه نیکو متاعیست کارآگهی کزین نقد عالم مبادا تهی(۳, ۱۳۷)

مثال (mesal) - bərnamə

چونامه نویس این وثیقت نوشت مثالی بکافور وعنبرسرشت(۹۴, ۳۳۲)

مثل (məsəl) - misal, məsəl

چنین زد مثل شاه گویندگان که یابند گانند جویندگان(۴۸, ۶۳)

مثل زدن (məsəl zədən) - misal çəkmək, düşünmək

مثل زد که هرچ آن گریزد زپیش بچوگان کشید ش توان پیش خویش(۹۲, ۱۳۵)

مجرم (mocrem) - günahkar

همان پنجم از مجرم عذرخواه زروی کرم عفو کردن گناه(۷۰, ۵۰)

مثل (mesl-e...) -... kimi

نه انجیر شد نام هر میوهء نه مثل زبیدست هرمیوهء(۹۷, ۳۷)

مجلس (məcles) - məclis, şənlik

مس ومجلس شه برآواز چنگ برخسار گیتی درآورد رنگ(۱۴۰, ۲۲۵)

مجلس آراستن (məcles arastən) - məclis qurmaq

از آن می همه بیخودی خواستم بدان بیخودی مجلس آراستم(۶۹, ۲۹)

مجلس افروختن (məcles əfruxtən) - məclis qurmaq

توانم در زهد بردوختن ببزم آمدن مجلس افروختن(۵۶, ۳۴)

مجلس برآراستن (məcles bər arastən) - məclis qurmaq

دگر باره مجلس برآراستند برامش نشستند ومی خواستند(۱۰۱, ۲۹۵)

مجلس نهادن (məcles nəhadən) - məclis qurmaq

شه کاردان مجلسی نو نهاد سرانرا طلب کرد وابرو گشاد(۴۳, ۲۹۱)

چهرهء مجلس آراستن (çehre-ye məcles arastən) - məclisi rövnəqləndirmək

بمی چهرهء مجلس آراسته زروی جهان گرد بر خواسته(۶, ۳۷۵)

مجلس افروز (məclesəfruz) -مجلس افروزی (məclesəfruzi) –sözünün qısa forması, ziyafət, şənlık

شبی کاسمان مجلس افروز کرد شب از روشنی دعوی روز کرد(۱, ۱۵)

مجلس فروز (məclesforuz) -مجلس افروز (məclesəfriz) sözünün qısa forması, məclisbəzəyən

می ونقل وریحان مجلس فروز کشیدند ازین نزلها چند روز(۸۲, ۲۵۴)

مجلس فروزی (məclesforuzi) - مجلس افروزی (məclesəfruzi) sözünün qısa forması, ziyafət, şənlik

بمجلس فروزی دلم خوش بود که چون شمع بر فرقم آتش بود(۲, ۱۴۳)

مجمر (məcmər) - manqal

ازین جنبش آن بود مقصود من که خوشبو کنی مجمراز عود من(۲۷۸, ۳۷۳)

مجوس (məcus) - muğ, atəşpərəst

دگر زان مجوسان گنجینه سنج باتشکده کس نیاکند گنج(۴۱, ۲۰۹)

محابا (mohaba) - hörmət- izzət, abır-həya

پدر با پسر کین برآراسته محابا شده مهر بر خاسته(۴۸, ۱۷۰)

محابا رها کردن (mohaba reha kərdən) - hörmət- izzəti kənara qoymaq

محابا رها کرد وشدگرم خیز زبان کرد برپاسخ شاه تیز(۱۶۷, ۲۶۱)

ازمحابای (کسی) گذشتن (əz-mohaba-ye (kəsi) qozəştən) - birinə hörmət etməmək, birinə qarşı qəddar olmaq

وگر بگذری از محابای من نبخشی بمن جای ابای من(۲۰۰, ۳۶۸)

محاسب (mohaseb) - mühasib

محاسب دراحکام خورشید وماه (mohaseb dər əhkam-e xorşid-o-mah) – Günəş və Ay hökmlərini izləyən, astroloq

ندیم سکند ببیگاه وگاه محاسب دراحکام خورشید وماه(۲۴, ۸۵)

محتاج (mohtac) - ehtiyacı olan, möhtac

گهر جست نتوان باسودگی بود نقره محتاج پالودگی(۱۸, ۴۱)

محتاجی (mohtaci) - ehtiyac

زمحتاجی لشگراندیشه کرد که زن زن بود بیگمان مرد مرد(۲۶, ۳۹۹)

محتشم (mohtəşəm) - əzəmətli, mənsəb və sərvət sahibi

پرستندگان در خویش را همان محتشم را ودرویش را(۳۷, ۱۹۴)

محرم (məhrəm) - məhrəm, yaxın

ارسطوکه دستور درگاه بود بهر نیک وبد محرم شاه بود(۴۴, ۷۷)

محک (məhək) - məhək daşı

بسنگ سیه برزرسرخ سود مگر برمحک زر همی آزمود(۲۱, ۲۱۶)

محکم (mohkəm) - möhkəm, sədaqətli

همان نیکخواهم که بودم نخست بسوگند محکم بپیمان درست(۲۷۶, ۳۷۳)

محکم (mohkəm) - kobud

سمن نازک وخارمحکم بود که مردانگی درزنان کم بود(۱۰۹, ۳۸۹)

محکم بودن (mohkəm budən) - möhkəm olmaq, güclü olmaq

ولی زن نباید که باشد دلیر که محکم بود کینهء ماده شیر(۲۱۶, ۲۶۴)

محکم کردن (mohkəm kərdən) - möhkəmləndirmək, bərkitmək

برو بند وزنجیر محکم کنند وزو آب ونانی فراهم کنند(۳۳۷, ۴۳۵)

محمد (mohəmməd) - son peyğəmbərin adı, Məhəmməd(s.)

محمد کازل تا ابد هرچه هست بارایش نام او نقش بست(۳, ۱۳)

محمل (mohmel) - yükdaşıyan

بجائی رسانید کار مرا که محمل کشد چرخ بار مرا(۲۶, ۲۲۸)

محمل کش (məhməlkəş) - yükdaşıyan

نماند از سپه سفت محمل کش که بروی زدیبا نبد مفرشی(۵۰, ۴۵۹)

محمود (məhmud) - Şah Məhmud

ملکشاه ومحمود ونوشین روان که بردند گوی از همه خسروان(۴۸, ۷۷)

محنت (mehnət) - əzab, qayğı, çətinlik

زمحنت رهائی دادن (ze- mehnət rehai dadən) - əzabdan azad etmək, qayğıdan qurtarmaq, çətinlikdən xilas etmək

میی کو زمحنت رهائی دهد بازردگان مومیانی دهد(۲, ۷۴)

محنتبر (mehnətbər) - mehnətaparan, əzabın, çətinliyin əlacı

بیا ساقی آن می که محنت برست بچون من کسی ده که محنت خورست(۱, ۲۴۰)

محنت خور (mehnətxor) - mehnətli, əzablı

بیا ساقی آن می که محنت برست بچون من کسی ده که محنت خورست(۱, ۲۴۰)

محنت کشی (mehnətkeşi) - mehnətkeşlik, əzabçəkmə

جهان از پی شادی و دلخوشیست نه از بهر بیداد ومحنت کشیست(۹, ۴۶۲)

محیط (mohit) - okean

محیطی چه گویم چوبارنده میغ بیک دست گوهر بیک دست تیغ(۱۴, ۱۴)

مخالف (moxalef) - düşmən

مخالف پس اندیش واو پیش بین بداندیش کم مهرو اوبیشکین(۱۲, ۴۶)

برمخالف شتاب آوردن (bər moxalef şetab avərdən) - düşmənə hücum etmək

چنانست رخصت برای صواب که شه برمخالف نیارد شتاب(۸۶, ۱۲۳

مخالف (moxalef) - əksinə

مربع مخالف نمودی خیال مسدس نشان دور دادی زحال(۲۲, ۱۲۸)

مخالف شکن (moxalefşekən) - düşmənə qalibgələn, qalib (İskəndər)

مخالف شکن شاه فیروز بخت بفیروزفالی برآمد بتخت(۴۷, ۱۱۵)

مخزن (məxzən) -xəzinə

دگر چیزهائی که باشد غریب وزو مخزن خاص یابد نصیب(۲۶, ۱۹۳)

مخزن (məxzən) - Məxzən-ol-əsrar (Sirlər xəzinəsi) əsəri nəzərdə tutulur

سوی مخزن آوردم اول بسیچ که سستی نکردم درآن کارهیچ(۳۸, ۶۳)

مدارا (modara) - xoş təəssürat, məhəbbət

کس از خاصگان پیش دارا نبود کزو دردل کس مدارا نبود(۸۷, ۱۸۱)

مدارا کردن (modara kərdən) - xoş davranmaq, yola getmək

چنان به که با اومدارا کنید بنالید وعذرآشکارا کنید(۳۳, ۸۵)

مدارا کردن (modara kərdən) - güzəştə getmək

وگردرستیزش مدارا کنم زبونی بخلق آشکارا کنم(۱۰۱, ۳۶۱)

مدارای (کسی) کردن (modara-ye(kəsi) kərdən) - (biri ilə) nəzakətlə dolanmaq

مدارای او کن که دارای ماست چودارا دلش برمدارای ماست(۱۰۵, ۲۲۲)

درمدارا گرفتن (dər modara gereftən) - əzizləmək

ره خانهء خاص دارا گرفت همه خانه را درمدارا گرفت(۳۶, ۲۱۷)

مداین (mədain) - Mədain

قدرخان زچین گورخان از ختن دبیس از مداین ولید از یمن(۷۰, ۴۰۸)

مدت (moddət) - vaxt, müddət

نبینند پیرایش یکد گر مگر مدت دعوی آید بسر(۲۰, ۳۷۶۹)

بکم مدت (be-kəmmoddət) - az müddətə

بکم مدت از کار پرداختند میانبرزپیکربرانداختند(۲۴, ۳۷۷)

مدح (mədh) - mədh, tərif

در مدح پا د شاه سعید نصرة الدین ابوبکر(ص. ۴۵)

مدد (mədəd) - kömək

مدد بخشیدن (mədəd bəxşidən) - kömək etmək

جهان از سخا دارم آراسته سخی را مد د بخشم ازخواسته(۴۶, ۲۲۹)

مد د خواستن (mədəd xastən) - kömək istəmək, kömək gözləmək

بهنگام لشگر بر آراستن زلشگر نباید مدد خواستن(۱۱۵, ۱۹۹)

مدور (modəvvər) - dairəvi, yumru

مدور شدن (modəvvər şodən) - dairəvi şəklə dişmək

چو شکل مدور شد انگیخته تفاوت نشد با وی آمیخته(۲۳, ۱۲۸)

مدهوش (mədhuş) -huşunuitirmiş, mat

مدهوش ماندن (mədhuş mandən) - huşunu itirmək, mat qalmaq

زپرکار آن حلقه مدهوش ماند درآن حلقه چون نقطه خاموش ماند(۱۳۷, ۳۶۳)

مدهون (mədhun) - rənglənmiş, cilalanmış

مدهون بزر (mədhun be-zər) - qızıla tutulmuş

یکی نصفی لعل مدهون بزر به ازناردانه چویک نارتر(۹۲, ۳۱۵)

مذهب (məzhəb) - məzhəb, din

نه آن می که آمد بمذهب حرام میی کاصل مذهب بدو شدتمام(۲, ۶۰)

مذهبی را آراستن (məzhəbi-ra arastən) - bir işə yaramaq, əlindən bir iş gəlmək

بهر داوری کوفتد راستند جزاین مذهبی را نیاراستند(۳۱۸, ۴۳۴)

مرا (məra) - mənə (Nizami özünü nəzərdə tutur)

بیا ساقی از می نشان ده مرا ازآن داروی بیهشان ده مرا(۱, ۲۵)

مرا (məra) - məni(Nizami özünü nəzərdə tutur)

مرا زنده پندار چون خویشتن من آیم بجان گرتو آیی بتن(۶۴, ۲۹)

مرا (məra) - məni(İskəndəri)

چه لافی که من دیو مردم خورم مرا خورکه ازدیومردم ترم(۲۰۳, ۹۷)

مرا (məra) - mənim

مرا وترا گرشود پای سست تن شاه باید که ماند درست(۵۱, ۷۸)

مرا خود (məra xod) - mənim özümün

مرا خود بسی در دریائیست غلامان چینی ویغمائیست(۳۴, ۳۵۱)

مرا (məra) - mənim(Nizami özünü nəzərdə tutur)

ندارم سرگفتگوی کسی مرا گفتگو هست با خود بسی(۵, ۳۵۴)

مراد (morad) - istək, arzu, istənilən

نوشت آن سخنها که بودش مراد زپیروزی مرزمشگین سواد(۷۶, ۳۳۸)

مراد جستن (morad costən) - murad axtarmaq, istəyini axtarmaq

کشاورز برگاو بندد لباد زگاو آهن و گاو جوید مراد(۱۹۷, ۲۰۵)

بچنگ آمدن مراد (be-çəng amədən-e morad) - murada çatma, arzuya çatma

که چون شاه روم از شبیخون زنگ برآسود وآمد مرادش بچنگ(۱۲, ۱۱۹)

مراجعت (morace'ət) - qayıdış

مراجعت کردن (morace'ət kərdən) – qayıtmaq

مراجعت کردن اسکندر از مصربروم(ص. ۱۱۲)

مربع (mərəbbe') - dördkünc, kvadrat

مربع مخالف نمودی خیال مسدس نشان دوردادی زحال(۲۲, ۱۲۸)

مرجان (mərcan) - mərcan

مرجان پرورده (məacan-e pərvərde) - al şərab

زمانی زشغل زمین بگذریم بمرجان پرورده جان پروریم(۳۳۳, ۲۷۳)

مرجان (mərcan) -mərcan (şadlıq)

بمرجان زپیروزه گرد بنشاندن (be-mərcan ze-piruze gərd beneşandən) –

yası sevinclə əvəz etmək, yasdan çıxarmaq

بمرجان زپیروزه بنشاند گرد طلای زر افکند بر لاجورد(۲۰, ۲۱۶)

مرحله (mərhələ) - yer, məntəqə

تماشا کنان رفت ازآن مرحله عنان کرد برصید صحرا یله(۱۰۲, ۲۴۷)

مرد (mərd) - adam, insan, şəxs

چه میگویم ای نا نیوشنده مرد ترا گوش برقصهء خواب وخورد(۱۱, ۳۱)

مرد آسان نیوش (mərd-e asannyuş) - şairliyi asan hesab edən

چه پنداری ای مرد آسان نیوش که آسان پراز درتوان کرد گوش(۸, ۷۹)

مرد اخترشناس (mərd-e əxtərşenas) - münəccim

ازان فرخی مرد اختر شناس خبر داد تا کرد خسرو سپاس(۶۱, ۶۸)

مرد اخترشناس (mərd-e əxtərşenas) - münəccim (Bəlinas)

شه از مژدهء مرد اخترشناس خدا را پذیرفت بر خود سپاس(۴۱۱, ۴۴۰)

مرد انجم شناس (mərd-e əncomşenas) - astronom

رقیبان لشگربایین پاس نگهبان تراز مرد انجم شناس(۲۳۵, ۱۰۰)

مرد اکسیرگر (mərd-e eksirgər) - kimyagər

چوبا کورهء مرد اکسیرگر فروبرده آهن برآورده زر(۴۰, ۲۷۸)

مرد آهسته رای (mərd-e ahəsterəy) - ehtiyatlı

که این کاردان مرد آهسته رای چرا رسم خدمت نیارد بجای(۱۱۱, ۲۵۷)

مرد ایزد پناه (mərd-e izədpənah) - izədpərəst, allahadamı

پناهد بایزد بیگاه وگاه نیفتد ببد مرد ایزد پناه(۱۰۴, ۳۴۷)

مرد ایزد شناس (mərd-e izədşenas) - allahadamı, allahtanıyan

بهرنعمتی مرد ایزد شناس فزونتر کند پیش ایزد سپاس(۳۵۷, ۵۲)

مرد ایزد پرست (mərd-e izədpərəst) - izədpərəst, İskəndər

چو گنجینهء غارش آمد بدست هراسنده شد مرد آیزد پرست(۵۳, ۳۱۲)

مرد بنیاد سنج (mərd-e bonyadsənc) -işin axırını götür-qoy edən, nəzərə alan

چه زیرک شد آن مرد بنیادسنج که ویرانه راساخت باروی گنج(۲۴, ۴۶۴)

مرد پنهان پژوه (mərd-e penhanpəjuh) -gizli xəbərçi, gizli agent

خبر دادش آن مرد پنهان پژوه که شاهست با شوکت وبا شکوه(۸۴, ۳۴۵)

مرد پوشیده راز (mərd-e puşideraz) - sirgizlədən (Çin xaqanı)

بفرمان شه مرد پوشیده راز زراز نهفته گره کرد باز(۱۵۳, ۳۶۴)

مرد جوینده (mərd-e cuyənde) - möhtac, ehtiyac sahibi

خدائی که امید وآرام ازوست دل مرد جوینده را کام ازوست(۳, ۳۴۸)

مرد چاره سگال (mərd-e çareseqal) -çarəaxtaran

چو عاجز شود مرد چاره سگال زبیچارگی درگریزد بفال(۶, ۲۴۰)

مرد دلیر (mərd-e dəlir) - igid, qorxmaz adam (Bolinas)

رسن درمیان بست مرد دلیر فرو شد درآن چاه رخشنده زیر(۶۲, ۳۱۳)

مرد رومی نژاد (mərd-e ruminejad) - İskəndər

مبادا که این مرد رومی نژاد درآن قالب افتد که هرگز مباد(۳۹, ۱۴۵)

مرد زبان بسته (mərd-e zəbanbəste) - lal adam(Rus ordusindakı vəhşi döyüşçü

چو مرد زبان بسته نالید زار ببخشود بروی دل شهریار(۴۴۶, ۴۴۳)

مرد سنگ آزمای (mərd-e səngazmay) -daş-qaşpərəst, daş-qaş sevən

تو نیز ارنهء مرد سنگ آزمای سبک سنگ شو زآنچه مانی بجای(۲۶۸, ۲۶۸)

مرد شیرین گزار (mərd-e şirinqozar) - şirin şərhedən şəxs, Firdovsi

همان چرب گو مرد شیرین گزار چنین چربی انگیخت از مغزکار(۱۰, ۲۲۶)

مرد کاری (mərd-e kari) - iş adamı, iş bilən, sənət-peşə sahibi

بقدر بسندش یساری بود کند کاری ارمردکاری بود(۴, ۶۹)

مرد گوهرفروش (mərd-e qouhərforuş) - gövhər kimi qiymətli sözlər deyən, gözəl və bəlağətli şeir yazan

ازینجام گفت آنخداوند هوش زهی دولت مرد گوهرفروش(۱۲, ۱۹۲)

مرد مردم شناس (mərd-mərdomşenas) - adamtanıyan

زبان دان یکی مرد مردم شناس طلب کرد کزکس ندا رد هراس(۷۲, ۳۵۳)

مرد میدان (mərd-e meydan) - tay-tuş, bərabər səviyyəli

بانگیزش از آسمان کم نبود صبا مرد میدان او هم نبود(۶۹, ۳۸۶)

مرد نیکی پسند (mərd-e nikipəsənd) - xeyirxah

چو میخواهی ای مرد نیکی پسند که نامی برآری بنیکی بلند(۷, ۲۸۸)

مرد وحشی (mərd-e vəhşi) - vəhşi adam(rus ordusundakı vəhşi döyüşçü)

بفرمود دادن بدو بیقیاس ستد مرد وحشی وبردش سپاس(۵۷, ۴۵۹)

مرد هیئت شناس (mərd-e heyətşenas) - astronom

همان گوی را مرد هیئت شناس بشکل زمین می نهد درقیاس(۹۴, ۱۳۵)

بمرد رسیدن جامهء بی کبودی (be-mərd rəsidən-e came-ye bikəbudi) – insana yas paltarının çatmaması, insana sevinçin qismət olması

مپندار کزگنبد لاجورد رسد جامهء بی کبودی بمرد(۱۲۰, ۳۶۲)

مرد (mərd) - mərd, igid, döyüşçü

تومردی ومن مرد وقت نبرد بمردی پدید آید ازمرد مرد(۴۰, ۱۶۳)

مردان کار (mərdan-e kar) - döyüşçülər

چهل روزباشد که مردان کار بشمشیر کوشند با این حصار(۱۱۲, ۲۹۶)

مرد (mərd) - kişi

فرو ماند مرد اززر انگیختن وزان یک عدد در صد آمیختن(۸, ۲۳)

مرد (mərd) - düşmən, müxalif

شد آگه که در گشت ناورد او نباشد چونو مردمی مرد او(۱۱۳, ۴۱۹)

مردم آزار (mərdomazar) - zalım, xalqı incidən

زرنگی نه آدمی خوارتر نه از بربری مردم آزارتر(۶۳, ۱۶۴)

مرد افکن (mərdəfkən) - igidyıxan

بلشگر چنین گفت قنطال روس که مرد افکنانرا چه باک از عروس(۳۵ع۴۰۶)

مرد افکنی (mərdəfkəni) - qələbə, üstünlük

بدزدی وسالوسی و رهزنی نمایند مردی و مردافکنی(۷۷, ۴۰۹)

مردانگی (mərdanegi) - mərdanəlik, şücaət

طرفدار مغرب بمردانگی قدرخان مشرق بفرزانگی(۱۰, ۴۶)

مردانگی نمودن (mərdanəgi nomudən) - mərdanəlik göstərmək

دران داوریها بیگانگی نمودند بسیار مردانگی(۲۱۳, ۴۲۷)

مردانه (mərdane) - mərdanə, mərd, igid

گه ناامیدیبجان باز کوش که مردانه راکس نمالید گوش(۱۱۸, ۱۹۹)

مرد کش (mərdkoş) - adamöldürən

آهن مردکش (ahət-e mərdkoş) - adamöldürən dəmir silah

زهر سو بدان آدم مرد کش بمردم کشی دست میکردی خوش(۲۹۰, ۴۳۲)

مردم (mərdom) - xalq, adamlar

بفرمود تا مردم روزگار چزایزد پرستی ندارند کار(۴۴, ۲۰۹)

مردم (mərdom) - insan, adam

بمردم درآمیز اگر مردمی که با آدمی خوگرست آدمی(۱۶, ۲۶)

مردم خور (mərdomxor) - adamyeyən

بمردم کشی اژدها پیکرم نه مردم کشم بلکه مردم خورم(۱۷۴, ۹۵)

مردم خوری (mərdomxöri) - hannibalizm

زمردم کشی ترس باشد بسی زمردم خوری چون نترسد کسی(۸۷, ۸۹)

مردم خیال (mərdömxəyal) - adamşəkil, adamsifət

که این اژدها خوی مردم خیال نهنگیست کاورد برما زوال(۱۲۶, ۹۲)

مردم زن (mərdomzən) - adamçalan, zəhərli

سیاهان که ماران مردم زنند نه مردم همانا که اهریمنند(۸۵, ۸۹)

مردم شناس (mərdomşenas) - adamtanıyan

زبان دان یکی مردم شناس طلب کرد کز کس ندارد هراس(۷۲, ۳۵۳)

مردم فریب (mərdomfərib) - adamaldadan

بشیرین سخنهای مردم فریب ربوده نیوشندگان را شکیب(۲۳, ۸۴)

مردمک (mərdomək) - göz bəbəyi

بچشم اندرون مردمک را کلاه هم ازمردن مردمی شد سیاه(۲۱۸, ۱۹۰)

مردم کش (mərdomkoş) - adamöldürən

بمردم کشی اژدها پیکرم نه مردم کشم بلکه مردم خورم(۱۷۴, ۹۵)

مردم کشی (mərdömkoşi) - qırğın, qətliam

زمردم کشی ترس باشد بسی زمردم خوری چون نترسد کسی(۸۷, ۸۹)

مردم کن (mərdomkon) - incanları yaradan, allah

فروزندهء کوکب تابناک بمردم کن مردم از تیره خاک(۳, ۱۵۵۹

مردم گزای (mərdomgəzay) - adamincidən

همه آدمی خوار ومردم گزای ندارد درین داوری مصرپای(۲۴, ۸۰)

مردم گزائی (mərdomgəzai) - zülm, əziyyət, əzab

دلیران شمشیرزن بیشمار بمردم گزائی چوپیچیده مار(۲۱, ۴۰۵)

مردم نژاد (mərdomnejad) -insannəsilli, insanövladı

زویرانه جانیست وحشی نهاد بصورت چو مردم نه مردم نژاد(۳۰۹, ۴۳۳)

مردم نوازی (mərdomnəvazi) - xalqa qayğı, xalqa məhəbbət

مردمنوازی کردن (mərdomnəvazi kərdən) - xalqın qayğısına qalmaq, xalqa məhəbbət göstərmək

همه مردمی سرفرازی کند سرآن شد که مردمنوازی کند(۱۰۴, ۱۲۴)

مردمی (mərdomi) - insanlıq

اگر دیگران کاصلشان آدمیست همه مردمند او همه مردمیست(۳۰, ۴۷)

مردمی جستن (mərdomi costən) - insanlıq axtarmaq, insanlıq gözləmək

زروسی نجوید کسی مردمی که جز گوهری نیستش زادمی(۴۲, ۳۹۵)

مردمی داشتن (mərdomi daştən) -insanlığa malik olmaq

دها ودهش دارد ومردمی سروشیست در صورت آدمی(۸۵, ۳۴۵)

مردمی کردن (mərdomi kərdən) - insanlıq etmək

دوم مردمی کردن بیسپاس عوض باز ناجستن از خق شناس(۶۷, ۵۰)

مردمی نمودن (mərdomi nəmudən) - insanlıq etmək

زبس مردمیها که آن زن نمود زبان بر زبان هرکسش می ستود(۸۴, ۲۵۵)

مردن (mordən) - ölmək

بویرانهء بار بنهاد ومرد غم طفل میخورد وجان می سپرد(۲۱, ۶۵)

مردن مرد می (mordən-e mərdomi) - insanlığın yox olmasi

بچشم اندرون مردمک را کلاه هم از مردن مردمی شد سیاه(۲۱۸, ۱۹۰)

مردن (mordən) - sönmək

چو خورشید مشعل درآرد بباغ بپروانگی پیش میرد چراغ(۱۴۲, ۱۵۳)

مرد وار (mərdvar) - kişi kimi

بکوشیم کوشیدنی مردوار رگ جان بکوشش کنیم استوار(۳۲, ۱۷۷)

مرده (morde) - ölmüş

اگرمردهء سر بر آرد زگور بگیرد همه شهر و بازار شور(۳۳, ۴۸)

درمرده میل آوردن (dər morde meyl avərdən) -ölmüşü tamaha salmaq

غلامان لشگرشکن خیل خیل کنیزان که در مرده آرند میل(۶۱, ۳۸۵)

مردی (mərdi) - mərdlik, kişilik

مروت تو داری ومردی تراست بد اندیش راگنج با اژدهاست(۱۱۰, ۱۲۴)

مردی کردن (mərdi kərdən) - mərdlik göstərmək

اگر با من او همنبردی کند نه مردی که آزاد مردی کند(۱۲۲, ۳۴۸)

مردی نمود ن (mərdi nomudən) - mərdlik göstərmək

نمانی بمن مردی اهل روم ره کوه آتش برآری بموم(۶۷, ۱۴۸)

بمردی رهنمای شدن (be-mərdi rəhnəmay şodən) - kişilik yolu göstərmək

هزار آفرین بر زن خوب رای که ما را بمردی شود رهنمای(۲۷۸, ۲۶۹)

مرز (mərz) - ölkə, torpaq

مرز مشگین سواد (mərz-e meşginsəvad) - torpağıətirli ölkə (Hindistan)

نوشت آن سخنها که بودش مراد زپیروزی مرزمشگین سواد(۷۶, ۳۳۸)

مرز روم (mərz-e rum) - Rum ölkəsi

چنان دادگر شد که هرمرزوبوم زدی داستان کای خوشا مرزروم(۴۳, ۷۷)

مرزبان (mərzban) -şah, ölkə başçısı

فرستاد نامه بهر کشوری بهر مرزبانی وهر مهتری(۱۰۱, ۲۳۳)

مرزبان (mərzban) - şah, ölkə sahibi (Dara)

تن مرزبان دید درخاک وخون　　کلاه کیانی شده سرنگون(۱۰۵, ۱۸۲)

مرزبان (mərzban) - ev sahibi, ölkə başçısı (İskəndər)

ازآن چرب گفتار شیرین زبان　　گره بر گشاد ازدل مرزبان(۱۸۷, ۳۶۷)

مرزدار (mərzdar) - şah, ölkə sahibi

سپاه سپنجاب وفرغانه را　　دگر مرزداران فرزانه را(۷۷, ۳۴۵)

مرزوبوم (mərz-o-bum) - el-oba, ölkə

کزآمد شد شاه ایران وروم　　برومند بادا همه مرزوبوم(۱۴۰, ۳۶۴)

مرزو بوم (mərz-o-bum) - yer, məkan

زهنجار دیگر درآمد بروم　　فرو ماند گنج اندران مرزوبوم(۷۴, ۲۸۷)

مرصع (morəssə) - cəvahiratla bəzədilmiş

مرصع بسی تیغ گوهر نگار　　نمطهای زرافهء آبدار(۵۸, ۱۱۶)

مرصع فسار (morəssə fesar) - مرصع افسار (morəss əfsar) -sözünün qısa forması, cəvahiratla bəzədilmiş cilov

تکاور ده اسب مرصع فسار　　همه زیر هرای گوهر نگار(۹۵, ۳۱۵۹)

مرغ (morğ) - toyuq

زمانه دگر گونه آیین نهاد　　شد آن مرغ کوخایهء زرین نهاد(۴۷, ۱۳۲)

مرغ (morğ) - quş

چو درلشگر دشمن آری رحیل　　بمرغان کشی فیل واصحاب فیل(۳۴, ۵)

مرغ سحرگه (morğ-e səhərgəh) - xoruz

برآورد مرغ سحرگه غریو　　چو سرسامی ازنوروصرعی زدیو(۵, ۴۵۲)

مرغزار (mərğzar) - çəmənlik

چو روز آخر صبح ابلق سوار　　طویله برون زد برین مرغزار(۱۸۳, ۱۸۸)

مرغول (mərğul) -tük, saç

بتن بر یکی آسمان گون زره　　چو مرغول زنگی گره بر گره(۱۹۰, ۹۷)

مرکب (mərkəb) - at

چرا مرکبم را نیفتاد سم　　چرا پی نکردم درین راه گم(۱۳۶, ۱۸۴)

مرکب افکندن (mərkəb əfkəndən) - at çapmaq, hücum etmək

بران روسی افکند مرکب چو باد　　بتیغ آزمائی بغل برگشاد(۲۲۸, ۴۲۸)

مرکب آوردن (mərkəb avərdən) - at sürmək

چو مرکب سوی راه دورآورم　　سر تیغ برفرق فورآورم(۱۹, ۳۲۶)

مرکب روان کردن (mərkəb rəvan kərdən) - at çapmaq, at sürmək

روان کرد مرکب شتابنده　　زپولاد چون برق تابنده(۲۲۳, ۴۲۷)

از مرکب زیرآوردن (əz-mərkəb zir avərdən) - atdan salmaq, öldürmək

بدارا نمودند کان تند شیر　　بسا شیر کز مرکب آورد زیر(۶۳, ۱۷۱)

برمرکب ران افشردن (bər mərkəb ran əfşordən) - atı sürmək, ati mahmızlamaq

بگفت این وبر مرکب افشرد ران　　برآفراخت پولاد گرز گران(۹۰, ۴۱۷)

در مرکب پای آوردن (dər mərkəb pay avərdən) - ata minmək, atlanmaq

ز گهواره در مرکب آورد پای　　شد از چنبرمهد میدان گرای(۶۶, ۶۸)

مرکز (mərkəz) - mərkəz, orta

طناب سراپردهء خسروی　　کشیدند و شد میخ مرکزقوی(۱۴۵, ۱۹۱)

مرکزسخت بوم (mərkəz-e səxtbum) - müharibə meydanı

چنین گفت با پهلوانان روم　　که فردا درین مرکزسخت بوم(۳۱, ۱۷۷)

مرکزنورد (mərkəznəvərd) -mərkəz ətrafında fırlanan

دو پره چوپرگار مرکزنورد　　یکی دیر جنبش یکی زود گرد(۱۳۱, ۴۲۰)

مرکوب (mərkub) -at

گرانمایه هائی که باشد غریب　　زمرکوب وجوهرزدیبا وطیب(۵۴, ۱۱۶)

مرگ (mərg) - ölüm

همه چارهء کرد درکوه ودشت　　چو مرگ آمد از مرگ بیچاره گشت(۷۵, ۵۸)

آشکارا شدن مرگ (aşkara şodən-e mərg) - əcəlin çatması, ölmək

چه بودی که مرگ آشکارا شدی　　سکندر هم آغوش دارا شدی(۱۴۲, ۱۸۵)

مرگ بانبوه راجشن خواندن (mərg-e beənbuh-ra cəşn xandən) - ümumi ölümü bayram adlandırmaq

سخن گوسخن سخت سخت پاکیزه راند که مرگ بانبوه را جشن خواند(۷۷, ۱۸۱)

مرو (mərv) - Mərv

چوزد لشگر کبک را برتذرو زملک نشا بورشد سوی مرو(۱۰۰, ۳۲۳)

مروت (morovvət) - alicənablıq, humanistlik, xeyirxahlıq

مروت تو داری ومردی تراست بد اندیش را گنج با اژدهاست(۱۰۰, ۱۲۴)

مرهم (mərhəm) - məlhəm

مرهم دادن (mərhəm dadən) - məlhəm vermək, əlac etmək

بپرداخت آن گنج دیرینه را وزو داد مرهم بسی سینه را(۱۰۹, ۳۲۴)

مریم (məryəm) - Məryəm

ضمیرم نه رن بنکه آتشزنست که مریم صفت بکر آبستنست(۸۹, ۳۶)

مزاج (məzac) - məzac, təb

برآمد زکوه ابرکافوربار مزاج زمین گشت کافور خوار(۳۶, ۲۷)

مزور (mozəvvər) - yalandan, kələkbazlıqla

برغم سیاهان شه پیل بند مزور همی خورد ازآن گوسفند(۱۲۳, ۹۲)

مزیدن (məzidən) - əmmək, sormaq

زبی شیری انگشت خود میمزید بمادربرانگشت خود می گزید(۲۸, ۸۸)

مژده (mojde) - müjdə, muştuluq

جهان را بدین مژده نوروز بود که بیداد دارا جهانسوز بود(۱۶, ۱۴۴)

مژده دادن (mojde dadən) - müjdə vermək, muştuluq vermək

چنین داد مژده که چون شهریار بملک سپاهان برآراست کار(۱۴, ۲۲۷)

مژده باز دادن (mojde baz dadən) - müjdə vermək, muştuluq vermək

جهانرا بپیروزی آواز ده زما مژدهء خرمی باز ده(۸۲, ۳۳۸)

مژه (moje) - kiprik

مژه چون سنان چشمها چون عقیق ز خرطوم تا دم درآهن غریق(۱۵۰, ۹۴)

ازمژه قطره ها فشاندن (əz- moje qətreha feşandən) -kipriyindən qətrələr tökmək, ağlamaq

سکندردرآن برف سرگشته ماند چو برف ازمژه قطره ها میفشاند(۷۳, ۳۱۴)

مساح (məssah) - yerölçən

بدین گونه مساح منزل شناس زساحل بساحل گرفتی قیاس(۷۰, ۵۸)

مساحت (məsahət) - ölçmə

وگرراه برروی دریا ش بود طریق مساحت مهیاش بود(۶۵, ۵۸)

در مساحت کشیدن (dər məsahət kəşidən) - ölçmək

جهان را که ازغم براحت کشید بدین هندسه در مساحت کشید(۷۱, ۵۸)

مساحتگر (məsahətgər) - yerölçən

مساحتگران داشت اندازه گیر بدان شغل بگماشته صد دبیر(۶۲, ۵۷)

مست (məst) - məst

زجعد بنفشه بر انگیز تاب سرنرگس مست برکش زخواب(۵, ۶۰)

مست شدن (məst şodən) - məst olmaq

می لعل بگرفت بااوبدست چنین تا شدند از می آنروز مست(۸۷, ۳۱۵)

مست کردن (məst kərdən) - məst etmək

بیا ساقی از می مرا مست کن چو می دردهی نقل بر دست کن(۱, ۱۱۲)

مست گشتن (məst gəştən) - məst olmaq

بیا ساقی آن ارغوانی شراب بمن ده که تامست گردم خراب(۱, ۴۰)

مست یافتن (məst yaftən) - əzmək

چو روسی برومی چنان دست یافت زکوپال خود پیل را مست یافت(۱۰۳, ۴۱۸)

مست (məst) -qəzəbli, qızğın

بران گرگ درنده چون شیر مست براشفت پولاد هندی بدست(۶۳, ۴۱۵)

مستجاب (mostəcab) - qəbul olunmuş

مستجاب شدن (mostəcab şodən) - qəbul olunmaq

دعای توبرهرچه دارد شتاب من آمین کنم تا شود مستجاب(۶۳, ۲۹)

مستجاب کردن (mostəcab kərdən) - qəbul etmək

تو گفتی که هرکس که دررنج وتاب دعائی کند کنم مستجاب(۷۷, ۸)

مستراح (mostərah) - tualet

چو مرغ از پی کوچ بر کش جناح مشو مست راح اندرین مستراح(۱۹۷, ۱۸۹)

مستی (məsti) - məstlik

سکندر زمستی شده نیمخواب روان آب درچنگ وچنگی چوآب(۶۴, ۲۸۰)

مستی کردن (məsti kərdən) - məstlik etmək

همان زنگیان چیره دستی کنند چو پیلان آشفته مستی کنند(۷۸, ۸۹)

سکندرزمستی شده نیمخواب روان آب درچنگ وچنگی چوآب(۶۴, ۲۸۰)

مستی (bər kəsi) dər amədən) -birinin məst olması

چو مستی درآمد بران شوربخت بغلتید چون سایه درپای تخت(۴۵۱, ۴۴۳)

مسجل (mosəccəl) - təsdiq olunmuş

نویسم خطی زین نیایش گری مسجل بامضای پیغمبری(۲۵, ۱۱)

مسجل کردن (mosəccəl kərdən) - təsdiq etmək

بعرفی مسجل کنم نام او که ماند درین جنبش آرام او(۵۷, ۴۴)

مس (mes) - mis

جهودی مسی را زراندود کرد دکان غارتیدن بدان سود کرد(۹۶, ۳۷)

مس (mes) - hal, əhval

مس خویش را کیمیائی کردن (mes-e xiş-ra kimiyai kərdən) - halını dəyişdirmək, əhvalını yaxşılaşdırmaq

بمن ده که تا زودوائی کنم مس خویش را کیمیائی کنم(۲, ۳۲۵)

مسد س (mosəddəs) - altıbucaqlı

مربع مخالف نمودی خیال مسد س نشان دور دادی زحال(۲۲, ۱۲۸)

مسکن (məskən) - yer, məskən

همان ربع مسکون ازو شد پدید بدان مسکن از ما که داند رسید(۷۳, ۵۸)

مسلخ (məsləx) - qırğın

درآن مسلخ آدمیزاد گان زمین گشته کوه از بس افتادگان(۷۴, ۱۸۰)

مسلسل (mosəlsəl) - bir-birinə qarışmış, bir-birinə birləşmiş

بران جام ازآنجا که پیوند بود مسلسل کشیده خطی چند بود(۲۹, ۳۱۱)

مسلسل شدن (mosəlsəl şodən) - sarınmaq

برو چون مسلسل شود بند سخت کشندش بپنجاه مرد ازدرخت(۳۳۳, ۴۳۵)

مسلسل کردن (mosəlsəl kərdən) - bürüq-bürüq etmək, qıvrım-qıvrım etmək

مرو تا بخون سرخ رویت کنم مسلسل ترازجعد مویت کنم(۲۰۰, ۹۷)

مسلسل شکنج (mosəlsəlşekənc) - düyün-düyün, buruq-buruq

کمند اژدهائی مسلسل شکنج دهن باز کرده بتاراج گنج(۴۵, ۱۶۹)

مسند (məsnəd) - məqam, mövqe

مزن تکیه برمسند وتخت خویش که هرتخت را تختهء هست پیش(۷۵, ۱۶۵)

مسند (məsnəd) -yerləşdiyi yer

ستون خرد مسند پشت او مه انگشت کش گشته زانگشت او(۱۲, ۱۴)

مشت (moşt) - əl, ovuc

همی گشت پولاد هندی بمشت تنی چند رومی و چینی بکشت(۱۰۴, ۴۱۸)

مشتی(moşti) - bir qrup

بشرطی که مشتی فرومایگان ند زد ند کالای همسایگان(۳۰, ۲۲)

مشتی (moşti) - bir ovuc

بکس روی ننماید از هیچ راه کند بی نیازی بمشتی گیاه(۵۷, ۲۹۲)

بمشت گرفتن (be-moşt gereftən) - əlinə almaq, əlində tutmaq

چو پیر کهن گردد آزرده پشت ز نیزه عصا به که گیرد بمشت(۱۰۹, ۱۵۱)

بمشتی گزاف زبان بر گشادن (be-moştigəzaf zəban bər qoşadən) - bir qədər boş sözlər demək, boş-boşuna öyünmək

دگر زنگیی رفت سوی مصاف زبان بر گشاده بمشتی گزاف(۲۲۱, ۹۹)

مشتری (moştəri) - Müştəri

برآراسته قوس را مشتری زحل در ترازو ببازیگری(۵۵, ۶۷)

مشتری (moştəri) - ağıl, elm

برمشتری زهره فشاندن (bər- moştəri zohre feşandən) - ağılı gözəl dillə birləşdirmək, ağıllı fikirləri gözəl dillə yazmaq

دبیر عطارد منش را نشاند که برمشتری زهره داند فشاند(۱۲۶, ۳۴۸)

مشتری پیکر (moştəripeykər) - Müştərisifət, Yupiter görkəmli, gözəl

بیاد شه آن مشتری پیکران چو زهره کشیدند رطل گران(۶۷, ۲۸۰)

مشرق (məşreğ) - Şərq

چو روز جوانی بپایان رسید سپیده دم از مشرق آمد پدید(۴۹, ۲۸)

برخط مشرق علم انداختن (bər xətt-e məşreq ələm əndaxjən) – Şərqə yollanmaq

زپرگارمغرب چو پرداختی علم برخط مشرق انداختی(۴۳, ۳۵۶)

مشرق زمین (məşreğzəmin) - Şərq

زحد حبش عزم چین ساختم زمغرب بمشرق زمین تاختم(۱۷, ۳۴۹)

مشعل (məş'əl) - məşəl

مشعل روز (məş'əl-e ruz) - Günəş

گل باغ عالم افروز باد چراغ شبش مشعل روز باد(۲۳, ۵۳)

مشعلکش (məş'əlkoş) -məşəlsöndürən

چوکردی چراغ مرا نوردار زمن باد مشعل کشان دور دار(۳, ۱۰)

مشعله (məş'əle) - məşəl

زبان آوران را بتو بار نیست که با مشعله گنج را کار نیست(۳۹, ۶)

مشغولی (məşğuli) -مشغولیت (məşğuliyyət) sözünün qısa forması, məşğuliyyət, əyləncə

بمشغولی نغمهء این سرود شوم فارغ از شغل دریا و رود(۶, ۱۱۸)

مشک (məşk) - mex, tuluq

دگر گونه برهریکی تخت عاج برو زنگیی برسراز مشک تاج(۱۵۱, ۹۴)

مشگ (moşg) -müşg, ətirli maddə

نه آهو ولی نافه از مشگ پر چو دندان آهوبرآموده در(۱۳, ۱۵)

مشگ پخته (moşg-e poxte) - xüsusi şəkildə hazirlanmış müşg

بلیناس را نیزگنجی تمام هم از مشگ پخته هم از عود خام(۳۳, ۳۳۵)

مشگ پروردن (moşg pərvərdən) - müşg istehsal etmək, müşg yaratmaq

چوآهو بچین مشگ پرورده بود قرنفل بهندوستان خورده بود(۵۱, ۳۳۶)

مشگ چین (moşg-e çin) - Çin müşgü

ز دیبای چینی بخروارها هم ازمشگ وچین باوی انبارها(۵۵, ۳۸۵)

مشگ سیا ه (moşg-e siyah) - qara və quru müşgün bir növü

سر زلف پیچان چومشگ سیاه وزو مشگبو گشته مشکوی شاه(۴۳, ۶۷)

مشگ سیه (moşg-e siyəh) - qara müşg, qara və quru müşgün bir növü

برآن گونهء گندمی رنگ او چومشگ سیه خال جوسنگ او(۵۴, ۳۳۶)

مشگ طراز (moşg-e təraz) - Təraz müşgü, keyfiyyəti ilə tanınmış müşg

گلاب سپاهان و مشگ طراز سر نافه وشیشه کردند باز(۸۱, ۲۲۰)

مشگ ناب (moşg-e nab) - xalis müşg

سرزلفش از چنبر مشگ ناب رسن کرده در گردن آفتاب(۱۰۶, ۲۱۴)

مشگ ناب (moşg-e nab) - qara mürəkkəb

جهاندار فرمودکز مشگ ناب نویسند هر جانبی را جواب(۳۰, ۲۴۲)

بمشگ خاشاک فشاندن (be-moşk xaşak feşandən) - müşgü (ətrini) zibillə yox etmək, nəticəsi olmayan bir işlə məşğul olmaq

برین مشگ خاشا ک نتوان فشاند که بوی خوش مشگ پنهان نماند(۳۳, ۱۶۲)

مشگ (moşg) - müşgrəngli, qara

سری که سزاوار باشد بتاج سرین گاه او مشگ باید نه عاج(۵۱, ۲۸)

مشگ را باحریر بکارآوردن (moşg-ra ba-hərir be-kar avərdən) – yazmaq

طلب کرد کاید زدیوان دبیر بکارآورد مشگ را با حریر(۱۵۵, ۱۵۴)

مشگ سیه بر حریر پراکندن (moşg-e siyəh bər hərir pərakəndən) – yazmaq

زناف قلم دست چابک دبیر پراکند مشگ سیه بر حریر(۲۶, ۳۵۶)

مشگبر (moşgbər) - ətirli, ətirsaçan

از آن مشگبرابر گل ریخته مه ازسنبله سنبل آویخته(۵۳, ۳۳۶)

مشگ بوم (moşgbum) - müşgevi, ətirli

مشگ بوم کردن (moşgbum kərdən) - ətirli etmək, yazmaq, izah etmək

گزارندهء نقش دیبای روم کند نقش دیباچه را مشگ بوم(۱۰, ۱۲۷)

مشگبوی (moşgbuy) - müşgətirli

کنیزی سیه چشم و پا کیزه روی گل اندام و شکرلب ومشکبوی(۸۱, ۳۸۷)

مشگبو گشتن (moşgbu gəştən) - ətir saçmaq

سر زلف پیچان چو مشگ سیاه وزو مشگبو گشته مشکوی شاه(۴۳, ۶۷)

مشگ بید (moşgbid) - söyüdün ətirli bir növü

مشگ بید کاشتن (moşgbid kaştən) - müşgbid əkmək, ədalət ağacı əkmək

بهندوستان کاشتم مشگ بید بکارم بچین یاسمین سپید(۱۹, ۳۵۰)

مشگ بید (moşgbid) - gecə

اسیر سمنبرگ شدن مشگ بید (əsir-e səmənbərg şodən-e moşgbid) – səhərin açılması, qaranlığın çəkilməsi

اسیر سمنبرگ شد مشگ بید غراب سیه صید باز سپید(۴۷, ۱۰۹)

مشگ سای (moşgsay) -ətirli

نموده جو ازگندم مشکسای نه چون جوهرفروشان گندم نمای(۵۵, ۳۳۶)

مشک سای (moşksay) - qara

سم گور برسبزه حاریده جای چوبرسبز دیبا خط مشگ سای(۳۳, ۳۴۲)

برسرمشگ سای شدن فلک (bər sər moşgsay şodən-e fələk) - fələyin başını qara rəngləməsi, gecənin düşməsi

فلک تا نشد برسرش مشگسای نیامد زآوردگه باز جای(۲۴۰, ۴۲۸)

مشگ بست (moşgbəst) - müşklə dolu

همان نافهء آهوان مشگ بست مگرچنگ ودندان یوزان شکست(۱۰۵, ۳۰۷)

مشگو (moşgu) - hərəmxana

سر زلف پیچان چو مشک سیاه وزو مشگبو گشته مشگوی شاه(۴۳, ۶۷)

مشگ وماه (moşk-o- mah) -qara ətirli saç və ayüzlü, gözəl

فرستاد هر دو بمشگوی شاه که درخورد مشگو بود مشگ وماه(۸۸, ۲۲۱)

مشگین (moşgin) - qara

بمشگین زکال آتش لاله رنگ درافتاده چون عکس گوهر بسنگ(۲۷, ۲۷۷)

مشگین پرند (moşginpərənd) - qara

علم برکش ای آفتاب بلند خرامان شو ای ابر مشگین پرند(۳, ۴۵)

بدیبای عودی بدل گشتن مشگین پرند طراز (be-diba-ye udi bədəl gəştən-e moşgin pərəndtəraz) - naxışlı qara ipəyin(gecənin) Udi qumaşına (səhərə) çevrilməsi, səhərin açılması

سحرگه که مشگین پرند طراز بدیبای عودی بدل گشت باز(۱۰۰, ۴۸۱)

مشگین حریر (moşginhərir) -qara ipək

نبینی که باشد زمشگین حریر فروشندهء پاک را ناگزیر(۹, ۲۸۸)

مشگین سرشت (moşginsereşt) - müşgətirli

درآمد بمشکوی مشگین سرشت چو آب روان کاید اندر بهشت(۳۷, ۲۱۷)

مشگین کمند (moşginkəmənd) - müşghörüklü, müşgkəməndli

ز بهر شه آن ماه مشگین کمند زچشم و دهان ساخت بادام و قند(۸۷, ۲۲۱)

مصاف (məsaf) -müharibə, döyüş meydanı

سنانم زپهلو درآید بناف دروغی نمی گویم اینک مصاف(۵۴, ۴۱۵)

مصر (mesr) - Misir

بهر ناحیت نام داغش رسید بمصروحبش بوی باغش رسید(۳۹, ۷۷)

مصر (moserr) -inadkar, əzmində möhkəm

زمن مصر باید نه زر خواستن سخن چون زر مصری اراستن(۵۹, ۱۳۳)

مصرشه (moserrşəh) - əzmkarşah (İskəndər)

چو گفت این فرود آمد از پشت پیل سوی مصرشه رفت چون رود نیل(۲۸۵, ۳۷۴)

مصری (mesri) - misirli

تظلم زنانند بر شاه روم که بر مصریان تنگ شد مرزوبوم(۱۸, ۸۰)

مصری (mesri) -sif. Misir, Misirə məxsus

زمصری وورومی وچینی پرند برآراست پیرایهء ارجمند(۱۴, ۲۱۶)

مصطفی (mostəfa) - Məhəmməd peyğəmbər (s.)

نظامی بدین بارگاه رفیع نیارد بجز مصطفی را شفیع(۴۴, ۱۲)

مصقل (mosəqqəl) - pardaxlanmış

مصقل کردن (mosəğğəl kərdən) - pardaxlamaq

بصورتگری بود رومی بپای مصقل همی کرد چینی سرای(۴۱, ۳۷۸)

مصوص (məsus) -yemək növü (göyərçin əti, badam və püstədən düzəldilir)

مصوص سرائی و ریچار نغز زبادام و پسته برآورده مغز(۲۴۹, ۲۶۷)

مطبخ (mətbəx) - mətbəx

یکی راسرازتن بریدن بدرد بمطبخ فرستادن از بهر خورد(۹۵, ۹۰)

مطبخی (mətbəxi) - aşbaz

بفرمای تا مطبخی در نهفت نهد جفته وان را کند خاک جفت(۹۷, ۹۰)

مطرا (motərra) - bəzək, təravət, yenilik

مطرا کردن (motərra kərdən) - təravətləndirmək, yeniləşdirmək

بمنسوج خوارزم ودیبای روم مطرا کنند آنهمه مرزوبوم(۷۲, ۲۲۰)

مطرب (motreb) - musiqiçi

نشاندند مطرب فشاندند مال که آمد چنان بازیی درخیال(۴۶, ۱۱۵)

مطرح (mətrəh) - tələ

که چون بایدم مطرحی ساختن شکاری درآن مطرح انداختن(۷, ۲۰)

مطلق (motləğ) - dəyişilməz, mütləq

چو وهم از همه سوی مطلق خرام چو اندیشه درتیز رفتن تمام(۷۲, ۳۸۶)

معامل (mo'amel) -tacir, qiymətqoyan

دران آرزوگاه فرخار دیس نکرد ارزو با معامل مکیس(۴۱, ۳۸۴)

معانی (mə'ani) - məna, mənalar

راه معانی گرفتن (rah-e mə'ani gereftən) - məna ardınca getmək

سکندر که راه معانی گرفت پی چشمهء زندگانی گرفت(۴۵, ۶۳)

معذور (mə'zur) - üzürlü

معذوربودن (mə'zir budən) - üzürlü olmaq

زمن رخت این همراهان دور باد زبانم بدین نکته معذورباد(۸, ۸۳)

معتدل (mo'tədel) - mülayim

هوا معتدل بوستان دلکش است هوای دل بوستان زان خوشست(۱۶, ۶۱)

معراج (me'rac) - yüksəlmə, merac

شهی که آرزومند معراج تست زمین بوس او درة التاج تست(۷, ۴۶)

معرکه (mə'rəke) - meydan

چو در معرکه بر کشم تیغ تیز بکوهه کنم کوه را سنگ ریز(۱۶۷, ۹۵)

معشوق (mə'şuğ) - məşuqə

برعاشقان گر بدی بد شوم همان به که معشوق خود خودشوم(۷۴, ۳۵)

معشوقی (mə'şuği) - vurğunluq, məşuqəlik

زبند جهان داد خود را خلاص بمعشوقی عرشیان کشت خاص(۶, ۱۵)

معلق (mə'əlləğ) - fırlanan

برو غبغبی کا ب ازومی چکید برآتش بر آب معلق که دید(۸۴, ۳۸۷)

معلق زن (mə'əlləğzən) - fırlanan, dövrəvuran

همان پایکوبان کشمیرزاد معلق زن از رقص چون دیوباد(۴۹, ۳۸۵)

معلق زنان (mə'əlləğzənan) -fırlanan, dövrəvuran

چو هندوی بازیگر گرم خیز معلق زنان هندوی تیغ تیز(۲۵۷, ۱۰۲)

معنبر (mo'ənbər) - ətirli

بر اورنگ شاهنشهی بر نشست گرفته ترنجی معنبر بدست(۱۰۰, ۲۵۶)

معنبرشدن (mo'ənbər şodən) - ətirə bürünmək, müənbər olmaq

برآن صیدگه چون گذر کرد شاه معنبر شد از گرد اوصیدگاه(۴۵, ۳۴۲)

معنبر کردن (mo'ənbər kərdən) - ətirə bürümək

زمین را بجرعه معنبر کنیم بسر شوی شادی گلی تر کنیم(۳۳۵, ۲۷۳)

معنی شناس (mə'nişenas) - mənabilən

زهر دانشی کوبود درقیاس وزو گردد اندیشه معنی شناس(۱۸, ۷۰)

معیار (me´yar) -ölçü, meyar

بمعیار این چارسوره روی نسنجد دو جوتا ندزدد جوی(۵, ۸۳)

مغ (moğ) - muğ, atəşpərəst

چو خسرو بر آن گنجدان دست یافت مغان را زجام مغان مست یافت(۱۰۷, ۳۲۱)

مغاک (məğak) - yerin altı, çala, çuxur

نشان جست از آن آتش تابناک که چون میدهد روشنی زان مغاک(۶۳, ۳۱۳)

مغاک گشتن (məğak gəştən) -çala- çuxur olmaq

مغاک (məğak) - göyün altı, aşağı

فلک در بلندی زمین در مغاک یکی طشت خون شد یکی طشت خاک(۷۹, ۱۴۲)

مغانه (moğane) - muğ adətiylə

مغانه می لعل بر داشته بیاد مغان گردن افراشته(۲۴, ۲۰۸)

مغرب (məğreb) - Qərb

طرفدار مغرب بمردانگی قدرخان مشرق بفرزانگی(۱۰, ۴۶)

مغربی (məğrebi) - pul vahidi

ببازارشد تا بزرزرکشد بیک مغربی مغربی درکشد(۳, ۲۲)

مغز (məğz) - beyin

چو بر داری ازره گذردود را خورد پشهء مغز نمرود را(۳۳, ۵)

مغزکوه ازسرانداختن (məğz-e kuh əz-sər əndaxtən) - dağı yerindən oynatmaq, dağı külə çevirmək

ز خرمهرهء مغزپرداخته زمین مغز کوه از سرانداخته(۲۵۰, ۱۰۱)

از دهن برون ریختن مغز (əz-dəhən borun rixtən-e məğz) – beynin burundan gəlməsi, ölmək

زپولاد لخت گردن شکن برون ریخته مغزها از دهن(۱۸, ۴۵۳)

بمغز (چیزی، کسی) جوش در افکندن (be-məğz-e(çizi, kəsi) cuş dər əfkəndən) - beynini coşdurmaq, vəlvələyə salmaq

بمغز خراسان در افکند جوش خراسانیان را بمالید گوش(۱۱۱, ۳۲۱)

در مغز تاب آوردن (dər- nəğz tab avərdən) - beyni coşdurmaq

برآن شد که در مغز تاب آورد سوی کید هندو شتاب آورد(۲۶, ۳۲۷)

درمغزکوه رفتن (dər məğz-e kuh rəftən) - dağı deşmək

ترنگ کمان رفته درمغزکوه فشافش کنان تیربر هرگروه(۱۷, ۴۵۲)

مغز (məğz) - huş, ağıl

مغزپالوده (məğz-e palude) - zayolmuş ağıl, itirilmiş ağıl

زبس صاف پالودهء عطرسای بسا مغز پالوده کامد بجای(۲۵۰, ۲۶۷)

بجای آمدن مغزپالوده (be-cay amədən-e məğz-e palude) - ağlın yerinə gəlməsi, zayolmuş ağlın bərpası

زبس صاف پالودهء عطرسای بسا مغز پالوده کامد بجای(۲۵۰, ۲۶۷)

بمغز درآمدن فراموشکاری (be- məğz dər amədən-e fəramuşkari) – huşsuz olmaq

زپیری دگرگون شود رای نغز فراموشکاری در آید بمغز(۱۱۰, ۱۵۱)

مغز(ازچیزی ،کسی)برآوردن (məğz(əz- çizi, kəsi) bər avərdən) - ağlını aparmaq, heyran etmək

مصوص سرانی و ریچار نغز زبادام و پسته برآورده مغز(۲۴۹, ۲۶۷)

مغز (məğz) - fikir, düşüncə

درآن رهگذرهای اندیشناک پراکنده شد برسرم مغز پاک(۱۷, ۲۱)

فزوده شدن مغز (fozude (əfzude) şodən-e məğz) - düşüncənin artması, düşüncənin kamilləşməsi

بسی نافهء مشگ و دیبای نغز کزایشان فزوده شود هوش و مغز(۷۲, ۲۸۰)

مغزحکمت بکار آوردن (məğz-e hekmət be-kar avərdən) - hikməti işə salmaq, hikmətli sözlər işlətmək

چونقد سخن در عیار آورد همه مغز حکمت بکار آورد(۳۴۶, ۹۳)

مغز در سر کردن (məğz dər sər kərdən) - ağlı başa yığmaq, ağıllanmaq

بگفتار شه مغز را تر کنم بگفت کسان مغز درسرکنم(۱۹, ۵۲)

مغزرا تر کردن (məğz-ra tər kərdən) - həvəslənmək, yeni fikrə gəlmək

بگفتار شه مغز را تر کنم بگفت کسان مغزدرسر کنم(۱۹, ۵۲)

مغز را تیز کردن (məğz-ra tiz kərdən) - fikrini cilalamaq, fikrini itiləmək

گزارش کنان تیز کن مغز را گزارش ده این نامهء نغز را(۵, ۳۳۹)

مغزرا روشن کردن (məğz-ra rouşən kərdən) - fikri işıqlandırmaq

چنان گوید این نامهء نغز را که روشن کند خواند نش مغز را(۶۴, ۴۴)

مغز (məğz) - baş

چو افتاد دشمن دران پای لغز بسم سمندش بسنبید مغز(۱۶۸, ۴۲۳)

مغز (məğz) - qillə, gövdə

یکی گرز هفتاد مردی بدست که البرز را مغز درهم شکست(۲۵۳, ۴۲۹)

مغز (məğz) - iç, ləpə

چنان میخورد زنگی خام را که زنگی خورد مغز بادام را(۱۲۷, ۹۲)

مغز (məğz) - məna, mahiyyət

درآن تندی ئ آتش افروختن کزوحواست مغز سخن سوختن(۱۵۴, ۱۵۴)

از مغزکار چربی انگیختن (əz- məğz-e kar çerbi əngixtən) - işin mahiyyətini gözəl bəyan etmək, məsələnin mahiyyətindən şirin danışmaq

همان چرب گو مرد شیرین گزار چنین چربی آنگیخت از مغز کار(۱۰, ۳۲۶)

مغز (məğz) - istək, arzu

یکی روسپش پاسخی داد نغز کزین پوست میزاید آنجمله مغز(۳۳, ۴۵۸)

مغز وپوست (məğz-o-pust) - daxili və xarici aləm

ازمغز و پوست آگهی داشتن (əz- məğz-o-pust agəhi daştən) – insanın daxili və xarici aləminə bələd olmaq

دگرکاگهی دارد از مغزو پوست شناسد بد از نیک ودشمن زدوست(۹۹, ۱۹۸)

مغز پوسیده (məğzpuside) - beynixarab, başıxarab

تو ای مغزپوسیدهء سالخورد زگستاخی خسروان باز گرد(۱۰۳, ۱۵۰)

مغزکوبی (məğzkubi) - ölüm, başqoyma

دگرخواست با اوهمان رفت نیز بجزمغزکوبی ندانست چیز(۱۴۶, ۴۲۱)

مغلوب (məğlub) - məğlub

ازآن هندسی حرف شکلی کشید که مغلوب و غالب دروشد پدید(۴۶, ۷۲)

مغنی (moğənni) - müğənni

ترنم شناسان دستان نیوش زبانگ مغنی گرفتند گوش(۱۰۸, ۳۸)

مفرح (mofərreh) - şadlıqgətirən, xumarlandıran

رحیقم برقص آورد آبرا عقیقم مفرح دهد خوابرا(۸۱, ۴۶۸)

مفرد (mofred) - tək, misilsiz

خبر داد عارض که ششصد هزار برآمد دلیران مفرد سوار(۲۸, ۱۳۹)

مفرش (məfrəş) - paltar, örtük

نماند از سپه سفت محمل کشی که بروی زدیبا نبد مفرشی(۵۰, ۴۵۹)

مفلس (mofles) - kasıb, yoxsul

نباید کزودولت آید برنج که مفلس بجان کوشد از بهرگنج(۴۱, ۱۴۵)

مقادیر (məqadir) -qədər, miqdar

رسن بسته اندازه پیدا شده مقادیر منزل هویدا شد ه(۶۳, ۵۷)

مقام (məqam) - dayaq, nöqtə, yer, mənzil

مقام آوردن (məqam avərdən) - dayanmaq, mənzil etmək

بگرد خراسان برآمد تمام بهر شهری آورد لختی مقام(۱۱۰, ۳۲۴)

مقام ساختن (məqam saxtən) - mənzil etmək, yaşamaq

باقبال هرجا که خواهی خرام تونی قبله هرجاکه سازی مقام(۶۷, ۳۸۰)

مقبل (moqbel) - xoşbəxt, uğurlu

نه اقبا ل را شاید انداختن نه با مقبلان دشمنی ساختن(۱۱۲, ۳۶۲)

مقدار (meqdar) - qədər, miqdar

چنین تا بمقدار هفتاد مرد بتیغ آمد ازرومیان در نبرد(۱۸۳, ۹۶)

بمقدار آن که.. (be-meqdar-e an ke,...) - nə qədər ki,... qədər

بمقدارآن سر درآرد بخواب که مرغی برون آورد سرزآب(۶۷, ۲۵۳)

مقدار (meqdar) - qiymət

بمقدارخود هریکی را شناخت که از هرمتاعی چه شایست ساخت(۴۵۸, ۲۸)

بمقدار خویش (be-meqdar-e xiş) - öz səviyyəsinə uyğun

ولی شاه باید که درکار خویش پژوهش نماید بمقدار خویش(۲۳۶, ۴۲)

مقدونیه (məqduniye) - Makedoniya

سکندر بدستوری رهنمون زمقدونیه برد رایت برون(۸۱, ۳۶)

مقرعه (məğrə'e) -taziyana (şölə)

زمین لرزه مقرعه در دماغ زده آتشین مقرعه چون چراغ(۹۳, ۱۳۷)

مقرعه زدن (məqrə'e zədən) - alovlanmaq

زمین لرزه مقرعه در دماغ زده آتشین مقرعه چون چراغ(۹۳, ۱۳۷)

مقرعه (məğrə'e) - qamçı

مقرعه زدن (məqrə'e zədən) - qamçılamaq

مران چون نظر برمن انداختی مزن مقرعه چونکه بنواختی(۱۲, ۳۸)

مقراضه (məğraze) - haçabaş oxun ucu, peykanı

بمقراضهء تیر پهلو شکاف بسی آهو افکنده با نافه ناف(۳۴۳, ۵۱)

مقراضی (meğrazi) - kəsmə

چو سوزن سنان سینه را دوخته زمقراضه مقراضی آموخته(۴۵۳, ۲۶)

مقرنس (moğərnes) - naxışlı, bəzəkli

شنیدم که بود اندران خاره کوه مقرنس یکی طاق گردون شکوه(۱۲۱, ۵۶)

مقرنس شدن (moğərnes şodən) - bəzənmək, naxışlı olmaq

زبس رایت انگیزی سرخ وزرد مقرنس شده گنبد لاجورد(۱۱۴, ۲۸)

مقصود (məğsud) - arzu, istək

چه دولت که در بند کار تو نیست چه مقصود کان درکنار تو نیست(۴۹, ۵۵)

مقصود (məğsud) - məqsəd

نپنداری ای خضر پیروز پی که ازمی مرا هست مقصود می(۲۹, ۶۸)

مقیم (moqim) - müqim, daimi yaşayan

مقیمی نبینی درین باغ کس تماشا کند هر یکی یکنفس(۷۴, ۶۴)

مقیم (moqim) - iştirakçı, əhl

چو شاهنشه آمد سوی بزم خویش مقیمان مجلس دویدند پیش(۲۹۵, ۱۰۰)

مقیمان شهر (moqiman-e şəhr) - şəhər əhli

تنم گرچه هست از مقیمان شهر دلم نیست غافل زشاهان دهر(۲۶۲, ۱۹۳)

مکتب (məktəb) - məktəb

که چون سربرآری بچرخ بلند زمکتب بمیدان جهانی سمند(۷۱, ۳۰)

مکر (məkr) - məkr, hiylə

و لیکن مباش ایمن از رنگ او مشو غافل از مکر ونیرنگ او(۲۱۴, ۱۱۲)

مکلل (mokəlləl) - naxış tikilmış, naxışlı

پرندی مکلل بیاقوت و در همه درزش ازگرد کافور پر(۲۸۰, ۷۵)

مکلل (mokəlləl) - ornamentli

همان تختهای مکلل زعاج بگوهر برآموده با طوق وتاج(۱۱۶, ۶۰)

مکوکب (məkukəb) - ulduz naxışlı, parlaq naxışlı

بپوشید خفتانی از کرگدن مکوکب بزر زآستین تا بدن(۱۰۳, ۲۷۷)

مکیس (mokis) مکاس- (mokas) sözünün fonetik variantı, sövdələşmə

مکیس کردن (mokis kərdən) - sövdələşmək

درآن آرزوگاه فرخاردیس نکرد آرزوبا معامل مکیس(۳۸۴, ۴۱)

مگر (məgər) -təsdiq ədatı, yəqin

مگر شاه ازآن داد چوگان بمن که تا زوکشم ملک در خویشتن(۱۳۵, ۹۳)

مگر (məgər) - sual ədatı, məgər

همان نافهء آهوان مشک بست مگر چنگ ودندان یوزان شکست(۳۰۷, ۱۰۵)

مگر (məgər) - bəlkə

مگر گردد آن زربرین ریخته خود این زربدان زرشد آمیخته(۲۳, ۱۳)

مگر (məgər) - başqa, yalnız

خران را کسی در عروسی نخواند مگروقت آن کاب وهیزم نماند(۱۷۵, ۹)

مگر (məgər) - məqsəd budaq cümləsində bağlayıcı funksiyasında işlənir

زمین را ببوسم بخواهشگری مگر دور گردد شه از داوری(۳۶۷, ۱۹۵)

مگر (məgər) - sanki, elə bil

بسنگ سیه برزرسرخ سود مگربرمحگ زرهمی آزمود(۲۱, ۲۱۶)

مگر (məgər) - zaman kəsiyi bildirən bağlayıcı, nə qədər ki... , neçə (vaxt) ki...

زمیدان نخواهم شدن بازجای مگر لشگری را در آرم از پای(۲۱۹, ۴۲۶)

مگرک(که) (məgər k(ke)) - əgər

نجویند کین تازه دارند مهر مگرکزروش باز ماند سپهر(۲۲۹, ۳۶۹)

مگرک(که) (məgər k(ke)) - məqsəd budaq cümləsində işlənən bağlayıcı

مگرکاتشی برفروزند لعل درآتش نهند از پی شاه نعل(۳۴۲, ۲۷۴)

مگرک(که) (məgər k(ke)) - bəlkə

مگر کزکلید تو وتیغ من گشاده شود کاراین انجمن(۹۰, ۲۹۴)

مگرک(که) (məgər k(ke)) - yəqin ki,...

مگرکان سخن را گران دید شاه نکرد از سر خشم درمن نگاه(۴۹۵, ۴۴۶)

مگرک(که) (məgər k(ke)) - bəlkə, əksinə

نه ایم آمده از پی دلخوشی مگرکز پی رنج وسختی کشی(۸, ۱۷۵)

مگرک(که) (məgər k(ke)) - sual ədatı, məgər

مگر کاتشست إن دل سوخته که از خار خوردن شد افروخته(۳۷, ۳۳)

مگرک(که) (məgər k(ke)) - yalnız, başqa

نیندیشید از هیچ خونخوارهء مگرکز ضعیفی و بیچارهء(۱۱۱, ۳۴۷)

مگس (məgəs) - milçək

مگس گرد خرگاه نگذاشتن (məgəs gerd-e xərqah nəqozaştən) - ordugahı möhkəm qorumaq, ordugah ətrafında milçəyin uçmasına imkan verməmək

دو رویه سپه پاس برداشتند مگس گرد خرگاه نگذاشتند(۱۹۹, ۴۲۵)

ملال (məlal) - bezmə

ملال گرفتن (məlal gereftən) -bezmək

جهان پادشاه چون شود دیرسال پرستنده را زوبگیرد ملال(۹۸, ۱۹۸)

ملالت (məlalət) - qəm, qüssə, kədər

ملالت گرفتن (məlalət gereftən) - qəmlənmək, kədərlənmək

ملالت گرفت ازمن ایام را بکنج ارم بردم آرام را(۶۷, ۳۵)

ملامت (məlamət) - məzəmmət

ترا کاسه وخوان پراز گوهرست ملامت ببین تا که را درخورست(۲۷۴, ۲۶۹)

ملت (mellət) - millət

دگرنامه ها را که جوئی نخست بجمهور ملت نباشد درست(۱۱۳, ۳۹)

ملخ (mələx) - çəyirtgə

دو لشگر چو موروملخ تاختند نبردی جهان درجهان ساختند(۷۳, ۱۷۱)

ملک (mələk) - şah

غلیواژ را باکبوتر چه کار بباز ملک درخورست این شکار(۶۲, ۴۴)

ملک برملک زاد (mələk bər mələkzad) - şahlar nəsli

جهان ایمن از دانش و داد او ملک بر ملک زاد بر زاد او(۹۷, ۳۴۶)

ملک (mələk) - şah (İskəndər)

ملک ماند خالی درآن جای خویش نهاده یکی تیغ الماس پیش(۱۵۱, ۳۶۴)

ملک (mələk) - şah(Çin xaqanı)

نشسته ملک بریکی زنده پیل زما تا بدونیست بیش ازدومیل(۲۴۷, ۳۷۱)

ملک (molk) - ölkə

بزیرآمدن زآسمان برزمین بسی بهتراز ملک ایران بچین(۳۵, ۳۵۱)

ملک (molk) - torpaq, yer

ملک جهان (molk-e cəhan) - dünya

که چون شاه یونان ملک فیلقوس برآراست ملک جهان چون عروس(۱۰, ۷۰)

ملک عالم (molk-e aləm) - dünya

درآباد و ویران نشست آورم همه ملک عالم بدست آورم(۲۵, ۲۸۳)

ملک نوش آفرین (molk-e nuşafərin) - İstəxr

بران ملک نوش آفرین بگذرد بدونیک آن مملکت بنگرد(۱۴, ۳۹۳)

ملک (molk) - şahlıq

از ملک رخت پرداختن (əz-molk rəxt pərdaxtən) - şahlıqdan getmək, şahlıqdan uzaqlaşmaq

چو کیخسرو ازملک پرداخت رخت نهاد اندران تاجگه جام وتخت(۱۴۸, ۲۹۹)

بر ملک آفاق کامگار شدن (bər molk-e afağ kamqar şodən) – dünyaya hakim olmaq, dinyaya sahib olmaq

چو برملک آفاق شد کامگار همی گشت برکام او روزگار(۱۶, ۲۳۴)

ملک (molk) -şəhər

همان ملک بردع برانداختند یکی شهر پرگنج پرداختند(۳۱, ۳۹۴)

ملک (molk) - mülk, mal

که از ملک دنیا بچندین درنگ درستی زرآورده بودم بچنگ(۱۰, ۲۳)

ملکبخش (məlekbəxş) -şahlıq bağışlanmış şah (İskəndər)

چو شد ملک درملک آن ملکبخش بمیدان فراخی روان کرد رخش(۴۶, ۲۰۹)

ملکزاده (məlekzade) - şahzadə

بیبانیان پهلوانی کنند ملکزادگان دشتبانی کنند(۱۹۰, ۲۰۴)

ملکشاه (məlekşah) - Məlikşah

ملکشاه و محمود و نوشین روان که بردند گوی از همه خسروان(۴۸, ۷۷)

ملکوار (məlekvar) - şahanə, şahlara məxsus

سلاح ملکوار ترتیب کرد بجوشن براز تیغ ترکیب کرد(۲۷۶, ۱۰۳)

ملک و مال (molk-o-mal) - var-dövlət, daşınan və daşınmaz əmlak

چه بندی دل خود درآن ملک ومال که هستش کمی رنج وبیشی وبال(۱۵۷, ۲۰۲)

ملکی (məleki) - şahlıq

چو دوران ملکی بپایان رسد بدو دست جوینده آسان رسد(۷۸, ۱۶۵)

ملمع (moləmmə') - rəngarəng parçadan dyzəldilmiş

قبای ملمع (ğəba-ye moləmmə') - asiman

چو گشت آن ملمع قبای جای او بدستی کم آمد زبالای او(۱۹, ۱۴)

ملوک (moluk) - ملک (məlek) sözünün cəmi, şahlar

ملوکی کزافسر نشان داشتند جهان را بلشگرکشان داشتند(۱۰۹, ۳۴۷)

ملوکانه (molukanə) - şahanə, şahlara məzsus, şahlara layiq

سرائی ملوکانه داردبلند بساطی کشیده دروارجمند(۵۶, ۲۵۲)

مملکت (məmləkət) - ölkə, məmləkət

زخصم تو چون مملکت گشت سیر بخصم افکنی پای در نه دلیر(۵۵, ۱۴۱)

من (mən) - Nizami

رخی چون گل وبرگل آورده خوی بمن داد جامی پراز شیرومی(۳۲, ۶۲)

من (mən) - Keyd

نبودست جز مهراوکار من سبب چیست کاید بپیگار من(۵۵, ۳۲۹)

من (mən) - Xaqanın İskəndərə bağışladığı kəniz

ندارد چو من خاکی آن دسترس که با آب حیوان بر آرد نفس(۴۹۰, ۴۴۵)

من (mən) - Dəvali

اگرمن درآن داوری بودمی ازین به بکشتن برآسودمی(۳۵, ۳۹۴)

من (mən) - Çin xaqanı

سکندر تونی شاه ایران وروم منم کار فرمای این مرزوبوم(۴۶, ۳۵۷)

من (mən) - Tərtus (rus pəhlivanı)

زسرترک بر داشت گفتا منم هژبری کزین گونه شیر افکنم(۲۱۶, ۴۲۷)

من (mən) - Səriri

من اینجا نشینم بفرمان شاه چو شاه از ره آید کنم عزم راه(۵۸, ۳۰۴)

من (mən) - Nüşabə

پیام تو چون تیغ گردن زند کرا زهره کین تیغ بر من زند(۱۳۹, ۲۵۹)

من (mən) - İskəndər

کجا تیغی از تیغ من تیزتر زپیکان من آتش انگیزتر(۱۲۵, ۲۵۸)

من (mən-o-gərdən keyd-o- şəmşir-e tiz) – mənəm Keydin boynudur və iti qılınc

وگربا من اودرسر آرد ستیز من وگردن کید و شمشیر تیز(۱۷, ۳۲۶)

من (mən) - çəki vahidi, batman

زعود گره پاره ها بسته تنگ که هر پاره زوبود صد من بسنگ(۵۷, ۱۱۶)

مناجات (menacat) - minacat

فی المناجات (ص. ۱۰)

منادی (menadi) -carçı

منادی برآمد بگرد سپاه که اینست پاداش خونریزشاه(۶۴, ۱۹۵)

منادی برانگیختن (menadi bər əngixtən) - car çəkdirmək

منادی برانگیخت درهردیار(۱۹۵, ۲۰۵) هراسنده شد زین سخن شهریار

مناظره (mənazere) - yarış, müsabiğə

مناظرهء رومیان با چینیان در نقاشی(ص. ۳۷۵)

مناسک (mənasek) - ziyarət mərasimi

حساب مناسک درآموخته(۵۱, ۲۴۴) سوی کعبه شد رخ بر افروخته

منت پذیر (mennətpəzir) - minnətdar

منت پذیرشدن (mennətpəzir şodən) - minnətdar olmaq

فرستاد و شد کید منت پذیر(۶۸, ۳۳۷) ازآن بیش کارد کسی درضمیر

منجنیق (məncəniğ) - mancanaq, sapand

نه از گردش منجنیق هراس(۴۱, ۲۹۱) نه عراده برگرد اورهشناس

منجوق (məncuğ) - bayraq

بمنجوق بر زد پرندی بنفش(۷۰, ۱۴۲) بسی برترازکاویانی درفش

مند (mənd) -sözdüzəldici şəkilçi

دل باغبانان شود دردمند(۲۵, ۲۷) شود برگ ریزان زشاخ بلند

مندل (məndel) - tilsim

مندل خاکی (məndel-e xaki) - dünya

نیارم سرآوردن از خط برون(۷۸, ۳۶) درین مندل خاکی از بیم خون

منزل (mənzel) - mənzil, dayanacaq, düşülən yer

زمنزل بمنزل بپیمود راه(۶۴, ۵۸) زخشکی بهرجا که زد بارگاه

منزل ساختن (mənzel saxtən) - məskən salmaq, yaşamaq

درین غار با غول منزل نساخت(۶, ۴۶۲) دبیری که آن حرفها راشناخت

منزل (mənzel) - məsafə, yol

منزل بریدن (mənzel boridən) - yolu ötüb keçmək

عنان راه را داد ومنزل برید(۱۳۸, ۲۹۸) ملک بارگه سوی صحرا کشید

منزل (mənzel) - yer, məkan

درآن منزل آمد عمارت پدید(۳۴, ۱۱۵) بهر منزلی کو علم بر کشید

منزل بمنزل (mənzel-be-mənzel) - mənzil- mənzil(zərf)

همی کرد منزل بمنزل خرام(۷۱, ۳۲۲) جهاندار با صید وبا رود وجام

منزل شناس (mənzelşenas) - yerəbələd

زساحل بساحل گرفتی قیاس(۷۰, ۵۸) بدین گونه مساح منزل شناس

منزلگه (mənzelgəh) - düşərgə, gecələmə yeri

برزم دگرروزکردند ساز(۱۲۳, ۱۷۴) بمنزلگه خویش گشتند باز

منسوج (mənsuc) - parça növü, mənsuc

مطرا کند آنهمه مرزوبوم(۷۲, ۲۲۰) بمنسوج خوارزم و دیبای روم

منش (məneş) - ürək

(əz-mehr pərdaxte şodən-e məneşha) ازمهر پرداخته شدن منشها – ürəklərdən məhəbbətin silinməsi

منشها شد ازمهر پرداخته(۱۵۵, ۹۴) چوآیین پیگار شد ساخته

منش (məneş) - fikir, düşüncə, meyl

منش بر(چیزی) تیز کردن (məneş bər(çizi) tiz kərdən) - arzulamaq

زمی کرد یاقوت را جرعه ریز(۲۳۵, ۳۷۰) سکندر منش کرد بر باده تیز

منش خاستن ((ze- çizi) məneş xastən) -(ز چیزی)- meylin yox olması, imtina

بمهر اسکندربیاراستی (۱۸, ۱۴۴) زدارا پرستی منش خاسته

منش را گوش بمالیدن (məneş-ra quş bemalidən) - fikirləşmək, götür-qoy etmək

نشاند آتش طیرگی را زجوش(۲۳۸, ۲۶۶) چو لختی منش را بمالید گوش

منش را(بکسی) راه داد ن (məneş-ra (be-kəsi) rah dadən) – (birinə) meyl etmək

پس آنگه منش را بدو داد راه(۶۳, ۳۳۷) طراز عروسی بروبست شاه

منش سوی(چیزی) آوردن(məneş su-ye(çizi) avərdən) - bir şey haqqında düşünmək, bir şeyə meyl etmək

چو شب خواسن کز غم سپاه آورد منش سرسوی خوابگاه آورد(۳۲۸, ۲۷۳)

(dər- məneş taxtən) - düşünmək در منش تاختن

سراسیمگی در منش تاخته زرخت خرد خانه پرداخته(۴۸, ۱۰۹)

منشور (mənşur) - talenamə

چو منشور اقبال او خواند پیش درو بست عنوان فرزند خویش(۲۷, ۷۱)

منظر (mənzər) - tikinti, hasar

باهی که بر داشت بیتوشهء فرو ریخت از منظرش گوشهء (۱۱۴, ۲۹۶)

منقار (menğar) - dimdik

گه این مغز آنرا بمنقارخست گه آن بال این را بناخن شکست(۴۱, ۱۲۰)

منقار (menğar) - uc

زمنقار پولاد پران خدنگ گره بسته خون در دل خاره سنگ(۲۵۴, ۱۰۱)

منقش (monəğğəş) - naxışlı

منقش یکی خسروانی بساط که بیننده را تازه کردی نشاط(۴۴, ۱۳۲)

منیر (monir) - nurlu, parlaq

سکندر جهانجوی فرخ سریر نشسته چوبرچرخ بدر منیر(۲۳, ۱۳۰)

مو (mu) - tük

بحمدالله از هیچ بالا وپست نیامد درین ملک موئی شکست(۲۰, ۳۱۸)

موی سپید (mu-ye sepid) - ağ saç

سر نسترین را زموی سپید سیاهی ده از سایهء مشگ بید(۱۱؟۶۱)

موافق (movafeğ) - uyğun, münasib

موافق بودن (movafeğ budən) - münasib olmaq, bəyənilmək

نصیحت موافق بود شاه را گرازکبر خالی کند راه را(۱۳۰, ۱۵۲)

موبد (moubəd) - möbid, kahin

گذارشگرکارگاه سخن چنین گوید از موبدان کهن(۱۱, ۱۱۹)

موبدی (moubedi) - sif. mobidə məxsus

بفرمود تا آتش موبدی کشند از هنرمندی وبخردی(۵۷, ۲۱۰)

موج (mouc) - dalğa

بجنبش درآمد دو دریای خون شد ازموج آتش زمین لاله گون(۱۷۹, ۶۳)

موج بر انگیختن (mouc bər əngixtən) - dalğalandırmaq

گزارند گیهای کلک دبیر برانگیخته موج ازان آبگیر(۴۸, ۳۷۹)

موج زدن (mouc zədən) - dalğalanmaq

جهانجوی چون دید کز لشگرش همی موج دریا زند کشورش(۱۱۱, ۱۳۶)

موج بر زدن (mouc bər zədən) - dalğalanmaq

چو خورشید روشن برآید باوج زروشن جهان بر زند نورموج(۵۴, ۴۶۶)

موج سخن را ریز ریز کردن (mouc-e soxən-ra riz-riz kərdən) – şeir qoşmaq, söz demək

برآنم من ای همت صبح خیز که موج سخن را کنم ریزریز(۳, ۲۸۲)

موج طوفان زدن لب (mouc-e tufan zədən-e-ləb) - gözəl və mənalı danışmaq

لبش در سخن موج طوفان زند همه رای با فیلسوفان زند(۱۰۲, ۳۴۶)

موج گوهرزلب بگوش رسیدن (mouc-e qouhər ze-ləb be-quş rəsidən) – inci dalğası kimi cümlələr eşitmək

درآن خرمیهای با ناز ونوش رسیده زلب موج گوهربگوش(۷, ۳۷۵)

از موج لشگرحصاری زدن (əz- mouc-e ləşgər hesari zədən) - qoşun dalğasindan hasar çəkmək

بران پهن صحرای دریا شکوه حصاری زد از موج لشگرچو کوه(۱۲, ۴۵۲)

سینه درموج خون (sine dər mouc-e xun) - sinəsi qan dalğalı, ölümcül yaralı

دریغا بدریا کنون آمدم که تا سینه در موج خون آمدم(۱۳۶, ۱۸۴)

موج (mouc) - dalğa (qoşun)

چو دارای دریا دل آگاه گشت که موج سکندر زدریا گذشت(۱۹, ۱۴۴)

موج موج (mouc-mouc) - dalğali, dalğa vuran, dalğalanan

وگر بیند از در درو موج موج سراینده را سربرآرد باوج(۱۱, ۵۲)

مؤذن (moəzzen) - müəzzen, əzandeyən

بر آورده موُذن باول قنوت که سبحان حی الذی لایموت(۲۱, ۲۱)

مور (mur) - qarışqa

اگر پای پیلست اگر پرمور بهریک تودادی ضعیفی وزور(۳۱, ۵)

موصل (mosel) - Mosul

که چون شه زدارا ستد تاج وتخت زپرگار موصل برون برد رخت(۵۵, ۲۱۰)

موکب (moukeb) - süvari qoşun dəstəsi

برون آمد از موکب قلبگاه باواز گفتا کدامست شاه(۲۵۵, ۳۷۱)

موکب درآوردن (moukeb dər avərdən) - qoşun çıxarmaq

چوموکب درآرم بدریا کنار کنم هفتهء مرغ وماهی شکار(۳۲, ۲۸۴)

موکب روان کردن (moukeb rəvan kərdən) - qoşun çıxarmaq

بهرناحیت کرد موکب روان که یاریگرش بود بخت جوان(۱۱۲, ۳۲۴)

موکب (moukeb) - svita

زغزنین درآمد بهندوستان ره از موکبش گشته چون بوستان(۲۵, ۳۲۷)

موکب رو (moukebrou) - svitanı müşaiyyət edən atlı

چو درموکب قلب دارا رسید زموکب روان هیچکس را ندید(۱۰۴, ۱۸۲)

مولا (moula) - qul, nökər

سهیٔ سرو محتاج بالای او شکر بنده و شهد مولای او(۸۶, ۳۸۷)

مولا بودن (moula budən) - itaətkar olmaq

اگرچه ملک داشت بالا ترش زمان تا زمان بود مولا ترش(۷۳, ۳۸۱)

مولائی (moulai) - qulluq, xidmət

زمولائی وچاکری نگذرم سکندر خداوند ومن چاکرم(۵۹, ۳۲۹)

مولد (mouled) - doğum

از مولد دمیدن(əz- mouled dəmidən) - doğulmaq

صلاح جهان آن شب آمد پدید که از مولد این صبح صادق دمید(۲۵, ۴۷)

موم (mum) - mum

نه مصر ونه افرنجه ماند نه روم گدازند از آن کوه آتش پوموم(۸۰, ۲۶)

موم کردن (mum kərdən) - muma çevirmək, yumşaltmaq

بایرانم آورد از اقصای روم بفرمان من سنگرا کرد موم(۲۵, ۲۲۸)

موم گشتن (mum gəştən) - mum olmaq, yumşalmaq

چنین بود درنامهء شاه روم بلفظی کزوگشت خارا چوموم(۱, ۳۳۲)

مومیائی (mumyai) - mumya, dərman

نمودار گیتی گشائی تراست خلل خصم را مومیائی تراست(۱۲۱, ۱۲۵)

مومیائی دادن (mumyai dadən) - əlac etmək

میی کوزمحنت رهائی دهد بازردگان مومیائی دهد(۲, ۷۴)

مومیائی (mumyai) - sülh, barışıq

ستیزنده چون روستائی بود شکستن به ازمومیائی بود(۱۰۰, ۱۵۰)

موی (muy) - tük, saç

زحل را سیاهی بشوید زروی شود بر حصاری بیک تار موی(۱۰۴, ۲۱۴)

موی از خمیرآوردن (muy əz-xəmir avərdən) - asan bir iş görmək

گران سیم در سنگ شد جایگیر برون آوریمش چو موی از خمیر(۶۴, ۳۹۶)

موی برون آوردن (muy borun avərdən) - tük çıxarmaq, tüklənmək

درستی بود زخمهارا زخون ولی زخمگه موی نارد برون(۱۱۷, ۳۶۲)

موی بسربربستن (muy be-sər bər bəstən) - tükünü başına yığmaq, iş görmək üçün özünü hazırlamaq

بسر خیلی فتنه بر بست موی سوی تاجگاه نوآورد روی(۳۴, ۳۱۳)

زموئی صد چوبه تیرجهاندن (ze- mui səd çubetir cəhandən) – bir tükdən yüz ox keçirmək, sərrast atmaq

غلامان چینی که درداروگیر زموئی جهانند صد چوبه تیر(۲۳, ۴۰۵)

زهرموی شمشیری انگیختن (ze-hər muy şəmşiri əngixtən) – hər tükü bir qılınc etmək, çox ciddi-cəhdlə vuruşmaq

دوشمشیر زن درهم آویختند زهر موی شمشیری انگیختند(۱۲۳, ۴۲۰)

سر براوردن موی (sər bər avərdən-e muy) - tüklərin biz-biz durması(qorxmaq)

بر آشفته شد شاه ازآن زشت روی چو تیغ از تنش سربرآورد موی(۲۹۶, ۱۰۵)

موی (muy) - dəri, xəz

نباشد جزاین موی مارا درم نگردد یکی موی ازین موی کم(۳۸, ۴۵۸)

موی ریخته (muyrixte) - tükü tökülmüş

کهن گشته وموی ازو ریخته زنیکوترین جائی آویخته(۳۰, ۴۵۸)

موینه (muine) - mex, xəz

زهر موینه کان چو گل تازه بود گرانمایه هابیش ازاندازه بود(۱۹, ۳۰۱)

مه (məh) -ماه- (mah) sözünün qısa forması, ay

مه و مشتری را بمشگین کمند فرود آورید از سپهربلند(۳۴۰, ۲۷۴)

مه روی پوشیده (məh-e ruypuşide) - üzüörtülü ay (Çin xaqanı)

مه روی پوشیده در زیرمیغ بگوهر زبانی درآمد چو تیغ(۱۳۹, ۳۶۴)

زمه برون بردن (ze- məh borun bordən) - aydan uca qaldırmaq

سپاهش ز مه برده رایت برون ستونی برآورده تا بیستون(۵۶, ۳۲۰)

مه (məh) - ay(Rövşənək)

زدارا چنین در پذیرفت عهد بمه بردن اینک فرستاد مهد(۵۰, ۲۱۸)

مه (məh) - ay(Nüşabə)

بفرمان شه کرد روسی شتات رسانید مه را برآفتاب(۶۸, ۴۶۰)

مه (məh) - böyük

درآن بوم آباد وجای مهان زمانه بسی گنج دارد نهان(۲۰, ۲۵۰)

مه (mə) - inkar şəkilçisi

چو خواهم ز تو روز وشب یاوری مکن شرمسارم درین داوری(۴۹, ۶)

مهتاب (məhtab) - ayli gecə

درآن نیم شب کز توجویم پناه بمهتاب فضلم برافروز راه(۸۲, ۸)

مهد (məhd) - beşik

نهادند نامش پس ازمهد بوس بفرمان اسکندر اسکندروس(۸۵, ۲۳۹)

مهد (məhd) - kecavə, təxti-rəvan

یکی مهد زرین برآموده در همه پیکر از لعل وپیروزه پر(۳۲, ۲۱۷)

مهد زمین (məhd-e zəmin) - yer

ستاره چنان گنجی اززر فشاند که مهد زمین گاو برگنج راند(۲۳۴, ۳۷۰)

مهد فلک (məhd-e fələk) - göy

پری دخت را دریکی مهد عود که مهد فلک بردی اورا سجود(۳۴, ۳۳۵)

مهد گزارش روان کردن (məhd-e qozareş rəvan kərdən) - yazmaq

گزارشگر دفتر خسروان چنین کرد مهد گزارش روان(۱۰, ۲۱۶)

مهد (məhd) - ölkə

که فریاد شاها زبیداد روس که از مهد ابخازبستد عروس(۲۲, ۳۹۳)

مهد (məhd) - yer

کمرگوشهء مهد اوتاج ماست زمین بوس آن مهد معراج ماست(۵۷, ۲۱۹)

مهد (məhd) -ev

چوآنی بدرگاه مهدی فرود بمهد من آورزمهدی درود(۴, ۱۹۱)

مهد (məhd) - cənazə

تونیز ار شود مهد من در نهفت خبر ده که جان ماند اگر خاک خفت(۶۸, ۷)

مهد بوس (məhdbus) - təzim

نهادند نامش پس ازمهد بوس بفرمان اسکندر اسکندروس(۸۵, ۲۳۹)

مهدی (mehdi) - doğru yol göstərən (Nüsrətəddin Əbubəkr)

کجا بودی ای دولت نیک عهد بدرگاه مهدی فرود آرمهد(۳, ۱۹۱)

مهر (mehr) - məhəbbət

قصبهای زربفت وخزهای نرم که پوشیدگانرا کند مهر گرم(۱۶, ۲۱۶)

مهرتازه داشتن (mehr taze daştən) - mehriban olmaq, dost olmaq

نجوید کین تا زه دارند مهر مگرکزروش باز ماند سپهر(۲۲۹, ۳۶۹)

مهر جستن (mehr costən) - mehriban olmaq

ازآن پس که برکینه ره یافتند سرازجستن مهربر تافتند(۱۸, ۱۶۸)

مهر برآوردن (mehr bər avərdən) - məhəbbət bəsləmək, məhəbbət göstərmək

چواز کینه برفروزند چهر بفرزند خود بر نیارند مهر(۱۲۸, ۱۵۲)

مهر(از چیزی) بریدن (mehr(əz-çizi) boridən) - birindən üz çevirmək

همان نازنینان گلنار چهر زگلزار آتش بریدند مهر(۴۲, ۲۰۹)

مهر در جان گرفتن (mehr dər-can gereftən) - ürəyi məhəbbətlə doldurmaq

برسم کیان نیز پیمان گرفت وفا در دل مهر درجان گرفت(۶۹, ۲۱۹)

مهر(کسی) را ز(کسی) بردن (mehr-e (kəsi) -ra ze-(kəsi) - birinin məhəbbətini birindən (qəlbindən) çıxarıb atmaq

سکندر بسی پای درکین فشرد زکس مهر دارا نشایست برد(۹۳, ۳۲۳)

بر مهر وماه پشت آوردن (bər mehr-o-mah poşt avərdən) - məhəbbətə, gözələ arxa çevirmək

بدین حنیفی پناه آورند همه پشت برمهروماه آورند(۴۵, ۲۰۹)

بمهر روان آراستن (be-mehr rəvan arastən) - dostlaşmaq

بمهرش روان باید آراستن مبارک نشد کین ازو خواستن(۳۵, ۸۵)

زمهر(کسی) سینه شوی شدن (ze- mehr-e(kəsi) sineşuy şodən) - (birinin) məhəbbətini qəlbindən çıxarmaq

بقلب اندرون روسی کینه جوی زمهر سکندر شده سینه شوی(۲۶, ۴۱۳)

مهر (mehr) - Günəş

خرامیدن لاجوردی سپهر همان گرد برگشتن ماه و مهر(۳, ۱۶۷)

از جهان مهربانی بریدن مهر (əz- cəhan mehrebani boridən-e mehr) - Günəşin batması

چو مهر از جهان مهربانی برید شبه ماند و یاقوت شد ناپدید(۱۸۰, ۱۸۷)

سرافکنده شدن مهر گیتی فروز (sərəfkəndə şodən-e mehr-e gitiforuz) – dünyanı işıqlandıran Günəşin başıaşağı olması, Günəşin batması

شب تیره چون بانگ برزد بروز سرافکنده شد مهرگیتی فروز(۳۰۴, ۴۳۳)

مهر (mohr) - möhür

برآراست لشگر بایین روم چوآرایش نقش بر مهر موم(۱۹, ۸۴)

ساخته شدن مهر (saxte şodən-e mohr) - möhür vurulmaq, möhürlənmək

چو شد نامهء نغز پرداخته برو مهرشاهانه شد ساخته(۱۶۰, ۱۵۴)

بمهر خاص کردن (be-mohr xas(s) kərdən) - möhürlə xüsusiləşdirmək

چنان گنجی از سیم وزر خلاص بمهر جهاندار کردند خاص(۲۷, ۱۹۳)

بمهر(کسی) موم نرم کردن (be-mohr-e(kəsi) mum nərm kərdən) – (birinin) fərmanına tabe olmaq

نشستند بیدار مغزان روم بمهرملک نرم کردند موم(۳۰, ۱۳۹)

زیرمهر (کسی) نرم بودن جهان (zir-e mohr nərm budən-e cəhan) – dünyanın birinin (İskəndərin) hökmünə tabe olması

زدریا گذر کرد وآمد بروم جهان نرم درزیر مهرش چوموم(۴۲, ۱۱۵)

مهربان (mehreban) - mehriban, qayğıkeş, dərdəyanan

بپرسیدش از مهربانان یکی که خرم چرانی وعمر اندکی(۲۳۱, ۲۶۵)

مهربان شدن (mehreban şodən) - mehriban olmaq

چو کین آوری کین ستانی کنم شوی مهربان مهربانی کنم(۶۱, ۳۵۳)

مهربان پیر (mehrebanpir) - mehribanqoca

دگر باره کردش سکند ر سوال که ای مهربان پیردیرینه سال(۱۲۵, ۲۰۰)

مهربان شه (mehrebanşəh) mehribanşah

برآن مهربان شه چنان مهربان که جزیاد اونامدش برزبان(۴۴, ۶۷)

مهربانی (mehrebani) - mehribanlıq

شه از مهربانی بدو داد دست درون رفت وپیشش بزانو نشست(۶۶, ۲۹۳)

مهربانی کردن (mehrebani kərdən) - mehribanlıq etmək, dost olmaq

چو کین آوری کین ستانی کنم شوی مهربان مهربانی کنم_۶۱, ۳۵۳)

مهربانی نمودن (mehrebani nomudən) - mehribançılıq göstərmək

بپرسید و بس مهربانی نمود بدان آمدن شا دمانی نمود(۳۱۳, ۲۷۲)

مهرجوی (mehrcuy) - məhəbbət axtaran

بدان طوق و گوی آن بت مهرجوی زمه طوق برده زخورشید گوی(۹۱, ۳۸۸)

مهرگان (mehreqan) - ay adıdır

نواگر شدند آن پری چهرگان نوآئین بود مهردرمهرگان(۳۴۹, ۲۷۴)

مهرناکرده باز (mohrnakərdebaz) - möhürü açılmamış, ağzı açılmamış

بسی نافهء مهرناکرده باز زنیفه بسی جامهء دلنواز(۱۸, ۲۱۶)

مهرو (məhru) - ayüzlü

که تا روی مهروی دارا نژاد ببینم که دید نش فرخنده باد(۳۰, ۲۱۷)

مهره (mohre) - zəncir bəndi

گذشتند وما نیز بگذریم که چون مهره هم عقد یکدیگریم(۱۵۰, ۲۰۱)

مهره (mohre) - kürəcik

مهره برآمودن (mohre bər amudən) - hamarlamaq

چو مهره برآمایم از مهروکین بدین چین که آمد درابروی چین(۹۹, ۳۶۱)

مهرهء لاجورد (mohre-ye lacevərd) - asiman, göy

بیاموز ازین مهرهء لاجورد که باسرخ سرخست و با زرد زرد(۲۲۱, ۱۹۱)

مهرهء مار (mohre-ye mar) - padzəhr, zəhər əleyhinə vasitə

خبر ده مرا تا بدانم شمار که در سله مارست یا مهره مار(۴۱, ۳۵۱)

مهرهء کهربا (mohre-ye kəhroba) - kəhrəba kürəcik

ربودندش آن دیوساران زجای چوکه برگ را مهرهء کهربای(۴۰, ۸۶)

مهره (mohre) - əfsun

بهر مهرهء حقه بازی کنم بوا ماند خود چاره سازی کنم(۵۴, ۲۸)

مهره بازی (mohrebazi) -fitne, hiyləgərlik

مهره بازی کردن (mohrebazi kərdən) - hiyləgərlik etmək

بماری چو من مهره بازی مکن نبردآرو نیرنگ سازی مکن(۴۴, ۱۶۳)

مهلت (mohlət) - möhlət, vaxt

بمهلت زشب عذرخواه آمدند زمیدان سوی خوابگاه آمدند(۳۰۶, ۱۰۵)

مهمان (mehman) - qonaq

نه برجنگ از ایران زمین آمدیم بمهمان جیبال چین آمدیم(۱۲, ۳۴۹)

مهمان کردن (mehman kərdən) - qonaq etmək

مهمان کردن خاقان چین اسکندر را(۳۸۱)

مهمان پرستی (mehmanpərəsti) -qonaqpərvərlik

درین داوری هیچ بیغاره نیست زمهمان پرستی مرا چاره نیست(۸۹, ۳۶۰)

مهمان پرستی کردن (mehmanpərəsti kərdən) - qonaqpərvərlik göctərmək

کمر بند د وچرب دستی کند بصد مهر مهمانپرستی کند(۵۱, ۳۰۳)

مهمان نواز (mehmannəvaz) - qonaqsevən

ددو دام را شیر ازآنست شاه که مهماننوازست درصیدگاه(۱۰۵, ۱۲۴)

مهمانی (mehmani) - qonaqlıq, ziyafət

بمهمانی خویش تا روز مرگ درختی شوازخویشتن ساز برگ(۱۰, ۱۴۳)

مهمانی برآراستن (mehmani bər arastən) - ziyafət düzəltmək

چنان از می ومیوه ء خوشگوار برآراست مهمانیی شاهوار(۱۹, ۳۸۳)

مهمانی ساختن (mehmani saxtən) -qonaqlıq vermək, ziyafət düzəltmək

ملوکانه مهمانیی سازدش جهان در سم مرکب اندازدش(۱۵, ۳۸۲)

مه... مه (mə... , mə...) - nə... , nə... , nə lazım

چوخضرازچنین روزیی روزه گیر چوهست آب حیوان مه خرما مه شیر(۲۱۱, ۱۹۰)

مهندس (mohəndes) - mühəndis

مهندس بسی جوید از رازشان نداند که چون کردی آغازشان(۱۵, ۴)

مهیا (mohəyya) - hazır

وگرراه برروی دریاش بود طریق مساحت مهیاش بود(۶۵, ۵۸)

مهیا شدن (mohəyya şodən) - yığılmaq

چوباران که یک یک مهیا شود شود سیل وانگه بدریا شود(۶, ۱۲۹)

مهیا کردن (mohəyya kərdən) - hazırlamaq, ayırmaq

اگر گنجی آرم زدنیا بدست مهیا کنم قسمت هرکه هست(۳۶, ۲۲۸)

می (mey) - mey, şərab

بیا ساقی از می نشان ده مرا ازآن داوری بیهشان ده مرا(۱, ۲۵)

می کردن (mey kərdən) - mey içmək

چو در پیل پای می میکنم بیک پیل پا پیل را پی میکنم(۱۶۶, ۹۵)

می گرفتن (mey gereftən) - mey içmək

بانبوه می با جوانان گرفت بخلوت پی کاردانان گرفت(۳۳, ۷۶)

می بر کف آوردن (mey bər-kəf avərdən) - mey içmək

چو شمشیر گیرد بود چون درخش چو می برکف آرد شود گنج بخش(۹۲, ۳۴۶)

از می جامگیر شدن (əz-mey camgir şodən) -badə tutmaq, mey içmək

چو کیخسرو از می شود جام گیر چرا جام خالی بود بر سریر(۵۸, ۴۶۶)

بمی شتاب کردن (be-mey şetab kərdən) - mey verməyə tələsmək

بیا ساقی امشب بمی کن شتاب که با درد سر واجب آید گلاب(۱, ۳۹۲)

رای می کردن (rəy-e mey kərdən) - mey içmək

که چون شاه فارغ شد از کار کید گهی رای می کرد و گه رای صید(۸, ۳۴۰)

زمی برخاک یاقوت ریز کردن (ze-mey bər xak yağut riz kərdən) – yerə nur saçmaq, yer üzünü işıqlandırmaq

دگر روز کین ساقی صبح خیز زمی کرد بر خاک یاقوت ریز(۷۶, ۴۱۶)

می لعل درجام نا خورده (mey-e lə'l dərcamnaxorde) - töxunulmamış, bakirə

می لعل درجام ناخورده بود نسفته دری دست ناکرده بود(۵۴۲, ۴۴۹)

می (mey) - qan

بپرداخت از خونش اندام را چو مس ریخت بر سنگ زد جام را(۲۱۵, ۴۲۷)

می (mi) - felin indiki zaman formasında işlənən önşəkilçi

گر آسوده گر ناتوان می زیم چنان کافریدی چنان می زیم(۶۱, ۷)

می (mi) - şəxsiz feil formalarında işlənən önşəkilçi

دگر گونه با مطبخی رفته راز که چون ساخت میباید این ترکتاز(۱۱۵, ۹۱)

می (mi) - feilin bitməmiş keçmiş zaman formasında işlənən önşəkilçi

سپاهان بدانسان که میخواستند بدیبا و گوهربیاراستند(۷۳, ۲۲۰)

می (mi) -felin müzare-e iltizam formasında işlənmiş önşəkilçi

چوبر سکهء شاه زر میزنی چنان زن که گربشکند نشکنی(۹۵, ۳۷)

می (mi) - felin əmr formasında işlənmiş önşəkilçi

زدریای اورگنج گوهر مپوش دری میستان و گوهری میفروش(۳۲, ۴۳)

میان (miyan) bel

زده بر میان گوهرآگین کمر درآورده پولاد هندی بسر(۱۸۹, ۹۶)

میان (برچیزی) بستن (miyan(bər çizi) bəstən) - bel bağlamaq, qəsdinə durmaq

عنان تاب شد شاه فیروز جنگ میان بسته برکین بدخواه تنگ(۶۵, ۱۴۱)

میان بستن(بر چیزی) (miyan bəstən(bər çizi)) - hazır olmaq, şərəf duymaq

میا ن بر خدمت شهریار وزان پس همه خدمتش بود کار(۹۵, ۲۴۷)

میان(ازچیزی) گشادن (miyan(əz-çizi) qoşadən) - üz döndərmək, əl çəkmək

سکندر بفرمود کایرانیان گشایند ازآتش پرستی میان(۱۱, ۲۰۷)

میانرا(بچیزی) بستن (miyan-ra(be-çizi) bəstən) -hazır olmaq, bel bağlamaq

برادر یکی داشت چون پیل مست بکین برادر میان رابست(۱۸۳, ۴۲۴)

میان (miyan) - ara, orta(lıq)

بفرمود تا درمیان تاختند حجابی دگر درمیان ساختند(۳۴, ۳۷۸)

از میان بردن (əz- miyan bordən) - aradan qaldırmaq

که گردست یابم بر ایرانیان برم دین زردشت را از میان(۳۰, ۱۶۲)

در میان آوردن (dər miyan avərdən) - gətirmək, ortaya gətirmək

که سالار خوان خورد خوان آورد خورشهای خوش در میان آورد(۳۱۵, ۲۷۲)

دوربودن دونی از میان (dur budən-e doi əz-miyan) - aradan ikitirəliyin uzaq olmasi, arada ikitirəliyin baş verməməsi

که مشکوی شه را زشه نور باد دونی از میان شما دور باد(۴۱, ۲۱۸)

میان (miyan) - qın

چودارای روم آن سیه را بدید نهنگ سیاه از میان بر کشید(۲۱۸, ۹۸)

میان (miyan) - meydan

درمیان آمده (dər miyanamədə) - meydana çıxmış, üz-üzə gəlmiş

جهان چون نباشد بجان آمده منی وتونی درمیان آمده(۷۹, ۱۶۵)

در میان کشیدن (dər miyan kəşidən) - meydana çəkmək, meydana təhrik etmək

خراسا نیانش عنان میکشند بپیگار شه در میان میکشند(۳۲, ۳۱۹)

میان آکنیده (miyanakənide) - içidoldurulmuş

چو ماسورهء هند باری برنگ میان آکنیده بتیر خدنگ(۲۵۹, ۴۳۰)

میانبر (miyanbor) - pərdə

بکم مدت از کارپرداختند میانبر زپیکر برانداختند(۲۴, ۳۷۷)

میانجی (miyanci) - elçi, vasitəçi

میانجی نهء شاه آزادهء فرستنده نه فرستادهء(۱۳۸, ۲۵۹)

میانجی کردن (miyanci kərdən) - vasitəçilik etmək

میانجی چنان کن برای صواب که همسهخ برجا بود هم کباب(۳۴, ۴۲)

میانجی کش (miyancikoş) - elçiöldürən

میانجی که باشد که بس بیهشند وگر راست خواهی میانجی کشند(۹۱, ۹۰)

میانه (miyane) - ara, orta

بلی درمیانه یکی فرق بود که این میپذیرفت وآن مینمود(۳۱, ۳۷۷)

میانه (miyane) - orta vəziyyət

میانه بودن (miyane budən) - orta vəziyyətdə olmaq

باندازهء کن برانداز خویش که باشد میانه نه اندک نه بیش(۱۰, ۳۸۲)

میپرست (meypərəst) - meypərəst

نشاط ابروی می پرستان گشاد ز نیروی می روی مستان گشاد(۳۲۶, ۲۷۳)

میثاق (misağ) - əhd, əhdname

نخستین چنان دید رایش صواب که میثاق شه را نویسد جواب(۲۳, ۳۵۶)

میخ (mix) - mıx

زده بارگاهی بریشم طناب ستونش زرو میخش از سیم ناب(۳۰۲, ۲۷۱)

میخانه (meyxane) - meyxanə

همه نقش نیرنگها پاره کرد مغان را زمیخانه آواره کرد(۳۸, ۲۰۹)

میخانه (meyxane) - gülüstan, bağ

یکی مژده ده سوی بلبل براز که مهد گل آمد بمیخانه باز(۸, ۶۰)

میخانه (meyxane) - şərab

بمیخانه و میوه زیبم دهی بنقل وبریحان فریبم دهی(۱۳۰, ۲۵۸)

میخواره (meyxare) - meyiçən, meypərəst

زباده چنان آتشی بر فروخت که میخوارگان را درآن رخت سوخت(۳۴۴, ۲۷۴)

میدان (meydan) - meydan

که چون سر برآری بچرخ بلند ز مکتب بمیدان جهانی سمند(۳۰, ۷۱)

بمیدان فراخی رخش روان کردن (be-meydan-e fəraxi rəxş rəvan kərdən) - geniş əl-qol açmaq, şahlığını daha da genişləndirmək

چو شد ملک در ملک آن ملکبخش بمیدان فراخی روان کرد رخش(۴۶, ۲۰۹)

میدان (meydan) - döyüş meydanı

بمیدان درآمد چو عفریت مست یکی حربهء چار پهلو بدست(۱۰۹, ۴۱۹)

میدان تهی کردن (meydan tohi kərdən) - doyüş meydanını boşaltmaq, çoxlu döyüşçü öldürmək

بده چوبه تیر آن سواربهی زده پهلوان کرد میدان تهی(۲۷۲, ۴۳۱)

بمیدان فراز آمدن (be-meydan fəraz amədən) - döyüşə əl atmaq, döyüşə girmək

شکسته دل آمد بمیدان فراز ولی کبک بشکست با جره باز(۱۲۳, ۱۹۹)

بمیدان گرای شدن (be-meydan gəray şodən) - döyüş meydanına meyl etmək

زگهواره درمرکب آورد پای شد از چنبر مهد بمیدان گرای(۶۶, ۶۸)

میر (mir) -امیر (əmir) sözünün qısa forması, əmir, şah

بجو می ستاند زدهقان پیر بمن میفرستد بدیوان میر(۷, ۸۳)

میر (mir) -مردن (mordən) - ölmək felinin kökü

چو خورشید مشعل درآرد بباغ　　بپروانگی پیش میرد چراغ(۱۴۲, ۱۵۳)

میر (mir) - rütbəli hərbçi, döyüşçü

زمیران برطاس و روسی دیار　　گرفتار شد تیغزن ده هزار(۴۹, ۴۵۵)

میراث خوار (mirasxar) - vərəsə

توانگرکه میراث خواری نداشت　　برآتشکده مال خوررا گذاشت(۱۶, ۲۰۷)

میرانیدن (miranidən) - öldürmək

پدیدآورخلق عالم توئی　　تو میرانی و زنده کن هم توئی(۵۳, ۷)

میری (miri) - əmirlik, şahlıq

میری کردن (miri kərdən) - şahlıq etmək, əmirlik etmək

بدین عقد دولت پناهی کنیم　　همان میری و پادشاهی کنیم(۱۰۰, ۲۲۲)

میزان (mizan) -tərəzi

میزان زور (mizan-e zur) - güclü, qüvvətli

توبا دادی او هست بیدادگر　　تو میزان زور او ترازوی زر(۹۵, ۱۲۴)

میزبان (mizban) – ev sahibi (Səriri)

ببخشش درآمد کف مرزبان　　درگنج بگشاد بر میزبان(۸۸, ۳۱۵)

میسر (moyəssər) - həyatakeçmiş

میسرمراد (کسی) بودن (moyəssər-e morad-e(kəsi) budən) – birinin qisməti olmaq, birinə nəsib olmaq

کسی کین مرادش میسر بود　　گرش جو نباشد سکندر بود(۶۶, ۲۸۰)

میسره (meysəre) - sol cinah

صفت میسره هم برآراست چست　　یکی کوه گفتی زپولاد رست(۳۳, ۱۶۹)

میش (miş) -qoyun

چنان داد گر بود کزداد خویش　　دم گرگ را بست برپای میش(۸, ۶۴)

میعاد (mi'ad) - görüş, vədə

شب آمد شبیخون رها کردنیست　　بمیعاد فردا وفا کردنیست(۳۰۱, ۱۰۵)

میعاد گاه (mi'adqah) - görüş yeri, müharibə meydanı

روان کرد مرکب بمیعا دگاه　　پذیره که دشمن کی آید براه(۱۶, ۱۰۷)

میغ (miğ) - duman, bulut

زتاب نفس بر هوا بست میغ　　جهان سوخت ازآتش برق تیغ(۲۹, ۱۶۸)

بخورشید روشن میغ درآوردن (be-xorşid-e rouşən miğ dər avərdən) – parlaq günəşi dumanla örtmək

زپولاد پوشان الماس تیغ　　بخرشید روشن درآورد میغ(۱۶, ۴۱۲)

میغ (miğ) - saç

مه روی پوشیده درزیرمیغ　　بگوهرزبانی درآمد چوتیغ(۱۳۹, ۳۶۴)

میغ (miğ) - göy

بمیغ گراینده شدن (be-miğ gerayənde şodən) - göyə qalxmaq, göyə ucalmaq

نهادند خوان آنگهی بیدریغ　　گراینده شد گرد عنبر بمیغ(۳۱۸, ۲۷۲)

میل (meyl) - istək, arzu, meyl

جهان بینم از میل جوینده پر　　یکی سوی دریا یکی سوی در(۱۱۸, ۳)

میل آوردن (meyl avərdən) - tamaha salmaq

غلامان لشگر شکن خیل خیل　　کنیزان که درمرده آرند میل(۶۱, ۳۸۵)

میل داشتن (meyl daştən) - istəmək, arzulamaq, meyli olmaq

وگر میل دارد بجان خوشم　　بدندان گرفته بخدمت کشم(۵۷, ۳۲۹)

میل نمودن (meyl nəmudən) - meyl etmək, arzulamaq, istəmək

سکندر بدان کامگاری که بود　　همه میل بر شهر خود مینمود(۸, ۳۹۳)

میل (mil) - mil, ölçü vahidi

زفرسنگ وازمیل وازمرحله　　بدستی زمین را نکردی یله(۶۱, ۵۷)

میل ومنزل شناس (mil-o-mənzelşenas) - yerölçən, ölçübilən

زمین را شود میل ومنزل شناس　　بتری وخشکی رساند قیاس(۴۸, ۲۸۵)

میمنه (meymənе) - sağ cinah

نخستین صف میمنه ساز کرد　　زتیغ اژدها را دهن بازکرد(۳۲, ۱۶۹)

مینا (mina) - mina, emal

چو مینا چراگاهی آمد پدید　　که از خرمی سر بمینو کشید(۲۷, ۳۴۱)

مینا (mina) - minalı

یکی سنگ مینای مینوسرشت بزیبائی وخرمی چون بهشت(۱۴۶, ۲۹۹)

مینو (minu) - minalı

شهی را بدین تخت باشد نیاز که برتخت مینونخسبد بناز(۹۷, ۳۰۷)

مینو (minu) - behişt

یکی مجلس آراست از رود ومی که مینو زشرمش برآورد خوی(۹۱, ۲۲۱)

بمینو رخت کشیدن (be-minu rəxt kəşidən) - behiştə yollanmaq, ölmək

کسی کو بمینو کشد رخت را بزندان شمارد چنین تخت را(۹۸, ۳۰۷)

مینوسرشت (minusereşt) - behiştəbənzər, behişttəbiətli

درآن خرم آباد مینو سرشت فرو ماند حیران زبس آب وکشت(۳۵, ۲۵۱)

میوه (mive) - meyvə

که هرک افکند میوهء زان درخت نشاننده را گوید ای نیکبخت(۲۹, ۲۲)

میوه خور (mivexor) - meyvəyeyən

چو دورافتد ازمیوه خورمیوه دار چه خرما بود نخل بن راچه خار(۱۸, ۲۶)

میوه دار (mivedar) - ağac

چو دور افتد از میوه خور میوه دار چه خرما بود نخل بن را چه خار(۱۸, ۲۶)

میهمان (mihman) - qonaq

بفرمود شه تا رضییان گنج کشند از پی میهمان پای رنج(۶۹, ۲۸۰)

می... ی (mi... i) - felin bitməmiş keçniş zaman formasında işlənən qoşa şəkilçi

بدان موم چون رغبتش خاستی بکردی ازوهر چه میخواستی(۴۳, ۱۱۵)

ن (nun) - Fars əlifbasının iyirmi doqquzuncu hərfi

نا (na) - inkarlıq bildirən cözdüzəldici önşəkilçi

بلائی که باشم درو ناصبور زمن دور دارای زبیداد دور(۸۵, ۹)

نا امید (naom(m)id) -ümidsiz

سیاه مرا هم توگردان سپید مگردانم از درگهت ناامید(۸, ۱۰)

نا امید شدن (naom(m)id şodən) - ümidsizləşmək

بهنگام سختی مشو نا امید کز ابر سیه بارد آب سپید(۶, ۱۲۷)

ناب (nab) - saf, təmiz

بیا ساقی از سر بنه خواب را می ناب ده عاشق ناب را(۱, ۳۰)

ناب (nab) - qarışıqsız, xalis

درفشنده حوضی زبلور ناب بران راه بستند چون حوض آب(۴۷, ۳۷۹)

ناب (nab) - sadiq

می ناب ده عاشق نابرا بمستی توان کردن این خواب را(۲, ۳۱۶)

نا باور (nabavər) - yalan, inanılmaz

سخن گر چو گوهر برآرد فروغ چونا باور افتد نماید دروغ(۸۵, ۵۹)

نا بخرد (nabexerəd) - ağılsız

چودرکوی نابخردان دم زنی به ار داستان خرد کم زنی(۶, ۱۴۳)

نابخردی (nabexerədi) - ağılsızlıq

بخسبد شبانروزی از بیخودی که خوابست بنیاد نابخردی(۳۲۹, ۴۳۵)

نابوده (nabude) - yoxluq

نابوده بودن (nabude budən) - var olmamaq

چه خواهی زمن با چنین بود سست همان گیر نابوه بودم نخست(۳۷, ۱۲)

ناپاک (napak) - napak, pistəbiətli, xəbis

سرشت مرا کافریدی زخاک سرشته تو کردی بناپاک وپاک(۹, ۱۰)

ناپخته (napoxte) - bişirilməmiş, çiy

شه آن چرم ناپختهء نیم خام بدرد بخاید بحرصی تمام(۹۹, ۹۰)

ناپخته (napoxte) - təcrübəsiz, bişməmiş

تو ای طفل ناپخته‌ء خام رای مزن پنجه در شیرجنگ آزمای(۱۵, ۱۵۶)

نا پدید (napədid) - görünməz, örtülü

بهرا یکی مرکبش درکشید زسرتا کفل زیرزرناپدید(۲۸۷, ۳۷۴)

ناپدید شدن (napədid şodən) - yox olmaq

سپهرم بدانگونه پهلو درید که شد در جگر پهلویم ناپدید(۱۱۷, ۱۳)

نا پدید شدن یاقوت (napədid şodən-e yağut) - Günəşin batması

چو مهر از جهان مهربانی برید شبه ماند و یاقوت شد ناپدید(۱۸۰, ۱۸۷)

ناپسند (napəsənd) - bəyənilməyən, xoşagəlməz

نا پسند بودن (napəsənd budən) - xoşa gəlməmək

درما بروی کسی در مبند که در بستن دربود ناپسند(۱۰, ۳۵۵)

ناپسندیده (napəsəndide) - xoşagəlməyən

ازآن خوشترآید جهاندیده را که بیند همی ناپسندیده را(۱۰, ۴۰)

ناتراش (natəraş) - kobud, yekəpər

همان خورد کان ناتراش دگر چنین چند را خاک خارید سر(۲۱, ۱۰۷)

ناتوان (natəvan) - gücsüz

ناتوان شدن (natəvan şodən) - gücsüz olmaq, tab gətirməmək

نه لشگریکی کوه با او روان که درزیر او شد زمین ناتوان(۲۵, ۴۰۵)

نا توانا نواز (natəvananəvaz) - gücsüzlərin qayğıkeşi, allah

جهان آفرین ایزد کارساز توانا کن وناتوانا نواز(۳۳, ۳۵۶)

نا جانور (nacanvər) - cansız

وزان جام ناجانوربشنوم درودی کزین جانور شوم(۴۶, ۳۰۳)

ناچخ (naçəx) - kiçik nizə, kiçik bıçaq

برآویخته ناچخی ز هردار بوقت زدن تلخ چون ز هرمار(۱۴, ۱۰۷)

ناچخ نه گره (naçəx-e nohgereh) - nizə növü

چنان زد برو ناچخ نه گره که هم کالبد سفته شد هم زره(۳۶ع۱۰۸)

ناحیت (nahiyyət) - vilayət, zona

بهر ناحیت نام داغش رسید بمصر و حبش بوی باغش رسید(۳۹, ۷۷)

ناخن (naxon) - dırnaq, caynaq

گه این مغز آن را بمنقار خست گه آن بال این را بناخن شکست(۴۱, ۱۲۰)

ناخن رشتن (naxon reştən) - nazik əyirmək, incə mətləblər demək

بمن ده که سیماب خود گشته ام بسیماب خون ناخنی رشته ام(۲, ۲۸۷۱)

نا خواسته (naxaste) - istənilməmiş, xahiş olunmamış

یکی آنک از گنج آراسته دهی آرزوهای نا خواسته(۶۶, ۵۰)

نا خوانده (naxande) - oxunmamış

گه از لوح ناخوانده عبرت پذیر گه ازصحف پیشینگان درس گیر(۱۳, ۲۱)

نا خوردگی (naxordegi) - yeməməzlik

درخرج برخود چنان درمبند که گردی ز ناخوردگی دردمند(۸, ۳۸۲)

نا خوردنی (naxordəni) - yeyilməz, yeməyə namünasib

چرا از پی سنگ ناخوردنی کنی داوریهای ناکردنی(۲۶۳, ۲۶۸)

ناخورده (naxorde) - alınmamış, dadılmamış (zərbə)

پلنگر چو دید آنچنان دستبرد شد اندامش از زخم نا خورده خرد(۲۸, ۱۰۸)

ناخورده (naxorde) - içməmiş

می ناب ناخورده مستی مکن اگر میخوری بت پرستی مکن(۵, ۳۱۷)

ناخورده (naxorde) - toxunulmamış, bütöv

نهنگی بما برگذر کرده گیر همه گنج ناخورده را خورده گیر(۸, ۱۲۹)

نا خورده (naxorde) - yeyilməmiş

مخور غم بصیدی که نا کرده‌ء که یخنی بود هرچه ناخورده‌ء(۱۵, ۴۱)

ناخورده خوان (naxordexan) - yeyilməyə namünasib xörək

زبیغاره‌ء آن زن نغزگوی زناخورده خوان کرد شه دست شوی(۲۶۹, ۲۶۸)

نا خوش (naxoş) - xoşagəlməz, pis

که چون یافت اسکندذ فیلقوس خبرهای ناخوش زتاراج روس(۷, ۳۹۸)

نا خوش (naxoş) - dadsız, ləzzətsiz

چو زنگی بخوردن چنین دلکش است کبابی دگر خوردنم نا خوش است(۱۲۱, ۹۲)

ناخوش زبان (naxoşzəban) - pisağızlı, söyüşsöyən

بمن بر شده لشگری دیده بان همه خارج آهنگ و ناخوش زبان(۳۱۳, ۴۴۷)

ناداشتی (nadaşti) - yoxsulluq

زدنیا برم رنگ ناداشتی دهم باد را با چراغ آشتی(۶۲, ۲۳۰)

نا دلپسند (nadelpəsənd) - xoşagəlməz

نا دلپسند آمدن (nadelpəsənd amədən) - xoşa gəlməmək

جهان گرچه زیر کمند آمدش نکرد آنچه نادلپسند آمدش(۲۱, ۲۴۲)

نادلیر (nadəlir) - qorxaq, gücsüz

دلیری کند با من این نادلیر چو گر گرازنده با شرزه شیر(۷۰, ۱۴۸)

نا دوخته (naduxte) - tikilməmiş

سلبهای زر بفت نا دوخته سپرهای چون کوکب افروخته(۲۱, ۴۵۷)

نا دیده (nadide) - görünməmiş, nadir

شه این داستان را پسندیده داشت تمنای آن نقش نادیده داشت(۷۲, ۲۵۴)

نادیده (nadide) - xəbərdar olmadığı, görmədiyi

ز پوشدگیها خبر داشتن ز نادیده ها بهره برداشتن(۵, ۳۹۲)

نا دیده (nadide) - baxmamaq

چو درروی بیگانه نادیده به جنایت نه برروی بردیده به(۳۷, ۴۰۰)

نا دیده رنج (nadiderənc) - əziyyətgörməmiş

چنین لشگرخوب نادیده رنج همه سر بسرکاروانهای گنج(۳۶, ۴۰۶)

نادیده گرد (nadidegərd) - üstünə toz qonmamış, biganəbaxmamış

گلی دید خوشبوی و نادیده گرد بهاری نیازرده از باد سرد(۴۶, ۳۳۶)

نادیده نعل (nadidenə'l) - nallanmamış, nalgörməmiş

فروزنده سنجاب وروباه لعل همان کره اسبان نادیده نعل(۲۴, ۴۵۷)

نار (nar) - sinə

ازآن نارون تا بوقت بهار گهی نار خواهد گهی آب نار(۵, ۲۱۵)

نار (nar) - nar çiçəyi

فرو ریخت آن تازه گلها زنار وزان نارونرگس برآمد غبار(۱۴, ۲۴۹)

نار (nar) -nar

زریچالها آنچه باشد عزیز ترنج وبه ونار ونارنج تیز(۶۰, ۲۷۹)

ناربن (narbon) - nar ağacı

بهنگام خود گفت باید سخن که بیوقت برناورد ناربن(۱۱۵, ۱۵۱)

نار پستان (narpestan) - narsinə

بتی نارپستان بدست آورد که درناربستان شکست آورد(۴, ۲۱۵)

ناراستی (narasti) - yalan

کزین بیش دلفریبی مباش بناراستی یک رکیبی مباش(۱۵۱, ۲۵۹)

نار دانه (nardane) - nar dənəsi

یکی نصفی لعل مدهون بزر به ازناردانه چویک نارتر(۹۲, ۳۱۵)

نا رسیده (narəside) - yetişməmiş, kal

چو درمیوهء نارسیده رسی بجنبانیش نارسیده کسی(۱۰۱, ۳۷)

نا رسیده کس (narəsidekəs) - nakamil

چو در میوهء نا رسیده رسی بجنبانیش نارسیده کسی(۱۰۱, ۳۷)

نارنج (narənc) - narınc

زریچالها آنچه باشد عزیز ترنج و به ونارو نارنج تیز(۵۹, ۲۷۹)

نارنج زرین (narənc-e zərrin) -qızıl narınc

که خورشید نارنج زرین بدست ترنج فلک را بدو سر شکست(۲۹۳, ۲۷۰)

ناروا (narəva) - günah, səhv

گنه گربرایشان نهم نارواست وراز خود خطا بینم اینهم خطاست(۸۱, ۱۱۲)

نارون (narvən) - gözəl

ازآن نارون تا بوقت بهار گهی نار خواهد گهی آب نار(۵, ۲۱۵)

نا ریخته (narixtc) - dağılmamış, uçmamış

ناریخته ماندن (narixte mandən) - dağılmamış qalmaq, uçmamış qalmaq

هنوز آن طلسم برانگیخته درآن دشت ماندست ناریخته(۷۰, ۴۰۲)

ناز (naz) - naz

بیا ساقی آن می که نازآورد جوانی دهد عمر باز آورد(۱, ۲۸۸)

نازپرورده (nazpərvərde) - nazla tərbiyə olunmuş

نازپرورده شدن (nazpərvərde şodən) - nazla tərbiyə olunmaq

چو شد نازپرورده آنشاخ سرو خرامنده شد چون خرامان تذرو(۶۵, ۶۸)

نازش (nazeş) -alicənablıq, böyüklük

نازش آوردن (nazeş avərdən) - alicənablıq etmək, böyüklük etmək

گر او نازش آورد من آرم نیاز مگر گردد از بنده خشنود باز(۶۰, ۳۲۹)

ناز ونوش (naz-o-nuş) - şən

برآراسته بزمی از نازونوش بلطفی که برده زبیننده هوش(۱۴۳, ۲۲۵)

نازک (nazok) - incə, zərif

برنجد تن نازک از درد وداغ چه خویشی بود باد را با چراغ(۹۲, ۱۸۲)

نازک آغوش (nazokağuş) - nazikbədən, incəqoyun

بشیرینی از گلشکر نوش تر بنرمی زگل نازک آغوش تر(۴۹, ۳۳۶)

نازکی (nazoki) - incəlik

همان روشنک را که دخت منست بدان نازکی دست پخت منست(۱۷۴, ۱۸۷)

نازنین (nazənin) - nazlı gözəl

همان نازنینان گلنار چهر زگلزار آتش بریدند مهر(۴۲, ۲۰۹)

نازنین داشتن (nazənin daştən) -əzizləmək

پریچهره ترکی که خاقان چین بشه داد تا داردش نازنین(۱۲۰, ۳۹۰)

نازنین (nazənin) -gözəl, abad

بدان نازنین شهرآراسته که با خوشدلی بود وباخواسته(۶۶, ۲۱۱)

نازنین (nazənin) - nazlı, incə (Nüşabə)

برسم رسولان برآراست کار سوی نازنین شد فرستاده وار(۸۹, ۲۵۵)

نازنینان (nazəninan) - zəiflər(İskəndərin qoşunu)

کجا پای دارند با روسیان چنین نازنینان و ناموسیان(۳۷, ۴۰۶)

نازورمند (nazurmənd) - gücsüz

سگ کیست روباه نازورمند که شیر ژیان را رساند گزند(۸۱, ۱۴۹)

نازو نعمت (naz-o-ne'mət) -naz-nemət

زبس نازو نعمت کزورانده اند ولی نعمت عالمش خوانده اند(۳۲, ۴۷)

نا ساخته (nasaxte) - xam

یکی خرمن ازسیم بگداخته یکی خانه کافور ناساخته(۵۶, ۱۱۶)

نا سپاس (nasepas) - naşükür, nankor

سپاس خدا کن که برناسپاس نگوید ثنا مرد مردم شناس(۱۹, ۱۶۱)

ناسپاسی (nasepasi) - naşükürlük, nankorluq

ناسپاسی کردن (nasepasi kərdən) - nankorluq etmək

ترا ملکی آسوده بیداغ ورنج مکن ناسپاسی درآن مال وگنج(۶۲, ۱۳۳)

ناسفتنی (nasoftəni) - danışmağa, deməyə layiq olmayan

سفالی که ماراست ناسفتنیست چو گوئی بگو اندکی گفتنیست(۴۹۲, ۴۴۶)

ناسفته (nasofte) - bakirə

من آن سفته گوشم که خاقان چین زناسفتگان کرده بودم گزین(۴۹۳, ۴۴۶)

نا سفته (nasofte) - deşilməmiş

نا سفته در (nasofte dorr) - deyilməmiş söz, təkrar edilməmiş söz

بناسفته دری که درگنج یافت ترازوی خود را سخن سنج یافت(۱۲۳, ۳۹)

نا سود مند (nasudmənd) - faydasız

کرا درخرد رای باشد بلند نگوید سخنهای نا سودمند(۳۶, ۱۳۱)

ناسیر (nasir) - ac

دگرآنکه ناسیری آید بجنگ دودستی زند تیغ بربوی رنگ(۵۷, ۲۸۵)

نا شکفت (naşekoft) - açılmamış

گلی بود در بوستان نا شکفت همان نرگسی درجمن نیم خفت(۵۴۱, ۴۴۹)

نا شکیب (naşekib) - səbirsiz, qərarsız

برآنگیخت آن جادوی ناشکیب بسی جادوئیهای مردم فریب(۸۸, ۲۱۲)

نا شمرد (naşomord) -sayılmaz, sayagəlməz

یکی گوی وچوگان بقاصد سپرد قفیزی پراز کنجد ناشمرد(۷۶, ۱۳۴)

ناشمرده (naşomorde) - saycız

همان کنجد نا شمرده فشاند کزین بیش خواهم سپه بر تواند(۹۰, ۱۳۵)

ناصبور (nasəbur) - dözümsüz

بلائی که باشم درو ناصبور زمن دور دارای زیبداد دور(۸۵, ۹)

ناصواب (nasəvab) - qeyri-münasib, məsləhətsiz

ناصواب بودن(nasəvab budən) - məsləhət olmamaq, gərəksiz olmaq

صواب آنچنان شد که ارم شتاب که آزرم دشمن بود ناصواب(۴۹ع۳۲۰)

ناغالب (nağaleb) - məğlub

وگر زانکه ناغالبی در قیاس زغالب تر ازخویشتن در هراس(۴۹, ۷۲)

ناف (naf) gobək

برهنه تنی چند را درمصاف چه باشد بریدن زسر تا ناف(۸۰, ۴۰۹)

ناف پیچیدن (naf piçidən) - ağrıdan qıvrıltmaq

زبس بانگ شیپورزهره شکاف بدرید زهره بپیچید ناف(۵۶, ۱۷۹)

ناف عالم (naf-e aləm) -dünyanın mərkəzi (Kə'bə)

قدم برسر ناف عالم نهاد بسا نافه کز ناف عالم گشاد(۵۲, ۲۴۴)

افتادن ناف (oftadən-e naf) - göbəyin düşməsi

هرآهو که با داغ او زاده بود زنافه کشی نافش افتاده بود(۴۶, ۳۴۲)

ناف (naf) -qarın

بناف (کسی،چیزی) پیچش بر افکندن (fe-naf-e (kəsi, çizi) piçeş bər əfkəndən) -qarnına sancı salmaq, canına lərzə salmaq

غریویدن کوس گردون شکاف زمین رابرافکند پیچش بناف(۲۹, ۴۱۳)

ناف (naf) - pero, qələmin ucu

زناف قلم دست چابک دبیر پراکند مشک سیه برحریر(۲۶, ۳۵۶)

ناف (naf) - orta

طلسمی برانگیزم از ناف دشت که افسانه سازند ازان سرگذشت(۵۱, ۴۰۱)

ناف (naf) - iç, alt

زری که آدمیرا کند بیمناک چه درصلب آتش چه درناف خاک(۱۱۸, ۳۲۵)

نافه (nafe) - ətirli maddə

پی آهو از چشمه انگیخته چو بر نیفه ها نافه ها ریخته(۳۲, ۳۴۱)

نافه (nafe) - müşk qabı

بسی نافهء مهرنا کرده باز زنیفه بسی جامهء دلنواز(۱۸, ۲۱۶)

نافه گشادن (nafe qoşadən) - müşk kisəsini açıb ətrafı müəttər etmək

قدم بر سر ناف عالم نهاد بسا نافه کز ناف عالم گشاد(۵۲, ۲۴۴)

نافه (nafe) - göbək

نه آهوولی نافه از مشک پر چودندان آهو برآموده در(۱۳, ۱۵)

نافه بوی (nafebuy) - xoşətirli

زخون ناف خود را نافه بوی کردن (ze xun-e naf xod-ra nafebuy kərdən) -öz qanıyla özünü müəttər etmək

جهانجوی چون دید کان یافه گوی زخون ناف خود را کندنافه بوی(۲۲۶, ۹۹)

نافه دار (nafedar) - göbəyi müşklə dolu

چو دید آهوی دشت را نافه دار نفرمود کاهو کند کس شکار(۲۴, ۳۴۱)

نافه کشی (nafekəşi) - qarınsalma, köklük

هرآهو که باداغ اوزاده بود زنافه کشی نافش افتاده بود(۴۶, ۳۴۲)

ناقه (naqe) - dəvə (dişi)

شتر نیز هم ناقه هم بیسراک شتابنده چون گرد واز گرد پاک(۴۶, ۲۴۳)

ناک (nak) - cözdüzəldici şəkilçi

زمهتاب روشن جهان تابناک برون ریخته نافه از ناف خاک(۲, ۲۰)

ناکاسته (nakaste) - sönməz

یکی نامه در خواست آراسته فروزان تر از ماه ناکاسته(۱۲۷, ۳۴۸)

ناکردنی (nakərdəni) - görünməmiş, edilməmiş

چرا از پی سنگ نا خوردنی کنی داوریهای نا کردنی(۲۶۳, ۲۶۸)

ناکرده (nakərde) - etməmiş

مخورغم بصیدی که نا کردهء که یخنی بود هرچه نا خوردهء(۱۵, ۴۱)

نا کس (nakəs) - nakəs

جوانمرد پیوسته با کس بود کس آنرا نباشد که ناکس بود(۱۰۸, ۱۲۴)

ناکشته (nakoşte) - diri

بنوعی ز پیچش نگشتم رها که ناکشته دیدم هنوز اژدها(۵۰۸, ۴۴۷)

ناگاه (naqah) - qəfildən

زخشم خدا منجنیقی رسید دز افتاد وناگاه درهم درید(۱۰۷, ۲۹۶)

ناگرفته (nagerefte) - tutulmamış

چو من ناگرفته درآیم زدر نبرد مرا هیچ بدخواه سر(۱۷۲, ۳۶۶)

ناگزاینده (nagəzayənde) - incitməyən, ziyanverməyən

بر ناگزاینده ناید گزند (bər-nagəzayənde nayəd gəzənd) – ziyanverməyənə ziyan gəlməz

چه خوش داستانی زدآن هوشمند که برناگزاینده ناید گزند(۶۹, ۲۳۸)

ناگزیر (naqozir) - lazım, gərək, vacib

بمطبخ سپردند کین را بگیر بسازآنچه شه را بود ناگزیر(۱۱۴, ۹۱)

ناگزیر (naqozir) - qaçılmaz, labüd

بساطی چه باید برآراستن کزو ناگزیرست برخاستن(۱۱, ۲۶)

ناگزیر (naqozir) - möhtac

(ازچیزی) ناگزیربودن ((əz-çizi)naqozir budən) - ehtiyacı olmaq, möhtac olmaq

خداوند روزی ده دستگیر پناهنده را ازدرش ناگزیر(۲, ۱۵۵)

ناگزیر (naqozir) -tabe, təbəə

(ازچیزی) ناگزیربودن ((əz-çizi)naqozir budən) - tabe olmaq, təbəəlikdə olmaq

سپاهی وشهری وبرنا وپیر که ازما هستشان ناگزیر(۸۳, ۳۳۸)

ناگزیر (naqozir) -inam

(ازچیزی) ناگزیربودن ((əz-çizi)naqozir budən) - bəyənmək, inanmaq

که چون درکتابت شود جایگیر نیو شنده را زوبود ناگزیر(۱۱۰, ۳۸)

ناگزیر (naqozir) - məcbur

(از چیزی) ناگزیربودن ((əz-çizi)naqozir budən) - çarəsiz olmaq, məcbur olmaq

مگر در گذرهای اندیشه گیر که از باز گفتن بود ناگزیر(۱۲, ۴۱)

(از چیزی) ناگزیر داشتن (əz-çizi) naqozir daştən) - məçbur olmaq

جهاندار گفت ای جهاندیده پیر ازین آمدن داشتم ناگزیر(۸۵, ۲۹۴)

ناگفته (naqofte) - deyilməmiş

سخن کان بابرو درآرد گره اگرآفرینست ناگفته به(۸۵, ۲۳۲)

ناگفته ماندن (naqofte mandən) - deyilməmiş qalmaq

درآن نامه کان گوهر سفته راند بسی گفتنیهای نا گفته ماند(۱۱۸, ۳۹)

ناگفتنی (naqoftəni) - qəbahətli, deyilməyə layiq olmayan

سخنهای ناگفتنی (soxənha-ye naqoftəni) - qəbahətli sözlər, ləyaqətsiz sozlər

زبان چون زگرمی برآشفته شد سخنهای ناگفتنی گفته شد(۳۴, ۱۳۱)

بگفتارناگفتنی درپیچیدن (be-qoftar-e naqoftəni dər piçidən) – qəbahətli sözlər demək, ləyaqətsiz sözlər yazmaq

نظامی بخاموشکاری بسیچ بگفتار نا گفتنی درمپیچ(۲۱۹, ۱۹۰)

زناگفتنیها زبان بستن (ze- naqoftəniha zəban bəstən) – qəbahətli sözlər dilinə gətirməmək, ləyaqətsiz sözlər yazmamaq

که بیداروباشرم وآهسته بود زنا گفتنیها زبان بسته بود(۱۳۳, ۲۲۴)

ناگه (nagəh) - qəfil, qəflətən

برآمد زمن نالهء ناگهی کزاندیشه پر گشتم از خود تهی(۲۲, ۲۱)

نالنده (nalənde) - nalə edən, nalə çəkən

ز بسد چناری برآفراخته برو کبک نالنده چون فاخته(۵۱, ۲۷۸)

نالنده (nalənde) - xəstə

چهارم پزشگی خردمند وچست که نالندگان را کند تندرست(۷۲, ۳۳۰)

ناله (nalə) - nalə

ناله برکشید ن (nale bər kəşidən) - nalə çəkmək

شهنشه که آواز دلبر شنید زدل نالهء بیدلان برکشید(۵۴۸, ۴۵۰)

ناله زدن (nale zədən) - nalə etmək, oxumaq

که ا زهرسخن بر تراشم گلی بر آن گل زنم ناله چون بلبلی(۶۳, ۳۴)

ناله نرم کردن (nale nərm kərdən) - həzin səs çıxarmaq, şikayətlənmək

کرا زهره کاینجا کند ناله نرم که گر زهره باشد گدازد زشرم(۴۹۱, ۴۴۶)

ناله (nale) - nalə, musiqi

خوش آوازی نالهء چنگ او خبردادش از روی گلرنگ او(۵۴۹, ۴۵۰)

ناله (nale) - gurultu

زشوریدن نالهء گرنای بر افتاد تب لرزه بردست وپای(۵۴, ۱۷۹)

نالیدن (nalidən) - nalə çəkmək, ağlamaq

بنال ای کهن بلبل سالخورد که رخسارهء سرخ گل گشت زرد(۲۷, ۲۷)

نام (nam) - ad

گناه من ار نامدی در شمار ترا نام کی بودی آموزگار(۴۴, ۶)

نام داشتن (nam naştən) - adlanmaq

اگر زن خود ازسنگ وآهن بود چوزن نام دارد نه هم زن بود(۳۱, ۴۰۰)

نام آوردن (ازکسی) (nam avərdən) -adini çəkmək

اگربرنیاریم تیغ از نیام بمردی زما نیارند نام(۳۴, ۱۳۹)

نام درآورده (namdəravərde) - adçıxarmış

یکی نامور بود طرطوس نام بمردی درآورده درروس نام(۲۰۰, ۴۲۶)

از نام (کسی) خاستن (əz nam-e(kəci) xastən) - birinin adı ilə bağlı olmaq

کسی کین ستم خیزد از نام او بدین روزباشد سرانجام او(۶۵, ۱۹۵)

نام (بچیزی) پروردن (nam(be-çizi) pərvərdən) - ad çıxarmaq, tanınmaq

بنیکی چنان پرورد نام خویش کزو نیک یابد سرانجام خویش(۴, ۲۸۸)

نام ستم را زعالم تهی کردن (nam-e setəm-ra ze-aləm tohi kərdən) - zülmün adini dinyadan yox etmək

که شاه جهان چون جهان رام کرد ستم را زعالم تهی نام کرد(۶۴, ۲۴۴)

نام غم ازجهان ستردن (nam-e ğəm əz-cəhan setordən) - dünyadan qəm adını silmək, dünyadan qəmi yox etmək

بجشن فریدون و نوروز جم که شادی سترد از جهان نام غم(۳, ۲۷۵)

نام کردن (nam kərdən) - adlandırmaq

درو دختری جادو از نسل سام پدر کرده آذرهمایونش نام(۷۲, ۲۱۱)

نام (کسی) بر یخ زدن (nam-e(kəsi) bər yəx zədən) - unutmaq, tərk etmək

به ار شاه بریخ زند نام او نیارد درین کشورآرام او(۴۰, ۱۴۵)

نام (کسی) برکشیدن (nam-e(kəsi) bər kəşidən) - adını yüksəltmək, adını çəkmək

زنام آوران بر کشد نام تو نتابد سرازجستن کام تو(۷۶, ۳۳۰)

نام گشتن (nam gəştən) - adlanmaq

برآموخت زوجادوئیها تمام بلیناس جادوش ازان گشت نام(۱۱۶, ۲۱۴)

نام نهادن (nam nəhadən) - adlandırmaq, ad qoymaq

باسکندر آن شهر چون شد تمام هم اسکندریه ش نهادند نام(۳۹, ۱۱۵)

نام (nam) -qorxulu xəbər

بهر ناحیت نام داغش رسید بمصر و حبش بوی باغش رسید(۳۹, ۷۷)

نام (nam) -namus, ad-san

که روئی بدین سختی ازخاره سنگ چوخود راهمی پوشد ازنام وننگ(۶۶, ۴۰۲)

نام (nam) - adli

زخویشان قنطال کوپال نام کوپیلتن کرد بروی خرام(۱۲۲, ۴۲۰)

نام آور (namavər) - qəhrəman, igid, döyüşçü

چو انبوه شد لشگر بیگران عدد خواست از نام نام آوران(۲۷, ۱۳۹)

نام آور (namavər) - adlı-sanlı, görkəmli, tanınmış, böyük

چو دادیم ناموس نام آوران بده دادم ای داورداوران(۴۰, ۱۲)

نام آوری (namavəri) -qəhrəmanlıq, igidlik

مبارز طلب کرد و جولان نمود بنام آوری خویشتن را ستود(۴۹, ۴۱۴)

نام آوری (namavəri) - məşhurluq, tanınma, ad çıxarma

سکندربحکم پیام آوری بر خویش خواندش زنام آوری(۲۵, ۸۵)

نام آوری جستن (namavəri costən) - şöhrət axtarmaq, ad-san güdmək

بهر کار کو جست نام آوری درآن کار دادش فلک یاوری(۲۹, ۷۶)

نام بر آوردن (nam bər avərdən) - tanıtmaq, məşhurlaşdırmaq

همان نوبت پاس درصبح وشام زنوبتگه اوبرآورد نام(۳۵, ۵۵)

نام(بچیزی) برآوردن (nam (be-çizi) bər avərdən) - ad çıxarmaq, tanınmaq

چو میخواهی ای مرد نیکی پسند که نامی برآری بنیکی بلند(۷, ۲۸۸)

نامجوی (namcuy) - şöhrət-şan sahibi, adlı-sanlı

بانوی نامجوی (banu-ye namcuy) -Nüşabə

چنین گفت کای بانوی نامجوی ز نام آوران جهان برده گوی(۱۲۲, ۲۵۸)

خسرو نامجوی (xosrov-e namcuy) - İskəndər

بزنگی زبان گفتن این را بشوی بپزتا خورد خسرو نامجوی(۹۶, ۹۰)

نامحرم (naməhrəm) - naməhrəm, kənar adam

ز نامحرمان کرد خرگه تهی سماع وسماع آورخرگهی(۴۵, ۴۶۵)

زنامحرمان روی پوشید گل (ze-naməhrəman ruy puşidən-e qol) - gülün açılmaması, gülün qönçələnməsi

صبا بلبلان را دریده دهل زنامحرمان روی پوشیده گل(۲۰, ۲۷۶)

نامدار (namdar) - adlı-sanlı

جهان خسروش گفت کای نامدار زکیخسرو آن تخت را یادگار(۳۹, ۳۰۲)

نامدار (namdar) - döyüşçü, döyüşdə adçıxarmış

دگر تا شب از نامداران زنگ نیامد کسی را تمنای جنگ(۲۳۱, ۹۹)

نامردمی (namərdomi) - namərdlik

پی گورکزدشتبانان گمست زنامردمیهای این مردمست(۲۱۳, ۱۹۰)

نام نبرده (namnəborde) - adınıçəkməmış, adınıeşitməmiş

دزی دید با آسمان هم نورد نبرده کسی نام او درنورد(۶۳, ۳۰۴)

نامور (namvər) نام آور- (namavər) sözünün qısa forması, məşhur, tanınmış

بدین نامهء نامور دیرباز بمانم برونام اورادراز(۵۵, ۴۴)

نامورشهریار (namvərşəhriyar) - Dara

چنین گفت کین نامورشهریار کمر بست بر جستن کارزار(۳۲, ۱۳۹)

ناموس (namus) - namus, qeyrət

چو دادیم ناموس نام آوران بده دادم آی داوردداوران(۴۰, ۱۲)

بناموس رنگی برآمیختن (be-namus rəngi bər amixtən) - üzdə özünü namuslu aparmaq, namusa rəng qatmaq

ناموسگاه (namusqah) - şərəfli yer, döyüş meydanı

چنان رایتی را بناموس شاه برانگیختندی بناموسگاه(۹۲, ۳۲۳)

ناموسی (namusi) - namuslu, qeyrətli

کجا پای دارند با روسیان چنین نازنینان و ناموسیان(۳۷, ۴۰۶)

نام وناموس (nam-o-namus) - ad-san, ad və əzəmət, ad və qüdrət

باقبال شه راه بر بستمش همه نام وناموس بشکستمش(۱۰۷, ۲۱۴)

نامه (name) - məktub

یکی نامهء نغزپیکر نوشت بنغزی بکرداریاغ بهشت(۱۵۸, ۱۵۴)

نامه (name) - kitab, əsər

ضرورت شد این شغل را ساختن چنین نامهء نغز پرداختن(۱۰۹, ۳۸)

نامه های کهن (nameha-ye kohən) - qədim kitablar

وگر بیشگفتی گزاری سخن ندارد نوی نامه های کهن(۸۳, ۵۹)

نامهء خسروی (name-ye xosrovi) - Şahnamə

گذارندهء نامهء خسروی چنین داد نظم سخن را نوی(۳, ۶۴)

نامهء مرد ایزد شناس (name-ye mərd-e izədşenas) – allahıtanıyanın kitabı. Firdovsinin Şahnamə kitabı

زتاریخها چون گرفتم قیاس هم از نامهء ایزد شناس(۳۴, ۶۶)

نامهء نامور دیرباز (name-ye namvər-e dirbaz) - qədim məşhur kitab, İskəndərnamə

بدین نامهء ناموردیرباز بمانم برونام اورا دراز(۵۵, ۴۴)

نامهء نغز (name-ye nəğz) -incə kitab, İskəndərnamə

گزارش کنان تیزکن مغزرا گزارش ده این نامهء نغزرا(۵, ۳۳۹)

نامهربانی (namehrebani) - mehribansızlıq, qəddarlıq

جهان بین که با مهربانان خویش زنامهربانی چه آورد پیش(۹, ۳۰۹)

نامه نویس (namenevis) - məktubyazan

چو نامه نویس این وثیقت نوشت مثالی بکافورو عنبر سرشت(۹۴, ۳۳۲)

نامی (nami) - adlı

فریبرز نامی که ازفرو برز تن جوشنش بود وبازوی گرز(۲۹, ۱۴۵)

نامی (nami) - adlı-sanlı, məşhur

بتخمه دراز زنگهء شاوران سری بود نامی زنام آوران(۲۸, ۱۴۵)

نامی کردن (nami kərdən) - tanıtmaq, məşhurlaşdırmaq

که این نامه رانغزونامی کند گرامی کنش را گرامی کند(۶۸, ۴۴)

نامی کردن (nami kərdən) - başını ucaltmaq, şərafətləndirmək

جهان شاه برخاست نامیش کرد بشرط نشاندن گرامیش کرد(۲۷, ۳۰۲)

نان (nan) - çörək

بدان کس که او را خمیرست خام همه کس دهد نان پخته بوام(۱۰۹, ۱۲۴)

نان در بستن (nan dər bəstən) - çörək yapmaq

تنوری چنین گرم در بند نان ره انجام را گرم تر کن عنان(۵۶, ۱۴۱)

نان تنگی (nantəngi) - çörək qıtlığı

ازین روی مارا زیانها رسد زنان تنگی آفت بجانها رسد(۱۲۸, ۲۹۷)

نان پاره (nanpare) - çörək parçası

بنانپاره خرد بودن (be-nanpare xord budən) - çörək parçasına möhtac olmaq

بخاری وخزری وگیلی وکرد بنانپاره هرچار هستند خرد(۲۲, ۴۱)

نانپاره (nanpare) -məvacib, donluq

کند تازه نانپارهء هر کسی درآن باره سازد نوازش بسی(۱۶, ۳۹۳)

نانیوشنده (naniyuşənde) - eşitməyən, dinləməyən

چه میگویم ای نانیوشنده مرد ترا گوش برقصهء خواب وخورد(۱۱, ۳۱)

ناورد (navərd) - döyüş, vuruş

چو کرد آن زبانی سپه را زبون نیامد بناورد او کس برون(۱۸۶, ۹۶)

بازار ناورد راآراستن (bazar-e navərd-ra arastən) - döyüş meydanını hazırlamaq

برآراست بازار ناورد را برانگیخت زآب روان گرد را(۸, ۱۰۶)

درگشتن نا ورد(dər gəştən-e navərd) - döyüşün bitməsi, bir işin bitməsi

شد آگه که درگشت ناورد او نباشد چنو مردمی مرد او(۱۱۳, ۴۱۹)

ناوردگاه (navərdqah) - döyüş meydanı

دگر باره هندی چوشیر سیاه درافکند ختلی بناوردگاه(۲۰۵, ۴۲۶)

ناوک (navək) - ox

نوا گرنوای چکاوک بود چو دشمن زند تیر ناوک بود(۶۶, ۴۴)

ناوک انداز (navəkəndaz) - oxatan

گراو ناوک اندازد اززوردست مرا غمزهء ناوک انداز هست(۶۸, ۴۶۷)

ناوک (navək) - kiprik

بهرناوک غمزه کانداختی شکاری زروحانیان ساختی(۴۷۲, ۴۴۴)

ناهید (nahid) - Hahid (ulduz)

روان ماهرویان پس پشت او چو ناهید صد دریک انگشت او(۲۹۷, ۲۷۰)

نای (nay) - ney

زدارا نیاید بجزنای ونوش گرآید بتو خونش آید بجوش(۹۰, ۱۲۳)

نا... ی (na... i) -mücərrəd isimlər əmələ gətirən sözdüzəldici qoşaşəkilçi

جهان بین که با مهربانان خویش زنامهربانی چه آورد پیش (۹, ۳۰۹)

نا... ی (na... i) -gələcək zaman feli sifət əmələ gətirən cözdüzəldici doşaşəkilçi

چرا ازپی سنگ ناخوردنی کنی داوریهای ناکردنی(۲۶۳, ۲۶۸)

نایب (nayeb) - müavin, nayib

همان ملک را داری ازفتنه دور که مه نایب مهرباشد بنور(۳۲, ۲۳۵)

نباید (nəbayəd) - olmaz, gərək deyil

چو شد جامه بر قد فرزند راست نباید دگرمهر فرزند خواست(۵۶, ۱۴۷)

نباید که (nəbayəd ke...) - allah eləməsin ki,...

نباید که مارا شود کار سست صبو ناید ازآب دایم درست(۲۸, ۲۳۵)

نباید که (nəbayəd) - olmaz ki... , yaramaz ki,...

ولی زن نباید که باشد دلیر که محکم بود کینهء ماده شیر(۲۱۶, ۲۶۴)

نبد (nəbod) -نبود (nəbud) sözünün qısa forması, yox idi

نبد هیچکس را دگر یارگی که با او برون آفکند بارگی(۲۷۵, ۴۳۱)

نبرد (nəbərd) - müharibə, döyüş

چنین تا بمقدار هفتاد مرد بتیغ آمد از رومیان در نبرد(۱۸۳, ۹۶)

نبردآوردن (nəbərd avərdən) - vuruşmaq, müharibə etmək

بماری چو من مهره بازی مکن نبردآر ونیرنگ سازی مکن(۴۴, ۱۶۳)

نبرد کردن (nəbərd kərdən) - müharibə etmək, vuruşmaq

مرو تا نبرد دلیران کنیم درین رزمگه جنگ شیران کنیم(۲۸۲, ۱۰۳)

نبردی جهان ساختن (nəbərdi cəhan saxtən) -dünya müharibəsi aparmaq

دولشگرچوموروملخ تاختند نبردی جهان درجهان ساختند(۷۳, ۱۷۱)

نبرد آمدن(ازکسی) (nəbərd amədən(əz-kəsi)) -döyüşməyi bacarmaq. müharibə etməyə qabil olmaq

ز رومی وچینی نیاید نبرد همه خز ودیبا بود سرخ وزرد(۴۲, ۴۰۶)

نبرد آوردن زمین لرزه (nəbərd avərdən-e zəminlərze) – zəlzələnin başlanması, zəlzələ olması

چوآرد زمین لرزه ناگه نبرد برآرد باسانی ازکوه گرد(۷۷, ۱۶۵)

نبرد (nəbərd) - müharibə meydanı, döyüş meydanı

رواروبرآمد زراه نبرد هزاهزدرآمد بمردان مرد(۲۴, ۱۶۸)

ازنبرد جای خالی کردن (əz-nəbərd cay xali kərdən) - müharibə meydanını boş qoymaq, döyüş meydanından qaçmaq

وگرجای خالی کنیم از نبرد زگیتی برآرند یکباره گرد(۸۹, ۹۰)

از نبرد قلب برآراستن (əz-nəbərd qəlb bər arastən) - müharibə meydaninin mərkəzini bəzəmək, döyüş meydanının mərkəzində qərar tutmaq

برآراسته قلب شاه ازنبرد چو کوهیکه آنباشد از لاجورد(۲۶۱, ۱۰۲)

نبرد (nəbərd) - نورد (nəvərd) sözünün fonetik sinonimi, kitab, yazı

دزی دید با آسمان هم نورد نبرده کسی نام اودرنبرد(۶۳, ۳۰۴)

نبردآزمای (nəbərdazmay) - təcrübəli döyüşçü

نبردآزمایان ایران سپاه گرفتند برلشگر روم راه(۸۸, ۱۷۲)

نبردآزمائی (nəbərdazmai) - vuruş, döyüş, müharibə

ازنبرد آزمائی ستوه شدن (əz-nəbərdazmai sotuh şodən) - müharibədən təngə gəlmək, vuruşmaqdan bezmək

دولشگر کشیده کمر چون دوکوه شدند از نبرد آزمائی ستوه(۱۲۲, ۱۷۴)

نبرده (nəbərde) - igid, cəsur

نبرده جهاندار فرخ نبرد خبر ده که با فورفوران چه کرد(۶, ۳۴۰)

نبرده (nəbərde) - igid, cəsur(çinli kəniz)

چنین چند روزآن نبرده سوار بپوشیدگی حرب کردآشکار(۲۷۴, ۴۳۱)

نبشتن (nebeştən) -yazmaq

اگر نیکم وگر بدم درسرشت قضای تو این نقش برمن نبشت(۱۰, ۱۰)

نبشته (nebeşte) - yazılmış

نباشد چنین نامه تزویر خیز نبشته بچندین قلمهای تیز(۱۱۴, ۳۹)

نبی (nəbi) - peyğəmbər

فی نعت خاتم النبیین علیه الصلوة والسلم(ص. ۱۳)

نبید (nəbid) - şərab

زپیروزی بخت میکرد یاد نبید گوارنده میخورد شاد(۴۳۱, ۴۴۲)

نپرسیده (nəporside) - soruşulmamış

نپرسیده هرکو سخن یاد کرد همه کفتهء خویش راباد کرد(۶, ۳۱)

نثار (nesar) - töhfə, bəxşiş, hədiyyə

نثاری که باشد سزاوار تخت فشاندند بر شاه پیروزبخت(۱۹, ۲۲۷)

نجات (necat) -nicat, xilas

نجات دادن (necat dadən) - nicat vermək, xilas etmək

وگر ماه نورا براتی دهد زنقص کمالش نجاتی دهد(۱۹, ۴۷)

از جهان خیمه بیرون زد ن نجات (əz-cəhan xime birun zədən-e necat) – nicatın mümkün olmaması, xilasın mümkünsüzlüyü

ستون علم جامه درخون زده نجات ازجهان خیمه بیرون زده(۴۹, ۱۷۰)

نحل (nəhl) - arı

زدیگر طرف لشگرآرای روم برآراست لشگرچونحلی زموم(۳۶, ۱۶۹)

نخجیر (nəxcir) -müharibə

زلشگر که عرضش بفرسنگ بود بیابان بنخجیر بر تنگ بود(۱۲۸, ۳۹۰)

نخجیر کردن (nəxcir kərdən) -müharibə etmək

دگر ره بنخجیر کردن شتافت کزاول گرانمایه نخجیریافت(۳۸۲, ۴۳۸)

بنخجیر بر خاستن (be-nəxcir bər xastən) - döyüşə başlamaq, döyüşə girişmək

سپاه ازدوسوصف برآراستند هزبران بنخجیر بر خاستند(۹۸, ۱۷۳)

نخجیر (nəxcir) -ov

نخجیر ساختن (nəxcir saxtən) - ov ovlamaq

چو از می بنخجیر پرداختند بیکجای نخجیر میساختند(۲۹۶, ۳۷۵)

نخجیرکردن (nəxcir kərdən) - ov etmək, ov ovlamaq

شکارافکنان دشتها در نوشت همی کرد نخجیر برکوه ودشت(۳۷, ۱۲۰)

بنخجیر پرداختن (be-nəxcir pərdaxtən) - ovla məşğul olmaq, ova başlamaq

چو ازمی بنخجیرپرداختند بیکجای نخجیر میساختند(۲۹۶, ۳۷۵)

نخجیرسازی (nəxcirsazi) - ov

نخجیرسازی کردن (nəxcirsazi kərdən) - ov ovlamaq

عقابی که نخجیرسازی کند بفروجکان دست بازی کند(۱۱۹, ۱۲۵)

نخجیرگه (nəxcirgəh) - ovlaq, ovyeri

بنخجیرگه شیر کردی شکار زگوروگوزنش نرفتی شمار(۲۳, ۷۶)

نخست (nəxost) - əvvəl

بدارا نداد آنچه داد نخست همان داده را نیز ازوباز جست(۳۲, ۱۲۰)

از نخست (əz nəxost) - əvvəlki

زپیشه گریزنده را باز جست بدان پیشه دادش که بود از نخست(۲۰۰, ۲۰۵)

نخست (nəxost) - qədim

گزارندهء سرگذشت نخست باندیشه نغز ورای درست(۱۳, ۲۲۷)

نخست (nəxost) - əvvəldən

سبوئی که سوراخ باشد نخست بموم وسریشم نگردد درست(۱۵۹, ۱۸۶)

نخستین (nəxostin) - əvvəl

نخستین در پادشانی زنم دم ازکار کشور خدائی زنم(۴۶, ۴۳)

نخستین (nəxostin) - birinci

نخستین کس اوشد که زیورنهاد بروم اندرون سکهء زرنهاد(۳۲, ۵۵)

نخل (nəxl) - ağac

گر از نخل طوبی رسد دربهشت بهرکوشکی شاخ عنبرسرشت(۴۲, ۴۸)

نخل خرما (nəxl-e xorma) - xurma ağacı

سر زنگی نخل بالا فتاد چوزنگی که ازنخل خرما فتاد(۲۲۰, ۹۹)

نخل بن (nəxlbən) نخل بند- (nəxlbənd) sözünün qısa forması, güclü

چنان ضربتی زد برآن نخل بن که شیر جوان بر گوزن کهن(۲۱۹, ۹۸)

نخل بند (nəxlbənd) - nəxl bənd edən, güclü

سیاهی بکردار نخل بلند هراسان از ودیدهء نخل بند(۲۱۵, ۹۸)

نخل بن (nəxlbon) - ağac

چو دور افتد از میوه خورمیوه دار چه خرما بود نخل بن را چه خار(۱۸, ۲۶)

نخل بالا (nəxlbala) - nəxlboylu, ucaboylu

سرزنگی نخل بالافتاد چو زنگی که ازنخل خرما فتاد(۲۲۰, ۹۹)

ندادە (nədade) - verilməmiş, ödənilməmiş

زدارا درود آوریدش نخست ندادە خراج کهن باز جست(۲۷, ۱۳۱)

ندیم (nədim) - nədim, yaxın adam

ندیم سکند ربیگاه وگاه محاسب دراحکام خورشید وماه(۲۴, ۸۴)

نر (nər) - nər

سلاح از تنم رسته چون شیر نر زپولاد دارم سلاحی دگر(۱۷۰, ۹۵)

نرخ (nerx) - qiymət, nırx

هرآن جوکه بازر بود هم عیار بنرخ زرآرند ش اندرشمار(۴۹, ۱۴۶)

نردبان (nərdban) - pillə

چوخواهی که برمه رسانی سریر ازین نردبان باشدت ناگزیر(۴۰, ۷۲)

نرگس (nərges) - nərgiz

زجعد بنفشه برانگیز تاب سرنرگس مست برکش زخواب(۵, ۶۰)

نرگس (nərges) - göz

زنرگس گلاب فروریختن (ze-nərges qolab foru rixtən) - gözündən yaş axıtmaq, ağlamaq

برافروخت آن ماه چون آفتاب فرو ریخت برگل زنرگس گلاب(۱۲۲, ۳۹۰)

نرم (nərm) - yumşaq, mülayim

بپرسیدش اول باواز نرم بشیرین زبانی دلش کرد گرم(۸۶, ۲۴۶)

نرم (nərm) -yumşaq

قصبهای زربفت وخزهای نرم که پوشندگان را کند مهر گرم(۱۶, ۲۱۶)

نرم شدن (nərm şodən) - yumşalmaq

شود نرم از افشردن انجیر خام ولی چون خوری خون برآرد زکام(۱۰۲, ۳۸)

نرم شدن دل (nərm şodən-e del) - yrəyin yumşalması

بازرم خسرو دلش نرم شد بسیچش بدیداراوگرم شد(۱۱۸, ۳۴۷)

نرم کردن (nərm kərdən) - yumşaltmaq

بدین ترس بگذارد آن کین گرم که آهن باهن توان کرد نرم(۱۰۴, ۹۰)

نرم گشتن دل (nərm gəştən-e del) -ürəyin yumşalması

برین سنگ چون بگذرد رختشان ازونرم گردد دل سختشان(۶۵, ۴۰۲)

نرم (nərm) - müti, tabe

زدریا گذر کرد وآمد بروم جهان نرم درزیرمهرش چوموم(۴۲, ۱۱۵)

نرم شدن (nərm şodən) - əyilmək, tabe olmaq, müti olmaq

بسا گردن سخت کیمخت چرم که شد چون دوال ازرکاب تونرم(۵۶, ۴۹)

نرم (nərm) - zərif

جزآن نیست کین پیکرسخت چرم ندارد پی سست واندام نرم(۴۰۵, ۴۴۰)

نرم (nərm) - rəhm

نرم آمدن (nərm amədən) - rəhm etmək

سرش خواست کندن که نرم آمدش چورونی چنان دید شرم آمدش(۳۷۸, ۴۳۸)

نرم آهنی (nərmahəni) -yumşaqlıq, qətiyyətsizlik

که درمن چه نرم آهنی دیدهء که پولاد خود را پسندیدهء(۶۶, ۱۴۸)

نرم خوئی (nərmxui) - utancaqlıq

نرم خوئی کردن (nərmxui kərdən) - utanmaq

چه سازیم تا نرم خوئی کنند زبیگانه پوشیده روئی کنند(۴۹, ۴۰۱)

نرم خیز (nərmxiz) - asta, yavaş

همه سازآهنگها نرم خیز بجز سازکاهنگ او بود تیز(۶۲, ۲۷۹)

نرم دل (nərmdel) - ürəyiyumşaq, yumşaqürəkli

نرم دل شدن (nərmdel şodən) - ürəyi yumşalmaq

جهاندار دارای جوشیده مغز نشد نرم دل زان سخنهای نغز(۱۵۳, ۱۵۴)

نرم شمشیر (nərmşəmşir) - süst, astagəl

نرم شمشیربودن (nərmşəmşir budən) - döyüşkən olmamaq, əldənküt olmaq

پدرگرچه باقوت شیر بود بکین خواستن نرم شمشیربود(۱۱۲, ۱۲۵)

نرم گردن (nərmgərdən) - müti, boyunəyən

دو شخص ایمنند از توکایی بجوش یکی نرم گردن یکی سفته گوش(۵۷, ۴۹)

نرم گوی (nərmquy) -mülayimdanışan

پس آنگاه با هندوی نرم گوی بسوگند وپیمان شد آزرم جوی(۸۸, ۳۳۱)

نرمی (nərmi) - mülayimlik

درشتی ونرمی نمودم ترا بدین هردوقول آزمودم ترا(۶۷, ۳۵۳)

بنرمی گراییدن (benərmi geraidən) - mülayimliyə meyl etmək, müti olmaq

درشتی رها کن بنرمی گرای زجایم مبرتا بمانی بجای(۶۲, ۱۵۹)

نرمی (nərmi) - incəlik, zəriflik, lətafət

بشیرینی از گلشکر نوشتر بنرمی زگل نازک آغوشتر(۴۹, ۳۳۶)

نرمی (nərmi) - sığal, tumar

چوآن گردروی آهن سخت پشت بنرمی درآمد زخوی درشت(۲۷, ۱۲۸)

نره شیر (nəreşir) - nər şir

همان روسی افکن سواردلیر برون آمد ازپره چون نره شیر(۲۵۶, ۴۳۰)

نره گور (nərequr) -nər gur

درشتم بچنگال و سختم بزور بخامی درم پهلوی نره گور(۵۳, ۴۱۵)

نزار (nezar) - zəif, arıq

مرنج ار نزاری که فربه شوی چوگونی کزین به شوم به شوی(۱۰, ۲۴۱)

نزد (nəzd-e...) - a, ə, ya, yə, yönlük halın göstəricisidir

خبربرد صاحب خبرنزد شاه که مشتی ستم دیدهء دادخواه(۱۷, ۸۰)

نزد (nəzd-e...) -... yanına

بجوشد سرگوسفندی سیاه تهی زاستخوان آورد نزدشاه(۹۸, ۹۰)

نزدیک (nəzdik-e...) -... yanımda

بنزدیک من یکسر موی شاه گرامیتر از صد هزاران کلاه(۱۴۴, ۱۸۵)

نزدیک (nəzdik-e...) -... yanında

نوازشگری را بدو راه داد بنزدیک تختش وطنگاه داد(۸۵, ۲۴۶)

نزدیک (nəzdik) - yaxın

باندازهء آنکه نزدیک ودور چراغ جهانتاب را هست نور(۲۲, ۵۲)

نزدیک آمدن (nəzdik amədən) - yaxınlaşmaq, yaxın gəlmək

چونزدیک غارآمد ازراه دور بغاراندرافتاد ازآن شمع نور(۶۱, ۲۹۲)

نزدیک بودن (nəzdik budən) - yaxın olmaq

نگشتی زمردان کسی بر درش وگرچند نزدیک بودی بر درش(۲۸, ۲۵۰)

نزدیک شد ن (nəzdik şodən) - yaxınlaşmaq

سراز لهو پیچید و گوش از سماع که نزدیک شد کوچگه را وداع(۳۹, ۲۷)

نزل (nozl) - hədiyyə, töhfə

شکوهید دارا زنزلی چنان حسد را بروتیزتر شد عنان(۶۶, ۱۱۷)

نزل (nozl) - sovqat, ərzaq

سپهدار چین هردم ازچین دیار فرستاد نزلی برشهریار(۲۹۳, ۳۷۴)

نژاد (nejad) - nəsl

نژاده منم دیگران زیردست نژاد کیان را کی آری شکست(۵۷, ۱۵۸)

نژاده (nejade) - ali nəsilli, şahnəsilli

نژاده منم دیگران زیر دست نژاد کیان را کی آری شکست(۵۷, ۱۵۸)

نژاده ملک (nejademələk) - şahnəsilli

نژاده ملک نایب شهریار سخن را چنین مینماید عیار(۱۶, ۳۱۷)

نسب (nəsəb) - əsl, nəsəb

نسب کردن (nəsəb kərdən) - əslini təyin etmək

بکیخسروی نامش افتاده چست نسب کرده برکیقبادی درست (۴۴, ۴۸)

نسبت (nesbət) - səs-musiqi

بهرنسبتی کامد از بانگ چنگ سخن بسی در نمطهای تنگ(۱۶, ۱۳۰)

نسبت (nesbət) - cəhət, xüsusiyyət

دگرنسبتی کاسمانیست آن نگویم که رمزی نها نیست آن(۶۸, ۴۰۲)

نسبنامه (nəsəbname) - vərəsənamə, nəsəbnamə

گراسفندیار از جهان رخت برد نسبنامهء من ببهمن سپرد(۵۳, ۱۵۸)

نسترن (nəstərən) - itburnu gülü

سر نسترن را زموی سپید سیاهی ده ازسایهء مشگ بید(۱۱, ۶۱)

نسخت (nosxət) - nüsxə, əlyazması

همه نسخت گنجنامه که بود بدارندهء دیردادند زود(۷۹, ۲۸۷)

نسخت (nosxət) - əsər

سخنها که چون گنج آکنده بود بهر نسختی درپراکنده بود(۱۸, ۵۴)

نسخه (nosxe) - nüsxə

زهر نسخه برداشتم مایها برو بستم از نظم پیرایها(۱۹, ۵۴)

نسرین (nəsrin) - zanbaq

زبلور تابنده خوانی فراخ چو نسرین تربرسرسبزشاخ(۹۴, ۳۱۵)

نسفته در (nəsoftedorr) -deşilməmiş dürr, bakirə

نسفته دری ناشکفته گلی همائی برو فتنه چون بلبلی(۷۲, ۳۳۷)

نسل (nəsl) - nəsl, kök

دگر گونه دهقان آذرپرست بدارا کند نسل او بازبست(۳۳, ۶۶)

نسنجیده (nəsəncide) - ölçüyəgəlməz

یکی را بدست افکند کوه گنج نسنجیده هائی دهد کوه سنج(۷, ۱۵۵)

نسیم (nəsim) - nəsim

تموزش گل کوهساری دهد زمستان نسیم بهاری دهد(۴, ۲۴۸)

نسیم (nəsim) - nəfəs

اگرکیمیا سنگ را زر کند نسیم من از خاک عنبر کند(۸۴, ۴۶۸)

نشابور (neşabur) -Nişapur

زحد نشابورتا خاک بلخ کنندش بصفرای ما کام تلخ(۳۳, ۳۱۹)

نشاط (neşat) - şənlik, şadlıq, sevinc

نشاط ابروی می پرستان گشاد زنیروی می روی مستان گشاد(۳۲۶, ۲۷۳)

نشاط انگیختن (neşat əngixtən) -sevinc yaymaq

زپیروزی دولت کامگار نشاط نوانگیخت برروزگار(۴۸, ۱۱۶)

نشاط آوردن (neşat avərdən) - şadlanmaq

مگر چون بدان شربت آرم نشاط غمی چند را درنوردم بساط(۲, ۷۸)

نشاط کردن (neşat kərdən) - sevinmək

مکن زیر این لاجوردی بساط بدین قلعهء کهرباگون نشاط(۱۹۴, ۱۸۸)

نشاط (چیزی) گرفتن (neşat-e(çizi) gereftən) - zövq almaq, xoşlanmaq

وزان پس نشاط سواری گرفت پی شاهی وشهریاری گرفت(۶۹, ۶۸)

نشاط یافتن (neşat yaftən) - sevinmək

فراخ افکند بارگه را بساط باندازه خندد چویابد نشاط(۱۱۲, ۳۴۷)

نشاط اندرآوردن (neşat əndər avərdən) - sevinc gətirmək

نشاط اندرآورد بخوانندگان مفرح رساند بداننده‌گان(۷۰, ۴۵)

نشاط داشتن (neşat daştən) - sevinmək

نشاط از تو دارد گهر سفتنم سزاوار تست آفرین گفتنم(۱۶, ۵۲)

نشاط می قرمزی ساختن (neşat-e mey-e ğermezi saxtən) - qırmızı şərabdan şənlənmək, qırmızı şərab içmək

نشاط می قرمزی ساختند بساطی هم ازقرمز انداختند(۴۴, ۳۸۴)

نشاط هوای خراسان کردن (neşat-e həva-ye xorasan kərdən) – Xorasanın havasını udmaqdan sevinmək

هوای وطن در دل آسان کند نشاط هوای خراسان کند(۱۱, ۳۹۳)

ازنشاط پربرآوردن (əz-neşat pər bər avərdən) - sevincdən qanadlanmaq

زمرغ وبره روی رنگین بساط برآورده پرمرغواراز نشاط(۳۴۸, ۲۶۷)

نشان (neşan) - nişanə, yadigar

که از تخم شاهان وگردنکشان همین یک سهی سرو مانده نشان(۱۱۱, ۲۲۲)

نشان (neşan) - iz, əlamət

بسختی درآن غار شد شهریار نشانی مگر یابدازیارغار(۵۵, ۳۱۲)

نشان بردن (neşan bordən) - qələbə çalmaq

دو پیلند خرطوم درهم کشان زبردن یکی برد خواهد نشان(۳۹, ۱۶۲)

نشان جستن (neşan costən) - sirrini axtarmaq, səbəbini öyrənmək

نشان جست ازآن آتش تابناک که چون میدهد روشنی زان مغاک(۶۳, ۳۱۳)

نشان جستن (neşan costən) - axtarmaq, soraqlaşmaq

نشان جست کان کشورآرای کی کجا خوابگه دارد از خون وخوی(۱۰۲, ۱۸۲)

نشان جستن (neşan costən) - xəbərdar olmaq

نشان جسته بود از درفش بلند که ماند ازفریدون فیروزمند(۶۸, ۱۴۱)

نشان دادن (neşan dadən) - xəbər vermək

بفرمود شه تا غنیمت کشان د هند از شمار غنیمت نشان(۱۲, ۴۵۷)

نشان دادن (neşan dadən) - göstərmək

هرآنچ آفریدست بیننده را نشان میدهد آفریننده را(۱۲, ۱۰)

نشان کردن (neşan kərdən) - nişanlamaq

یکی را نشان کرد بر نام خویش برو بست فال سرانجام خویش(۴۵, ۱۲۱)

نشان ماندن (neşan mandən) - iz qoymaq, əsər-əlamət qoymaq

که از روم ورومی نمانم نشان شوم برسرهردو آتش فشان(۲۲, ۱۵۶)

نشانهای پوشیده (neşanha-ye puşide) - gizli əlamətlər

جزاینم نشانهای پوشیده هست کزو راز پوشیده آید بدست(۱۵۷, ۲۶۰)

نشان پرستندگی نمودن (neşan-e pərəstəndegi nəmudən) -sitayiş etmək

سر افکنده در پایهء بندگی نمودش نشان پرستندگی(۸۰, ۱۳۴)

نشان دور دادن (neşan-e dur dadən) - başqa şəkildə göstərmək

مربع مخالف نمودی خیال مسدس نشان دور دادی زحال(۲۲, ۱۲۸)

نشان سخن بازجستن (neşan-e soxən baz costən) - sirri soruşmaq, hərəkətin səbəbini müəyyənləşdirmək

شگفتی فرو ماند خسرودران نشان سخن باز جست ازسران(۴۵۴, ۴۴۳)

پدید آمدن نشان پشیمانی (pədid amədən-e peşimani) - peşimançılığın üzverməsi

طرب را بمیخانه گم شد کلید نشان پشیمانی آمد پدید(۳۵, ۲۷)

نشاندن (neşandən) - oturtmaq

نشاندش بدانش در آموختن که گوهر شود سنگ ازافروختن(۱۴, ۷۰)

نشاندن (neşandən) - əkmək

من از هرسه دانه که دانا فشاند درختی برومند خواهم نشاند(۴۵, ۴۳)

نشاندن (neşandən) - təyin etmək

چولشگر سوی کوه البرز راند بهر ناحیت نایبی رانشاند(۲۵, ۲۸۹)

نشاندن (neşandən) - yox etmək

چگونه زدارا نشاندم غرور چه کردم بجای فرومایه فور(۲۵, ۳۵۰)

بروزدشمنان دگر نشاندن (be-ruz-e doşmənan-e degər neşandən) -başqa düşmənlərin gününə qoymaq, başqa düşmənlər kimi yox etmək

نشاندش بروز دگر دشمنان سپردش بزندان اهرمنان(۴۲۶, ۴۴۱)

نشاندن (neşandən) - qismət etmək

چو هستی بپند من آموزگار بدین روز ننشاندت روزگار(۱۶۳, ۱۸۶)

نشاندن (neşandən) - təmizləmək

زرخسارگیتی غبار نشاندن (ze-roxsar-e giti ğobar neşandən) – dünyanı tozdan təmizləmək

زبس رودخیزان لب رودبار نشانده زرخسار گیتی غبار(۵۹, ۳۲۰)

نشاننده (neşanənde) - bağban

که هرکه افکند میوهء ازان درخت نشاننده را گوید ای نیکبخت(۲۹ع۲۲)

نشاننده (neşanənde) -oturdan, İskəndər

بفرمان شاه آن سخنگوی مرد نشست ونشاننده را سجده کرد(۱۳۵, ۳۶۳)

نشانه (neşane) - hədəf

نشانه کردن (neşane kərdən) - hədəf etmək

چو تیرم گذر بردلیران کند نشانه زپهلوی شیران کند(۵۲, ۳۵۲)

نشاید (nəşayəd) - mimkün deyil

چه سودست مردن نشاید بزور که پیش ازاجل رفت نتوان بگور(۱۴۳, ۱۸۵)

نشست (neşəst) - oturma(q)

خبر یافت از شه که اسکندرست نشست سر تخت را درخورست(۱۱۵, ۲۵۷)

نشست آمدن (neşəst amədən) - məskən salmaq, mənzil etmək

چوزینگونه جانی بدست آمدش درآن جای فرخ نشست آمدش(۹, ۴۵۶)

نشست آوردن (neşəst avərdən) - məskən salmaq, yaşamaq

در آباد وویران نشست آورم همه ملک عالم بدست آورم(۲۵, ۲۸۳)

نشست داشتن (neşəst daştən) - oturmaq

اگرچه پس پرده دارد نشست همه روز باشد عمارت پرست(۵۵, ۲۵۲)

نشست داشتن(با چیزی،باکسی) (neşəst daştən(ba-kəsi, ba-çizi) – həvəs göstərmək

چوبا دیو دارد سلیمان نشست کند یاوه انگشتری را زدست(۵۹, ۱۶۴)

نشست ساختن (neşəst saxtən) - oturmaq

طلسمی برآن تخت فرزانه بست که هرکو برآن تخت سازد نشست(۳۶, ۳۱۱)

نشست کردن (neşəst kərdən) - məskən salmaq, mənzil etmək

زدریا بدریا تو کردی نشست برایران وتوران ترا بود دست(۴۲, ۳۵۷)

نشستن (neşəstən) - oturmaq

که بی شغل چندین نباید نشست دگر باره طرزی نوآرم بدست(۲۶, ۲۲)

نشستن (neşəstən) - minmək, səvar olmaq

سکندربران خنگ ختلی نشست که چون باد برخاست چون برق جست(۱۱, ۳۹۸)

نشستن (neşəstən) - qalmaq

من اینجا نشینم بفرمان شاه چو شاه از ره آید کنم عزم راه(۳۰۴, ۵۸)

نشستن (neşəstən) - rast gəlmək, düşmək

که ما بندگان تا کمر بسته ایم بدین روز یک روزننشسته ایم(۴۶, ۲۹۱)

نشستن (neşəstən) - qalmaq, mənzil salmaq, dayanmaq

بران فرضه جائی دل افروز دید نشستن برانجای فیروز دید(۱۴۴, ۳۹۱)

نشستن (neşəstən) - sönmək, söndürmək

نباید که آن آتش آید بتاب که ننشیند آنگه بدریای آب(۳۴, ۸۵)

نشستن (neşəstən) - karaul çəkmək

نگهبان لشگر برون از قیاس نشستند بر رهگذرهای پاس(۱۰۶, ۴۱۱)

نشستن (neşəstən) - gözləmək

تو بنشین گراوباتو جنگ آورد بروتیغ تو کارتنگ آورد(۸۷, ۱۲۳)

نشستنگه (neşəstəngəh) - yaşayış yeri, yaşayış məntəqəsi

نشستنگهی دید ازآب وگیا بگوهر گرامیتر از کیمیا(۲۵۴, ۷۳)

نشیب (neşib) - eniş

پس آنگاه ازهر نشیب وفراز بگوش ملک برگشادند راز(۱۴۴, ۲۹۸)

نشیننده (neşinənde) -oturan

دورویه سماطینی آراسته نشینندگان جمله برخاسته(۷۰, ۱۹۶)

نشیننده بر بزمگاه کیان (neşinənde bər bəzmqah-e keyan) - Dara

نشیننده بر بزمگاه کیان منم تاج برسر کمربرمیان(۹۱, ۱۵۰)

نشیننده (neşinənde) - oturan (Nüşabə)

نشیننده راچون دل آمد بجای اشارت چنان رفت با رهنمای(۳۱۴, ۲۷۲)

نشیننده (neşinənde) - yaşayan, sakin

نشستنگهی زانطرف بازجست که دارد نشیننده را تن درست(۴, ۴۵۶)

نصرانی (nəsrani) - xaçpərəst, xristian

زیادت زتاریخهای نوی یهودی ونصرانی وپهلوی(۲۰, ۵۴)

نصرت (nosrət) - qələbə

شه از نصرت مصروتاراج زنگ بچهره درآورده بودآب ورنگ(۲۹, ۱۲۰)

نصفی (nesfi) -cam, badə

یکی نصفی لعل مدهون بزر به ازناردانه چویک نارتر(۹۲, ۳۱۵)

نصیب (nəsib) - qismət, pay, nəsib

زرونق مبرنقش آرایشم نصیبی ده ازگنج بخشایشم(۳۶, ۱۲)

نصیب یافتن (nəsib yaftən) - nəsib olmaq

دگر چیزهائی که باشد غریب وزو مخزن خاص را یابد نصیب(۲۶, ۱۹۳)

نصیحت (nəsihət) - nəsihət

سگالشگری کونصیحت شنید درچاره را درکف آرد کلید(۶۰, ۱۴۷)

نصیحت نمودن (nəsihət nəmudən) - nəsihət etmək

حقیقت شد اورا که با آن گروه نصیحت نمودن ندارد شکوه(۴۵, ۴۰۰)

نصیحت نهان داشتن (nəsihət nəhan daştən) - nəsihət etməmək

از آنجا که راز جهان داشتی نصیحت چرا زونهان داشتی(۸۰, ۱۹۶)

نصیحت گری (nəsihətgəri) - öyüd, nəsihət

چو درمن گرفت آن نصیحت گری زبان بر گشادم بدد دری(۳۷, ۴۲)

نصیحت گزار (nəsihətqozar) - nəsihətverən, nəsihətçi

چوآگاه گشت آن نصیحت گزار که ازپند اوگرم شدشهریار(۱۳۲, ۱۵۲)

نطفه (notfe) - nütfə

گه از نطفهء نیک بختی دهی گه از استخوانی درختی دهی(۳۵, ۵)

نظارگی (nəzzaregi) -baxan, nəzər yetirən

عجب ماند ازان کارنظارگی بعبرت فروماند یکبارگی(۲۶, ۳۷۷)

نظارگی بودن (nəzzarəgi budən) - baxmaq

درآن معرکه راند شه بارگی همی بود بر هردونظارگی(۴۲, ۱۲۰)

نظاره (nəzzare) - baxan, kənar adam

ز نظارگان پرده پرداختن (ze- nəzzareqan pərde pərdaxtən) – biganələrdən gizli saxlamaq, biganə gözlərdən qorumaq

بخلوتگه خسروش تاختند زنظارگان پرده پرداختند(۱۰۸, ۲۲۲)

نظاره (nezare) - baxış, nəzər yetirmə

ز سختی که کیکان در آویختند زنظارهء شاه نگریختند(۴۳, ۱۲۰)

نظاره کردن (nezare kərdən) - baxmaq, nəzər yetirmək

کسی کز تو در تونظاره کند ورقهای بیهوده پاره کند(۹۲, ۹)

نظاره کن (nezarekon) - baxan, nəzarətedən

نظارت کنان شهری و لشگری برانصاف وآزرم اسکندری(۶۷, ۱۹۶)

نظامی (nezami) - Nizami

نظامی بدین بارگاه رفیع نیارد بجز مصطفی را شفیع(۴۴, ۱۲)

نظر (nəzər) - göz

نظر طاقت آن ندارد زنور که بیند در ایشان زنزدیک و دور(۴۸, ۲۵۲)

نظر (nəzər) - nəzər, baxış

بروزی که طالع برومند بود نظرها سزاوار پیوند بود(۶۷, ۲۱۹)

نظرانداختن (nəzər əndaxtən) - baxmaq, nəzər yetirmək, diqqət yetirmək

مران چون نظر برمن انداختی مزن مقرعه چونکه بنواختی(۳۸, ۱۲)

نظرآوردن (nəzər avərdən) - baxmaq, nəzər yetirmək

تمنای دل دردماغ آورند نظر سوی روشن چراغ آورند(۲۶, ۲۱۷)

نظربر داشتن (nəzər bər daştən) - diqqət vermək, nəzərdən salmamaq

نظر بر نداری زفرزند من بجای آوری حق پیوند من(۳۵, ۷۱)

نظر بر گماشتن (nəzər bər qomaştən) - baxmaq, nəzər yetirmək

پس ازناخن پای تا فرق سر گمارم بهر صورتی برنظر(۲۰۱, ۲۶۳)

نظر داشتن (nəzər daştən) - diqqət vermək, rəğbət göstərmək, meyl etmək

همه سوی نیکان نظر داشتی بدان را بر خویش نگذاشتی(۱۲, ۲۸۹)

نظر زدن (nəzər zədən) - baxmaq, həzər yetirmək

نزد برکس ازتنگ چشمی نظر ز چشمش دهانش بسی تنگ تر(۹۵, ۳۸۸)

نظر کردن (nəzər kərdən) - baxmaq, nəzər yetirmək

چودانا نظر کرد درجام ژرف رقمهای او خواند حرفا بحرف(۲۷, ۳۱۰)

نظر کردن (nəzər kərdən) - tamaşa etmək, seyr etmək

نیاید زما جزنظر کردنی دگر خفتنی باز یا خوردنی(۱۶, ۴۹

نظر کردن (nəzər kərdən) - qayğı göstərmək, diqqət göstərmək

زکشور خدایان و شهزادگان نظر بیش کردی با فتادگان(۱۳, ۲۸۹)

زخواب درآمدن نظر (ze-xab dər amədən-e nəzər) - yuxudan oyanmaq

غنوده تن مرداز رنج وتاب نظر هرزمانی درآمد زخواب(۱۶, ۱۷۶)

نظرگاه (nəzərqah) -nəzəryeri, nəzərqah, nəzər nöqtəsi

مرا هست بینش نظرگاه تو چگونه نبینم بدو راه تو(۱۳, ۱۱)

ظرگاه (nəzərqah) - qarşı, qabaq

چو خسرودرآن روی چون ماه دید صنم خانهء در نظرگاه دید(۴۷۵, ۴۴۵)

نظم (nəzm) - nəzm

زهر نسخه برداشتم مایها برو بستم از نظم پیرایها(۱۹, ۵۴)

نظم دادن (nəzm dadən) - nəzmə çəkmək

گزارندهء داستان دری چنین داد نظم گزارش گری(۱۴, ۱۱۲)

نظم دری (nəzm-e dəri) - dəridilli nəzm, dəriüslublu şeir, bəlağətli şeir

نظامی که نظم دری کار اوست دری نظم کردن سزاوار اوست(۶۳, ۴۴)

نظم (nəzm) -ahəng, nizam, harmoniya

ازنظم فرو ریختن ترکیب خویش (əz- nəzm foru rixtən-e tərkib-e xiş) -öz tərkibinin nizamini dəyişmək

فروریزم از نظم ترکیب خویش دگر گونه گردم زترتیب خویش(۶۳, ۷)

نعت (nə't) - tərif

درنعت خاتم النبیین علیه الصلوة والسلم(ص. ۱۳)

نعره (nə're) - nərə

زبس نعره کامد برون ازکمین فرود اوفتاد آسمان بر زمین(۴۶, ۸۲)

نعره برآوردن (nə're bər avərdən) - nərildəmək, guruldamaq

زنعره برآوردن گاو دم شده زآسمان زهرهء گاوگم(۱۳۴, ۹۳)

نعل (nə'l) - nal

خر از پای زنجیده زپشت ریش بیفکندشان نعل وپالان به پیش(۷۰, ۷۴)

فرسودن نعل (fərsudən-e nə'l) - nalın sürtünüb yox olması, nalın sürtünüb getməsi, nalın yeyilməsi

طبقهای بلوروخوانهای نعل طرایف کشان را بفرسود نعل(۲۲, ۱۹۳)

نعل زنگی (nə'l-e zəngi) - gecənin nalı

نعل زنگی برآتش نهادن فلک (nə'l-e zəngi bər atəş nəhadən-e fələk) – səhərin açılması, Günəşin çıxması

که چون شاه چین زین برابرش نهاد فلک نعل زنگی برآتش نهاد(۱۳, ۸۴)

نعل درآتش نهادن (nə'l dər atəş nəhadən) - əfsunlamaq, cadu etmək

مگر کاتشی برفروزند نعل درآتش نهند از پی شاه نعل(۳۴۲, ۲۷۴)

بنعل ره انجام خویش سپردن (be-nə'l-e rəhəncam-e xiş sepordən) – atının ayaqları altına salmaq

برآورد از افکندنش کام خویش سپردش بنعل ره انجام خویش(۲۰۸, ۴۲۶)

نعلبند (nə'lbənd) - nalvuran, nəlbənd

شبی نعلبندی وپالانگری حق خویش میخواستند از خری(۶۹, ۷۴)

نعمت (ne'mət) - nemət

رسد شرق تا غرب از احسان او بهر خانهء نعمت خوان او(۴۳, ۴۸)

نغز (nəğz) - gözəl

درآمد بمن خوابی از جوش مغز درآن خواب دیدم یکی باغ نغز(۱۸, ۲۱)

نغز (nəğz) - məzmunlu, yaxşı tərtib olunmuş

فرستاد تا نامهء نغزبرد بمهر سکندر بخاقان سپرد(۷۳, ۳۵۳)

نغز (nəğz) - dadlı

بگوید که مغزش بیارید نیز کزین نغزتر کس نخوردست چیز(۱۰۰, ۹۰)

نغز (nəğz) - mənalı, hikmətli

جهاندار دارای جوشیده مغز نشد نرم دل زان سخنهای نغز(۱۵۳, ۱۵۴)

نغز (nəğz) - incə, zövqlə işlənmiş

چنین زیور نغز گوهر فشان بنوشابه دادند زیورکشان(۷۷, ۲۸۱)

نغز (nəğz) - mynasib, düşünülmüş

جهانجوی را پاسخ نغز او پسند آمد و گرم شد مغزاو(۱۱۸, ۳۶۹)

نغز (nəğz) - məharətli

چو روسان سختی کش سخت مغز فریبی شنیدند ازینگونه نغز(۶۱, ۴۰۸)

نغز (nəğz) - zərif

بهاری پدید آمد از زیر ترک بسی نغز ونازکتر از لاله برگ(۳۷۷, ۴۳۸)

نغز پیکر (nəğzpeykər) - gözəlxətli

یکی نامهء نغز پیکر نوشت بنغزی بکردار باغ بهشت(۱۵۸, ۱۵۴)

نغزگفتاری (nəğzqoftari) - bəlağətlilik, bədiilik. natiqlik

مرا کاربا نغزگفتاریست همه کار من خود غلطکاریست(۷۹, ۵۹)

نغزگوی (nəğzquy) - şirindil, gözəldilli

قوی رای وروشندل و نغزگوی فرشته منش بلکه فرزانه خوی(۲۵, ۲۵۰)

نغزگوینده (nəğzquyənde) -məharətli şair, Firdovsi

بفرخندگی فتح را گشت جفت بدان گونه کان نغزگوینده گفت(۴۷, ۲۰۹)

نغزونیکو (nəğz-o-niku) - gözəl, yaxşı

نغزونیکوکردن (nəğz-o-niku kərdən) - bəzəmək

عروسان بزیورکشی خوکنند سروفرق نغزونیکوکنند(ض۵, ۲۱۷)

نغزی (nəğzi) - gözəllik, incəlik

یکی نامهء نغزپیکر نوشت بنغزی بکرداریاغ بهشت(۱۵۸, ۱۵۴)

نغمه (nəğme) - musiqi, səs

نخست آنچنان کردم آغازاو که سوزآورد نغمهء ساز او(۹, ۵۴)

نغمه (nəğme) -nəğmə, mahnı

سرایندگان ره پهلوی زبس نغمه داده نوا را نوی(۴۸, ۳۸۵)

نفخ (nəfx) - nəfəs

نفخ صور (nəfx-e sur) - qiyamət günü, zurna çalınan gün

خصومتگهی ساخت تا نفخ صور که ازسازکاری شدآن شهردور(۹۸, ۳۲۳)

نفرین (nefrin) - nifrət, qarqış, lənət

بچینی برآن روزنفرین رسید که این اژدها برچین رسید(۱۱۹, ۳۶۲)

نفس (nəfəs) - nəfəs

نفس به کزامید یاری دهد که ایزد خود امید واری دهد(۸, ۲۷)

نفس برآوردن (nəfəs bər avərdən) -danışmaq, söhbət etmək

بزرگیت باید درین دسترس بیاد بزرگان برآورنفس(۴, ۳۰)

نفس بر زدن (nəfəs bər zədən) -danışmaq

پزشک مبارک چوبرزد نفس زتن برد بیماری از دل هوس(۴۳, ۳۳۵)

نفس برون تاختن (nəfəs borun taxtən) - nəfəs almaq

زبس بردهن تاچخ انداختن نفس را نه راه برون تاختن(۷۰, ۱۸۰)

نفس تازه داشتن (nəfəs taze naştən) - təzə açılmaq

ازآن گل که تازه نفس دارد عرق ریزهء در عراقست وبس(۲۶, ۴۲)

نفس تافتن (nəfəs taftən) - nəfəs almaq

زتاب نفس بر هوابست میغ جهان سوخت از آتش برق تیغ(۲۹, ۱۶۸)

نفس زدن (nəfəs zədən) - nəfəs almaq

بصد رنج دل نفس میزنم بدان تا نخسبم جرس میزنم(۷۱, ۳۵)

نفس گشادن (nəfəs qoşadən) - danışmaq

جهاندیده دستور فریادرس گشاد از سر کاردانی نفس(۸۱, ۸۹)

نفس (nəfəs) - an

بدانچ آدمی را بود دسترس بکوشیم تا خوش برآید نفس(۲۹, ۴۶۴)

نفس (nəfəs) - dua

یکی منجنیق ازنفس برگشاد که برقلعهء آسمان درگشاد(۹۷, ۲۸۵)

نفط (nəft) - neft

جهانی چنین پرزنفط سپید زطوفان آتش نگهدار بید(۵۰, ۱۶۳)

نفیر (nəfir) - dad

نفیر از جهانی که دارا کشست نهان پرور وآشکارا کشست(۱۴۹, ۱۸۵)

نفیر (nəfir) - səs, nərilti

زفریاد رونین خم از پشت پیل نفیر نهنگان برآمد زنیل(۵۵, ۱۷۹)

نفیر بر آوردن (nəfir bər avərdən) - inləmək, nərildəmək

دل ترکتازان درآن داروگیر برآورده از نای ترکی نفیر(۱۳۶, ۹۳)

نقاب (neğab) - niqab, örtük, pərdə

چو گشت آفتاب مرا روی زرد نقابی بمن درکش ازلاجورد(۱۲۳, ۱۸۴)

نقاب بر د اشتن (neqab bər daştən) - niqabı açmaq, niqabı götürmək

ولیکن نگهدارم آزرم وآب زپوشیدگان برندارم نقاب(۱۶۵, ۳۶۵)

نقاش (nəğğaş) - rəssam

همه صورتی پیش فرهنگ ورای بنقاش صورت بود رهنمای(۱۵, ۱۱)

نقاشی (nəğğaşi) - rəssamlıq

مناظرهء رومیان با چینیان در نقاشی(ص. ۳۷۵)

نقاشی (nəğğaşi) - qantökmə, ovlama

بنقاشی نوک تیر خدنگ تهی کرده صحرای چین رازرنگ(۵۴, ۳۴۳)

نقد (nərd) - valyuta, dəyər vahidi

بخواری مبین اندرین خشک پوست که روشنترین نقد این کشور اوست(۳۴, ۴۵۸)

نقد سخن در عیار آوردن (nəğd-e soxən dər əyar avərdən) - söz demək, danışmaq

چو نقد سخن در عیار آورد همه مغز حکمت بکار آورد(۹۳, ۳۴۶)

نقد (nəğd) - vəd edilmiş məbləğ

چو نقد پذیرفته آورد پیش برون آمد از عهدهء عهد خویش(۶۲, ۱۹۵)

نقد (nəğd) - nəqd var-dövlət

چه نیکو متاعیست کار آگهی کزین نقد عالم مبادا تهی(۳, ۱۳۷)

نقره (noğre) - gümüş

نخستین عمل کاینه ساختند زرو نقره درقالب انداختند(۱۴, ۱۲۷)

نقرهء زیبقی (noğre-ye zibəği) - civə gümüşü

زرکانی ونقرهء زیبقی که مهتاب را داد بیرونقی(۱۸, ۴۵۷)

نقره گون (noğrequn) -gümüşü

بلارک بگاورسهء نقره گون زنقره برآورده گاورس خون(۳۳, ۴۱۳)

نقش (nəqş) - naxış, rəsm

در ارژنگ این نقش چینی پرند قلم نیست برمانی نقشبند(۱۵, ۵۴)

نقش فیروز فال (nəğş-e firuzfal) - uğurnaxışı, Kəbə

همان کعبه را نیز بیند جمال شود شاد از آن نقش فیروزفال(۳۵, ۲۴۳)

نقش (nəğş) - surət, şəkil

سیاست گره بسته بردست وپای زهر پیکری مانده نقشی بجای(۷۲, ۱۹۶)

نقش بستن (nəğş bəstən) - rəsm çəkmək

نداند چو رومی کس نقش بست گه صقل چینی بود چیره دست(۴۴, ۳۷۸)

نقش نمودن (nəğş nomudən) - iz qoymaq, əsər etmək

زما سر براری وبا مانهء نمانی بما نقش وپید انهء (۶, ۲۲۶)

نقش نا دیده (nəğş-e nadide) - görünüb eşidilməmiş əhvalat, nadir iş

شه این داستان را پسندیده داشت تمنای آن نقش نادیده داشت(۷۲, ۲۵۴)

نقش (nəğş) - heykəl, mücəssəmə

نقش یکتا (nəğş-e yekta) - nadir heykəl, nadir mücəssəmə

همه خیل قفچاق کانجا رسند دوتا پیش آن نقش یکتا رسند(۷۳, ۴۰۲)

نقش (nəğş) - varlıq, kimlik, yaranış

بتو نقش تو زان نمودم نخست که تا نقش من برتوگردد درست(۱۸۱, ۲۶۱)

نقش بستن (nəğş bəstən) - yaranmaq

جهانرا نبود از بنه هیچ ساز بفرمان او نقش بست ان طراز(۶, ۳۴۹)

نقش (nəğş) - yazı

اگر نقش مردم بخوانی شگرف بگوید که مردم جنین ست حرف(۲۱۷, ۱۹۰)

نقش برزدن (nəğş bər zədən) - yazmaq

سخن را گزارشگر نقشبند چنین نقش بر زد بچینی پرند(۱۲, ۳۸۲)

نقش بستن (nəğş bəstən) - yazmaq

چنین نقش بندد که چون شاه روم بملک جهان نقش برزد چوموم(۱۲, ۷۵)

نقش بستن (nəğş bəstən) - yazılmaq

محمد کازل تا ابد هرچه هست بارایش نام او نقش بست(۳, ۱۳)

نقش (nəğş) - əsər, əlamət

چو از شمع خالی کنی خانه را نبینی دگر نقش پروانه را(۴۲, ۲۸)

نقشبند (nəğşbənd) - rəssam

درارژنگ این نقش چینی پرند قلم نیست بر مانی نقشبند(۱۵, ۵۴)

نقشبند (nəğşbənd) - heykəltəraş, Bəlinas

زخوبی چنان ساختش نقشبند که بربست برنقش ترکان پرند(۱۰, ۴۰۴)

نقشبین (nəğşbin) - rəsmşünas

یکی گفت نشنیدی ای نقش بین که افسانه شد در جهان نقش چین(۱۴, ۳۷۶)

نقش پرداز (nəğşpərdaz) - heykəltəraş

صنم بین که آن نقش پرداز کرد که گاهی گره بست وگه باز کرد(۷۹, ۴۰۳)

نقص (nəğs) - çatışmamazlıq, eyb

وگر ماه نو را براتی دهد زنقص کمالش نجاتی دهد(۱۹, ۴۷)

نقطه (nöğte) - nöqtə

زپرکارآن حلقه مدهوش ماند درآن حلقه چون نقطه خاموش ماند(۱۳۷, ۳۶۳)

نقطه گاه (niğteqah) - nöqtə, yer, Kəbə

چو پرگار گردون برآد نقطه گاه بپای پرستش بپیمود راه(۵۳, ۲۴۴)

نقل (noğl) - noğul

می ونقل وریحان مجلس فروز کشیدند ازین نزلها چند روز(۸۲, ۲۵۴)

نقل دان (noğldan) - noğul qabı

بفرمود کارند خوانهای خورد همان نقلدانهای نا دیده گرد(۲۸۱, ۲۶۹)

نقوماخس (nequmaxos) -xüs. ad, Nequmaxos (Ərəstunun oğlu)

نقوماخس آنکو خردمند بود ارسطو داناش فرزند بود(۱۵, ۷۰)

نفیر (nəfir) - səs

نفیر داشتن (nəfir daştən) - səs salmaq, səsi çıxmaq

اگر دزد برده ندارد نفیر برد دست خود شحنهء دزدگیر(۲۵, ۲۴)

نقی (nəği) - ağıllı

چنین آمدست از نقیان پیر که با هیچ ناداشت کشتی مگیر(۱۹۱, ۲۶۲)

نقیب (nəğib) - qoşun rəhbəri

خسک بر گذرگاه کین ریختند نقیبان خروشیدن انگیختند(۱۱, ۱۶۷)

نکته (nokte) - incə mətləb, hikmətli cöz

بهر دانشی دفترآراسته بهر نکتهء خامهء خواسته(۵۱, ۳۴)

نکته (nokte) - iş, məsələ

چه پنداشتی کار بازیست این همه نکتهء کارسازیست این(۱۰۸, ۳۶۱)

نکشته (nəkəşte) - əkilməmiş

نکشته درخت (nəkəştederəxt) - əkilməmiş ağac, İskəndər

نکشته درختی برآمد زری کند دعوی از تخم کاوس کی(۲۳, ۳۱۸)

نکو (neku) -**نیکو** (niku) sözünün qısa forması, yaxşı

نکو کردن (neku kərdən) - yaxşılaşdırmaq

نکو کن چوکردار خود کار من مکن کاربا من بکردارمن(۴۳, ۱۲)

نکورای (nekurəy) - xeyirxah

نکورای چون رای را بد کند خرابی درآبادی خودکند(۷۵, ۳۵۹)

نگار (neqar) - şəkil

پری پیکرانی دروچون نگار صنمخانهائی چوخرم بهار(۱۰۴, ۳۲۴)

نگار نگاریدن (neqar neqaridən) - şəkil çəkmək

برین گوشه رومی کند دستکار برآن گوشه چینی نگارد نگار(۱۹, ۳۷۶)

نگار (neqar) -bəzək, naxış

نگاربر نشاندن (neqar bər neşandən) -bəzəmək, bəzək vurmaq

در دولتی کوکزین دستکار بدیوار اوبرنشانم نگار(۵۳, ۴۳)

نگار (neqar) - əsər, İskəndərnamə

چو فرمان چنین آمد از شهریار که بر نام ما نقش بند آین نگار(۱۸, ۵۲)

نگار ساختن (neqar saxtən) - əsər yazmaq

که چندین نگاراز توبرساختند هنوزاز تو حرفی نپرداختند(۴, ۲۲۶)

نگار (neqar) - təsvir

سرانجام کاهن درآمد بکار پذیرنده شد گوهرش رانگار(۱۷, ۱۲۷)

نگار (neqar) - heykəl, mücəssəmə

نگارنده را گفت شه کین نگار درین سنگدل قوم چون کرد کار(۶۱, ۴۰۲)

نگار (neqar) - gözəl

برآورده گیراین چنین صد نگار فروبرده خاکش سرانجام کار(۸۹, ۲۳۹)

نگارنده (neqarənde) - rəssam

نگارندهء صورت ازهردیار سرانجام نزد من آرد نگار(۱۹۷, ۲۶۳)

نگارنده (neqarənde) - rəssam (Bəlinas)

نگارنده راگفت شه این نگار درین سنگدلان قوم چون کرد کار(۶۱, ۴۰۲)

نگارید ن (neqaridən) - şəkil çəkmək

نگارید ازان کلک فرمان پذیر سگی مرده برروی آن آبگیر(۵۶, ۳۷۹)

نگاریدن (neqaridən) - yazmaq

اثرهای آن شاه آفاق گرد ندیدم نگاریده دریک نورد(۱۷, ۵۴)

نگارین رخ (neqarinrox) -çox gözəl üz

نگارین رخش را بناز وبنوش نوآیین دلش را بفرهنگ وهوش(۸۸, ۲۳۹)

نگارین نورد (neqarinnəvərd) – dillərdə dolaşan çox gözəl əsər (İskəndərnamə)

دریغ آیدم کین نگارین نورد بود درسفینه گرفتار گرد(۵۲, ۴۳)

نگاشتن (neqaştən) - şəkil çəkmək

برین گوشه رومی کند دستکار برآن گوشه چینی نگارد نگار(۱۹, ۳۷۶)

نگاشتن (neqaştən) - yazmaq

چه هر وقت کان حرف بنگاشتی زپیروزی خود خبرداشتی(۵۱, ۷۵)

نگاه (neqah) - baxış

نگاه داشتن (neqah daştən) - qorumaq, gözləmək, riayət etmək

بسوزند وریزند یکسر بچاه ندارند تعظیم نعمت نگاه(۵۸, ۳۵۸)

نگاه داشتن (neqah daştən) - qorumaq, saxlamaq, hifz etmək

بتعویذ بازو کنم خط شاه زبهر سر خویش دارم نگاه(۲۲۶, ۳۶۹)

نگاه داشتن (neqah daştən) - çalmaq

همان مشکبو باده میخورد شاه همان پرده میداشت مطرب نگاه(۴۳۳, ۴۴۲)

نگاه داشتن (neqah daştən) - bəfalı olmaq, sədaqətli olmaq

زچینی بجز چین ابرو مخواه ندارند پیمان مردم نگاه(۲۶۰, ۳۷۲)

نگاه داشتن (neqah daştən) - həddi keçməmək

جوابی نویسد سزاوار شاه سخن را دروپایه دارد نگاه(۲۵, ۳۵۶)

نگاه کردن (neqah kərdən) - baxmaq

بوقت ولادت بفرمود شاه که دانا کند سوی اخترنگاه(۴۸, ۶۷)

نگریستن (negəristən) - baxmaq

دبیران نگر تا بروز سپید قلم چون تراشند ازین مشگ بید(۲۱, ۲۴)

نگریستن (negəristən) - görmək

ازین آشنایا ن بیگانه خوی دورونی نگر یک زبانی مجوی(۹, ۸۳)

نگه (negəh) - نگاه (neqah) sözünün qısa forması, baxış, nəzər

نگه داشتن (negəh daştən) - qoruyub saxlamaq

بهر تختگاهی که بنهاد پی نگه داشت آیین شاهان کی(۳۰, ۵۵)

نگه داشتن (negəh daştən) - riayət etmək, əməl etmək

نظامی چو می با سکندر خوری نگهدار ادب تا زخود برخوری(۴۹, ۶۳)

نگه داشتن (negəh daştən) - hifz etməz, mühafizə etmək

بدان خرج خوشنود شد شاه روم زسوزنده آتش نگهداشت موم(۱۴, ۶۵)

نگه داشتن (negəh daştən) - yerinə yetirmək

بشرطیکه در عهد شه داشتم پذیرفته ها را نگه داشتم(۱۹, ۳۱۸)

نگه داشتن (negəh daştən) - qorumaq

ببازی نپیماید این راه را نگه دارد از دزد بنگاه را(۵, ۱۳۷)

نگه داشتن (negəh daştən) - növbətdə olmaq, gözətçilik etmək

طلایه برون شد بره داشتن یتاقی بنوبت نگهداشتن(۵۴, ۸۷)

نگه داشتن (negəh daştən) - ehtiyatlı olmaq

همان شیشهء می که داری بچند نگهدارومستیز با خاره سنگ(۴۹, ۱۶۳)

نگه داشتن (negəh daştən) - tapşırmaq, vermək

دگر گنج را درزمین کرد جای نمونش نگهداشت با رهنمای(۸۹, ۳۳۹)

نگه داشتن (negəh daştən) - saxlamaq, sönməyə qoymamaq

بشحنه توان پاس ره داشتن بخاکستر آتش نگه داشتن(۲۲, ۲۱)

نگه داشتن (negəh daştən) - unutmamaq

ششم عهد وپیمان نگهداشتن وفاداری از یاد نگذاشتن(۷۱, ۵۰)

نگه کردن (negəh kərdən) - baxmaq, nəzər yetirmək

چو نیکو نگه کرد بشتافتش زتخت خود آرامگه ساختش(۱۱۴, ۲۵۷)

نگهبان (negəhban) - gözətçi

نگهبان این مارپیکر درفش زراندود برپرنیان بنفش(۲۳۴, ۱۰۰)

نگهبان (negəhban) -ayıq, diqqətcil

رقیبان لشگر بایین پاس نگهبانتر از مرد انجم شناس(۲۳۵, ۱۰۰)

نگهدار (negəhdar) - qoşun, mihafizə dəstəsi

گراو لشگرآ رد بپیکارمن نگهدار من بس نگهدارمن(۷۲, ۱۲۲)

نگهدار (negəhdar) - xilaskar, allah

ببیچارگی چارهء کارما درآب ودرآتش نگهدار ما(۴, ۳۴۹)

نگین (negin) - daş-qaş

زمرد نگینهای با آب ورنگ درولعل وفیروزه بی وزن وسنگ(۷۳, ۲۸۰)

نم (nəm) - yağmur, yağış

گرآن تیر باران کنون آمدی بجای نم ازابرخون آمدی(۶۰, ۱۷۹)

نم (nəm) -su

چو سوسن سرازبندگی تافته نم ازچشمهء زندگی یافته(۵, ۴۰)

نماز (nəmaz) - ibadət

زپیران دوچیزست با زیب وساز یکی درستودان یکی درنماز(۱۱۱, ۱۵۱)

نمازآوردن (nəmaz avərdən) - təzim etmək, diz çökmək

گرازبهرآن کردی این ترکتاز که چون بندگان پیشت آرم نماز(۸۶, ۳۶۰)

نماز بردن (nəmaz bordən) - təzim etmək

کمر بند شمشیرنگشاد باز برسم رسولان نبردش نماز(۱۰۴, ۲۵۶)

نماز دگر (nəmaz-e degər) - üçüncü namaz vaxtı, axşam namazı vaxtı

زپیشین گهان تا نماز دگر بمیدان نشد رزمساز دگر(۹۷, ۴۱۸)

نمازی کردن (nəmazi kərdən) - təmizləmək, hazırlamaq

گوزنی که باشیر بازی کند زمینجای قربان نمازی کند(۸۹, ۱۲۳)

نمایندن (nomayəndən) - göstərmək

سخن گرچوگوهربرآرد فروغ چو ناباور افتد نماید دروغ(۸۵, ۵۹)

نمایش (nomayeş) - əksetdirmə, əks

بعینه بهرسو که برداشتند نمایش یکی بود بگذاشتند(۲۴, ۱۲۸)

نماینده (nomayənde) - bələdçi

نمایندهء غاربا شاه گفت که کیخسرو اینک درین غارخفت(۴۴, ۳۱۲)

نماینده (nomayənde) - döyüşçü, əsgər

نمایندهء روسی بهرسو ستیز برآورده ازرومیان رستخیز(۲۹, ۴۵۳)

نمد (nəməd) -parça növü

نمد زین (nəməd-e zin) - yəhərin altından salınan tərlik

سم بادپایان زخون چون عقیق شده تا نمدزین بخون درغریق(۲۲, ۴۵۳)

نمرود (nəmrud) - xüs. isim, Nəmrud

چو بر داری ازره گذردود را خورد پشهء مغزنمرود را(۳۳, ۵)

نمط (nəmət) - نمد (nəməd) sözünün ərəbləşmiş forması

مرصع بسی گوهر نگار نمطهای زرافهء آبدار(۵۸, ۱۱۶)

نمک (nəmək) -duz

جگرها زخون درنمک یافته نمک را زحسرت جگرتافته(۵۷, ۲۷۹)

نمک (nəmək) - dərd, ağrı

نمک بر دل خسته ریختن (nəmək bər del-e xəste rixtən) - xəstənin dərdinin üstünə dərd gətirmək, aşiqin ürəyini yandırmaq

بهر شور کزلب برانگیختی نمک بردل خسته ریختی(۱۲۴, ۲۲۳)

نمودار (nomüdar) -göstərici

صدائی شنیدندی ازکوه سخت بدانسان که بودی نموداربخت(۵۸, ۱۲۱)

نمودار (nomudar) - güzgü

بدین هندسه زآهن تیره مغز برافروخت شاه این نمودار نغز(۲۵, ۱۲۸)

نمودار (nomudar) - nümunə, göstərici

زغیب آن نمودارش آری بدست کزین غایب آگاه باشد که هست(۶۶, ۷)

نمودارآزرم کردن (nomudar-e azərm kərdən) - təmkinlilik göstərmək

نپرسید ورخساره پرشرم کرد نخستین نمودارآزرم کرد(۱۱۷, ۲۵۷)

نمودار (nomudar) - sübut, dəlil

گواهی که برگنج خویش آورند نمودار پیشینه پیش آورند(۶۷, ۲۸۶)

نمودن (nəmudən) -vermək, bağışlamaq

بشاهان چین دستگاهی نمود که درقدرت هیچ شاهی نبود(۷۸, ۳۸۱)

نمودن (nəmudən) - əmr vermək, göstəriş vermək

نماید که ترتیبها نوکنند بسیچ زمین بوس خسرو کنند(۱۵, ۳۹۳)

نمودن (nəmudən) - göstərmək

ببی دیده نتوان نمودن چراغ که جزدیده را دل نخواهد بباغ(۷, ۳۱)

نمودن (nəmudən) -qəbul etmək

بدان ره که خودرا نمودم نخست قدم داشتم تا باخر درست(۹, ۷۵)

نمودن (nomudən) - görünmək

چنانم نماید (çenanəm nomayəd) - mənə belə gəlir, belə görürəm ki,...

چنانم نماید که ازهرد یار نداری دری جزدرشهریار(۱۰, ۱۹۲)

نمودن (nəmudən) - yayılmaq

زهرسو خبر ترکتازی نمود که رومی بزنگی چه بازی نمود(۷۲, ۱۱۷)

نمودن (nəmudən) - demək, xəbər vermək, bildirmək

نمودند کان رومی خوب چهر چه بد دید ازآن زنگی سرد مهر(۴۴, ۸۶)

نمون (nomun) - nişan, əlamət

دگر گنج رادرزمین کرد جای نمونش نگهداشت با رهنمای(۸۹, ۳۳۹)

نمون (nomun) نمونه- (nomune) - xözünün qısa forması, göstərilən, deyilən

چو فیروز بود آن نمونش بفال درین هم توان بود پیروزحال(۱۲۷, ۱۲۶)

ننگ (nəng) - ləkə

که رونی بدین سختی از خاره سنگ چو خود راهمی پوشد نام وننگ(۶۶, ۴۰۲)

نو (nou) - yeni

نو شدن (nou şodən) - yeniləşmək, gözəlləşmək, bəzənmək

چمن باز نو شد بشمشاد و سرو خرامش درآمد بکبک و تذرو(۳۴۸, ۲۷۴)

نو کردن (nou kərdən) - təzələmək

همان دین دیرینه را نو کنند گرایش سوی دین خسرو کنند(۱۲, ۲۰۷)

نامهء درسخن نو کردن (namei dər soxən nou kərdən) - kitabı yeni formada yazmaq, kitabi başqa şəkildə yazmaq

نهادم زهر شیوه هنگامهء مگر درسخن نو کنم نامه ء(۳۸, ۴۲)

نو گشتن (nou gəştən) - yeniləşmək, təzələnmək

بنوروز جمشید وجشن سده که نوگشتی آیین آتشکده(۲۱, ۲۰۸)

تاریخ نو (tarix-e nou) - yeni tarix

زتاریخ نو تا بعهد کهن که ماند که باما بگوید سخن(۱۴۷, ۲۰۱)

زنو (ze-nou) - yenidən

بلی گرفراغت بود شاه را زنو زیوری بخشد آن گاه را(۱۸, ۲۵۰)

زنو (ze-nou) - fasiləsiz, tez-tez

زنوزادن آهوان سره جهانده جهان یک یک آهو بره(۷۰, ۳۲۱)

نو (nou) - cavan

نو سرو نوی خصم بید کهن کجا سر کشد بید با سروبن(۴۹, ۱۴۰)

نوا (nəva) -səs

جلاجل زنان ازنواهای زنگ برآورده خون از دل خاره سنگ(۶۲, ۱۷۹)

نوا برکشید ن (nəva bər kəşidən) -banlamaq

خروسی که بیگه نوا برکشید سرشرا پگه بازباید برید(۱۱۶, ۱۵۱)

نوا (nəva) -qida, azuqə

زشیران بود روبهان را نوا نخندد زمین تا نگرید هوا(۸۲, ۱۴۹)

نوا (nəva) - musiqi, melodiya

نوای چکاوک (nəva-ye çəkavək) - musiqi ləhninin adi, melodiya ləhninin adı

نوا گرنوای چکاوک بود چو دشمن زند تیرناوک بود(۶۶, ۴۴)

نوا زدن (nəva zədən) - musiqi çalmaq

نوائی زد ازنغمه های نوی نوآیین سرودی درو پهلوی(۵۳۲, ۴۴۹)

نوا کژ زدن (nəva kəj zədən) - dizgün çalmamaq, düzgün danüşmamaq

بنوشابه شه گفت کای ساده دل نواکژمزن تانمانی خجل(۲۵۸, ۲۶۷)

نوا (nəva) - söz, şeir

نوا زدن (nəva zədən) - söz demək, şeir qoşmaq

مگر زان خرابی نوائی زنم خراباتیان را صلائی زنم(۲, ۴۰)

نوائی درسرود آوردن (nəvai dər sorud avərdən) - şeir qoşma

نوائی غریب آورم درسرود دهم جان پیشینگان را درود(۲۷, ۲۲)

نوا (nəva) - sevinc, xoşhallıq

نوا دادن (nəva dadən) - sevinc bəxş etmək

لباس گرانمایهء خسروی که دل را نوا داد وتن رانوی(۱۵, ۲۱۶)

نوا (nəva) -ah, zar, inilti

نوا زدن (nəva zədən) - inləmək

بهرخارچون گل صلایی زنم بهرزخم چون نی نوائی زنم(۳۶, ۳۳)

نوا (nəva) - iş, məşğuliyyət

نوا زدن (nəva zədən) - bir işlə məşğul olmaq

جزنوازندگی نوائی نزدن (coz nəvazəndegi nəvai nəzədən) – qayğıkeşlikdən başqa bir işlə məşğul olmamaq, qayğıkeşliyi özünə peşə bilmək

بساز جهان برز سازندگی نوائی نزد جزنوازندگی(۲۰, ۲۴۱)

نواحی نشینان (nəvahineşinan) - əhali

نواهی نشینان آن کوهسا ر تظلم نمودند هنگام بار(۱۲۵, ۲۹۷)

نواختن (nəvaxtən) - çalmaq

بفرمود تا کوس بنواختند ازآن مرحله سوی چین تاختند(۳۹, ۳۴۲)

نواختن (nəvaxtən) - əzizləmək, nəvaziş göstərmək

ببرد وبپرورد و بنواختش پس از خود ولیعهد خود ساختش(۳۲, ۶۶)

نواز (nəvaz) -نوازنده (nəvazənde) sözünün qısa forması, oxşayan, əzizləyən

چو آب فرات آشکارا نواز چو سرچشمهء نیل پنهان گداز(۱۷, ۴۶)

نوازاده (nəvazade) - nəvə

نوآیین ترین شاه آفاق بود نوازادهء عیص اسحق بود(۷, ۶۴)

نوازش (nəvazeş) - nəvaziş, oxşama

نوازش ساختن (nəvazeş saxtən) - qayğı göstərmək, əzizləmək

کند تازه نانپارهء هر کسی درآن باره سازد نوازش بسی(۱۶, ۳۹۳)

نوازش کردن (nəvazeş kərdən) - oxşamaq, nəvaziş göstərmək

نوازش کند سینهء خسته را گشایش دهد کاردربسته را(۷۲, ۴۵)

نوازش کردن (nəvazeş kərdən) - bağışlamaq, günahindan keçmək

عقوبت کنم خلق را برگناه نوازش کنم چون شود عذرخواه(۴۹, ۲۲۹)

نوازش نمودن (nəvazeş nəmudən) - qayğı göstərmək

نبیند ز تعظیم خود در کسی چو بیند نوازش نماید بسی(۱۱۳, ۳۴۷)

نوازشکنان (nəvazeşkonan) - nəvaziş göstərərək

نوازش کنانش ملک پیش خواند ملکوار برکرسی زرنشاند(۳۷, ۳۸۴)

نوازشگری (nəvazeşgəri) - qayğı

نوازشگریهای بد رام تو برآرد بهفتم فلک نام تو(۹۹, ۱۲۴)

نوازشگری کردن (nəvazeşgəri kərdən) - qayğı göstərmək, əzizləmək

شه آسوده دل شد زگفتارشان نوازشگری کرد بسیارشان(۴۰, ۲۸۴)

نوازشگری را(بکسی) راه دادن (nəvazeşgəri-ra (be-kəsi) rah dadən) – nəvaziş göstərmək, qayğı göstərmək

نوازشگری را بدوراه داد بنزدیک تختش وطنگاه داد(۸۵, ۲۴۶)

نوازندگی (nəvazəndeəi) - qayğıkeşlik, qayğı

بساز جهان برد سازندگی نوائی نزد جزنوازندگی(۲۰, ۲۴۱)

نوازنده (nəvazənde) - qayğıkeş

زتوسن دلی گرچه با کسی نساخت نوازندهء خویشتن را شناخت(۴۵۲, ۴۴۳)

نوازنده بودن (nəvazənde budən) - əzizləmək, qayğı göstərmək

بوقتی که آنوقت سازنده بود فلک دوستان را نوازنده بود(۶۹, ۱۴۱)

نوازنده ترشدن (nəvazəndetər şodən) - daha çox qayğıgöstərən olmaq

نوازنده ترزان شد انصاف شاه که رحمت کند خاصه بربی گناه(۱۸۳, ۳۶۶)

نوازنده (nəvazənde) - paylayan

نوازندهء می وجام (nəvazənde-ye mey-o-cam) -saqi

وازندگان می ورود وجام برآراسته دست مجلس تمام(۵, ۲۷۵)

نوازنده (nəvazənde) - çalan

نوازندهء چنگ (nəvazənde-ye çəng) -çəngçalan (Çin kənizi)

طرازندهء مجلس و بزمگاه نوازندهء چینگ درچنگ شاه(۵۰, ۴۶۵)

نوازندهء رود (nəvazənde-ye rud) - rudçalan

نوازندگان می ورود وجام برآراسته دست مجلس تمام(۵, ۲۷۵)

نوازندهء ساز (nəvazənde-ye saz) - cazçalan(Nizami)

سعادت بما روی بنمود باز نوازندهء سازبنواخت ساز(۳, ۳۳۹)

نواساز (nəvasaz) –nəğmə bəstələyən

نواساز خنیا گران شگرف بقانون اوزان برآورده حرف(۴۶, ۳۸۴)

نواگر (nəvagər) - müğənni

نواگر شدن (nəvagər şodən) - oxumaq

نواگر شدند آن پری چهرگان نوآیین بود مهردرمهرگان(۳۴۹, ۲۷۴)

نواله (nəvale) - xörək

جهان یک نواله ست پیچنده سر دروگاه حلوا بود گه جگر(۷۸, ۱۴۲)

نوان (nəvan) - qurumuş

کهن باغ را وقت نو کردنست نوان درحساب درو کردنست(۵۰, ۱۴۰)

نوآیین (nouayin) - incə, həssas

نگارین رخش را بنازوبنوش نوآیین دلش را بفرهنگ وهوش(۸۸, ۲۳۹)

نوآیین (nouayin) - cavan, gözəl

نوآیین عروسی درآن جلوه گاه برانگیخت ازخاره سنگی سیاه(۵۶, ۴۰۱)

نوآیین بودن (nouayin budən) - şən olmaq, gözəl olmaq

نواگر بودند آن پری چهرگان نوآیین بود مهردر مهرگان(۳۴۹, ۲۷۴)

نوآیین تر گشتن (nouayintər gəştən) - daha cəlbedici olmaq

بینند کز هردوپیکر کدام نوآیین ترآید چوگردد تمام(۲۲, ۳۷۶)

نوآیین (nouayin) - məlahətli, yeniahəngli

تازن برآورده بانگ سرود سرودی نوآیین ترازصد درود(۵۵, ۲۷۹)

نوآیین (nouayun) - yeni ranunlu

نوآیین ترین شاه آفاق بود نوازادهء عیص اسحق بود(۷, ۶۴)

نوآیین (nouayin) - musiqi ləhninin adı, noayin

مغنی سراینده بربانگ رود بنوروزی شه نوآیین سرود(۲۰, ۱۱۹)

نوباوه (noubave) - yeni boy atmış

دونوباوه هم تود وهم برگ تود زحلوا وابریشم آورده سود(۶۴, ۳۲۱)

نوبا وهء (noubavei) - nadirlik

دهم چارچیزش که بی پنجمند بنوباوهء نوبرانجمند(۶۸, ۳۳۰)

نوبت (noubət) - növbə

چو نوبت بسر بخش دارا رسید شتربارزرتابخارا رسید(۵۱, ۱۱۶)

نوبت (noubət) - təbilvurma

همان نوبت پاس درصبح وشام زنوبتگه او درآورد نام(۳۵, ۵۵)

نوبت (noubət) - namaz əzanı

یکی نوبتی چار حد برفراخت که بر نه فلک پنج نوبت نواخت(۵۶, ۵۷)

نوبت زن (noubətzən) - təbilçi, təbilçalan

چونوبت زن شاه زد کوس جنگ جرسدار زنگی بجنباند زنگ(۲۴۴, ۱۰۰)

نوبتگه (noubətgəh) نوبتگاه - (noubətqah) sözünün qısa forması, nobətgah, təbil çalınan yer

همان نوبت پاس درصبح وشام زنوبتگه او برآوردنام(۳۵, ۵۵)

نوبتگه (noubətgəh) - saray

بدان دستگه دست شه بوسه داد بنوبتگه خویشتن رفت شاد(۱۰۰, ۳۱۶)

نوبتگه (noubətgəh) - çadır

رقیبان بارش گشادند بار درآمد بنوبتگه شهریار(۳۰۴, ۲۷۱)

نوبتی (noubəti) - çadır

زبس نوبتیهای زرین نگار نمیبرد ره بردرشهریار(۳۰۰, ۲۷۱)

نوبتی دار (noubətidar) - gözətçi

درآورد شان نوبتی دار شاه قفانی زخون سرخ وروئی سیاه(۱۱۱, ۹۱)

نوبتیگاه (noubətiqah) - çadır

سوی نوبتیگاه خود بازگشت بلند اخترش باز دمساز گشت(۷۹, ۳۱۴)

نوبنو (noubenou) - cürbəcür, müxtəlif

زهرنعمتی کایدش نوبنو دهد بخش خواهندگان جوبجو(۳۸, ۴۸)

نوبهار (noubəhar) - yaz, baharın ilk çağları

ازآن سیکگون سکهء نوبهار درم ریزکن برسرجوییار(۲۲, ۶۱)

نوبی (nubi) - nubi

بسی بردهء نوبی وبربری سبق برده برماه وبر مشتری(۷۵, ۱۱۱)

نوحه (nohe) -nohə, ağı

نوحه کردن (nohe kərdən) - ağlamaq, yas tutmaq

بچاره گری چون ندارم توان کنم نوحه برزاد سروجوان(۱۵۰, ۱۸۵)

نوخاسته (nouxaste) - təzə, təzə boyatmış, cavan

سرونوخاسته (sərv-e nouxaste) - cavan sərv (İskəndər)

همه روم ازآن سرونوخاسته بریحان سرسبزی آراسته(۳۰, ۷۶)

نور (nur) - işıq, nur

ادبهای شاهی هنرهای نغز که نیروی دل باشد ونورمغز(۱۷, ۷۰)

نور افکندن (nur əfkəndən) - işıq salmaq

گرافکند برکار توبخت نور من از بختیاری نیم نیزدور(۷۲, ۱۶۵)

نوراندرافتادن (nur əndər oftadən) -işıq düşmək, işıqlanmaq

چونزدیک غارآمد ازراه دور بغاراندرافتاد ازآن شمع نور(۶۱, ۲۹۲)

نورباد (nur bad) - nurlansın, işıqlansın

دل دوستان را بدو نور باد وزو دیدهء دشمنان دورباد(۶۵, ۴۴)

نور گستراندن (nur qostərandən) - işıq salmaq, qiymətləndirmək

گرافسانهء بیند از کاردور نه سایه براو گستراند نه نور(۱۰, ۵۱)

درنور غرق (dər nur ğərğ) -işığa qərq(olmuş)

براقی شتابنده زیرش چوبرق ستامش چوخورشید درنورغرق(۱۰, ۱۵)

نور (nur) - atəş

اگرراهبم بیند از راه دور برد سجده چون هیربد پیش نور(۸۹, ۴۶۸)

نور (nur) - xəzinə, qızıl, daş-qaş

بدان تا چوآیند از راه دور زهر تیره چاهی برآرند نور(۶۶, ۲۸۶)

نورد (nəvərd) - yer, kitab

اثرهای آن شاه آفاق گرد ندیدم نگاریده دریک نورد(۱۷, ۵۴)

نورد (nəvərd) -döyüş meydanı

زبس کشته برکشته مردان مرد شده ر اه بربسته برره نورد(۸۰, ۱۸۱)

درنورد نهادن (dər nəvərd nəhadən) - meydanda qoymaq, köməksiz qoymaq

گرم بشکنی گرنهی درنورد کفی خاک خواهی زمن خواه گرد(۸۷, ۹)

نورد (nəvərd) - geyim

نورد ملوکانه بیش از شمار شتربار زرینه بیش ازهزار(۲۴, ۱۹۳)

نورد (nəvərd) - ehtiyat

درانبا رآکنده خوردی نماند همان درخزینه نوردی نماند(۲۹, ۳۹۴)

نورد (nəvərd) - yuva

چوباران بود روزیا باد وگرد برون نارد موی خویش از نورد(۶, ۲۵)

نوردار (nurdar) - işıqlı

چو کردی چراغ مرانوردار زمن باد مشعل کشان دوردار(۳, ۱۰)

نورد یدن (nəvərdidən) -çevirmək, dəyişmək

غم را دربساط نوردیدن (ğəm-ra dər bəsat nəvərdidən) -qəmi sevincə çevirmək, şənlənmək, əylənmək

مگر چون بدان شربت آرم نشاط غمی چند را درنوردم بساط(۲, ۷۸)

نوردیدن (nəvərdidən) - keçmək

زمین را نوردیدن (zəmin-ra nəvərdidən) -yolu keçmək, məsafəni qət etmək

وزانجا شوم سوی چاچ وطراز زمین رانوردم بیک ترکتاز(۲۱, ۳۲۷)

نورسته (nouroste) - cücərmiş bitgi, təzə-tər bitgi

بنورستگان چمن باز بین مکش خط درآن خطهء نازنین(۱۴, ۶۱)

نوروز (nouruz) - təzəgün, Novruz bayramı

بنوروزبنشست ومی نوش کرد سرود سرایندگان گوش کرد(۱۴, ۱۱۹)

نوروز (nouruz) - bayram, şadlıq. toy-bayram

جهان را بدین مژده نوروز بود که بیداد دارا جهانسوزبود(۱۶, ۱۴۴)

نوزاده گی (nouzadegi) - yeniyetməlik

بروزجوانی و نوزاده گی زدم لاف پیری وافتادگی(۴۳, ۲۸)

نوش (nuş) - xoş, şirin

لب از بادعیسی پرازنوش تر تن ازآب حیوان سیه پوش تر(۱۰, ۱۳)

نوش باد (nuş bad) - nuş olsun, şirin olsun

گرآیند حاضر میت نوش باد وگر نی حسابت فراموش باد(۹۰, ۵۹)

نوش (nuş) - şərab (içmək)

زدارا نیاید بجز نای ونوش گرآید بتوخونش آید بجوش(۹۰, ۱۲۳)

نوش کردن (nuş kərdən) -içmək

که بر یاد جهان نوش کن جزاین هرچه داری فراموش کن(۳۳, ۶۲)

نوشابه (nüşabe) - Nüşabe

نوشابهء بردع (nuşabe-ye bərde') - Bərdə hakimi Nişabə

چوازمرغ وماهی تهی کرد جای بنوشابهء بردع آوردرای(۱۰۵, ۲۴۸)

نوشابه نام (nüşabenam) - Nişabəadlı

زنی حاکمه بود نوشابه نام همه ساله باعشرت ونوش وجام(۲۳, ۲۵۰)

نوشبخش (nuşbəxş) - şənlik bəxşedən

درخشان شده می چون روشن درخش قدح شکرافشان ومی نوشبخش(۱۸, ۱۳۰)

نوشبهر (nuşbəhr) - xöşbəxt

پریچهره نوشابهء نوش بهر بفال همایون برون شد زشهر(۲۹۴, ۲۷۰)

نوشتن (neveştən) - yazmaq

نویسم خطی زین نیایش گری مسجل بامضای پیغمبری(۲۵, ۱۱)

نوشتن (neveştən) - keçib getmək

شهنشه چوبنوشت لختی زمین اشارت چنان شد بخاقان چین(۱۳۹, ۳۹۱)

نوشته (neveşte) - məktub

سکندر بفرمود کارد شتاب سزای نوشته نویسد جواب(۶۷, ۱۵۹)

نوشته (neveşte) - şəkil çəkilmiş

سکندر بفرمان اوساز کرد حریر نوشته زهم بازکرد(۱۷۳, ۲۶۱)

نوشجام (nuşcam) - badə, cam, bakal

دوم نوش جامی زیاقوت ناب کزوکم نگردد بخوردن شراب(۷۰, ۳۳۰)

نوش دارو (nuşdaru) -dərman

نوش داروکردن (nuşdaru kərdən) - dərman qoymaq

بفرزانه فرمود تاهم زراه کند نوش داروبران زخمگاه(۱۹۶, ۴۲۵)

نوشیدن (nuşidən) - içmək

برخسرو آورد بارای وهوش که بریاد کیخسرو این می بنوش(۸۸, ۳۰۶)

نوشین (nuşin) - şirin

سرازخواب نوشین برآورد شاه یکی مجلس آراست چون صبحگاه(۲۹۲, ۲۷۰)

نوشین (nuşin) - şirinlik

نوشین جهان (nuşin-e cəhan) - dünyanın şirinlikləri, dünyanın ləzzətləri

انوشه منش باد دارای دهر زنوشید جهان باد بسیار بهر(۸۶, ۱۹۷)

نوشین (nuşin) - ətirli

اباهای نوشین عنبر سرشت خبر داده از خوردهای بهشت(۲۴۶, ۲۶۷)

نوشین درخت (nuşinderəxt) - şirinmeyvəli ağac

که نوشین درختی برآمد بباغ برافروخت مانند روشنچراغ](۵۴۰, ۴۴۹)

نوشین روان (nuşinrəvan) - xüs. ad, Nuşinrəvan

ملکشاه ومحمود ونوشین روان که بردند گوی ازهمه خسروان(۴۸, ۷۷)

نوشین سرشت (nuşinsereşt) - ətirli

نخستین زجلاب نوشین سرشت زمین گشت چون حوضهای بهشت(۳۱۶, ۲۷۲)

نوشین گلاب (nuşinqolab) - gülabətirli

یکی جوی ازآن حوض نوشین گلاب نه خسروکه شیرین ندیده بخواب(۳۱۷, ۲۷۲)

نوشین لب (nuşinləb) - şirindodaq(Çin kənizi)

بنوشین لب آن جام را نوش کرد زلب جام را حلقه درگوش کرد(۴۰, ۴۶۵)

نوشینه (nuşine) - xoş, şirin

ازنوشینه خواب درآمدن (əz-nuşinexab dər amədən) - şirin yuxudan oyanmaq

رطب چین درآمد زنوشینه خواب دماغی پرآتش دهانی پرآب(۲۰, ۲۱)

نوعروس (nouərus) - təzə gəlin

که دربزم خاص ملک فیلقوس بتی بود پاکیزه ونوعروس (۳۹, ۶۶)

با نوعروسان نشست (ba-nouərusanneşəst) - təzə gəlinlərləoturan

دگر آفت آن بود کاتش پرست همه ساله با نوعروسان نشست(۲۰, ۲۰۸)

نوک (nuk) - uc, qələmin yazan hissəsi

بنیروی نوک چنین خامه ها شرف دارد این بردگرنامه ها(۱۱۵, ۳۹)

نوک (nuk) - deşici silahlarin ucu

زنوک سنان چرخ دولاب رنگ زپرگارگردش فروماند لنگ(۶۸, ۱۸۰)

نوک (nuk) - tikanin ucu

سنان درسنان رسته چون نوک خار سپربرسپر بسته چون لاله زار(۷۱, ۱۸۰)

نوک (nuk) - dəndanə, dilikli naxış

شکربوره با نوک دندان براز شکر خواره را کرده دند ان دراز(۵۷, ۲۷۹)

نومید (nomid) - ناامید (naom(m)id) sözünün qısa forması, ümidsiz

امیدم چنان شدسرانجام کار که نومید ازوگردد امید وار(۴۴, ۲۱۸)

نوی (nəvi) - yeni

زیادت زتاریخهای نوی یهودی ونصرانی وپهلوی(۲۰, ۵۴)

نوی (nəvi) - yenilik

که ازشادی امشب جهانرا نویست همه شادی از دولت خسرویست(۵۲, ۴۶۶)

نوی دادن (nəvi dadən) - yenilik gətirmək, xəbər vermək

گذارندهء نامهء خسروی چنین داد نظم سخن را نوی(۳, ۶۴)

نوی دادن (nəvi dadən) - işıqlandırmaq, nur vermək

بیا ساقی آن جام کیخسروی که نورش دهد دیدگانرا نوی(۱, ۳۰۸)

نوی دادن (nəvi dadən) - təravət vermək

لباس گرانمایهء خسروی که دل را نوا داد وتن را نوی(۱۵, ۲۱۶)

نوی گرفتن (nəvi gereftən) - yenidən parlamaq

ندانم که دیهیم کیخسروی زفرق که خواهد گرفتن نوی(۴۲, ۱۵۸)

نوند (nəvənd) - at

زنعل نوندان پولاد میخ زمین را زجنبش برافتاد بیخ(۴۵, ۸۱)

نویافته (nouyafte) - təzə əldəedilmiş

شنیدم که رندی جگرتافته درستی کهن داشت نویافته(۱, ۲۲)

نویسنده (nevisənde) - yazan

دبیرنویسنده آمد چوباد نوشت آنچه دارا بدو کرد یاد(۱۵۶, ۱۵۴)

نویسنده (nevisənde) - katib

بفرمود تا کاغذ و کلک وساز نویسندهء چینی آرد فراز(۲۴, ۳۵۶)

نه (nə) - inkarlıq bildirən sözdəyişdirici şəkilçi

نبارد هوا تا نگونی ببار زمین ناورد تا نگونی بیار(۱۱, ۳)

نه (nə) -inkarlıq bildirən sözdüzəldici şəkilçi

یکی را بدست افکنده کوه گنج نسنجیده هانی دهد کوه سنج(۷, ۱۵۵)

نه (nə) - deyildir

نه آن لشگرند این که روز نبرد زخسته کلوخی برآرند گرد(۵۹, ۴۰۷)

نه (nə) - yoxu idi

سلاحش نه جزآهنی سربخم کزو کوه را درکشید ی بهم (۲۸۹, ۴۳۲)

نه (nə) - yox, demə

نه گیسو که زنجیری ازمشگ ناب فروهشته چون ابری ازآفتاب(۵۲, ۳۳۶)

نه (nə) - yox, deyil

شنیدم نه اززیرکی زابلهی که زرزرکشد چون برابرنهی(۱۱, ۲۳)

نه (nə) -yox idi

یکی بود پیکر دو ارژنگ را تفاوت نه هم نقش وهم رنگ را(۲۵, ۳۷۷)

نه (noh) - doqquz

چو نه مه برآمد برآبستنی بجنبش درآمد رگ رستنی(۴۷, ۶۷)

نهادن (nəhadən) - qoymaq

یکی خود پولاد آیینه فام نهاد از بر فرق چون سیم خام(۲۷۸, ۱۰۳)

نهادن (nəhadən) -atmaq, yerə qoymaq

تو نیزار نهی بار گردن زدوش زگردن زنان برنیاری خروش(۸, ۱۴۳)

نهادن (nəhadən) - ayırıb saxlamaq

بخورچیزی ازمال وچیزی بده زبهر کسان نیز چیزی بنه(۶, ۳۸۲)

نهادن (nəhadən) - vurmaq, bağlamaq

بفرمود کززریکی پایبند نهادند برپای سروبلند(۱۴۸, ۳۶۴)

نهادن (nəhadən) - düzmək

نهادند شاهانه خوان زرش همان خوردهائی که بد درخورش(۶۵, ۳۰۴)

نهاد ن (nəhadən) - yazmaq, yaratmaq

نهادم زهر شیوه هنگامهء مگردرسخن نوکنم نامهء(۳۸, ۴۲)

نهادن (nəhadən) -qurmaq, tikmək

بنا براساسی نهادم نخست که دیوارآنخانه باشد درست(۱۳, ۵۴)

نهادن (nəhadən) - hesab etmək, bilmək

شکوه کیان بیش باید نهاد قدم درخور خویش باید نهاد(۸۰, ۱۴۹)

نهادن (nəhadən) - götürmək

گزیت رباخوارگان چون دهم بخود برچنین خواریی چون نهم(۶۹, ۱۲۲)

نهادن (nəhadən) - açmaq, demək

گهی رازباانجمن مینهاد گه ازراز انجم گره میگشاد(۳۲, ۷۶)

نهادن (nəhadən) - inanmaq

نباید نهادن برین خاک دل کزو گنج قارون شد بگل(۵, ۳۲۵)

نهادن (nəhadən) - düşmək

چو خصمی قوی دید گردن گشاد بیک ضربت اونیز گردن نهاد(۱۶۲, ۴۲۲)

نهادن (nəhadən) - meyl etmək, istəmək

زساقی بمی دادنی دل نهاد که ره توشه از بهرمنزل نهاد(۳۵۳, ۴۵۰)

نهادن (nəhadən) -təyin etmək

شه روس را نیزبا طوق وتاج رها کرد وبنهاد بروی خراج(۷۸, ۴۶۱)

نهادن (nəhadən) - əlavə etmək, artırmaq

چو نه ماهه شد کان گوهرگشاد جهان برگهرگوهری نونهاد(۸۴, ۲۳۹)

نهادن (nəhadən) - yumurtlamaq

زمانه دگرگونه آیین نهاد شدآن مرغ کوخایهء زرین نهاد(۴۷, ۱۳۲)

نهال (nehal) - tingi (uşaq)

چو زاد آن گرامی بفال چنین برافروخت باغ در نهالی چنین(۵۸, ۶۸)

نهان (nəhan) - fikir, söz

نهان مرا کاشکارا برند زگنجه ست اگرتا بخارا برند(۲۲, ۲۴)

نهان (nəhan) - gizli, gizlin

نگهدارم آن خط خونی رهان چوتعویذ بربازوی خود نهان(۲۷, ۱۱)

نهان داشتن (nəhan daştən) - gizli saxlamaq

درآن بوم آباد وجای مهان زمانه بسی گنج دارد نهان(۲۰, ۲۵۰)

نهان شدن (nəhan şodən) - yox olmaq

که چون شد سرتاج دارا نهان باسکندر افتاد ملک جهان(۱۷, ۱۹۲)

نهان شدن (nəhan şodən) -uzaq olmaq, uzaqlaşmaq

ازین دیومردم که دام وددند نهان شوکه همصحبتان بدند(۲۱۲, ۱۹۰)

نهان کردن (nəhan kərdən) - gizlətmək

بفرمود تا هرکرا گنج بود نهان کرد کزبردنش رنج بود(۷۰, ۲۸۶)

اندر نهان (əndər nəhan) - gizlində

سه چیزآرزو دارم اندر نهان برآید باقبال شاه جهان(۱۶۹, ۱۸۷)

نهان پرور (nəhanpərvər) -gizlibəsləyən

نفیر از جهانی که دارا کشست نهان پرور وآشکارا کشست(۱۴۹, ۱۸۵)

نهان پیکر (nəhanpeykər) - gizlin, gözəgörünməz

نهان پیکرآن هاتف سبزپوش که خواند سراینده اورا سروش(۱۱, ۱۱۳)

نهان رفته (nəhanrəfte) - gizli gedərək

نهان رفته جاسوس را باز جست که تا حال او بازگوید درست(۸۳, ۳۴۵)

نهانی (nəhani) - gizlicə

نهانی درآن قصرزیبنده دید بهشتی سرائی فریبنده دید(۱۰۵, ۲۵۶)

نهانی (nəhani) - sirr

چه حجت بود پیش دارا مرا نهانی کنید آشکارا مرا(۷۹, ۱۲۳)

نهانی داشتن (nəhani daştən) - gizlin saxlamaq

سکندر شدآزرده ازکاراو نهانی همیداشت آزار او(۷۰, ۱۱۷)

نهانی گشای (nəhaniqoşay) - sirraçan, gizli mətləblərdən xəbərverən

سوم فیلسوفی نهانی گشای که باشد برازفلک رهنمای(۷۱, ۳۳۰)

نه برجای خود (nə bər ca-ye xod) - yersiz

نه برجای خود پاسخی سازکرد درکین پوشیده را باز کرد(۶۸, ۱۱۷)

نه رواق (nohrəvağ) - doqquz asiman

مزن پنج نوبت درین چارطاق که بی شش ره نیست این نه رواق(۱۵۱, ۲۰۱)

نهصد هزار (nohsədhezar) - doqquz yüz min

زجنگی سواران چابک رکاب بنهصد هزاراندرآمد حساب(۱۱۰, ۱۳۶)

نهفت (nəhoft) - gizlin

گزارش کن رازهای نهفت زتاریخ دهقان چنین باز گفت(۱۲, ۸۴)

نهفتن (nəhoftən) - gizlətmək

خبرداشت آنکودرین غار خفت بگوگرد ازان کیمیا را نهفت(۶۸, ۳۱۳)

نهفتن روز روشن ازتیره شب (nəhoftən-c ruz-e rouşən əz-tireşəb) – qaranliq gecədə işıqli günün gizlənməsi, axşamın düşməsi

چوازتیره شب روز روشن نهفت طلایه برون رفت وجاسوس خفت(۱۰۵, ۴۱۱)

نهفته (nəhofte) - gizli

زراز نهفته نشانش دهد وزان جنبش آرام جانش دهد(۴۹, ۶۷)

نه فلک (nohfələk) - asiman

یکی نوبتی چارحد برفراخت که برنه فلک پنج نوبت نواخت(۳۱۷, ۵۷)

نه گره (nohgereh) - doqquz düyün

چنان زد برونا‌چخ نه گره که هم کالبد سفته شد هم زره(۳۶, ۱۰۸)

نه ماهه (nohmahe) - doqquzaylıq

چو نه ماهه شد کان گوهر گشاد جهان برگهرگوهری نونهاد(۸۴, ۲۳۹)

نهنبن (nohonbən) - qapaq, sərpuş

نهنبن بردیگ پرخون نهادن (nohonbon bər dig-e porxun nəhadən) – qanla doluqazanın ağzına qapaq qoymaq, təhlükənin qarşısını almaq

به ارپای ازین پایه بیرون نهم نهنبن برین دیگ پرخون نهم(۹, ۲۰۷)

نهنگ (nəhəng) - nəhəng

اگررومی اندیشد ازجنگ زنگ عجب نیست کین ماهیست آن نهنگ(۸۶, ۸۹)

نهنگ جهانسوز (nəhəng-e cəhansuz) - qılınc

نهنگ جهانسوزرا برکشید سوی اژدهای دمنده دوید(۳۷۲, ۴۳۸)

نهنگ سیاه (nəhəng-e siyah) - qılınc

چو دارای روم آن سیه را بدید نهنگ سیاه ازمیان برکشید(۲۱۸, ۹۸)

نه... نه (nə... nə...) - tabesiz mürəkkəb cümlələrdə işlənən ayırıcı bağlayıcı

نه آتش گذارم نه آتشکده شود آتش از دستم آتش زده(۳۱, ۱۶۲)

نهء (nəi) - deyilsən

دل از بند بیهوده آزاد کن ستمگر نهء داد کن داد کن(۱۶۳, ۲۰۲)

نهیب (nəhib) - qorxu, vahimə

نهیب بلارک بپرهای مور زبال عقابان تهی کرده زور(۲۰, ۴۵۳)

نی (ni) - inkarlıq bildirən önqoşma, yox

همو داد زیور سمرقند را سمرقند نی کانچنان جند را(۴۷, ۵۶)

نی (ney) - ney

بهر خار چون گل صلایی زنم بهر زخم چون نی نوائی زنم(۳۶, ۳۳)

نیا (neya) - nəsl, ata-baba

گذشته نیای من ازعهد پیش چنین گفت با من اندرزخویش(۳۳, ۱۴۵)

نیابت (niyabət) - icra

نیابت بجای اوردن (از چیزی) (niyabət be-cay avərdən(əz-çizi)) – riayət etmək

نیابت بجای آری ازدین وداد نیاری زمن جزبنیکی بیاد(۳۵, ۲۳۵)

نیابت کن (niyabətkon) - müşavir, canişin

که تا شاه برحل وعقدی که داشت نیابت کن خویش را برگماشت(۱۷, ۳۱۸)

نیاز (niyaz) - ehtiyac

بهرچ آفریدی وبستی طراز نیازت نه ای ازهمه بی نیاز(۱۷, ۴)

نیازآمدن (به چیزی) (niyaz amədən(be-çizi) - ehtiyacı olmaq

هیون رونده زره ماند باز ببالین گه آمد سرم را نیاز(۳۳, ۲۷)

نیازآوردن (niyaz avərdən) - xidmətdə durmaq, ehtiyacını təmin etmək

گراو نازش آرد من ارم نیاز مگر گردد از بنده خشنود باز(۶۰, ۳۲۹)

نیاز (niyaz) - mysibət, bəla

من ازبهرآن آمدم پیشبا ز که گردانم ازشهرخود این نیاز(۶۱, ۳۵۸)

نیاز (niyaz) - istək, arzu, maraq

ملک را بدیدارآن دلنواز زمان تا زمان بیشترشد نیاز(۸۵, ۲۵۵)

نیاز آمدن (niyaz amədən) - istəmək, arzu etmək

دگر هیچکس را نیامد نیاز که با آن زبانی شود رزمساز(۱۸۴, ۹۶)

نیاز داشتن (niyaz daştən) - istəmək, arzu etmək

بدارای گیتی و دانای راز که دارم ببهبود دارا نیاز(۱۳۹, ۱۸۵)

نیازرده ازبادسرد (nəyazorde əz-bad-e sərd) - soyuq küləklər soldurmamış, əğyar nəfəsi dəyməmiş, bakirə

گلی د ید خوشبوی ونا دیده گرد بهاری نیازرده ازباد سرد(۴۶, ۳۳۶)

نیال یل (niyalyəl) -xüs. ad, Niyalyəl

زریوند گیلی زمازندران نیال یل ازکشور خاوران(۷۲, ۴۰۸)

نیام (niyam) - qın

ازنیام تیغ برآوردن (əz-niyam tiğ bər avərdən) - qılıncı qından çıxarmaq, döyüşmək , müharibəyə əl atmaq

اگر برنیاریم تیغ از نیام بمردی زما برنیارند نام(۳۴, ۱۳۹)

ازنیام تیغ بر کشیدن (əz-niyam tiğ bər kəşidən) - qilinci qınından çıxarmaq

چو شه تیغ را برکشید ازنیام بداندیش را سرآمد بدام(۱۰, ۳۴۰)

نیایش (niyayeş) - dua

نیایش نمودن (niyayeş nəmudən) - dua etmək

بطاعتگه آمد نیایش نمود زبان را بشکرآزمایش نمود(۷, ۴۵۲)

نیایش (niyayeş) - üzr, yalvarış

برآنم که گربنده را شهریار شناسد نیایش نیاید بکار(۱۵۸, ۳۶۵)

نیایش کنا ن (niyayeşkonan) - allaha yalvararaq, duaedərək

نیایش کنان هردولشگر براز که ای کاشکی بودی امشب دراز(۱۷, ۱۷۶)

نیایش کنان (niyayeşkonan) - təzimedərək

نیایش کنان گفت اگربخت شاه کند برسرتخت این بنده راه(۲۸, ۳۸۳)

نیایشگری (niyayeşgəri) -tərif

نویسم خطی زین نیایش گری مسجل بامضای پیغمبری(۲۵, ۱۱)

نیت (niyyət) - niyyət

نیت کردن (niyyət kərdən) - niyyət etmək

پناهنده را یاد کرد ازنخست نیت کرد بر کامکاری درست(۳۳, ۱۰۸)

نیرنگ (neyrəng) - fitnə-fəsad, əfsun

زنیرنگ این پرده‌ء دیرسال خیالی شدم چون نبازم خیال(۶, ۵۴)

نیرنگ ساختن (neyrəng saxtən) - hiylə qurmaq, əfsunlamaq

چه نیرنگ با بخردان ساختست چه گردنکشان را سرانداختست(۲۰۶, ۱۸۹)

نیرنگ سازی (neyrəngsazi) - fitnəkarlıq, əfsunkarlıq

بیک شعبده بست بازیش را تبه کرد نیرنگ سازیش را(۹۵, ۲۱۳)

نیرنگ سازی کردن (neyrəngsazi kərdən) -fitnəkarlıq etmək, fitnəyə əl atmaq

بماری چومن مهره بازی مکن نبرد آور ونیرنگ سازی مکن(۴۴, ۱۶۳)

نیرنگ سازی نمودن (neyrəngsazi nəmudən) - fitnəkarlıq etmək

بتختی که نیرنگ سازی نمود بدان تخت گیران چه بازی نمود(۱۰, ۳۰۹)

نیرو (niru) - güc, qüvvə

چو نیرو فرستی بتقدیر پاک بموری زماری برآری هلاک(۳۲, ۵)

نیرو (niru) - kömək

امیدم چنان شد بنیروی بخت که بستانم از دشمنان تاج وتخت(۷۶, ۱۲۳)

نیرو (niru) - güc, təsir

نشاط ابروی می پرستان گشاد زنیروی می روی مستان گشاد(۳۲۶, ۲۷۳)

نیز (niz) - da, də, həmçinin

نه پراکندهء تا فراهم شوی نه افزودهء نیز تاکم شوی(۲۶, ۵)

نیزه (neyze) - nizə

سنان کش یکی نیزهء سی ارش باب جگریافته پرورش(۱۱, ۱۰۷)

نیز هم (niz həm) - həmçinin

گذشتند ومانیز بگذریم که چون مهره هم عقد یکدیگریم(۱۵۰, ۲۰۱)

نیسان (neysan) - Nisan ayı, Aprel ayına müvafiqdir

شد از ابر نیسان صدف باردار پدیدار شد لوءلوء شاهوار(۴۶, ۶۷)

نیست (nist) - yaraşmaz, layiq deyil

خردمند را نیست کز راه تیز کند با خداوند قوت ستیز(۶۶, ۳۵۸)

نیست (nist) - yoxluq

پژوهندهء حال سربست من نهد تهمت نیست برهست من(۶۵, ۷)

نیستان (neystan) - qamışlıq

نیستان شدن (neystan şodən) - qamışlığa dönmək

زنیزه نیستان شده روی خاک زکوپالها کوه گشته مغاک(۳۵, ۴۱۴)

نیستی (nisti) - yoxsulluq

مخور جمله ترسم که دیر ایستی بپیرانه سر بد بود نیستی(۷, ۳۸۲)

نیستی (nisti) - yoxluq

قرار همه هست برنیستی تونی آنکه بریک قرار ایستی(۹۰, ۹)

نیش (niş) -tikan, arının iynəsi

بزنبوره تیرزنبور نیش شده آهن وسنگ را روی ریش(۲۵۹, ۱۰۲)

نیش کشیدن (niş kəşidən) - tikan qaldırmaq, silah qaldırmaq

چو زنبور گیلی کشیدند نیش بزنبوره زنبورکردند ریش(۷۵, ۱۷۲)

نیش (niş) - nizə, süngü və bu kimi iti uclu deşici silah

چو برخون شتابنده شد نیش او نیامد کس ازبیم درپیش او(۲۳۵, ۴۲۸)

نیشدار (nişdar) - tikanlı

بیندیش ازآن پشه نیشدار که نمرود راگفت سرپیش دار(۵۲, ۱۴۶)

نیشکر (neyşək(k)ər) - şəkər qamışı

شگرخندهء راست چون نیشکر لطیف و خوش وسبز وشیرین وتر(۵۹, ۳۳۷)

نیفه (nife) - mex

بسی نافهء مهرناکرده باز زنیفه بسی جامهء دلنواز(۱۸, ۲۱۶)

نیک (nik) - yaxşılıq

بدونیکرا ازتوآید کلید زتو نیک وازمن بدآید پدید(۵۵, ۷)

نیک یافتن (nik yaftən) - yaxşılıq tapmaq, uğur əldə etmək

بنیکی چنان پرورد نام خویش کزو نیک یابد سرانجام خویش(۴, ۲۸۸)

نیک (nik) - xoş

بدو گفت نیک آمدی شادباش چوبخت از گرفتاری آزاد باش(۱۸۸, ۳۶۷)

نیک (nik) - yaxşı

بدین نیکی آرندم ازدشت و رود زنیکان وازنیکنامان درود(۴۵, ۳۳)

سوی نیکان نظر داشتن (su-ye nikan nəzər daştən) - yaxşılara rəğbət bəsləmək

همه سوی نیکان نظر داشتی بدان را برخویش نگذاشتی(۱۲, ۲۸۹)

نیک اختری (nikəxtəri) - xoşbəxtlik

بروزی که نیک اختری یار بود نمودار دولت پدیدار بود(۲۳, ۳۲۷)

نیک بهر (nikbəhr) - lazımınca, qədərincə

بپوشیدن وخوردن نیک بهر شدند ایمن از خوردن تیغ وزهر(۱۰۵, ۱۹۸)

نیکبخت (nikbəxt) -xoşbəxt

که هرک افکند میوهء زان درخت نشاننده را گوید ای نیکبخت(۲۹, ۲۲)

نیکخواه (nikxah) - xeyirxah

بد آن بد که از جملهء شهرو سپاه زنیکان ندارد کسی نیکخواه(۳۷, ۱۲۴)

نیکخواهی (nikxahi) - xeyirxahlıq

نیکخواهی نمودن (nikxahi nəmudən) - xeyirxahlıq göstərmək, yaxşı münasibətdə olmaq

کسی کو مرا نیکخواهی نمود زمن هیچ بدخواهی اورا نبود(۳۰, ۳۵۰)

نیکرای (nikrəy) - xöşniyyətli, ağıllı

چنان داد فرمان شه نیک رای که رسم مغان کس نیارد بجای(۳۶, ۲۰۸)

نیک عهد (nikəhd) - xoşniyyətli, xoşməramlı

کجا بودی ای دولت نیکعهد بدرگاه مهدی فرودآرمهد(۳, ۱۹۱)

نیکمرد (nikmərd) - yaxşı məramlı

بشمشیر باید جهان را گشاد تو از نیکمردان چه آری بیاد(۱۲۰, ۲۸۹)

نیک نام (niknam) - yaxşı adam, yaxşılıqda adçıxarmış

بدین نیکی آرندم از دشت ورود زنیکان وازنیکنامان درود(۴۵, ۳۳)

نیکنامی (niknami) - yaxşılıq, xoşadlılıq

نیکنامی نمودن (niknami nəmudən) - yaxşılıq etmək, yaxşılıqda ad qoymaq

سکندرکه آن نیکنامی نمود برآن نام نیکوبسی کردسود(۱۰, ۲۸۹)

در نیکنامی زدن (dər-e niknami zədən) - yaxşılıq etmək, yaxşı iş görmək, yaxşılıq qapısını döymək

کسی کودرنیکنامی زند درین حلقه لاف غلامی زند(۳, ۲۸۸)

نیکو (niku) - yaxşı

به از نام نیکو دگر نام نیست بدانکس که نیکو سرانجام نیست(۶, ۲۸۸)

نیکو (niku) - yaxşı, gözəl

زجنس حبش خادمی نیز چند بدیدار نیکو ببالا بلند(۷۱, ۲۸۹)

نیکو (niku) - diqqətlə, yaxşı

چو نیکو نگه کرد بشناختش زتخت خود آرامگه ساختش(۱۱۴, ۲۵۷)

نیکونمای (nikunomay) - xoş, xoşməramlı

چنان کن که این عهد نیکونمای درابنای مادیرماند بجای(۱۴, ۳۳۳)

نیکونی (nikui) - yaxşılıq

ندانم چه مرغی بدین نیکونی زما یادگاری که ماند تونی(۸, ۲۲۶)

از سر نیکونی (əz-sər-e nikui) - yaxşılıqla, yaxşı niyyətlə

چو نمود شاه از سرنیکونی بدان تنگ چشمان فراخ ابرونی(۸۱, ۳۸۱)

نیکونی (nikui) - gözəllik

چو طاوس نرخاصه درنیکونی چوآهوی ماده زبیاهونی(۲۴, ۲۵۰)

نیکی (niki) -yaxşılıq

بجای یکی بد یکی بد کنم بپاداش نیکی یکی صد کنم(۴۸, ۲۲۹)

نیکی بنا کردن (niki bena kərdən) - yaxşılıq binası qurmaq, yaxşılıq etmək

بنا کردن نیکی از من بود بدی را بدایت زدشمن بود(۵۱, ۲۲۹)

نیکی کردن (niki kərdən) - yaxşılıq etmək

که هر پیشه ور پیشهء خود کند جزاین گرچه نیکی کند بد کند(۱۹۶, ۲۰۵)

بنیکی نامی بلند برآوردن (be-niki nami bələnd bər avərdən) – yaxşılıqda böyük ad çıxarmaq, yaxşı adam olmaq

چو میخواهی ای مرد نیکی پسند که نامی برآری بنیکی بلند(۷, ۲۸۸)

تخم نیکی کشتن (toxm-e niki kəştən) - yaxşılıq toxumu səpmək, yaxşılıq etmək

درآن بوم آراسته چون بهشت شب وروز جزتخم نیکی نکشت(۱۰۰, ۲۴۷)

نیکی پسند (nikipəsənd) - yaxşılıq sevən

چو میخواهی ای مرد نیکی پسند که نامی برآری بنیکی بلند(۷, ۲۸۸)

نیکی سگال (nikiseqal) - yaxşıfikirli, xoşməramlı

درآمد برشاه نیکی سگال بنالید مانند کوس ازدوال(۲۱, ۳۹۳)

نیل (nil) - Nil çayı

چو آب فرات آشکارا نواز چوسرچشمهء نیل پنهان گداز(۱۷, ۴۶)

نیل کردن (nil kərdən) - Nil yaratmaq (qandan)

اگر روس مصرست نیلش کنم سراسیمه درپای پیلش کنم(۴۶, ۳۹۶)

نیل (nil) - göy rəng

زروسی درآمد سواری چوپیل رخی چون بقم چشمهانی چو نیل(۹۹, ۴۱۸)

نیل (nıl) - bitgi növü

زنیل بیخ روین بر آوردن (ze-nil bix-e ruin bər avərdən) - nildən ruin kökü çıxarmaq, dynyanı qana bulamaq

کمند افکنم برسر ژنده پیل زخون بیخ روین بر آرم زنیل(۹, ۳۳۳)

نیلگون (nilqun) - nil rəngli, göy

نیلگون شدن (nilqun şodən) - göyərmək

زبس پیل کامد بچالش برون شدازپای پیلان زمین نیلگون(۱۵۳, ۹۴)

نیلوفر (nilufər) - nilufər gülü

برآن دجلهء خون بلند آفتاب چونیلوفر افکنده زورق برآب(۸۱, ۱۸۱)

نیلوفری (nilufəri) - nilufər rəngli, göy

چنان بستی این طاق نیلوفری که اندیشه را نیست زوبرتری(۲۳, ۵)

نیم (nim) - yarı

چو درنیم شب سربرآرم زخواب تراخوانم وریزم ازدیده آب(۴۷, ۶)

نیم (nəyəm) - İ ş. t. xəbər şəkilçisi, deyiləm

اگر من بچشم تونام آورم سکند رنیم زو پیام آورم(۱۵۹, ۲۶۰)

نیم خام (nimxam) - yarıçiy

شه آن چرم ناپختهء نیم خام بدرد بخاید بحرصی تمام(۹۹, ۹۰)

نیم خواب (nimxab) - yuxulu, xumar

جمالی چو درنیمروز آفتاب کرشمه کنان نرگسی نیمخواب(۴۲, ۶۷)

نیمخواب شدن (nimxab şodən) - xumar olmaq, məst olmaq

سکندر زمستی شده نیمخواب روان آب درچنگ وچنگی چوآب(۶۴, ۲۸۰)

نیم خفت (nimxoft) - xumar

گلی بود دربوستان ناشکفت همان نرگسی درچمن نیم خفت(۵۴۱, ۴۴۹)

نیمروز (nimruz) - günorta

جمالی چو درنیمروز آفتاب کرشمه کنان نرگسی نیمخواب(۴۲, ۶۷)

نیم سفت (nimsoft) - tam deşilməmış, tam yazılmamış, yarımçıq qalmış

این گوهرنیم سفت (in qouhər-e nimsoft) - tam deşilməmiş bu gövhər, "İskəndərnamə"

تو دانی که این گوهر نیم سفت چه گنجینها دارد اندرنهفت(۱۵, ۵۲)

نیم شب (nimşəb) -gecəyarı

چو درنیم شب سربرآرم زخواب ترا خوانم وریزم ازدیده آب(۴۷, ۶)

نیمه راه (nimerah) -yarıyol

نیمه راه زمین درنوشتن (nimerah-e zəmin dər neveştən) – Yer kürəsinin yarısını keçmək

چویک نیمه ازروزروشن گذشت فلک نیمه راه زمین درنوشت(۶۸, ۲۸۰)

در نیمه راه وا ماند ن (dər-nimerah ba mandən) - yarıyolda qalmaq, geri qalmaq

چنان رفت وآمد باوردگاه که واماند ازووهم درنیمه راه(۷۰, ۳۸۶)

نیوشنده (niyuşəndə) - dinləyən, eşidən

نیوشنده خواهم از روزگار که گویم بدو رازآموزگار(۱۶, ۳۱)

نیوشنده شدن (niyuşənde şodən) - eşitmək

نیوشنده شد نالهء چنگ را بکف برنهاد آب گلرنگ را(۴۳۰, ۴۴۲)

و (vav) -Fars əlifbasinin otuzuncu hərfi

و (və) - bitişdirici bağlayıcı

پناه بلندی وپستی توئی همه نیستند آنچه هستی توئی(۲, ۳)

و (u) - او (u) -nun qısa forması, o (allah)

خدائی که امید آرام ازوست دل مرد جوینده را کام ازوست(۳, ۳۴۸)

و (u) - o (İskəndər)

دگر کز جهانگیری شهریار خبرداشت کورا سپهرست یار(۴۸, ۳۲۸)

و (u) - o (Bolinas)

بدان روشنی ره بسی باز جست برو راه روشن نمیشد درست(۶۱, ۳۱۳)

و (u) - o (Keyd)

زافسون و افسانهء دلنواز درجادونیها برو کردباز(۱۹, ۳۳۴)

و (u) - o (Keydin qızı Pəridoxt)

باپین اسحاق فرخنیا کزویافت چشم خردتوتیا(۶۲, ۳۳۷)

و (u) - o (Nüşabə)

زمین بوسه داد آفرین برگرفت درومانده آن شیرمردان شگفت(۳۱۰, ۲۷۱)

و (u) - o (Ferənce)

چنان زد بروشروه شمشیر تیز که کرد ازقفس مرغ جانش گریز(۱۵۹, ۴۲۲)

و (u) - o (Çin xaqani)

چنان آرمش چین درابروی تنگ که درچین بگرید بروخاره سنگ(۱۲۴, ۳۴۸)

و (u) - o(Mani)

ازو چینیان چون خبر یافتند بران راه پیشینه بشتافتند(۴۶, ۳۷۹)

و (u) - o (Dəvali)

دوالی ملک راربدو داد دست دوال دوالی بروعقد بست(۷۳, ۴۶۱)

و (u) - o (Çin xaqanının İskəndərə bağışladığı kəniz)

سه خصلت دومادرآورد هست که آنرا چهارم نیاید بدست(۱۰۲, ۳۸۸)

و (u) - o (Rus şahı)

بمولانیش حلقه درگوش کرد برو کین رفته فراموش کرد(۶۵, ۴۶۰)

و (u) - o(şərab)

گوارنده آبی کزین تیره خاک بدو شاید اندوه را شست پاک(۲, ۴۶۲)

و (u) - o (ipək)

بفرمود کارد کنیزی دوان حریری بروپیکر خسروان(۱۶۹, ۲۶۱)

و (u) - o(dünya)

چه پیچیم در عالم پیچ پیچ که هیچست ازوسود وسرمایه هیچ(۱۷, ۴۶۳)

و (u) - o(Cəmərqənd)

سمرقند را کادمی شاد ازوست شنیده چنین شد که بنیاد ازوست(۱۵۰, ۳۹۱)

و (u) - o(gecə)

شبی فرخ وساعتی ارجمند بود شادمانی درودلپسند(۳۷, ۴۶۴)

و (u) - ora

برافکند ازورسم وراه بدان پرستیدن آتش موبدان(۷۵, ۲۴۵)

و (ve) - وی (vey) in qısa forması, o

وزین بیخبر بدکه پروردگار چگونه ورا پرورد وقت کار(۲۳, ۶۵)

وا (va) - düzəltmə feillərdə işlənən prefiks

وا آمدن (va amədən) - yaxın gəlmək

که بسیار ناید براندکی یکی واصد آید نه صد وایکی(۱۵, ۲۳)

وا رستن (va rəstən) - xilas etmək

بزن برقوارآتشی درجهان جهانرا خود واره ووارهان(۱۹۸, ۱۸۹)

وا رهانیدن (va rəhanidən) - xilas olmaq

بزن برقوار آتشی در جهان جهانرا زخود وا ره و ورهان(۱۹۸, ۱۸۹)

وا گرفتن (va gereftən) - götürmək, imtina etmək

که چون بود کز گوهروطوق وتاج زدرگاه ماوا گرفتی خراج(۲۸, ۱۳۱)

وا ماندن (va mandən) - məəttəl qalmaq

ز بی آلتی وانماندم بکنج جهان باد واز باد ترسد ترنج(۴۸, ۳۳)

وا ماندن (va mandən) - geridə qalmaq

چنان رفت وآمد باوردگاه که واماند ازووهم درنیمه راه(۷۰, ۳۸۶)

واجب (vaceb) - vacib

واجب آمدن (vaceb amədən) -vacib olmaq

بیا ساقی امشب بمی کن شتاب که بادرد سرواجب آید گلاب(۱, ۳۹۲)

واخواست (vaxast) - tələb, xahiş

جز این بامنت هیچ واخواست نیست که دریک ترازو دومن راست نیست(۸۰, ۱۶۵)

وادی (vadi) - vadi, dizənlik

بهر وادیی کوعنان تافته درمنه بدامن درم یافته(۴۵, ۴۸)

وار (var) - oxşarlıq bildirən sözdüzəldici şəkilci

فلکوار دورازفسوس همه سرآمد ولی پای بوس همه(۳۲, ۳۲)

وارث (vares) - varis

تو نتوانی این ملک را داشتن نه بروارثان نیز بگذاشتن(۵۱, ۲۳۷)

وارث ملک افراسیاب (vares-e molk-e əfrasiyab) -Əfrasiyab mülkünün varisi (Çin xaqanı)

که چون وارث ملک افراسیاب سرازچین برآورد چون آفتاب(۱۹, ۳۵۵)

والا (vala) - parlaq, gözəl

ملک گرزجمشید بالاترست رخ من زخورشید والا ترست(۵۹, ۴۶۶)

وام (vam) - borc

بدام جهان هستی از وام او بده وام اورستی ازدام او(۶۸, ۷۴)

واماند (vamand) - geriləmə, geridə qalma

بهر مهرهء حقه بازی کنم بواماند خود چاره سازی کنم(۵۴, ۲۸)

وامداری (vamdari) - borcluluq, borc

چو ازوام داری خرآزاد شد برآسود وازخویشتن شاد شد(۷۱, ۷۴)

وبال (vəbal) - bəla, ölüm

سرانجام کاید اجل سوی او وبال تن او شود موی او(۹, ۲۵)

وثیقت (vəsiqət) -əmniyyət, təminat, zəmanət

وثیقت طلب کرد هرسروری بزنهار خواهی زهرکشوری(۲۸, ۲۴۲)

وثیقت نوشتن (vəsiğət neveştən) - zəmanət yazmaq

بدستوری دانا وثیقت نوشت که از دانش وداد بودش سرشت(۷۰, ۳۳۹)

وجود (vocud) - vücud

وجود تو از حضرت تنگبار کند پیک ادراک را سنگسار(۵, ۲۵)

وجه (vəch) - tərz

دروجه اندازه (dər-vəch-e əndaze) - həddində, qaydasınca

خروجی نه بروجه اندازه کرد درآن بقعه کین کهن تازه کرد(۲۶, ۳۹۴)

وحش (vəhş) - heyvanat, fauna

ز شوریدن بانگ چون رستخیز بوحش بیابان درآمد گریز(۴۸, ۸۲)

وحشت (vəhşət) - qorxu, təhlükə

برانداز رایی که یاری دهد وزین وحشتم رستکاری دهد(۸۰, ۸۹)

وحشی (vəhşi) - vəhşi

چوشیران وحشی درآن سلسله جهان کرده پرشوروپرمشغله(۲۸۷, ۴۳۲)

وحشی (vəhşi) - bərbəri

شه آن وحشیان راکه بود ازحبش نفرمود کشتن درآن کشمکش(۶۵, ۱۱۰)

وحشی پی (vəhşipəy) - düşmənayağı

زمین عجم گورگاه کی است درو پای بیگانه وحشی پیست(۵۴, ۲۳۷)

وحشی سرشت (vəhşisereşt) - vəhşi, vəhsi təbiətli

که ازبیم قفچاق وحشی سرشت درین مرز تخمی نیاریم کشت(۱۲۶, ۲۹۷)

وحشی نهاد (vəhşinəhad) - vəhşinəhad, heyvannəsilli

زویرانه جائیست وحشی نهاد بصورت چومردم نه مردم نژاد(۳۰۹, ۴۳۳)

وداع (veda') - vida

نزدیک شدن وداع کوچگه (nəzdik şodən-e veda'-e kuçgəh) – ölümün çatması

سرازلهوپیچید وگوش ازسماع که نزدیک شد کوچگه راوداع(۳۹, ۲۷)

ور (ur) - sözdüzəldici şəkilçi

زمن چون دل شاه رنجورنیست جوانمردی شیرازو دورنیست(۱۷۵, ۳۶۶)

ور (vər) - sözdüzəldici şəkilçi

که چون کینه ور شد دل کینه خواه همه خاروخشت برآید زراه(۴۷, ۱۴۰)

ور (vər) - واگر (və əgər)in qısa forması, və əgər

گنه گربرایشان نهم نارواست وراز خود خطابینم اینهم خطاست(۸۱, ۱۱۲)

ورزیدن (vərzidən) - öyrənmək, yiyələnmək

بتنهائی آن پیشه ورزیده بود زشمشیر دشمن نلرزیده بود(۲۶۵, ۴۳۰)

ورق (vərəğ) - vərəq

ورق در نوشتن (vərəğ dər neveştən) - yox etmək, məhv etmək

ستیز دو لشگر چوازحد گذشت زمانه یکی را ورق درنوشت(۵۱, ۱۰۹)

ورقهای بیهوده (vərəğha-ye bihude) -faydasız vərəqlər

کسی کز تو درتونظاره کند ورقهای بیهوده پاره کند(۹۲, ۹)

ورق (vərəğ) - ömrün günü

یکایک ورقهای ما زین درخت بزیرافتد چون شود باد سخت(۶۳, ۷۳)

ورق برورق (bərəğbərvərəğ) - vərəq-vərəq

نسبنامهء دولت کیقباد ورق برورق هرسوئی برده باد(۱۰۹, ۱۸۳)

ورق پاره (vərəğpare) - fraqment

ورق پاره های پراکنده رابهم کردن (vərəğpareha-ye pərakənde-ra de-həm kərdən) - dağılmış vərəqləri birləşdirmək, səpələnmiş fraqmentləri birləşdirmək

بهم کردم آن گنج آکنده را ورق پاره های پراکنده را(۵۲, ۲۱۰)

وز (vəz) - واز (və əz)in qısa forması, və... dan(dən)

شب افروز شمعی برافروختم وزاندیشه چون شمع میسوختم(۲۴, ۲۲)

وزان (vəzan) - əsən

بعزلت کمربسته باد خزان نسیم بهاری زهرسو وزان(۶, ۳۰۰)

وزان (vəzan) -وازآن (və əz an)in qısa forması, və o... dan(dən)

زبان درزبان گنج پرداختم وزان جمله سرجملهء پرداختم(۲۲, ۵۵)

وزان پس (vəzan pəs) - ondan sonra

وزان پس نشاط سواری گرفت پی شاهی وشهریاری گرفت(۶۹, ۶۸)

وزانجا (vəzanca) - oradan

جدا هریکی بزمی آراستی وزانجا بسی فتنه برخاستی(۳۲, ۲۰۸)

وزان جمله (vəzan comle) -onlardan, onların hamısından

زبان درزبان گنج پرداختم وزان جمله سرجملهء پرداختم(۲۲, ۵۵)

وزغ (vəzəğ) - qurbağa

اگر خود شود غرقه درزهرمار نخواهد نهنگ از وزغ زینهار(۷۶, ۱۴۹)

وزن (vəzn) -vəzn, ağırlıq

درو دید چون اژدها در گوزن بچشمی که دور افتد از سنگ وزن(۶۵, ۱۴۷)

وزن داشتن (vəzn daştən) - ağır olmaq, çətin olmaq

سرین خوردن گور وپشت گوزن ندارد بر شیر درنده وزن(۵۶, ۳۵۲)

وزن ترازوی خویش نگهداشتن (vəzn-e tərazu-ye xiş negəh daştən) – öz tərəzisinin ağırlığ(çəkmə) dərəcəsini qorumaq, ayağını yorğanina görə uzatmaq

مکن تکیه بر زوربازوی خویش نگهدار وزن ترازوی خویش(۴۴, ۱۴۶)

وزو (vəzu) -واز او (və əz-u)nun qısa forması, və ondan

کزین باغ رنگین رطب چیدمی وزو دادمی هرکه را دیدمی(۱۹, ۲۱)

وزیر (vəzir) - vəzir

که شاهی چوبرمن کند شغل راست وزیر اوبود برمن ایزد گواست(۴۲, ۷۲)

وزین (vəzin) - واز این (bə əz in) - qüsa forması, bu... dan(dən)

زتو شش جهت بی روانی مباد وزین شش خصالت جدائی مباد(۷۲, ۵۰)

وزین (vəzin) -واز این (və əz in)in qısa forması, və bu... haqqında

ارسطوی بیدار دلرا بخواند وزین در بسی قصه بااوبراند(۳۰, ۸۰)

وش (vəş) - sözdüzəldici şəkilçi

بیا ساقی آن می که رومی وشست بمن ده که طبعم چوزنگی خوشست(۱, ۸۳)

وشاق (voşaq) - cavan, igid

وشاقان موکب رو زود خیز بدیدار تازه برفتار تیز(۲۳, ۳۰۱)

وشاق (voşaq) - qulam

ره از شب چوروزبد اندیش بود وشاقی وشمعی روان پیش بود(۶۰, ۲۹۲)

وشق نیفه (bəşəğnife) - vaşaq dərisi

وشق نیفه هائی چوبرگ بهار بنفشه برو ریخته صدهزار(۲۱, ۳۰۱)

وطن (vətən) -vətən

وطن ساختن (vətən saxtən) - yaşamaq

درآن جای غولان وطن ساختند چوغولان بهرگوشه میتاختند (۵۴, ۸۲)

وطنگاه (vətənqah) - ev, mənzil, mülk

وطنگاه ساختن (vətənqah saxtən) -ev tikmək

غلامان باقطاع خود تاخته وطنگاهی از بهرخود ساخته(۳۱, ۲۵۱)

وطنگاه (vətənqah) - yer

وطنگاه دادن (vətənqah dadən) - yer vermək, oturtmaq, yerləşdirmək

نوازشگری را بدو راه داد بنزدیک تختش وطنگاه داد(۸۵, ۲۴۶)

وعده (və́de) -vədə

مرا ساقی آن وعد ه ایزدیست صبوح از خرابی می ازبیخودیست(۷۰, ۳۰)

وفا (vəfa) - vəfa, sədaqət

بچشم وفا سازگار آمدش دلش برد چون درکنارآمدش(۱۲۹, ۲۲۴)

وفا داشتن (vəfa daştən) - vəfalı olmaq, sədaqətli olmaq

اگر ترک چینی وفا داشتی جهان زیر چین قبا داشتی(۲۶۷, ۳۷۲)

وفا درجان گرفتن (vəfa dər can gereftən) -vəfali olmaq

برسم کیان نیز پیمان گرفت وفا دردل ومهردرجان گرفت(۶۹, ۲۱۹)

وفا کردن (vəfa kərdən) - əməl etmək

بما بخش گنجی که پذرفتهء وفا کن بچیزی که خود گفتهء(۹۸, ۱۸۲)

وفا داری (vəfadari) -vəfalılıq, sədaqət

جهانرا ندیدم وفاداریی نخواهد کس از بی وفا یاریی(۷۷, ۲۹۳)

وفا داری از یاد گذاشتن (vəfadari əz- yad qozaştən) –

cədaqəti unutmaq, vəfani unutmaq

ششم عهد و پیمان نگهداشتن وفاداری ازیاد نگذاشتن(۷۱, ۵۰)

وفا کردنی (vəfakərdəni) - vəfaedilməli, əməl edilməli

شب آمد شبیخون رها کردنیست بمیعاد فردا وفا کردنیست(۳۰۱, ۱۰۵)

وقت (vəğt) -vaxt, zaman

نبودی زشه دورتا وقت خواب مغنی وساقی ورود وشراب(۱۵, ۱۱۹)

وقتیکه (vəğtike) - zaman budaq cümləsində işlənən

qeyri-müstəqil üzv

پلنگرکه لشگر کش زنگ بود بوقتیکه با قوت چنگ بود (۱۲۵, ۱۲۵)

وکیل (vəkil) - vəkil

وکیلان درگاه ودیوان او بجای آوریدند فرمان او(۱۰۱, ۲۵۶)

واگر - (vəgər) (və əgər) in qısa forması, baxmayaraq

نگشتی ز مردان کسی بردرش وگر چند نزدیک بودی برش(۲۸, ۲۵۰)

وگرنه (və gər nə) واگر نه - (və əgər nə)nin qısa forması, yoxsa

سری کردن مردم از مردمیست وگرنه همه آدمی آدمیست(۱۰۳, ۱۲۴)

وگرنی (və gər ni) – yoxsa

چو سر بایدت سرمتاب ازخراج وگرنی نه سرباتوماند نه تاج(۴۳, ۳۲۸)

ولادت (veladət) - doğum

بوقت ولادت بفرمود شاه که دانا کند سوی اختر نگاه(۴۸, ۶۷)

ولایت (velayət) - ölkə

ولایت زعد لش پرآواز گشت بدوتاج وتخت پدرتازه گشت(۱۳, ۷۵)

ولایت بدست بداندیش دیدن (velayət be-dəst-e bədəndiş didən) –

özünü məğlub görmək, sirrinin açıldığını görmək

بعینه درو صورت خویش دید ولایت بدست بداند یش دید(۱۷۴, ۲۶۱)

ولایت (velayət) - vilayət (Azərbaycan)

پریشان شد از بهر نوشابه نیز که برشاه بودان ولایت عزیز(۴۸, ۳۹۵)

ولایت (velayət) - dünya

زین ولایت کمر گشادن (zin velayət kəmər qoşadən) –

bu dünyadan əl üzmək

چو من زین ولایت گشادم کمر تو خواه افسرازمن ستان خواه سر(۱۳۱, ۱۸۴)

ولایت ستان (velayətsetan) - dinyanıalan, cahangir

گروهیش خوانند صاحب سریر ولایت ستان بلکه آفاق گیر(۴۲, ۴۳)

ولایت گشا (velayətqoşa) - fateh

ولایت گشایان گردن فراز نشستند و بردند شه رانماز(۴۵, ۲۹۱)

ولی (vəli) - amma, lakin

نه آهو ولی نافه ازمشگ پر چو دندان آهو برآموده در(۱۳, ۱۵)

ولید (vəlid) - xüs. ad, Vəlid (Yəmən sərkərdəsi)

قدرخان زچین گورخان ازختن دبیس ازمداین ولید ازیمن(۷۰, ۴۰۸)

ولی نعمت (vəline´mət) - nemət hamisi, nemətverən

زیارتگه اصل داران پاک ولی نعمت فرع خواران خاک(۷, ۱۳)

ولیعهد (vəliəhd) - vəliəhd

محمد که سلطان این مهد بود زچندین خلیفه ولیعهد بود(۴, ۱۵)

ولیک (və leyk) - amma

سمندرچو پروانه آتشروست ولیک این کهن لنگ وآن خوشروست(۱۹۹, ۱۸۹)

ولیکن (və leykən) - amma, lakin

ولیکن زفرمان او نگذریم بجز راه فرمان اونسپریم(۴۵, ۱۴۰)

وهم (vəhm) - vəhm, təxəyyül

چنان رفت وآمد باوردگاه که وا ماند ازووهم درنیمه راه(۷۰, ۳۸۶)

وی (vey) - III ş. t. şəxs əvəzliyi

هرآنچ ازپدر مایه اندوختی گزارش کنان دروی آموختی(۲۴, ۷۱)

وی (vey) - işarə əvəzliyi

زدیبای چینی بخروارها هم ازمشگ چین با وی انبارها(۵۵, ۳۸۵)

وی (vey) – ora

سوادی که دروی سیاهی نبود وگربود جزپشت ماهی نبود(۳۴, ۳۴۲)

وی (vey) - o (Çin xaqanının İskəndərə bağışladığı kəniz)

چو می خوردی از لطف اندام وی زحلقش پدید آمدی رنگ وی(۹۳, ۳۹۹)

وی (vey) -o (İskəndər)

می خوش میخورد بریاد کی چوشاهان این دور بریاد وی(۹۵, ۳۳۹)

وی (vey) - o (Keyd)

فرستاده چون نامه برکید خواند درود فرستنده بر وی رساند(۱۸, ۳۳۴)

وی (vey) - Rus şahı

شه روس رانیز با طوق وتاج رها کرد و بنهاد بروی خراج(۷۸, ۴۶۱)

ویران (viran) - viran, xaraba

درآباد وویران نشست آورم همه ملک عالم بدست آورم (۲۵, ۲۸۳)

ویران بودن (viran budən) - dağılmaq

گوزنی که درشهر شیران بود بمرگ خودش خانه ویران بود(۱۹۶, ۱۸۸)

ویران زمین (viranzəmin) - xarabalıq

زهندوستان تا بیابان روم زویران زمین تا باباد بوم(۱۹۴, ۲۶۲)

ویرانه (virane) - xaraba, viranə

بویرانهء بار بنهاد و مرد غم طفل میخورد وجان میسپرد(۲۱, ۶۵)

ویرانه جای (viranecay) - xaraba yer, dağılmış yer

زویرانه جائیست وحشی نهاد بصورت چومردم نه مردم نژاد(۳۰۹, ۴۳۳)

ویرانی (virani) - xarabalıq

جهان رازویرانی عهد پیش بابادی آورد درعهد خویش(۲۰۲, ۲۰۵)

ه (ha) - Fars əlifbasının otuz birinci hərfi

ه (e) - keçmiş zaman feli sifəti əmələ gətirən sözdüzəldici şəkilçi

زنای د میده برآهنگ دور گمان بود کامد سرافیل وصور(۲۵۲, ۱۰۱)

ه (e) - feli bağlama əmələ gətirən sözdüzəldici şəkilçi

سر افکنده درپایهء بندگی نمودش نشان پرستندگی(۸۰, ۱۳۴)

ه (e) - sifətdən isim düzəldən sözdüzəldici şəkilçi

همان سبزه کوبرلب حوض رست بسبزی برآن حوض بستند چست(۵۰, ۳۷۹)

ه (e) - ərəd dili sözlərinin sonunda qadın cinsinin qrammatik göstəricisi

زنی حاکمه بود نوشابه نام همه ساله باعشرت ونوش وجام(۲۳, ۲۵۰)

ها (ha) - cəm şəkilçisi

تونی که آفریدی زیک قطره آب گوهرهای روشن ترازآفتاب(۸, ۳)

هاتف (hatef) - xüs. ad, Hatif

نهان پیکرآن هاتف سبزپوش که خواند سراینده اورا سروش(۱۱, ۱۱۳)

هاروت (harut) - Harut

دلم با زبان درسخن پروری چوهاروت وزهره بافسونگری(۲۵, ۲۲)

هاروتی (haruti) - sehrbaz

زهاروتیان خاک آن بوم شستن (ze-harutiyan xak-e an bum şostən) –
o ölkədən sehrbazları yox etmək

چوزهره ببابل درآمد نخست زهارونیان خاک آن بوم شست(۵۶, ۲۱۰)

هارون (harun) - gözətçi

جلاجل زنان گفت هارون شاه که شه تاجور باد ودشمن تباه(۵۳, ۸۷)

هارونی (haruni) - gözətçilik

برآویخت هندوی چرخ از کمر بهارونی شب جرسهای زر(۵۲, ۸۷)

هان (han) - çağırış nidası

زگفتن که هوی ودگرباره هان برآورده سرهای وهوی ازجهان(۵۰, ۱۰۹)

هایل (hayel) - yırtıcı

گوزنان ببازی برآشفته اند هزبران هایل مگر خفته اند(۱۰۴, ۳۰۷)

های وهوی (hay-o-huy) -hay-küy

چوازشب یکی نیمه کمتر گذ شت بگوش آمدم های وهویی زدشت(۵۱۴, ۴۴۷)

هدایت (hedayət) - həqiqət

خرد را تو روشن بصر کردهء چراغ هدایت توبرکردهء(۶, ۳)

هدف (hədəf) - nişan, hədəf

کمان خواست ازدایه وچوب تیر گهی کاغذش برهدف گه حریر(۶۷, ۶۸)

هر(hər) -hər bir

نخورند بی یکد گربادهء بازادی از خود هرآزادهء(۲۹۷, ۳۷۵)

هرا (hərra) - qızıl halqalar

بهرای گنجش چو بدرام کرد بپلو زبانش هری نام کرد(۸۷, ۳۲۳)

هرا (hərra) - yəhər

تکاورده اسب مرصع فسار همه زیرهرای گوهرنگار(۹۵, ۳۱۵)

هراس (həras) - qorxu

بدانست سالارلشگرشناس که درورمی از زنگی آمد هراس(۷۰, ۸۸)

هراس دادن (həras dadən) - qorxuya salmaq

خروشیدن کوس رونینه کاس نیوشنده را دادبرجان هراس(۶۱, ۱۷۹)

هراس داشتن (hərəs daştən) - qorxmaq

بلی گرزما داشتندی هراس میانجی برایشان نهادی سپاس(۹۰, ۹۰)

هراسان (hərasan) - qorxmuş

سیاهی بکردار نخل بلند هراسان ازو دیدهء نخل بند(۲۱۵, ۹۸)

هراسان شدن (hərasan şodən) - qorxmaq

هراسان شد ازلشگر بیقیاس نباید که دانا بود بی هراس(۲۹, ۸۰)

ازسایهء خویشتن هراسان شدن (əz-saye-ye xiştən hərasan şodən) –
öz kölgəsindən qorxmaq, qorxacaq olmaq

زمردانگی لاف چندین مزن هراسان شوازسایه ء خویشتن(۲۸۷, ۱۰۴)

هراسنده (hərasənde) - qorxmuş

هراسنده شدن (hərasənde şodən) - qorxmaq, təsirlənmək

هراسنده شد زین سخن شهریار منادی برانگیخت در هر دیار(۱۹۵, ۲۰۵)

هراسنده گشتن (hərasənde gəştən) - qorxmaq

زخونخوار دارا هراسنده گشت که آسان نشاید برین پل گذشت(۱۴۲, ۲۰۱)

هراسیدن (hərasidən) - qorxmaq

چوگردن برآرم بگردن کشی نه زآبی هراسم نه ازآتشی(۱۷۲, ۹۵)

هرآن (hər an) - hansı, hər bir

هرآن جانورکو خودآرای نیست طمع را بازاراورای نیست(۱۲, ۲۶)

هرآنچ (hər anç) -هرآن چه (hər an çe)nin qısa forması, hər nə, nəyi

هرآنچ ازخد اخواستم زین قیاس خدا داد برداده کردم سپاس(۷۵, ۴۵)

هرجا (hər ca) - hər yer

بهرجا که پیگار فرمود شان فریضه ترین کاری آن بودشان(۳۳, ۲۵۱)

هرچ (hərç) -hər nə

بهرچ آفرید ی وبستی طراز نیازت نه ای ازهمه بی نیاز(۱۷, ۴)

هر چه (hər çe) - hər nə

دعای تو برهرچه دارد شتاب من آمین کنم تاشود مستجاب(۶۲, ۲۹)

هرچهار (hər çəhar) - hər dördü

فرستاده پذرفت کین هرچهار اگر تحفه سازی برشهریار(۷۴, ۳۳۰)

هر دم (hərdəm) - hər an, tez-tez

سپهدار چین هردم ازچین دیار فرستاد نزلی برشهریار(۲۹۳, ۳۷۴)

هردمی (hərdəmi) - hər bir an, hər vaxt

دروهردمی نوبری میرسد یکی میرود دیگری میرسد(۶۵, ۷۴)

هردو (hər do) - hər ikisini

فرستاد هر دو بمشکوی شاه که درخورد مشکوبود مشگ وماه(۸۸, ۲۲۱)

هردو (hər do) -hər iki

نوشته برین هردو آلوده طشت چوخون سیاوش بسی سرگذشت(۸۰, ۱۴۲)

هرکجا (hər koca) - harada

هنر هرکجا یافت قدری تمام بدولت خدائی برآورد نام(۳۸, ۷۲)

هرکرا (hərkera) - hər kimin, kimin ki,...

بفرمود تا هرکرا گنج بود نهان کرد کزبردنش رنج بود(۷۰, ۲۸۶)

هرکس (hərkəs) - hər kim

توگفتی که هرکس که دررنج وتاب دعائی کند من کنم مستجاب(۷۷, ۸)

هرکس (hər kəs) -hər adam

سخن گفتن بکر جان سفتن است نه هرکس سزای سخن گفتن است(۹۲, ۵۷)

هرکو (hər ku) -هرکه او- (hər ke u) -kim ki,...

طلسمی برآن تخت فرزانه بست که هرکوبرآن تخت سازد نشست(۳۶, ۳۱۱)

هرکه (hər ke) - hər kim

کزان باغ رنگین رطب چیدمی وزودادمی هرکه را دیدمی(۱۹, ۲۱)

هرگز (hərgez) - heç vaxt

مبادا که این مردرومی نژاد درآن قالب افتد که هرگزمباد(۳۹, ۱۴۵)

هرگز (hərgez) -nə vaxtsa, nə zamansa

گرازمی شدم هرگزآلوده جام حلال خدا باد برمن حرام(۷۲, ۳۰)

هرگوشه (hərquşe) - hər tərəf, hər yan

دروبیش ازاندازه دیناروگنج نهاده بهرگوشه بی دسترنج (۱۰۵, ۳۲۴)

هر گونه (hərqune) -hər cür

زهرگونه آرایش خوان کنند بسیچ خورشهای الوان کنند(۲۴۱, ۲۶۶)

هروم (horum) - Horum (Bərdənin qədim adı)

هرومش لقب بود ازآغازکار کنون بردعش خواند آموزگار(۱۹, ۲۵۰)

هرهفت (hərhəft) - hər yeddisi

یکی لشگرانگیخت ازهفت روس بکردار هرهفت کرده عروس(۲۹, ۴۰۵)

هری (hərı) -Herat

بهرای گنجش چوبدرام کرد بپهلو زبانش هری نام کرد(۸۷, ۳۲۳)

هریک (hər yek) - hər birini

خراسان وکرمان وغزنین وغور بپیمود هریک بسم ستور(۱۱۳, ۳۲۴)

هر یک (həryek) - hər biriniz

چه گوئید هریک براین داستان که دولت نپیچد سر از راستان(۳۴, ۲۸۴)

زهریک (ze-hər yek) - hər birindən

درآن باغ مرغان بجوش آمده زهریک دگر گون خروش آمده(۵۴, ۲۷۹)

هریکی (həryeki) - hər biri, hər kəs

مقیمی نبینی درین باغ کس تماشا کند هریکی یکنفس(۶۴, ۷۴)

هزار (hezar) - min

چهله چهل گشت و خلوت هزار ببزم آمدن دور باشد زکار(۵۸, ۳۴)

هزاران (hezaran) - minlərlə

هزاران دل مرده از عدل شاه شود زنده وخصم نایدبراه(۳۴, ۴۸)

هزاروچهل (hezar-o-çehel) - minqırx

هزاروچهل سنجق پهلوی روان درپی رایت خسروی(۱۳۴, ۳۹۰)

هزاهز (hezahez) - döyüşdə əsgərlərin biri-birini yrəkləndirmək üçün çıxardıqları səs

رواروبرآمد زراه نبرد هزاهز درآمد بمردان مرد(۲۴, ۱۶۸)

هزبر (hozəbr) - şir

گرم شیر پیش آید وگر هزبر برو سیل بارم چوغرنده ابر(۱۶۸, ۹۵)

هزبر ژیان (hozəbr-e jiyan) - yırtıcı şir

هزبر ژیان کی شود صید گور سیه مارکی روی تابد زمور(۱۱۸, ۱۲۵)

هزبر (hozəbr) - əsgər, döyüşçü

هزبرانم آهوی چین دیده اند کم آهوی فربه چنین دیده اند(۴۳, ۳۵۱)

هزیمت (həzimət) -pərakəndəlik, qaçaqaç

هزیمت افتادن (həzimət oftadən) - qaçmaq, meydandan qaçmaq

هزیمت درافتاد بدخواه را جهان داد شاهی جهانشاه را(۴۵, ۴۵۴)

هزیمت رفتن (həzimət rəftən) - qaçmaq

عنان سوی لشگرگه خویش داد هزیمت همی رفت چون تند باد(۱۱۴, ۴۱۹)

هژبر (hojəbr) -şir

بگیلان درآمد بکردار ابر بدانسان که دربیشه آید هژبر(۷۴, ۳۲۲)

هژبر (hojəbr) - əsgər, döyüşçü

چومنزل درآمد ببدخواه تنگ هژبران بکین تیز کردند چنگ(۱۴, ۴۰۴)

هست (həst) - varlıq

پژوهندهء حال سر بست من نهد تهمت نیست بر هست من(۶۵, ۷)

هست (həst) - mövcub olan

همه آفریدست بالا وپست تونی آفرینندهء هر چه هست(۳, ۳)

هست (həst) - xəbər şəkilçisi

نپنداری ای خضرپیروزپی که ازمی مراهست مقصود می(۶۸, ۲۹)

هستن (həstən) - mövcud olmaq

زغیب آن نمودارش آری بدست کزین غایب آگاه باشد که هست(۶۶, ۷)

هستی (həsti) - varlıq

چو بر هستی تو من سست رای بسی حجت انگیختم دل گشاس(۶۷, ۷)

هستی (həsti) - II ş. t. xəbər şəkilçisi

اگر اوتندرآمد توهستی درخش گروگنجدان شد تونی گنج بخش(۱۱۱, ۱۲۵)

هش (hoş) -هوش (huş)un qısa forması, ağıl, dərrakə

ستم را زخود دوردارم بهش ستمکش نوازم ستمگاره کش(۴۷, ۲۲۹)

خداوند هش (xodavənd-e hoş) - ağıl sahibi (Dara)

چو آن عاصیان خداوندکش خبر یافتند از خداوند هش(۱۱۷, ۱۷۴)

هشتن (heştən) -vermək

زجعد غلامان کشور بها بهل برچومن بنده چینی رها(۲۰۴, ۳۶۸)

هشتن (heştən) - sağ qoymaq

نه در غارکوه اژدهائی هلم نه از بهر داروگیاهی هلم(۵۸, ۳۹۶)

هشیار (hoşyar) -ayıq, hüşyar

زگویا وخاموش وهشیارو مست کسی رابراسرار او نیست دست(۳۷, ۳۵۷)

هشیاردل (hoşyardel) -bilikli, ağıllı, ayıq

حکیمان هشیاردل پیش او خردمند مونس خرد خویش او(۱۵, ۱۳۰)

هفت (həft) - yeddi

همایون کنی تخت را زیر تاج فرستند ت از هفت کشورخراج(۳۲, ۷۱)

هفت اختر (həftəxtər) - yeddi səyyarə

دراحکام هفت اختر آمد پدید که دنیا بدو داد خواهد کلید(۶۰, ۶۸)

هفت آسمان (həftasiman) -fələk

جهان خسروا زیر هفت آسمان طرفدار پنجم تونی بیگمان(۱, ۵۱)

هفت چرخ بلند (həft çərx-e bolənd) - asiman, göy

برون جسته از کندهء چاربند فرس رانده بر هفت چرخ بلند(۹, ۱۵)

هفت چشمه خراس (həftçeşmexəras) - asiman, yeddi çeşməli dəyirman

چه باید درین هفت چشمه خراس زبهرجوی چند بردن سپاس(۲۱۰, ۱۹۰)

هفت پرگار (həftpərqar) - yeddi fələk

ازآن پیش کین هفت پرگارتیز کند خط عمر مرا ریزریز(۵۲, ۲۸)

هفت پیکر (həft peykər) - yeddi gözəl

وزین قصه چون بازپرداختم سوی هفت پیکر فرس تاختم(۴۱, ۶۳)

هفتاد (həftad) - yetmiş

چنین تا بمقدار هفتاد مرد بتیغ آمد ازرومیان درنبرد(۱۸۳, ۹۶)

هفتاد مردی (həftadmərdi) - yetmiş adam gücündə

یکی گرز هفتاد مردی بدست که البرزرامغزدرهم شکست(۲۵۳, ۴۲۹)

هفتاد و هفت (həftad-o-həft) - yetmiş yeddi

چو هم خوان خضری برینطرف جوی بهفتاد و هفت آب لب رابشوی(۵۰, ۶۳)

هفت جوش (həftcuş) -materialı yeddi dəfə əridilmiş

نگذ کوبهء گرزهء هفت جوش برآورده ازگاوگردون خروش(۳۲, ۴۱۳)

هفت روس (həftrus) - yeddi rus ölkəsi

یکی لشگرانگیخت ازهفت روس بکردار هر هفت کرده عروس(۲۹, ۴۰۵)

هفت ساله (həftsale) - yeddiillik

ونیکن بشرطی که ازملک خویش کشی هفت ساله مرا دخل پیش(۲۱۳, ۳۶۸)

هفت کشور (həftkeşvər) - yeddi ölkə

شه هفت کشور (şəh-e həftkeşvər) - İskəndər

شه هفت کشور برسم کیان یکی هفت چشمه کمر برمیان(۱۴۱, ۲۲۵)

کیخسرو هفت کشور (keyxosrov-e həftkeşvər) - İskəndər

چو کیخسرو هفت کشور تونی ولایت ستان سکندرتونی(۱۲, ۳۰۹)

هفت گنجینه (həftgəncine) - yeddi xəzine

درهفت گنجینه را باز کرد برسم کیان خلعتی ساز کرد(۱۳, ۲۱۶)

هفتم (həftom) -yeddinci

هفتم فلک (həftom fələk) - yeddinci göy

بنه بست ازین کوی هفتاد راه بهفتم فلک برزده بارگاه(۷, ۱۵)

چرخ هفتم (çərx-e həftom) -göyün yeddinci qatı

فریبنده راهی شد این راه دور که برچرخ هفتم توان دید نور(۳, ۸۳)

هفته (həfte) - həftə

برآسود یک هفته برجای جنگ بیاقوت می رنگ را داد رنگ (۱۶, ۱۱۳)

هلاک (həlak) - ölüm

هلاک برآوردن (həlak bər avərdən) - ölüm gətirmək, öldürmək

برآورد زنگی زرومی هلاک که این نازنین بود وآن هولناک(۲۶۶, ۱۰۲)

هلاک درآوردن (həlak dər avərdən) - həlak etmək, öldürmək, yox etmək

سرحق شناسان برآرم زخاک بباطل پرستان درآرم هلاک(۶۱, ۲۳۰)

هلاک کردن (həlak kərdən) - həlak etmək

که بر خیزوبخت آزمائی بکن هلاک چنان اژدهائی بکن(۳۲, ۸۱)

هلا ک گشتن (həlak gəştən) - həlak olmaq

چوبی زعفران گشتهء خنده ناک مخور زعفران تا نگردی هلاک(۶, ۳۱۷)

بر هلاک شتابنده (bər həlak şetabəndə) - öldürməyə tələsən

گراینده عفریتی آشوبناک شتابنده چون اژدها برهلاک(۲۴, ۳۱۸)

در هلاک افتادن (dər-həlak oftadən) - məhv olmaq

شه از هول آن بازی سهمناک بترسید کافتد سپه در هلاک (۳۹۲, ۴۳۹)

هلاک سر خویش بردر نهادن (həlak-e sər-e xiş bər dər nəhadən) – başı sağ saxlamaq, başını qorumaq

بدرگاه مایکسره سرنهید هلاک سر خویش بردر نهید(۴۰, ۱۹۴)

هم (həm) - sözdüzəldici önşəkilçi

خرد نیک همسایه شد آن بدست که همسایهء کوی نا بخردست(۵, ۱۴۳)

هم (həm) - həmçinin

شه ازگوسفندان پروردنی وزانها که باشد هم خوردنی(۵۷, ۴۵۹)

هم (həm) - da, də bağlayicisi

نبود آفرینش توبودی خدای نباشد همین هم توباشی بجای(۲۰, ۴)

هم (həm) - yenə də

سخن اگرچه با اوزهازه بود نگفتن هم ازگفتنش به بود(۳۸, ۱۳۱)

هم (həm) - məhz

کس خانه هم خانه زادی شود بباد آمده هم ببادی شود(۵۵, ۲۱۸)

هم آخر (həmaxer) - nəhayət

هم آخریکی تیغ زد شاه روس برآن شخص آراسته چون عروس(۱۳۴, ۴۲۱)

هم آزار (həmazar) - zülm

ببینی که روزی هم آزاراو کسادی درآرد ببازاراو(۹۸, ۱۲۴)

هم آغوش (həmağuş) - istək, arzu

فلک نیست یکسان هم آغوش تو طرازش دورنگست بردوش تو(۲۰۷, ۱۸۹)

هم آماج (həmamac) - hədəf

هم آماج(چیزی) بودن (həmamac-e(çizi) budən) - hədəf olmaq

اگر خسرو شست امیران بود هم آماج این شست گیران بود(۴۸, ۳۵۲)

همان (həman) - işarə əvəzliyi, o

برعاشقان گربدی بد شوم همان به که معشوق خود خود شوم(۷۴, ۳۵)

همان اهرمن روی دژخیم رنگ (həman əhrəmənru-ye dejximrəng) - o əhrimənsifət yırtıcı(Rus ordusundakı vəhşi döyüşçü)

همان اهرمن روی دژخیم رنگ درآمد چوپیلان جنگی بجنگ(۳۵۵, ۴۳۷)

همان (həman) - həmçinin

همان لشگرزنگ وخیل حبش بهرگوشهء گشته شمشیرکش(۲۴۲, ۱۰۰)

همانا (həmana) - heç, qətiyyən

زپروازپیروزی خویشتن نبودش همانا غم جان وتن(۵۳, ۱۲۱)

همانا که (həmana ke...) - çünki

زپیروزی خود دلاور شدست همانا که تنها بداور شدست(۳۰, ۳۱۸)

همانا که (həmana ke...) - amma , amma ki,...

بسا کس که ازروی عالم گمست همانا که عالم همان عالمست(۸, ۲۳۴)

همانا که (həmana ke...) - yəqin ki,... , şybhəsiz ki,...

براو شاه اگریک شبیخون کند زملکش همانا که برون کند(۱۵, ۱۳۸)

همانا که (həmana ke...) - daha doğrusu...

دوالی چودید آنچنان گردنی نه گردن همانا که گردن زنی(۱۷۰, ۴۲۳)

همان به که (həman beh ke...) - yaxşısı odur ki,...

همان به که با این چنین باد سخت برون ناورم چون گل ازگوشه رخت(۶۰, ۳۴)

همان جا که (həmanca ke...) - orada ki,... , harada ki,...

همانجا که بدخواه را کشته بود بنزدیک صحرا یکی پشته بود(۸۵, ۳۲۳)

همان... همان (həman... həman) - birgəlik bildirən qoşa bağlayıcı, həm... , həm...

توگر هوشیاری نه من بیخودم همان هوشیارم همان بخردم(۷۱, ۱۶۵)

هم آواز (həmavaz) - həmavaz

هم آواز شدن (həmavaz şodən) - səsləşmək, həmavaz olmaq

تبیره هم آواز شد با درای چوصورقیامت دمیدند نای(۳۵۱, ۴۳۶)

هماورد (həmavərd) - düşmən, döyüşdə tərəfmüqabil

بغرید کای شیر صید آزمای هماورد ت آمد مشوباز جای(۲۸۱, ۱۰۳)

هم آهنگ (həmahəng) -musiqi çalan müqabil tərəf

درین پرده گرسازگاری کنی هماهنگ را به که یاری کنی(۱۲۲, ۳۶۲)

همای (homay) - quş adıdır, humay

مرا دیدن تو بفرهنگ ورای همایون ترآمد زفرهمای(۱۳۲, ۲۵۸)

همایون (homayun) - xoşbəxt

همایون آمدن (homayun amədən) -xoşbəxt olmaq

بخود کم شوم خلق را رهنمای هما یون زکم دیدن آمد همای(۶۱, ۳۴)

همایون بودن (humayun budən) -mübarək olmaq

همایون ترآن شد که این بزمگاه همایون بود خاصه دربزم شاه(۷۶, ۴۵)

همایون کردن (homayun kərdən) - xoşbəxt etmək

همایون کنی تخت را زیر تاج فرستند ت از هفت کشور خراج(۳۲, ۷۱)

همایون درخت (humayunderəxt) - İskəndər

که سرسبزباد این همایون درخت که نامش بلند ست ونیروش سخت(۴۲, ۱۴۰)

همایون کن (homayunkon) -xoşbəxtedən, uğur gətirən

همایون کن تاج وگاه وسریر (homayunkon-e tac-o-qah-o sərir) – tacı, ölkəni və taxtı xoşbəxtedən (İskəndər)

همایون کن تاج وگاه وسریر فرود آمد از تاجگاه سریر(۷۸, ۳۱۴)

همایون کنان (homayunkonan) - alqışlayaraq, tərif deyərək, mübarək deyərək

رسولان رسیدند با ساووباج همایون کنان شاه را تخت وتاج(۲۱, ۲۲۷)

هم پشتی (həmpoşti) - kömək, arxa

بهم پشتی نیاز آمدن (be-həmpoşti niyaz amədən) - köməyə ehtiyacı olmaq

اگر چه مرا با چنین برگ وساز بهم پشتی کس نیاید نیاز(۹۸, ۴۱۰)

هم پنجهء (həmpəncei) - əlbəyaxa vuruş

بهم پنجهء با منت یارکو سپاهت کجا یا سپهدارکو(۱۶, ۱۵۶)

همت (hemmət) - səy, əzmkarlıq, fədakarlıq

چو همت سلاحست در دستبرد بگو تا کنیم آنچه داریم خرد(۲۲, ۲۸۹)

همت (hemmət) - çarə, tədbir

همت دادن (hemmət dadən) - çarə axtarmaq, tədbir görmək

یکی روز همت بدان کار داد بزرگان قفچاق را بارداد(۲۷, ۳۹۹)

همت (hemmət) - dərrakə, qabiliyyət

همت زیرک اندیش داشتن (hemmət-e zirəkəndiş daştən) - itidüşüncə qabiliyyətinə malik olmaq

هم او همتی زیرک اندیش داشت هم اندیشهء زیرکان بیش داشت(۵۳, ۷۳)

همتا (həmta) - tay

همتا شدن (həmta şodən) - tay olmaq

که یاقوت یکتای اسکندری چو همتای درشد بهم گوهری(۹۹, ۲۲۲)

همتای خویش کردن (həmta-ye xiş kərdən) - özünə tay etmək, evlənmək

جهانجوی بررسم آبای خویش پریزاده را کرد همتای خویش(۶۸, ۲۱۹)

همترازو (həmtərazu) -həmgüc, rəqib, düşmən tərəf

قوی کرد برجنگ بازوی خویش بکوشید با همترازوی خویش(۸۶, ۱۷۲)

همجامه (həmcame) -böyümüş, paltarasığmayan

همجامه گشتن (həmcame gəştən) - böyümək, paltara sığmayan

نه بیگانه گر هست فرزند و زن چو همجامه گردد شود جامه کن(۵۵, ۱۴۷)

همچنان (həmçenan) -eləcə, o şəkildə

بخم کمندش سراندرکشید کشان همچنان سوی لشگر کشید(۴۲۰, ۴۴۱)

همچنان (həmçenan) - kimi

نظامی بس این صاحب آوازگی کهن گشتن وهمچنان تازگی(۳, ۲۵)

همچنین (həmçenin) - həmçinin

سوم همچنین خشت بروی شکست نشاید بخشت آب را بازبست(۳۷۰, ۴۳۸)

همچو (həmçu) - kimi

برو سینهء همچو پولاد ترس حدیث تنومندی آن خود مپرس(۱۶۱, ۹۴)

همچون (həmçun) -kimi

ستیزند روسی زآلان وارک شبیخونی آورد همچون تگرگ(۲۴, ۳۹۴)

همخوابه (həmxabe) - həyat yoldaşı

چو بیرون رود جوهر جان زتن گریزی ز همخوابهء خویشتن(۱۸۸, ۱۸۸)

همخوان (həmxan) - həmsüfrə

چو هم خوان خضری برینطرف جوی بهفتاد و هفت آب لب رابشوی(۵۰, ۶۳)

همخوانی (həmxani) - evlənmə

بهمخوانی خود کنی سربلند که خوان گردد ازنازکان ارجمند(۱۷۵, ۱۸۷)

همداستان (həmdastan) - həmfikir

همداستان گشتن (həmdastan gəştən) - həmfikir olmaq, razılaşmaq

بدستوری رخصت راستان بلشگرکشی گشت همداستان(۶۲, ۱۴۱)

هم درزمان (həmdərzəman) - o dəqiqə, filhal

شهنشاه برخاست هم درزمان عنان تاب گشت ازبر همدمان(۵۸, ۲۵۲)

همدرس (həmdərs) - həmdərs

ارسطو که همدرس شهزاده بود بخدمتگری دل بدوداده بود(۲۳, ۷۱)

همدرس بودن (həmdərs budən) - birlikdə oxumaq, biryerdə dərs almaq

هنر پیشه فرزند استاد او که همدرس او بود وهمزاد او(۵۵, ۷۳)

همدم (həmdəm) - həmdəm, yaxın adam

شهنشاه برخاست هم درزمان عنان تاب گشت ازبر همدمان(۵۸, ۲۹۲)

همراه (həmrah) - dost, tanış, yoldaş

همه همراهان تا بدربا منند چومن رفتم این دوستان دشمنند(۷۰, ۸)

همراه کردن (həmrah kərdən) - özü ilə aparmaq, yol yoldaşı etmək

زخاصان تنی چند همراه کرد نشان جست وآمد برنیکمرد(۵۹, ۲۹۲)

همرنگ (həmrəng) - oxşar, kimi

همرنگ توزگشتن (həmrəng-e tuz gəştən) - xədəng ağacinin qabığına oxşamaq

کمتی برآراست ازپشت گوز پی و استخوان گشته همرنگ توز(۸۳, ۱۹۷)

همزاد (həmzad) - yaşıd

هنرپیشه فرزند استاد او که همدرس او بود وهمزاد او(۵۵, ۷۳)

همسال (həmsal) -yaşıd

فرو میرد امیدواری زمرد که همسال را سردرآید بگرد(۱۰۱, ۱۸۲)

همسایه (həmsaye) - qonşu

خرد نیک همسایه شد آن بدست که همسایهء کوی نابخردست(۵, ۱۴۳)

همسر (həmsər) - tay, bərabər

همه چیز داری که آن درخورست نداری یکی چیزوآن همسرست(۵۱, ۴۹)

همسر بودن (həmsər budən) - tay olmaq, bərabər olmaq

که باشد زبونی خراجی سری که همسر بود بابلند افسری(۹۰, ۱۴۹)

همسری (həmsəri) -taylıq, bərabərlik

برون آرش ازدعوی همسری گراین پایه دارد کند سروری(۴۸, ۱۴۶)

هم سکه (həmsekke) - bərabər mövqeli

که بی سکهء را چه یارا بود که هم سکهء نام دارا بود(۶۹, ۱۳۳)

همسنگی (həmsəngi) -bərabər mövqelılik

بهمسنگی خویش درروم وشام نیامد کسش درترازو تمام(۳۱, ۱۲۰)

همعقد (həməqd) - yanyana düzülmüş, birbirinə bağlı

همعقد یکدیگر بودن (həməqd-e yekdigər budən) - yanyana düzülmək, biribirinə bağlı olmaq

گذشتند وما نیزبگذریم که چون مهره هم عقد یکدیگریم(۱۵۰, ۲۰۱)

هم عیار (həm ʿəyar) - eyni əyarlı

هم عیار بودن (həm ʿəyar budən) - eyni əyarlı olmaq, bərabər olmaq

هرآن جوکه بازر بود هم عیار بنرخ زرآرندش اندر شمار(۴۹, ۱۴۶)

همصحبت (həmsöhbət) - dost, həmsohbət

ازین دیومردم که دام ودند نهان شوکه همصحبتان بدند(۲۱۲, ۱۹۰)

همگروه (həmqoruh) - bir hərbi bölmə döyüşçiləri

بفرمود شه تاگذرگاه کوه ببندند خزرانیان همگروه(۱۳۲, ۲۹۸)

همگروه آمدن (həmqoruh amədən) - birləşmək, birlikdə qərara gəlmək

زبیداد او چون ستوه آمدیم بخونریز او همگروه آمدیم(۱۰۶, ۱۷۳)

همگروه شدن (həmqoruh şodən) - birləşmək

پس آنگه فرس راند بالای کوه تنی چند بااوشده همگروه(۴۸, ۴۰۷)

همگروهه (həmqoruhe) -birlikdə

همه همگروهه بیکسر زنند بیکبارگی برسکندرزنند(۶۷, ۱۷۱)

هممصاف (həmməsaf) - müqabil döyüşçü, dişmən tərəf

هممصاف بودن (həmməsaf budən) - müqabil döyüşçü olmaq, döyüşmək

سکندرنه گرخود بود کوه قاف که باشد که من باشمش هم مصاف(۷۳, ۱۳۴)

همنبرد (həmnəbərd) - müqabil döyüşçü, düşmən tərəf

گرم ژرف دریا بود همنبرد زدریا برآرم بشمشیر گرد(۵۳, ۳۵۲)

با همنبرد درآویختن (ba- həmnəbərd dər avixtən) - düşmənlə əlbəyaq olmaq döyüşə girişmək

دگرباره برخاست اززیرگرد بسختی درآویخت باهم نبرد(۳۷۴, ۴۳۸)

همنبردی (həmnəbərdi) - döyüş, müharibə

درین همنبردی چو روباه وگرگ توسرکوچک آیی ومن سربزرگ(۱۹۰, ۲۶۲)

همنبردی کردن (həmnəbərdi kərdən) - vuruşmaq, müharibə etmək

اگر با من او همنبردی کند نه مردی که آزاد مردی کند(۱۲۲, ۳۴۸)

همنشست (həmneşəst) - həmsöhbət, müsahib

همنشست شدن (həmneşəst şodən) - həmsöhbət olmaq

گرآید خریداری از دوردست که با کان کوهر شود هم نشست(۶, ۳۵۴)

همنشین (həmneşin) - həmdəm, dost

مدان خالی ازهمنشینی مرا که بینم ترا گرنبینی مرا(۶۵, ۲۹)

همنشین (həmneşin) - yan-yana oturmuş

بمهمان شه بود خاقان چین دوخورشید بایکدگر همنشین(۴, ۳۷۵)

همه (həme) -bütün

وگربامداد ست راهم بتوست همه روزتا شب پناهم بتست(۴۸, ۶)

همه (həme) - hamı

خداوند بی یار ویار همه بخود زنده وزنده دار همه(۳۲, ۳۵۶)

همه (həme) - həmişə

لبش درسخن موج طوفان زند همه رای با فیلسوفان زند(۱۰۲, ۳۴۶)

همه روز (həmeruz) - bütün günü

اگرچه پس پرده دارد نشست همه روز باشد عمارت پرست(۵۵, ۲۵۲)

همه چیز (həmeçiz) - hər şey

همه چیزی ار بنگری لخت لخت بسختی برون آید ازجای سخت(۱۷, ۴۱)

همه ساله (həmesale) - ilboyu, bütün ili

دگرآفت آن بود کاتش پرست همه ساله با نوعروسان نشست(۲۰, ۲۰۸)

همه ساله (həmesale) - həmişə, əbədi

که دولت پناها جوان بخت با ش همه ساله با افسروتخت باش(۲۱, ۱۱۹)

همه کس (həmekəs) - hamı

پی پوستین خون خودرا خورد همه کس تن اوپوست را پرورد(۸, ۲۵)

هم... هم.. (həm... , həm...) - birgəlik bildirən qoşa bağlayıcı, həm... , həm...

میانجی چنان کن برای صواب که هم سیخ برجا بود هم کباب(۳۴, ۴۲)

همی (həmi) - feilin mazi-ye estemrari zaman formasında işlənən önşəkilçi

عمارت همی کرد وزر میفشاند همه خارمیکند وگل مینشاند(۳۸, ۷۷)

همی (həmi) -feilin indiki zaman formasında işlənən önqoşma

مرا با چنین گوهری ارجمند همی حاجت آید بگوهرپسند(۱۵, ۳۱)

هم... ی (həm... i) - cözdüzəldici qoşa şəkilçi

درین همنبردی چو روباه وگرگ توسرکوچک آیی ومن سربزرگ(۱۹۰, ۲۶۲)

همیدون (həmidun) - həmçinin

گرایدونکه آید فریدون بمن گرفتار گردد همیدون بمن(۲۸, ۳۵۰)

همیشه (həmişe) - həmişə, daim

همه ساله ریحان او سبز شاخ همیشه دروناز ونعمت فراخ(۹, ۲۴۹)

همین (həmin) - işarə əvəzliyi, bu

چوبرسختم اندیشهء کار خویش همین گوشه دیدم سزاوارخویش(۷۸, ۲۹۳)

همین (həmin) - həmçinin

همین گفت بابهمن اسفندیار که گرنشکنی بشکنی کارزار(۱۹۹،۱۲۱)

هنجار (həncar) - yol

ز هنجار د یگردرآمد بروم فرو ماند گنج اندران مرزوبوم(۷۴, ۲۸۷)

هندو سرشت (hendu sereşt) - hind təbiətli

مهی ترک رخساره هندوسرشت ز هندوستان داده شه را بهشت(۵۶, ۳۳۶)

هند (hend) - Hindistan

بهند آمدن تیغ هندی بدست کباب نرم باید ازپیل مست(۴۱, ۳۲۸)

هندباری (hendbari) - Hindistan vilayəti hindbara məxsus

چو ماسورهء هندباری برنگ میان آکنیده بتیر خدنگ(۲۵۹, ۴۳۰)

هندسه (həndəse) - elm

بدین هندسه زآهن تیره نغز برافروخت شاه این نمودار نغز(۲۵, ۱۲۸)

هندسه (həndəse) - həndəsə

جهانرا که ازغم براحت کشید بدین هندسه درمساحت کشید(۷۱, ۵۸)

هندسی (həndəsi) -həndəsi

بدان چارگوشه خط اطلسی برانگیخت اندازهء هندسی(۵۵, ۵۷)

هندسی حرف (həndəsihərf) - həndəsi hərf

ازآن هندسی حرف شکلی کشید که مغلوب وغالب دروشد پدید(۴۶, ۷۲)

هندو (hendu) - hind, hindli

دو هندو برآید زهندوستان یکی دزد باشد یکی پاسبان(۹۸, ۳۷)

هندوی بازیگر (hendu-ye bazigər) - rəqqas hindli

چوهندوی بازیگرگرمخیز معلق زنان هند وی تیغ تیز(۲۵۷, ۱۰۲)

هندوی چرخ (hendu-ye çərx) - Zöhəl ulduzu

برآویخت هندوی چرخ ازکمر بهارونی شب جرسهای زر(۵۲, ۸۷)

هندو (hendu) - qul

هندوی (کسی) شدن (hendu-ye(kəsi) şodən) - birinin qulu olmaq

زکید وفسونهای جادوی او شده کید یکباره هندوی او(۲۰, ۳۳۴)

هندوی(کسی) کردن (hendu-ye (kəsi) kərdən) - birinə qul etmək, tabe etmək

یکی نامه کالماس را موم کرد همه هند را هندوی روم کرد(۹۰, ۳۳۱)

هندوی(کسی) گشتن (hendu-ye(kəsi) gəştən) - birinə qul olmaq

زرومی رخ هندوی گوی او شه رومیان گشته هندوی او(۵۸, ۳۳۷)

هندوی راه بودن (hendu-ye rah budən) - qul olmaq

که چون برعجم دستگاهش بود عرب نیز هندوی راهش بود(۳۴, ۲۴۳)

هندو (hendu) - oğri

بدان داستان ماند این تاج وتخت که ازهندونی هندونی برد رخت(۴۸, ۳۲۰)

هندوزن (henduzən) - hindli qadın

زهندوزنی خانه پرخون شده همه آبنشش طبرخون شده(۳۳, ۲۷۷)

هندوستان (hendustan) - Hindistan

زهندوستان تا باقصای روم برانگیخت شهری بهر مرزوبوم(۴۶, ۵۶)

هندوملک (hendumələk) -hind şahı

چو هندو ملک دید کان پاک مغز ندادش بدین کاردرپای لغز(۷۷, ۳۳۰)

هندو نژاد (hendunejad) - hind nəsilli

فرستادگان باز گشتند شاد همان قاصد پیر هندونژاد(۸۰, ۳۳۱)

هندوی گوی (henduyquy) - hinddilli, hind dilində danışan

زرومی رخ هندوی گوی او شه رومیان گشته هندوی او(۵۸, ۳۳۷)

هندی (hendi) -hindlilərə məxsus

پولاد هندی (pulad-e hendi) - hindlilərə məxsus polad papaq

زده بر میان گوهرآگین کمر درآورده پولاد هندی بسر(۱۸۹, ۹۶)

هندی (hendi) -xüs. ad, Hendi (Rey sərkərdəsi)

دوالی زابخاز وهندی زری قباد صطخری زخویشان کی(۷۱, ۴۰۸)

هندی (hendi) - qılınc

همان رومی رایت افراخته زهندی درآب آتش انداخته(۴۴, ۴۱۴)

پولاد هندی (pulad-e hendi) - polad qılınc

برآن گرگ درنده چون شیر مست برآشفت پولاد هندی بدست(۶۳, ۴۱۵)

هنر (honər) - hünər, məharət

بگفتن چه حاجت که هنگام کار هنرهای خود را کنند آشکار(۱۰۰, ۳۸۸)

هنر جستن (honər costən) - hünər görmək, məharət aşkar etmək

ره من همه زهر نوشیدنست هنر جستن و عیب پوشیدنست(۸, ۷۵)

هنر نمودن (honər nəmudən) - məharət göstərmək

الانی سواری فرنجه بنام هنرها نموده بشمشیرو جام(۱۴۷, ۴۲۱)

بقدر هنر (be-qədr-e honər) - məharətinə görə, hünərinə görə

نشاندند شایستگان را زپای بقدر هنر هریکی جست جای(۱۴۴, ۲۲۵)

هنر (honər) - hünər, sənət, peşə

هنرهای نغز (honərha-ye nəğz) - incəsənt növləri

ادبهای شاهی هنرهای نغز که نیروی دل باشد ونور مغز(۱۷, ۷۰)

هنر پیشه (honərpişe) - hünərli, bilikli

هنرپیشه فرزند استاد او که همدرس و همزاد او(۵۵, ۷۳)

هنرمند (honərmənd) - məharətli, bacarıqlı, ağıllı

هنرمند را سربرآرم بلند کنم پای دیوانه را زیربند(۳۸, ۲۲۸)

هنرمندی (hönərməndi) - ağıllılıq

بفرمود تا آتش موبدی کشند از هنرمندی و بخردی(۵۷, ۲۱۰)

هنرنامه (honərname) - kitab, məxəz

هنرنامه های عرب خوانده بود درآن آرزوسالها مانده بود(۳۳, ۲۴۲)

هنگام (henqam) - vaxt, zaman

بهنگام سیل آشکارا شدن نشاید زری تا بخارا شدن(۵۹, ۳۴)

هنگام گل (henqam-e qol) - bahar, yaz

بهنگام گل خوش بود روزگار بخندد جهان چون بخند د بهار(۵۳, ۴۶۶)

هنگامه (henqame) - yer, məqam, vəzifə

بهنگامه در آوردن (be-henqame dər avərdən) -vəzifəyə çatdırmaq, yüksəltmək

یکی را درآرد بهنگامه تیز یکی را زهنگامه گوید که خیز(۱۹۳, ۱۸۸)

هنوز (hənuz) - hələ, hələ də

هنوزم زبان از سخن سیر نیست چو بازو بود باک شمشیر نیست(۳۶, ۶۲)

هوا (həva) - hava, göy

نبارد هوا تا نگوئی ببار زمین ناورد تا نگوئی بیار(۱۱, ۳)

ازهوا درزمین (əz-həva dər zəmin) -göydən yerə

جناح از هوا درزمین برد بیخ پس آهنگ شد چون زمین چارمیخ(۴۳, ۱۷۸)

هوا (həva) - hava, iqlim

هوای خوش وبیشه های فراخ درختان بارآورسبزشاخ(۲۹, ۳۴۱)

هوا (həva) - əhval-ruhiyyə

هوا معتدل بوستان دلکش است هوای دل دوستان زان خوشست(۱۶, ۶۱)

هوا (həva) - istək, sevda, həsrət

هوای وطن دردل آسان کردن (həva-ye vətən dər del asan kərdən) – vətən həsrətini qəldindən yox etmək

هوای وطن دردل آسان کند نشاط هوای خراسان کند(۱۱, ۳۹۳)

هواخواه (həvaxah) - tərəfdar

دلیران ارمن هواخواه او کمر بسته بررسم وبرراه او(۷۰, ۲۴۵)

هور (hur) - Günəş

نبریدبازوی تابنده هور ولیکن شد آزرده درزیززور(۸۰, ۱۷۲)

هوس (həvəs) - fikir, arzu

که دوشم چنان دردل آمد هوس که جزبا شما برنیارم نفس(۲۱, ۲۸۳)

هوس (həvəs) - həvəs, qayğı

ازهوسهای دهر برآسودن (əz-həvəsha-ye dəhr bər asudən) – dünya qayğılarından azad olmaq

یکی روز فارچ دل وشاد بهر برآسوده بود ازهوسهای دهر(۱۳, ۱۳۰)

هوس (həvəs) - kədər, qəm-qüssə

پزشک مبارک چوبرزد نفس زتن برد بیماری از دل هوس(۴۳, ۳۳۵)

هوسناک (həvəsnak) - həvəsli, maraqlı

بنادیده دیدن هوسناک بود بهر جا که شد چست وچالاک بود(۱۵۶, ۲۹۹)

هوش (huş) - huş, ağıl, beyin

چو دلداری خضرم آمد بگوش دماغ مرا تازه ترکرد هوش(۳۵, ۴۲)

هوش از تن بردن (huş əz-tən bordən) - ağlını başından aparmaq, öldürmək

بفرمود تا طوطیانوش را کشند وبرند ازتنش هوش را(۳۹, ۸۶)

هوش ازدل بردن (huş əz-del bordən) -ağlını başından almaq, ürəyini aparmaq

زیونانیان ارغنون زن بسی که بردند هوش ازدل هرکسی(۵۰, ۳۸۵)

هوش(کسی) بردن (huş-e(kəsi) bordən) - ağlını aparmaq, heyran etmək

برآراسته بزمی از نازونوش بلطفی که برده ز بیننده هوش(۱۴۳, ۲۲۵)

هوش یافتن (huş yaftən) - ağıllanmaq

که فرمان ما را ندارند گوش درین سنگ بینند ویابند هوش(۶۲, ۴۰۲)

بهوش آمدن (be-huş amədən) - ayılmaq, dirilmək

زدیوار ودر گفتی آمد خروش که کیخسرو خفته آمد بهوش(۷۰, ۳۰۵)

خداوند هوش (xodavənd-e huş) -ağıl sahibi, ağıllı

ازینجام گفت خداوند هوش زهی دولت مرد گوهر فروش(۱۹۲, ۱۲)

هوش (huş) -هوشمند- (huşmənd) in qısa forması, ağıllı

زنی کاردانست وبسیار هوش فلک را بنیرنگ پیچیده گوش(۱۰۲, ۲۱۳)

هوش دل (huşdel) - ağıllı, huşyar

همش هوش دل بود وهم زوردست بدین هردو برتخت شاید نشست(۲۸, ۷۶)

هوشمند (huşmənd) - ağıllı

بیاورد خوان زیرک هوشمند برولفچهای سرگوسفند(۱۱۸, ۹۱)

هوشمند (huşmənd) - ağıllı (Bolinas)

بچاره گری زیرک هوشمند فسون فساینده را کرد بند(۹۲, ۲۱۳)

زن هوشمند (zən-e huşmənd) - Nüşabə

بپاسخ نمودن زن هوشمند زیاقوت سربسته بگشاد بند(۱۳۵, ۲۵۸)

هوشیار (huşyar) - ayıq

نبینم کس از هوشیاران مست که دادن توان آن ترنجش بدست(۸, ۱۱۸)

هوشیار (huşyar) -alim

چنین آمد از هوشیاران روم که زاهد زنی بود ازآن مرزوبوم(۱۸, ۶۵)

هوشیار (huşyar) - ağıllı (Çin xaqanı)

بدو گفت ششساله دخل دیار بپا مزد تو دادم ای هوشیار(۲۱۹, ۳۶۹)

هول (houl) - qorxu

چنان آمد از هردو لشگر غریو کزان هول دیوانه شد مغز دیو(۲۴۶, ۱۰۰)

هولناک (houlnak) - qorxulu

بآورد زنگی زرومی هلاک که این نازنین بود وآن هولناک(۲۶۶, ۱۰۲)

هویدا (hoveyda) - aşkar, müəyyən

هویدا شدن (hoveyda şodən) - aşkar olmaq, müəyyənləşmək

رسن بسته اندازه پیدا شده مقادیر منزل هویدا شده(۶۳, ۵۷)

هیبت (heybət) - qorxu

بسا خفته کز هیبت پیل مست سراسیمه هرساعت ازخواب جست(۱۵, ۱۷۱)

هیچ (hiç) - azacıq, bir az

گرآرد ملک هیچ بخشایشی رساند بدین کشور آسایشی(۱۲۹, ۲۹۷)

هیچ (hiç) - ucuz

فدا کن درم خوشدلی را بسیچ که ارزان بود دل خریدن بهیچ(۳۳, ۴۶۴)

هیچ (hiç) - heç bir

نیندیشد از هیچ خونخواره مگر کز ضعیفی وبیچاره(۱۱۱, ۳۴۷)

هیچ (hiç) -heç, yoxluq

دراین دم که داری بشادی بسیچ که آینده ورفته هیچست هیچ(۷, ۱۷۵)

هیچکس (hiçkəs) - heç kəs, heç bir kəs

نه روئی که پیدا کند شرمشان　　نه بر هیچکس مهرو آزرمشان(۲۳, ۸۰)

هیچ ناداشت (hiçnadaşt) - heçnəyiolmayan, kasıb

با هیچ ناداشت کشتی مگیر (ba-hiçnadaşt koşti məgir) – kasıbla güləşmə

چنین آمدست ازنقیمان پیر　　که با هیچ ناداشت کشتی مگیر(۱۹۱, ۲۶۲)

هیربد (hirbəd) - atəşkədə kahini

صدش هیربد بود با طوق زر　　باتش پرستی گره بر کمر(۶۳, ۲۱۱)

هیربد خانه (hirbədxane) - atəşkədə, atəşqah

بکشت آتش هیربد خانه را　　وزآتش پراکند پروانه را(۱۰۱, ۳۲۴)

هیزم (hizom) - odun

همه سختی از بستگی لازمست　　چو در بشکنی خانه پر هیزمست(۷, ۶۹)

هیکل (heykəl) - bədən

زن جادو از هیکل خویشتن　　نمود اژدهائی بدان انجمن(۷۶, ۲۱۲)

هیون (heyun) - dəvə

زصحرا غنیمت برآورده کوه　　زگوهر کشیدن هیونان ستوه(۲۹, ۱۱۴)

ی (ye) - Fars əlifbasının otuz ikinci hərfi

ی (i) - II ş. t. xəbər şəkilçisi

پناه بلندی وپستی توئی　　همه نیستند آنچه هستی توئی(۲, ۳)

ی (i) -II ş. t. şəxs sonluğu

توئی که آسمان را برافراختی　　زمین را گذرگاه او ساختی(۷, ۳)

ی (ye) - ya-ye izafət

اگر پای پیلست واگر پر مور　　بهریک تو دادی ضعیفی ومور(۳۱, ۵)

ی (i) - ya-ye məsdər

خدایا جهان پادشائی تراست　　زما خدمت آید خدائی تراست(۱, ۳)

ی (i) - ya-ye nəkərə

سکندر بایین شاهان پیش　　برآراست بزمی درایوان خویش(۱۳, ۷۹)

ی (i) - ya-ye vəhdət

چه باید درین هفت چشمه خراس　　زبهر جوی چند بردن سپاس(۲۱۰, ۱۹۰)

ی (i) - ya-ye nesbət

چو زنگی درآمد بزنگانه رود　　زشهرود رومی برآمد سرود(۵۵, ۱۱۰)

ی (i) - ya-ye eşare

بلائی که باشم درو نا صبور　　زمن دوردار ای زبیداد دور(۸۵, ۹)

ی (i) - ya-ye estemrari

گر این خاک روی از گنه تافتی　　بامرزش تو که ره یافتی(۴۳, ۶)

ی (i) - ölçü və miqdar vahidi

چو مرگ ازیکی تن برآرد هلاک　　شود شهری از گریه اندوهناک(۷۸, ۱۸۱)

ی (i) - ya-ye ləyaqət

درآن نامه کان گوهرسفته راند　　بسی گفتنیها ی نا گفته ماند(۱۱۸, ۳۹)

ی (i) - keyfiyyət bildirən sözdüzəldici şəkilçi

که این نامه را نغزونامی کند　　گرامی کنش را گرامی کند(۴۴, ۶۸)

ی (i) - feilin müzare'-e iltizami formasında arzu bildirir

مرا کاشکی بودی آن دسترس که نگذارمی حاجت کس بکس(۷۷, ۳۵)

ی (i) - zərf əmələ gətirən sözdüzəldici şəkilçi

نکشتم نهانی کسی را بزهر مگرکاشکارا بشمشیرقهر(۶۹, ۲۳۱)

ی (y) - iki sait arasında işlənən bitişdirici samit

چنان بر کشیدی و بستی نگار که به زان نیارد خرد درشمار(۱۴, ۴)

یا (ya) -bitişdirici bağlayıcı, ya, və

نیاید زما جز نظر کردنی دگر خفتنی باز یا خوردنی(۱۶, ۴)

یابنده (yabənde) - tapan

چنین زد مثل شاه گویندگان که یابندگانند جویندگان(۴۸, ۶۳)

یاجوج (yacuc) - xüs. ad, Yacuc

اگر کوه پولاد شد پیکرت وگر خیل یاجوج شد لشگرت(۲۶۹, ۳۷۲)

یاجوج (yacuc) -coğ. ad, Yacuc səddi

همان سد یاجوج ازو شد بلند که بست آن چنان کوه تا کوه بند(۵۱, ۵۷)

یاد (yad) - yaddaş, xatir

یاد آوردن (yad avərdən) - fikirləşmək, düşünmək

بجانبرد خود هرکسی گشته شاد کسی ازکشتهء خود نیاورد یاد(۷۵, ۱۸۰)

یاد آوردن (yad avərdən) - yad etmək, xatırlamaq

درین ره چومن خوابنیده بسیست نیاردکسی یاد کاینجا کسیست(۵۶, ۲۸)

یاد بودن (ازچیزی) (yad budən(əz-çizi)) - izi qalmaq

چو از شاخ بستان کند طوق و تاج نه زابریشمش یاد باشد نا عاج(۱۰۰, ۳۰۷)

یاد کردن (yad kərdən) - demək, danışmaq

بتعظیم دارا جهاندیده مرد بسی گونه زین داستان یاد کرد(۱۵۲, ۱۵۳)

یاد کردن (yad kərdən) - tərifləmək

سخن را دگرگونه بنیاد کرد بشیرین زبان شاه را یاد کرد(۱۳۳, ۱۵۲)

یاد کردن (yad kərdən) - yad etmək, görüşə getmək

دل خود راز بدعهدی آزاد کن وزین خوبتر شاه را یاد کن(۱۴۷, ۲۵۹)

یاد کردن (yad kərdən) - dua etmək

پناهنده را یاد کرد از نخست نیت کرد بر کامکاری درست(۳۳, ۱۰۸)

یاد کردن (yad kərdən) - istəmək, arzulamaq

بشکر شهنشه زبان بر گشاد زیزدان برو آفرین کرد یاد(۹۳, ۲۴۷)

یاد (کسی ، چیزی را) فراموش کردن (yad-e(kəsi, çizi-ra) fəramuş kərdən) - unutmaq, yaddan çıxarmaq

مرا از پس پرده خاموش کرد بیکباره یادم فراموش کرد(۴۹۶, ۴۴۶)

یاد گرفتن (yad gereftən) - öyrənmək, yadda saxlamaq

بشاه وبفرزانهء اوستاد عددهای خط را گرفتند یاد(۳۱, ۳۱۱)

یاد(کسی، چیزی) از جهان بردن (yad-e(kəsi, çizi) əz cəhan bordən) – unutmaq

بهر نیکی چون خرد پی برد جهان یاد نیک از جهان کی برد(۳۹, ۴۸)

از یاد بردن (əz-yad bordən) - yaddan çıxarmaq, unutmaq

نه خرمی که عالم زیادش برد نه باران بشوید نه بادش برد(۵۸, ۴۴)

ازیاد شدن (əz-yad şodən) - yaddan çıxmaq, unudulmaq

بدان گنجها آنچنان شاد شد که گنجینهء رومش از یاد شد(۳۹, ۳۳۵)

از یاد گذاشتن (əz-yad qozaştən) - unutmaq

ششم عهد وپیمان نگهداشتن وفاداری از یاد نگذاشتن(۷۱, ۵۰)

با یاد مستان سرود آوردن (ba-yad-e məstan sorud avərdən) – məstlərin yadina mahnı salmaq, oğrunun yadına daş salmaq

بلا برسر خود فرود آورند که با یاد مستان سرود آورند(۲۴, ۳۵۰)

بر یاد (bər yad-e...) - birinin xatirinə, birinin ruhuna, birini xatırlayaraq

بر خسرو آورد با رای وهوش که بریاد کیخسرو این می بنوش(۸۷, ۳۰۶)

بیاد آمدن (be-yad amədən) - yada düşmək, xatırlamaq

بیا ساقی آن راح ریحان سرشت بمن ده که با یادم آمد بهشت(۱, ۶۹)

بیاد آوردن (be-yad avərdən) - xatırlamaq, yada salmaq

بیاد آور ای تازه کبک دری که چون برسرخاک من بگذری(۵۷, ۲۹)

بیاد آوردن (be-yad avərdən) - qorxmaq

درابخاز کردیست عادی نژاد که ازرزم رستم نیارد بیاد (۶۸, ۲۴۵)

بیاد داشتن (be-yad daştən) - xatırlamaq, unutmamaq

شب وروز درشام ودربامداد توبریادی ازهرچه دام بیاد(۴۵, ۶۹)

یاد (yad) - sağlıq

همه باده بریاد او میخورند خراج ولایت بدو میبرند(۷۱, ۲۴۵)

یاد کرد (yadkərd) - xatırlatma, söz

سکندر بلرزید ازآن یاد کرد چو برگ خزان لرزد ازباد سرد(۱۴۱, ۲۰۱)

یادگار (yadeqar) - yadigar

زچندین سخنگو سخن یاد دار سخن را منم در جهان یادگار(۲۹, ۳۲)

یادگار شدن (yadeqar şodən) - yadigar olmaq, qayim olmaq

تونی تاج بخشی کزآن تاجدار سریر پدر را شدی یادگار(۱۵, ۳۰۹)

یادگار ماندن (yadeqar mandən) - yadigar qalmaq

بیا ساقی آن جام زرین بیار که ماند از فریدون و جم یادگار(۱, ۳۱۶)

یار (yar) - yar, dost

طلب کرد یاردلارام را پری پیکر نازک اندام را(۴۴, ۴۶۵)

یاران زیاران بازنمانند (yaran ze-yaran baz nəmanənd) –
dost distdan geri qalmaz

بهنگام خود توشه ره بساز که یاران زیاران نمانند باز(۱۰, ۲۳۴)

یار بودن (yar budən) - yar olmaq

بخور کاختر فرخت یار باد بدین جام دستت سزاوار باد(۸۹, ۳۰۶)

چار یار (çar yar) - dörd xəlifə

گواهی درو از که ازچاریار که صدآفرین باد برهرچهار(۲۶, ۱۱)

با گوهرش یار کردن (ba-qouhərəş yar kərdən) -içirtmək

میی چند با گوهرش یارکرد بمی گوهرش را پدیدارکرد(۴۵۰, ۴۴۳)

یارغار (yar-e ğar) -Keyxosrov

بسختی درآن غارشد شهریار نشانی مگر یابد از یارغار(۵۵, ۳۱۲)

یار (yar) - tay, bərabər

کنیزی بدین چهره هم خوارنیست که در خوبروئی کسش یارنیست(۱۰۱, ۳۸۸)

یارا (yara) - cəsarət

که بی سکهء را چه یارا بود که هم سکهء نام دارا بود(۶۹, ۱۳۳)

یارستن (yarestən) -bacarmaq

که ازبیم قفچاق وحشی سرشت درین مرزتخمی نیاریم کشت(۱۲۶, ۲۹۷)

یارستن (yarestən) - cəsarət etmək

درین مندل خاکی از بیم خون نیارم سرآوردن از خط برون(۷۸, ۳۶)

یارستن (yarestən) - cəhd etmək

اگرشه نیارد برو تاختن زما خواهد این ملک پرداختن(۷۲, ۲۴۵)

یارگی (yarəgi) - cəsarət

درآید بتندی وخونخوارگی بجز شه کراباشد این یارگی(۱۵۶, ۲۶۰)

یارگی (yarəgi) - güc, qivvə

کرا یارگی کزسرگفت وگوی زمن جای آبا کند جست وجوی(۹۲, ۱۵۰)

یارگی (yarəgi) - kömək

یارگی خواستن (yarəgi xastən) -kömək istəmək

زیاری ده خود دران داوری گهی یارگی خواست گه یاوری(۸, ۴۵۲)

یاری (yari) -kömək, köməklik

جهان را ندیدم وفاداریی نخواهد کس از بی وفا یاریی(۷۷, ۲۹۳)

یاری دادن (yari dadən) - kömək etmək

برانداز رایی که یاری دهد ازین وحشتم رستکاری دهد(۸۰, ۸۹)

یاری کردن (yari kərdən) - kömək etmək, köməklik göstərmək

به ارپردهء خود حصاری کنی بخاموشی خویش یاری کنی(۸۴, ۱۴۲)

یاری نمودن (yari nəmudən) - kömək olmaq, yar olmaq

سرانجام کاقبال یاری نمود برآن عهد شاه استواری نمود(۴۴, ۷۲)

بیاری رسیدن (be-yari rəsidən) - köməklik görmək

سخن را گزارش بیاری رسید سخن گو بامید واری رسید(۴, ۳۳۹)

یاری ده (yarideh) - allah, köməkedən

زیاری ده خود دران داوری گهی یارگی خواست گه یاوری(۸, ۴۵۲)

یاری ده (yarideh) - köməkçi

درین پرده کانصاف یاری دهست اگر پرده‌ء کژنیاری بهست(۱۲, ۲۴۱)

یاری رس (yarirəs) -allah, köməkedən

بزرگا بزرگی دها بیکسم تونی یاوری بخش ویاری رسم(۱, ۱۰)

یاریگر (yarigər) - köməkedən, köməkçi

بهرناحیت کرد موکب روان که یاریگرش بودبخت جوان(۱۱۲, ۳۲۴)

یاریگری (yarigəri) - kömək, köməklik

بیاریگری آمدن (be-yarigəri amədən) - köməyə gəlmək

گرآید بیاریگری شهریار وگر نی بتاراج رفت آن دیار(۲۵, ۸۰)

یاسج (yasəc) - ox

زقارورهء یاسج وبید برک قواره قواره شده درع وترک(۶۱, ۸۷)

یاسمین (yasəmin) -yasəmin

یاسمین سپید کاشتن (yasəmin-e səpid kaştən) - ədalət toxumu səpmək

بهندوستان کاشتم مشگ بید بکارم بچین یاسمین سپید(۱۹, ۳۵۰)

یافتن (yaftən) - tapmaq

بدان تا خرند آنچه یابند خورد طعامی که پیش آید ازگرم وسرد(۵۷, ۳۵۸)

یافتن (yaftən) - toxumaq

زبهر پلاسی رسن تافته بجای پلاس اطلسی یافته(۳۹, ۲۷۸)

یافتن (yaftən) -adlanmaq

دروبند اول که دربند یافت بشرط خرد زان خردمند یافت(۴۹, ۵۶)

یافتن (yaftən) - hesab etmək

چو پیروز دید آنچنان حال را دلیل ظفر یافت آن فال را(۴۹, ۱۲۱)

یافتن (yaftən) - hiss etmək

همان جودره سوی میدان شتافت که درخود یکی ذره سستی نیافت(۲۰۴, ۴۲۶)

یافتن (yaftən) - əldə etmək

یکی نیست درجمله بی تاج زر بدریا نیابیم چندین گهر(۴۵, ۴۰۶)

یافتن (yaftən) - görmək

زهرنقش کان یافتم برپرند خیال تو آمد مراد لپسند (۲۶۶, ۲۶۳)

یافتن (yaftən) - rast gəlmək

گرت دشمن کینه وریافتی بجزسربریدن چه بر تافتی(۲۲۴, ۲۶۵)

یافتن (yaftən) - almaq

سهیلی براوج عرب تافته ادیم یمن رنگ ازویافته(۱۱, ۱۵)

یافتن (yaftən) - tapmaq, axtarmaq

نشاید ترا جزبتو یافتن عنان باید ازهردری تافتن(۹۳, ۹)

یافه (yafe) -boş danışıq

یافه گفتن (yafe qoftən) - boş danışmaq

سر تیغ برگردن افراختش درآن یافه گفتن سرانداختش(۲۲۷, ۹۹)

یافه گوی (yafequy) - boşdanişan

جهانجوی چون دید کان یافه گوی زخون ناف خودرا کند نافه بوی(۲۲۶, ۹۹)

یاقوت (yağut) - yaqut

یکی اززر ودیگرلعل پر سه دیگرزیاقوت وچارم زدر(۲۵۵, ۲۶۷)

یاقوت رمانی (yaqut-e romani) - yaqutun xüsusi növü

گرایدون که یاقوت اوکانیست مرا لب چویاقوت رمانیست(۷۴, ۴۶۷)

یا قوت می رنگ (yağut meyrəng) - dodaq

برآسود یک هفته بر جای جنگ بیاقوت می رنگ راداد رنگ(۱۷, ۱۱۳)

بیاقوت می رنگ رنگ دادن (be-yağut-e meyrəng rəng dadən) – şərab içmək

برآسود یک هفته برجای جنگ بیاقوت می رنگ را داد رنگ (۱۷, ۱۱۳)

یا قوت ناسفته (yağut nasofte) - Günəş

یاقوت ناسفته را سفتن چرخ (yağut-e nasofte-ra softən-e çərx) – Günəşin tüluu

چو یاقوت نا سفته راچرخ سفت جهان گشت با تاج یاقوت جفت(۲۴۰, ۳۷۰)

یاقوت (yağut) - Günəş

نا پدید شدن یاقوت (napədid şodən-e yağut) -Günəşin batması

چومهر ازجهان مهربانی برید شبه ماند ویاقوت شد ناپدید(۱۸۰, ۱۸۷)

یاقوت خورشید را دزد برد (yaqut-e xorşid-ra bordən-e dozd) – axşamın düşməsi

چویاقوت خورشید را دزد برد بیاقوت جستن جهان پی برد(۱۲۰, ۱۷۴)

یا قوت (yaqut) - dodaq

سکندر منش کرد برباده تیز زمی کرد یاقوت را جرعه ریز(۲۳۵, ۳۷۰)

زیاقوت سر بسته بند گشادن (ze-yağut-e sərbəste bənd qoşadən) – danışmaq

بپاسخ نمودن زن هوشمند زیاقوت سربسته بگشاد بند(۱۳۵, ۲۵۸)

یاقوت (yaqut) - tarix, həyat

گزارش چنین میکند جوهری سخن را بیاقوت اسکندری(۳۸, ۴۶۵)

یاقوت بار (yağutbar) - yağut səpən, şərab səpən

بیا ساقی آن آب یاقوت وار درافکن بدان جام یاقوت بار(۱, ۴۵)

یاقوت سنج (yağutsənc) - şərabla dolu

همان گوهرین جام یاقوت سنج کلیدیست بر قفل بسیارگنج(۷۵, ۳۰۵)

یاقوت کار (yağutkar) - yaqutla işlənmiş

همه زین زرین یاقوت کار کفل پوشها جواهرنگار(۵۱, ۴۰۷)

یاقوت وار (yağutvar) - al qırmızı, yaqut kimi

بیا ساقی آن آب یاقوت وار درافکن بدان جام یاقوت بار(۱, ۴۵)

یاور (yavər) - kömək, dost

ترا دولت اورا هنریاورست هنرمند با دولتی درخورست(۳۷, ۷۲)

یاوری (yavəri) - məsləhət

شما زیرکان از سریاوری چه گونید چونباشد این را داوری(۷۸, ۱۲۳)

یاوری (yavəri) - kömək

برآن رفت فتوی دران داوری که هست از بصر هردورا یاوری(۴۳, ۳۷۸)

یاوری خواستن (yavəri xastən) - kömək istəmək

چو خواهم زتوروزوشب یاوری مکن شرمسارم درین داوری(۴۹, ۶)

یاوری دادن (yavəri dadən) - kömək göstərmək, güc vermək

بهرکار کوجست نام آوری درآن کار دادش فلک یاوری(۲۹, ۷۶)

یاوری دیدن (yavəri didən) - kömək görmək

طرفدارچین چون دران داوری بکوشش ندید از فلک یاوری(۱۲۳, ۳۶۳)

یاوری طلب کردن (yavəri tələb kərdən) - kömək tələb etmək

جهاندار دارا بدان داوری طلب کرد از ایرانیان یاوری(۱۰۶, ۱۳۶)

یاوری کردن (yavəri kərdən) -köməklik etmək

کسی را که دوات کند یاوری که یارد که با او کند داوری(۱۲, ۶۴)

یاوری یافتن (yavəri yaftən) - kömək almaq

سکندر چودرحکم آن داوری زلشگر کشان یافت ان یاوری(۶۱, ۱۴۱)

یاوری بخش (yavəribəxş) - köməkedən, allah

بزرگا بزرگی دها بیکسم تونی یاوری بخش و یاری رسم(۱, ۱۰)

یاوری ده (yavərideh) - köməkedən, allah

همه زیردستیم وفرمان پذیر تونی یاوری ده تونی دستگیر(۳۰, ۵)

یاوه (yavc) - yalan

پژوهنده را یاوه زان شد کلید کزاندازهء خویشتن درتو دید(۹۱, ۹)

یاوه کردن (yave kərdən) - itirmək

چو با دیو دارد سلیمان نشست کند یاوه انگشتری را زدست(۵۹, ۱۶۴)

یا... یا (ya... ya) - tabesiz myrəkkəb cümlələrdə işlənən ayırıcı bağlayıcı

چه خوش گفت جمشیدبا رای زن که یاپرده یا گوربه جای زن(۲۱۹, ۲۶۴)

یتاقی (yətağı) - gözətçi

طلایه برون شد بره داشتن یتاقی بنوبت نگه داشتن(۵۴, ۸۷)

یتاقی داشتن (yətağı daştən) - gözətçilik etmək

یزک داری از دیده نگذاشتند یتاقی که رسمست میداشتند(۲۳۶, ۱۰۰)

یتیم (yətim) - yetim

پدرکشتهء بیپدر مانده را یتیمی ولایت برافشانده را(۱۱۳, ۲۲۳)

یخ (yəx) - buz

ازیخ سرشتن (əz-yəx sereştən) - buzla sərinlətmək, buzla soyutmaq

جهان شربت هرکس ازیخ سرشت بجز شربت ماکه بریخ نوشت(۱۸۶, ۱۵۶)

بیخ بر نشان زدن (bə-yəx bər neşan zədən) - məhv etmək

بسی گردنان را زگردن کشان زد ازسرد مهری بیخ برنشان(۱۶۹, ۴۲۳)

بریخ نوشتن (bər yəx neveştən) - yox etmək

جهان شربت هر کس ازیخ سرشت بجز شربت ما که بریخ نوشت(۱۵۶, ۱۸۶)

زیخ گره بستن (ze-yəx gereh bəstən) - buz bağlamaq

درم بر درم کیسهء کوه وشخ گره بسته چون پشت ماهی زیخ(۱۲, ۲۷۶)

یخنی (yəxni) - ehtiyat azuqə

مخور غم بصیدی که ناکردهء که یخنی بود هرچه نا خوردهء(۱۵, ۴۱)

یزدان (yəzdan) - allah

بیزدان که اهریمنش دشمنست بزردشت کو خصم اهریمنست(۲۱, ۱۵۶)

یزدشناس (yəzdşenas) - allahtanıyan

مرد یزدشناس (mərd-e yəzdşenas) - Firdovsi

زتاریخها چون گرفتم قیاس هم از نامهء مرد یزدشناس(۳۴, ۶۶)

یزگ (yəzəg) - karaul

فرود آمدند ازدوجانب سپاه یزگها نشاندند بر پاسگاه(۷۵, ۴۱۶)

یزگ بریزگ (yəzəg-bər-yəzəg) - dəstə-dəstə

یزگ بریزگ سو بسو درشتاب نه در دل سکونت نه در دیده خواب(۱۶۷, ۱۲)

یزگدار (yəzəkdar) - gəzətçilərin rəisi

برون شد یزگدار دشمن شناس یتاقی کمر بست برجای پاس(۵۸, ۸۲)

یسار (yəsar) - col tərəf

حبش بریمین بربری بریسار بقلب اندرون زنگی دیوسار(۲۴۳, ۱۰۰)

یساری (yəsari) - var-dövlət

بقدربسندش یساری بود کند کاری ارمردکاری بود(۴, ۶۹)

یعنی (yə'ni) - yəni

تذروان رومی وزاغان زنگ شده سینهء باز یعنی دورنگ(۳, ۱۰۶)

یعنی که (yə'ni ke) - çünki

نپذرفت یعنی که باگنج وساز بیابانیان را نباشد نیاز(۵۵, ۴۵۹)

یغما (yəğma) - talan

چو فارغ شد اسکندر فیلقوس زیغما ی برطاس وتاراج روس(۳, ۴۵۶)

یغما (yəğma) - cəsarətli, igid

مگر تیرترکان یغمای من نخوردی که تندی بغوغای من(۲۶, ۱۵۶)

یغما (yəğma) -coğ. ad, Yəğma

زکوس شهنشه برآمد خروش بیغما و خلخ درافتاد جوش(۶۲, ۳۴۴)

چو یغما و خلخ شدن (çu yəğma-vo-xəllox şodən) -Yəğma və Xəllox kimi olmaq, parlaq və gözəl olmaq

جهانی چوهندو بدود افکنی چویغما وخلخ شد از روشنی(۶۱, ۳۴۴)

یغمائی (yəğmai) - yəğmalı qul

بیغما وچین نیارم نشست که یغمائی وچینی آرم بدست(۳۳, ۳۵۱)

یک (yek) - bir

تونی کافریدی زیک قطره آب گهرهای روشن ترازآفتاب(۸, ۳)

یک (yek) - bir qətrə

چو درآب جام جهانتاب دید زیک شربتش خلق سیراب دید(۴۱, ۳۳۵)

یک امشب (yek emşəb) - bu gecə

بدان لعبتان گفت سالار دهر یک امشب نباید شدن سنی شهر(۳۲۹, ۲۷۳)

یکایک (yekayek) - bir-bir, birbəbir

یکایک ورقهای ما زین درخت بزیر افتد چون شود باد سخت(۶۳, ۷۳)

یکایک (yekayek) - hər biri, təklikdə

غلامان گردن برافراخته یکایک همه رزم را ساخته(۲۲, ۳۰۱)

یکبار (yekbar) - birlikdə

نشاید همه ساله گرگینه دوخت خرورشته یکبار شاید فروخت(۳۶, ۱۵۷)

یکبارگی (yekbarəgi) - birlikdə, hamı birdən

عجب ماند ازان کارنظارگی بعبرت فروماند یکبارگی(۲۶, ۳۷۷)

یکبارگی (yekbarəgi) -tamam, bütün

شد ازرومیان رنگ ینبارگی که دیدند از آنگونه خونخوارگی(۴۷, ۸۶)

یکباره (yekbare) - tez, o dəqiqə

زکید وفسونهای جادوی او شده کید یکباره هندوی او(۲۰, ۳۳۴)

یکباره (yekbare) - bütün, bir dəfədən

اگر جای خالی کنیم از نبرد زگیتی بر آرند یکباره گرد(۸۹, ۹۰)

یکپاره (yekpare) - bir parça

دگر دیوی آمد چویکپاره کوه کزوچشم بینندگان شد ستوه(۲۰, ۱۰۷)

یک بدیگر (yek be-digər) - bir-birinə

بسی یک بدیگر درآویختند بسی خون درآورد گه ریختند(۶۴, ۸۸)

یک بیک (yekbeyek) - bir-bir

خداوند مانی وما بنده ایم بنیروی تویک بیک زنده ایم(۱۱, ۱۰)

یکتا (yekta) - düzqamətli

همه خیل قفجاق کانجا رسند دوتا پیش آن نقش یکتا رسند(۷۳, ۴۰۲)

یکتا (yekta) - bircə, yeganə

که یاقوت یکتای اسکندری چوهمتای درشد بهم گوهری(۹۹, ۲۲۲)

یکتن (yektən) - bir nəfər, heç kəs

چوفردا فشاریم در جنگ پای زرومی نمانیم یک تن بجای(۲۶, ۱۷۷)

یکچند (yekçənd) - bir qədər, bir müddət

درآن جای آسوده با رود وجام برآسود یکچند و شد شاد کام(۷۴, ۲۵۴)

یکچندی (yekçəndi) - bir müddət

وزآنجا روان شد بدریا کنار پذیرفت یکچندی آنجا قرار(۳۳, ۱۱۵)

یک دیگر (yekdigər) - bir-biri

نه شناخت ازیکد گربازشان نه پی برد برپردهء رازشان(۲۹, ۳۷۷)

یکدل (yekdel) - yekdil

مرا نصرت ایزدی حاصلست که دایم لشگرم یکد لست(۷۳, ۱۲۲)

یکدم (yekdəm) - bir an

برآن تخت بنشست یکدم نه دیر ببوسید برتخت وآمد بزیر(۸۳, ۳۰۶)

یک دو روز (yek do ruz) - bir iki gün

سکندر باهستگی یک دوروز گذشت از سرخشم اندیشه سوز(۵۰, ۸۶)

یک ذره (yekzərre bir zərrə, azacıq da olsa

یکایک همه لشگرازشرم او نگشتند یک ذره زازرم او(۹, ۲۷۵)

یکرشته (yekreşte) -qaydaya düşmüş

یکرشته شدن عقد شاهنشهی (yekreşte şodən-e əqd-e şahənşəhi) – şahənşahlıq işlərinin qaydaya düşməsi

چو یکرشته شد عقد شاهنشهی شد از فتنه بازار عالم تهی(۳۳, ۲۰۸)

یکرکیب (yekrəkib) - mayil

به (چیزی) یکرکیب بودن (be(çizi) yekrəkib budən) -bir şeyə meyl etmək, bir işdə israr etmək

کزین بیش بر دلفریبی مباش بناراستی یک رکیبی مباش(۱۵۰, ۲۵۹)

یکروز (yekruz) - bir gün, bir dəfə

که ما بندگان تا کمربسته ایم بدین روزیک روزننشسته ایم(۴۶, ۲۹۱)

یکروزه (yekruze) - birgünlük

چو تاریخ یکروزه دارد جهان چرا گنج صد ساله داری نهان(۲۵, ۴۶۴)

یکرویه (yekruye) - bərabər, eyni

چو گوئی که یک رویه هستیم یار چرا زیروبالا درآری بکار(۸۷, ۲۳۲)

یکره (yekrəh) - birdən

چو ما حمله سازیم یکره زجای بیک حملهء ما ندارند پای(۶۹, ۴۰۷)

یکزبانی (yekzəbani) - səmimiyyət, yekdillik

ازین آشنایان بیگانه خوی دورونی نگریکزبانی مجوی(۹, ۸۳)

یکزخم (yekzəxm) - kürz

تنی چند را زان سپا ه درشت بیک زخم یکزخم چون سگ بکشت(۲۷۱, ۱۰۳)

یکزمان (yekzəman) - bir an

زمان من اینک رسد بیگمان رها کن بخواب خوشم یکزمان(۱۲۹, ۱۸۴)

یکزمان (yekzəman) - birdən, eyni zamanda

نهادند سر برزمین یکزمان کله گوشه بردند برآسمان(۵۱, ۱۹۵)

یک ساله (yeksale) - birillik

چودیدم ترا زیرک وهوشمند بیکساله دخل ازتو کردم پسند(۲۲۰, ۳۶۹)

یکسان (yeksan) - eyni cür

فلک نیست یکسان هم آغوش تو طرازش دورنگست بردوش تو(۲۰۷, ۱۸۹)

یکسر (yeksər) - bütün, başdan başa

بفرمود کان آتش دیرسال بکشتند و کردند یکسر زکال(۶۴, ۲۱۱)

یکسر (yeksər) - birdən, bir dəfədə

چنان نیز یکسر مپردازگنج که آیی زبیهوده خواری برنج(۹, ۳۸۲)

یکسر (yeksər) -bir tərəf, bir hədəf

همه همگروهه بیکسر زنند بیکبارگی بر سکندر زنند(۶۷, ۱۷۱)

یکسره (yeksəre) - birlikdə, bilavasitə

بدینسان گرانمایهای سره فرستاد با قاصدی یکسره(۶۴, ۱۱۷)

یکسو (yeksu) - bərtərəf, kənar

یکسو کردن (yeksu kərdən) - kənar etmək, uzaq olmaq

شه آزرم اوبه که یکسو کند کزان پهلوان پیل پهلو کند(۶۴ع۱۷۱)

یکماه (yekmah) - bir ay

شه عالم آهنج گیتی نورد درآن خاک یکماه کردآبخورد(۶۳, ۳۴۴)

یکمشت خاک (yekmoştxak) - bir ovuc torpaq

جهان کرداز آشوب خود دردناک زبهرچه ازبهریک مشت خاک(۷۶, ۱۴۲)

یکنفس (yeknəfəs) - bir an, bir dəfə

مقیمی نبینی درین باغ کس تماشا کند هر یکی یکنفس(۶۴, ۷۴)

یکنیمه (yeknime) - yarısı

چو یکنیمه ازروز روشن گذشت فلک نیمه راه زمین درنوشت(۶۸, ۲۸۰)

یکهفته (yekhəfte) - bir həftə

درآن دشت یکهفته نخجیر کرد پس هفتهء کوچ تدبیرکرد(۱۰۳, ۳۱۶)

یکی (yeki) - bir

که بسیا ناید بر اندکی یکی واصد آید نه صد وایکی(۱۵, ۲۳)

یکی شدن (yeki şodən) - bir olmaq, birləşmək

دو لشگر یکی شد درآن پهن جای دولشگرشکن را یکی گشت رای(۲۹۱, ۳۷۴)

یکی صد کردن (yeki səd kərdən) - birə yüz etmək, bir yaxşılığın müqabilində yüz yaxşılıq etmək

بجای یکی بد یکی بد کنم بپاداش نیکی یکی صد کنم(۴۸, ۲۲۹)

یکی گشتن (yeki gəştən) - bir olmaq

دو لشگر یکی شد درآن پهن جای دولشگرشکن را یکی گشت رای(۲۹۱, ۳۷۴)

یکی هفته (yekihəfte) - bir həftə

یکی هفته ازخرمی یافت بهر برآسود با پهلوانان دهر(۳۶, ۳۴۲)

یکی (yeki) - biri

زمانه چنین پیشها پردهد یکی درستاند یکی دردهد(۱۸, ۳۱)

یکی (yeki) - bir nəfər

ندیدست کس مرده زایشان یکی مگر زنده وآن زنده نیز اندکی(۳۱۹, ۴۳۴)

یکی آنکه (yeki an ke) -birinci odur ki,... , əvvəla ona görə ki,...

یکی آن که خود بود پرهیزکار دگردرحرم کردنتوان شکار(۸, ۲۷۵)

یکی بریکی (yeki bər yeki) - biri birinə

نمیشد یکی بریکی کامگار زپیشین درآمد بشب کارزار(۱۳۳, ۴۲۲)

یکی دیگر (yeki digər) - başqa biri

ترا هست چون من بسی سفته گوش یکی دیگرت من بتندی مکوش(۴۷, ۳۵۷)

یکی ذره (yekizərre) - bir zərrə, azacıq

همان جودره سوی میدان شتافت که درخود یکی ذره سستی نیافت(۲۰۴, ۴۲۶)

یکی روز (yekiruz) - bir gin

نشسته یکی روزبالای تخت باندیشهء کوچ می بست رخت(۱۲, ۳۱۷)

یکی روز (yekiruz) - bir gün, bir dəfə

چه افتاد کزما عنان تافتی سوی مایکی روزنشتافتی(۱۲۳, ۲۵۸)

یکیست (yekist) - eynidir, bir cürdür

پس وپیش چون آفتابم یکیست فروغم فراوان فریب اندکیست(۴۱, ۳۳)

یک یک (yek yek) - bir-bir, diqqətlə

چوآن دشتبانان شوریده راه شنیدند یک یک سخنهای شاه(۳۲, ۴۰۰)

یک یک (yek yek) - bir-bir, hamısı

اگر چشم وگوشست وگردست وپای زمن بازمانند یک یک بجای(۷۱, ۸)

یکی نیمه (yekinime) - bir yarısı

سخن ساخته درگزارش دونیم یکی نیمه زامید ودیگر زبیم(۱۲۸, ۳۴۸)

یکی نیمه کمتر (yekinime kəmtər) - yarıdan az

چوازشب یکی نیمه کمترگذشت بگوش آمدم های وهویی زدشت(۵۱۴, ۴۴۷)

یل (yəl) - igid

چو از هردوسو لشگرآراستند یلان سوبسو مرد خواستند(۴۰, ۱۶۹)

یله (yəle) - azad, başlı başına

یله کردن (yəle kərdən) - azad buraxmaq, başlı başına buraxmaq

درآب وچراگاه آن مرحله بفرمود کردن ستوران یله(۳۶, ۳۴۲)

یمانی (yəmani) -sif. Yəmən

یمانی یکی تیغ زهرآبجوش حمایل فروهشته از طرف دوش(۱۹۱, ۹۷)

یمن (yəmən) -Yəmən

سهیل یمن تاب را با ادیم همان شد که بوی مرا با نسیم(۸۵, ۴۶۸)

یمین (yəmin) - sağ tərəf

حبش بریمین بربری بریسار بقلب اندرون زنگی دیو سار(۲۴۳, ۱۰۰)

یوز (yuz) - bəbir

همان نافهء آهوان مشگ بست مگرچنگ ودندان یوزان شکست(۱۰۵, ۳۰۷)

یونان (yunan) - Yunanıstan

بیونان شدن گشت عزمش درست که آنجا رود مرد کاید نخست(۴۱, ۱۱۵)

یونان دیار (yunandeyar) - Yunan ölkəsi, Yunanıstan

عروس گرانمایه رانیزکار برآراست تا شد بیونان دیار(۸۶, ۳۳۸)

یونان زمین (yunanzəmin) - Yunanıstan, yunan torpağı

بیونان زمین بود ماوای او بمقدونیه خاص ترجای او(۶, ۶۴)

یونان زبان (yunanzəban) - yunan dili

خردنامها را زلفظ دری بیونان زبان کرد کسوت گری(۳۴, ۵۵)

یونان ملک (yunanmolk) - Yunanıstan, Yunan ölkəsi

که چون شاه یونان ملک فیلقوس برآراست ملک جهان چون عروس(۱۰, ۷۰)

یونانی (yunani) - yunanıstanlı

زیونانیان ارغنون زن بسی که بردند هوش ازدل هرکسی(۵۰, ۳۸۵)

یهودی (yəhudi) - yəhudi dili

زیادت زتاریخهای نوی یهودی ونصرانی وپهلوی(۲۰, ۵۴۹)

ء (i) - zərf düzəldən sözdüzəldici şəkilçi

بهم پنجهء پیل را بشکنم شه پیلتن بلکه پیل افکنم(۵۵, ۳۵۲)

ء (i) -ya-yi izafət əvəzinə işlənir

پراکندهء چند راگرد کرد که ازآب دریا برآرند گرد(۲۹, ۳۱۸)

ء (i) - ya-yi nəkərə əvəzinə işlənir

گه آری جنیدی زبتخانهء گهی آشنائی زبیگانهء(۳۶, ۶)

ء (i) - ya-yi vəhdət əvəzinə işlənir

چومرکب درآرم بدریا کنار کنم هفتهء مرغ وماهی شکار(۳۲, ۲۸۴)

ء (i) - iki sait arasında işlənir

چونامه بخوانی نسازی درنگ دمانی بمن صورت صلح وجنگ(۷۰, ۳۵۳)

ء (i) -II ş. t. şəxs sonluğu

خرد را توروشن بصر کردهء چراغ هدایت توبرکردهء(۶, ۳)

ء (i) - II ş. t. xəbər şəkilçisi

میانجی نهء شاه آزاد هء فرستندهء نه فرستادهء(۱۳۸, ۲۵۹)

MƏNZƏRƏ HƏSƏN qızı MƏMMƏDOVA

Nizami Gəncəvi dilinin lüğəti («Şərəfnamə» əsəri üzrə)

II hissə

Nəşriyyatın direktoru: **Hafiz Abıyev**
Kompüter tərtibçisi: **Qabil Xeyrullaoğlu**
Korrektoru: **Xəlil Nəbiyev**

Çapa imzalanmışdır: 01.02.2010. Sifariş № 6. Həcmi 37 ç.v.
Formatı 84x108 1/16. Tirajı 200 nüsxə. Qiyməti müqavilə ilə.

Azərbaycan MEA Geologiya İnstitutu «Nafta-Press» nəşriyyatının mətbəəsi. Bakı, H.Cavid pr. 29A. Tel.: 4393972